לקוטי שושנים על ירמיה מהרב המוסמך האשל הגדול מרנא ורבנא מהו"רר יעקב בי"רב ז"ל

זאת לעתך כי מר כי נגע עד לבך אז"ל לבך אלו סנהדרין והפרש שיש בין רע למר הוא כי הדבר המר לא יותמר הרגשו כי אם אותה שעה ואחר שבפטירת השלם ראוי לאדם להחזיק אותו המרירות שיתמול זמן רב כדבר שנגע עד לבך:

עד זאת תאבל הארץ וגו' ירא' שלקות השמש הוא מגד שהלבנה עוברת לפניו תחתת ובשיעבו' הלבנה מיד תאיר השמש לז"א שקדרו שמים ממעל לא קדרות מתחת כתו לקות השמש שתאיר אח"כ וזה על כי דברתי אמותי וגו יר' שמלך בשר ודם לא ישוב מכעסו למה שאותו הענין לא דברו עם אדם וגם שהוא פתאומי וכפתע נוה לעשות זה הפועל שיעשה וגז"א ואני כבר דברתי מה שאביא עליהם וגלוי לכל ואת זמותי חשבתי אותו ולא היה פתע פתאום ועכ"ז לא נחמתי ולא אשוב ממנה:

מקול פרש ורומי קשת וגו' ירא' כשישמעו חיל פרשים ירעשו כלם ומי שיהיה לו מקום להחבא יתחבא ותהי' הארץ עזובה והנה אתה שדוד מה תעשי ועכ"ז לא תשוב עוגבים וגו' שהיו אוהבים לישראל כשהיו פלשתים ועתה מתאסו כך:

כי קול כחולה וגו' אוי לי כי עיפה נפשי להורגים שהורגים הם מעייפים נפשי שלוקחים נפשי שהם הפלשתים שהם נפשם של ישראל:

עשה ארץ בכחו וגו' הכונה כי המביאים ראיה לבטל חדוש העו'ולקיים סברתם אז' כי כל דבר מחודש הוא אפשרי וכל אפשר היה בתחלה בכח ולכן אז' הנביא כי זה שבוש כי מה שהיה בכח הוא נתן הכנה לקבל:

נבער כל אדם וגו' לעשות הפסל צריך ג' דברים א' החכם שילוה לעשותו ב' לרגעים יפקדנו ג' מרש חכם יבקש לו שיחזקהו במסמרים לז"א שכשהיו רואים שכל מעשיהם ישא רוח החכם היה תולה טעותו בחרש והאמת הוא שאת כלם ישא רוח ושיעור הכתוב נבער כל אדם מדעת ולזה הובים כל צורף מפסל שאו' שהטעות היה בו:

לא כאלה חלק יעקב מ"ה האומות למה שהם חלקים נתנם השי"ת לשרי מעלה אבל ישראל שהם הכל לקחם לו הש"י ולז"א לא כאלה האומות מ"ה שהם חלק ויעקב אינו חלק כי יוצר הכל הוא:

כי נבער הרועים וגומ' הכונה כשהקב"ה מסלק החסידים מה"ה מ"ה הוא תורה רעה על שונאי ישראל למה שהגדיקים עומדים בפרץ ולז"א למה נבערו הרועים הפעם הוא כי את ה' לא דרשו:

אל תבאן למען שמך וגו' ירא' שהכשא הוא השמים ואמר שכשמעניש לנו לא יהיה בבחינה שחטאנו למלך גדול כמוהו ועם זה אל תגבל כסא כבודך ר"ל אם תבאן עתנו תגבל כסא כבודך שהם השמים והעולם שאין גבל מתקיים כי אם בעבור ישראל ואומר זכור אל תפר בריתך אתנו פי' יוכן עם מה שאמר ישעיה כי מי נח זאת לי וגו' הכונה שכמו שנשבע הש"י שלא ישא עוד מבול לפי שלא יחרב העולם כן נשבע שלא יקצוף עוד על ישראל שגם זאת שבת הפסד העולם וז"א אל תפר בריתך אתנו שגם אנחנו שבת הברית שהוא הברית שעשה הש"י לנח כנז' וז"א אתה ה' לעולם תשב ואף אם יאבד כל העו אמנם כסאך שהם השמים יעמדו לפי הדור אם הדור הוא זכאי יעמדו ואם לאו לא: תם

הקדמת הרד"ק ז"ל על יחזקאל

ברוך עליון לאיש תמים — אשר חביון בא פיהם — עוז חזיון בין חכמים — יחזקאל הוא: יסתירהו:
ועל ידו נגלה סודו — אף כבודו יתאחדו: ונס בחר לכן שחר — כתבו אחר ירמיהו:

מראות אלהים נשגבו גם נפלאו · — ולעין נביאיו בנבואה נגראו:
בהם בעולם רק בעת התקשרו · — רוחות ברוחות בנביאים נבאו:
מראות יחזקאל מראותם נסתמו · — ולבב נבונים מהבינם נורלו:

ירלו תמונת יעלו נפש ירדו · — צורות למיניהם אשר לא כמלאו:
נפלו יסודיהם לאישים חכמו · — כי נבהו גם עמקו התפלאו:
סעיפי בנו קמחי לפרש ישאלו · — משהים לעזרם בם למען נפלאו:

אמר דוד בן יוסף בן קמחי הספרדי זאת המראה אשר פתח בה יחזקאל הנביא ספרו היא מראה סתומה מאד והנני אדבר בה בענין המראה דע כי מראת הנביא בעין לבבו מראת במחשבו כאילו יצורה בבת עינו נדמת לדמיונו כמראת המראה אשר בעתה נבראה ומאתרי הספור לראותה נמצאה ואחרי הקילו מתרדמת המראה יתלאה במחשבתו כלואה כאילו בעטו יכתבנה או בפיו יקראנה ומחשבתו בעת מחברתו כח המדבר לפעל המחבר תעלה תרומות וחרד תהומות תעשה לה כנפים ותעוף בשמים תשב חגרים ותכנס בחדרי חדרים תראה תמונות נפלאות לעתים נקראות לעתים נבראות לפניו נמצאות כאילו לעין החוש נראו' מלפני אל אלהי הרוחות הנה שלוחות בלב הנביא מפותחות פעם ברורות לו ונכוחות פעם בהם מחשבותיו פוסחות כמאמ' זכריה מה אלה אדוני ומאמר דניאל ואשתומם על המראה ואין מבין ואני שמעתי ולא אבין ישמעו דברים נעלמים וקולות עצומים · ויחזקאל הנביא ראה מראה סתומה ושמע שמועה עצומה אבל חמנו לא נעלמה שאם כן היה שואל עליה כזכריה ודניאל והמראה הזאת נקראת מרכבה כמו שב' בספר מלכי' ומעשה האופני' כמעשה מרכבת יקרא וכן באמר בדברי הימים ולתבניית המרכבה כרובים זהב ודאה שלמה בחכמתו מה שראה יחזקאל הנביא בנבואתו גם דוד אל ידי רוח הקדש כמו שכתוב הכל בכתב מיד יי' עלי השכיל כל מלאכות התבנית גם צורות בקרים ואריות שער בקירות הבית והכלים מענין מרכבת הקדש היו שבה ראה יחזקאל הנביא פני אריה ופני שור והכרובים שער בהם היו במקום נשר ואדם אשר במרכבה כי הכרובים פניו פני אדם וכנפיו כנפי נשר הנה הכרוב כולל שניהם וכן היו בהם ארבעה אופנים ונקראת מרכבה לפני שנראת על דמות מרכבה בארבע חיות ארבעה אופנים ומרכבה העשויה למרכבת בני אדם היא בארבע בהמות כמו שכתוב ותלא מרכבה ממצרים בשש מאות כסף וסוס בחמשה ומאה וכן רבותינו ז"ל קראו המראה הזאת מרכבה כמו שאמר ולא במרכבה ביחיד אלא אם כן היה חכם ומבין מדעתו ואחר שרבוה ימו ז"ל הזהירו שלא לדרוש במעשה מרכבה אינני רשאי לכתוב בפירוש הספר הזה מה שעלה בדעתי לפרש במרכבה כי אם אעשה כן להיה כדורש אותה ברבים כי הפירוש הזה נמסר לכל לומד ספר לפיכך כתבתי פירוש מעשה המרכבה בקונטרס בפני עצמו כמוש עמדי חתוש באונרותי בדבור שלא אשכחנו ולהועיל בו כל חכם הראוי לסמוך לו מתרי תורה ואשוב מעתה לפרש הספר ולא אפרש בפסוקי המרכבה אלא טעמי המלות מפסוק ואחרא עד סוף המרכבה ועתה אחל בעזרת התלמד לאדם דעת:

ויהי

בשלשים שנה ברביעי בחמשה לחדש ואני בתוך הגולה על נהר כבר ויהי דבר ה' אל יחזקאל בן בוזי הכהן בארץ כשדים על נהר כבר ותהי עליו שם יד ה':

מנחה גדולה

ויהי בשלש' שנה וגו' מהר"ש ז"ל אחר שהביא דעת המורה ושאר מפרשי' ודחה מותם כתב ז"ל ומה שכ"ל בזה הוא מיוסד על מה שזכרו חז"ל שיחזקאל ביבא קודם שילא מירושלי' שמנרב וכמו שדרשו על היה היה דבר ה' אל יחזקאל היה מה שכבר היה שאין שכינה שורה בח"ל אלא על מי שדרה עליו תחילה בארץ וכן ת"י ע"ש וכן כתב רש"י שבן אדם עמוד על רגלך היא נבואה כאמרה לו קום שגלו ונדחין הדברים שבאות' שנה שלשים ליובל ולהמלא ס"ת בבית ה' באותה שנה ביבא יחזקאל ואולי ביבא מסכי' לנבואת חולדה ונסתלקה ממנו הנבואה וחזרה לו עתה כשראה המרכבה הזאת ולכן הנביא בתחילה רשם שלשה דברים שהיו זרים אצלו הא' אחרי שעברו שלשים שנה שנסתלקה ממנו הנבואה בהיותו לא בארץ הקדושה חזרה עתה אליו וזהו אומרו ויהי בשלשים שנה והנ' שבאה אליו המראה הזאת ברביעי בחמשה לחדש שלא נשלמה השנה החמשית לגלות המלך יהויכין והוקשה לו זה כי עת רעה היא ולא עת שרות הנבואה על הנביא והשליטת שהיה הוא בלתי מוכן לה להיותו כהן ועם החרבן היו כהניה נאמני' והוא היה מגורש מבית ה' ומענודתו בגלות ואחר כל מקדשים. והרביעית כפי המקום שהיה בארץ כשדים על נהר כבר שהוא פרת העובר בתוך מדינת בבל ולהיותה חוצה לארץ לא תחול בה הכינון הנבואי וכמו שאמר גם הביאיה לא מצאו חזון מה' הנה ח"כ סבר הנביא ארבע ראיות שראה בענין נבואתו זאת אם לפי שהיו לו שלשים שנה שנסתלקה ממנו הנבואה ואם הכפי הזמן כי עת רעה היא בזמן שגלה יהויכין ואם מפאת עצמו שהיה כהן מגורש מבית ה' ואם מפאת המקום שהארץ שהיה מלא גלולים ולרמוז לראשונה אמר ויהי בשלשים שנה ולרמוז לשנית אמר ויהי בתוך הגולה ולרמוז לרביעי' אמר על נהר כבר ואע"פ שנתחברו בזה כל המניעות האלה נפתחו השמים וגו' ויש בדברי חכמים ז"ל שיחזקאל היה בנו של ירמיהו ונקרא בן בוזי לפי שהיו מבזים אותו והוא רחוק אצלי כי הנה הש"י אמר לו שלא יקח לו אשה ולא יוליד בנים ואיך יעבור על מצות האשה שלא נזכר בגלות דבר מאשתו ובניו כמו שנזכר מעצמו ע"כ: ולע"ד הפוך מזה כי מדרבה שהי' יחזקאל מונה וקחשיב הטעמים והגרמים שזכה לנבואה עם היותו בח"ל ולז"ת ל' ויהי' בשלש' שנה וגו' ב' על נהר כבר. ג' היה היה דבר ה' וגו' ד' בארץ כשדים על נהר כבר. והענין הוא מה שאמרו ז"ל שאחר חרבן הבית נסתלקה הנבואה ואינן משתמשין אלא בבת קול וזה הוא לפי שכל זמן שהיתה שכינה בתחתונים הי' הנבואה מצויה בין מי שראוי אליה וע"י כח אור חזק שהיתה השכינה משפעת על הנביאי' היו מתנבאי' אף בח"ל כי היה כח השפע מתפשט עד לתרחוק ותנח הרוח על הראוים בכל מקום שהם שם אף כי רחקו מא"י מ"מ היתה מתשבתם קרובה ועי"כ היו מושפעי' כל הראוי' אליה קרוב לו ורחוק אף היה המשך הזמן שהיה הבית המקדש קיים משא"כ אחר חרבן הבית כתיב אשובה אל מקומי הראשון וגו' ואז אף בא"י היה יקר המציאות שרות נבואה כי נסתלקה למעלה עד שלפעמי' לא יזה צורך גדול לו ע"י תפלת צדיקי' בת קול בית' משמעת קולה מלמעלה כי נסתלקה השכינה מלמטה למעלה. עוד אמרו ז"ל במכילתא משנחרב ארץ ישראל ינאו כל שאר הראות מנבואה וא"ת דן אני את הנביאים שנדבר עמהם בחוצה לארץ לא נדבר עמהם אלא בזכות אבות (ועיין בפירושי למכילתא פי' הדבר). יש לומרים הע"כ שנדבר עמהם בח"ל לא נדבר עמהם אלא במקום שהרה אל מיסו ו"ל נדבר עמו בארץ נדבר עמו בח"ל שנ' היה שנדבר עמו בארץ היה שנדבר עמו בח"ל. הרי שיש כאן ד' סיבות שארה עליו הנבואה בח"ל ויהי בשלשי' שנה ביובל האחרון שהיו בארץ ועדין היתה שכינה מצויה בתחתונים כי לא נחרב הבית עד שנת ל"ו ליובל ועי"כ שהיתה הנבואה בא"י מצוי ע"י אור השכינה שהיתה משפעת בא"י על הראוים היה ג"כ נשפעים הראוים בח"ל. ב' על נהר כבר היינו זכות אבות עמדה לי בזה כי אמרו ז"ל נהר כבר הוא נהר פרת וכתי' ואקח את הכיכם מעבר הנהר ומתרגמינן מעבר פרת היינו זה שבא מנהר כבר גרם לי שארה עלי הנבואה בח"ל ג' היה היה כפי דעתי' ל"ע שהיה עלי כבר בארץ הנבואה וע"כ היה ג"כ בח"ל. ד' בארץ כשדים על נהר כבר כלומר אעפ"י שהייתי בארץ כשדים מקום העומדה ח"מ כיון שהייתי עומד על המים הוא מקום טהרה והמקום גרם לי שארה עלי הנבואה בח"ל:

ורע שאז"ל במס' ערכין בפרק בתרא מסגלו שבט ראובן ובד וחצי שבט מנשה בטלו וגלות סנ' וקדלתם דרור בארץ לכל יושביה בזמן שכל יושביה עליה ולא בזמן שגלו מקצתן וכיון שכן איך חצה הכתוב כאן בשלשים שנה ליובל וזה היה ששה שנים קודם החרבן ואז כבר גלו מעשרת השבטים זמן רב שהרי גלו בשנת שש לחזקיהו וכבר עבר אז הרבה יותר מתלה שנים כ"ש גלות שני שבטים ומחצה שגלו שמנה עשרה שנה קודם לכן ומאז כבר בטלו היובלות ואיך ה"כ הכתוב מונה כאן שנת שלשים ליובל. אלא לזה ראיתי אמרו דאמרי' דבעלו יובלות

זה פירוש מעשה המרכבה על דרך דגסתר לחכם הנזכר רבי דוד קמחי זצ"ל

נקראת המרכבה הנראית במראה הנבואה לנביא כן. לפי שנראתה לו על דמות המרכבה נאצלת חיות ואופנים אבנים. והמרכבה הנעשית לתרכבת בני אדם היא בד' חיות כמו שכתוב. ואצל מרכבה מחצרים ונוגה. וכן ז"ל קראו לאותה הנאת מרכבה. כמו שאמרו ז"ל ולא במרכבה ביחיד. אלא אם כן היה חכם ומבין מדעתו. ואין המרכבה מצלי רוכב. לפיכך הראה אל לנביא דמות כסא כאותה מעל המרכבה. ודמות כאדם אדם עליו. והמרכבה סימן הנסיעה והראה לנביא באותה הנבואה כי כבוד ה' נסע מעל המקדש ולא והבין גם כן הנביא כמו שנעשה המרכבה כי אל חשבון בנחצאים הנבראים ומבין מעשיהם ועשה בהם כרצונו כמו שהרוכב מבין במעשה מרכבתו ומנהיג אותה ועושה בה כרצונו. וכל זה הראה לו האל להשכילו. כי כבודו נופע מחקומו חפצי מעשה ישראל הרעים. בשומם השמל בנית שהשכין כבודו בו וכאילו נחקוהו לגלות מחקומו. וכן הם במראה הנבואה הזאת המרכב' בעצמה בשוב כבוד ה' אל בית לעתיד ביומי המשיח כמו שכתו' בסוף הספר. ומה שקראל המרכב' חיות. לפי שהרגשתם היו במראה מחלק מין החי לא מין הצומח ולא מין הדומם. ולא יכול ליחד להם שם לפי שמורכבות הן בדמיונן ובמראיהן לפיכך קראם חיות שם כולל אותם כולם וכן ת"י לזה הטעם בריאה. ומה שראה לחיות דמות. לפי שפיקר שאינה הרוכב והשגחתו במין האדם בהאצלת החיות. ומה שראה לחיות הרבעה פנים לכל אחת מהן לפי חלק מין הזי הרבע מחלקות למיניהם וזכר הראש שבכל אחת מהן. כי אריה מלך החיות. ושור מלך הבהמות. ונשר מלך בעופות. והאדם מלך כולם. לפיכך ראה החיות בדמות אדם. וראה הנבנד בעצמו. ומה שבדמות הרגל מזרח. ראה לנכחו כבוד אדם. ובוד כי יצירת האדם היתה במזרח. והנכבד והחזק אחריו מן החיים הוא האריה לפיכך ראה פניו לצד ימין. וראה כבוד השור שהוא בחות מחינו לצד שמאל כי שהיתן בכבד וחזק על השמאל. גם ראה כבוד השור לצד שמאל לפי שמוד הישוב בצפון וסיבת התנאות שהם

בשלשים שנה ברביעי בחמשה לחדש. התשבון הזה כתב אדוני אבי ז"ל כי לפי פשוטו פירושו שלשי' שנה ליובל והראיה על זה כי כשראה יחזקאל בנבואה בנין העיר ובנין הבית לעתיד היתה שנת היובל והיתה בעשריס וחמש לגלות יהויכין. הנה כי גלה יהויכין בעשריס לחמש וחמש ליובל. וזאת המראה שראה בשנה החמשית לגלות יהויכין היתה אם כן בשנת שלשים ליובל והלאך ידענו כי כשראה בנין העיר ובנין הבית היתה שנת היובל שנ' בראש השנה בעשור לחדש חיזוהי שנה שראש השנה שלה בעשור לחדש הוי אומ' זו שנת היובל ואני אומר כי מה שתרגם יונתן בתלתין שנין לזמן דאתכח

מנחה גדולה

היינו שלא היה נוהג דין יובל בשלוח עבדים ושדות ושרי עניים שהיה תלוי ביובל אבל מ"מ היו מונין יובלות למנין השנים והכי הי' בערכין פס. מנו יובלות לקדש שמיטין וע"כ לא אמר בפירוש בשנת שלשי' ליובל כי לא היה יובל בעצם לנהוג בו דין יובל אלא למנין שנים וזה בשנת שלשי' שלא היה כי אם שנת שלשים למנין ולא לדין יובל. הו איתא בגמ' פס הירוש אמר והוא שרמיהו החזירן וילמיהו מלך עליהם אז חזרו ונהגו יובל. ומיהו לתירוץ זה צריך עיון במה שאמרו שם יכול היו עליה והם מעורבין שבט בנימין ביהודה ושבט יהודה בבנימין יהא יובל נ הנ ה"ל לכל יושביה בזמן שיושבין כתיקונן ולא בזמן שהן מפוזרין. הרי שלא היה היובל נוהג אלא בשיושבין כל שבט ושבט במקומם ובחלק שנתן להם בארץ וזה קשה לומר שבשחזיקו עשרת השבטי' בימי יהויס שהחזיקו כל שבט ושבט בארצם שהיה להם קודם גלו שהרי סנחרב לקח שלרי לומות והושיבם בארץ כדמוכחי קרליולהלומות היו נשאריס בארץ כמו שמעינו בעזרא שבימיו היו עדין שם כשבט לארץ ברשיונורש כדכתי' לדון בהוס בגל טעם וגו' ושלר אומיל די הגלי לסנחרב ויקרא ויהיה כמו נקריה די ממרין ושלר עבר נהרא ונעמת ורק רשיב שם אומות הרבה שהושיב סנחריב הוא הסנפר רבא בארץ וא"כ דוחק לומר ששבו השבטי' לארצם כנראה ומשמע מפי' רש"י בד"ה ב' (סימן לה) שמה שאמר שיתשי' מלך עליהם היה בירושלי' ששם היו יושבים וא"ע ועשם היות שגלו בתוך היובל שנת ל"ו מ"מ כיון שעבר רוב היובל בארץ קלת תשיב ליה ליובל שלם. כך אמרו ז"ל:

הרי שיעור הכתוב שהיה יחזקאל הבינה ד' דברים שהם היו כמו סיבות וגרם שפרתה עליו הנבואה בחוצה לארץ והשמיענו הכתוב שאמר יחזקאל כל זה בדרך ענינות אלא האמר נביאי בארץ ע"כ אמר אלא ה' זה ממעלתו הגדולה אלא שבאירוף אלו הד' טעמים הנאמרים בהמצעותם זכה לזה ולכי חכמי האמת שאמרו וא"כי הוא הסכינה וכיונת הענין שהי' יחזקאל רוצה עתה הגיע הזמן לחרוב הבית וע"כ הוא רוצה לנבוא כל הענינים כל הענינים ת"ל ע"כ אמר זה לנחמת ישראל שראה שגם הסכינה הולכת עם ישראל בגלות יז"ל ואני בתוך הגולה כלו' הוסיפה לא: **ואמר** יחזקאל בן בוזי הכהן לא"ל כל נביא שמזכיר שמו ושם אביו נביא בן נביא וזה בוזי הכהן לא נודע מנבואתו כלום ע"כ אמרו ז"ל שהי' בן ירמי' שהיו מבזין אותו כדאי במדרש יעקוב לרגעה הם שבאו ממשפחת נכריה ובזו אותם ואלו הם פנחס ואחרי יחזקאל ירמי' פנחס את מולה וכו'. יחזקאל היו ישראל מגלגלים אחריו ואומרים לה מבני בניה של רחב הזונה הוא הולך הכתוב ליחסו היה דבר ה' אל יחזקאל בן בוזי הכהן ירמיה היו מגלגלים אחריו ואומרים לה מבני בניה של רחב הזונה הוא לריך הכתוב ליחסו דברי ירמיהו בן חלקיהו ע"כ ולפי זה מ"ש בן בוזי הוא מלה שהיו מבזים אותו מלה מספחת הלשון אלא מענין נבואתו לומנם כפי פשוטו משמע שהיו מבזין לירמי' על דברי נבואתו כמ"ש על מי אדברה ואעידה עוד הנה הבר ה' היה להם לחרפה ולחרפה ביזוי גדול מזה. ואמר אוי לי אמי כי ילדתני איש ריב ואיש מדון וגו' כי כלה מקללני. וכן אמר דע שאתי עליך חרפה וכן הרבה כסוקי' המורים על ביזוי דברי ע"כ נקרא בן בוזי. וע"כ זכה שילא ממנו יחזקאל וה"ש יחזקאל בן בוזי זכה יחזקאל להיות נביא לבני שבוה בן בוזי בן לאמי שהיו מבזים אותו ושתק וקבל מלהכבה. ומה שאמר מהר"ש ז"ל שחזק אלו שהיה לירמי' אשה כיון שהשם אמר לו שלא יקח לו אשה ולא יוליד בנים ואיך יעבור על מצות האשה גם לא נזכר בגלות דבר מאשתו ובניו כמו שנזכר מעצמו ע"כ: ולע"ד נראה שאין מזה ראי' שלא היה לירמי' אשה ובנים. אם מטעם הראשון שאמר שה' אמר לו שלא יקח אשה ולא יהי' לו בנים זה לא היה כי אם בירושלים כמו שאמר בטעם בעידו כי כה אמר ה' על הבנים הילודי' במקו' הזה שיתותו הרי שה' לא אמר לו שלא ליקח אשה כ"א במקום הזה. ומלבד לא שלא הי' לו אשה קודם לכן ומתה ח"כ שהיתה עדנה בחיים וכי לא היה יכול ליקח אשה על אשתו וע"כ יכול להיות שהיה לו בנים ובנות ובפרט לי"ל שהיה בן שירה בני מבתו ברחק בתמבטי ולא ממנו זרע באונס ואח"כ רחלה בתו אחריו ונתעברה מזה. גם מה שמביא מהר"ש ז"ל ראי' על שאינו מזכיר בגלות דבר מאשתו ובניו. אין זה ראיה שהרי רוב הנביאי' אינו מזכיר דבר מנשיהם ובניהם ות"מ אין זה הוכחה שלא היה להם אשה ובנים. ומה גם אלו הנביאים שמזכיר מבניהם ונשיהם הוא ע"פ הכרח לדבר נבואה כמו שעשי' בנלמד לו אחה ושאר יעוד בנך ובן יחזקאל שנ' לו שתמות אשתו במגפה. ואלו לא היה הדבר נאמר לצורך נבואה גם מהם לא היינו יודעים הם היה להם אשה אז בנים ע"כ נראה שדברי הז"ל הן הן הדברים הנאמרים באמת

ויהי

בשלשים שנה ברביעי בחמשה לחדש ואני בתוך הגולה על נהר כבר ויהי דבר ה' אל יחזקאל בן בוזי הכהן בארץ כשדים על נהר כבר ותהי עליו שם יד ה':

בשלשים שנה. סתם הנביא דבריו לא פירש שמו מי הוא ולא פירש למנין מה מנה לפיכ' הפסיקה רוח הקודש את דבריו בשני מקראו' הסמוכין לזה ללמד מי הוא הנביא וללמד למנין מה מנה שנ' בחמשה לחדש הוא השנה החמישית וגו' אין אלה דברי הנביא שהרי כבר אמר שבחמשה לחדש היה עומד ועוד שמתחיל' אמר נבואתו בלשון עצמו ואני בתוך הגולה ואראה מראות אלהים וכן בסוף ואראה והנה רוח סערה וגו' ואלו שני מקראו' מפסיקין דבריו. כאילו אחר מדבר עליו היה דבר ה' אל יחזקאל ותהי עליו שם יד ה': ואני

בשלשים שנה ברביעי בחמשה לחדש. אמר רש"י שנשלמה השנה החמשית לגלות המלך יהויכין והוקשה לו זה כי עת רעה היא ולא עת שרות הנבואה על הנביא והשליטת שהיה הוא בלתי מוכן לה להיותו כהן ועם החרבן היו כהניה נאמני' והוא היה מגורש מבית ה' ומענודתו בגלות מגורש מבית ה' ומענודתו בגלות. והרביעית כפי המקום שהיה בארץ כשדים על נהר כבר שהוא פרת העובר בתוך מדינת בבל ולהיותה חוצה לארץ לא תחול בה הכינון הנבואי וכמו שאמר גם הביאיה לא מצאו חזון מה' הנה ח"כ סבר הנביא ארבע ראיות שראה בענין נבואתו זאת אם לפי שהיו לו שלשים שנה שנסתלקה ממנו הנבואה ואם הכפי הזמן כי עת רעה היא בזמן שגלה יהויכין ואם מפאת עצמו שהיה כהן מגורש מבית ה' ואם מפאת המקום שהארץ שהיה מלא גלולים ולרמוז לראשונה אמר ויהי בשלשים שנה ולרמוז לשנית אמר ויהי בתוך הגולה ולרמוז לרביעי' אמר על נהר כבר ואע"פ שנתחברו בזה כל המניעות האלה נפתחו השמים וגו' ויש בדברי חכמים ז"ל שיחזקאל היה בנו של ירמיהו ונקרא בן בוזי לפי שהיו מבזים אותו והוא רחוק אצלי כי הנה הש"י אמר לו שלא יקח לו אשה ולא יוליד בנים ואיך יעבור על מצות האשה שלא נזכר בגלות דבר מאשתו ובניו כמו שנזכר מעצמו ע"כ: ולע"ד הפוך מזה כי מדרבה שהי' יחזקאל מונה וקחשיב הטעמים והגרמים שזכה לנבואה עם היותו בח"ל ולז"ת ל' ויהי' בשלשי' שנה וגו' ב' על נהר כבר. ג' היה היה דבר ה' וגו' ד' בארץ כשדים על נהר כבר. והענין הוא מה שאמרו ז"ל שאחר חרבן הבית נסתלקה הנבואה ואינן משתמשין אלא בבת קול וזה הוא לפי שכל זמן שהיתה שכינה בתחתונים הי' הנבואה מצויה בין מי שראוי אליה וע"י כח אור חזק שהיתה השכינה משפעת על הנביאי' היו מתנבאי' אף בח"ל כי היה כח השפע מתפשט עד לתרחוק ותנח הרוח על הראוים בכל מקום שהם אף כי רחקו מא"י מ"מ היתה מתשבתם קרובה ועי"כ היו מושפעי' כל הראוי' אליה קרוב לו ורחוק זה היה המשך הזמן שהיה הבית המקדש קיים משא"כ אחר חרבן הבית כתיב אשובה אל מקומי הראשון וגו' ואז אף בא"י היה יקר המציאות שרות נבואה כי נסתלקה למעלה עד שלפעמי' לא יזה צורך גדול לו ע"י תפלת צדיקי' בת קול בית' משמעת קולה מלמעלה כי נסתלקה השכינה מלמטה למעלה. עוד אמרו ז"ל במכילתא משנחרב ארץ ישראל ינאו כל שאר הראות מנבואה וא"ת דן אני את הנביאים שנדבר עמהם בחוצה לארץ לא נדבר עמהם אלא בזכות אבות (ועיין בפירושי למכילתא פי' הדבר). יש לומרים הע"כ שנדבר עמהם בח"ל לא נדבר עמהם אלא במקום שהרה אל מיסו ו"ל נדבר עמו בארץ נדבר עמו בח"ל שנ' היה שנדבר עמו בארץ היה שנדבר עמו בח"ל. הרי שיש כאן ד' סיבות שארה עליו הנבואה בח"ל ויהי בשלשי' שנה ביובל האחרון שהיו בארץ ועדין היתה שכינה מצויה בתחתונים כי לא נחרב הבית עד שנת ל"ו ליובל ועי"כ שהיתה הנבואה בא"י מצוי ע"י אור השכינה שהיתה משפעת בא"י על הראוים היה ג"כ נשפעים הראוים בח"ל. ב' על נהר כבר היינו זכות אבות עמדה לי בזה כי אמרו ז"ל נהר כבר הוא נהר פרת וכתי' ואקח את הכיכם מעבר הנהר ומתרגמינן מעבר פרת היינו זה שבא מנהר כבר גרם לי שארה עלי הנבואה בח"ל ג' היה היה כפי דעתי' ל"ע שהיה עלי כבר בארץ הנבואה וע"כ היה ג"כ בח"ל. ד' בארץ כשדים על נהר כבר כלומר אעפ"י שהייתי בארץ כשדים מקום העומדה ח"מ כיון שהייתי עומד על המים הוא מקום טהרה והמקום גרם לי שארה עלי הנבואה בח"ל:

ורע שאז"ל במס' ערכין בפרק בתרא מסגלו שבט ראובן וגד וחצי שבט מנשה בטלו וגלות סנ' וקדלתם דרור בארץ לכל יושביה בזמן שכל יושביה עליה ולא בזמן שגלו מקצתן וכיון שכן איך חצה הכתוב כאן בשלשים שנה ליובל וזה היה ששה שנים קודם החרבן ואז כבר גלו מעשרת השבטים זמן רב שהרי גלו בשנת שש לחזקיהו וכבר עבר אז הרבה יותר מתלה שנים כ"ש גלות שני שבטים ומחצה שגלו שמנה עשרה שנה קודם לכן ומאז כבר בטלו היובלות ואיך ה"כ הכתוב מונה כאן שנת שלשים ליובל. אלא לזה ראיתי דאמרי' דבעלו יובלות

אָמַר נְבִיָּא וַאֲנָא בְּגוֹ בְנֵי גָלוּתָא עַל נְהַר כְּבָר אִיתְפְּתַחוּ שְׁמַיָּא וַחֲזִית בְּחֶזְיוֹ נְבוּאָה דְּיִשְׂרֵאל עָלֵי חֵיזוּ יְקָר שְׁכִינְתָּא דֵּיי: בְּחַמְשָׁא לְיַרְחָא הִיא שְׁתָּא חֲמִישָׁתָא לְגָלוּת מַלְכָּא יוֹיָכִין: מֶהֱוֵי הֲוָה פִּיתְגָּם נְבוּאָה מִן קֳדָם יְיָ עַם יְחֶזְקֵאל בַּר בּוּזִי כָּהֲנָא בְּאַרְעָא דְּיִשְׂרָאֵל תַּב תְּנֵיינוּת וְאִיתְמְלִיל עִימֵיהּ בְּמְדִינַת אַרְעָא כַּסְדָּאֵי עַל נְהַר כְּבָר וּשְׁרַת עֲלוֹהִי תַּמָּן רוּחַ נְבוּאָה מִן קֳדָם יְיָ: וַחֲזִית וְהָא רוּחַ עֲלְעוּלָא אָתֵי מִן צִיפּוּנָא עָנָן רַב וְאֶשְׁתָּא מִשְׁתַּלְהֲבָא וְזִיהוֹרָא לֵיהּ סְחוֹר סְחוֹר וּמִגּוֹ עֲנָנָא וּמִגּוֹ עֲלְעוּלָא כְּעֵין חַשְׁמַלָא מִגּוֹ אֶשְׁתָּא: וּמִגַּוָּהּ דְּמוּת אַרְבַּע בְּרִיָּין וְדֵין חֲזֵיהוֹן דְּמוּת אֱנָשָׁא לְהֵין: וְאַרְבְּעָא אַפִּין לְחָדָא וְאַרְבַּע אַפִּין לְכָל חַד וְחַד שִׁיתַּת עֲשַׂר אַפִּין לְבְרִיָּתָא חָדָא מִנְיָין אַפַּיָּא דְּאַרְבַּע בְּרִיָּין שִׁיתִּין וְאַרְבְּעָא אַפִּין וְאַרְבְּעָא אַפִּין לְחָדָא וְאַרְבְּעָא גַפִּין לְחָדָא וְאַרְבְּעָא גַפִּין לְכָל חַד וְחַד שִׁיתַּת עֲשַׂר גַּפִּין לְכָל אַפָּיו וְאַרְבְּעָא גַפִּין לְבְרִיָּתָא חָדָא וַהֲווֹ מִנְיָין גַּפַּיָּא דְּאַרְבַּע בְּרִיָּין מְאָתָן וְחַמְשִׁין וְשִׁיתָּא אַפִּין וְגַפִּין:

ורינליהון

נפתחו ב׳ וסימ׳ נפתחו שערי ארצך • נפתחו השמים ואראה: החמישית ח׳ וסימ׳ נמסר בסדר קרשים ובירמיה סימ׳ לו׳: יחזקאל ב׳ בקריאה וסימ׳ אל יחזקאל בן בוזי הכהן בארץ כשדים על נהר כבר • והיה יחזקאל לכם למופת • וא׳ ליחזקאל העשרים דד״ה: וארא ה׳ ג׳ בסיפר׳ וסימ׳ וארא והנה רוח סערה באה מן הצפון וארא החיות והנה אופן • וארא כעין חשמל במראה אש בית לה סביב • וארא כי נטמאה • ויב יאני דרך שער הצפון אל פני הבית: מראיהן ד׳ כתיב נו״ן בקריאה וסי׳ ומראיהן רע כאשר בתחילה ואיקץ • ומראיהן שפל מן הקיר • וזה מראיהן דמות אדם להנה • מראיהן כלפידים כברקים ירוצצו:

ואני בתוך הגולה על נהר כבר נפתחו השמים וארא מראות אלהים: בחמשה לחדש היא השנה החמישית לגלות המלך יויכין: היה היה דבר יי׳ אל יחזקאל בן בוזי הכהן בארץ כשדים על נהר כבר והיה

ורגליהם

ואני בתוך הגולה • כלומר חוץ לארץ ישראל • על נהר כבר • שם הנהר: מראות אלהים • על שם שלא היה רואה בהספקלריא מאירה קורא אותו מראות אלהים שאינה מאירה ראו מתוך כמין חלוס ולא ממש וכל הנביאים אף הם מתוך הספקלריא היא השנה החמישית לגלות המלך יהויכין • כמנינו למדין שלשים שנה שמנה להתחלת היובל מה שהיובל האחרון התחיל בתחלת י״ח ליאשיה היא השנה שמנה מלקיהו את הספר וכן שנינו בסדר עולם שהיא היתה תחילת היובל יאשיהו מיך ל״ח שנה נח מהן י״ז שעברו כבר נשתייתו י״ל שנה יהויקים מלך י״ח שנה הרי כ״ם ויכניה בנו לא מלך אלא ג׳ חדשים וגלה ושנה שניבא יחזקאל היתה חמישית לגלותו הרי שנת שלשו׳ ביובל וכן מנינו בסוף נבואתו שכתן סימן למנין היובל שנאמר ויהי בעשרי׳ וחמש שנה לגלותינו בראש השנה בעשור לחדש והמרו רבותינו מיזהו שנה שראש השנה שלה בעשור לחדש הזי חומ׳ זו שנת היובל: היה היה דבר יי׳ • אמרו רבותינו היה כבר לפי שאין השכינה שורה בחוצה לארץ אלא ע״י שפרת׳ עליו תחילה בארץ ושנינו בברייתא דמכילתא בן אדם עמוד על רגליך הוא היה תחילת הספר אלא שאין מוקדם ומאוחר ויש אומרים בן אדם חוד חידה הוא תחלת הספר ואומר אני שאותה נבואה נאמרה לו קודם שגלה שהיה רואה ליאמר לו במרכב שאין מפורש בה גולה והיה נכרת תחלת שליחותו אליהם ויונתן אף הוא כך תרגם מקום הוה פתגם נבואה מן קדם יי׳ עם יחזקאל בר בוזי כהנא

בארעא דישראל תב תנייניות דאתמלל עמיה במדינת ארע בשדאי ויחזקאל גלה עם החרש והמסגר שנלו עם יהויכין: כל לשון יד האמורה בספר זה ובכל לשון נבואה אינה אלא לשון אחז שהנבואה תוקפתו על כרחו כאדם משחנע דישפר״ יגלא בלע״ז: והנה רוח סערה באה מן הצפון • היא מרכבת בשא כבוד השכינה כמה שנאמר בענין ולפי שבאה בחימה להשחית את ישראל לכך נדמית לרוח סערה וענן: באה מן הצפון • חוזרת היתה מארץ כשדים שהיא בצפון שב׳ מצפון תפתח הרעה ולמה הלכה שם כדי לכבוש את כל העולם תחת נבוכד נצר שלא יאמרו האומות ביד אומה שפלה מסר את בניו שכשדים אומה שפלה היא שנאמר זה השם לא היה כך דרשו רבותינו במסכת חגיגה: ונוגה לו. לענן סביביו מבחוץ רמז הוא שעתידין ישראל לגאל משם: כעין החשמל • חשמל מלאך ששמו כך וכעין נוגה שלו ראה מתוך האש וכך אמרו רבותינו מעשה בתינוק שהיה דורש במעשה מרכבה והיה מבין בחשמל וצלה אש מחשמל ואכלתו ועוד אמרו כי החלה מורכבת באחרים מלאי חשמל אמ׳ רב יהודה מיות אש מתלאו׳ במתניתא תנא עתים חשות ועתים ממללות בשעה שהדבור יוצא מפי הקב״ה חשות בשעה שאין הדבור יוצא מפי הקב״ה ממללות כלומר משבחות ומהללות את הש״ש ויתכן שיהא חשמל שם העין שהוא קרוב לעין האש כי אחר חשמל מתוך האש ואחר כעין חשמל כמראה אש בית לה סביב ממראה מתניו ולמעלה ולמטה ואש במראה השניה ומתניו ולמעלה כמראה זוהר כעין החמה שלפה חוי׳ שמ׳: ומתוכה • אל אותה האש ראיתי כעין חשמל הנראה מתוך האש ולא נודע מהו ומדרש שדרשו בו רבותינו חיות אש מתלאות אינו מיושב לי על הענין: דמות אדם להנה • יש לתמוה שהרי אף דמות שור ואריה ונשר להנה ונראה בעיני לפי שזה חב לכלם קילס הנביא את המרכב בו והוא דמות פרצופו של יעקב אביו: ואַרבעה פנים לאחת • לאחת זו לפרצוף האדם לבדה היו ארבעה פנים וכן לאריה ולנשר ולשור הרי שש עשרה לחיה וכן לכל חיה וחיה ואחד כנפים לכל אחד מן הפנים הרי ששים ואַרבע כנפים לחיה והוא שתרגם יונתן מלאכן ואמשין ושיתא אפין ורגליהם

ב׳ ל׳ ג׳ ל׳ ה׳ ל׳ ו׳ ל׳ ג׳ נחיב ה׳ ג׳ ולא׳ ויחזקאל

ה׳ בסיפ׳

ה׳ ל׳ ו׳ ל׳ ז׳ ל׳ ח׳ ל׳ ט׳ ל׳ י׳ ל׳ יא׳ ל׳ יב׳ ל׳

מנחה גדולה

ה׳ להודיע כי רבים המה הסדיו לעשר עשה ופעל למען עמו שישבו ויסכמו במת לעד בארצם ושייעיב להם בכל מיני הטובות כאשר דבר וכאשר עשה זה פעמים רבות כאשר הלכו בדרכיו וכל זה לא הוחיל אלא הקשו פניהם מסלע מאנו לשוב כאשר יורו הפסוקים • והנה מה גם עתה אחרי השכינה נוסע ממקום המקדש לשוב אל מקומה הראשון ולעזוב את בניה שישלטו בהם שונאיהם ולגרשם מארצם גם בזה לא כלו רחמיו וחס על כבודם שלא יבואו ביד אומה שפלה ויהיו בזויים ומבוזים בין האומות ללעג ולקלס בין העמים ע״כ הרבה ה׳ יחזקאל כי עדין חיבתו עליהם ולא עזבם מכל וכל והלך לכבוש כל העולם תחת יד נ״נ כדי שיהיו כל האומות כבושים תחת נבוכד נצר ושלא יכולו לקרות לישראל גלותא ושפלים כי כולם היו גולים ושפלים בלי לשרים דאם כל ימי נ״נ כמש״ל שהיה אומה יתירה עם כל העמים כל ימי נ״נ ועוד בה מעלה לישראל שהיו מהם באלו המלך שרים נכבדים ביותר שאח מן כל שרי העמים וחכמיהם כמו דניאל חנניה מישאל ועזריה וכ״כ חיבב המלך לאחם והרים לדניאל על כל חכמיו עד שכינה שמו כשם אלהיו כאשר ראה שידע דברים סתומים ומשרש קשרין מה שלא ידעו כל חכמיו והשם ית׳ עשה לשם נפים בארץ כשדים למען ידעו העמי׳ שכל מקו׳ שגלו בניו שכינה עמהם לעשו׳ להם נסים ולשמר׳ מכל רע וזה סימן שעוד יוסיף׳ שנית ידו לגאל את בניו וכאשר סיפר יחזקאל בתוך נבואותיו:

והנה מסכתי ידי מליגם אל הקדש לבאר דבר מעניני המרכבה אז להבינה דעת אולתי כי רואיני שרגים וגדולים לא רמו לבאר דבר בזה ומי לנו גדול ממעה הרב הגדול קדוש יהמר

מנחה גדולה

שיוכל להיות שהיה בן ירמיה אלא שקראו פה בן בוזי על שהיו מבזי׳ אותו וגם להודיע סיבת הדבר

שזכה לבן נביא ע״י הבזיון שביזוהו וקבל ושתק:

וכונת מאמר ויהי בשלשים שנה וגו׳ כוללות ג״כ ידיעת מסלה״ שלא בחפזון ובמהירות דן את בניו ופעמו ישראל כי אם לאט התנהל עמם ונתן להם זמן ועידן לשוב וזמן אחר זמן מכתה הוא״ת טישבו וע״כ האריך להם אפו שהרי מאז שמלאו ס״ת בימי יאשי׳ נגלל על פסוק יוליך ה׳ אותך ואת מלכך וגו׳ ושלח לאולדה הנביאה ושמע שנגזרה גזירה שיחריב ירושלים והיה ראוי לבוא בימי יאשיה אלא שזכותו עמדה לו שלא בא בימיו כ״א בימי בניו ומינה שאם גם בניו היו צדיקי׳ היו נ״כ יכולין לעכב הפרענות עד שהיו יכולין לבטל הגזירה בכלל כמו שאחר להם ירמי׳ • אלא שלא שמעו בקול ה׳ ולא שמעו בקול דברי הנביאים אשר שלחו ה׳ אליהם • ואע״פ לא אץ ה׳ להביא את כל הרעה מיד ובזמן קצר כי אם ויהי בשלשים שנה אחר שמלאו הס״ת וידעו שבזרה נגזרה ולא שבו בתריכת הזמן לא רצה שהשם התחיל לשלח שכינתו מהם ולא תאחר בהתחלת שנת שלשי׳ אלא ברביעי מחדשים שגם עבר מן השנה שליטו של שנה ועוד בו שליטה אפי׳ בחדש עצמו לא אץ לבוא בתחילת החדש כי אם בחמשה בו באופן שנתן זמן קטן אחר זמן גדול לולי ישובו • ולא גם סיפר יחזקאל אחרי שהתחילה השכינה ליסע מתקומה ולשוב אל מקומה הראשון גם זה לא מהרה דרכה לשוב כי אם ממסע למסע כמו שאז״ל עשר מסעות נסעה שכינה וכו׳ • באופן שתחלת דברי נבואת יחזקאל ערש סיפר דבר מתנו בא בסיפור חסדי

ולמי בתוך הגולה • כלומר חוץ לארץ ישראל • על נהר כבר • שם הנהר: מראות אלהים • על שם שלא היה רואה בהספקלריא מאירה קורא אותו מראות אלהים שאינה מאירה ראו מתוך כמין חלוס ולא ממש וכל הנביאים אף הם מתוך הספקלריא היא השנה החמישית לגלות המלך יהויכין • כמנינו למדין שלשים שנה שמנה להתחלת היובל מה שהיובל האחרון התחיל בתחלת י״ח ליאשיה היא השנה שמנה מלקיהו את הספר וכן שנינו בסדר עולם שהיא היתה תחילת היובל יאשיהו מיך ל״ח שנה נח מהן י״ז שעברו כבר נשתייתו י״ל שנה יהויקים מלך י״ח שנה הרי כ״ם ויכניה בנו לא מלך אלא ג׳ חדשים וגלה ושנה שניבא יחזקאל היתה חמישית לגלותו הרי שנת שלשו׳ ביובל וכן מנינו בסוף נבואתו שכתן סימן למנין היובל שנאמר ויהי בעשרי׳ וחמש שנה לגלותינו בראש השנה בעשור לחדש והמרו רבותינו מיזהו שנה שראש השנה שלה בעשור לחדש הזי חומ׳ זו שנת היובל: היה היה דבר יי׳ • אמרו רבותינו היה כבר לפי שאין השכינה שורה בחוצה לארץ אלא ע״י שפרת׳ עליו תחילה בארץ ושנינו בברייתא דמכילתא בן אדם עמוד על רגליך הוא היה תחילת הספר אלא שאין מוקדם ומאוחר ויש אומרים בן אדם חוד חידה הוא תחלת הספר ואומר אני שאותה נבואה נאמרה לו קודם שגלה שהיה רואה ליאמר לו במרכב שאין מפורש בה גולה והיה נכרת תחלת שליחותו אליהם ויונתן אף הוא כך תרגם מקום הוה פתגם נבואה מן קדם יי׳ עם יחזקאל בר בוזי כהנא

בארעא דישראל תב תנייניות דאתמלל עמיה במדינת ארע בשדאי ויחזקאל גלה עם החרש והמסגר שנלו עם יהויכין: כל לשון יד האמורה בספר זה ובכל לשון נבואה אינה אלא לשון אחז שהנבואה תוקפתו על כרחו כאדם משחנע דישפר״ יגלא בלע״ז: והנה רוח סערה באה מן הצפון • היא מרכבת בשא כבוד השכינה כמה שנאמר בענין ולפי שבאה בחימה להשחית את ישראל לכך נדמית לרוח סערה וענן: באה מן הצפון • חוזרת היתה מארץ כשדים שהיא בצפון שב׳ מצפון תפתח הרעה ולמה הלכה שם כדי לכבוש את כל העולם תחת נבוכד נצר שלא יאמרו האומות ביד אומה שפלה מסר את בניו שכשדים אומה שפלה היא שנאמר זה השם לא היה כך דרשו רבותינו במסכת חגיגה: ונוגה לו. לענן סביביו מבחוץ רמז הוא שעתידין ישראל לגאל משם: כעין החשמל • חשמל מלאך ששמו כך וכעין נוגה שלו ראה מתוך האש וכך אמרו רבותינו מעשה בתינוק שהיה דורש במעשה מרכבה והיה מבין בחשמל וצלה אש מחשמל ואכלתו ועוד אמרו כי החלה מורכבת באחרים מלאי חשמל אמ׳ רב יהודה חיות אש מתלאו׳ במתניתא תנא עתים חשות ועתים ממללות בשעה שהדבור יוצא מפי הקב״ה חשות בשעה שאין הדבור יוצא מפי הקב״ה ממללות כלומר משבחות ומהללות את הש״ש ויתכן שיהא חשמל שם העין שהוא קרוב לעין האש כי אחר חשמל מתוך האש ואחר כעין חשמל כמראה אש בית לה סביב ממראה מתניו ולמעלה ולמטה ואש במראה השניה ומתניו ולמעלה כמראה זוהר כעין החמה שלפה חוי׳ שמ׳: ומתוכה • אל אותה האש ראיתי כעין חשמל הנראה מתוך האש ולא נודע מהו ומדרש שדרשו בו רבותינו חיות אש מתלאות אינו מיושב לי על הענין: דמות אדם להנה • יש לתמוה שהרי אף דמות שור ואריה ונשר להנה ונראה בעיני לפי שזה חב לכלם קילס הנביא את המרכב בו והוא דמות פרצופו של יעקב אביו: ואַרבעה פנים לאחת • לאחת זו לפרצוף האדם לבדה היו ארבעה פנים וכן לאריה ולנשר ולשור הרי שש עשרה לחיה וכן לכל חיה וחיה ואחד כנפים לכל אחד מן הפנים הרי ששים ואַרבע כנפים לחיה והוא שתרגם יונתן מלאכן ואמשין ושיתא אפין ורגליהם

ב׳ ל׳ ג׳ ל׳ ה׳ ל׳ ו׳ ל׳ ז׳ ל׳ ח׳ ל׳ ט׳ ל׳ י׳ ל׳ יא׳ ל׳ יב׳ ל׳

ה׳ בסיפ׳

ה׳ ל׳ ו׳ ל׳ ז׳ ל׳ ח׳ ל׳ ט׳ ל׳ י׳ ל׳ יא׳ ל׳ יב׳ ל׳

לגל ישרה · רגלין כיונן מכונין זה כנגד זה · ד"א ישרה שאין להם קפלי ארכובות לבוף את שוקיהם לפי שאין להם ישיבה ואין שכיבה ואין צריכין להיות להם קפלין כעין שיש לבהמה קצת עליון וקצת תחתון שבהם היא כופפת שוקיה לשכבה: רגל עגל · רגל עגול וכן תירגם יונתן רגלין סגלגלין: וגוגלי · מתוך זהרורית' דומה לשלג יקרה · רגלין כיונן מכונין זה כנגד זה · ד"א ישרה שאין להם קפלי ארכובות לבוף את שוקיהם לפי שאין להם ישיבה ואין שכיבה ואין צריכין להיות להם קפלין כעין שיש לבהמה קצת עליון וקצת תחתון שבהם היא כופפת שוקיה לשכבה: רגל עגל · רגל עגול וכן תירגם יונתן רגלין סגלגלין: וגוגלי · מתוך זהרורית' דומה כאילו יוצאות מהם נצוצות כדאמרינן במסכת יומא אף היא עשתה נברשת של זהב כו' בשעה שחמה זורחת נצוצו' יוצאין הימנה וכו' · וגוגלים איסטוגל'לונט בלע"ז: כעין כמו כמראה: נחשת קלל · מזוקן ומאיר ומנח' חברו פס קלוי באש: וידי אדם מתחת כנפיהם · כתרגומו למתחת בהון גומרין דאיסא וגומר וכן אנו מוצאי' בספר זה ושלח הכרוב את ידו אל האש אשר בינות לכרובין ויטל ויתן אל חפני לבוש הבדים וכן אחריו וירא לכרובים תבנית יד אדם וגומר ידי אדם חותו' את האש ונותנות לכרוב והכרוב לשליח כדי שילטנו בחלם מיד אל יד להקל הפורענות מעל ישראל: על ארבעת רבעיה · לארבע' רוחות העולם שהרי יש להם פניס וכנפיס לכל רוח. ופניה' וכנפיה' לארבעתן · כתרגומו שוה לארבעתהון: חוברות אשה אל אחותה כנפיהם · כנפה של זו פרוסה לצד כנפה של זו לכאן וכן לכאן עד שחוברות ומגיעות זו לזו וכך הם מכסות פניהם שהכנפים פרוסות למעלה מן הפניס: לא יסבו בלכתם · אם רוצות ללכת לאיזה רוח שירצו אין צריכות להסב פניהם שהרי יש להם פניס לכל צד לפיכך אים אל עבר פניו ילכו לצד פניו אל אותה הרוח שהם רוצי' ללכת ילכו: ופניהם וכנפיהם פרודו מלמעלה · אילמלא שראיתי אותם זקף גדול נקוד על ופניה' לא הייתי יודע לפרשו אבל הניקוד למדני להבדילם זו מזו ולהעמיד תיבת ופניהם בפני עצמה וכן פירושו ופניהם להם וכנפיהם היו פרודות למעלה מפניהם ומכסות אותם כיצד לאים שתים חוברות אים לכל פניס ופניס שתים כנפיהם חוברות לכל אחת כנף אחת זו פרוסה לצד כנף אחת זו וזו לצד זו והפניס שבינתים מכוסים בהם ודוגמת כיוון מקרא זה יש עוד בפרשה זו וגביהם ונובח להם וראה להם תיבת וגביהם עומדת בעצמה: ושתי כנפים הנותרות מכסות את גויותיהם': אל אשר יהיה שמה הרוח · הרגלות הלכת: היא מתהלכת בין החיות · המראה הזאת מתהלכת בכל החיות: ונוגה לאש · יותר מאש שבנו: ברק · פלגדור"ש בלע"ז: רגלו ושוב כמראה הבזק · פירש רבותינו רגלו ושוב כלהבת הכבשן שיוצאה תמיד מפי הכבשן וממהרת לחזור וליכנס כך כשמוציאו' ראשן מתחת הרקיע הנטוי למעלה מהן כמו שמפורש בענין נראות מפני השכינה שלמעלה מן הרקיע וממהרות להשיב את ראשן: כמראה הבזק · דלאטנט"לא בלע"ז ונוגן אם שלהם כנוגן אש היוצא מבין החרסין שמוקקין זהב בבור בתוכן והאש שיוצאה משם נבועה בנוגנין · תו' ז"מ הבזק לשון פיזור כפי שפירשוהו רבותי' כמראה הבזק ר' יהודה אומר בשם רבי שמעון בשם רבי לוי בן פרסא כזה שבוזק נפת בכירה כלומר שמפזר נפת שהוא פסולת הזתים בכירה שהוא מתלהט במהרה ומעלה להב והלהב עולה ויורד וזהו פי' רגלו ושוב ועוד יש בדבריהם בזק לשון פיזור בזק בהו עפרא והוו מרבי כלומר פזר וכן במשנה בזוקין מלח על גבי הכבש בשביל שלא יחליק ויש משמע בזק כמו ברק והוא לשון חפוש ע"כ תו': אופן אחד בארץ · ברגלפת הרקיע: לארבעת פניו · שלכל חיה · תו' האופן יש לו ארבעה פניס רבותינו אמרו זה סנדלפון העומד בארץ ורגליו מגיעים לבין החיות אבל לפי הענין אנו למדין שהאופנים ארבעה הם: כעין תרשיש · כגון אבן טובה שמה תרשיש קרוי"אחל בלע"ז: כאשר יהיה · אופן קבוע בתוך האופן שתי וערב לפי שהן הולכות לכל עבר פניהם לארבע רוחות נריך שיהא האופן מגלגל לארבעת רוחותיו: על ארבעת רבעיהם ונומר · בשביל מעשה האופנים הוצרך לשנותן לומר שאין האופנים מעכבין עליהם שאף הם עשויין לכך:

ורגליהם · ונוגלים · מעגין נגון: קלל · ממורט וזך ות"י ומגלגן כעין נחשן מגלהב: וידי אדם · כתוב בוי"ו וקרי ביו"ד והכתוב רומה לומר וידו אדם כאילו אמר וידיו ידי אדם כמו עיניך יונים ר"ל כעיני יונים: חוברות אשה · כמו ביריעות אים אל אחותה כי לכל דבר יקרא אים ואשה וכנה החיות באשה ואים כמו שכנ אותם בחיות וכרובים ותירגם יונתן מכוונן אחד לקבל אחד גפיהון לא מיתחזרין במיזלהין בירייא לקבל אעהא אזלן: ופניהם · מלת ופניהם נפרדת בטע'לומר שאינה לבקה עם הבאה אחריה ר"ל ופניהם היו כמו שנזכר וכנפיהם היו פרודות מהגוף ופרוסות למעלה לעופף: ואים · הרוח · הרגלן וכן תירגם יונתן רעות: ודמות · פירוש דמות עינים כי דמות גופותם כבר אמר: והיא מתהלכת · היא האש וכן תירג' יונתן אשת מסת מסת להבא בין בריתא: והחיות רצוא ושוב · מקור שרשו רצה והא"לף במקום ה"א ויהיה רצה ורון בענין אחד וכן ותרן עמו משרש רצה ענין מרוצה ובזק כמו ברק וכן תירגם יונתן ברקא ובדברי רבותינו ז"ל מאי רצוא ושוב אמר רב יהודה כאור היוצא מפי הבכשן מאי כמראה הבזק אמר רבי יוסי בר חנינא כאור היוצא מבין החרסים ור' יהודה אומר בשם רבי שמעון בן פרטא בזה שבוזק נפת בכירה כלומר כמי שמפזר נפת שהיא פסולת הזתים בכירה שהוא מתלהט במהרה ומעלה להב והלהב עולה ויורד ופירושו רצוא ושוב ולפי' שהוא ברק עניני פי הברק רץ מהרה ושב ומתכנס מהרה עד שכמעט תשיגנו הראות ברוגו ושיבו והתכנסו קל מהרה ויונתן תירגם הפסוק כן וכריתא בחשתלוהיהון למעבד רבות רבונהון דאשרי שכינתיה במרומא וגומר ובקלת כיסחאות באגפא בני"מל: ואחרת החיות · והנה אופן אחד בארץ · פירושו למטה במקום שפל כמו רקמתי בתחתיות הארץ וכת"י: מראה האופני' ומעשיהם כעין תרשיש · תרשיש היא אבן טובה הנזכרת באבני החושן תרשיש שהם ויספה וכן אמר במראה השליטית כעין אבן תרשיש ועינה כעין חכלת ופי' ומעשיהם בדמיון אבן תרשיש כי הוא אמר שתי מלות מראיהם ומעשיהם ואמר לדמיון מראה כעין תרשיש ולדמיון מעשה כתרשיש שהם מקבלי' מעשה וכעלה כמוהו: וגביהן

מנחה גדולה

ויאמר אלי בן אדם עמד על רגליך וגו' מהר"יא ז"ל הביא דברי הרד"ק ז"ל וכתב על זה והם נלאתי לסייע פירוש זה הייתי אומר שהיו פני אדם מורות אל ההשכלה ואל ההכמה ופני אריה מורה אל הגבורה החמס והגזל פני שור מורה אל הממונות ורב הבנאות ופני נשר מורה אל הגבורות והעדה ועופפות למעלה ושקרא את יחזקאל בן אדם להגיד אלא היה מתהלל בגבורתו ולא בעשרו ולא בגבורתו ומעלתו כי אם בזאת יתהלל המתהלל השכל וידוע את השם הנכבד והנורא ומזאת הבחינה יוחס אל פני אדם ונקרא בן אדם · ולדעתי בעבור שגלה יחזקאל מארץ הקדושה ולא אמנה ונסתלקה ממנו הנבואה כמו שבארתי למעלה נקרא בן אדם רולה לומר בן אדם הראשון שכמו שהוא נורא מג"ע כן יחזקאל נורא מדושלים ומבית ה' שהיה שם בכן וכמו שהאדם נתעלב עם בניו שהרשיעו במעשיהם ככה יחזקאל נתעלב עם בני יהודה ואנשי ירושלים שהיו לפניו כבני הנביאים וכמו שהאדם כל בניו שפו תמו מן הלהות עד שנספחו בני המבול ככה בני יהודה בניו של יחזקאל שפו תמו בגלות וכמו שנשאר מהאדם בן אחד שממנו הוסתת העולם כן נשאר מבני יהודה שאריה פליטה ומבית דוד שרש מגזע ישי שממנו תחזיר עטרה ליושנה בשוב ה' את שבות ציון ומפני הדמויים האלה ואחרים שלא זכרתי נקרא יחזקאל בן אדם ע"כ: ולע"דן לפי מראה יחזקאל דמות ארבע חיות ורגליהם רגל ישרה אין להם קפלי ארכובות לבוף את שוקיהם לפי שאין להם ישיבה ולא שכיבה כפי"רש"י ז"ל ופ"כ נקראו המלאכים עומדין כמ"ש ונתתי לך מהלכים בין העומדים האלה וכן אמר ישעיהו שרפים עומדים

מעל

ואחרי אשר ביארנו מעשה המרכבה דרך כלל נפרש אותה דרך פרט פסוק אחר פסוק בעזרת המלמד אדם דעת:

ויהי בשלשים שנה · מבואר הוא בפירו' הספר בתחילתו · בתחיסה · מבואר הוא בפירוש: היה היה · נס כן מבואר הוא: ואראה והנה רוח סערה באה מן הצפון · לעניין מה שראה במראה הגלות ומרכבת הארץ · ועניין סערה וצפון · כי מצפון באה להם הרעה כמו שכתוב מצפון תפתח הרעה כי בגלל נפוציה לארץ ישראל היה · ולענין הנהגת העולם הוא עניין צפון ז"ל אל האדם מסתער עליו: ענן גדול · ולדעתי גם כן ענן גדול ואש מתלקחת · לעניין הגלות מפורש הוא כי הוא ענן גדול וחשכה גדולה · וכן שאלה ירושלים וחשבים · ולענין הנהגת העולם · כי הענן והאש הן מתהפכין · וכן בהנהגת העולם יש דברים סותרין זה לזה דעות בני אדם · ועוד הן משל לקור ולחום שהם קיום העולם השפל ומה שאחר מתלקחת · כמו ואש מתלקחת בתוך הברד שהו' מן הפלאות: ונוגה לו סביב · פי' לענן ולאש ג"כ · כי בשאחד מהלו מתעדנין זה בזה · כי פי' מתלקחת בתוך הענן תהיה עניין לקיח' או עניין הנערה בעניין משתלבת · ולעניין הגלו' פי' שיצאו מאור' לחשיכה יועתידין לצאת מחשיכה לאורה: והנה הנוגה סביב והחשכה והגילגול בתוך בתוך · ולעניין הנהגת העולם כי מי שילך סביב המבוכה והגילגול והשתיות · ויסוד תמיד בדעתו סביב העניין ההוא יתבאר ואלא מן המבוכה ויסיר ותנה לו מאין חשך ואין סתירה ולעניין ההשגה יש קצת השגה · כמו שסביב והם הנבדלים זהו המינה · אבל להשיג עצמו הוא בנכנס בחשך ובפלל ומתוכה

וגביהן · מלא וגביהן כפרדת בעצם ופירושה כמו שפי' במלת ופניהם שהיה דבקה עם הבהמה אחריה אמר וגביהן כמו שהיו בגב כל חופן אלא שגבה היה להם עד שמרוב גבהם היתה ירקה להם כי הדבר יהיה מופלג בכתובתו יקרא נפלא ונורא וכן מעט נורא אל ארץ נורא הוא בחיבתו כמו הקרת הנורא וגבותם כמו וגביהן אלא שזה מקובץ בלשון זכרים וזה בלשון נקבות ומפני כפלו שנה המלה: ובלכת · ת"י ובמיזל ברייתא אזלי' וגו': על אשר יהיה שם הרוח · הרצון כמו שפירשנו והוסיף עוד ואמר שמה הרוח ללכת ר"ל רוח האופנים: ללכת · בשנול בהתנהגתה וכן ויסוב שמואל ללכת: ולמות · הגורא · פירוש נורא בלבנותו ובזהרו: ותמ' · לאים · לכל אחד ואחד: ואשמע כקול שדי · פירו' חזק ותקיף וכן בשוד משדי יבא והיה שדי בצריך לו פי' על האל יתברך שנקר' שדי וכן אמר במראה האליפות כקול אל שדי בדברו ורוגה לו' בדברו כשדבר בהר סיני שנאמר בו קול גדול ושם אמר נשמע על האגר המילונה שהוא גבול הבית וכן בהר סיני אף על פי שהיה הקול גדול לא נשמע חוץ למחנה ישראל וכן כל קול נבואה אינו נשמע אלא למי שמיוחד אליו הקול: קול המולה · פי' כמו מלה אלא שזה מורה על מלה חזקה נשמעת ממדברים רבים כקול מחנה: ויהי קול מעל לרקיע · תרגם יונתן הפסוק כן וכזמן דהוי רעוא וגו': וממעל · דמות כמראה אדם לא תגרמו יונתן: והרף · בית לה · מבפנים לה ותרגם יונתן הפסוק כן והזית כעין השמלא כחיזו אסת' וגו' כבעמוד וכנוסחא אחרת תלתי דלא אפשר לאסתכל ביה ולרע: כמראה הקשת · והפול על פני · והראה כל המראה הנזכרת מראשה ועד סופה: והפול על פני · שהשתומם לבי על המרא: ואשמע קול מדבר · ובעודי נופל על פני שמעתי קול שמדבר אלי זה הי' מלאך שמדבר עמו ואמרו רבותינו ז"ל כי ישראל ביום מתן תורה ראו המרכבה כמו שראה אותה יחזקאל עד שאמרו כי קשה שבנשיהם גדולה היא כיחזקאל בן בוזי ואמרו כי פני שור ראו כנגד מחניהם לפיכך עשו שור עגל ועוד אמרו כי אלה הפנים היו כארבעה דגלי' בדגל יהודה פני אריה דכתי' גור אריה יהוד' ובדגל ראובן פני אדם לפי שנא' בו וימלא דודאים בשדה ולהם צורת אדם ובדגל אפרים פני שור שנא' עליו בכור שורו הדר לו ובדגל דן פני נשר שנא' יהי דן נחש עלי דרך ונאמר אפע' ושרף מעופף: ויאמר

ד' · ה' · ו' וגביהן שון לקבלארבעאורומא
להין ודחילין אינון וגביהן מלן עינין
סחור סחור לארבעתהין: ובמיזל
בירתא אזלין גלגליא לקיבליהון
ובאיתרמא בירתא כמלרע לרום
שמיא מיתרמין לגלגליא: על אתר
דהוי תמן רעוא למיזל אזלין לתמן
רעוא למיזל וגלגליא מתרמין
לקיבלהון ארי כרוח בירתא
בגלגליא: במיזלהון אזלין
ובמקמתהון קיימין ובאיתרמהון
כמלרע לרום שמיא מתרמין גלגליא
לקיבלהון ארי כרוח בירתא
בגלגליא: ודמות על רישי ברי'תא
רקיעא כעין גליד חסין מרכן על
רישיהון מלעילא: ותחות רקיעא
נפיהון מכוונן חדא לקביל חדא
לחדא תרתין מכסין להין ולחדא
תרתין מכסין להין ית גויתהן:
ושמעית ית קל נפיהן כקל מין
סגיאין כקלא מן קדם שדי במהכהין
קל מילוליהן כד מודן ומברכין ית
ריבוניהון קיימא מלך עלמא כקל
משרית מלאכי מרומא במקמהן
משתתקן נפיהן מן קדם די ביראה:
ובזמן דהוי רעוא קדמוהי לאשמיעא
די בירא לעבדוהי נביי ישראל הוי
קלא ומשתמע מעילוי רקיעא מבין
כרוביא מתחות רקיעא די על
רישיהון במקמהן משתתקן נפיהן מן
קדם די ברא: ומעילוי רקיעא די
על רישיהון כחיזו אבן טבא דמות
כורסיא ועל דמות כורסיא דמות
כחיזו אנשא עלוהי מלעילא: וחזית
כעין חשמלא כחיזו אשתא מגיולה
סחור סחור חיזו יקר דלא יכילא עינא למיחזי ולא אפשר לאסתכלא ביה ולעילא
חיזו יקר דלא יכילא עינא למחזי ולא אפשר לאסתכלא ביה ולרע חזיתי כחיזו
אשתא וזיהורא ליה סחור סחור: כחיזו קשתא דהוי בענגא ביומא דמטרא כן
חיזו זיהורא סחור סחור הוא חיזו דמות יקרא דיי וחזית ואשתטחית על אפי
ושמעית קל דמתמליל: ואמר

וגביהן · וגב יש להם: וגובה להם וירקה להם · מלאומים הם לרוחה לותם ויש פותרין ירקה להם במורא עומדים: וגבותם · מלמוד"ר סור כי"לים בלע"ז: מלאות עינים סביב · לרחות לכל רוח שהרי לא יסבו בלכתם: מעל הארץ · מעל הרקיע: הרוח · הרצון של הב"ה: שמה הרוח ללכת · אין צריך לומר להם ללכת זה לכו שרומו של הב"ה בחיות ורוח החיה באופני': בלכתם · החיות: ילכו · האופנים: הקרן הנורא · ת"י גליד הסי' גלי"א: פ"ורט בלע"ז: יפרו · מכוונו': כקול מים רבים · יכול קול נמו' ח"ל כקול שדי כקול המפורש קול יי' סובר הרזים: קול המולה · כקול מחנה · קול מלוליהון דמודן ומברכן קדם רבונהון כקול מסריי' מלאכי מרום: בעמד תרפינה כנפיה · מלשמע ע קול ויונתן תרגם במקמהון משתתקן נפיהון מן קדם דביר' דבורו של הקוס היונא מו ע! לרשון להשמיע לנביאי' שליחותו כמו שמשי' והולך ויהי קול וגו' · ומדרש אגדה בעמדם מלקלס בשביל ישראל שיקלסו תחילה: ויהי קול מעל לרקיע · תרגם יונתן ובזמן דהוה רעוא קדמוהי לאשמע דבור לעבדוהי נביא הוה קלא משתמע מעילוי רקיע' דעל ריסיהון: תרפינה כנפיהם · מאית' הדבור: וארא כעין חשמל · לא נתן רשות להתבונן במקר' זה: בית לה · מלכנים לה כמראה אש: ואפל על פני · ואיסתטחית: ואשמע קול מדב' ומה דבר ויאמר אלי בן אדם וגו' בן אדם קורא ליחזקאל מחיך שרוחה המרכבה הילך כין עליה ומשתמש בה כמלאכי' לומר אין כאן ילוד אשה אלא זה כ"ן הטעי"ס אי"ש אחד לר' והנא"ה ולי נרא' שלא קרא בן אדם אלא בשביל שלא תהא דעתו רחבה עליו מתוך שהיה נס לנו במראה המרכבה ובמלאכות עליונים: לת

ז' · ח' · ט' · י' וגביהן מלא עינין סביב לארבעתהון
ז' וגבותם מלאת עינים סביב
ח' לארבעתהון: ובמיזל
ט' ובמיזל אזלין לארבעתהון
ט' לא מתפנין אצלם ובהנשא החיות
ט' מעל הארץ ינשאו האופנים: על
י' אשר יהיה שם הרוח ללכת ילכו
שמה הרוח ללכת והאופנים ינשאו
ל'עמתם כי רוח החיה באופנים:
י' בלכתם ילכו ובעמדם יעמדו
י' ובהנשאם מעל הארץ ינשאו
י' האופנים לעמתם כי רוח החיה
ט' · ט' באופנים: ודמות על ראשי החיה
ט' רקיע כעין הקרח הנורא נטוי על־
ט' ראשיהם מלמעלה: ותחת הרקיע
ט' ר"פ כי תהב כנפיהם ישרות אשה אל־אחותה
י' · י' לאיש שתים מכסות להנה ולאיש
ל' שתים מכסות להנה את
ל' גויתיהם: ואשמע את־קול כנפיהם
ל' כקול מים רבים כקול־שדי בלכתם
ל' קול המלה כקול מחנה בעמדם
ל' תרפינה כנפיהן: ויהי־קול מעל
ל' לרקיע אשר על־ראשם בעמדם
ל' תרפינה כנפיהן: וממעל לרקיע כה
ל' · ב' ומל' קנירו אשר על־ראשם כמראה אבן־ספיר
ל' דמות כסא ועל דמות הכסא דמות
ל' כמראה אדם עליו מלמעלה:
ה' נפים ואראה כעין החשמל כמראה־אש בית־
ל' לה סביב ממראה מתניו ולמעלה
ל' וממראה מתניו ולמטה ראיתי
ל' כמראה־אש ונגה לו סביב: כמראה
ל' הקשת אשר יהיה בענן ביום הגשם
ל' כן מראה הנגה סביב הוא מראה
ל' דמות כבוד־יהוה וארא ואפל על־
ל' פניו ואשמע קול מדבר:

ויאמר

ומעשיהם כעין · ודמות על ראשי החיה רקיע · וארא כעין חשמל כמראה אש כעין החשמלה · כעין אבן תרשיש · כעין נחשת קלל וקול דבריו דדניאל · סימ' קדמא חשמל · הניינא החשמל · תליתא החשמלה: מדבר ח' בקריא' וסימ' יש לאל ידי לעשות עמכם · וכבוא משה אל אהל מועד לדבר אתו · ויכל בשה מדבר אתם ויתן על · ועתה דעי וראי מה תעשי · ותבא כי רוח כאשר דבר אלי · ואשמע מדבר אלי: אהבת רע מטוב · נצור לשונך מרע:

מעשה מרכבה

ותתוכה כעין החשמל מתוך האש · מתוך הכעורה שהתעבר והשתוקם לנו על המרכבה · ראיתי כעין החשמל · ר"ת ותתוכה · ומנו עכלא ומנו מלעול · ומחשמל הוא הוך אשר באש המליקה מן העשן · זהו אש' מתוך האש · וכן אחר במלא' השליש' במלאכה זהב כעין החשמלה · ודמה בו הרוכב · ומה שזכר כעין החשמל הוא מה שזכר לאשה ואל כעין תשמל · וזכרו בראשון ובאחרון · בראשונה זכרו דרך כלל ופתח למי שני פתחים: זכר החשמל ראשונה לפי שהוא ראשון ועליון על הכל במלאכה ובמעלה: וזכרו באחרונה לפי שהוא אחרון ופיף בליחוד ובהשגה: ולעניין מציאותו דמה אותו בדרך משל לעין החשמל אבל לעניין הסגת בן אדם אותו יפת תואר שתרו · ומשה נגע אל הערבל אשר שם האלהים · ונגע משה לבדו ש"י · ושם לא ינשו · ובדברי ר"ל מלי חשמל אחר דב יהודה חיות אש ממללות · בתתיתא תלת עתיקחשת עתי ממללות · בשנה שהדבור יצא מפי הקב"ה ממללות · ומתוכה · פירושו כפי אשר לפניו: דמות ארבע חיות · כבר פירשתי דמות ארבע חיות · ועוד לעשם אחר לפי שהיו משל לסמכות העולם הגדול והעולם הקטן · והם כל ארבע דרכי · לפיכך ראה ארבע חיות וארבעה אופנים וארבע כנפים וארבעה פנים כל ארבעה · כי מן החיות והאופנים תצא הנהגה בארבע חלוקות לד' פרטים שהם הם העולם העליון · ד' מיכאל · דוגמא ונוגה · ומלכות · והתאוה הגדולות מכסיני העולם העכל על ד' דרכים · כי הגשם בהתלבו מתהלך בד' תקופות שבשנה · וכן היה בארבע תמוזו בחודש · וכן היום מתחלקת בד' תקופות בכנגד ד' פרצי · וכן החי והמתת הכל הולך על ארבעה · וכל זה הנהגת העולם הפעל · והמרכבה בין המרכבה העכל הפעל · וכן הנהגת העולם הקטן הוא על ד' דרכים · והם ד' חלקי העולם ארבעה · יש זמן ואין ולמה · והם כמו

מסרה

ז' פסוקים שם שמה וסימ' נמסר בריש סדר ראה: בקול י' בקריא' וסימ' ואשמע את קול כנפיהם ג' בפסוק · וקול כנפי הכרובים משיקות · והנה כבוד אלהי ישראל · בקול מרכבות על ראשי ההרים ב' בפסוק · והצב גלתה העלתה · וגוויתו כתרשיש ופניו כמראה · כי בקול הסירים תחת הסיר · כעין ט' וסימ' והמן כזרע גד · וארא והנה רוח סערה · ורגליהם רגל ישרה · מראה האפנים

חשמל קדמ' בחשמל תניין חשמל תליתי' החשמלה

מנחה

ממעל לו לפי שהם עומדים תמיד וכיון שהוא היה נופל על פניו והיו צריכין להעמידו ע"כ אמר בן אדם כלומר הראית בעיניך שהשרים יש ביניך ובין החיות אשר ראית כי אלו נקראו עומדים והתה הנך נופל על פניך זה בא מלד שבן אדם אתה נברא מן האדמה ואין כח בנוצר מהאדמה לעמוד תמיד כמונו ושם אדם הוא מן האדמה כמ"ש ז"ל בסנהדרין אדם שמות לכל ברי' אמר לו הקב"ה ואתה מה שמך א"ל אדם לפי שנברתי מן האדמה · ובכלל בזה מה שאמרו המפרשי' שלפיכך קראו בן אדם כדי שלא יתגאה ויתבונן עצמו כלאחר מהמלאכי' לפי שראה המראה הגדולה הזאת ע"כ אמר בן אדם אל תהי' תפארתך עליך לדמות עצמך לעליונים שהרי ראית כי בן אדם אתה אין בך כח לעמוד על אשר ראית שהרי נופל אתה על פניך והמלאכי' כולם עומדים למעלה בלי כפילה אז שכינה הרי כמה יש ביניך לביניהם כי המה רוחניים קדושים ואתה בן אדם הוא ג"מ · בן מי שמבזים עצמם כמ"ש למעלה שהי' נקרא בן בוזי על שם שהיו מבזים לירמי' בתוכחתו וסבל הכל בשביל כבוד שמים וכבוד ישראל וכן אהרן אז"ל בשבי' שמע שעשה אדם עגל הלך אצלו ועשה לו כבוד אלו' ומקרב את הבריות למקום · הרי שגם התנא דבי אליהו דורש בן אדם לשבח וכוונת הענין שאתה בן אדם ראוי לייחס אחר אבותיך שהם כשרים ונליקי' וכו' ואתה כדאי' לקרות בן להם כי כמוהם כמוך דומה להם ולמעשיהם: ובעל כלי חמדה כתב בשם הזוהר טעם וסיבה אל יחזאל הנביא ע"ה אשר ראינו אותו מגלה סוד ואומר ואראה ולהלן כמו אהר טעם ראה ראוי שיהיה מכסה דבר ותידע כי גלות מצרים שהיו ישראל מעולם מלוחדים בעלטול ורוע' לתן הטה ואחביהם לא הרגישו כל כך בגשר הגלות ההוא לא כן בגלות בבל שהיו

גדולה

נמשל כבהמות בדמות ואינם יראים ממנו ע"כ הבטיח ליחזקי' שהוא לדיק ומושל בג' צורות אשר ראה וז"ל בן אדם לדיק וראוי לכנות אשר אדם שב' בו כי בגלם אלהים עשה את האדם וז"ש בן אדם וקרוב לזה בתנא דבי אליהו ז"ל הובא בילקוט בן אדם בן אנשים כשרים בן לדיקים בן גומלי חסדים בן שמבזים עצמם לכבודו ולכבוד ישראל ע"כ ואפשר דקשיא ליה למה קראו בן אדם היה לו לקרותו אדם דהוה משמע מינה כמה רמזים הנאמרים אלא להורות למדדם מיכי' טובה כיון דכולם שייכ' ביה הי מינייהו מכקית ואמר בן אדם בן אנשים כשרים לפי שהיו מבזים לוהו שהוא בן בניה של רחב הזונה כמו שכתבתי למעלה ע"כ אמר בן אנשים כשרים שראוי לייחס אחר אבותיו ראבו ואלקיהו אבי אביו כמו שאמרו ז"ל וכתבתיו למעלה וז"ש בן אנשים רמז על אביו ואבי אביו ולמעלה דולאי כולם כשרים היו ואמר בן גומלי חסדים שבהנים גומלי חסדים הם שמקריבי' קרבן ומכפרים על ישראל וגם רמז שבא מן אהרן שהי' גומל חסד עם ישראל כמה שאמר ויעמד בין המתים ובין החיים והעצר המגפה גם היו גומלי חסדים לעשות שלו' בין איש לאשתו וכמו כן ירמיהו עשה כמה חסדי' עם ישראל בתוכחתו ובתפלתו עליהם ואבי אביו אלקיהו כ"ג היה ועשה שלו' בין ישראל לאביהם שבשמים וכפר עליהם בכל יום כיפור וזה הוא ג"מ · בן מי שמבזים עצמם כמ"ש למעלה שהי' נקרא בן בוזי על שם שהיו מבזים לירמי' בתוכחתו וסבל הכל בשביל כבוד שמים וכבוד ישראל וכן אהרן אז"ל בשבי' שמע שעשה אדם עגל הלך אצלו ועשה לו כבוד אלו' ומקרב את הבריות למקום · הרי שגם התנא דבי אליהו דורש בן אדם לשבח וכוונת הענין שאתה בן אדם ראוי לייחס אחר אבותיך שהם כשרים ונליקי' וכו' ואתה כדאי' לקרות בן להם כי כמוהם כמוך דומה להם ולמעשיהם: ובעל כלי חמדה כתב בשם הזוהר טעם וסיבה אל יחזאל הנביא ע"ה אשר ראינו אותו מגלה סוד ואומר ואראה ולהלן כמו אהר טעם ראה ראוי שיהיה מכסה דבר ותידע כי גלות מצרים שהיו ישראל מעולם מלוחדים בעלטול ורוע' לתן הטה ואחביהם לא הרגישו כל כך בגשר הגלות ההוא לא כן בגלות בבל שהיו

בני

ויאמר לי בן אדם. פירשו המפרשים כי לפיכך קראו בן אדם כדי שלא יתגאה ויחשוב עצמו כאחד המלאכים לפי שראה המראה הגדולה הזאת והנכון בעיני לפי שראה פני אדם במרכבה הודיעו כי יפר וטוב הוא בעיניו והוא בן אדם לא בן חריה ולא בן שור ולא בן נפר על הדרך שפירשנו לפיכך תרגם יונתן בר אנשא ותעפ"י שתרגם פני אדם אפי' אנשא לענין הלמיון אמר זה: אוחך. כמו אחך בדגש: ותבא בי רוח כאשר דבר אלי. בשעה שדבר אלי באה בי רוח שחזקה אותי והעמדתני על רגלי: מדבר. מובנין התפעל ומספטו מתדבר: ויאמר. אל בני ישראל. אותם שהיו בבבל שגלו בגלות יהויכין ויתכן גם כן לאותם שהיו בירושלם על ידי כחד כי הוא היה בבבל ואחר שאחר למטה לך בא אל הגולה נראה כי לאותם שבבבל שלחו: אל גויים המורדים אף על פי שהיו גוי אחד מפני שהיו חלוקים במעשיהם הרעים אלה עובדים לעבודה זרה של בני עמון ואלה של מואב או גוי אחר או אמר גוי' לחלק השבטים והמשפחות וכן עמים הר יקראו אחריך בניהן בעממיך: והבני קשי פנים ת"י תקיפי אפין וכן גוי עז פנים מי שאין לו בושת פניו עזי' וקשים והפכו מי שיש לו בושת רבו פניו ויתאמצו כשיוכיחו אדם: כה אמר יי'. כלומר תאמר להם הנבואה בשמי: והמה אם ישמעו ואם יחדלו. אף על פי שאתה מסופק בהם אם ישמעו ואם יחדלו תגלמעו אף על פי כן אמור להם כי בית מרי המה ויש ספק בתשובתם אף על פי כן אמור להם כדי שידעו כי נביא היה בתוכם ואמרו אם ישמעו הלא יזכרו תרגם ואם יחדלו ואם יתמנעון מלמחטי: ואתה. כי סרבים. ממחנים וממרים הרגנים וימלן וסריב ותרגום ממרים סרבנין וכן בית מרי עם סרבן והוא תואר בשקל חדשי' גנבים וסלונים קושים וכן סלון ממאיר קיץ כמו קושים וגנים הם אחד אף על פי כן אל תירא מהם: הוהך. כמו אחך: ואל עקרבים. כמו ועם עקרבי' והם קושים קשים ויזנתן תרגם ובנו עממיא דעובדיהון דמין לעקרבים פי' כמו נחש סרף ועקרב: ודברת. כי בית מרי המה פי' בית מרי המה כמו ואני חפלה שפי' אים הפלה: ואתה. אל תהי מרי כבית המרי. הראשון תואר ובא בסגול בטרח' כמו בהפסק כי כן מנהג הטרח' במקומות: פלה פיך. וכן פניתי פי ואכלתי המגלה במרח' הנבואה והוא משל ללמד דברי הנבואה ולזכרם וי"ת תרגום נפשך וקבל ית דאנא יהיב לך: ואתה כן אדם אל תירא מהם והנה יד שלוח אלי. והנה בו מגל' ספר זכר היד זכר ונקב' ובדוב היא לשון נקבה וכן בלשון זכר יכתוב ידו לוי': ויפרש. והיא כתובה פנים ואחור. פנים יקרא הגד שכותבין בו שהוא נגד פני האדם ואשר תהחיו יקרא אחור: וכתוב אליה. כמו עליה קינים והנה והי. כולם לפין נהי והספד ואלה הקינים היו על

ב

א ויאמר אלי בן־אדם עמד על־רגליך ואדברה אתך: ב ותבא בי רוח כאשר דבר אלי ותעמדני על־רגלי ואשמע את המדבר אלי: ג ויאמר אלי בן־אדם שולח אני אותך אל־בני ישראל אל־גוים המורדים אשר מרדו־בי המה ואבותם פשעו בי עד־עצם היום הזה: ד והבנים קשי פנים וחזקי־לב אני שולח אותך אליהם ואמרת אליהם כה אמר אדני יהוה: ה והמה אם־ישמעו ואם־יחדלו כי בית מרי המה וידעו כי נביא היה בתוכם: ו ואתה בן־אדם אל־תירא מהם ומדבריהם אל־תירא כי סרבים וסלונים אותך ואל־עקרבים אתה יושב מדבריהם אל־תירא ומפניהם אל־תחת כי בית מרי המה: ז ודברת את־דברי אליהם אם־ישמעו ואם־יחדלו כי מרי המה: ח ואתה בן־אדם שמע את אשר־אני מדבר אליך אל־תהי־מרי כבית המרי פצה פיך ואכל את אשר־אני נתן אליך: ט וארא והנה־יד שלוחה אלי והנה־בו מגלת־ספר: י ויפרש אותה לפני והיא כתובה פנים ואחור וכתוב אליה קינים והגה והי:

ג ויאמר אלי בן־אדם את אשר־תמצא אכול אכול את המגלה הזאת ולך דבר אל־בית ישראל: ב ואפתח את־פי ויאכלני את המגלה הזאת: ג ויאמר אלי בן־אדם בטנך תאכל ומעיך תמלא את המגלה אשר אני נתן אליך ואכלה ותהי בפי כדבש למתוק:

ויאמר מה דכתיב במגילתא הדא: ואמר לי בר אדם נפשך תסבעו ומעיך תמלי אם תקבל מה דכתיב במגילתא הדא די אנא יהיב לך וקבילתה והוו פיהנמהא בפומי כדבש חלי:

ויאמר

מרי ד'וסי' לבני מרי והכל תלונת' מעלי. כי חטאת קסם מרי ואון ותרפים. אל תהי מרי בבית המרי פצה פיך. ואמרת אל מרי אל בית ישראל: אכול ה' מ"ל וסימ' ואשימה לפניך פת לחם. ויאמר לו קום אכול. בן אדם את אשר תמצא אכול ב'בו. אכול ושתה יאמר לך:

ישראל: ויאמר אלי את אשר תמצא אכול. פי' אשר תמצא בידי מה שאני נותן לך אכול: ואפתח את פי. הכל דרך משל כמו שכתבנו והרגש יונתן והרבינו ית נפשי: ואחכמני מה דכתיב במגלתה הדא: ויאמר אלי. בטנך תאכל. דרך משל שלא יקיא מתוך פיו הלא יהכיל בטנו והרגש יונתן ית נפשי: את המגלה. פי' מין וכן הם יצאו את העיר כמו מן העיר: ואוכלה. אכלתי את המגלה ותהי בפי כדבש למתוק והאכלתי את בטני שלא הקאתיה: למתוק. כמו מתוק והלמ"ד מורה על הענש ויספיק זולתה וכן לאמות חמש והדומים להם שכתבנו בספר מכלל רולה לומר שקבלה ולמדה ברגון טוב ובלב טוב:

ויאמר

מנחה גדולה

בני ציון יקרים המסולאים בפז מפוזקים בכל מין תענוג לא יוכלו לסבול עול הגלות ההוא לכך הזכיר הנביא יחזקאל לגלות להם כל זאת וכולי האי ואולי יספיק לחזק ידיהם ידיים רפות וברכים כושלות באמור להם הא רגכון עמכון בצרה בכל צרתכם לו צר ע"כ בזוהר. ולע"ד לומר שנקרא יחזקאל על שם שצלחו ה' לחזק את ישראל שהמחזיק בידם הרי הוא כמחזיק ביד החל ית' כי ישראל עם נוסף בה' הם והנו יחזקאל בב"ל בעל כלי חמדה ז"ל:

ויאמר אלי בן אדם שולח אני אותך אל בני ישראל וגו' ירמה אל יקל בעיניך להיות שליח ליולך ולדבר דברי' קשים וחוכחות מעוכשים גדולים ורעים כי דע לך שהוא דבר בחל שכעשית שלים לדבר זה אם מצד אחד משחלת אחה אליהם מצד השולח אמר שולח אני אותך שאתה שליח המקום ואין למעלה הימנו וסנית אתה שלוח אל בני ישראל שנקראו בנים למקום וע"כ לא אמר אל בית ישראל כמו שאמר להלן בית ישראל כמה פעמי' אלא בני ישראל שהייתי מתבבש ואיני זז מחיבתם עד שקראתי להם בנים אתם וגו' והם אינם רוצים לכניס טובתי ומורדים ופושעים בי ע"ד בנים גדלתי ורוממתי והם פשעו בי ואם האמר כיון שהם מרדו ופשעו מ"כ אינם נקראים בנים אלא עבדים כמ"ש ז"ל מ"מ נקם מיהא פלגא בידיך מי כוח הגאלה אותך מ"ם והבנים קשי ערף וחזקי לב ומ"כ אין כאן כבוד מבנים מ"מ המעלה האחת האחדת במקומה עומדת והיא אחי שולח אותך שאתה שלוחי ואתה בא לדבר בשמי כה אמר ה' אלהי' ורבינו ז"ל אמרו בב' חגיגה כתוב אחד אומר שם בנים לאחת וכתוב אחר אומר ורעבעה בנים לאחת לא קשיא כאן בזמן שבית המקדש קיים וכאן בזמן שאין בית המקדש קיים בביכול שבתמעטו פמליא של מעלה ע"כ. ויש לדקדק שהרי בזמן שרמה יחזקאל זה עדין היה בית המקדש קיים ומשמע שכבר נתמעטו הבנים בזמן שבית המקדש קיים אלא ל"ל שהרמה הק"נם

ליחזקאל איך שיהי' אחר חרבן הבית ומה שישראל גורמין במעשיהם להחריב הבית שעי"כ יתמעטו פמליא של מעלה ומתוך כך ישימו הדברים יותר אל לבם לשוב ושלא יחריב הבית. ואפשר שמזה הטעם גלה לנו יחזקאל מה שראה במעשה הנורא הזה וניתן לכתב כדי להודיע איך שיגמרו במעשיהם למעט פמליא של מעלה וע"כ בתחילת שליחותו גלה הקב"ה הדבר ליחזקאל ואמר לו אל תתמה שראית ארבע בנים ולא שם זה הוא בשביל חטאת ישראל ושאינם רוצים לשוב כי הם קשי פנים וחזקי לב אשר מרדו ופשעו בי המה ואבותם ועדין בפשיעותם קיימי כי מלבו לשוב ע"כ לך והודיעם ואמרת אליהם כה אמר ה' וגו' והודיע להם טעם הדבר שרואים ד' בנים שזה בא מלדם. ואל תאמר כיון שכבר הראיתי שנתמעטו פמליא של מעלה כאילו אמרתי בה"מ קיים מ"כ ודאי הרי הוא כאילו כבר החרבת אותו וכבר נגזרה גזרה ומה יועיל שליחותי ע"כ אמר שלא כן הוא אלא שעדיין ם זמן לשוב ולתקן הדבר זה אם ישמעו ואם יחדלו עוד הבחירה והבריר' בידם לשמוע ולחדל אעפ"י שבית מרי המה אפ"ה לא תמנע מהלוך אליהם וידעו כי נביא היה בתוכם שהודיע להם אחרית דבר מראיתו:

ואתה בן אדם אל תירא מהם וגו' מהר"ל ז"ל ואתה בן אדם אל תירא מהם וגו' והשליחות הזה אין ראוי שימנעהו ירא ופחד שיפחד יחזקאל מהם אולי ימיתוהו על דבריו ועל זה אמר ואת' בן אדם אל תירא מהם ומפניהם אל תירא כי סרבים וסלונים אותך ר"ל אינם בערכך כי אם בקושים שלא יכרגו את הנוגע בם אבל יכאיבוהו מעט ואע"פ שאל עקרבים אתה יושב שהם בני יהודה הנושבים בפיהם כעקרבים. מדבריהם אל תירא ומפניהם אל תחת כי בית מרי המה ר"ל כי אינם רגאים ולא הודגים הנביאים אבל תכלית פשעם הוא הייתם בית מרי רוצה לומר בינם למקום שיודעים רצונם ומכונים למרוד בו ולכן אין ראוי שתירא שמה

כוו המרכבה שהו' עולם הקטן. שכל האדם. ולעניין זה אחדו ר"ל ויעל מעליו אלהי'. אמר ר' שחטון בן לקיש. האבות הם המרכבה כי שכל מושל בהם ומנהיגם ובזה תבית עליהם רוח הרוכב העליון. וכן בחסד' המרובע הראשון הוא ארבעה וכו יעלם החסדר כי מאחד עד ארבעה עשרה: ולדמיון זה היו ל' דגלים ול' טורים בחשבן. וזה מראיהן דמות אדם להנה. מראיהן ר"ל מראה מראם ותכונתם. לא שיהיה כי אם דמות עינים. עוד יתכן שהוא כנתלי אש דמות אדם בגופן ובגבריהם. ובכנפיהם מצד אחד. או גם הכנים כולם פני אדם אלא שהיו חשוכים אלה מאלה לשנם שפירשנו. ואחרעה פנים לאחת ואחרעה כנפי' לאחת מהן. וי"ת ואחרעה נפין לחדא וגו'. הנה ת"י מונה לכל אחד מהכנפי' ל' כנפים. ר"ל כי הפעולות והנפעלות על ל' דברי' כולם כמו שבתבנו מקומם. ובירוש לאחת מהן לכל אחת מהכנפים שהיו להם היו ארבע כנפי' כדעת המתרגם' ולפירושו שרושו כמו הפוך. ואחרעה כנפי' להם ר"ל לחיות ולא בין כולם ארבע כנפים אלא לכל אחת מהן ארבע כנפים. ורגליהם רגל ישרה רגליהם הם משל לאופני' כי הם המהלכי' בכח החיות כמו שהרגלי' מהלכים בכח הגוף. ואחר כי רגליהם רגל ישרה. כלומר אין להם עיוות ועיקום כמו רגלי החיים כי האופנים שיין ויפרים: וכף רגליהם כף רגל עגל. לפי שכפות הרגלים הם הדורכי' במקום המהלך. דמה תנועתם לכח רגל. ולפי שדמה אותן לחיות. והרגל הענול שבל' הגמלי' בראיה הוא רגל השור. ואחר כף רגל עגל. ואחר עגל ולא שור לשיתוף בחל' עגול ועגול לבבא מדובנות ולא מגולות. והאופנים מגולים והמלכה מהלך הסבוב תנועה מודבקת. והרגנוס מסיע לפירושינו. שתרגם כפרסת רגלין כגלגלין ולא אחר מספר שרגלים ומיעוטו שנים. ולאיים עוד שלא ראה להם אלא שתי רגלים. כי הכנים הנראים בחזרת ובמערב הם כנים של מהלכי שתים. ותנועת האופנים מחזרת למערב ומערב לחזרת: ומוגנים כעין מחוסת קלל. לא אחר כל הרגלים שנים כעין מחוסת קלל כי כיון כעין תרשיש. אך כל המלון אחר כעין מחוסת קלל. וכן הם ומוגנים

לרוב

יחזקאל ג

רדק

מעשה מרכבה · לרוב מרלקס לא ירלה כן לחוס · גם יש לפרש טעם ומנגים על המיות עצמן לומר שלאה עיניכם כעין כחוסת קלל ומנגיה כחוקו: וכן לאה מלאך: וע"י הפסו' כן ומגליהן דגלין כיון ופרסת דגליהן כפרסת דגלין פגלגלין וחזיתן עלמא במהכון ומכגלן כעין כחש מלאכה: וידי אדם וידו כתיב בו"ו וקרי ביו"ד · והכתיב ל"ל וידו ידי אדם · כלומר וידיו ידי אדם · וכן עיקת כיוני' על אפיקי מים · ל"ל עיניו כעיני יונים ועכיין ידי אדם פירשנו לחעל · על ארבעת רבעיהם · להודיע כי לכל רוח מלרבע רוחות העולם היה יד תחת הכנף · פניהם וכנפיהם ולארבעתם · כמו כן הכנפי' והכנפים לארבעת היו על ארבעת רבעיהם שוה בשוה כי לא היו פנים וכנפים מעבר אחד סמוכים לחבריהם אחד מעבר אחד אלא במרחק שוה שוה חזה על ארבעת רבעיהם · וי"ת הפסוק כן · וידיהי' ידי אינשא עביד לחון מתחות כפיהון על ארבע סטריהון לחתי בהון גומרין דאינשא מגיה כרוביא מתחות ריקיעא דעל ריסיהון לחיזן על חפני שרפיא לחיזרן כל אתר דשריא לאבדא הייכיא עבדי מימריה לאפיהון וגפיהון שוה לארבעתהון · חוברות אשה אל אחות' כנפיהם · לאחר שלאה החיות שהיו חוברות בכנפיהם אשה אל אחותה והכין מה כי בעולתם אינן חלוקות שיפעלו אלה במקצת העולם ואלה במקצת העולם: אשה ל אחותה · בפעולתם: לא יסבו בלכתם · לא היו מסבבו' פניהם בלכתם מרוח זה לרוח זה · לאה · כי אינם אל עבר פניו ילכו · ולכל רוח היה להם פנים · גם רגליהם עגולים שלא היה צריך להסיבם והכין מזה כי בהסתמו' כעולת מפעולה לפעולה אין ביניה' עיכוב ולא החזרת פנים · והסיבה כי בכל מקום הם בשוה · כי הם אין להם מקום: ות"י מכיון חדא לקביל חדא בפיהון לא מתחזרן בחיזלהון בריאה לקביל אפא אחא: וכיונה אותם אפה ואים כי מתמנות בלשון חיות שהוא לשון נקבה · ולשון כרובים במרגלה השנית שהם לשון זכר: ודמות פניהם פני אדם · כפיהם הביקריים · כי אדם הפני הם כמו אלים אל הכרובים הבלה בהם אבל פניהם היו פני אדם כמו שידיהם ידי אדם · ותכין זה מתרגם שתרגם יונתן בימין ושמאל · בגיד מימנא ועניד מסמלא

ויאמר אלי · ודברת בדברי · בלשון אשר אני מדבר לך כן תדבר אליהם כי אינם לעוזות שלא יביאו לשונך: כי לא אל עם עמקי שפה וכבדי לשון · כפל ענין במלות שונות ויאמר אלי · ודברת בדברי · בלשון אשר אני מדבר לך כן תדבר אליהם כי אינם לעוזות שלא יביאו לשונך: כי לא אל עם עמקי שפה וכבדי לשון · כפל ענין במלות שונות אמר גם הם אינם מדברים לשון אחרת שלא תבין אתה את דבריהם כי בני לשון אחת אתה עמהם הם יביאו לשונך ואתה תבין: לא על עמי רבים · ר"ל רבי המרחק פהם מארץ רחוקה מאד שלא שמעת מעולם לשונם: הם לא אליהם · אם לא לשון שבועה וכן אם לא בתים רבים לשמה יהיו אם לא כאשר דמיתי כן היתה כאדם שאומר לא יהיה זה אם לא יהיה זה כאילו אמר באחת אם אליהם שלחתיך הם ישמעו אליך אע"פ שלא יביאו לשונך ולא תבין לשונם הם יבקשו מי שיפרש להם נבואתך ובית ישראל לא יאבו לשמוע אליך · ולמה לא יאבו לשמוע אליך כי אינם חובים לשמוע אליך מפני שמואסי' בך לשמוע אלי לא מפני שמואסי' המה בדברי אלא מפני שמואסי': הנה נתתי את פניך ובתוכחתי: שלא תירא מהם ולא מזקיים · שלא תירא מהם ולא תכנע מפניהם: כשמיר חזק מגר · בחולם כמו ותקח לפורה צור הברזל: חזק · יקרא שמיר אמר כמו שהברזל חזק מן הצור וחזק אותו כן תשברם אתה ותכנס: כי בית מרי המה · וידעתי שיפמדו כנגדך בהוכיחך מות': ויאמר · קח בלבבך ובאזניך שמע · הוי"ו כוי"ו הן אתה קלפת ונחטא והדומים לו אחר שתשמע באזניך קח בלבבך שלא תשכח מה ששמעת: ולך בא אל הגולה · הוא היה במקו' אחר ומקלת בני הגולה אשר הוא שלוח אליהם במקום אחר גם כן על נהר כבר: הגולה · ר"ל בני הגולה או פירושו הכנס הגולה: ודברת אליהם ואמרת אליהם · כפל ענין במלות שונות אחז' הענין ר"ל שיאמר להם פעם אחר פעם אולי ישמעו ותרגם יונתן ותתנבי להון ותימר להון: ותשאני רוח · במרגלה הנבואה נדמה לי שנשאתני רוח ונלכת אל הגולה: ואשמע אחרי קול רעש גדול ברוך כבוד יי' ממקומו · כשנשאתני הרוח שמעתי קול אחרי במקו' הנבואה שהייתי שם והקול היה מי' ברוך כבוד יי' ממקומו ר"ל כשסר ממקומו מעל הכפורת מבין שני הכרובים כי ישראל היו מחסרי' כבודו בהיותו ביניהם בשאל הקלקה המקנה וכאילו נתוסף כבודו בסורו מהם ולשון ברכה היא תוספת טובה וכבוד וכן אמר למטה וכבוד שלהי ישראל נעלה מעל הכרוב אשר היה עליו על מפתן הבית והחכם הגדול רבי' משה ז"ל פי' ממקומו כפי מעלתו ועשה חלקו במעלתו: וקול כנפי החיות · כמו שאמר למעלה והשמע את קול כנפיהם ופי' מפיקים שהם נושקות זו לזו כמו שאמר חוברות אשה אל אחותה ויונתן תרגם נקשן חד לחד כלומר דופקות זו בזו כמו והרכובותיה דא לדא נקשן: וקול רעש גדול · והיה הקול דעש גדול ושמיעתו זה הקול פעם אחר מורה על מהירות הנסיעה והאופנים משמיעי קול בלכתם וכן קול כנפי החיות כמו שפי' למעלה: ורוח נשאתני · במרגלה הנבואה היה זה והוא מה שאמר למעלה ותשאני רוח אלא לפי שהפסיק בשמיעת הקול חזר ואמר רוח נשאתני ובמרגלה הנבואה היה הנסיעה והלקיחה וכן אמר למטה ורוח נשאתני ותביאני כשדימה אל הגולה במרגלה ברוח האלהים וכל מה שכתוב עד אותו הפסוק הכל היה במרגלה הנבואה ובאותו אל הגולי' תל אביב ושבתו שם שבעת ימים משמים ומקץ ז' ימים שב אליו הדבר ונאמר אל הבקעה וכן קח לך לביבה שכב על צדך קח לך חטים ואל הגולה וגו' : ואלך מר בחמת יושב בביתי וכל העניין על פסוק ורוח נשאתני ותביאני כשדימה' וגו' ולא הורשה לדבר אליהם ולהוכיחם עד אותו העת כמו שאמר ואדבר אל הגולה וגו' רוחי · ר"ל מר נפש כמו שאמר בחמת רוחי: ויד יי' עלי חזקה · יד הנבואה: ואביא אל תל אביב · שם מקום כמו תל מלח תל חרשא ואולי הוא אחד מהם: כמו על נהר כבר: ואשר · כתיב ואשיב קרי והכתוב ר"ל ואשר ראיתי המה יושבים ואשב שם ויונתן תרגם זה ונחית ביניהון והשני ויתביה כמשמעו והקרי כמשמעו ואשב ומה שאמר המה יושבי' ר"ל ואשב כמו שהיו המה יושבים ואשר ענין חוזק ואמר אחר כן ואשב שם שבעת ימים משמים בתוכם תמה ונבהל וי"ת שחיק: ויהי

רשי

ויאמר אלי בן אדם לך בא אל בית ישראל ודברת בדברי אליהם: כי לא אל עם עמקי שפה וכבדי לשון אתה שלוח אל בית ישראל: לא אל עמים רבים עמקי שפה וכבדי לשון אשר לא תשמע דבריהם אם לא אליהם שלחתיך הבית ישראל לא יאבו לשמע אליך: הבית ישראל לא יאבו לשמע אליך כי אינם אבים לשמע אלי כי כל בית ישראל חזק מצח וקשה לב המה: הנה נתתי את פניך חזקים לעמת פניהם ואת מצחך חזק לעמת מצחם: כשמיר חזק מצר נתתי מצחך לא תירא אותם ולא תחת מפניהם כי בית מרי המה: ויאמר אלי בן אדם את כל דברי אשר אדבר אליך קח בלבבך ובאזניך שמע: ולך בא אל הגולה אל בני עמך ודברת אליהם ואמרת אליהם כה אמר אדני יהוה אם ישמעו ואם יחדלו: ותשאני רוח ואשמע אחרי קול רעש גדול ברוך כבוד יהוה ממקומו: וקול כנפי החיות משיקות אשה אל אחותה וקול האופנים לעמתם וקול רעש גדול: ורוח נשאתני ותקחני ואלך מר בחמת רוחי ויד יהוה עלי חזקה: ואבוא אל הגולה תל אביב הישבים אל נהר כבר ואשר המה יושבים שם ואשב שם בתוכם שבעת ימים משמים בתוכם:

ויהי

והוה

עמקי שפה · שיהא להם לשון עמוק שאינם מכיר בו: אל בית ישראל · כי אל בית ישר' אני שולחך אשר לשונם כלשונך: אם לא אליה' שלחתיך וגו' · לשון שבועה הוא אם אליהם שלחתיך מי אני אם לא המה ישמעו אליך ומקרא מסורס הוא: שמיר · מין חולע' הוא שמראין אותו על החכן והיא נבקעת כנגדו הג"ה ל"א שמיר לשון חזק ובתרגו' ירושלמי הוא תרגום של ליר וכן תרגום מצור החלמיש שמיר טינרא ויש משמע שמיר הברזל החזק כי כמו שנקרא הצור החזק שמיר כמו כן נקרא הברזל שמיר בשביל חזקו: כה אמר יי' אלהי' הנבואה הזאת לאומר אליכם: אם ישמעו או יחדלו אתה אמור אותה אליהם: ותשאני רוח · לאחר שגמר דבריו נוה אל הרוח לשאתו אל המקום אשר בני הגולה שם: משיקו' · לשון נשיקה מקישות זו אל זו ושיר נשמע בהקשתן כמו שאמו' למעלה ואשמ' את קול כנפיהם: ואלך מר · שהיה קשה בעיני לקנת' את בני עמי: ויד יי' עלי חזק' · אכפו וכחו להוליכני על כרחי: תל אביב · לתל אביב שם מקום: משמים · משתומם אדם משותק מלדבר: לוקה

מסרה

טו עמקי ג'וסימ' את עם נוגז · כי לא אל עם עמקי שפה · ודבתריה לא אל עמים · וא' בעמקי שאול קראיה: חזקים ג'וסימ' וילכו בני דן לדרכם · הנה נתתי את פניך חזקים לעמת · חזקים כראי מ'צק · לא תירא ח'וסימ' לא תירא מהם זכיר תזכור את יראית סיס ורכב עם רב ממך · ויי' הוא ההולך לפניך הוא ישמיד · לא תירא מפניהם דירמיה · לא תירא אתם ולא תחת מפנירם דסיפרא · לא תירא מפחד לילה · לביתה משלנ · והייתה מוצק לא תירא · וקול כנפי חד מן י' ר"פ מן ג'ג' מלין דנסבין ו' בקריא' וסי' ולכל חית הארץ ולכל ולכל · והנה אנחנו מאלמים אלמים והנה והנה · וכן תעשה לחמרו וכן וכן · וכל הארץ בוכים וכל וכל · ואנשי בכל עשו ואנשי ואנשי · וקול כנפי החיות וקול וקול · ואיש את אשת רעהו ואיש ואיש · ואל תרא ביום אחיך ואל ואל · ובני אפים ישעי ובני ובני · ושם האיש אלימלך ושם ושם:

מנחה גדולה

ויהי · כתיב ואשר ר"ל ואשב כמו שהיו המה יושבים ואשר ענין חוזק ואמר אחר כן ואשב שם שבעת ימים משמים בתוכם תמה ונבהל וי"ת שחיק: ורוח נשאתני · ר"ל ורוח פסוק ורוח נשאתני ותביאני כשדימה' וגו' ולא הורשה לדבר אליהם ולהוכיחם עד אותו העת כמו שאמר ואדבר אל הגולה וגו' : ואלך מר בחמת רוחי · ר"ל מר נפש כמו שאמר בחמת רוחי: ויד יי' עלי חזקה · יד הנבואה: ואבוא אל תל אביב · שם מקום כמו תל מלח תל חרשא ואולי הוא אחד מהם: כמו על נהר כבר: ואשר · כתיב ואשיב קרי והכתוב ר"ל ואשר ראיתי המה יושבים ואשב שם ויונתן תרגם זה ונחית ביניהון והשני ויתביה כמשמעו והקרי כמשמעו ואשב ומה שאמר המה יושבי' ר"ל ואשב כמו שהיו המה יושבים ואשר ענין חוזק ואמר אחר כן ואשב שם שבעת ימים משמים בתוכם תמה ונבהל וי"ת שחיק: ויהי

כי · לא אל עם עמקי שפה וגו' מהר"ש ז"ל ר"ל אל תשנה דבר ממה שאומר אליך כי אינך צריך לשמות הדברים ולהעתיקם מלשון אל לשון אלי אל עם עמקי שפה אתה שלוח שלא היית צריך לשמות הדברים ולהעתיקם מהלשון אשר שמעת אל לשון המקבל אשר שמעתו אל כל כיון שלשונך כלשונך אינך צריך לשמות ולהעתיק הדברים אבל ודברת בדברי אליהם גם אלי התשוב שיהיה פונע לך הלשון לא מפלת הדברים אשר אתה תדבר אלא מפלת התשובה שיהיה אליך כי אם היו עמים רבים מתחלפי לשונות עמקי שפה וכבדי לשון לא תשמע דבריהם אבל היינך

יחזקאל ג

ויאמר אלי בן אדם לך בא אל בית ישראל ודברת בדברי אליהם: כי לא אל עם עמקי שפה וכבדי לשון אתה שלוח אל בית ישראל: לא אל עמים רבים עמקי שפה וכבדי לשון אשר לא תשמע דבריהם אם לא אליהם שלחתיך הבית ישראל לא יאבו לשמע אליך: הבית ישראל לא יאבו לשמע אליך כי אינם אבים לשמע אלי כי כל בית ישראל חזק מצח וקשה לב המה: הנה נתתי את פניך חזקים לעמת פניהם ואת מצחך חזק לעמת מצחם: כשמיר חזק מצר נתתי מצחך לא תירא אותם ולא תחת מפניהם כי בית מרי המה: ויאמר אלי בן אדם את כל דברי אשר אדבר אליך קח בלבבך ובאזניך שמע: ולך בא אל הגולה אל בני עמך ודברת אליהם ואמרת אליהם כה אמר אדני יהוה אם ישמעו ואם יחדלו: ותשאני רוח ואשמע אחרי קול רעש גדול ברוך כבוד יהוה ממקומו: וקול כנפי החיות משיקות אשה אל אחותה וקול האופנים לעמתם וקול רעש גדול: ורוח נשאתני ותקחני ואלך מר בחמת רוחי ויד יהוה עלי חזקה: ואבוא אל הגולה תל אביב הישבים אל נהר כבר ואשר המה יושבים שם ואשב שם בתוכם שבעת ימים משמים בתוכם:

ויהי

והוה

ויהי מקצה שבעת ימים · סוף השבעה ימים מבואר הוא: בן אדם נופה · כמו הנופה שמזהיר את העם בנא עליהם האויב: והזהרת אותם ממני · כלו' בשמי בדברים שאמרת ממני: באחרי · מדרכו הרשעה · הרשע דרכו רשעה כמו שהטוב דרכו טובה: בעונו ימות · מיתה מופתית בעולם הזה או הכרתית לעולם הבא וכן פירוש לחיותו כי יש עון עונשי בעולם הזה ויש בעולם הבא ומה שאמר בעונו ימות ואף על פי שלא נזהר בעצמו שהוא מוטל אף על פי כן אם יזהירנו הנביא פטור שיצוב בתשובה: ודמו מידך אבקש · כיון שלויתיך להזהירו כמו שאמר באמרי לרשע כי באמרי לך שתאמר לו בשמי כאילו אני אומר לו והנה אם אתה לא אמרת לו אתה פטעת בנפשו כי היה שב בהזהרתך לפיכך אבק' דמו מידך ואעניישך עליו: ואתה · מבואר הוא: ובשוב צדיק' ונתתי מכשול לפניו · המכשול הוא שימות בחטאו ואלוני אני ז"ל פירש המכשול שיעלית בכל מעשיו בעול' הזה כי פרי צדקותיו שהיה עתיד לאכול לעולם הבא יהכלנו בעולם הזה וזהו מה שאמר משה רבינו לא יאחר לשונאו כתרגומו ומה שאמר ולא תזכרנה צדקותיו רוצה לומר לעולם הבא אבל לעולם הזה תזכרנה: צדקתו · כן כתיב על הכלל וקרי צדקותיו על הפרט ויונתן תרגם ונתתי מכשול ואלהן תקלת הוביקדמיהי נרהה שלעתו כדעת רבותינו ז"ל שפירשו באדם שהיה לדיק ושב מצדקו ועשה עול בכתר אמר הקדוש ברוך הוא אני אתן מכשול לפניו כלומר אני ממציא לידו חטא גלוי לכל כדי שידע הכל כי הוא רשע: ואתה · כי הזהרתו לדיק · הכנוי קודם הידיעה וכן ויסנו את טעמו וזהמתו חיתו לחם והדומי להם: לדיק · מי שהיה כבר לדיק: לבלתי חטא · לדיק שלא יעוב מצדקו: חיו יחיה · בוי"ו במקום ה"ה לת"ל הפעל: נזהר · בקמץ והוא נפעל עומד: ותהי עלי שם · בתל אביב ונוהו לנאת אל הנקעה והראהו שם הכבוד כמו שהראהו על נהר כבר כי הנקע' מקום טהו' יותר מתל אביב שהיו יושבים שם בני אדם ושנה לו פעם אחר פעם להשכילו ההפנתה וההגהג' ועוד כי בתות' הנקעה שבה נבנת' בבל הראהו אהל שם הפנתתו בברותי' שבבל שם שפתם ונטל שם מחשבתם ובאמרו בכבוד אשר ראיתי על נהר כבר לא הינרך לפרש ולפרוט דברי המרכבה. ואקוס· מבואר הוא: ותבא בי מתחילה לוהו להיותו בתוכ שיתק להודיע כי שתיקתו כדבורו כי בית מרי המה ואחר כך לוהו להיות נסגר בתוך ביתו ולא יבא בתוכם כדי שלא יוכיחם עד כלותו לדב' עמו כל הנבואות על פסוק ורוח נשאתני ותביאני בשדות' אותה: הנה נתנו עליך עבותי והסרוך בהם · כאילו אסרוהו בעבותים

רשי

נופה נתתיך · למה אתה שותק הלא כנופה שמעמידים על המגדלים לראות אם יבאו אייבו' לעיר יתקע בשופ' להזהיר את העם שיכנסו ויתחזקו כן נתתיך להזהירם להשמר מן הפורענות שלא אביאנו עליהם: ונתתי מכשול לפניו · כשהוא עושה דבריו בהלנע ומרח' עצמו בצדיק אני נותן עביר' מפורסמ' לפניו כדי לגלו' מעשיו וכשאביא רעה עליו לא יהרהרו אחרי אלא תזכרנ' צדקותיו· פירשו רבותינו בתוספתא על הראשונות שמתחרט על הצדקות הראשונות שעשה: והנה שם כבוד יי' עומד· הקדוש בא ידו לילך שם מדת ענו' יתיר' מה שאין דרך בשר ודם לעשות בן התלמיד מתתין לרב וכאן הרב מתחנן לתלמיד: הסגר בתוך ביתך· להראותם שאינם ראוין לתוכחה: הנה נתנו עליך עבותים· הוי אסור בביתך בחילו כאסרת בעבותים וכן תרגם יונתן הא גזרית פתגמי עלך כאיסור גילדין ונומר: ובדברי חוזך· כשאחפון לדבר אתך לשלחך אליהם: ואמרת אליהם כה אמר יי' אלהים· את כל דברי שליחותי: השומ' ישמע· אין זה מן השליחות אלא רוח הקודש אמר לנביא אתה אמור אליהם שליחותי והם השומע ישמע והחדל יחדל כי ידעתי כי לא כלם ישמעו כי בי' מרי המה: לבנה· טו"לה בלע"ז ויש מהם שהם גדולות: לייק

מסרה

ובשוב ד' בקריאה וסימ' ובשוב צדיק מצדקו ועשה עול· בשוב צדיק דבכל התועבות· ובשוב רשע מרשעתו· וחברו· וחד ובשוב דור מהבות את הפלשתי: חיו ד' כתיב ו' בקריאה וסי' ואתה כי הזהרתו צדיק· ויראה וישב· חבול ישוב רשע· ושלאחריו כל חטאתיו אשר חטא לא תזכרנה: עבותים ג' מלאים בקריא' וסימ' הנה נתנו עליך עבותים· ויתן את בתתי עליך עבותים· ויתן את צמדתו: ישמע ב' קמצין וסי' פן יראה בעיניו ובאזניו· השמע ישמע והחדל:

ישמע ל' קבל וכל שמע זכר

ד

ה' · פסק בתנעו' פסוק

ויהי דבר־יהוה אלי לאמר: בן־אדם צפה נתתיך לבית ישראל ושמעת מפי דבר והזהרת אותם מפני: באמרי לרשע מות תמות ולא הזהרתו ולא־דברת להזהיר רשע מדרכו הרשעה לחיתו הוא רשע בעונו ימות ודמו מידך אבקש: ואתה כי־הזהרת רשע ולא־שב מרשעו ומדרכו הרשעה הוא בעונו ימות ואתה את־נפשך הצלת: ובשוב צדיק מצדקו ועשה עול ונתתי מכשול לפניו הוא ימות כי לא הזהרתו בחטאתו ימות ולא תזכרנה צדקתו אשר עשה ודמו מידך אבקש: ואתה כי הזהרתו צדיק והוא לא־חטא חטא חיו יחיה כי נזהר ואתה הצלת את־נפשך:

ותהי עלי שם־יד־יהוה ויאמר אלי קום צא אל־הבקעה ושם אדבר אותך: ואקום ואצא אל־הבקעה והנה־שם כבוד־יהוה עמד ככבוד אשר ראיתי על־נהר־כבר ואפל על־פני: ותבא־בי רוח ותעמדני על־רגלי וידבר אתי ויאמר אלי בא התסגר בתוך ביתך: ואתה בן־אדם הנה נתנו עליך עבותים והסרוך בהם ולא־תצא בתוכם: ולשונך אדביק מלתך והיית אלם ולא־תהיה להם לאיש מוכיח כי בית מרי המה: ובדברי אותך אפתח את־פיך ואמרת אליהם כה אמר אדני יהוה השמע ישמע והחדל יחדל כי בית מרי המה: ואתה בן־אדם קח־לך לבנה ונתת־לך אותה לפניך וחקות עליה עיר את־ירושלם:

ונתתה

ותתן

ונתתי מכשול לפניו · אלו שמעשיו מגלים אותו לעולם הבא: ולשונך · כאילו דבוקה לשונך אל חכך ותהיה נאלם כלומר שלא תדבר אליהם ולא תוכיחם: ובדברי אותך · כגלותי לדבר אתך אפתח את פיך כלומר אתן לך רשות לדבר להם: השומע ישמע והחדל יחדל וכלותו לדבר עמו היה כשהמר ויעל מעלי המרכבה אשר ראיתי ואהו"ל פירש זה על מה שאמר בבא אליו הפליט ויל יי' היתה אלי בערב לפני בא הפליט ויפתח את פי ונומר: ואתה בן אדם קח לך לבנה · למה לוה לו לבנה ולא אמר לו שיצור על לוח כל הענין לפי שבונים בלבנים הערים או באבנים תהיה הלבנה משל זה והלבנה ונתה להקק בה יותר מהאבן ויונתן תרגם לבנה אבנא: ונתת

מנחה גדולה

דבור קשה וגם בעמקי ספה וכבדי לשון אשר לא תשמע דבריהם ר"ל מהתשובה שישובו הנה א"כ אין לך מניעה בלשון לשובינו הם מה שאתה מדבר ולא ג"כ לשתבין אותה מה שהם ישובון ע"כ: ולע"ד כיון שהיה הנביא שלוח בדברים קשים כגידין כמ"ש ודברתי את דברי דבור קשה ולזה אפשר שיפחד הנביא לדבר באותו לשון ברוגז אלא ירצה להמתיק הדברים ולדבר בלשון נחת מפני הירהה ולזה אמר לו הסש ית' לך בא אל בית ישראל ודברת בדברי אליהם בדברי מקום באותו דבור ובאותו לשון לא שהוא דבור קשה מ"מ אל תשנה אלא ודברת בדברי אשר הטעם כי לא אל עם עמקי שפה כלומר אינך שלוח להומה שלא קדמה להם כבר כמה וכמה נביאים שלחו אתה היית הראשון מהנביאים הנשלחים להם ולא הורגלו כבר בנבואת היית בלתת צריך להפוך הדבור מקשה לרך ומרוגז לנחת כי דברי חכמים בנחת נשמעים ומה גם היית צריך להוסיף או לגרוע מהדברים הנאמרים להם לפי תואר הענין כלי שיבינו אותך מה אתה אומר אליהם· לא כן עתה שכבר הורגלו בדברים קשים וכבר קדמוך כמה נביאים שהיתה תחילת דבורם בנחת קודם שדברו דברים קשים וכיון שראו הנביאים שקדמוך שבדברים רכים לא יושרו אזכרתו לדבר קשות וא"כ כבר הורגלו בדברים קשים ומבינים הדברים כרמז ע"י ריבוי השליחות מנביאים אשר השכם ושלוח אליהם יום יום ע"כ ודברת בדברי אליהם כי אין כל חדש תחת השמש וז"ל כי לא אל עם עמקי שפה וכבדי לשון אתה שלוח שיהי' דבריך להם כדבר עמוק וכבד אלא אתה שלוח אל בית ישראל שכבר הורגלו בהלה וברמז די להם אלף שהם קשה· ושמא תאמר מ"מ אפשר שע"י שאני מדבר קשות ולא רכות אינם שומעי' לי וא"כ יותר טוב הוא לדבר רכות שיהי' אוזן יותר לדברים רכים מבקשות לז"א דע כי אינו כן כי אין הדבר תלוי בקשה או ברכה והא דאיתא אלו אתה שלוח אל עם עמקי שפה אשר לא מבני ישראל המה ולא הורגלו לא בנבואות קשות ולא דברים עמקי שפה שנאמרים ברמז אעפ"כ כיון שהיו מחבבים דבריך והיו מתיירים ממני שאני המשלח אותך מיד היו שומעי' אליך כמו שעלינו בנינוה שהיה יונה הולך בתוך העיר ודבר אליכם אל עמים רבי' עמקי שפה וכבדי לשון אשר לא תשמע דבריהם ר"ל מהתשובה שישובו הנה א"כ אין לך מניעה בלשון לשובינו הם מה שאתה מדבר ולא ג"כ לשתבין אותה מה שהם ישובון ע"כ: ולע"ד כיון שהיה הנביא שלוח בדברים קשים כגידין כמ"ש ודברתי את דברי דבור קשה ולזה אפשר שיפחד הנביא לדבר באותו לשון ברוגז אלא ירצה להמתיק הדברים ולדבר בלשון נחת מפני הירהה ולזה אמר לו הסש ית' לך בא אל בית ישראל ודברת בדברי אליהם בדברי מקום באותו דבור ובאותו לשון לא שהוא דבור קשה מ"מ אל תשנה אלא ודברת בדברי אשר הטעם כי לא אל עם עמקי שפה כלומר אינך שלוח להומה שלא קדמה להם כבר כמה וכמה נביאים שלחו אתה היית הראשון מהנביאים הנשלחים להם ולא הורגלו כבר בנבואת היית בלתת צריך להפוך הדבור מקשה לרך ומרוגז לנחת כי דברי חכמים בנחת נשמעים ומה גם היית צריך להוסיף או לגרוע מהדברים הנאמרים להם לפי תואר הענין כלי שיבינו אותך מה אתה אומר אליהם· לא כן עתה שכבר הורגלו בדברים קשים וכבר קדמוך כמה נביאים שהיתה תחילת דבורם בנחת קודם שדברו דברים קשים וכיון שראו הנביאים שקדמוך שבדברים רכים לא יושרו אזכרתו לדבר קשות וא"כ כבר הורגלו בדברים קשים ומבינים הדברים כרמז ע"י ריבוי השליחות מנביאים אשר השכם ושלוח אליהם יום יום ע"כ ודברת בדברי אליהם כי אין כל חדש תחת השמש וז"ל כי לא אל עם עמקי שפה וכבדי לשון אתה שלוח שיהי' דבריך להם כדבר עמוק וכבד אלא אתה שלוח אל בית ישראל שכבר הורגלו בהלה וברמז די להם אלף שהם קשה· ושמא תאמר מ"מ אפשר שע"י שאני מדבר קשות ולא רכות אינם שומעי' לי וא"כ יותר טוב הוא לדבר רכות שיהי' אוזן יותר לדברים רכים מבקשות לז"א דע כי אינו כן כי אין הדבר תלוי בקשה או ברכה והא דאיתא אלו אתה שלוח אל עם עמקי שפה אשר לא מבני ישראל המה ולא הורגלו לא בנבואות קשות ולא דברים עמקי שפה שנאמרים ברמז אעפ"כ כיון שהיו מחבבים דבריך והיו מתיירים ממני שאני המשלח אותך מיד היו שומעי' אליך כמו שעלינו בנינוה שהיה יונה הולך בתוך העיר ודבר

רי

בנפשו כי היה שב בהזהרתך לפיכך אבק' דמו מידך ואעניישך עליו: ואתה· מבואר הוא: ובשוב צדי' ונתתי מכשול לפניו· המכשול הוא שימות בחטאו ואלוני אני ז"ל פירש המכשול שיעלית בכל מעשיו בעול' הזה כי פרי צדקותיו שהיה עתיד לאכול לעולם הבא יהכלנו בעולם הזה וזהו מה שאמר משה רבינו לא יאחר לשונאו כתרגומו ומה שאמר ולא תזכרנה צדקותיו רוצה לומר לעולם הבא אבל לעולם הזה תזכרנה: צדקתו· כן כתיב על הכלל וקרי צדקותיו על הפרט ויונתן תרגם ונתתי מכשול ואלהן תקלת הוביקדמיהי נרהה שלעתו כדעת רבותינו ז"ל שפירשו באדם שהיה לדיק ושב מצדקו ועשה עול בכתר אמר הקדוש ברוך הוא אני אתן מכשול לפניו כלומר אני ממציא לידו חטא גלוי לכל כדי שידע הכל כי הוא רשע: ואתה· כי הזהרתו לדיק· הכנוי קודם הידיעה וכן ויסנו את טעמו וזהמתו חיתו לחם והדומי להם: לדיק· מי שהיה כבר לדיק: לבלתי חטא· לדיק שלא יעוב מצדקו: חיו יחיה· בוי"ו במקום ה"ה לת"ל הפעל: נזהר· בקמץ והוא נפעל עומד: ותהי עלי שם· בתל אביב ונוהו לנאת אל הנקעה והראהו שם הכבוד כמו שהראהו על נהר כבר כי הנקע' מקום טהו' יותר מתל אביב שהיו יושבים שם בני אדם ושנה לו פעם אחר פעם להשכילו ההפנתה וההגהג' ועוד כי בתות' הנקעה שבה נבנת' בבל הראהו אהל שם הפנתתו בברותי' שבבל שם שפתם ונטל שם מחשבתם ובאמרו בכבוד אשר ראיתי על נהר כבר הראיתי על נהר כבר הינרך לפרש ולפרוט דברי המרכבה. ואקוס· מבואר הוא: ותבא בי· מתחילה לוהו להיותו בתוכ שיתק להודיע כי שתיקתו כדבורו כי בית מרי המה ואחר כך לוהו להיות נסגר בתוך ביתו ולא יבא בתוכם כדי שלא יוכיחם עד כלותו לדב' עמו כל הנבואות על פסוק ורוח נשאתני ותביאני בשדות' אותה: הנה נתנו עליך עבותי והסרוך בהם· כאילו אסרוהו בעבותים

מעשה מרכבה

משקלא· ולא תירגם בן אדם· לא אחר בהם עניד· ואם שתרגם עניד ר"ל בדבר העושה להשאיל לא מעיקר הדבר· אף על כי שבפני כסר לא תירגם עניד: זה היה לקצר כי בכל זכרם לפי שהנסר הוא העקר אפני הכנבים: כי הכרוב שהיו כני אדם היו לו שתי כנפים ואלה הכנפים היו לצד מזרח כמו שפירשנו· ולא הוצרך לבאר אל ההזרח כי פני האדם מכוונים לחזרח· ולענין זה נקרא הדרום ימין והצפון שמאל ואחור קדום· וכיון שפני אדם היה לחזרח· וכירום האחרון יומין ושמאל· ידוע כן הרוח הדרומית הוא מבורך ואין לריך באור אחר· וכבר כתבנו הכנפים· ויונתן לא אמר דבר בזה הכסוק אלא מלת עניד כמו שפירשנו· וכנפיהם וכנפיהם כרודות מלמעלה· אלא וכנפיהם כבודת בשבש לומר שאינה דביקה עם הבא אחריה ר"ל וכנפיהם היו כמו מזכרנו· וכנפיהם היאך היו שהיו פרודות מהנוף ומוכשות מלמעל' לעיכף כמו שאחר בחרא' ישעיה ובשתים יעופף· זהו שאחר לאים שתים חוברות אים· כלומר אחד מן החיות היו שתי כנפי' שהיו חוברות עם כנפי האים האחר ואיתם היו לעופף· ושתים האחרו' היו מכסות בהם את גויות יהגה· ומה שאמ' למעלה כי הנוף בעופפו מגניה כנפיו כלפי למעלה בגין העופפית ובגין הכיסוי פירשנו למעלה· ומה שאמ' בחיות אשה ואים· לפי שהנראה היא אים שהיא בלשון נקבה והיא אים· והנה אים בומר לנגדו· ובכל כתבנו שעם אחר למעלה· ויש לנו לפרש למה זכר ישעיה שם כנפים לשרף ויחזקאל לא זכר לחיה אלא הנע כנפים לדבריהו כי החיה הוא הכרוב והו"ל כך היה דעתם הם קבו זה לזה ותלו כאן בזמן שבית המקדש קיים כאן בזמן שאין בית המקדש קיים יב"ב יכו"ל כתמעבו נגבי החיות ובירשו שם כנפים· בשתים יכסה פניו שלא יביט בשכינה ויחות שם כי לא יראני האדם וחי ואפילו חיות הקודש ובשתים יכסה רגליו דכתיב וכף רגליה' ככף רגל עגל· אמר הקב"ה יהיו רגליהם תכופים שלא יהיו עוזמות בגיי גזרים· ובשתים יעופף שהם מקלסים· ואמי בפירוש ישעיה דרכתי דרך החכם הגדול רבינו משה בן מיימון ז"ל כי החיות אינם הערבים שם והתיות

מעשה מרכבה

והחיות הרבע. אבל לזה שנתחברה לו דעת לחבת עצה כי החיות הם הנרכים לדרך לתת טעם לזה לזה יעשיה שם ויחזקאל הרבע. ויחזקאל לזה הרכבה פנים לאחת. ויעשיה לא לזה פנים אחרים. ויחזקאל אחר מכרן לחיות ויעשיה לא אחר מכרן לחיות. ויעשיה לא אחר מכרן לנרכים. לכל אחת צריך ליתן טעם. נלאחר כי מלאות יעשיה ומלאות יחזקאל שוות בענין אחד. והוא להבין מכל אחד מן המלאות ענין הפנת האל ומהירתו בנבואתי. ולא הרגלה האל ליעשיה תואר המרכבה שהיא בנויה על הרבע הרבע. לפי שהמרכבה סיון הנסיעה כמו שפירשנו. וביתי יעשיה לא היה עת נסיעת הכבוד מבית הקדש עדיין והיה כחוזב לנבוא לא מסע עדיין. וביתי יחזקאל נבא. ויחזקאל לא היה כחו יפה כיעשיה לפיכך הרלה לו האל דבר ההנחה בחבואה יותר בארבע חיות וארבעה אופנים וארבעה פנים וארבעה כנפים כמו שפירשנו כי בחמיין הארבעה יתבאר יותר ענין ההנחה בשבלים על סדר הארבעה כמו שבתבנו: ופם כנפים שלהם יעשיהו שהיו הנתים לכסות הפנים והנתים לכסות הרגלים. והנתים לעופף. לפי שיעשיה ענין דק בהם יותר מיחזקאל. והבין יעשיה כנפים ענין מציאות הנבלים ושהם נאצלים מהבורא והוא דבר דק ונסתר. לפיכך אחר יכסה פניו. והבין ברגלים הדברים שהנבל סיבה להם כי הנבלים נבלמים ונם מהנים. לפיכך אחר ונתנים יכסה רגליו. אבל יחזקאל בפנים לחות הדברים הנפלים שלין כיסוי הנתר בהם כל כך: וכן לזה ברגלי שהם חבל לתמונת החסנית שלין דבר תמונתם דבר מכוסה ונסתר והוא שלחם שהם נבלים נקבה להגיעם. ולזה אחר ונתים מכסות את גויותיהם. ועוד כי מבין הנמירה מכוסה כמו שבתבנו. ויעשיה לא רלה מבין לנרפים כי מבל ענין אין להם מבין. כי מה שאינו נוף אינו מבל תחת המבין אלא בבילות ועלולים. אלף אלפין ישמשיהם ורבוא רבוון קדמוהי יקומון. וגם זה המספר אינו לדקדוק מבין אלה כמו שתאמר אלף אלפים ורבבה כל אין מספר. ויחזקאל לא רלה להם מספר מבל עצמם אלא מבל מבולותיהם. ויזכתן לא תדע

יחזקאל ד

וְאַתָּה בֶּן־אָדָם קַח־לְךָ לְבֵנָה וְנָתַתָּה לְפָנֶיךָ וְצַרְתָּ עָלֶיהָ עִיר יְרוּשָׁלִָם׃ וְנָתַתָּה עָלֶיהָ מָצוֹר וּבְנִיתָ עָלֶיהָ דָּיֵק וְשָׁפַכְתָּ עָלֶיהָ סֹלְלָה וְנָתַתָּה עָלֶיהָ מַחֲנוֹת וְשִׂים עָלֶיהָ כָּרִים סָבִיב׃ וְאַתָּה קַח־לְךָ מַחֲבַת בַּרְזֶל וְנָתַתָּה אוֹתָהּ קִיר בַּרְזֶל בֵּינְךָ וּבֵין הָעִיר וְהָיִתָה אֵלֶיהָ וְהָיִתָה בַּמָּצוֹר וְצַרְתָּ עָלֶיהָ אוֹת הִיא לְבֵית יִשְׂרָאֵל׃ וְאַתָּה שְׁכַב עַל־צִדְּךָ הַשְּׂמֹאלִי וְשַׂמְתָּ אֶת־עֲוֹן בֵּית־יִשְׂרָאֵל עָלָיו מִסְפַּר הַיָּמִים אֲשֶׁר תִּשְׁכַּב עָלָיו תִּשָּׂא אֶת־עֲוֹנָם׃ וַאֲנִי נָתַתִּי לְךָ אֶת־שְׁנֵי עֲוֹנָם לְמִסְפַּר יָמִים שְׁלֹשׁ־מֵאוֹת וְתִשְׁעִים יוֹם וְנָשָׂאתָ עֲוֹן בֵּית־יִשְׂרָאֵל׃ וְכִלִּיתָ אֶת־אֵלֶּה וְשָׁכַבְתָּ עַל־צִדְּךָ הַיְמִנִי שֵׁנִית וְנָשָׂאתָ אֶת־עֲוֹן בֵּית־יְהוּדָה אַרְבָּעִים יוֹם לַשָּׁנָה יוֹם לַשָּׁנָה נָתַתִּיו לָךְ׃ וְאֶל־מָצוֹר יְרוּשָׁלִַם תָּכִין פָּנֶיךָ וְזְרֹעֲךָ חֲשׂוּפָה וְנִבֵּאתָ עָלֶיהָ׃ וְהִנֵּה

ל כתי׳ כן מלי ר״ל

פלוגתא דבן אבר

ה

ה״מ׳ ג׳

ק׳

ה׳

ג׳

ל׳

ה״מ׳ ג׳

ושים ט׳ וסימ׳ בסדר בשלח: מחבת ג׳ וסי׳ על מחבת בשמן תעשה. וכל נעשה במרחשת. מחבת ברזל ונתת אתה: ואני נתתי לך ב׳ וסימ׳ ואני נתתי לך שכם אחד על אחיך. ואני נתתי לך את שני עינם: זרעך ד׳ חס׳ בליש׳ בנביאים ובכתובי׳ וסימ׳ ונדעתי את זרעך ואת זרע יהבל היום יחרוש החורש לזרוע. וזרעך חשופה. ולא בזרוע גדולה ובעם רב. וכל אורית׳ דכתו׳ חס׳ במ״ג בליש׳ בקרי׳ וסי׳ ונאלתי אתכם בזרוע נטויה ובשפטים. במסית באתות ובמופתים ובמלחמה. וטרף זרוע אף קדקד: לישנא אחרינא וזרעך ה׳ חס׳ בקריאה וסימ׳ בסדר עקב:

רדק

ואתה. ובנית עליה דיק. מגדל עץ שבונין נגד העיר לכבש: ושפכת עליה סללה. כתרגומו ותבנה עלה מליתא והוא שסופכי׳ עפר בחפירו׳ שסביב העיר למלחמה ולעשות מן העפר חל גבוה כדי לעלות ממנה אל החומה או להלחם: ושים עליה כרים סביב. גנידים וסרי חיילות ואלוני אבי ז״ל פירש כרים כבשים כמו עם חלב כרי׳ והדומי׳ לו והוא שעושין אילי ברזל לנגד החומה: ואתה. מחבת ברזל. מחבת אין ט׳ ענין קבול אלא שהיא פשוטה יותר מפרור ושאר כלי ברזל לדמותה לקיר ואינן קיר ברזל לשני דברים האחד לחזק הברזל שלב ישראל חזק כברזל והשחרות לשחרות הברזל משל לעינותיה׳ שהם שחורי׳ וכעורי׳ כמו שדמה אות׳ לתאני השחורי׳ והם רחוקים מלהלבין והם מבדילים בינם לבין אלהים כקיר המבדיל בין בית לבית וענין והכינות את פניך אליה כי פני יי׳ אליהם אם ישובו אליו או ענין הכנת פנים כמו ושמתי את פני באיש ההוא ומה שאמ׳ ונתת עליה אחר שאמר והיתה במצור רוצה לומר ונתת עליה עד רדת חומותיה: אות היא. כי כן יצורו החוביים על ירושלים עד בקעם אותה: ואתה שכב. עוד מה שיעשה אות אחר להם: שכב על צדך השמאלי. לפי שרוב שכיבת האדם היא על צדו השמאלי לפיכך נוה לשכב עליו של עון בית ישראל שהם הרוב ונוה לו שישכב עליו ש״ל יום כי כן היו שני עונם ורש״י ז״ל פירש לפי ששמרון היתה בשמאל ארץ יהוד׳ כמו שכתוב ואחותך הגדולה שמרון היושבת על שמאלך לפיכך נוה לו לשכב על שמאלו לנאת עון בית ישראל ופירוש שתא את עונם תשכיל עונם כי

והא

הסכיבה על צד אחד זמן רב שלא יהפך לצד אחר הוא קשה מאד והנה זה היה למופת להם כי השנים שלא עבדו האל עבדה הגויים שבלו עבודתם הקשה וכל השכיבה הזאת ואף על פי שאחרכו הימי׳ הכל היה במרחה הנביאה ואני נתתי לך את שני עונם לתספר ימים שלש מאות ותשעי׳ יום רוצה לומר שנתן לו ימים בתוספר כנגד השני׳ שחטאו יום לשנה ושני עונם היו שלש מאות ותשעים שנה ורובם מלאנו בפירוש כי בימי השעבוד אשר בין שופט לשופט שהיו עושי הרע בעיני יי׳ היו משועבדי׳ לגויים מיהושע ועד שמשון תתנא בחשבון קי״ח שני׳ ובימי מלכי ישראל שעשו הרע בעיני יי׳ והיו בשעבוד מלכי האומו׳ המלא בחשבון מירבעם עד הושע מאתי׳ וארבעים ואחת שנה הרי שלש מאות וחמשי ושתי׳ חסרו שלשי׳ ושמנה הוסף בהם עשרים של שמשון שהיו מושלים בהם פלשתי׳ לפי שהיו עושים את הרע בעיני יי׳ כמו שכתוב הלא ידעת כי מושלים בנו פלשתי׳ כי אף על פי שהושיעם שמשון לא היה לבם שלם עם יי׳ חסרו עדין שמונ׳ עשרה שנה אלו שמנה עשר׳ שנה היו בין ימי שמגר שלא נתפרשו שלא היתה תשועתו אלא מעוטה וכן כתיב בימי שמגר בן ענת בימי יעל חדלו הרחות וכן ימי׳ שבין שמשון לעלי שנאמר בימי׳ ההם אין מלך בישראל איש הישר בעיניו יעשה ואז נעשה פסלו של מיכה כמו שפירשנו במקומו ותימה הוא מה שת״ל אח שני עונם על חד תרין בחוביהון: וכלית את אל׳ רוצה לומ׳ כי אחר שנלו עשרת השבטי׳ עונם על חד תרין בחוביהון: וכלית את אל׳ רוצה לומ׳ כי אחר שנלו עשרת השבטי׳ החלו מלכי יהוד׳ לעשות הרע בעיני יי׳ כי בשנת שש לחזקיהו נלו ואחרי מות חזקיהו החלו לעשות הרע בעיני יי׳ ואף על פי שאחז היה רשע לא נגזרה גזרה בחרבן ירושלים עד מנשה שנ׳ עליו אשר עשו האמורי׳ אשר לפניו ויחטיא גם את יהודה בגלוליו ונאמ׳ הנני מביא רעה על ירושלים ונו׳ ומחיתי את ירושלים כאשר ימחה הלחת והנה מנשה מלך חמשים וחמשה שנה ועמד ברשעו עשרי׳ ושתי׳ שנה ועשה תשובה כדברי בעל הדרש וסמך זה לפסוק ויעש הרע כאשר עשה האמר ובמה מלך אחאב עשרים ושתים שנה וזה הדרש רחוק כמו שכתבנו בספר מלכי׳ ולפי זה הפי׳ נחשב עשרים ושתי׳ למנשה ושמנה עשרה ממלכות יהויקי׳ ולדקיהו ואע״פ שמלכו בין שניהם עשרי׳ ושתים לא נחשב האדבעה שנים התחרונות לנדקיהו שהיתה הארץ חרבה רבה ולפי דעתי כי האדבעי׳ שנה נחשבי׳ כולם למנשה כי בעונותיו חרבה הארץ כי לולי כובד עונותיו היה האל סולח לעונות הבאים אחריו ולנדקיהו ולהויקים תלה בחטאות מנשה כמו שאמר ביהויקים אך על פי יי׳ היתה ביהודה להסיר מעל פניו בחטאות מנשה ולא אבה יי׳ לסלוח וכן אמר בנדקיהו כי על אף יי׳ היתה בירושלים ויהודה עד השליכו אותם מעל פניו ואדבעים שנה היה מנשה ברשעתו והיה בת שובה חמש עשרה שנה: הימיני׳. כתוב הימני קרי: ואל מצור ירושלים תכין פניך. אמר לו כי בשבבו על הצד יהיו פניו כנגד הלבינה שחקק בה ירושלים והמצור וזרועך תשופה. מגולה כי הרולה להכות ולהלחם בחזקה חופף זרועו מן הבגד שעליו וכן חשף יי׳ את זרוע קדשו ויונתן תרגם וזרעך תתקף: ונבאת עליה. בעוד שתצור עליה תנבא עליה ותאמר לה דברי מוסר ושתהיה נכבשת אם לא תשוב: והנה

מנחה גדולה

ולעד״ן לפי שבנוהה של מעלה נאמר לו דרך כלל לאומה ישראלית כמ״ש שולח אני אותך אל בני ישראל וגו׳ וכה״א ולך בא אל הגולה אל בני עמך ודברת אליהם ואמרת אליהם שמשמעו שילך אל ישראל בכלל ויזהירם שישובו אל ה׳ לא במה שנוגע אל כל יחיד ויחיד לעצמו ע״כ בארתיו עתה הדבר שלופה נחתיך גם לכל יחיד ויחיד לעצמו להזהירו על עבירות שבידו ובאין לופה נחתיך הוא כמו שהלופה הוא עומד על המשמר שאם יראה אדם הולך חוץ לעיר בשעת מלחמה במקום שלפסר שיפול ביד שונאו הוא צריך להזהירו שלא ירחיק עצמו מן העיר כי הסירות מלחמה מצויות לבא לשלול שלל ולבוז בזו אל אשר יצא החוצה. ומה גם אם ידאה הלופה שהנשי המלחמה אשר צריס על העיר באים להלחם על החומה ולהפילה מיד הוא תוקע ומזהיר לאנשי העיר כדי שיבואו מוכנים בכלי זיינם עליה׳ ולהלחם נגד שונאיהם ולברשם מן חומת העיר. כמו כן לופה נתתיך לבית ישראל שאם אתה רואה אחד מישראל עובר על דת ועבירה בידו אתה צריך להוכיחו כמ״ש הוכח תוכיח את עמיתך וגו׳ ועוד שנית כשאתה שומע מאמר דבר שאבי רוצה להענים אדם והזהרת אותו ממני. באמרי לרשע מות תמות בעה״ב זה מה שהוא אמני ולא הזהרת בזה וגם לא דברת להזהיר רשע מדרכו הרשעה כשעשה העבירה לא דברת לו שיחזל ממנו הוא רשע בעונו ימות וגו׳ ואתה כי הזהרת בשעת מעשה כשעשה העבירה ואע״פ לא שב מרשעו ועשה העבירה ואח״כ מדרכו הרשעה כשדברת לו ממני העונש המוכנת לבוא עליו על דרכו הרשעה ואף בזה לא שב הוא בעונו ומות ואתה וגו׳. לו ידאה ולא שב וגו׳ ע״ל שלא״ל כיון שעבר אדם עבירה ושנה בה נעשה לו כהיתר מ״ש ולא שב מרשעו מדרכו הרשעה וגו׳ ונשוב לדיק מלדקו היינו שיעזוב מעשיו הטובים ויסוב מדרך הטובה אשר הלך בה. ועוד כוסף על זה שיעשה עול הרי שנשתים חטא עזיבת הטוב ובחירת הרע וע״כ ונתתי מכשול לפניו כשיבא לו דבר מכשול שיכשל בה והוא הפורענות שיגיע לו על ענשו הוא ימות בה אע״פ שאם היה הרשע עושה מעשה עבירה בזה לא היה מת בה מ״מ הוא ימות בה כיון שהיה לדיק א״כ דבר הענן

והנה נתתי · כאילו נתתי לך עבותי' שלא תוכל להתהפך מלדך אל צדך עד שתשלים ימי המצור שהם ארבע מאות ושלשים ומלת מצוריך כתיב בי"ד הרבוי האחד מצור שמרין והאחד מצור ירושלם ואלו הארבע מאות ושלשים שנה שהיו בדשעים בעלו השמטות והיובלות ותמצא בהם שבעי' שמטות וכנגד היו בבבל בגלו' שבעי' שנה כמו שאחר מו תרצה הארץ את שבתותיה וכיצד הם ע' שמטות בג' מאות וחמשי' שנה יש חמשי' שמטות נשארו לך מן הארבע מאות ושלשים שמנים שנה בחמשי' שנה שבע שמטות הרי הם חמשי' ושבע שמטות נשארו שלשי' שנה שבהם ארבעה שמטות ועוד שתי שני' הרי לך שש ואחד שמטות ובארבע מאות שנה שמנה יובלי' הם ששים וחשעה שמטות שבשלו והשמטה האחת למלאת שבעים תחשוב שתי שני' שנשארו לנו משלשים וארבע שנים שלא חשבנו לנדקיהו הרי שש שנים ובשביעית גלו ולא הספיק להם לשמוט אפי' אם רצו: **ואתה** קח לך חטין · בג"ן כתו במ"ם וכן נקן הימין כמו הימים את קול הרגלין כמו הרגלים והדומי' לו לזה לו גם זה לעשות לאות לבני ישראל כי יאכלו במצור שה המינים מעורבין מפני הרעב שלא יבדור אדם חטים לאכלו אלא יאכלם עם המיני הפחותים מעורבים מפני הרעב ופול ועדשים ידוע ולא יעשה אדם מהם לחם אלא בימי הרעב ודוחן הוא שקירין לו בלע"ז מי"ין וכסתי' בדגש בסמ"ך והו' שקירין בלע"ז סי"גלא: **בכלי אחד** · כלומר שתערבם כולם והכל במראה הגבוהה: **אשר ההא** שוכב על צדך · ולא אחר השמאלי כי למספר הימים שזכר ידוע שעל השמאלי אחר הו אחר על דרך שתם לכלול שניהם וזכר מספר הימים של השמאלי והוא הדין לימינו ג"כ ארבעי' יום לזה שיאכלנו כי ג"כ היו בני יהודה במצור וברעב: **ומאכלך** · במשקול · בחולם בשקל מזמור זה הוא לבני ישראל כי במשקל יאכלו לחמם מפני הרעב ולא יאכלו פעמים ביום אלא פעם אחת בין היום והלילה מצא לעת מחסרון הלחם: **ומים** במשורה תשתה · אחרו רבותינו ז"ל כי משורה מדה קטנה אחד מששי' בלוג ומה שאחר ששית ההין לא אחר שהמשורה ששית ההין לא שנא ישתה מעט לעת אלא ששי' ההין ומאותו ששית יסת במשורה מעט מעט שלא ישבע מהמים באחת מן הפעמים אלא מעט מעט ישתה לאות לבני ישראל שלא יהיה להם מים ומה שישתו מהם יהיו מעט במדה מחסרון המים בירושל' כל ימי המצור שהיה משנת תשע לנדקיהו עד שנת אחד עשר: **ועונת שעורים תאכלנה** · חסר כ"ף הדמיון כמו לב שמח ייעיב נהה וזולתה ר"ל וכעונת שעורים כך תאכלנה כהילו היתה עונת שעורי' לבדם בלא ערוב כי המעורב ראכל אלו המיני' קשה לאוכלה ולא אמר כעונת חטי' כי זה רחוק שיאכל בתאבון העונה המעורבת כעונת הטים לבד': **והיא** בגללי צואת האדם מלא והיא מורה על פירושינו כי עונת שעורי' היא דמיון כי אילו היה אומר עונת שעורי' על העונה המעורבת וסמכה לשעורי' לומר שריבה שעורי' היה אומר ובגללי צואת האדם לא היה אומר והיא אלא אמר והיא שב אל העונה המעורבת גם לפי' שפי' עונת שעורים שתהא עריבתה כעריבת עונת שעורי' שאינה נאה לו היה לו לומר תאכלנה ולא תעשנה: **תעוגנה הנשים** וי"א כי הנ"ן והה"א לפעלה והיתה הנ"ן רחויה להדגש פי' התה בענמך תעוג אותה וכן תרגם יונתן תחרריגה ר"ל תאפנה על הגחלים כי לפיכך נקראת העוגה חררה וענין תעוגנה תעשה החררה והמעשה לעוגה היא אפיתה ואמר לו שיאפה אותה בגללי צואת האדם ונקראת הלוחה היבשה גלל לפי שהיא מתגלגלת ואמר כו שיגליק גללי צואת האדם ויאפה בהם העוגה והוא אות דבר טמא ומאוס והיא אות לבני ישראל שיאכלו לחמם טמא בגויים ופי' לעיניהם לעיני בני ישראל כדי שיראו כי אות היא להם: **ויאמר יי'** · אם לחמם טמא · כי בגלותם בין הגויים לא יוכלו לשמור מאכלם מטומאה ולא יוכלו לאכול בנקיות: **ואומר** · הנה נפשי לא מטמאה · לה נפשי ולא נופי אינם מטומאים לא נפשי ממחשבה רעה ולא גופי ממאכל טמא וזהו שאמר נבלה וטרפה לא אכלתי כי הכהני' מוזהרים על הנבלה ועל הטרפה יותר מישראל מפני הט מאה וכן כתיב כל נבלה וטרפה לא יאכלו הכהנים לטמאה בה: **מנעורי** · אפי' מנעורי נזהרתי מטומאה וכן ולא בא נפי בשר פגול שהכהנים מוזהרים עליו יאיך תאמר כי שאעשה לחמי בדבר טמא ומאוס ורז"ל פירשו הנה נפשי לא מטומאה שלא הרהרתי ביום ובאתי לידי טומאה בלילה ונבלה טרפה לא אכלתי שנה אכלתי מבשר בהמה מסוכנת שאומרים עליה שחוט שחוט כלומר ממהרים בשחטה שלא תמות כום כמו בכום תרנוס שחוט כי אם ר"ל נבלה טרפה ממש מהו רבותיה דיחזקאל: **ולא בא בפי בשר** פגול · שלא אכלתי מבהמה שהורה בם חכם משום דרבי נתן אמרו שלא אכלתי מבהמה שלא הורמו מתנותיה: **ויאמר אלי** · לפועי · כתיב כי"ן וקרי לפיעי בי"ד והוא יות לפ"ו מתחלפות ולפיעי הבקר ולפיעי כמו לואות ענין יציאה היא וכן הנאצים ולפיעות לאות הבקר אינה מלוחה כנוהת האדם: **ויאמר** · מטה לחם · מסעד כמו שהמטה מסעד האדם החלוש וכן אמר בתורה בקללות בשברי לכם מטה לחם עתה פי' מה שאמר לו שיאכל לחמו במשקל ויהיה מימיו במשורה כי אות היה לבני ישראל: **ובדאגה** · שידאגו ויפחדו באכלם שיחסרו לחם ומים: **ובשמחון** · בתמהון לבב: **למען** · עתה פי הדאגה לפי שיחסרו לחם ומים: **בשמו** אים באחיו · כלומר אים את אחיו שלא יהיה לאחד יתרון על חברו: **ומקו** · ימק לבבם מרוב צרות וכל זה בעונם שיכירו כי הם נרמו להם זה כי עונם גרם להם כל זה: **ואתה**

במשקול ל' חמל רש' חלי בלים

במשקול ה' מ"ל כליש' וסימ' או ככר כסף תשקול · לו שקיל ישקל בעסי · ועשרה אלפים ככר כסף אשקול · ואשקילה להם את הכסף: אשקיל על ידי עושי המלאכה · על גנזי המלך · הרי"ן תרי"ן בתרא"ין ראי"נון אש"קול על ידי עושי המלאכה על גנזי אי"ת ד"לא מסר"ייתה"ון:

רשי

כחתי עליך עבותי' · גזירת חלותי תהא חתורה עליך כאילו כחסרת בעבותי' שלא תהפך מצדך אל צ ך: **עד כלותך ימי מצורך** · מניין הימי' האלה שגזרתי עליך: **חטים ושעורים** וגו' ודוחן וכסתי' · פחל"ין מיאפי"ילטרח בלע"ז ס"י הרעב שיה' עליהם בימי המצור ויאכלו לחם תערוב ובמיחוס: **במשקול** · סימן לאכלי מצו' הירחי' מן הרעב וחוכלי' במשקל ושותין במשור': **מעת עד עת** · מיום ליום במדה זו חשת' ששית ההין: **ועוגת שעורי' תאכלנה** · עדיבת' מנוזנת כעריב' שעורי' ולא כמה כעריב' עוגת חטים: **בגללי לאת האדם** תעוגנה · תאפינה בגחליהם שמייבשן ושורפן · אהה · לשון חנה': **בשמי לא חטמא** · לא הרהרתי ביום ובאתי לידי טומא' בלילה: **ונבילה וטריפה לא אכלתי** · בשר מסוכנת שדומה לנבילה וטריפה: בשר פגול · בהמה שהורה בה חכם ולא יתכ' לומר בנבילה וטריפה ממש דאם כן מלו רבותיה: **טמא** · מאוס: **כפיעי** · גלגי: **מסטן** לחם פיל"ח דיפלן בלע"ז: **ובדאגה** · דואגים שמא יכלה הלחם מהם דאגה חיי"נפא בל' נבלשונינו טרו"חר בלע"ז: **למען יחסרו** · לאגתם ושמחוק בשביל שיהו חסירי לחם ומי' בימי המצו' וידאגו פן יכלה: **חרב**

מנחה גדולה

הקטן כחשב לו לגדול כמ"ש ז"ל שהק"בה מדקדק עם צדיקים כחוט השערה וז"ש הוא ימות בה **ואתה** גרס בדבר כיון שהוא צדיק קרוב לודאי שהיה שב אם הזהרתו והיה אי בעבו"ז ויחיה לעה"ב וזה חיה יחיה וגו':

ואתה שם עלי יד ה' · וגו' במד"ר פרשת בא אמר ר"ש גדולה חיבתן של ישראל שנגלה הקב"ה במקום ע"ז ובמקו' טנופת ובמקום טומאה ע"כ וז"ש יחזקאל אמא"פ שהיתה השכינה מוסע ממקומה בשביל עוונות ישראל מ"מ עדין חביבות' עליהם שהרי ואתה שם עלי יד ה' שהיתה השכינה נגלת אלי במקום טומאה לכבודן של ישראל · ועי"כ אמר ויאמר אלי קום עמד אל הבקעה להורות שבכבוד דבר עמו השכינה ומה אותו ליל אל הבקעה לפי שהבקעה הוא מקום טהור כמים כיון שהיה מנוקה מטנופת וטומאה וכמו שאי' במכילתא ר"מ בר לדוק ליומר הרי הוא אומר קום עמד אל הבקעה מגיד שהבקעה כשירה · ומ"ש עמד אל הסגר בתוך ביתך כתב מהר"יא ז"ל שאותו כן לפי שהיה צריך להיותו יחיד סגור בביתו לתקות על הגלינה העיר ירושלים והמצור שיזכור אחר זה ולעשות הקיר ברזל ולסבוב על גדו השמאלי בראשונה ואח"כ בימיני ולעשות אחר המעשים שיזכיר אחר זה שאין ראוי לעשותם ולא לראותם בנבואתו אלא בהיותו יחידי ומתבודד עכ"ל ונראה שהוא מפרש כן לפי דברי המפרשים שאומרי' שנבואתו אלו הכל היה בנבואה כראי' ברד"ק ז"ל וכמו שכתוב מהר"יא ז"ל בעצמו ז"ל והנה השכינה הזאת לא העיד הכתוב שנעשת בפועל ולכן ראוי לומר שהיה כל זה במראה הנבואה שהראהו הא"ל כל זה וכו' ע"ש אמנם אין לנו אלא דברי חז"ל שאומרי' שהיה זה הענין בפועל כנראה מ מסכת סנהדרין ז"ל הקדוש מינה גר"ח אלקיכן גאבן הוא דאמר ליחזקאל שכב על צדך השמאלית וגו' אתה הוא

ואתה בן אדם הנה נתתי עליך עבותי' שלא תוכל להתהפך מצדך אל צדך עד שתשלים ימי המצור שהם ארבע מאות ושלשים ומלת מצוריך כתיב בי"ד הרבוי האחד מצור שמרון והאחד מצור ירושלם ואלו הארבע מאות ושלשים שנה שהיו בדשעים בעלו השמטות והיובלות ותמצא בהם שבעי' שמטות וכנגד היו בבבל בגלו' שבעי' שנה כמו שאחר מו תרצה הארץ את שבתותיה וכיצד הם ע' שמטות בג' מאות וחמשי' שנה יש חמשי' שמטות נשארו לך מן הארבע מאות ושלשים שמנים שנה בחמשי' שנה שבע שמטות הרי הם חמשי' ושבע שמטות נשארו שלשי' שנה שבהם ארבעה שמטות ועוד שתי שני' הרי לך ששים ואחד שמטות ובארבע מאות שנה שמנה יובלי' הם ששים וחשעה שמטות שבשלו והשמטה האחת למלאת שבעים תחשוב שתי שני' שנשארו לנו משלשים וארבע שנים שלא חשבנו לנדקיהו הרי שש שנים ובשביעית גלו ולא הספיק להם לשמוט אפי' אם רצו: **ואתה** קח לך חטין · בג"ן כתו במ"ם וכן נקן הימין כמו הימים את קול הרגלין כמו הרגלים והדומי' לו לזה לו גם זה לעשות לאות לבני ישראל כי יאכלו במצור שה המינים מעורבין מפני הרעב שלא יבדור אדם חטים לאכלו אלא יאכלם עם המיני הפחותים מעורבים מפני הרעב ופול ועדשים ידוע ולא יעשה אדם מהם לחם אלא בימי הרעב ודוחן הוא שקירין לו בלע"ז מי"ין וכסתי' בדגש בסמ"ך והו' שקירין בלע"ז סי"גלא: **בכלי אחד** · כלומר שתערבם כולם והכל במראה הגבוהה: **אשר ההא** שוכב על צדך · ולא אחר השמאלי כי למספר הימים שזכר ידוע שעל השמאלי אחר הו אחר על דרך שתם לכלול שניהם וזכר מספר הימים של השמאלי והוא הדין לימינו ג"כ ארבעי' יום לזה שיאכלנו כי ג"כ היו בני יהודה במצור וברעב: **ומאכלך** · במשקול · בחולם בשקל מזמור זה הוא לבני ישראל כי במשקל יאכלו לחמם מפני הרעב ולא יאכלו פעמים ביום אלא פעם אחת בין היום והלילה מצא לעת מחסרון הלחם: **ומים** במשורה תשתה · אחרו רבותינו ז"ל כי משורה מדה קטנה אחד מששי' בלוג ומה שאחר ששית ההין לא אחר שהמשורה ששית ההין לא שנא ישתה מעט לעת אלא ששי' ההין ומאותו ששית יסת במשורה מעט מעט שלא ישבע מהמים באחת מן הפעמים אלא מעט מעט ישתה לאות לבני ישראל שלא יהיה להם מים ומה שישתו מהם יהיו מעט במדה מחסרון המים בירושל' כל ימי המצור שהיה משנת תשע לנדקיהו עד שנת אחד עשר: **ועונת שעורים תאכלנה** · חסר כ"ף הדמיון כמו לב שמח ייעיב נהה וזולתה ר"ל וכעונת שעורים כך תאכלנה כהילו היתה עונת שעורי' לבדם בלא ערוב כי המעורב ראכל אלו המיני' קשה לאוכלה ולא אמר כעונת חטי' כי זה רחוק שיאכל בתאבון העונה המעורבת כעונת הטים לבד': **והיא** בגללי צואת האדם מלא והיא מורה על פירושינו כי עונת שעורי' היא דמיון כי אילו היה אומר עונת שעורי' על העונה המעורבת וסמכה לשעורי' לומר שריבה שעורי' היה אומר ובגללי צואת האדם לא היה אומר והיא אלא אמר והיא שב אל העונה המעורבת גם לפי' שפי' עונת שעורים שתהא עריבתה כעריבת עונת שעורי' שאינה נאה לו היה לו לומר תאכלנה ולא תעשנה: **תעוגנה הנשים** וי"א כי הנ"ן והה"א לפעלה והיתה הנ"ן רחויה להדגש פי' התה בענמך תעוג אותה וכן תרגם יונתן תחרריגה ר"ל תאפנה על הגחלים כי לפיכך נקראת העוגה חררה וענין תעוגנה תעשה החררה והמעשה לעוגה היא אפיתה ואמר לו שיאפה אותה בגללי צואת האדם ויאפה בהם העוגה והוא אות דבר טמא ומאוס והיא אות לבני ישראל שיאכלו לחמם טמא בגויים ופי' לעיניהם לעיני בני ישראל כדי שיראו כי אות היא להם: **ויאמר יי'** · אם לחמם טמא · כי בגלותם בין הגויים לא יוכלו לשמור מאכלם מטומאה ולא יוכלו לאכול בנקיות: **ואומר** · הנה נפשי לא מטמאה · לה נפשי ולא נופי אינם מטומאים לא נפשי ממחשבה רעה ולא גופי ממאכל טמא וזהו שאמר נבלה וטרפה לא אכלתי כי הכהני' מוזהרים על הנבלה ועל הטרפה יותר מישראל מפני הט מאה וכן כתיב כל נבלה וטרפה לא יאכלו הכהנים לטמאה בה: **מנעורי** · אפי' מנעורי נזהרתי מטומאה וכן ולא בא נפי בשר פגול שהכהנים מוזהרים עליו יאיך תאמר כי אעשה לחמי בדבר טמא ומאוס ורז"ל פירשו הנה נפשי לא מטומאה שלא הרהרתי ביום ובאתי לידי טומאה בלילה ונבלה טרפה לא אכלתי שנה אכלתי מבשר בהמה מסוכנת שאומרים עליה שחוט שחוט כלומר ממהרים בשחטה שלא תמות כום כמו בכום תרנוס שחוט כי אם ר"ל נבלה טרפה ממש מהו רבותיה דיחזקאל: **ולא בא בפי בשר** פגול · שלא אכלתי מבהמה שהורה בם חכם משום דרבי נתן אמרו שלא אכלתי מבהמה שלא הורמו מתנותיה: **ויאמר אלי** · לפועי · כתיב כי"ן וקרי לפיעי בי"ד והוא יות לפ"ו מתחלפות ולפיעי הבקר ולפיעי כמו לואות ענין יציאה היא וכן הנאצים ולפיעות לאות הבקר אינה מלוחה כנוהת האדם: **ויאמר** · מטה לחם · מסעד כמו שהמטה מסעד האדם החלוש וכן אמר בתורה בקללות בשברי לכם מטה לחם עתה פי' מה שאמר לו שיאכל לחמו במשקל ויהיה מימיו במשורה כי אות היה לבני ישראל: **ובדאגה** · שידאגו ויפחדו באכלם שיחסרו לחם ומים: **ובשמחון** · בתמהון לבב: **למען** · עתה פי הדאגה לפי שיחסרו לחם ומים: **בשמו** אים באחיו · כלומר אים את אחיו שלא יהיה לאחד יתרון על חברו: **ומקו** · ימק לבבם מרוב צרות וכל זה בעונם שיכירו כי הם נרמו להם זה כי עונם גרם להם כל זה: **ואתה**

רשי

והנה נתתי עליך עבותי' · גזירת חלותי תהא חתורה עליך כאילו כחסרת בעבותי' שלא תהפך מצדך אל צ ך: **עד כלותך ימי מצורך** · מניין הימי' האלה שגזרתי עליך: **חטים ושעורים** וגו' ודוחן וכסתי' · פחל"ין מיאפי"ילטרח בלע"ז ס"י הרעב שיה' עליהם בימי המצור ויאכלו לחם תערוב ובמיחוס: **במשקול** · סימן לאכלי מצו' הירחי' מן הרעב וחוכלי' במשקל ושותין במשור': **מעת עד עת** · מיום ליום במדה זו חשת' ששית ההין: **ועונת שעורי' תאכלנה** · עדיבת' מנוזנת כעריב' שעורי' ולא כמה כעריב' עוגת חטים: **בגללי לאת האדם** תעוגנה · תאפינה בגחליהם שמייבשן ושורפן · אהה · לשון חנה': **בשמי לא חטמא** · לא הרהרתי ביום ובאתי לידי טומא' בלילה: **ונבילה וטריפה לא אכלתי** · בשר מסוכנת שדומה לנבילה וטריפה: בשר פגול · בהמה שהורה בה חכם ולא יתכ' לומר בנבילה וטריפה ממש דאם כן מלו רבותיה: **טמא** · מאוס: **כפיעי** · גלגי: **מסטן** לחם פיל"ח דיפלן בלע"ז: **ובדאגה** · דואגים שמא יכלה הלחם מהם דאגה חיי"נפא בל' נבלשונינו טרו"חר בלע"ז: **למען יחסרו** · לאגתם ושמחוק בשביל שיהו חסירי לחם ומי' בימי המצו' וידאגו פן יכלה: **חרב**

מעשה מרכבה

חדש בזה הפסוק דבר: אים על ענר פניו ילכו · כנר זכר עניין זה להעלה · ולא שיהיה הפסוק הנה אלא לחדש בו עניין והוא אל אשר יהיה שמה הרוח ללכת ילכו · ופירוש הרוח החכם והדמון וכן ת"י רעוא · והענין שחידש הוא שהחיות יש להם רצון ובחירה כמה שהוספע להם מן ההנהגה · כמו שפירש המורה נדק בפרק השביעי מן החלק השני · והראיה בזה מה שאחר המלאך לנוח שאחר כי לא אוכל לעשות דבר ונוח · ואחר הוה נשאתי פניך גם לדבר הזה · ונוח מתה שכת ב השחר מפניו ושמע בקולו אל תאמ' בו ונוח · כי לא יעלה לפשעכם וגוח · ויונת לא חדש בזה הפסוק דבר: ודמות החיות · כירוש דמות עינם ומראיהם · כי דמות ניפיתם כבר אחר מראיהן כנחלי אש · כירוש ראה מראיהן כנחלי אש · כמו שראה ישעיה שרפים · ומה שהגדיל בוערות הלפידי' · לגדל עונש שהלך הולך וגדל · עד שחרב הבית ונתחייבו כליה ושריפה: **הלוך ושוב** · היא מתהלכת בין החיות · הוא האש שזכר · וכן ת"י לשון מתחלף בין בריאתא חלבד שראה מראיהן כנחלי אש · ראה אש שהיתה מתהלכת בין החיות · וזה היה משל לשריפת בית המקדש שהיו כרוכים שהן תלויות החיות · וכן בית המלך · וכן בית גדול שרף באש · כמו שראה במראה הפלגיות וזרוק על העיר: **ומזה לאש** · רמז בזה כי אותה האש לא תהיה לבולם לכלות את ישראל · אלא עוד יהיה לה מנה להאיר לישראל: **ומן האש** יוצא ברק: ועוד יצא מן האש הזה ברק לאותות העולם כמו שאחר ברק תפילים · ולעמדין הנהנת העולם הגדול · האש משל על האחיר הגדול · ולעולם הקטן על המוש הסיבי · ויונתן לא חדש בזה הפסוק דבר:

מנחה גדולה

תלמידה ז"ל מ"ש דשביעית ז"ל הבתה לימה לכו מילתה דשוייה לתרוייכו אמר הקב"ה ליחזקאל זרעו שם והשמיטו שבע שני' שתדעו שהארץ שלי הם לא עשו כן אלא חטאו ובלו מנהגו של עולם מלך ב"ו שסרחה עליו מדינה אם אחרי הוא הורג הם כולן אם רחמן הוא הורג אחיין אם רחמן אלא רחמן הוא מייסר את הגדולים שבכן ביסורין אף הקב"ה מייסר את יחזקאל כדי למרק עונותיהם של ישראל ע"כ הרי שהיה זה בפועל כדי למרק עונותיהם של ישראל ואם היה זה בחזיון לבד לא היה ממרק עונותיהם בזה · ומה שכתיב מהר"יא ז"ל ראיה שלא מצינו בכתוב שנעשת בפועל גם להבריו יקשה למה לא נזכר שעשה יחזקאל זה במראה הנבואה כמו שמצינו בני הושע שאמר לו הם שיקח אשה זונה וכתב שם שעשה זה ושהוליד בנים וגו' אף שהבתי' כל ענין של הושע במראה ולא בפועל מ"מ נאמר שם שעשה הדבר כאשר צוה וא"כ ג"כ כאן היה ראוי שיזכיר הכתוב שעשה זה במראה נבואה כאשר צוה ע"כ נראה שאין זה הוכחה שלא נעשית הדבר בפועל · ומה שאינו מזכירו שעשה הדבר הרי יש כמה וכמה ענייני' בנבואה שנצטוה הנביא עליה לעשותה בפועל והכתוב אינה מזכירו הנה מצינו בישעיהו שאמר לו השם ית' לך ואמרת לעם הזה שמעו שמוע ואל תבינו וגו' עד סוף הנבואה ולא הזכיר הכתוב שהלך ואמר · וכן ויאמר ה' אל ישעיהו לא לקראת אחז אתה ושאר ישוב בנך וגו' ולא מצינו בכתוב שהלך ישעי' ועשה הדבר וכן לך נא אל הסוכן הזה וגו' ולא מצינו שהלך וכן בירמי' הליך וקראת בא'זני ירושלים וגו' ולא מצינו שהלך וקרא · וכן עמד בשער בית ה' וקראת שם את הדבר הזה ולא מצינו שעשה הדבר · וכאלו רבים בכמה נביאים ואע"פ כלי ספק שלא היו הנביאים כובשין נבואתן והולכי' ועשאו כמו שדבר ר' אלא בין שהדבר פשוט אינו מזכיר שנעשה כמו כן ביחזקאל אינו מהלוך

יחזקאל ה

רדק

מעשה מרכבה

ולפירושינו שהוא בזק בגיינו כי הנזק רן מהרה ושל ותתכנס מסרה עד שכמעט תשתנה הראות בדוגות ונשוכו · וענין זה בחיות כי יעשו החיות בזכרלאי אשר תחתיהם בתדלנה מעלה אחר מעלה בלי עיכוב · והשיבה לאחור · הוא בלדון שלות מעבדת לעשות מעשה ואחר כך ישובו אלו לעמוד מה שיהוס עוד · ובשליחות הזאל לחיות איכן כך · כי השיבה היא קלה כשיבת הברק ואתר על פאין לשער · אלא שלא מצא דמיון קלי יותר מזה · ובהם כל הלחת אין שיבה ואין ריצה כי איכן נופות אלא שדמה בחלקה עמיגס בעניין הנופות כמו שנראה לכל אחלה הנבואות · ונתב בעל ספר יצירה · עשר ספירות בליתה נפומים כחלקה בזק ותכליתם אין להם קץ · ודברו בזה בדעת ושוב · ולתה אחלו בסופה ירדוכו · ועוד אחר עשר בליתה בלוס פיך מלדבר וליבך מלהרהר · שוב לחקוס שכך נאם' והחיות רצוא · ות"י הפסוק כן · וברייתא בשאת לאותהון לאעבד בעות ריבונהון דאשרי שכינתה בחרוחא עילאה מיכהון בחכפא גיגא לאחאי חזון זמקפן ומכסן ית עלאא ותיי בן בריית חדא וקלילו כחזו ברקא · ואלא החיות והכה חוכן אחד באדן · באדן פירוש לחש בחקו · בפל באדן כמו רקחתי בתחתיות אדן · אחר בזד ראיתי לאמה מן החיות חוכן אחד אגל כל חיה מהם · כי האופנים היו אדבעה כמו החיות שאחר לאדבעתן · וכן אחר בחלקה השלישית · ואדא והכה אדבעה חזכים · אם כן מה שאחר חוכן אחד ל"ל לחיה אחת · ומה שאחר לאדבעת פניו ל"ל לחיה אחת ולאדבעת פניה לא היה אלא חוכן אחד · ומה שהוכיח לאחר לאדבעת פניו · להודיע כי האומר שהיה אגל החיה לא היתה נוטה לצד אחד מהפנים יותר מן האחר אלא לאדבעת פניו היה בשוה · ועשה פניו לחיה לעין וכל ובקנה כמו ספירת בחיים ואמה · לא יהיה עשה פניו לחוכן ויהיה פי' כמו נדון · כי לא ראה לאופנים צורת פנים · ובין מזה כי הכונת החזות לעולם בחלקעות האופנים היה סוה לאדבעת הפנים כמו שפירשנו אותם · אלא שהשחיה אינה שוה בהם · ובאותו והכה חוכן ולא אחר דמות חוכן כמו שאחר דמות אדבע מיות · להודיע כי אלה נופות ואלה אינם נופות

ואתה בן אדם · אמר לו שיעשה אות אחר שיקח חרב חדה והכל במראה הנבואה וחרב חדה היא תער הגלבים שהיא חריפה מאד וכורתת מהרה גלבי הספרי' והם המגלחים **ראשי בני אדם וזקנם** ולא מצאנו לו חבר במקרא ובבראשית רבה היה המלאך עומד ומגלב ותרגום ירושלמי וכל זקן נדועה מגליבא: **שליש** · העברת השער בתער **הוא משל על השמתת הדבר כי התער משמית השער לגמרי וכן אמר ולא תשחית את פאת זקנך וכן אמר דרך משל בהשמית האל מחנה אשור יגלח יי' בתער השכירה וגו' ולוהו לחלוק השער המגלח לג' חלקים משל לישראל המגולחים ומוסרי' מארצם ומהעולם מהם בחרב מהם בנגלות: באור תבעיר בתוך העיר** · העיר שחקק בלבנה:

ואתה בן־אדם קח־לך חרב חדה תער הגלבים תקחנה לך והעברת על־ראשך ועל־זקנך ולקחת לך מאזני משקל והלקתם: שלשית באור תבעיר בתוך העיר כמלאת ימי המצור ולקחת את־השלשית תכה בחרב סביבותיה והשלשית תזרה לרוח וחרב אריק אחריהם: ולקחת משם מעט במספר וצרת אתם בכנפיך: והשלכת אותם אל־תוך האש ושרפת אתם באש ממנו תצא־אש אל־כל־בית ישראל:

כה אמר אדני יהוה זאת ירושלם בתוך הגוים שמתיה וסביבותיה ארצות: ותמר את־משפטי לרשעה מן־הגוים ואת־חקותי מן־הארצות אשר סביבותיה כי במשפטי מאסו וחקותי לא־הלכו בהם:

לכן כה־אמר אדני יהוה יען המכם מן־הגוים אשר סביבותיכם בחקותי לא הלכתם ואת־משפטי לא עשיתם וכמשפטי הגוים אשר סביבותיכם לא עשיתם:

לכן כה אמר אדני יהוה הנני עליך גם־אני ועשיתי בתוכך משפטים לעיני הגוים: ועשיתי בך אשר לא־עשיתי ואשר לא־אעשה כמוהו עוד יען כל־תועבתיך:

לכן אבות יאכלו בנים בתוכך ובנים יאכלו אבותם ועשיתי בך שפטים וזריתי את־כל־שאריתך לכל

רשי

ה

ואתה בן־אדם · סימן לחרב נבוכד נצר: תער הגלבים · הרלעיס ולשון יוני הוא יוס לומרי' פרקמ"ציר בלע"ז ומנחס חבר תער הגלבי' תער המגלחי' ואין לו דמיון בתורה: בתוך העיר · אשר חקיתה על הלבינה כלות ימי מצורך אות היא שיבלו שליסיתם בזלעפות רעב בתוכה שהם כאש כענין שנאמר עורנו כתנור נכמרו מפני זלעפות רעב: תכה · אותם בחרב: סביבותיה · סביב אותה לבינה סימן על הבורחי' מן העיר שישנוס כשדי' ויהרגו' סביב ירושלם: והשלישית תזרה לרוח · סימן לנולים שילכו למצרים יוחנן בן קרח וחבורתו ושם אריק חרב אחריהם שהלך נבוכד נצר והחרי' את מצרי' ושם נהרגו: וצרת אותם בכנפיך · אלו מתי מעט שיבלו לנבל וימו: ומה' עוד תקח · מאותם מתי מעט: ושרפת אותם באש · סימן לאחאב בן קוליי' וצדקי' בן מחסיה אש' קלס מלך בבל: ממנו תצא אש · מן הרמזים האלה שאני רומז לך תצא הפורענו' לכל בית ישרא': בתוך הגוי' · שמתיה באמצע העולם: ואמר את משפטי · מן הגוים · שכך כתוב במנשה ויתע מנשה את יהודה ויושבי ירושלם לעשו' רע מן הגוים אשר השמיד יי' מפני ישראל ויש פותרי' שהגוים לא קבלו תורתי והם קבלוה עליהם ועברו עלי': יען המרו' · יען הזמינכם את עצמיכם להפקר מן הגוים · המרו' לשון ויאמן להם המלך ומנחם פתרו לשון הומה כמו המו גויים: וכמשפטי הגוים אש' סביבותיכ' לא עשיתם · שהם לא המירו את אלהיהם והמ' לא אלהים ואת' המרתם כבודי בלא יועיל ורבותי' פי' כמתוקני' שבהם לא עשיתם כמקולקלים שבהם עשיתם: גם אני · את בגדת עלי וגם אני הנני עליך: והניחותי

לרוח ג' קמץ בקריאה וסי' והשלישית תזרה לרוח: לעשות לרוח משקל · ומה יתרון לו שיעמול לרוח: אריק ד' בקריאה וסימ' נמסר בסדר בשלח: את משפטי ג' בקריאה וסימ' את משפטי תעשו ואת חקתי · ואם בחקתי תמאסו ואם את משפטי · ותמר את משפטי לרשעה: משפטי דקדים לחקתי ה' בקריא' וסי' את משפטי תעשו ואת חקתי תשמרו · והארץ תעזב מהם ותרץ את שבתתיה · ותמר את משפטי לרשעה ב' בפסוק · מעני השיב ידו · יען במשפטי מאסו · יען משפטי לא עשו וחקתי מאסו · ועבדי דוד מלך עליהם ורעה אחד · על ריב המה יעמדו למשפט: תועבתיך ה' כתו' כן חס' ו' כתר' וסימ' ועשיתי בך את אשר לא עשיתי · יען את מקדשי טמאת · ואת כל תועבתיך ותרבי את תועבתיך · ושארה תועבותיך: נאם ג' בטעם זרק' בסיפ' וסימ' יען את מקדשי טמאת במקום · ועשיתי:

ואתה בן־אדם קח־לך חרב חדה והכל במראה הנבואה וחרב חדה היא תער הגלבים שהיא חריפה מאד וכורתת מהרה גלבי הספרי' והם המגלחים ראשי בני אדם וזקנם ולא מצאנו לו חבר במקרא ובבראשית רבה היה המלאך עומד ומגלב ותרגום ירושלמי וכל זקן נדועה מגליבא: שליש · העברת השער בתער **הוא משל על השמתת הדבר כי התער משמית השער לגמרי וכן אמר ולא תשחית את פאת זקנך וכן אמר דרך משל בהשמית האל מחנה אשור יגלח יי' בתער השכירה וגו' ולוהו לחלוק השער המגלח לג' חלקים משל לישראל המגולחים ומוסרי' מארצם ומהעולם מהם בחרב מהם בנגלות: באור תבעיר בתוך העיר** · העיר שחקק בלבנה:

ואתה בן־אדם קח־לך חרב חדה תער הגלבים תקחנה לך והעברת על־ראשך ועל־זקנך ולקחת לך מאזני משקל והלקתם: שלשית באור תבעיר בתוך העיר כמלאת ימי המצור ולקחת את־השלשית תכה בחרב סביבותיה והשלשית תזרה לרוח וחרב אריק אחריהם: ולקחת משם מעט במספר וצרת אתם בכנפיך: והשלכת אותם אל־תוך האש ושרפת אותם באש ממנו תצא־אש אל־כל־בית ישראל:

כה אמר אדני יהוה זאת ירושלם בתוך הגוים שמתיה וסביבותיה ארצות: ותמר את־משפטי לרשעה מן־הגוים ואת־חקותי מן־הארצות אשר סביבותיה כי במשפטי מאסו וחקותי לא־הלכו בהם:

לכן כה־אמר אדני יהוה יען המכם מן־הגוים אשר סביבותיכם בחקותי לא הלכתם ואת־משפטי לא עשיתם וכמשפטי הגוים אשר סביבותיכם לא עשיתם:

לכן כה אמר אדני יהוה הנני עליך גם־אני ועשיתי בתוכך משפטים לעיני הגוים: ועשיתי בך אשר לא־עשיתי ואשר לא־אעשה כמוהו עוד יען כל־תועבתיך:

לכן אבות יאכלו בנים בתוכך ובנים יאכלו אבותם ועשיתי בך שפטים וזריתי את־כל־שאריתך לכל

ואתה בן־אדם · אמר לו שיעשה אות אחר שיקח חרב חדה והכל במראה הנבואה וחרב חדה היא תער הגלבים שהיא חריפה מאד וכורתת מהרה גלבי הספרי' והם המגלחים **ראשי בני אדם וזקנם** ולא מצאנו לו חבר במקרא ובבראשית רבה היה המלאך עומד ומגלב ותרגום ירושלמי וכל זקן נדועה מגליבא: **שליש** · העברת השער בתער **הוא משל על השמתת הדבר כי התער משמית השער לגמרי וכן אמר ולא תשחית את פאת זקנך וכן אמר דרך משל בהשמית האל מחנה אשור יגלח יי' בתער השכירה וגו' ולוהו לחלוק השער המגלח לג' חלקים משל לישראל המגולחים ומוסרי' מארצם ומהעולם מהם בחרב מהם בנגלות: באור תבעיר בתוך העיר** · העיר שחקק בלבנה:

ואתה בן־אדם קח־לך חרב חדה תער הגלבים תקחנה לך והעברת על־ראשך ועל־זקנך ולקחת לך מאזני משקל והלקתם: שלשית באור תבעיר בתוך העיר כמלאת ימי המצור ולקחת את־השלשית תכה בחרב סביבותיה והשלשית תזרה לרוח וחרב אריק אחריהם: ולקחת משם מעט במספר וצרת אתם בכנפיך: והשלכת אותם אל־תוך האש ושרפת אותם באש ממנו תצא־אש אל־כל־בית ישראל:

כה אמר אדני יהוה זאת ירושלם בתוך הגוים שמתיה וסביבותיה ארצות: ותמר את־משפטי לרשעה מן־הגוים ואת־חקותי מן־הארצות אשר סביבותיה כי במשפטי מאסו וחקותי לא־הלכו בהם:

לכן כה־אמר אדני יהוה יען המכם מן־הגוים אשר סביבותיכם בחקותי לא הלכתם ואת־משפטי לא עשיתם וכמשפטי הגוים אשר סביבותיכם לא עשיתם:

לכן כה אמר אדני יהוה הנני עליך גם־אני ועשיתי בתוכך משפטים לעיני הגוים: ועשיתי בך אשר לא־עשיתי ואשר לא־אעשה כמוהו עוד יען כל־תועבתיך:

לכן אבות יאכלו בנים בתוכך ובנים יאכלו אבותם ועשיתי בך שפטים וזריתי את־כל־שאריתך לכל

לרוח ג' קמץ בקריאה וסי' והשלישית תזרה לרוח: לעשות לרוח משקל · ומה יתרון לו שיעמול לרוח: אריק ד' בקריאה וסימ' נמסר בסדר בשלח: את משפטי ג' בקריאה וסימ' את משפטי תעשו ואת חקתי · ואם בחקתי תמאסו ואם את משפטי · ותמר את משפטי לרשעה: משפטי דקדים לחקתי ה' בקריא' וסי' את משפטי תעשו ואת חקתי תשמרו · והארץ תעזב מהם ותרץ את שבתתיה · ותמר את משפטי לרשעה ב' בפסוק · מעני השיב ידו · יען במשפטי מאסו · יען משפטי לא עשו וחקתי מאסו · ועבדי דוד מלך עליהם ורעה אחד · על ריב המה יעמדו למשפט: תועבתיך ה' כתו' כן חס' ו' כתר' וסימ' ועשיתי בך את אשר לא עשיתי · יען את מקדשי טמאת · ואת כל תועבתיך ותרבי את תועבתיך · ושארה תועבותיך: נאם ג' בטעם זרק' בסיפ' וסימ' יען את מקדשי טמאת במקום · ועשיתי:

פי' בגוי אחר וכן אמרו בתוכחות והפלא יי' את מכותך: לכן אבות יאכלו בנים · וזה העונש גדול שאין כמוהו:

מנחה גדולה

ואתה בן־אדם קח לך חרב חדה · סימן לחרב נבוכד נצר: תער הגלבים · הרלעיס ולשון יוני הוא יוס לומרי' פרקמ"ציר בלע"ז ומנחס חבר תער הגלבי' תער המגלחי' ואין לו דמיון בתורה: בתוך העיר · אשר חקיתה על הלבינה כלות ימי מצורך אות היא שיבלו שליסיתם בזלעפות רעב בתוכה שהם כאש כענין שנאמר עורנו כתנור נכמרו מפני זלעפות רעב: תכה · אותם בחרב: סביבותיה · סביב אותה לבינה סימן על הבורחי' מן העיר שישנוס כשדי' ויהרגו' סביב ירושלם: והשלישית תזרה לרוח · סימן לנולים שילכו למצרים יוחנן בן קרח וחבורתו ושם אריק חרב אחריהם שהלך נבוכד נצר והחרי' את מצרי' ושם נהרגו: וצרת אותם בכנפיך · אלו מתי מעט שיבלו לנבל וימו: ומה' עוד תקח · מאותם מתי מעט: ושרפת אותם באש · סימן לאחאב בן קוליי' וצדקי' בן מחסיה אש' קלס מלך בבל: ממנו תצא אש · מן הרמזים האלה שאני רומז לך תצא הפורענו' לכל בית ישרא': בתוך הגוי' · שמתיה באמצע העולם: ואמר את משפטי · מן הגוים · שכך כתוב במנשה ויתע מנשה את יהודה ויושבי ירושלם לעשו' רע מן הגוים אשר השמיד יי' מפני ישראל ויש פותרי' שהגוים לא קבלו תורתי והם קבלוה עליהם ועברו עלי': יען המרו' · יען הזמינכם את עצמיכם להפקר מן הגוים · המרו' לשון ויאמן להם המלך ומנחם פתרו לשון הומה כמו המו גויים: וכמשפטי הגוים אש' סביבותיכ' לא עשיתם · שהם לא המירו את אלהיהם והמ' לא אלהים ואת' המרתם כבודי בלא יועיל ורבותי' פי' כמתוקני' שבהם לא עשיתם כמקולקלים שבהם עשיתם: גם אני · את בגדת עלי וגם אני הנני עליך: והניחותי

ואתה בן־אדם קח לך חרב חדה · סימן לחרב נבוכד נצר: תער הגלבים · הרלעיס ולשון יוני הוא יוס לומרי' פרקמ"ציר בלע"ז ומנחס חבר תער הגלבי' תער המגלחי' ואין לו דמיון בתורה: בתוך העיר · אשר חקיתה על הלבינה כלות ימי מצורך אות היא שיבלו שליסיתם בזלעפות רעב בתוכה שהם כאש כענין שנאמר עורנו כתנור נכמרו מפני זלעפות רעב: תכה · אותם בחרב: סביבותיה · סביב אותה לבינה סימן על הבורחי' מן העיר שישנוס כשדי' ויהרגו' סביב ירושלם: והשלישית תזרה לרוח · סימן לנולים שילכו למצרים יוחנן בן קרח וחבורתו ושם אריק חרב אחריהם שהלך נבוכד נצר והחרי' את מצרי' ושם נהרגו: וצרת אותם בכנפיך · אלו מתי מעט שיבלו לנבל וימו: ומה' עוד תקח · מאותם מתי מעט: ושרפת אותם באש · סימן לאחאב בן קוליי' וצדקי' בן מחסיה אש' קלס מלך בבל: ממנו תצא אש · מן הרמזים האלה שאני רומז לך תצא הפורענו' לכל בית ישרא': בתוך הגוי' · שמתיה באמצע העולם: ואמר את משפטי · מן הגוים · שכך כתוב במנשה ויתע מנשה את יהודה ויושבי ירושלם לעשו' רע מן הגוים אשר השמיד יי' מפני ישראל ויש פותרי' שהגוים לא קבלו תורתי והם קבלוה עליהם ועברו עלי': יען המרו' · יען הזמינכם את עצמיכם להפקר מן הגוים · המרו' לשון ויאמן להם המלך ומנחם פתרו לשון הומה כמו המו גויים: וכמשפטי הגוים אש' סביבותיכ' לא עשיתם · שהם לא המירו את אלהיהם והמ' לא אלהים ואת' המרתם כבודי בלא יועיל ורבותי' פי' כמתוקני' שבהם לא עשיתם כמקולקלים שבהם עשיתם: גם אני · את בגדת עלי וגם אני הנני עליך: והניחותי

ואתה קח לך מחבת ברזל וגו' מהר"יח ז"ל כ"ל שאחרי שלהו בחקוי עיר לרמוז שפט היות שבזמן מחבת ברזל ויתן אותה כאלו היא קיר ברזל ביניו ובין העיר לרמוז שפט היות שבזמן הסובב היה חובב הע"י עדרי לין כל מעייניו בם הנה עתה מפני כובד עונותיהם יפתיר פני

מעשה מרכבה

ואתה בן־אדם קח לך חרב חדה תער הגלבים תקחנה לך והעברת על־ראשך ועל־זקנך ולקחת לך מאזני משקל והלקתם: שלשית באור תבעיר בתוך העיר כמלאת ימי המצור ולקחת את־השלשית תכה בחרב סביבותיה והשלשית תזרה לרוח וחרב אריק אחריהם: ולקחת משם מעט במספר וצרת אתם בכנפיך: והשלכת אותם אל־תוך האש ושרפת אותם באש ממנו תצא־אש אל־כל־בית ישראל:

כה אמר אדני יהוה זאת ירושלם בתוך הגוים שמתיה וסביבותיה ארצות: ותמר את־משפטי לרשעה מן־הגוים ואת־חקותי מן־הארצות אשר סביבותיה כי במשפטי מאסו וחקותי לא־הלכו בהם:

לכן כה־אמר אדני יהוה יען המכם מן־הגוים אשר סביבותיכם בחקותי לא הלכתם ואת־משפטי לא עשיתם וכמשפטי הגוים אשר סביבותיכם לא עשיתם:

לכן כה אמר אדני יהוה הנני עליך גם־אני ועשיתי בתוכך משפטים לעיני הגוים: ועשיתי בך אשר לא־עשיתי ואשר לא־אעשה כמוהו עוד יען כל־תועבתיך:

לכן אבות יאכלו בנים בתוכך ובנים יאכלו אבותם ועשיתי בך שפטים וזריתי את־כל־שאריתך לכל

לרוח ג' קמץ בקריאה וסי' והשלישית תזרה לרוח: לעשות לרוח משקל · ומה יתרון לו שיעמול לרוח: אריק ד' בקריאה וסימ' נמסר בסדר בשלח: את משפטי ג' בקריאה וסימ' את משפטי תעשו ואת חקתי · ואם בחקתי תמאסו ואם את משפטי · ותמר את משפטי לרשעה: משפטי דקדים לחקתי ה' בקריא' וסי' את משפטי תעשו ואת חקתי תשמרו · והארץ תעזב מהם ותרץ את שבתתיה · ותמר את משפטי לרשעה ב' בפסוק · מעני השיב ידו · יען במשפטי מאסו · יען משפטי לא עשו וחקתי מאסו · ועבדי דוד מלך עליהם ורעה אחד · על ריב המה יעמדו למשפט: תועבתיך ה' כתו' כן חס' ו' כתר' וסימ' ועשיתי בך את אשר לא עשיתי · יען את מקדשי טמאת · ואת כל תועבתיך ותרבי את תועבתיך · ושארה תועבותיך: נאם ג' בטעם זרק' בסיפ' וסימ' יען את מקדשי טמאת במקום · ועשיתי:

פי' בגוי אחר וכן אמרו בתוכחות והפלא יי' את מכותך: לכן אבות יאכלו בנים · וזה העונש גדול שאין כמוהו:

מנחה גדולה

ואתה בן־אדם קח לך חרב חדה · סימן לחרב נבוכד נצר: תער הגלבים · הרלעיס ולשון יוני הוא יוס לומרי' פרקמ"ציר בלע"ז ומנחס חבר תער הגלבי' תער המגלחי' ואין לו דמיון בתורה: בתוך העיר · אשר חקיתה על הלבינה כלות ימי מצורך אות היא שיבלו שליסיתם בזלעפות רעב בתוכה שהם כאש כענין שנאמר עורנו כתנור נכמרו מפני זלעפות רעב: תכה · אותם בחרב: סביבותיה · סביב אותה לבינה סימן על הבורחי' מן העיר שישנוס כשדי' ויהרגו' סביב ירושלם: והשלישית תזרה לרוח · סימן לנולים שילכו למצרים יוחנן בן קרח וחבורתו ושם אריק חרב אחריהם שהלך נבוכד נצר והחרי' את מצרי' ושם נהרגו: וצרת אותם בכנפיך · אלו מתי מעט שיבלו לנבל וימו: ומה' עוד תקח · מאותם מתי מעט: ושרפת אותם באש · סימן לאחאב בן קוליי' וצדקי' בן מחסיה אש' קלס מלך בבל: ממנו תצא אש · מן הרמזים האלה שאני רומז לך תצא הפורענו' לכל בית ישרא': בתוך הגוי' · שמתיה באמצע העולם: ואמר את משפטי · מן הגוים · שכך כתוב במנשה ויתע מנשה את יהודה ויושבי ירושלם לעשו' רע מן הגוים אשר השמיד יי' מפני ישראל ויש פותרי' שהגוים לא קבלו תורתי והם קבלוה עליהם ועברו עלי': יען המרו' · יען הזמינכם את עצמיכם להפקר מן הגוים · המרו' לשון ויאמן להם המלך ומנחם פתרו לשון הומה כמו המו גויים: וכמשפטי הגוים אש' סביבותיכ' לא עשיתם · שהם לא המירו את אלהיהם והמ' לא אלהים ואת' המרתם כבודי בלא יועיל ורבותי' פי' כמתוקני' שבהם לא עשיתם כמקולקלים שבהם עשיתם: גם אני · את בגדת עלי וגם אני הנני עליך: והניחותי

ואתה בן אדם קח לך חרב חדה וגו' · מהר"יח ז"ל אמרו עתה עוד שיעשה אות וסימן רבשי והות

הבנתתו מירושלים וכאלו קיר ברזל מונע ומבדיל שלא יעבור חוס הרחות בינו לביניה והוא לחודיו ונתתי אותה קיר ברזל ביניך ובין העיר כי היה הנביא משל לבורח ית' וקיר הברזל משל להסתרת פניו וחקוי ירושלי' משל לכל בית יהודה ועליו אמר ג"כ והכינות את פניך עליה והיית במצור וצרת עליה ר"ל עם היות קיר הברזל ביניך ובין העיר מונע הרחות וההשגחה הנה אתה תכין את פניך אליה לא להשגיח עליה לטוב אבל לשתהיה במצור ובמצוק ואתה צרת עליה ר"ל אתה תהיה בעל המצור גוזר אותו ומחייבו וכל זה יהיה אות לבית ישראל ולא כאמר כאן בית ישראל על מלכות אפרים על עשרת השבטים אלא על ירושלים שהיא בחמת בית ישראל ובית אלהי יעקב ויהיה להם לאות שאני מסתיר פני מהם מלהביט אותם ויהיו במצור ובמצוק האויבים ושבמצור ההוא ממני יתחייב ויהיה נגזר על חטאתם ע"כ: ולע"ד מדברי מהר"יח ז"ל הם דברי חז"ל במסכת ברכות פרק אין עומדין אמר ר"ח מיום שחרב בה"מ נפסקה חומת ברזל בין ישראל לאביהם שבשמים שנ' ואתה בן אדם קח לך מחבת וגו' · ע"כ · וזהו שלהו הם לשיס קיר ברזל בינם ובין הש"י כלומר שגם אם יתפללו יהי' קשה לקבל עד שירצו בתפלה כמי שרולה לחתור בקיר של ברזל אז לאיתך ביסא שאמר הש"י שאע"פי שיש חומת ברזל בינם לביני אעפ"כ אם ישובו אני אקבל תשובתם ואפרוץ החומה כי אז אפי' מחילה של ברזל איכה מפסקת וגם כיון הש"י בזה כלומר בוא ורחם מה גרמו ישראל בחטאם יותר מעבות העגלה כי עשו מחילה של ברזל ביני לביניכם ופי' מהר"שא ז"ל לענין תפלה דרחמי דאפי' מחילה של ברזל איכ' מפסקת בין ישראל לאביה' שבשמי' שבמו ית' לקדוש' וברכו הא אמרי' דאפי' מחילה של ברזל איכ' מפסקת בין ישראל לאביה' שבשמי' ·

ואתה בן אדם קח לך חרב חדה וגו' · מהר"יח ז"ל אמרו עתה עוד שיעשה אות וסימן רבשי והות

לכל רוחי · מהם הלכו למצרים ומהם הלכו לבבל וכן במזרח ובצפון ובאדום וכן בשאר ארצות כמו שכתוב בדבר גדליה: לכן · את מקדשי טמאת · כי מנשה שם פסל האשרה בבית המקדש: וגם אני אגרע · כמו שגרעת את כבודי בשומך השקוצים בביתי כן אגרע אני כבודך ותהיה נקלה בעיני אומות זרים ויעשו בך שפטים: ולא תחוס עיני · בחולם: וגם אני לא אחמול · כמו שחתה לא חמלת על כבודי מלהללו: שליחיך · עתה מפרש המשל שאמר לו להלך השעה לג' חלקים: לזרה · מבנין הדגוש והחל"ף נקודה בשו"א וסגול שלא כמנהג ברוב: וכלה אפי ע"ד אני אכלה בם אמר אחר שיכלה אפי והנחתי חמתי בם אנחם מנקמתי בהם כי רבה תהיה: והנחמתי · מבנין התפעל הרחוי התנחמתי כמו וימלון להתנחם וסגול הנ"ון ומקו"פתח ודגש הנ"ון לחסרון התי"ו: בכלותי · בבי"ת ויונתן תרגם והתנחמתי ואסוף: ואחנך לחרבה · שתהיה הארץ חרבה ותהיה בזה לחרפה בגוים אשר סביבותיך שאר לאם נוסבת ואחרך חרבה: לעיני כל עובר · וכן תהיה הרפה לעיני כל עובר עליך שיסו' ושרוק עליך · בזה הפסוק בגוים ובפסוק שאחריו לגויים והסיר בל: והיתה חרפה כן דרך המקרא לדבר לנוכח ושלא לנוכח כאחד ובדופה שם בשקל מלוכה וענינו כמו חרפה וכפל הענין במלות שונות לחזק הענין כמנהג: מוסר ומשמה · מוסר שיוסרו הגויים בך כמו שאמר ונוסרו כל הגויים ומשמה ענין תמהון לגב כמו יסוס ושרוק כלומר שיתמהו ברוב הרעה שתבא עליך וית' ותהא לחסודין ולאתרברבא עלך עדו ואשתממו לעממיא: באף ובחמה ובתוכחות חמה · הכפל לחזק הענין: בשלחי את חצי הרעב · חצי הרעב הם הדפון והירקון והארבה שמכלים את התבואה קלחה או רובה ומה שאמר ורעב אוסיף עליכם עצירת הגשמים שלא יהיה מטר והאדמה לא תתן את יבולה כלל הנה לא יהיה להם מה שיאכלו וזהו שברתי לכם מטה לחם ומעט מה שיאכלו מי שיהיה להם כסף להביא מארצות הגויים וזה לא יהיה אפשר להם כי אם בקושי גדול מפני האויבים הצרים עליהם: אוסיף · בצר"י ורש"י ז"ל פירש ורעב אוסיף עליכם חסרון מעו' שלא יהיה להם במה לקנו' תבואה אף על פי שמצאו לקנות וזהו קשה משיהיו פירות ביוקר ומעו' בזול: ושלחתי עליכ' רעב וחיה רעה וסכלך · רעב והחיה רעה יאכלו אחר שימותו בניכם ובנותיכם כי הקטנים לא יוכלו לסבול הרעב כמו הגדולים וכן החיה הרעה תשלוט בקטנים בכם יותר מן הגדולים כי הגדולים יעמדו כנגד החיה בכלי זינם ונאמרה קללה זו בתורה בתוכחות והשלחתי בכם את חית השדה ושכלה אתכם וגם בגדולים תשלוט החרב והרעב אלא שבקטנים יותר לפיכך אמר ושכלך: ודבר ודם · דם זה הוא החרב ומה שאמר אחר כך וחרב אביא עליך הטעם כי מה שזכר תחילה ודם הוא חרב אויב שלא תהיה כונתו הראשונה לישראל כחרב פרעה נכה וזהו שאמר יעבור כך ומה שאמר וחרב אביא עליך חרב אויב ובעבורם נסעו מארצם כחרב סנחריב ונבוכד נאצר וזהו שאמר אביא עליך כי הוא העיר את רוחם לבא עליהם: אני יי' דברתי · וכיון שאני דברתי אני לקיים ובידי יכולה לקיים: בן אדם · לפי שהיו עובדים על ההרים הרמים ועל הגבעות ולאלהים שהיו נותנים שם ותחת כל עץ רענן שהיה באפיקים ובגאיות אמר שיתנבא עליהם כלומר כאילו מדבר כנגדם כי הבמות והמזבחות והחמנים שבנו' עליהם יאבדו וישברו וסמך הנעבדים והעובדים להם מפני המעשה הנעשה בהם ואמר במותיכם חמניכם חלליכם גלוליכם וחרב בולל החרב ההורג העובדים והחרב הכותת את המזבחות והבמות כי גם יקרא חרב והוא הפטיש כמו כי חרבך הנפת עליה יתן בחרבותיו פירוש חמניכם גלוליכם שהיו עושים עובדי החמה: ולגיאות · כתיב וקרי ולגיאות ואחד הוא אלא שבקרי סימן ה"א הנקבה נהפכת ליו"ד נראת: ונתתי

רשי

והגיאותי חמתי · בשאנקש בם בגוח חמתי ולא תליקני רוחי: והנחמתי · ואתנחם עלי הלער שלערתם אותי. ולחרפה · דיסטר"ויר בלע"ז: וגדופה · בזיון: מוס' · ייסורי': ומשמה · תמהון: ורעב אוסיף עליכם · הוא רעב הפרוטה הכלה מן הכים כך שמעתי: מטה לחם · משען לחם: ולגבעו' · לשון רמה: ולגיאי' · לשון גיא: חמנים · מין לשמי ע"א העשויי' על הגגות לחמה: ויאשמו

מסרה

אזרה ג' בקריאה וסימ' ואתבם אזרה בגוים והרקתי אחריכם · וכל אנפין אזרה לכל רוח · והשלישית לכל רוח אזרה: אשלח ב' וסימ' נמסר בסדר בא אל פרעה: אוסף ג' מלרע ב' חסר וא' מלא וסימ' ככל אשר שאלת מעם אלהיך כחרב · לא אוסף אהבתם · בשלחי את חצי הרעב הרעים: אהבה מ"ל · וסי' בלשון ארמי שמעית דרחימו כפנא: אל הרי ה' וסימ' והוצאתים מן העמים · במרעה טוב ארעה אתם · בן אדם שים פניך אל הרי ישראל · ואתה בן אדם הנבא אל הרי ישראל · ויתנהו בסוגר בחתים:

מעשה מרכבה

גיכות · זע"י וחזית בדייתא והא גלגל חד מסתיי כחלרא לחזי שמיא כסיכור בדייתא לארבעת גמזהי: ומראה האופנים ומעשיהם כעין תרשיש · תרשיש היא אבן טובה המזכרת באבני חושן תרשיש שהם ישפה · וכן אמ' במראה הסליסית כעין אבן תרשיש ועינה כעין התכלת וכן הוא מראה האופנים: וכיורם ומעשיהם דמיון תרשיש כי הוא אמר שתי חלקי מראיהן ומעשיהם: ואמר לדמיון מראה כעין תרשיש: ולמיון מעשה כתרשיש · שהם מוקבלין המשה ופעולה כמו שיראה על פניו דרך שיראה מאחריו וזה לדוב זכותו כן הוא וכיוצא מתפעלין כי המאורים אחר על אוכן העליון כראין מתחת אוכן התחתון · זכותו · ודמות אחד לארבעתן: שארבעתן כדמות עין תרשיש · מראיהם ומעשיה' כאשר יהיה האוכן בתוך האוכן · שב להודיע המראה והמעשה בפני' אחד · והוא שהיו נראין בגלגל שהיו בתוכם שהיו בתוכם אוכנים ומגלגלן העליון את האוכנים אשר בתוכן כאשר יהיה האוכן בתוך האוכן · כי התשיבי שהוא עליון מגלגל אשר בתוכו עמו · ויונתן לא חידש זה דבר: על ארבעת רבעיהם בלכתן ילכו · לכל פיאה מארבעת רבעיהן כמו שהיו הולכות התיות · כן היו הולכין הם: לא יסבו בלכתם · כמו שהחיות לא היו מסבות מצד אל צד · ויונתן לא חידש זה דבר: ובגיהן וגובה להם וירא להם · חלת גביהן כפרדת בטנם · וכיוצא כמו שפירשנו בחלת וכגיהם שאינה דביק' עם הבא לאחריה: אמר ובגיהן · היו כמו בגובה כל אוכן אלא שגובה היה להם על שמדוב גבהון היתה יראה להם כי הדבר מוכלב בכמו יקרא כפלא וגורא · וכן ומעם גורא · אל ארץ מרמס · לו באיכותו כמו הקרת המרא · ובגוותם מלאות עינים סביב לארבעתן · ובגוותם כמו ובגיהן · שלא שזה מקובץ בלשון זכרים וזה מקובץ בלשון נקבו' · ומפני כפלו שינה המלות והעינים הם משל לאורות · וי"ת ובגיהן שון לקבל דקיעא · ר"ל כי כלפי רקיע אשר על ראשי החיות שוות לן ביניהם פירה וחילוף · אבל עליהם יש ביניהם חילוף לפי המקבלים: ובלכת החיות ילכו האוכנים אצלם · אמ' כי הליכתם הנראת לאופנים תלויה בהליכת החיות ואצלם ילכו: ובהעלות

החיות

לכל רוח: לכן חי־אני נאם אדני יהוה אם־לא יען את־מקדשי טמאת בכל־שקוציך ובכל־תועבותיך וגם־אני אגרעולא תחוס עיני וגם־אני לא אחמול: שלשתיך בדבר ימותו וברעב יכלו בתוכך והשלשית בחרב יפלו סביבותיך והשלשית לכל־רוח אזרה וחרב אריק אחריהם: וכלה אפי והנחתי חמתי בם והנחמתי וידעו כי־אני יהוה דברתי בקנאתי בכלותי חמתי בם: ואתנך לחרבה ולחרפה בגוים אשר סביבותיך לעיני כל עובר: והיתה חרפה מוסר ומשמה לגוים אשר סביבותיך בעשותי בך שפטים באף ובחמה ובתוכחות חמה אני יהוה דברתי: בשלחי את־חצי הרעב הרעים אשר אשלח אותם לשחתכם ורעב אוסף עליכם ושברתי לכם מטה־לחם: ושלחתי עליכם רעב וחיה רעה ושכלך ודבר ודם יעבר־בך וחרב אביא עליך אני יהוה דברתי: ויהי דבר־יהוה אלי לאמר: בן־אדם שים פניך אל־הרי ישראל והנבא אליהם: ואמרת הרי ישראל שמעו דבר־אדני יהוה כה־אמר אדני יהוה להרים ולגבעות לאפיקים ולגיאות הנני אני מביא עליכם חרב ואבדתי במותיכם: ונשמו מזבחותיכם ונשברו חמניכם והפלתי חלליכם לפני גלוליכם: ונתתי

לכל רוח: בכן חיים אנא אמר יי אלהים אם לא חלף דמקדשי סאיבת בכל שקוציך ובכל תועבותיך ואף אנא איקטוף תקוף דרעיך ולא איחוס מימרי ואף אנא לא ארחם: תלתיך במותא ימותון ובכפנא ישתיצון בגויך ותלתא בחרבא יתקטלון סחרניך ותלתא לכל רוח אבדר ודקטלין בחרבא אגרי בתריהון: ויחול רוגזי ואניח חימתי בהון ואסיף וידעון ארי אנא יי גזרית במימרי ואתנינך לחרבא ולחיסודין בני עממיא די בסחרנך לעיני כל דעדי: ותהן לחיסודין ולאיתרברבא עלך צדו ואשתמו לעממיא דבסחרנך כד אעביד ביך פורענות דינין ברגז ובחמה ובתקוף רגז אנא יי גזרית במימרי: בגריותי ית מחת כפנא מכתשין בישין דמתקנין לחבלא דאשלח יתהון לחבלותכון וכפנא אוסיף עליכון ואתבר לכון סעד מיכלא: ואשלח עליכון כפנא וחיתא בישתא ויתכלונך ומותא וקטלא יעדון ביך ודקטלין בחרבא איתי עלך אנא יי גזרית במימרי: והוה פתגם נבואה מן קדם יי עמי למימר: בר אדם קבל נבואה מן טוריישראל ואתנבי עליהון: ותימר טוריישראל קבילו פתגמא דיי אלהים כרגן אמר יי אלהים לטוריא ולרמתא ולפצידיא ולחילא הא אנא מיתי עליכון דקטלין בחרבא ואובד במותיכון: ויצדון איגוריכון ואיתן

ויתברון חניסנסיכון וארמי קטיליכון קדם פגור טעיתכון:

מנחה גדולה

הלא שיקח חרב חדה ואמר קח לך שיראה מלת לך מיורת להגיד שיעשה זה בעצמו ולא יצוה לאדם אחר שיגלחהו והוא על דרך דרש לך לך מארצך וממולדתך שפירשתי בו במקומו שילך הוא בלבד ולא עם אביו וקרוביו כאשר הלך בראשונה מאור כשדים עד חרן וכן ולך לך אל ארץ המוריה ר"ל שילך הוא לבדו מבלי נעריו כמו שעשו וכן פסל לך שיהא מעשה פיסל הלוחות ולא אחר וכן שלא לך אנשים שהוא לבדו ישלחם ולא ידע העם מהליכתם ועל הדרך הזה נאמר כאן לך חרב חדה והיא תער הגלבים ואומרו עוד תקחנה לך הוא להודיע שלא יאמרו על זה כדי שהגביה יגלח לאיש אז לאנשים אחרים אלא שיקחנה לעצמו והוא בידיו יעבירה על ראשו ועל זקנו באופן שיתגלח אכל שערו וכבר כתב הרב המורה שהיה זה במראה הנבואה כי לא יתכן שיאמר הש"ת שכתבתי לעיל ואין ראיה ממה שכתב הרב המורה שהיה במראה הנבואה כי לא יתכן שיאמר הש"ת להשחית את פאת זקנו אשר לא כדת אין זה קושיא כי הוא אמר והשה שאשר הוא כפה שהתיר ואם מצינו שהנביא לפעמי' עבר על מצות יחידית למגדר מילתא כמו אליהו בהר הכרמל וכן בנבעון שעבר כמה דברים ע"פ ה' כדאי' בתמורה שפנה דברים הידו בחותו לילה חוץ לילה ורות ובלי פרת ובלי אשירה ומוקצה ונעבד ע"כ הרי שהתיר הש"ת כמה דברים חמורים שהם מדאורייתא אי"כ אין מתחיפת שהתיר הש"ת לעבור תער על בשרו וכבר מצינו שלוה כן בימי משה בני הלוים לעבור תער על כל בשרם ע"כ נראה כדברי חז"ל שהיה זה בפועל והיה יחזקאל למופת לישראל כמבואר בענין וכל הדבר שהודיע הש"ת ליחזקאל שעיקר מרעונות ישראל היא מצד בזרת המקום ולא מכח גבורת העמים כי לולא שנזרה נגזרה לא היו האומות יכולין להרע להם כתוב שחז"ל בפרק חלק של"כ הוה קא זיחא דעתיה גפקת בת קול ואמרה ליה עמא דארעא שיקח חרב חדה ואמר קח לך שיראה מלת לך מיורת להגיד שיעשה זה בעצמו ולא יצוה לאדם אחר שיגלחהו והוא על דרך דרש לך לך מארצך וממולדתך שפירשתי בו במקומו שילך הוא בלבד ולא עם אביו וקרוביו כאשר הלך בראשונה מאור כשדים עד חרן וכן ולך לך אל ארץ המוריה ר"ל שילך הוא לבדו מבלי נעריו כמו שעשו וכן פסל לך שיהא מעשה פיסל הלוחות ולא אחר וכן שלא לך אנשים שהוא לבדו ישלחם ולא ידע העם מהליכתם ועל הדרך הזה נאמר כאן לך חרב חדה והיא תער הגלבים ואומרו עוד תקחנה לך הוא להודיע שלא יאמרו על זה כדי שהגביה יגלח לאיש אז לאנשים אחרים אלא שיקחנה לעצמו והוא בידיו יעבירה על ראשו ועל זקנו באופן שיתגלח אכל שערו וכבר כתב הרב המורה שהיה זה במראה הנבואה כי לא יתכן שיאמר הש"ת שכתבתי לעיל ואין ראיה ממה שכתב הרב המורה שהיה במראה הנבואה כי לא יתכן שיאמר הש"ת להשחית את פאת זקנו אשר לא כדת אין זה קושיא כי הוא אמר והשה שאשר הוא כפה שהתיר ואם מצינו שהנביא לפעמי' עבר על מצות יחידית למגדר מילתא כמו אליהו בהר הכרמל וכן בנבעון שעבר כמה דברים ע"פ ה' כדאי' בתמורה שפנה דברים הידו בחותו לילה חוץ לילה ורות ובלי פרת ובלי אשירה ומוקצה ונעבד ע"כ הרי שהתיר הש"ת כמה דברים חמורים שהם מדאורייתא אי"כ אין מתחיפת שהתיר הש"ת לעבור תער על בשרו וכבר מצינו שלוה כן בימי משה בני הלוים לעבור תער על כל בשרם ע"כ נראה כדברי חז"ל שהיה זה בפועל והיה יחזקאל למופת לישראל כמבואר בענין וכל הדבר שהודיע הש"ת ליחזקאל שעיקר מרעונות ישראל היא מצד בזרת המקום ולא מכח גבורת העמים כי לולא שנזרה נגזרה לא היו האומות יכולין להרע להם כתוב שחז"ל בפרק חלק של"כ הוה קא זיחא דעתיה גפקת בת קול ואמרה ליה עמא דארעא קטילנא קטילת היכלא קליה קליית קיימתא טחינא טחינת זיתא קח לך חרב חדה וגו' וסוף הענין ממנו חלא הם אל כל בית ישראל כי מעשיך אלו הם יעשו רוסם שעליהם יעבור כוס הכרעונות ודונמא הסקוס במה שתעשה בזה וכאלו אתה הוא העושה כיון שעל ידך ומעשיך נרשמים הדבר להיות ולבא וע"כ אמר שכל המעשים יהיו נעשים על ידו כמ"ש שלשית בתר ולא שליח וכן ולקחת וגו' כי אתה הוא העושה זה לדמיון אשר יעשה לעמך:

כה אמר אדני יהוה אל אדמת ישראל הנה הקץ באו הקצים על ארבע כנפות הארץ עתה הקץ עליך ושלחתי אפי בך ושפטתיך כדרכיך ונתתי עליך כל תועבותיך: ולא תחוס עיני ולא אחמול כי דרכיך אשים בתוכך ותדעו כי אני יהוה: כה אמר אדני יהוה רעה אחת הנה באה: קץ בא הקץ הקיץ אליך הנה הבא: הצפירה בא הרגז ולא מהרי הדות: עתה אגיה חמתי אליך וכלתי אפי בך ושפטתיך כדרכיך ונתתי עליך כל תועבותיך: ולא תחוס עיני ולא אחמול כי דרכיך אשים בתוכך ותדעו כי אני יהוה מכה: הנה היום הנה הבא יצא הצפירה פרח המטה לזדון: חמס קם למטה רשע לא מהם ולא מהמונם ולא נהי בם: עת בא היום נגש היום אל יחרד הקנה אל יצמח: כי חזון אל כל המונה לא ישוב ואיש בעונו לא יתחזק: והנה היום הנה הבא יצא הצפירה פרח המטה לזדון: חמס קם למטה רשע לא מהם ולא מהמונם ולא נהי בם: עת בא היום נגש היום אל יחרד הקנה אל יצמח: כי חזון אל כל המונה לא ישוב ואיש בעונו לא יתחזק: הן הבא הבא הנה הבא: הנה הבא הנה הבא: הנה הבא הנה הבא: הנה

יחזקאל ז

רדק

מעשה מרכבה

וכתתי וזריתי · מלרע בפסט אחד: בכל · תשמנה · שרשה יסס ענין שמחס יסס ושמס בענין אחד: ומרבו · בסגול היו"ל והחי"ת ענין חרבן: ויאשמו · בש"וא האל"ף
ענין שממה וטעם למען בעבור כי חטא הבמות הם המזבחות והגלולים: ונפל חלל · על דרך כלל: והותרתי · בכם שלא תפלו כלכם בחרב: בהזרותיכם · בא המקור
ביו"ד הרבוי לפי שהמקור הוא בדמות הסס וכן בבנותיך גבך: וזכרו · אשר נשברתי לבם הזונה אמרו קצת המפרשים שהוא כמו שברתי וכן תרגם יונתן די תברית ולישנו
כאן שיהיה בנין נפעל יונא ופירושו כמשמעו עומד ויהיה את כענין מן כמו כלאתי את העיר אמר האל על דרך משל שאני נשברתי מלבם הזונה ובא על דרך ויתעצב אל לבו:

רשי

ואיתן ית פגרי בני ישראל קדם פיגור
טעותהון ואבדר ית גרמיכון סחרנות
איגוריכון: בכל מותבניכון קירויא
יחרבן ובמתא יצדין בדיל דיחרבון
ויצדון אגוריכון ויתברן ויבטלן
טעותכון ויתקטפון חניסנסיכון
ויתמחון עובדיכון: ויתרמון קטילין
ביניכון ותידעון ארי אנא יי: ואשאר
במהוי לכון משיזבי חרבא ביני עממיא
באיתבדוריכון במדינתא: ויהכרון
משיזביכון דחלתי ביני עממיא
דאשתביאו לתמן דתברית ית ליבהון
טפשא דסטא מבתר פולחניית חיזו
עינהון דטעא בתר טעותהון ודנקון
ויהון חזן על בישתא דעבדו לכל
תועבתהון: וידעון ארי אנא יי
למגן גזרית במימרי למעבד להון
בישתא הדא: כדנן אמרי אלהים
טפח בידך ורפוס ברגלך ואימר ווי
על כל תועבתא בישתא בית ישראל
די בחרבא בכפנא ובמותא יתרמון
דרחיק במותא ימות ודקריב בחרבא
יתקטיל ודישתאר ודייעול לכרכי
ציריא בכפנא ימות ויחול רוגזי בהון
ותידעון ארי אנא יי כמהוי קטל הון
בגו פיגור טעותהון סחרנות
איגוריהון על כל רמא מנטלא בכל
רישי טוריא תחות כל אילן עבוף
ותחות כל בוטמא מיזפיא אתר די
הבו תמן קורבנין לפולחן לכל
טעותהון: ואריסית מחת גבורתי
עליהון ואיתן ית ארעא לצדו
ואישתממו ממדבר דבלת בכל
מותבנהון וידעון ארי אנא יי: והוה
פתגם נבואה מן קדם יי עמי למימר:
ואת בר אדם כדנן אמר יי אלהים
לארעא דישראל קיצא מטא מטת
פירענות קיצא למיתי על ארבע רוחי
ארעא: כען מטת פורענות קיצא
למיתי עלך ואשלח רוגזי ביך
ואיתפרע כינך כאורחתיך ואיתן
עלך ית כל תועבותיך: ולא

ונתתי את פגרי בני ישראל לפני
גלוליהם וזרתי את עצמותיכם
סביבות מזבחותיכם: בכל
מושבותיכם הערים תחרבנה
והבמות תישמנה למען יחרבו
ויאשמו מזבחותיכם וישברו
ונשברתו גלוליכם וגדעו חמניכם
ונמחו מעשיכם: ונפל חלל בתוכם
וידעתם כי אני יהוה: והותרתי
בהיות לכם פליטי חרב בגוים
בהזרותיכם בארצות: וזכרו
פל טיכם אותי בגוים אשר נשבו
שם אשר נשברתי את לבם הזונה
אשר סר מעלי ואת עיניהם הזנות
אחרי גלוליהם ונקטו בפניהם אל
הרעות אשר עשו לכל תועבתיהם:
וידעו כי אני יהוה לא אל חנם
דברתי לעשות להם הרעה הזאת:
כה אמר אדני יהוה
הכה בכפך ורקע ברגלך ואמר אח
אל כל תועבות רעות בית ישראל
אשר בחרב ברעב ובדבר יפלו:
הרחוק בדבר ימות והקרוב בחרב
יפול והנשאר והנצור ברעב ימות
וכליתי חמתי בם: וידעתם כי אני
יהוה בהיות חלליהם בתוך גלוליהם
סביבות מזבחותיהם אל כל גבעה
רמה בכל ראשי ההרים ותחת כל
עץ רענן ותחת כל אלה עבתה
מקום אשר נתנו שם ריח ניחח לכל
גלוליהם: ונטתי את ידי עליהם
ונתתי את הארץ שממה ומשמה
ממדבר דבלתה בכל מושבותיהם
וידעו כי אני יהוה:
ויהי דבר יהוה אלי לאמר: ואתה בן
אדם כה אמר אדני יהוה לאדמת
ישראל קץ בא הקץ על ארבעת
כנפות הארץ: עתה הקץ עליך
ושלחתי אפי בך ושפטתיך כדרכיך
ונתתי עליך את כל תועבתיך:
ולא

ואשמו · יהיו נכרים באשמתם:
וזכרו פליטיכם אותי · את חסדי
ואת רחמי שהייתי מרחם עליהם
בהעלמ' לפני בארל': אשר
נשברתי את לבם הזונה · אשר
נכנעתי אללם אף על פי שזנה
לבם וסר מעלי הייתי מבקש
מהם על ידי נביאי לשוב אלי
ולטיב להם ולא אבו: ונקטו
בפניהם · מנחם חברו עם
רחיתי בוגדים והתקוטטה
יתקוטטו על עצמ' על אשר לא
שמעו אל ו"ת וידנקון וחיין
יהון חזן וכן תרגם הנאנקים
דמלכין וכבי והנקה דמדנקן
דמוני"ר בלע"ז: רקע · עניינו
יורה עליו מכה רגלו על הארץ
ומרדד את הטיט והיא דרך
אבל: ואמר אח · לעקת יגון
ואוי: והגלוי · הנאסף אל
העיר ויצורו עליו: וכליתי
חמתי · אשלי כל חרוני וחפצתי
ברעתם: אלה · פלגל"ן בלע"ז:
עבתה · לשון עץ עבות שענפיו
מרובין: שממה · מלין יושב:
משמה · תמהון שיתמהו עליה
רואיה: בא הקץ · שאמרתי
ונוסנתם בארץ והשחתם וגו'
העדותי בכם כי אבד אבדון
ונוסנתם בניתט"ריא אתנ"ב
והם נשתהו בה את"ן ארבע
מאות וארבעים משנכנסו לה
עד שנבנה הבית וארבע מאות
ועשר הבית: רעה

והקרוב
ב"ת אל ואל
תם"כר שנה
כמר

מסרה

נשבו ה' בקריאה וסימ' נמסר
בשמואל א' סימ' ל': הזונה חד
מזה' זונין דפשטין ציבחר וסימ'
במחזה לאמר אל תירא אברם ·
ירפה לכן כאכול קש לשון אש:
מקשה ותחת מעשה מקשה קרח'
הזונה וזכרו פליטיכם אותו · יונה
ואיש לא יונה חבולתו · לעולה
ואל הכתף מחוצה · המנה והשקל
עשרים גרה · החולה ואמרתם
הנה מתלאה והפחתם · ומוצא
אני מר ממות את · דיה לבינו על
אלה חשבו: מזבחותיהם ג' א'
הסר וב' מ"ל וסי' כי אם כה תעשו
להם מזבחיתיהם: ואתם לא
תכרתו ברית דספר שפטי' בהיות
חלליהם · קדמא חסר:

מנחה גדולה

אחר משה רבינו ע"ה בתוכחות והפלא ה' מכותך וחזר לומר סניה ועשיתי לך את אשר לא
עשיתי אחרי שכבר אמר ועשיתי בתוכך משכבים לעיני הגויים לפי שסם אמר שיעשה בתוכם
עשיתי אחרי אמר ובמלוק הרומיים בעיני הגויים ולזה אמר ועשיתי בתוכך כלומר
בתוך ירושלם ואמנם אחרי שתלכו בגלות לעשה בך מה שלא עשיתי ומה שלא יעשה כמוהו
מהרעות והצרות עוד כל ימי הארץ ויהיה זה כולו יען כל תועבותיך שנשבעתם תבוא לכל זה ותהי'
הצרה כל כך בעיניכם שתאכלו בניכם בתוכך והיה זה בימי המלוך שהיו הרומיים צרים על
ירושלים ולזה אמר בתוכך ר"ל בתוך ירושלים כי לפי שיעבד למעלה ברעות שיעשה בהם
בימי המלוך ובמה שיעשה להם אמר שילכו בגלות נתן בכל אחד מהם משפטים וכנגד המלוך
אמר לכן תבוא יאכלו בניכם וגו' ר"ל לכן מפני זה הייעוד אשר יעדתי עליכם במלוך תבואו אל
גבול שתאכלו יאכלו הבנים בתוך ירושלי' כי מפני גודל הרעב יהיה כן ע"כ: ולע"ד נראה
כלפי שאמרו ז"ל מצינו מכלל יופי שמתנו הוכלל העולם שציון נברא תחלה בתמצע העולם ואח"כ
היה מתפשט העולם סביבות ירושלים לכל רוח בתופן שירושלים היא העקר והעולם הם כמו
ענפים מתפשטים מהעקר וכשם שהעיקר גורם לצמיחת הפירות כמו כן מירושלים היה השפע
ונלא לכל העולם שחפי' לאומות העולם היה כשפעים מירושלים וע"כ היו מקריבים נתנ הכוכות
שבעים פרים כנגד שבעים לאומות כמש"ל הרי זאת ירושלים בתוך הגוים שמתיה שהיה הם
ועקר לכל הגוים כי היא נברלת תחילה וכל הגוים סביבותי' וע"כ היתה ירושלי' עיר אחר בחר
ה' בה לשיתה מקור העולם וכיון שכן היה מן הראוי כי מצינו תלה תורה ודבר ה' מירושלים כדי
שע"י העקר כשהיא עומדה גם הענפים המסתעפים ממנה כמוהו יהיו וכל הגעיעות יהיו כשהו
וארץ תוטרת לאומות' לעיקרא קאי כי הכל הולך אחר הפיקר אמנם הפכו הסיטה במקום שהיה
לירושלי' להיות עיקר לעבודת ה' ושארי מקומות ענפים לה היתה היא עיקר במעשי רשעה
בתופן שהיא היתה הם ועיקר לכל המקומות לכרע זה ואמר את משפטי לרשעה מן הגויים וגו'
במקום שהיה לירושלים להיות ביתר שאת ועוז מכל העמי' במשפטי ואקי ה' היא המידה והחליקה

הדבר להרע להיות עיקר לרשע כי הרשיעו מכל הגוים והארלות אשר סביבותיה בתופן שהיא
הם ברשעה ומקומות סביבותי' כענפים לה · וז"ם ז"ל שהיה שמנשה הכנים ע"ז לבית קדש
הקדשים והיה לה ארבע פנים כנגד ארבע רוחות העולם שבעולם אמר כל מי שיבא שיבא מארבע
רוחות העולם יהא משתחוה לצלם היכך הכוונה שאמרו ז"ל שנקרא ירושלים חל פיות חלשכל פיות
פונים אליה בהפלתם היה עומד במזרח הופך פניו למערב במערב הופך פניו למזרח · בצפון
הופך פניו לדרום בדרום הופך פניו לצפון כדי שכולם יכוונו את לבם כנגד ירושלים ובית המקדש
והיו כולם משתחוים לשמים כנגד קה"ק ומנשה הפך הקערה על פיה והכניס צלם בארבע פני
לקה"ק כדי שהם יעמדו ישראל בתפלתם נד' פינות העולם ויכוונו לבם לקה"ק יהי' כנגד פנים
הע"ז שהיה לה פנים מכל צד זה שאמר כל מי שיבא מד' פינות העולם וכו' · וזה ואמר את
משפטי מה שהיה משפטי להשתחות לי מד' פינות העולם וכל פיות יהיו פונים אלי להשתחות
לי הם המירו והחילפו הדבר לעשות כן לע"ז בצורות ארבע פנים להשתחות אליה מכל צד לכן
אשר עשיתם והרביתם לעשות תועבות גדולות מן העמים אשר סביבותיכם וזה וכמשפטי הגוים
אשר סביבותיכם לא עשיתם אלא יותר ברוע מהם לכן גם אני אעשה בך משפטי' יותר ממה
שעשיתי בשארי העמים וגם בזה יהיה מדה כנגד מדה יען אשר עשו אלם בד' פנים לזרה אותם
בד' רוחות העולם וזה וזריתי את כל שאריתך לכל רוח וזה יען אשר את מקדשי טמאת כהר"ק
ז"ל שזה נאמר על מנשה שהעמיד פסל האשרה בבה"מ והיא היתה בארבע פנים ע"כ הנשארים
לכל רוח יזורו · ולפי דברי חז"ל נראה שזה היתה לעובת ישראל אלא יהיו כולם במקום אחד שלא
יוכלו האומות לכלות אותם כדאי' בפסחי' על פסוק לדקות פרזונו ביסראל לדקה עשה הקב"ה
עם ישראל שפזרם לבין האומות ופי' רש' שאינן יכולין לכלותם יחד · וזהו מרומז ב"כ בתיבת רוח
כמו שדרשו ז"ל בע"ז והענינים על פסוק כי כארבע רוחות השמים פרשתי אתכם כשם שאי אפשר
לעולם בלא רוחות כך אי אפשר לעולם בלא ישראל וזה וזריתי אתכם לכל רוח ובך הבטחה כשם
שאי אפשר לכלות הרוח מן העולם כי לא יתקיימם העולם בלא רוח כך לא יתקיים העולם בלא
ישראל

ולא תחוס • בחולס : כה אמר יי רעה אחת רעה • ר"ל זאת הרעה אחת היא שאין כמוה כמו שאמר למעלה ועשיתי בך את אשר לא עשיתי ואשר לא אעשה עוד וידמה כי יונתן היה קורא אחר רעה שתרגם ביסתא בתר ביסתא : קץ בא בא הקץ • הכפל לחזק ולמהר הענין ועוד הוסיף ואמר הקץ אליך הקץ מבנין הפעיל מענין קץ והקץ שרשו קוץ מנחי העי"ן ויקץ שרשו קצץ מפעלי הפעל : הנה באה • הרעה שזכר : באה הצפירה • הגזרה באה לך בבקר מתרגם בקר לפרא לו הוא ענין סבוב כלומר סיבה היא מאת האל יתברך לבא אליך האויב ויונתן שתרגם אתגליאת מלכותא פי' הצפירה תפארה שהיא עטרה והיא סימן מלכות : קרוב היום מהומה • חסר הנסמך כאילו אחר היום יום מהומה וכן האחרון הברית והדומים להם : ולא הד הריס • הד הוא לשון קריאה כמו היד הידד ואמר שהמהומה הזאת וקריאת הד זאת לא תהיה כמו קריאת הד הריס כשאדם נותן קולו בין ההריס ידמה שיולא קול מבין ההריס ואינו קול אחר כמו שידמה אבל זה הקול הנעקה והמהומה יהיה קול אחתי לא דמיון קול ויונתן תרגם ולית לאשתיזבא במצדי טוריא : עתה אקרוב • כמו בקרוב ויש לפרשו כמשמעו שהוא כמו שאר ההת"ין הבאים בזה הדרך שידמה ענינו כשמוש בי"ת כאשר כתבנו בספר מכלל בחלק הדקדוק אמנו בשרש אן ונפרש מקרוב כן לפי שאל' עתה מורה על זמן העומד שהוא בין העבר והעתיד ופעמי' יאמר עתה להרחבת הלשון לזמן שהוא קרוב לזמן העומד מלפניו או מאחריו ויש קרוב מקרו' ולקרוב הזמן אמר עתה מקרוב כלומר זה יהיה עתה מזמן קרוב לזה הזמן העומד ומה יהיה עתה שאשפוך חמתי עליך וענין זה הפסוק כבר אמרו למעלה ושנה אותו הנה לחזק הענין : ולא תחוס עיני • זה הפסוק אמר למעלה ושנה אותו הנה עם שנוי מעט למעלה אמר כי דרכיך ובזה אמר כדרכיך בכ"ף השמוש והענין אחד ולמעלה כי אני יי' והוסיף בזה ואמר כי אני יי' מכה: הנה היום • לא המטה • יש מפרשים המטה ענין הטית הדין והוא שם ויורה על פרח הזדון כלומר מעשים רעים שעשו ישראל עתה יפרחו ויצינו כלומר שיקחו הגמול והעונש ויש לפרשו כמשמעו ונכוכד נאצר קור' מטה כמו הוי אשור שבט אפי ומטה הוא בידם זעמי וזהו שאמר מענין יצאה הצפירה ונבוכד נאצר נשא כן קורא זדון כמו הנני אליך זדון ועל הדרך הזה תרגם יונתן למח שולטנא הופע רשעא : החמס קם למטה רשע • החמס שעשו קם להם למטה רשע שמכה אותם ויונתן תרגם חטופין קמו למסער רשעיא : לא מהם • לא ישאר אד' מהם שלא יגלה הו ימות : ולא מהמונם • ולא מרבוי ממון שלהם כמו מהמון רשעים ומי אוסב בהמון שפירושם רוב ממון : ולא מהמהם • כמו מהם וכפל בו המ"ם והה"א כאילו אמר שני פעמים מהם ר"ל משום דבר מהם לא ישאר ר"ל בניהם ובני בניה' או יהיה מהמהם מן המה ר"ל דבר שהאדם הומה עליו והם הבנים : ולא נה בהם • לא יהיה נהי ויללה בהם מרוב הצרות לא יבכו החיים על המתים כמו שאמר ירמיהו לא יספדו ולא יקברו ויונתן תרגם לא מהמהם ולא נה בהם לא מבניהון ולא מבני בניהון : בא העת • הקונה אל יאמח • דרך העול' שהקונה שמח במקנתו והמוכר מתאבל ומצטער כי מחוך דחקו הוא מוכר וכן דברי רבותינו ז"ל הדבר אשר בפי האנשים זבנת קנית זבינת אובדת ואמרו כי המוכר שדה בארץ ישראל אין לו להתאבל על זה כי אפי' לא יחכרנו מעט יעמוד בידו כי במהרה יגלה ויניחנו וכן הקונה אין לו במה ישמח כי המקנה לא תעמוד בידו כי אם מעט : כי חרון • יבא מאתי אל כל המונה להמיחם ולהגלותם : כי המוכר • טעם כי אל החרון שזכר כי חרוני יהיה עליהם שלא יאוב המוכר אל הממכר כמו שהוא המשפט בעובדים בארץ ישראל בשנת היובל הזאת תשובו איש אל אחוזתו אבל הם חרה אפי בם ולא ישובו אל אחוזתם ביובל כי בגלות יהיו : ועוד בחייהם חיתם • ואף על פי שיהיו בחייהם לא ישובו אל ממכרם כי בארץ אחרת יהיו גולים : חיתם • נפשם • כמו וחיתם בקדשים וחיתו כאור תהיה : כי חזון אל כל המונה • כי כשנאמר החזון אל כל המונה : לא ישוב • לא היו שבים מרשעים כשהיו מזהירי' אתם הנביאי' השכם והערב : ואיש בעונו חיתו לא יתחזקו • וכל אחד היתה שקועה נפשו בעונו לא יתחזקו לשוב אל הנבואה ותרגם יונתן הפסוק כן חרי מזבינא לזבינא לא יתוב וגו' כבעמוד בפסוק של מעלה כי חרון ברי"ם ובזה הפסוק כי חזון בזי"ן וסימן רז : תקעו

רשי

רעה אחת רעה • רעה שלימה ומיוחדת למעלה מכל הרעות הוא חורבן הבית : הנה באה • מעמו בא"ל"ף הוא לשון פועלת : באה הצפירה • מעמו למעלה בבי"ת והוא לשון פעלה כבר באה הצפירה כמו בא ושקע מאור השחר והתפארת: ולא הד הריס • ולא לאשתיזב' לריסי טוריא והד לשון צעקת הכרז' קול גברוא אל ראשי ההריס כמו היד הד שבתי וענו עליו הידד השמעת קול נוסאי מסא ענבי' אל הגת ומוטני הקורה : מקרוב • מהרה : הנה בא היום • הנה בא היום : הנה באה • הרעה : יצאה הצפיר' • מלה השחר של יום הרעה : צץ המטה • להבית אחכם : פרח הזדון • נתגלה נבוכד נצר הרשע: החמס קם וגו' • החמס אשר בידכם הוא קם עליכם למטה רשע לשחיתכם : לא מהם • כך אמר הב"ה למשחית אינו זקוק להשחיר נפש כי אין טוב' יגלאה לא מהם ולא מבניה' ולא מהמונם : ולא נה בהם • אין בהם נוהה אחרי מנעגע זכותן לב אלי כמו וינהו כל בית ישר' אחרי יי' ולשון אחרי הוא תתיכהון לפולחני לשון תאוה ונפנועין ומנחם חברו לשון יללי' כן וינהו כל בית ישראל פי' לשון יגלה ואין בתבה רק ה"א יסוד : והמוכר אל יתאבל • אף על פי שדרך המוכר שהוא להיות עצב אל תעצב כי סופכם לגלות : כי המוכר אל הממכר לא ישוב • מעיגלה בגולה לא ישוב וירמה עוד השדה שמכר ולמה יתאבל : ועוד בחייהם חייתם • כל ימי חייהם לא ישובו אל מקומם : כי חזון אל כל המונה וגו' • אחרי חזון את כל המונה על כל כבודם מתנבא מיתרגוסתהון למיתב בתיובתא ולא תייבין ואיש בעונו חיתו • כל אחד מהם חיתו ונפשו דבוקה בעונו לשוב לתורתם : לא יתחזקו • לא יחזקו לבם על יצרם הרע תקעו

מכה לשון עבר אבל לא מתרגם לא אלא שמתין אתתי

מעשה מרכבה

מוחם על דרך משל • והראה לו כן כדי שיבין מהמוחם משל • וזה הפסוק חילק העמידה והשאר הוא כולל לחזק הענין ועל הכל אחר כי רוח החיה באופנים : ודמות על ראשי החיה רקיע • כאילו אחר ודמות רקיע על ראש החיה והחיה דרך כלל בחקוק החיות • כמו רוח החיה באופנים • וזה הרקיע איננו נוף • אבל הענין ראהו מוחם כדי שיבין מחנו חוש כולם • ואין בכל אשר הוראה דבר נוסני אלא האופנים לכיכך לא אחר בהם דמות אלא והנה אופן • וזה הרקיע אור השכל הנהיר החיפף על הכל שאמו כשם דנו הנטוי על ראשי החיות והוא שכתוב בו שנקרא ביחס שיני יהי רקיע בתוך המים ויהי מבדיל בין מים למים • בין מורם שים לה דיבוק עם הנוף ובין מורה שאין לה דיבוק עם הנוף • ואפשר שעמו כחליף אלף אלפין ורבוא רבוון : המרא • כי' מורא בלבתו ובזהרו • ובפרקי רבי אליעזר אומר • אחהו רקיע שנברא ביום שני רבי שמעון אומר הרקיע שעל ראשי החיות שב' ודמות ראשי החיות רקיע כעין הקרח המורא : מהו

ולא אחוס עיני עליך ולא אחמול כי דרכיך עליך אתן ותועבותיך בתוכך תהיין וידעתם כי אני יהוה : כה אמר אדני יהוה רעה אחת רעה הנה באה: קץ בא הקץ אליך הנה באה: באה הצפירה אליך יושב הארץ בא העת קרוב היום מהומה ולא הד הרים: עתה מקרוב אשפך חמתי עליך וכליתי אפי בך ושפטתיך כדרכיך ונתתי עליך את כל תועבותיך: ולא תחוס עיני ולא אחמול כדרכיך עליך אתן ותועבתיך בתוכך תהיין וידעתם כי אני יהוה מכה: הנה היום הנה באה הצפרה צץ המטה פרח הזדון: החמס קם למטה רשע לא מהם ולא מהמונם ולא מהמהם ולא נה בהם: בא העת הגיע היום הקונה אל־ישמח והמוכר אל־יתאבל כי חרון אל־כל־המונה: כי המוכר אל־המכר לא ישוב ועוד בחיים חיתם כי־חזון אל־כל־המונה לא ישוב ואיש בעונו חיתו לא יתחזקו: תקעו

ולא איחוס מימרי עלך ולא אירחם ארי חוב אורחתיך עלך אתן ופורענות תועבתיך בגויך יהוין ותידעין ארי אנא יי: כדנן אמר יי אלהים בישתא בתר בישתא הא אתיא: קיצא מטא מטת פורענות קיצא למיתי עלך הא אתיא: איתגליאת מלכותא עלך יתיב ארעא מטא עידן תבירא קריב יום איתרגושא ולית לאישתיזבא במצדי טוריא: כען מקריב אשפוך חימתי עלך וייחול רוגזי ביך ואתפרע מיניך כאורחתיך ואתן עלך ית כל תועבתיך: ולא תחוס מימרי ולא אירחים כחובי אורחתיך עלך אתן ופורענות תועיבתיך בגויך יהוין ותידעון ארי אנא יי איתיתי עליכון מחא: הא יום פורענותא מטא הא אתיא איתגליאת מלכותא צמח שולטנא הופע רשיעא: חטופין קמו למסער רשיעין לא מנהון ולא מאיתרגושתהון ולא מבניהון ולא מבני בניהון: מטא עידן תושלמת חובין קריב יום פורענות חיטאין זבנא לא יחדי ומזובנא לא ידוי ארי רגז מן קדמי על כל איתרגושתהון: ארי מזובנא לזבינא לא יתוב ועד דאינון חיין ידרנון בגויתהון ארי נבייא מיתנבן על כל איתרגושתהון למיתב בתיובתא ולא תייבין גבר בחובי נפשיה מיתרען ועד דאינון קיימין בתיובתא לא מתקפין: נפקין

ולא תחוס ה' בקריאה וסימ' לא תאבה ולא תשמע אליו • ולא תחוס עינך נפש בנפש עין • לבן חי אני נאם יי' • ולא תחוס עיני עליך ולא אחמול כי דרכיך • ולא אחמול כדרכיך עליך • מכה ה' קמצין בקריא' וסימ' מכה איש עברי מאחיו • מכה במטה אשר בידי • האשר שבית בחרבך אתה מכה • מכה עמים בעברה מכה בלתי סרה • ולא תחוס עיני עליך ולא אחמול • וסימ' עבראה בהוטרא ובחרבא עממיא תמחי: קונה הקינה ד' מ"ל בקריאה וסימ' והיה בעם ככהן כעבד כאדניו • בא העת הגיע היום • פורע מוסר • רע רע יאמר הקונה: חרון ג' קמצין בקריאה וסימ' כי חרון אל כל המונה • כמו חי כמו חרון יסערנו • ואתם מוסיפים חרון:

מנחה גדולה

ישראל כי לא יכול כל אומה לכלותן דלתניהו גבי חד מלכא ואם יכלה הני דאיתכהו גבי' קרי ליה מלכותא קטיעותא כדאי' בפסחים :

בן אדם שים פניך אל הרי ישראל וגו' מהר"ית ז"ל הנני אני מביא עליכם חרב לשון הנני מורה על המהירות ואני מורה שהיה נזרה מלפניו ית' ולא תפלת המערכה כי הוא יביא עליהם חרב האויבי' באופן שיאבדו הבמות שהיו נעשות עליהם ויאמו המזבחות אשר שם והר"ק בתב שאמר כאן חרב על הפעים כי בו יהרסו המזבחות והבמות מלשון כי חרבך הנפת עליה ואין צורך כי לא אמר שהחרב יתון הבמות ויהרוס המזבחות אבל שיבא חרב האויבים על ירושלים באופן שהיהודים יסגרו בתוך העיר ולא יצאו משם לעבוד עבודתם בהרים ובגאיות כמנהגם ובזה הדרך יאבדו הבמות ויאמו המזבחות בהיותם מבלי אדם עובר בהם גם שהאויבים הבאים על הארץ יסגרו אותם ויהרסם ע"כ : ולע"ד אחרי אשר דבר ה' שיבא יחזקאל על חילול המקדש שהכנים מגעה אלם לשם ובהיות שהיה זה העון בתכלית הגדול עד שאין למעלה מזה להכעיס ה' להכנס במקום קודש הקדשים מסכה צרה עכ"ז לא היה הדבר כל כך בגלוי נודע לכל ומפורסם לעיני כל העמים ולא היה כל כך חילול השם בדבר בפרהסיא כמו שהיה בזה שהיו עומדים ע"ז על כל הר ובגבעה ועל כל תלמי שדי שהיה נראה לעיני כל עובר ושב והיה זה חילול השם מפורסם ולע"פ שמצד המקום אין העון חמור כל כך כמו שהוא בהכנס הטומאה למקום הקודש מ"מ מצד אחר שהיה זה בהצנע וזה בגלוי והיה כל העמים ואשר יבא מארץ רחוקה ורואה את הטומאה עומדת בארץ ההר לעיני כל הלא יחשב העון בכפלי כפלים מצד גודל חלול שמו ית' וית' • וקרוב לזה מצינו בדברי ר"ל שהע"י יותר מקפיד על חילול השם בפרהסיא לעע"י שאין העון חמור כ"כ ממה שהוא מקפיד על עון חמור שאינו בפרהסיא וכדאי' במ' והובא בדש"י פרשת בהעלותך גבי הלאן ובקר ישחט להם ר' עקיבא אומר שם מאות אלף רגלי ואתה אמרת בשר אתן להם ואכלו אחד שם ימים הכל כמשמעו מי מספיק להם כענין שנאמר ומצא כדי גאולתו ואי זו קשה זו או שמעו נא המורים אלא לפי שלא אמר ברבים חיסך לו הכתוב ולא נפרע ממנו וזא של מריבה היתה בגלוי לפיכך לא חיסך לו הכתוב ע"כ • ואם מצינו שכ"כ מקפיד הכתוב מה שהוא בפרהסיא בפני ישראל לעע"י שלא היה נודע לעיני כל העמים ומה גם לא היה הדבר מצד עצמו חטא גדול כמ"ש ז"ל שבקש משה לפני הש"י יכתוב סרחני כלי שלא יאמרו שחטא בפועל בדברי השם כ"ש וק"ו כאן שהי' חטא גדול יתר שכל התורה תלויה בה ונעשית בפרהסיא לעיני כל העמים שהכתוב מקפיד עליו ביותר ממה שנעשית בהצנע • וז"ש בן אדם שים פניך אל הרי ישראל וגו' כלומר מה שאמרתי למעלה מחלול המקדש הוא היה דבר שאינו נגד פניך כי בשתר עשאהו עשה"כ כאן הוא נגד פניך על כל הר וגבעה בשאה וע"כ הנבא ואמרת הרי ישראל וגו' הנני אני מביא ביון שים חילול השם בדבר אני בעצמי אנקום נקמת דבר כי אלי ולבבודי הדבר נוגע ע"כ הנני אני מביא וגו' • למען תדעו כי אני ה' ואין ממש בע"ז • כי זה היה החילול השם באחרו כל הגויים אלוהי שים ממש בע"ז לא היו מעמידין לוחו בפרהסיא על ההרים והגבעות ע"כ לא לבד שאפרע מן העובדים אלא ג"כ מן הנעבדים ואבדתי במותיכם ונשמו מזבחותיכם וגו' באופן שיראו כל העמים שאין ממש בע"ז שלא יכלו להציל את עצמם כ"ש לאחרים והאמתי את פגרי בני ישראל לפני גלוליהם הרי נקם בעובדים ונעבדים יחד יכשלו וידעתם כי אני ה' אני ולא אחר ואין ממש בע"ז ובזה חושבת החילול השם כי בע"כ יהו שהבל היה ביניהם וזש

נַפְקִין בְּאַצְוַוחַת קַרְנָא וּמְתַקְּנִין כְּמָנֵי
זַיְנָא וְלִית דַּאֲזִיל לְקָרְבָא אַרְגַז סִן קָדְמֵי
עַל כָּל אִיתְרְגוּשַׁתְהוֹן: חַרְבָּא
מְלָבְרָא וּמוֹתָא וְכַפְנָא מִלְּגָיו
דִּבְחַקְלָא בְּחַרְבָּא יִתְקְטֵיל וְדִי
בְּקַרְתָּא כַּפְנָא וּמוֹתָא יִשְׁיצִינֵיהּ:
וּמִשֵּׁיזְבָיָא יִשְׁתֵּזְבוּן מִנְּהוֹן וִיהוֹן עַל
טוּרָיָא כְּיוֹנֵי חֵילְיָא כּוּלְּהוֹן מְנַהֲמִין
גְּבַר בְּחוֹבֵי נַפְשֵׁיהּ: כָּל יְדַיָּא
יִתְרַשְׁלָן וְכָל רְכוּבַיָּא יִתְאַשְׁדַּן מַיָּא:
וְיִסְרוּן סַקִּין וְתַחֲפִי יַתְהוֹן
אִיתְכַּנְעוּתָא וְעַל כָּל אַפֵּיהוֹן כַּהֲרָא
וּבְכָל רֵישֵׁיהוֹן מְרָט: כַּסְפֵּיהוֹן
בְּשׁוּקִין יִרְמוּן וְדַהֲבֵהוֹן לְבוּסְרָן יְהֵי
כַּסְפֵּיהוֹן וְדַהֲבֵהוֹן לָא יָכִיל
לְשֵׁיזָבוּתְהוֹן בְּיוֹם רוּגְזָא דַיְיָ נַפְשָׁהוֹן
לָא יְשַׂבְּעוּן וּמְעֵיהוֹן לָא יְמַלּוּן אֲרֵי
לְתַקְלַת חוֹבֵיהוֹן הֲוָת: וְחֶדְוַת תִּיקוֹנֵיהּ
לִיקָר יְהָבִיתֵיהּ וְאִינוּן צִילְמֵי
תּוֹעֲבָתְהוֹן שִׁקּוּצֵיהוֹן עָבְרוּ בֵּיהּ עַל
כֵּן יְהָבִיתֵיהּ לְהוֹן לְבוּסְרָן:
וְאִסְתָּרִינֵיהּ בִּידֵי רְשִׁיעִין לְמֵיבַז
וּלְחַיְבֵי אַרְעָא לַעֲרִיוּחַלּוּנֵיהּ:
וְאַסְלִיק שְׁכִינָתִי מִנְּהוֹן עַל דַּאֲחִילוּ
יַת אַרְעָא בֵּית שְׁכִנְתִּי וַיַּעֲלוּן בָּהּ
רְשִׁיעִין וִיחַלּוּנָהּ: עֲבִיד שְׁלִשְׁלָן אֲרֵי
אַרְעָא אִתְמְלִיאַת חַיְבֵי קְטוֹל
וְקִרְתָּא אִתְמְלִיאַת חֲטוֹפִין: וְאֵיתִי
מַבְאֲשֵׁי עַמְמַיָּא וַיַּחְסְנוּן יַת בָּתֵיהוֹן
וַאֲבַטִּיל רְבוּת רְשִׁיעִין וְיִתְחַלְּלוּן
מַקְדְּשֵׁיהוֹן: אִתְקְפַדַת מִטַּת וִיבְעוּן
שְׁלָמָא וְלֵית: תְּבַר עַל תְּבַר אֵיתֵי
וּבְסוֹרְתָא עַל בְּסוֹרְתָא תְּהֵא וְיִבְעוּן
אוּלְפָן מִסַּפְרָא וְאוֹרָאָה תִּיפְסוֹק מִכָּהֲנָא
וּמַלְכָּא מֵחֲכִים: מַלְכָּא אִתְאַבַּל וְרַבָּא
יִלְבַּשׁ צְדוּ וִידֵי עַמָּא דְּאַרְעָא יִתְבַּהֲלָן מֵאוֹרְחֵהוֹן אַעְבִיד עִמְּהוֹן וּבְנִימוֹסֵיהוֹן
אִתְפְּרַע מִנְּהוֹן וְיִדְעוּן אֲרֵי אֲנָא יְיָ:

ט׳ ג׳ תָּקְעוּ בַּתְּקוּעַ וְהָכִין הַכֹּל וְאֵין הֹלֵךְ
לַמִּלְחָמָה כִּי חֲרוֹנִי אֶל־כָּל־הֲמוֹנָהּ:
ג הַחֶרֶב בַּחוּץ וְהַדֶּבֶר וְהָרָעָב מִבַּיִת
אֲשֶׁר בַּשָּׂדֶה בַּחֶרֶב יָמוּת וַאֲשֶׁר בָּעִיר
טו רָעָב וְדֶבֶר יֹאכְלֻנוּ: וּפָלְטוּ פְלֵיטֵיהֶם
ג וְהָיוּ אֶל־הֶהָרִים כְּיוֹנֵי הַגָּאָיוֹת כֻּלָּם
ג הֲמוֹת אִישׁ בַּעֲוֹנוֹ: כָּל־הַיָּדַיִם
ג׳ וכל פאר קרי הומות תִּרְפֶּינָה וְכָל־בְּרָכַיִם תֵּלַכְנָה מָיִם:
ז׳ וְחָגְרוּ שַׂקִּים וְכִסְּתָה אוֹתָם פַּלָּצוּת
ג׳ ט׳ יא׳ וְאֶל כָּל־פָּנִים בּוּשָׁה וּבְכָל־רָאשֵׁיהֶם
קָרְחָה: כַּסְפָּם בְּחוּצוֹת יַשְׁלִיכוּ
וּזְהָבָם לְנִדָּה יִהְיֶה כַּסְפָּם וּזְהָבָם לֹא־
יוּכַל לְהַצִּיל בְּיוֹם עֶבְרַת יְהוָה
ג׳ נַפְשָׁם לֹא יְשַׂבֵּעוּ וּמְעֵיהֶם לֹא יְמַלֵּאוּ
ג׳ כִּי־מִכְשׁוֹל עֲוֹנָם הָיָה: וּצְבִי עֶדְיוֹ
ג׳ לְגָאוֹן שָׂמוּהוּ וְצַלְמֵי תֹעֲבֹתָם
שִׁקּוּצֵיהֶם עָשׂוּ בוֹ עַל־כֵּן נְתַתִּיו
לָהֶם לְנִדָּה: וְנְתַתִּיו בְּיַד־הַזָּרִים כ
לָבַז וּלְרִשְׁעֵי הָאָרֶץ לְשָׁלָל וְחִלְּלוּהוּ:
ג׳ וְהַלְּנוּהוּ ק׳ וְהִסַּבְתִּי פָנַי מֵהֶם וְחִלְּלוּ אֶת־צָפוּנִי
ג׳ חד חס׳ וּבָאוּ־בָהּ פָּרִיצִים וְחִלְּלוּהָ:
ג עֲשֵׂה הָרֶתֹק כִּי הָאָרֶץ
ג מָלְאָה מִשְׁפַּט־דָּמִים וְהָעִיר מָלְאָה
חָמָס: וְהֵבֵאתִי רָעֵי גוֹיִם וִירִשׁוּ אֶת־
ג׳ בָּתֵּיהֶם וְהִשְׁבַּתִּי גְאוֹן עַזִּים וְנֶחֱלוּ
מִקְדָּשֵׁיהֶם: קִפְדָּה בָּא וּבִקְשׁוּ
שָׁלוֹם וְאָיִן: הוֹוָה עַל־הוֹוָה תָּבוֹא כה
ג׳ חס׳ וּשְׁמוּעָה אֶל־שְׁמוּעָה תִּהְיֶה וּבִקְשׁוּ
ה׳ חָזוֹן מִנָּבִיא וְתוֹרָה תֹּאבַד מִכֹּהֵן
ג׳ ט׳ וְעֵצָה מִזְּקֵנִים: הַמֶּלֶךְ יִתְאָבָל
ל׳ וְנָשִׂיא יִלְבַּשׁ שְׁמָמָה וִידֵי עַם־הָאָרֶץ
ג׳ כ׳ה חס׳ נסים׳ תִּבָּהַלְנָה מִדַּרְכָּם אֶעֱשֶׂה אֹתָם
ג׳ ג׳ וּבְמִשְׁפָּטֵיהֶם אֶשְׁפּُטֵם וְיָדְעוּ כִּי־
אֲנִי יְהוָה:

ויהי

רדק

מעשה מרכבה

מהו כעין הקיח שמוקח כאבנים טובות וחרגליו זהוב מאיר לכל השמי כאור שהוא מאיר בתוך הכית וכשהם הם שהוא מאיר בהיכלים בגבורתו שכ׳ וכהולכ׳ עתיה שליח וכתוכו שליקים עתידין להאיר לעתיד לבוא שכ׳ ומשכילים יזהירו כזוהר הרקיע ומיד אחר ברוך כבוד יי׳ ממקומו ממקומו לא נאחר מלא ממקומו שלמי׳ חיות מנשאות את הכסא אינו רואו אותו שנתן הקב״ה בים לבנין הרקיע שכ׳ ודמו על ראשי החיות רקיע ויוכלו לא חיות בזה הפסוק דבר: ותחת הרקיע כנפיהם ישרות אשה אל אחותה מה שאחר ישרות הוא מה שאחר לאבלה חוברות כי כשנכנסים פרוסות הוא הם ישרות ובהתחברם אשה אל אחותה לאים שתים מכסות לגוה אמ׳ כי לכל אחת מהן היו עול שתי כנפי׳ מלבד הישרות שהיו לגוה לשוף היו להם עול שתים כנפי׳ שהיו מחשו׳ לגוה ואם הן מכסות לגוה את גוויותיהם ואע״פ שזה הענין כבר זכרו ופיכה אותו עוד להודיע כי מה שהם נאצל עליהם הנשוי על ראשיהם׳ וגם בזה לא מידע יוכלו דבר: ואשמע את קול כנפיהם׳ הכין

רשי

תקעו בתקוע׳ כשיבוא עליהם הצר הכינו עצמ׳ למלחמה ואין יוצא לשלחם: כיוני הגאיות׳ דרך היוני׳ להקבץ בגאיות והומו׳ שם והיו הומים אל ההרים אשר יגוסו שם איש בעונו כיוני הגאיו׳ אשר כלם הומות: תלכנה מים׳ מזיעת אימה: לנדה יהי׳. לשקוץ יהיה להם: ובני עדיו׳ של הב״ה אשר לגאון שמהו להם הוא בית המקדש שנקרא בחון עוז כמה שכ׳ הנני מחלל את מקדשי גאון עוזכם והם עלמי תועבות׳ עשו בו על כן וגו׳: את נפוני׳ את מקום שהייתי נפון שם ביניה: עשו הרחוק׳ שלשלת הוא הוא שילכו בגולה אסורים בזיקי׳: משפט דמים׳ חובי קטול: רעי גוים׳ רעים שבגוים ומכזריי׳: וגחלו׳ ויתנחלו לאחרים: מקדשיהם׳ בתי היכלי הבמות שבהם מועדי׳ שם לשון בית זמונם: קפד׳ בא׳ כמו קפדתי כמורג מיי לשון כריתה: הוה על הוה׳ מאורע על מאורע הויה אחר הויה ומנחש חברו לשון שבר: ותורה תאבד׳ מכהן הרגילי׳ בסוראה כמו שנא׳ ותורה יבקשו מפיהו:

בשנה

מסרה

קפדה׳ כ״ח מקומות מסרתה׳ המחילה׳ לאתנחתא ושלא לאתנחתא

פלצות ד׳ וסימ׳ נמסר בישעיה סימן כ״א׳ עדיו ג׳ בקריאה וסי׳ ולא שתו איש עדיו עליו׳ וצבי ע״יו לגאון שמהו׳ במתג ורסן עדיו לבלים׳ א״נך׳ והשבתי י״ג בקריאה וסי׳ ונתתי שלום בארץ ושכבתם ואין׳ והשבתי מערי יהודה׳ והשבתי למואב נאם יי׳ והבאתי רעי גוים וירשו׳ והשבתי זמתך ממך׳ והשבתי זמה מן הארץ׳ וכרתי להם ברית שלום׳ ופקדתי על תכל רעה׳ והשבתי את המון מצרי׳ והאבדתי גילולים והשבתי אלילי׳ והשבתי המון שיריך׳ ויאמר יי׳ אלי קרא שמו יזרעאל׳ והשבתי כל משוש׳ חגה חדשה:

מנחה גדולה

ויהי׳ וגו׳ ואתה בן אדם כה אמר אדני ה׳ לאדמת ישראל וגו׳. מהר״ש ז״ל לפי שירושלים וארץ יהודה אדמת ישראל היא הוא אשר דברתי אליך למעלה שבדברי הנביא יחזקאל תקרא מלכות יהודה וארצו פעמים רבות בית ישראל אדמת ישראל הרי שבדברי הנביא יחזקאל תקרא מלכות יהודה וארצו פעמי׳ רבות בית ישראל אדמת ישראל ישראל׳. ואמר בן אדם על ארבע כנפות הארץ להגיד שאין בכל הארץ שמשים לדיקים להנין בעדה ואין ירחת אלקים בעיר אחת זולת עיר אחרת ולכן בן אדם הקן על ארבע כנפות הארץ כי יבא הקיוב ויכבוש כל הארץ יחד ע״כ: ולע״ד נראה כמו שכתבתי למעלה בשם דברי חז״ל שם האמרו על פסוק לדקת פרזונו בישראל לדקה עשה הקב״ה שפיזרן בין האומו׳ וכו׳. גם ידוע מה שאמרו דברי רז״ל הוכלת ברש״י והמפרשים בן הקן הוא קן של ונוסנתם שישבו עליה כמנין ונוסנתם אלף שחסרו שתי שנים שנלו קודם שימלא מנין מספר ונוסנתם וזה מלך חסד האל כמ״ש ז״ל לדקה עשה הקב״ה עם ישראל שהגלם שתי שנים קודם ונשנתם כדי שלא יתקיים ג״כ סיפא דקרא לאבד תאבדון׳ ועוד כה אמר שלשי שלא כלה חמתו בישראל כי אם שפכה על עניים ואבנים כדי שיתקרר עי״כ מקלת חמתו׳ ויהיה שארית לישראל׳. הרי שאפי׳ בשעת הזעם הוא ית׳ זוכר את הרחמים וזה בשלשה הי מזקה שיזוק וקיום לישראל ח׳ אדמת ישראל משיך חמתו על עניים ואבנים

אבל פליטיכם אתי בגוים שיזכו שאני אלוף ואין אחר בלעדי ויכירו וידעו שאני השברתי את לבם הזונות אחרי גלוליהם וידעו כי אני ה׳ עושה כל:

ויהי׳ וגו׳ ואתה בן אדם כה אמר אדני ה׳ לאדמת ישראל וגו׳. מהר״ש ז״ל לפי שירושלים וארץ יהודה אדמת ישראל היא הוא אשר דברתי אליך למעלה שבדברי הנביא יחזקאל תקרא מלכות יהודה וארצו פעמים רבות בית ישראל אדמת ישראל שבדברי הנביא יחזקאל תקרא מלכות יהודה וארצו פעמי׳ רבות בית ישראל אדמת ישראל ישראל׳. ואמר בן אדם על ארבע כנפות הארץ להגיד שאין בכל הארץ שמשים לדיקים להנין בעדה ואין ירחת אלקים בעיר אחת זולת עיר אחרת ולכן בן אדם הקן על ארבע כנפות הארץ כי יבא הקיוב ויכבוש כל הארץ יחד ע״כ: ולע״ד נראה כמו שכתבתי למעלה בשם דברי חז״ל שם האמרו על פסוק לדקת פרזונו בישראל לדקה עשה הקב״ה שפיזרן בין האומו׳ וכו׳. גם ידוע מה שאמרו דברי רז״ל הוכלת ברש״י והמפרשים בן הקן הוא קן של ונוסנתם שישבו עליה כמנין ונוסנתם אלף שחסרו שתי שנים שנלו קודם שימלא מנין מספר ונוסנתם וזה מלך חסד האל כמ״ש ז״ל לדקה עשה הקב״ה עם ישראל שהגלם שתי שנים קודם ונשנתם כדי שלא יתקיים ג״כ סיפא דקרא לאבד תאבדון׳ ועוד כה אמר שלשי שלא כלה חמתו בישראל כי אם שפכה על עניים ואבנים כדי שיתקרר עי״כ מקלת חמתו׳ ויהיה שארית לישראל׳. הרי שאפי׳ בשעת הזעם הוא ית׳ זוכר את הרחמים וזה בשלשה הי מזקה שיזוק וקיום לישראל ח׳ אדמת ישראל משיך חמתו על עניים ואבנים

וכן בסוף הנבואה מזכיר חורבן הארץ והמקדש ב׳ בן הקן וגו׳ לעפ״י שלא נתחלף שלת ונוסנתם ג׳ על ארבע כנפות הארץ מפוזרים ולא מכונסים במקום שלא יוכל מלך לו שר לכלותם וז״ש כה אמר אדוני ה׳ דין ורחמים מעורב לומר שהוא רשום בדין לעפ״י שהדין מתן לכלותם חלילה הוא עשה לפנים משורת הדין מעורב עם הדין ופירש מה הוא הרחוס בדין לאדמת ישראל לא אמר לישראל אלא לאדמת ישראל שהיו׳ הארץ שמה ומשמה והם בארץ לויביהם ויעשה נקם בלאדמה מלרף לחורבן הבית כדי שיתקרר חרון אפו׳. ובנית בן הקן לעפ״י שפדין לא כלו כי אם תת״ן שנה כפי״רש״י ז״ל ועדין הם להיות שם שתי שנים למנין ונוסנתם הוא ית׳ מיבר את הקן שתי שנים קודם לטובת ישראל כאמור ולשיות אל הרבעת כנפות הארץ שיהיו זעיר שם זעיר שם מפוזרים בכל ד׳ כנפות הארץ תחת מלכים ומושלים הרבה ולא תחת מלך אחד שלא יבא לכלותם מעל פני הארץ אלא יהי׳ להם קיום והעמדה בין העמים ויחיו בגוים לע״פ שהם בשם בין זאבים כמ״ש ז״ל:

ויהי׳ בשנה הששית וגו׳ מהר״ש ז״ל לפי שהיתה הנבואה תביבה על יחזקאל ונשלחה אלא להיותו יושב חולה לארץ לכן היה הנביא כהגיע אליו הנבואה זוכר השנה והחדש והיום והמקום שהיה יושב בו בהגבלו והשנה הששית היה לגלות יהויכין כי הוא גלה י״ח שנים קודם חרבן הבית ובשנה החמשית לגלותו בא הנבואה הראשונה ליחזקאל ועתה בשנה הששית לגלותו בא לו הנבואה הזאת ולפי שרחה קבוד הקב״ה כמו שרחה אותו על נהר כבר לכן היה ששתי הפעמים הם

ויהי בשנה הששית • פירוש לגלות המלך יויכין: בששי • הוא חדש אלול וכתב בעל סדר עולם כי שנה זו מעוברת היתה כי הנה הוא התחיל להנבא בשנה החמשית בחמשה לתמוז ועוד שבעה ימים שהיה משמים בתוכם הרי חלי תמוז ובאותה שעה אחר לו שכב על צדך ת"ל ימים ומחצי תמוז של שנה חמשית עד ה' באלול של שנה ששית אפילו לעולף אינם כי אם ארבע מאות ימים היאך אחר ואני יושב בביתי אלא שאותה שנה מעוברת היתה וגרמה מתוך דבריו כי שביבת הצדיקים היתה במשמעה אבל לפירושינו שפירשנו כי במראה הנבואה היה אין הנו צריכין לכל זה: שגלו עם יכניה: יד יי': רוח נבואה כשתבא בחזקה נקראת יד יי' ובשלש המראות האלה שראה בהם מעשה מרכבה נאמר בהם יד יי' ומעשה שלש המראות האלה כנגד שלשה גליות שגלו גלות יהויקים ובגלות יהויכין ובגלו' צדקיהו וזו האחרונ' כנגד גלות צדקיהו שראה' הכבוד נוסע מבית המקדש ורואה חרבן העיר והבית לפיכך הביא אותו במראות אלהים ירושלים שראה השקוצי' והגלולי' בבית שבעבורם נסע הכבוד ממקומו ובנסעו חרב הבית כמו שאמר בתורה והסתרתי פני מהם ואומר ואמר ביום ההוא הלא על כי אין אלהי בקרבי מצאוני הרעות האלה: ואחרא מביאר הוא למעלה בראש הספרים: החשמלה • הה"א נוספת לפיכך המלה מלעיל כמו העשר התחתונה מבא המלך החיצונה והדומים להם: וישלח • השולח הוא הכבוד הנראה כעין החשמל: בלינת רחשי • היא מחלפ' הראש פלוט"א בלע"ז וכן ועשו להם לינות שהוא כמו ענף נחל כנגד וכל זה היה במראה הנבואה כי לא בא יחזקאל ירושלים ולא סר ממקומו שהיה יושב שם בביתו עד כלות הנבואה כמו שאמר ותבא אותי אלהים ירושלימה: במראות אלהים • הנה אמר כי במראות אלהים הלך ירושלים ובמראה ההיא שבכשדים כמו שאמר בסוף הנבואה ותביאני כשדימה אל הגולה במראה ברוח אלהים וכל זה סימן הגלות ומה שהביא אותו ירושלים להראותו המעשים שבעבורם חרב הבית ונסתלק הכבוד לפיכך לקחו בגיית ראשו למשל כאדם הקיף על עבדו ולוקחו בגיות ראשו להוליכו לבית הסהר אבל במראה שהיתה סימן לשיבת הגלות בימי מלך המשיח לא לקחו בגיות ראשו אלא הביאו להרן ישראל והניחו שם בנחת והושיבו על הר גבוה מאד כל

ח

רשי

א בשנה הששית • לגלות יכניה: ממראה מתניו וגומר • אסור להתבונן בפסוק זה: בגיית ראשי • בשער ראשי פלוני"ל בלעז: במראות אלהים • הראני כאילו נוש' אותי ומביאני לירושלם: שער הפנימית הפול' בפונה • שער העזרה שהיא פנימי' להר הבית והיו לה שערי' לכל רוחותיה: סמל הקנאה • אלש דקנאתא דמרגזין: אין עיניך דרך לפונה • להר הבית מחוץ לעזרה שהרי בפתח שער הצפוני של עזר מבחוץ היה עומד ודרך לפונה לשער חוץ לעזרה הוא: מצפון לשער המזבח • בהר הבית מצפון לאותו שער העזרה הצפוני ואומר אני שהיה אותו שער מכוון כנגד המזבח: בביאה • בשהדם בא ליכנס לעזרה מולאו שם בביאה מלחגטרי"אה בלע"ז: לרחקה מעל המקדש • כדי שתרחק מעל מקדשי: אל פתח החצר • הקריבני עד פתח אותו שער עצמו: חור אחד בקיר • חומת העזרה: חתר נא בקיר • והרחב את החור: והנה פתח אחד • דרך החור ראיתי פתח אחד לשכה אחת: שקן • עשויין לשקוץ עבודה זרה: מחקה • חקוקין על הקיר: ויאמר אלי

מסרה

ציצת ר' בליש' וכתיב כן ג' בפרש' ציצת • ויקחני בציצת ראשי: במראה ה' דגשים בקריאה וסימ' זה מעשה המגורה מקשה זהב • והנה שם כבוד אלהי ישראל • ופני הקדש המראה במראה • ובמראה המראה אשר ראיתי ב' בפסוק • ועוד כ"ג וסימ' נמסר בירמיה סוף סימן ל"ו: והנה כל ה' דסמיך וסימ' נמסר במלכים א' סימן ז':

בחמשה לתמוז ועוד שבעה ימים שהיה משמים בתוכם הרי חלי תמוז ובאותה שעה אחר לו שכב על צדך ת"ל ימים ומחצי תמוז של שנה חמשית עד ה' באלול של שנה ששית אפילו לעולף אינם כי אם ארבע מאות ימים היאך אחר ואני יושב בביתי אלא שאותה שנה מעוברת היתה וגרמה מתוך דבריו כי שביבת הצדיקים היתה במשמעה אבל לפירושינו שפירשנו כי במראה הנבואה היה אין הנו צריכין לכל זה: שגלו עם יכניה: יד יי': רוח נבואה כשתבא בחזקה נקראת יד יי' ובשלש המראות האלה שראה בהם מעשה מרכבה נאמר בהם יד יי' ומעשה שלש המראות האלה כנגד שלשה גליות שגלו גלות יהויקים ובגלות יהויכין ובגלו' צדקיהו וזו האחרונ' כנגד גלות צדקיהו שראה' הכבוד נוסע מבית המקדש ורואה חרבן העיר והבית לפיכך הביא אותו במראות אלהים ירושלים השקוצי' והגלולי' בבית שבעבורם נסע הכבוד ממקומו ובנסעו חרב הבית כמו שאמר בתורה והסתרתי פני מהם ואומר ואמר ביום ההוא הלא על כי אין אלהי בקרבי מצאוני הרעות האלה: ואחרא מביאר הוא למעלה בראש הספרים: החשמלה • הה"א נוספת לפיכך המלה מלעיל כמו העשר התחתונה מבא המלך החיצונה והדומים להם: וישלח • השולח הוא הכבוד הנראה כעין החשמל: בלינת ראשי • היא מחלפ' הראש פלוט"א בלע"ז וכן ועשו להם לינות שהוא כמו ענף נחל כנגד וכל זה היה במראה הנבואה כי לא בא יחזקאל ירושלים ולא סר ממקומו שהיה יושב שם בביתו עד כלות הנבואה כמו שאמר ותבא אותי אלהים ירושלימה: במראות אלהים • הנה אמר כי במראות אלהים הלך ירושלים ובמראה ההיא שבכשדים כמו שאמר בסוף הנבואה ותביאני כשדימה אל הגולה במראה ברוח אלהים וכל זה סימן הגלות ומה שהביא אותו ירושלים להראותו המעשים שבעבורם חרב הבית ונסתלק הכבוד לפיכך לקחו בגיית ראשו למשל כאדם הקיף על עבדו ולוקחו בגיות ראשו להוליכו לבית הסהר אבל במראה שהיתה סימן לשיבת הגלות בימי מלך המשיח לא לקחו בגיות ראשו אלא הביאו להרן ישראל והניחו שם בנחת והושיבו על הר גבוה מאד כל

א וַיְהִי בַּשָּׁנָה הַשִּׁשִּׁית בַּשִּׁשִּׁי בַּחֲמִשָּׁה לַחֹדֶשׁ אֲנִי יוֹשֵׁב בְּבֵיתִי וְזִקְנֵי יְהוּדָה יֹשְׁבִים לְפָנָי וַתִּפֹּל עָלַי שָׁם יַד אֲדֹנָי יְהוָה: וָאֵרְאֶה וְהִנֵּה דְמוּת כְּמַרְאֵה־אֵשׁ מִמַּרְאֵה מָתְנָיו וּלְמַטָּה אֵשׁ וּמִמָּתְנָיו וּלְמַעְלָה כְּמַרְאֵה זֹהַר כְּעֵין הַחַשְׁמַלָה: וַיִּשְׁלַח תַּבְנִית יָד וַיִּקָּחֵנִי בְּצִיצַת רֹאשִׁי וַתִּשָּׂא אֹתִי רוּחַ בֵּין־הָאָרֶץ וּבֵין הַשָּׁמַיִם וַתָּבֵא אֹתִי יְרוּשָׁלִַם בְּמַרְאוֹת אֱלֹהִים אֶל־פֶּתַח שַׁעַר הַפְּנִימִית הַפּוֹנָה צָפוֹנָה אֲשֶׁר־שָׁם מוֹשַׁב סֵמֶל הַקִּנְאָה הַמַּקְנִיא: וְהִנֵּה־שָׁם כְּבוֹד אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל כַּמַּרְאֶה אֲשֶׁר רָאִיתִי בַּבִּקְעָה: וַיֹּאמֶר אֵלַי בֶּן־אָדָם שָׂא־נָא עֵינֶיךָ דֶּרֶךְ צָפוֹנָה וָאֶשָּׂא עֵינַי דֶּרֶךְ צָפוֹנָה וְהִנֵּה מִצָּפוֹן לְשַׁעַר הַמִּזְבֵּחַ סֵמֶל הַקִּנְאָה הַזֶּה בַּבָּאָה: וַיֹּאמֶר אֵלַי בֶּן־אָדָם הֲרֹאֶה אַתָּה מַה־הֵם עֹשִׂים תּוֹעֵבוֹת גְּדֹלוֹת אֲשֶׁר בֵּית־יִשְׂרָאֵל עֹשִׂים פֹּה לְרָחֳקָה מֵעַל מִקְדָּשִׁי וְעוֹד תָּשׁוּב תִּרְאֶה תּוֹעֵבוֹת גְּדֹלוֹת: וַיָּבֵא אֹתִי אֶל־פֶּתַח הֶחָצֵר וָאֵרֶא וְהִנֵּה חֹר אֶחָד בַּקִּיר: וַיֹּאמֶר אֵלַי בֶּן־אָדָם חְתָר־נָא בַקִּיר וָאֶחְתֹּר בַּקִּיר וְהִנֵּה פֶּתַח אֶחָד: וַיֹּאמֶר אֵלַי בָּא וּרְאֵה אֶת־הַתּוֹעֵבוֹת הָרָעוֹת אֲשֶׁר הֵם עֹשִׂים פֹּה: וָאָבוֹא וָאֶרְאֶה וְהִנֵּה כָל־תַּבְנִית רֶמֶשׂ וּבְהֵמָה שֶׁקֶץ וְכָל־גִּלּוּלֵי בֵית יִשְׂרָאֵל מְחֻקָּה עַל־הַקִּיר סָבִיב סָבִיב: וְשִׁבְעִים

וַהֲוָה בְשַׁתָּא שְׁתִיתִיתָא בִּשְׁתִיתָאָה בְּחַמְשָׁא לְיַרְחָא אָמַר נְבִיָּא אֲנָא יָתִיב בְּבֵיתִי וְסָבֵי בֵּית יְהוּדָה יָתְבִין קָדָמַי וּשְׁרַת עָלַיתַּמָּן רוּחַ נְבוּאָה מִן קֳדָם יְיָ אֱלָהִים: וַחֲזִית וְהָא דְּמוּת כְּחֵיזוּ אֶשְׁתָּא חֵיזוּ יַקִּיר דְּלָא יָכְלָא עֵינָא לְמֵיחֲזִי וּלְית אִפְּשַׁר לְאִיסְתַּכְּלָא בֵּיהּ וּלְרַע חֵיזוּ אֶשְׁתָּא וְחֵיזוּ יַקִּיר דְּלָא יָכְלָא עֵינָא לְמֵחֲזֵי וְלָא אֶפְשַׁר לְאִיסְתַּכְּלָא בֵּיהּ וּלְעֵלָא כְּחֵיזוּ זְהָרָא כְּעֵין חַשְׁמַל: וְאוֹשִׁיט דְּמוּת יָד וַאֲחָדַנִי בְּסַעַר רֵישִׁי וּנְטָלַתְּנִי רוּחָא בֵּין אַרְעָא וּבֵין שְׁמַיָּא וַאֲעֵילַת יָתִי לִירוּשְׁלֵם בְּחֵיזוּ גְּבוּאָה דְּשַׁרַת עֲלַי מִן קֳדָם יְיָ בְּמַעֲלָנָא דְּתַרְעָא גָּוָאָה דְּפָתְחַיִן לְצַפּוּנָא דְּתַמָּן מוֹתַב צְלַם קִנְאָתָא דְּמַרְגִּזִין: וְהָא תַמָּן יַקִּיר אֱלָהָא דְיִשְׂרָאֵל כְּחֵיזוּא דַּחֲזִיתִי בְּבִקְעָתָא: וַאֲמַר לִי בַּר אָדָם זְקוֹף כְּעַן עֵינָךְ לְאוֹרַח צִיפּוֹנָא וְזָקְפִית עֵינַי לְאוֹרַח צִיפּוֹנָא וְהָא מִצִּיפּוֹנָא לְתַרַע מַדְבְּחָא צְלֵם קִנְאָתָא הֲדֵין בְּמַעֲלָנָא: וַאֲמַר לִי בַּר אָדָם חֲזֵי אַתְּ מַה דְּאִינּוּן עָבְדִין תּוֹעֲיָבָן רַבְרְבָן דְּבֵית יִשְׂרָאֵל עָבְדִין כָּא לְאִתְרַחָקָא מֵעַל מַקְדְּשִׁי וְעוֹד תְּתוּב תֶּחֱזֵי תּוֹעֲיָבָן רַבְרְבָן: וְאָעִיל יָתִי לִתְרַע דַּרְתָּא וַחֲזִית וְהָא חוֹרָא חַד בְּכוֹתְלָא: וַאֲמַר לִי בַּר אָדָם חַתּוֹר כְּעַן בְּכוֹתְלָא וַחֲתָרִית בְּכוֹתְלָא וְהָא תַרְעָא חַד: וַאֲמַר לִי עוּל וְחֲזֵית תּוֹעֲבָתָא בִּישָׁתָא דְּאִינּוּן עָבְדִין כָּא: וַעֲלֵית וַחֲזִית וְהָא כָל דְּמוּת רְחִישׁ וּבְעִירָא שִׁקּוּצִין וְכָל טַעֲוָתָא דְּפַלְחִין לְהֵין בֵּית יִשְׂרָאֵל מְצַיְּרִין עַל כָּתְלָא סְחוֹר סְחוֹר: וְשִׁבְעִין

זה סימן המעלה גדולה שתהיה לישראל בזמן ההוא: אל פתח שער הפנימית • פירוש שער החצר הפנימית והיא העזרה כמו שאמר במלכים ויבן החצר הפנימית ונקראת פנימית לפי שהיא פנימית להר הבית הקרואה חיצונה ובאמרו הפנימית וזכר התאר בחסרון המתאר הנה כמוהו כעדר הקצובות ומאכלו בריאה ופירוש אל פתח סמוך לפתח: הפונה לפונה • שהיה הפתח פונה לצד לפון כי בארבע רוחות היו פתחים: מושב סמל הקנאה המקנה • בא בדרך בעלי הה"א ומשפטו המקניא בשקל מפניא לנוי ופירושו שהסמל מקניא האל בהיותו בביתו במקום משכן כבודו כמו שאמר הם קנאוני בלא אל: והנה שם • כמראה אשר ראיתי בבקעה סמך אותו אל הסמיך כי בבקעה אמר בכבוד אשר ראיתי על נהר כבר והנה אמר כמראה אשר ראיתי בבקעה: ויאמר אלי • והנה מצפון לשער המזבח • זה שער הצפוני שבו מזבח שבנו לסמל הקנאה הזה לפיכך אמר שער המזבח ומצפון לאותו שער היה זה הסמל: בביאה • רולה לומר בכניסת השער מבחוץ בהר הבית ויונחן הרגש המזבח מדבחא אם כן דעתו היה על מזבח בית המקדש מזבח העולה שהיה חוץ לפתח האולם ואולי כנגד המזבח ההוא היה שער העזרה מצפון והילו היה דעתו כמו שפירשנו הגורא ואולי היה כן דעתו כמו שפירשנו כי פעמים מתרגם גם מזבח הפסילים מדבחא: ויאמר אלי • מהם כן כתיב מלה חדא וקרי מה הם הרין מלין והוא הד מן ט"ו מלין דכתיבין מלה חדא וקריין תרין מלין: לרחקה • החי"ת בקמץ חטף לפאר הקריאה ומשפטו על המנהג לרחקה בשקל וכנו נחשת לרחלה ופי' כדי שתרחק מעל מקדשיהם עושים התועבות במקדשי על פני: ויבא אותי אל פתח החצר • הוא הפתח שזכר אלא שמתחילה הביאו סמיך לשער מבחוץ ואתה הביאו תוך הפתח ורואה בקיר הלשכה הסמוכה לפתח השער מבפני' חור אחד בקיר ואחר בקיר ע"ז שנעשה החור פתח שיכול אדם להכנס בו ורואה הצלמים מצויירים על הקיר שהיו עובדים להם זו המראה משל חתיר' הקיר להראותו בקיעת העיר ובעון העבודה זרה שעובדים בה יחתרו האויבים בקיר חומות ירושלם ויבקעוה עד שיכנסו בה ועניין החור שהיה בו לפני החתירה רמז למנור ולדיק שבנו עליה קודם: וחבוא • מחקה על העיר • כמו מחוקק כי חקק וחקה בענין אחד ואמר מחוקה לשון יחיד על הכלל ובכלל כל גלולי בית ישראל הם אנשי מחקה על הקיר ושבעים

מנחה גדולה

הם כיבא בחמשה לחדש שאותו יום אחד למראותיו והחדש הששי שנזכר כאן הוא חדש אלול ונסדר עולם כתוב שאותה שנה מעוברת היתה וכו' כדאיתא בהר"דק ע"ש שכתב ג"כ שמראה מדבריה' ז"ל כי שביבת הצדיקים היתה בפועל ובהקיץ כמשמעה ואין כן הענין לדעתו כי במראה הנבואה היו ולדקו דבריו בדבר הזה ע"כ: ולע"דן שטעם מהר"ח ז"ל שפרש שנה וחדש ויום ומקום מפני שהיתה הנבואה חביבה עליו להיותה בח"ל הוא מראה לדוחק כי מראה הנבואה הזאת היתה לו לחבמת כפש ולנער ואם אמרו ז"ל שהיו נביאי ישראל מלטערים כשמעו נבואה פרעונות האמו' כמ"ש לבי כחלילים יהגה ואומר מעי מעי אחילה והרבה כעוהו כ"ש שהיו מלטעריים על נבואות רעות לישראל ומה גם אין להוראות מקום וזמן שיכות לחביבת הדבר והרי מצינו כמה נבואות לפניו ולאחריו שלאינו מזכיר מקום לו זמן אמנו דלא היו חביבות עליו אלא דוקא נבואה זו שנאמר בה תועבות גדולות אשר עשו ישראל ואשר נגזר עליהם על זה ע"כ מראה שאין זה אלא כמספר הסדרי המקום כמו שכתבתי למעלה וביאור בכאן שמראהו הסם תועבת גדולות אשר בית ישראל עושים וכפי סורת הדין היו ראויים ישראל לעונשים הנאמרי' למטה בענין מיד אפ"כ לא ענש אלא ח"כ הזהיר עוד על אחד עשר שנים לתלכות לדקיהו והרי אין לך חסד גדול שכ"כ הרבה להשיב ולא העיר חמתו כנאם זמן אחר זמן חכה שיטובו וע"כ מזכיר הנביא יום וחדש ושנה להודיע כמה ארך אפים לפניו ית' • ועוד בה מחסדי הסם כי בלי ספק שהיו עושין מעשים כאלו לא יתיים וסנים כי לא ערוך מאתמול והיום נעשה הדבר כי אם מסנים הרבה עשו כך והבעיסו לבוראם ובמעשים רעים ותועבות גדולות מאלו והיה ח"כ מהראוי מאז שהתחילו להרע לגזור בגזרה הנגזרה עתה עכ"ז אל אפן אקסל הוא ולא חפץ בהשחת ישראל כי אם שיטובו ויעזו המתין

הם כיבא בחמשה לחדש שאותו יום אחד למראותיו והחדש הששי שנזכר כאן הוא חדש אלול ונסדר עולם כתוב שאותה שנה מעוברת היתה וכו' כדאיתא בהר"דק ע"ש שכתב ג"כ שמראה מדבריה' ז"ל כי שביבת הצדיקים היתה בפועל ובהקיץ כמשמעה ואין כן הענין לדעתו כי במראה הנבואה היו ולדקו דבריו בדבר הזה ע"כ: ולע"דן שטעם מהר"ח ז"ל שפרש שנה וחדש ויום ומקום מפני שהיתה הנבואה חביבה עליו להיותה בח"ל הוא מראה לדוחק כי מראה הנבואה הזאת היתה לו לחבמת כפש ולנער ואם אמרו ז"ל שהיו נביאי ישראל מלטעריים כשמעו נבואה פרעונות האמו' כמ"ש לבי כחלילים יהגה ואומר מעי מעי אחילה והרבה כעוהו כ"ש שהיו מלטעריים על נבואות רעות לישראל ומה גם אין להוראות מקום וזמן שיכות לחביבת הדבר והרי מצינו כמה נבואות לפניו ולאחריו שלאינו מזכיר מקום לו זמן אמנו דלא היו חביבות עליו אלא דוקא נבואה זו שנאמר בה תועבות גדולות אשר עשו ישראל ואשר נגזר עליהם על זה ע"כ מראה שאין זה אלא כמספר הסדרי המקום כמו שכתבתי למעלה וביאור בכאן שמראהו הסם תועבת גדולות אשר בית ישראל עושים וכפי סורת הדין היו ראויים ישראל לעונשים הנאמרי' למטה בענין מיד אפ"כ לא ענש אלא ח"כ הזהיר עוד על אחד עשר שנים לתלכות לדקיהו והרי אין לך חסד גדול שכ"כ הרבה להשיב ולא העיר חמתו כנאם זמן אחר זמן חכה שיטובו וע"כ מזכיר הנביא יום וחדש ושנה להודיע כמה ארך אפים לפניו ית' • ועוד בה מחסדי הסם כי בלי ספק שהיו עושין מעשים כאלו לא יתיים וסנים כי לא ערוך מאתמול והיום נעשה הדבר כי אם מסנים הרבה עשו כך והבעיסו לבוראם ובמעשים רעים ותועבות גדולות מאלו והיה ח"כ מהראוי מאז שהתחילו להרע לגזור בגזרה הנגזרה עתה עכ"ז אל אפן אקסל הוא ולא חפץ בהשחת ישראל כי אם שיטובו ויעזו המתין

להם זמן ועדין קודם שגזר הגזרה • וזה אומרו והי בשנה הששית לגלות יכניה אשר הגלו על אשר עשו תועבת כאלו אעפ"כ לא עשה כלה ולא גזר על ירושלים זו הגזרה כי אם בשנה הששית ועוד אחר זמן גדול בשנים זמן קטן בחדשים אלא נעשה זה הדבר בתחילת השנה כי אם ככלות עוד חמשה חדשים ואם הוא אלול הבוחנה בחדש האמיתי שאז מתחילין ימי התשובה ושע"כ בהרבה מקומות נוהגים לקוה בתשמורות הבוקר מר"ח אלול והם לא שמנגם את זה נגד לבם ועוד זמן קטן בחדש כ"ם להם אלא גזר זו בר"מ כי אם עוד המתין חמשה ימים לחדש באופן שראה ה' לזכותם בכל מיני זכות ובכל אופן המופיל וכל זה לא הועיל וע"כ בא אלי יד ה' קודם שהראה לי העונש הראה לי תחלה המעשים והתועבות הגדולות כדי שלא יעמומם לב השומע העונשים הגדולים והנוראים כי תשובתו בלבו על מה אבדה הארץ • ומה שכתב הרד"ק לשתור דברי חז"ל שלא היה הנבואה הנזכרת למעלה בפועל כי אם במראה ומהר"ח ז"ל הודה והסכים לדבריו ובבר הוכחתי למעלה שהיה הדבר בפועל ואין מקרא יוצא מידי פשוטו ודברי הז"ל קיימים ונאמנים לעד לעולם: וז"ש וזקני יהודה היו יושבים לפני כתב מהר"ח ז"ל ראוי להתעורר למה זכר זה ומה צורך לידיעתו והנראה בזה הוא שהזקנים בא אצל יחזקאל לדעת ממנו מה יהיה בירושלים האם תשאר בשלותה ומלכותה וע"ג לא ילך עליה ולא יחריבה כמו שהיה חושב צדקיהו ותמו לא אם תחרב ירושלים ויגלו בני יהודה כמו שביבא עליהם ירמיהו והיה הספק הזה אצלם לפי שלא שכבר עברו ששה שנים אחרי גלות יהויכין וכ"כ היה שקט על שמריו בלתי מתעורר לגלות אל ירושלים ומפני זה בהיות זקני יהודה לפני הנביא היתה עליו יד ה' ע"כ: ולע"דן שאלו זקני יהודה היו מן הקהל והמסגר אלף והיו יושבים לפני יום יום ללמוד תורה והיו יושבי' לפני

מעשה מרכבה

הבין מזה כי האופני' יש להם בגלגולם קולות עצומים • ויחס זה לחיות כמו שיחס להם התנוע' • אע"פ שאינה להם על דרך האחת אלא לפי מהכת שבגלגלי' היחס להם תנועה האופנים ויקול האופנים שמע קול גם כן כמו שאחר וקול האופני' לעומתם • אלא שאינה הכה הענין ויחס הקול לחיות לבד כי היה העיקר • ומה שאחר בעמדם תלפינה כנפיהם • הבין מן העמידה השירות והעבודה • כמו שאחר והיה כי הגלגל והתמכה הן לענין ההנהגה • אבל אבל עצמן בשרתם השמים מספרים כבוד אל אין אומר ואין דברים בלי נשמע קולם כל שכן החיות שלמעלה מהם • וזה הוא ריבוי הכנפים כי הם השמיעות קול בקול שדי • פי' חזק ותקיף • וכן כשוד משדי יבא • והיה שדי בגדיך • אופי' על האל שנקרא שדי • וכן בחדלה השלישית בקול שדי בדבר • כשדבר בהר סיני שנאמ' בו קול גדול ולא יסף • וזה שאמר כשמע מן החצר הפנימי • וכן בהר סיני • אף על פי שהיה גדול לא נשמע חוץ למחנה ישראל • וכן כל קול נבואה אינו נשמע אלא לפי שהיחד אליו הקול

מעשה מרכבה

הקול: קול החולה · כי כמה מלה · אלא שזה מודה על חלה חזקה בשחינת מדברי רבי בקול מחכה · ועוד עניין שמע זה הקול להודיעו כי המלכה בוספת מן הבית כי קול בכי התיות הוא חשל לנשיעה · מי הניף בגוזו לעוף ידפק בכנפיו · וכן האופנים משמיעים קול בלכתם · וי"ת הפסיק קו · ושמעי' ית קול גפיהון כקל מין קדם שדי בהתהכין קל מילליהון כד מודן ומברכין ית ריבונהון קיימת מלך עלאין כקל משרית מלאכי מרומא בתקפהון משתקן בפיהון מן קדם דגילא: ויהי קול מעל לרקיע אשר על ראשם · אין היה קול אלא מעל לרקיע כנפיהם אלא מעל לרקיע אשר על ראשם יבא הקול · הבין מזה כי אף על פי שהרקיע כסוי על ראשיהם · ואין הוא המגיה אותם והמשתיק קולו להם על פעולותיה' אלא מעל לרקיע הוא אותו הקול תחת הכסא · והקול והדבר הוא דרך משל · וכן אמר נבוכי בא מושי דברו לשמוע בקול דברו · כי הרקיע אף על פי עלתם הוא גלוי נס כן והנה הקול היוצא מעל לרקיע הוא בחדון המלה ענדת העומדי'.

הקטרת · חמור קטור ענן הקטרת ולשון עתר מרבית וכן העתרת' עלי דבריכם הקטרת · חמור קטור ענן הקטרת ולשון עתר מרבית וכן העתרת' עלי דבריכם וכן נעתרו' בסיקות סוגא וכן חברו מנחם במחלוקת לאחת שלשחן ופי' עניין מעבה המה לך כל אחד לשון בני אדם: בחדרי משכיתו · משוכה ברלפת חבני שיש לשון ושכתי כפי: אל פתח שער בית יי' · תוך חלל העזרה אל פתח ההיכל אשר בנפון דאמ' מר שני פשפסין היו בבית החליפות לאחד בנפון ואחד בדרו': מבכות את התמוז · אלא אח' שמחתמות אותו מבפני' והיו עיניו של עופרת והם נתוכין מחו' ההיסק ונראה כהילו בוכה ואומרות מקרוב' הוא שואל תמוז לשון היסק כמו עד די חזה למזייה ואתוב' איזה יתיר' מבכו' את התמוז פיי"סב' פלורי"ר לאלק"אלפי"ן בלע"ז: ויב' אותי אל חצר בית יי' הפנימית · היא העזרה כי הר הבית נקרא ההר' החיצונה ועד עכשיו בחוב' היא עומד אלא שהוא נכנס בשער הצפוני והראהו בבית החליפות את אלם התמוז והזר והוליכו למזרח לפני ההיכל והמזבח: ופניה קדמ' וגו' · מחשמע שנא' ופניהם קדמה יודע אני שאחוריהם אל ההיכל אלא מגיד שהיה אחוריה' מגולה שהיו פורעין עצמם ומחריזין כלפי מטה: משתחויתם · כשתי תיבו' הוא משמ' לשון השתחוה ולשון השתחוי' כן הוא בתלמוד ירושלמי משתחוים להמה וכן ת"י ואינון מתחבלין וסגדין ומנא' חברו לשון שחוה כמו שחי וכעבורה: הנקל לבית יהודה · המעט להם קל בעיניה' שאר עבירות שבידם: מעשות את התועבות · אם היו חדילים מעשות אם כל התועבות אשר עשו בביתו פה: כי מלאו את הארץ חמס · ונקל בעיניהם אותו עון וישובו להכעיסני בתוך ביתי בתועבות האלה: והנה שולחים את הזמורה אל אפם · והנה שולחי' אל חוטמם את ריח רע' של זמורי' זו שהם מזמרי' ברוח היוצא מפי טבעת כלומר בוסתם זה אל פיהם יסוב ומנחם פי' והנה שולחי' את הזמורה אל אפם ענין דופי וקלון היא לפרוסו הבוה ריח מקטרתם וכעס קרבנם וניחוחם לתלחכת דופי נקבי' ואחוריהם אל היכל יי' יורה על הענין: קרבו

ויאמר ב' ר' משה אל מרי החילים המלאכים

ויאזניהו בן שפן · חסוד היה ולמדלין דורו הימנו לפיכך הקפיד עליו: ועתר ענן הקטרת · חמור קטור ענן הקטרת ולשון עתר מרבית וכן העתרת' עלי דבריכם וכן נעתרו' בסיקות סוגא וכן חברו מנחם במחלוקת לאחת שלשחן ופי' עניין מעבה המה לך כל אחד לשון בני אדם: בחדרי משכיתו · משוכה ברלפת חבני שיש לשון ושכתי כפי: אל פתח שער בית יי' · תוך חלל העזרה אל פתח ההיכל אשר בנפון דאמ' מר שני פשפסין היו בבית החליפות לאחד בנפון ואחד בדרו': מבכות את התמוז · אלא אח' שמחתמות אותו מבפני' והיו עיניו של עופרת והם נתוכין מחו' ההיסק ונראה כהילו בוכה ואומרות מקרוב' הוא שואל תמוז לשון היסק כמו עד די חזה למזייה ואתוב' איזה יתיר' מבכו' את התמוז פיי"סב' פלורי"ר לאלק"אלפי"ן בלע"ז: ויב' אותי אל חצר בית יי' הפנימית · היא העזרה כי הר הבית נקרא ההר' החיצונה ועד עכשיו בחוב' היא עומד אלא שהוא נכנס בשער הצפוני והראהו בבית החליפות את אלם התמוז והזר והוליכו למזרח לפני ההיכל והמזבח: ופניה קדמ' וגו' · מחשמע שנא' ופניהם קדמה יודע אני שאחוריהם אל ההיכל אלא מגיד שהיה אחוריה' מגולה שהיו פורעין עצמם ומחריזין כלפי מטה: משתחויתם · כשתי תיבו' הוא משמ' לשון השתחוה ולשון השתחוי' כן הוא בתלמוד ירושלמי משתחוים להמה וכן ת"י ואינון מתחבלין וסגדין ומנא' חברו לשון שחוה כמו שחי וכעבורה: הנקל לבית יהודה · המעט להם קל בעיניה' שאר עבירות שבידם: מעשות את התועבות · אם היו חדילים מעשות אם כל התועבות אשר עשו בביתו פה: כי מלאו את הארץ חמס · ונקל בעיניהם אותו עון וישובו להכעיסני בתוך ביתי בתועבות האלה: והנה שולחים את הזמורה אל אפם · והנה שולחי' אל חוטמם את ריח רע' של זמורי' זו שהם מזמרי' ברוח היוצא מפי טבעת כלומר בוסתם זה אל פיהם יסוב ומנחם פי' והנה שולחי' את הזמורה אל אפם ענין דופי וקלון היא לפרוסו הבוה ריח מקטרתם וכעס קרבנם וניחוחם לתלחכת דופי נקבי' ואחוריהם אל היכל יי' יורה על הענין: קרבו

ושבעים איש מזקני בית־ישראל ויאזניהו בן־שפן עמד בתוכם עמדים לפניהם ואיש מקטרתו בידו ועתר ענן־הקטרת עלה: ויאמר אלי הראית בן־אדם אשר זקני בית־ישראל עשים בחשך איש בחדרי משכיתו כי אמרים אין יהוה ראה אותנו עזב יהוה את־הארץ: ויאמר אלי עוד תשוב תראה תועבות גדלות אשר־המה עשים: ויבא אתי אל־פתח שער בית־יהוה אשר אל־הצפונה והנה־שם הנשים משבות את־התמוז: ויאמר אלי הראית בן־אדם עוד תשוב תראה תועבות גדלת מאלה: ויבא אתי אל־חצר בית־יהוה הפנימית והנה־פתח היכל יהוה בין האולם ובין המזבח כעשרים וחמשה איש אחריהם אל־היכל יהוה ופניהם קדמה והמה משתחויתם לקדמה לשמש: ויאמר אלי הראית בן־אדם הנקל לבית יהודה מעשות את־התועבות אשר עשו־פה כי־מלאו את־הארץ חמס וישבו להכעיסני והנם שלחים את־הזמורה אל־אפם: וגם

ויאמר אלי הראית בן־אדם מה שנתן להם האל תחלה שיהיו עליה' שבעי' וזקנים להורותם הדרך הטובה הם היו מתעים אות' כמו שאמר ישעיהו עמי מאשריך מתעים: ויאזניהו בן שפן · גדול שבכולם היה: מקטרתו · המחתה נקראת מקטרת לפי שמקטרין בה: ועתר ענן הקטורת · עודי הענן כי היו מחתות רבות מהעוברים שהיו רבים כמו שאמר וענן העשן היה עבה מרבוי וכן העתרתם עלי דבריכם עודי הדברי' ורבויים: ויאמר · בחשך · כי מוסבי' שלא יראה האל מה שעושי' בחשך בחדריהם וכנגד אמר דוד גם חשך לא יחשיך ממך ועוד היו אומרי' עזב יי' את הארץ כלומר אינו מסניח כלל בתחתוני' אלא בעליונים שהם הגלגלים והמלאכי' אבל בשניני המרן לא יסניח כלל כי עזבה לבני אדם ויעשו בה ברצונ' כמו שהיו אומרים רשעי עולם עניים סתר לו ולא יראה וחוב שמים יתהלך: ויאמר · מבואר הוא: ויבא אותי אל פתח שער בית יי' אשר אל הצפונה · זה שער התא שנקרא ג"כ אלא ויביא שהוא בכותל ההיכל מבחוץ כמו שבארנו בספר מלכים ואותם שהיו בכותל נפון היו פתוחים לנפון העזר' שהוא חצר הפנימית: מבכות את התמוז · יש מפרשי' כי מבכות הוא כמו ר"ל משמחו' את התמוז בירח תמוז היו עושי' חג לעבודת אלילי' והיו הנשים בלותו לשמחו וי"מ שהיו עושים בתחבולות שילאו המים לעיני ע"א הנקראת תמוז והיה בוכה לומר שהיה שואל שיעבדוהו ויש מפרשי' התמוז הסרוף מן למיזא לאתונה ר"ל שהיו בוכות על אותו שהיה סרוף שהיו שורפין בניהם ובנותיה' באש והנשי' היו בוכות אותם: מבכות · מן הדנוש כמו רחל מבכה על בניה והרב החכם הגדול רבינו משה בר מימון ז"ל כתב כי נמצא כתוב בספ' מספרי העבודו' הקדמוני' כי היה איש מנביאי ע"א ושמו תמוז וקרא למלך אחד ולזהו לעבוד ז' כוכבי לכת וי"ב מזלות והמיתו המלך ההוא מיתה משונה ובליל מותו התקבצו כל הצלמים מקצות הארץ אל היכל בבל לצלם הזהב שהוא צלם השמש והיה זה הצלם תלוי בין שמים וארץ ונפל לתוך היכל וכן הצלמים סביבו והיה מספר להם מה שאירע לתמוז הנביא והצלמי' כולם בוכי' וסופדים כל הלילה וכאשר היה בבקר עופפו כל הצלמים להיכליה' בקצות הארץ והיה זה להם לחוק עולם בתחילת יום ראשון מחדש תמוז בכל שנה יספדו ויבכו על התמוז ויש מפרשים תמוז שם איש שהיו עובדים צלם שלהם ותרגום ופנשו ליים את איים ויערעין תמוזין בחתולין וברוב הנסחאות כתוב תמוז בשני ווי"ן ומה שהראה לו באלה המראות פתח לפון רמז לו כי מנפון תפתח הרעה אליהם: ויאמר · גדולת מאלה · בא כאשר למעלה לא אמר מאלה שהיו שוות התועבות ההם אבל אלה היו גדולות מהאחרות שהיו אחוריהם אל היכל יי' ופניהם קדמה והם היו עושים הפך מכוונת האל כי לכוונה זו נוה האל פתח המשכן למזרח וקדש הקדשים למערב לבטל עבודת השמש שהיו רגילים בה באותו הזמן ושיהיו בהכנסם למשכן אחוריהם אל השמש ולהשתחות לו ובדברי רבו' ז"ל מתשמע שנאמר ופניהם קדמה איני יודע המלה והכוונה והחזירו פניהם מעבודת האל ותהשתחות כנגד בית מקדשו ונחזרו לעבודת השמש ולהשתחות לו ובדברי רבו' ז"ל מתשמע שנאמר ופניהם קדמה איני יודע שאחוריהם אל היכל יי' אלא אלא מלמד שהיו פורעי' אחוריהם כלפי מעה: ויבא אותי אל חצר בית יי' הפנימי' · היא אות' חצר שזכר אלא שהסיע אותו ממקום למקו' בחצר כי היה בצד נפון בפתח הפתח כמו שפירשנו ועת' הביאו לחזרה היכל בין האולם והמזבח כי מזבח העולה היה לפני האולם בעזר': משתחויתם · אלה מרכבת מן משתחוי' והשתחויתם ופעם ההרכב' אמר הנביא כי מצא אותם האנשים משתחוים קדמה לשמש ואומרים לנכנסי' השתחויתם דרך שאלה ויונתן פי' המלה מורכבת מן משתחיתים ומשתחוים שתרגם מתחבלין סגידין וכן בדברי רבותינו משתחוי' ההיכל ומשתחוי' לחמה: ויאמר · הנקל · בצרי נפעל עבר מן תאר אמר וכי קל הוא בעיניה' מעשות התועבות אשר עשו פה: כי מלאו את הארץ חמס · עד שעבו עוד להכעיסני בביתי: והנם שולחי את הזמורה אל אפם · והנם הם מקטרי' בביתי ושולחי' רוח הקטרתם אל אפי תלבד הבזיון שעושי' לי שמחזירין אחוריהם אל היכלי: הזמורה · פי' ריח רע והיא על דרך כגוי לקטרת שהיו מקטרין והוא עשוש מלמטה לפיכך ת"י מייתן בהתא לאפיהון ותרגם בשת בהתא והוא מקום הבשת: אפם · ר"ל אפי אלא שכנה הכתוב והוא אחד משמונה עשרה מלין שהם תקון סופרים: וגם

ענן ד' חטפין פתחין בקריא' וס' כי ענן יי' על המשכן יומם ואש · וכסה ענן הקטרת · ועתר ענן הקטרת עלה · יפיץ ענן אורו · וחד וענן יי' עליהם יומם · המה עושים ה' בקריא' וסימ' איש איש ממלאכתו אשר המה · כן המה עושים גם לך דשמואל · האינך ראה מה המה עשים · עוד תשוב תראה תועבות: כי ענבים כפירם · אחוריהם ג' וחס' בקריא' וכל אחריהם ביתה דמלכים · והכרו דד"ה · אחריהם אל היכל יי' · אל אפם חד מן י"ח מלין תקון סופרים וסימ' נמסר בריש ספר במדבר סיני · כל כל לשון אף על במ"א הזמרה אל אפם:

מנחה גדולה

ויבא אותי אל פתח וגו' והנה שם הנשים יושבות ומבכות את התמוז · מהר"יא ז"ל הביא דברי הרד"ק ז"ל ומה שהביא בשם המורה וכתב אח"כ שוף דבר שהנשים השלבכות בהמה היו מבכות את התמוז והיה סימן רע להם ולנעליהן כי בתמוז הבקעה העיר ונכנסו הכשדיים בה ואולי שהתמוז הנזכר כאן הוא החדש הרביעי שהיה נקרא בבבל ובאשור תמוז וגם אנחנו היום קורין אותו כן ולפי שבחדש ההוא חמשה דברים אירעו את אבותינו היו הנשים מיחסות אותם למזל החדש-ההוא ולכן היו מבכות את התמוז אותו החדש רע המזל שאסף עליהם הרעות וזה מהפשט רב שהעונשים האלקיים הבאים עליהם לכובד עונותיהם היו מיחסות אותם אל התמוז ע"כ: ולע"רן אומרו הנשים מבכות את התמוז הוא שהיו כעין הנשים שהשיבו את ירמיהו עשה נעשה את כל הדבר וגו' לקטר למלכת השמים והסך לה נסכים כאשר עשינו אנחנו ואבותינו מלכינו ושרינו ונשבע לאש וגו' ומן אז חדלנו לקטר למלכת השמים והסך לה נסכים חסרנו כל ובחרב וברעב תמנו וגו' הרי שהיו כ"כ אוקיים בע"ז עד שהיו סבורים לשבוע לחם ונראות טוב בשיתמידו לעבוד ע"ז ולהיות עי"כ ניגול מכל רע והיו טעותם אם יתרשלו בעבודתם יחסרו כל טוב ויתמו בחרב וברעב וע"כ אמר שהיו הנשים יושבות ועובדות ע"ז בלב שלם שהיו סבורין בזה לכבות הגזרות הנגזרת להיות בתמוז היא הבקעת העיר שהיא היתה הקשה עליהם ביותר והיה עלתה על דעתן שע"י שעובדי' ע"ז בנית המקדש היא תעמוד להם שלא ימסור העיר ביד נבוכד נצר וביד מבקשי נפשם ופי' בכה כמו בכה בהפוך אחוון לו פי' מבכות כפשוטו שהו יושבות ובוכות מפני הדאגה שלא יעבדו ע"ז כראוי להם ויענשו עי"כ כמו שאמרו ושן לא חדלנו וגו' וזה הוא מבכות את התמוז על מה שנגזר בתמוז ועל כן אמר הש"י עוד

תשוב

לפני ואלו הוא כדברי מהר"יא ז"ל היו לו לומר באלו לפני זקני יהודה כמ"ש לפלן ויבא אלי לנשים מזקני ישראל וגו' · ומדקאמר וזקני יהודה יושבים לפני ש"מ שהיו יושבים לפניו ללמוד תורה וע"כ בהתאספם יחד לעסוק בתורת ה' ותפל עלי שם יד ה' שם דייקא שזכות התורה מסייע לזה שהיתה שם התגלות השכינה כי כשיושבי' ועוסקים בתורה שכינה שורה ביניהם ואין לבה"ב בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה ע"כ ותהי עלי שם יד ה' · עוד כיון דאומרו וזקני יהודה יושבים לפני כלפי שאמרו ז"ל בשם ביטין על פסוק ויסקוד ה' על הרעה ויביאה עלינו כי צדיק ה' אלהינו לדקה עשה הקב"ה עם ישראל שהגלה גלות לדקיהו ופליין גלות יכניה קיימת בעוד שהיו חיה הרש והמסגר אלף שהיו ת"ח גדולים כדי שילמדו תורה עם דורו של צדקי' וע"כ עתה שראה פודענות ישראל בארבן ירושלים אמר וזקני יהודה יושבים לפני שעדין היו יושבים ביטינה של תורה ולומדים אותה שלא ימושו מפיהם ומפי זרעם עד עולם כי על כן השאירם ה' בחיים חיותם למען אשר ילמדו תורה לדורו של צדקיהו כשיגלו וא"כ גם בזה סיפר חסדי ה' כי רבים המה שגלה גלות לדקיהו בעודו דורו של יהויכין חי כדי שילמדו תורה בגלותם ועי"כ תהיה גם השכינה מתהם בגלותם המשך הזמן שיהיו בגלות ולסימן לזה והפל עלי שם יד ה' למען ידעו גם דורות הבאים שלא כשהם בארץ אויביהם יש תיקון שישרה שכינה בישראל והוא כל' אחות של הלכה וזו מעמוד להם בגלותם כי כל זמן שקול קול יעקב מצפלא בבתי כנסיות ובתי מדרשים אין הידים ידי עשו שולטין ובזכותה יגאלו וכמ"ש ז"ל אין הגאולה מתכנסות אלא בזכות התורה שנ' גם כי אם עשו שולטין ובזכותה יגאלו וכמ"ש ז"ל אין הגאולה מתכנסות אלא בזכות התורה שנ' גם כי אם הנה נגרים עתה לקבצם ואומר זכרו תורת משה עבדי וגו' וכתי' בתריה הנה אנכי שולח לכם את אליהו וגו'

וגם אני. מבואר הוא: ויקרא. פקדות העיר. האנשים הפקודים על אנשי חיל וכן ויפס הכהן פקודות על בית יי' וסמכה אל העיר ואמר פקדות העיר שבאו אל העיר תחילה והחיל אחריהם ואלה פקדות העיר שמבאר שהיו שבה אנשים והשביעי בתוכם שהיה סופר החלך אלה הם שבעת השרים שבאו אל העיר כאשר הובקעה העיר כמו שאמר בספר ירמיהו והם נרגל שמנר נבו סר סכים רב סרים נרגל שראצר רב מג ואע"פ שהם שמנה הראשון פקיד על השבעה ולא נמנה עמהם והראה לו הנביא שמראה הנבואה כי בזה הדרך תלכד ירושלים: ואיש כלי משחיתו. כלי נחירק כי הוא יחיד וכן כלי מפצו: משחתו. בגרי והוא שם וכמוהו שם אבל הוא בחירק תהרגו למשחית חרבי משחית: והנה שבה אנשים. פירשנוהו על דרך פשוטו ועל דרך משל הם שבה מסכים והשביעי ביניהם שהוא לבוש בדים וידוע כי בדים הם בגדי פשתן המנוהגין והוא הסופר הגדול ומנהיג העיר והו' הזורק אם בעיר ואלה הם פקדת העיר ובדברי רבו' ז"ל מחי כיהו שבה אנשי' משבר משחית מכלה קלף אף וחמה: שער העליון. פירשו רבותינו ז"ל שהוא שער מזרחי ונקר עליון שה' מלמעלה מעזרת ישראל: אשר מפנה לפונה. מזרחי לפוני היה וכבר פירשנו הטעם למה הראה המרא' בגפון ובכל היא מזרחית לפונית לארץ ישראל: מפנה. פעול בשקל אשר אחה מראה בהר: מפצו. כמו משחיתו שזכר כי מפץ שם כלי הוא שמשברים הסלעים בו וכן מפץ אחה לי והוא בגרי וזה בקמץ: ואיש אחד בתוכם לבוש הבדים. כבר פירשנוהו על דרך משל ורבותינו ז"ל פי' כן וכן רמזו זה בגבריאל והם אחרו כי גבריאל מלאך של אש לפי שהוא הזורק האש על העיר וכן ראהו דניאל לבוש בדים וראה פניו כמראה ברק ועיניו כלפידי אש: וקסת הסופר בתוכו. קסת הוא כלי הדיו ויונתן תרגם פנקס ספרא והפנקס הוא מה שכותב עליו הסופר והוא נייר או לוח ואע"פ ענין הפסיק הוא על דרך הדיו לא על הלוח שאמר והתיות תיו ואולי לפי שתלוי' במתני הסופר הנייר או הלוח עם כלי הדיו כלל הכל בפנקס: לבוש בדים. בקמץ בסמיכות וכן תבור כלי מלחמה ופי' לבוש בבדים: ויבאו ויעמדו אצל מזבח הנחשת. זהו מזבח העולה שהיה לפני האולם בעזרה ואותו עשה שלמה כמו שכתוב בדברי הימים ומה שהראה לו עמד' אצל מזבח הנחשת ראה כי אצל מזבח הנחשת המשחחוים קדמה לשמש וכיון שבזו כבוד האל יתברך בזה הראהו שבעון זה נעלה הכבוד מעל הכרוב: אל מפתן הבית. תורה הסתלק הכבוד מבית המקדש ובאמרו מעל הכרוב ולא אמר הכרובים כי שני כרובים היו ארו"ל כי נסע מכרוב לכרוב ומכרוב למפתן ואמרו י' מסעות נסעה שכינה ואפשר כי אמר מעל הכרוב הוא דרך משל וי"ת אסתלק בכרובא דהוה שרי עלוהי בית קדש קדשים ובאמרו בכרובא ר"ל כי עם הכרוב נעלה רובא לומר מי שנעשה לו הכרוב דמיון הוא והוא הסרף העף אל האדם רמז בהסתלק הנבואה מישראל לא נשארו אלא חני זכריה ומלאכי שהתנבאו בבנין בית שני ובהם פסקה הנבואה: ונכבוד אלהי ישראל. מבואר הוא: הלבוש הבדים. אותו שנזכר שהיה לבוש בדים וכא בריעת התאר והמתאר: ויאמר יי' אלו. כתיב בוי"ו וקרי ביו"ד וכוי"ו והוא כמו עליו בשמים ירעם והדומים לו ואמר שאמר בתוך העיר אמר בתוך ירושלים אף על פי שידוע כי העיר שזכר היא ירושלים שהרי זכר בענין הפרשה בית יי' והיכל ואולם ומזבח אלא הוסיף ואמר ירושלים כלומר העיר אשר בחרתי לשכן שמי בה הם הסיעוני תמנה ברוב עונותם: והתויתו תו. ענין סימן וכתיבה אמר שיתוה בדיו על מצחות האנשי' הנאנחים והנאנקים לסימן שלא יגעו בהם המשחיתים וזה הענין בענין דם הפסח במצרים לאות ולסימן אלא שזה היה במראה הנבואה ורבותינו ז"ל פי' תיו האות הנקראת תי"ו אמר לו הקדוש ברוך הוא לגבריאל כתוב על מצחן של צדיקים תי"ו של דיו ועל מצחן של רשעים תי"ו רב אמר מאי שנא תי"ו רב אמר תי"ו המיה תי"ו תמות ושמואל אמר תמה זכות אבות ואלה האנשים היו הצדיקים אשר בירושלים שהיו מאנחים ונאנקים על כל התועבות הנעשות בתוכה: והנאנקים. ענין צעקה וזועה כמו האנק דוסי ושב הפועל נפעל לרוב הפעולה וכן הנדברים בך: ולאלה אמר באזני. ולאלה הם השבה שזכר אמר להם שיבאו אמר המחוה הזה ויכו: על התחום. כן כתיב וקרי אל והכתוב רוצה לומר והכה על אשר תחום עיניכם וכל שכן על האחרים והקרי כמשמעו הזהירם שלא יחוסו על האדם ולא יחמלו: עיניכם. כתיב לשון רבים וקרי עינכם לשון יחיד כמו לא תחום עינך והיחיד הוא דרך כלל: זקן בחור. תהרגו למשחית שם רוצה לומר להשחתה שתשחיתו הכל: וממקדשי חחלו. מאשר במקדשי כי אותם חייבים יותר שעובדים עבודה זרה במקדשי על פני להבעיסני: באנשים הזקנים. הם שבעים איש מזקני ישראל שזכר שהיו עובדים עבודה זרה בלשכה אשר בעזרה לפני הבית ורבותינו ז"ל דרשו אל תקרי ממקדשי אלא ממקודשי אלו בני אדם שקיימו כל התורה כולה מאל"ף ועד תי"ו ואמרו לא יגאה מדה טובה מתת הקדוש ברוך הוא וחזר בו לרעה חוץ מדבר זה שהרי אחר תחילה והתויתו תיו ואמר ועל כל איש אשר עליו התיו אל תגשו ואמר כך אמר וממקדשי תחלו: ויאמר

רשי

קרבו פקדות העיר. הקריבו את הפקידי אשר הפקדתי לשחת את העיר: שבה אנשים. רבותינו פרשוה במסכת שבת קלף אף וחימה משחית משבר מכלה: מפצו. שהוא משבר את הכל כמו ונפץ את עוללייך: וקסת הסופר. פנקס הם לוחו' שמחופין בשעוה וחורתין בם בעט: אצל מזבח הנחשת. הוא מזבח האבנים שעשה שלמה תחת מזבח הנחשת שעשה משה בתבד': מעל הכרוב. מעל הכפרת שהשכינ'ה'ית' שורה שם עד הנה והתחילה להסתלק ולנסוע לאחוץ מעט מעט י' מסעו' וזה מסע הראשון מן הכרוב למפתן בית קדשי הקדשים. והתויתו. ורשמת רושם: על מצחות האנשים. הצדיקים כדי להיות לאות שלא יפגעו בם המשחיתים: ולאלה אמר באזני. לשאת המחבלים: וממקדשי תחלו. מן העומדי' לפני מקדשי ורבותינו אמרו אל תקרי ממקדשי אלא ממקודשי מן המקודשים לי לפי שאמרה מדת הדין לפניו מה כשאנו אלו מאלו הרי לא מיתו בהם כדאיתא במס' שבת: ונשאר

בתוך ובתוך

מעשה מרכבה

העומדי' עליו הוא נותן להם קול ומדבר והם שומעי ושותקים לשמוע בקול דברו. זהו בשמדם תרגומה בנביה' כי אין לעבדים העומדים קול ודבר אלא השמיעה והקבלה. ורמז בם כן בגאונו ויהי כי היה אין אחד ולאדם מיוחד שהקול יוצא לו מעל לרקיע בלא אחצעי. שב' ושמע את הקול מדבר אליו. כביכ בפנים דבר יי' עם משה. ולשאר הנביאים הקול מהבקרב האחרון. הוא השכל הפועל. וי"ת הכסוף כן. ובזמן דהוי רעות קדמוהי לאשמעא דניל' לעבדוהי נביאיא ישראל היה קלא משתמע מעלוי רקיעא דעל ריסיהון בחקיהון מסתן נפיהון מן קדם דנרא: והחיל לרקיע אשר על ראשם. אחר כי עוד יש כחלא מחסל. ורמזה דמות כסא עליו כי אין יושב אלא על כסא. ומה שהיה דמו' היה מרקיעו כמראה אבן ספיר שהוא נהיר ומזהיר. ועל דמות הכסא דמות כמראה אדם עליו מלמעלה. והוא החסד או הרוכב. כי כעתים יתאחדו רוכב לענין המרכבה ויושלו עליה כרוכב על מרכבתו. וכעתים יתאחדו כחלק יושב כל כסא. ומזה נחלת יושב גם כן קיום בחציאותו: והכסא

בלי"ת בלישנא וסי' נמסר בסדר ויקהל: לבוש כל לישנא חסר בנביאים כמ"ב וסימ' ושרון קשקשים. הוצא לבוש לכל עבדי וכל כוזבים רבוו' מ"ל במ"א חסר כי כל ביתה לבש שני: ולאלה ג' ר"פ בקריאה וסי' ולאלה תטמאו כל הנגע בנבלתם. ולאלה אמר באזני עברו. ולאלה תהיו תרומת הקדש סופא דספרא:

מנחה גדולה

תשוב תראה תועבות גדולות פלאה שהיה זה סובבה יותר מתועבות הקודמות שהיו עולים בדעתן שבעבדם ע"ז והיו נגולין מרע ונעזבם הע"ז יחסרו כל טוב:

ויקרא באזני קול גדול וגו'. מהר"ת ז"ל הקשה על דברי הרל"ק שפי' פקודות העיר האנשים הפקודים על אנשי החיל וכו' ע"ש והרבה להשיב על דבריו גם ממלון בפי' פירש איכה על שבה אנשים אלו ואח"כ כתב והנכון אצלי בו הוא אחד מעני דרכים הא' שהקול קרא קרבו פקודת העיר ר"ל באו ימי הפלוס באו ימי הפקודה להפקד על העיר עונותיה וכאלו היה מצוה למשחיתים שכל איש אבל אלי מפצו בידו לשחת את העיר וכן דרשו באיכה רבתי קרבו פקודת העיר ע"כ עמד חטא של אבל אל' והיה ביום פקדי ופקדתי והראה לזה בנבואתו שבה אנשים באים בדרך העליון והוא שער מזרחי ונקרא עליון שהוא למעלה מעזרת ישראל ולפי שהיה מזרחי לפוני אמר אשר מפנה לפונה כאלו היה מודיע שמשם תבוא ההשחתה ולכן היה כל אחד מהשבה אנשים כלי מפצו בידו ר"ל משחתו כמו מפץ אתה לי ואיה בתוכם איש לבוש הבדים וקסת הסופר היה תלוי במתניו והוא הפינקס שבו יכתבו הסופרים עניניהם והנה שבה אנשים האלה המשחיתים היו רמז ומשל לשבה שבות משחיתות שחייבו מרבן ירושלים וכבר ידעת שלדעי העולם שבה מעלה ומשה פנים ואחור ימין ושמאל ואמנם המעלה שהיה שבת המרבן היה תדון הבשם וכעסו עליהם שהוא עליון על כל אלקים גם רמז אל האש אשר נשלח עליהם מלמעלה מבינות לגלגל כמו שיאמר והמשה שסיב המרבן היא ה"י וקדושת ירושלים שלא יכלה לשאת אותם בתועבותיהם וכמו שאמר והארץ אזכור והארץ מעזב מהם והפנים והאחור שהיו נ"כ שבות לחרבנם הם אשר זכר למעלה שהיו אחוריהם אל היכל ה' ופניהם קדמה והם משחחוים לשמש ואמנם הימין ושמאל שבות לחרבן היה הימין כנגד הקטרת שהיו מקטרים לע"ז בידיהם כמו שאחר ואיש מקטרתו בידו והשמאל היה רמז לשאר העונות שהיו עושים כי מלאו את הארץ חמס כי ליותם דברים שהם בין אדם לחבירו אשר אותם בגד שמאל ומה שבין אדם למקום אחר בשם ימין ולרמוז של שאת הבשות ההמה שהיו מסבבים חרבנ' כפי שאת לדעי העולם הראה העם

מעשה מרכבה

בנביא שבה אנשים באים מצד לפונה ואיש כלי מפצו ומשחתו בידו האמנ' לפי שהנביא לא יהרגם כמו שהתרעם הנביא הלף הספה לדיק עסר שע הראהו שהיה אים אחד בתוך המשחיתים ההם לבוש הבדים שהוא מורה על הנקיות והטהרה וקסת הסופר במתניו רמז למשפט הלהי שיהיה במעשה ההוא וכל זה להגיד שדינא יתיב וספרין פתיחו ולכן נהו שיעבוד בתוך ירושלים ויעשים תיו על מצחות האנשים העונים והישרים בלבותם ואלה למשחיתים שלא יגעו בהם זכר הנביא יהי בהכותם ונשאר אני להגיד שאים הבדים לא מצא אים לדיק בארץ אשר ישים התו על מצחו אלא הנביא וזה כלו להודיע שבירושלים הכל סג יחדו כאלמו זהו ענין המראה הזאת והוראתה כפי הדרך הראשון והוא היותר ישר ואמתי בעיני כפי מה שיורו עליו שאר דברי הנביא ואמנם כפי הדרך השנית הוא' שהיו שבת האנשים המשחיתים שבה מלכים ממלכי יהודה שסבבו הרבן ירושלי' בתועבותיהם והם מנשה ואמון בנו ויואש בנו ויהויקים בנו ויהויכין ולדקיהו כי הנה מנשה הוא אשר שם הפסל בהיכל והליו יחסו הנבילים בעצם ורשעתו הרבן ירושלים ולכן עשיתי ממנו התחלה למלכים הרשעים פלאה ומפני שמלך בחמלעותם יעשיהו כי הוא היה בן אמון ואביו של יואש ויהויקים ולדקיהו לכן הראהו שבה אנשים מזקני ישראל לשבת המלכים האחרונים שהשחיתו את ירושלים בתועבותי' ואיש אחד בתוכם לבוש הבדים ר"ל טהור ונקי וכל עת היו בגדיו לבנים וקסת הסופר במתניו שבתורת ה' הפלו ובתורתו יהגה יומם ולילה שהוא רמז אל יעשיהו שמלך ביניהם וכו' ע"ש עוד: ולע"דן ויקרא באזני קול גדול שהיה הדבר באזני לקול גדול לא לבד גדול באיכותו אלא גדול בכמותו שהיה קול גדול עצום וגדול מאוד על אשר שמע הנזירה הגדולה על עיר ירושלים ועמה והיו הדברים עושים רושם בנביא בשומעם וזה ויקרא באזני שהיתה הקריאה נכנסת באזני בלחוש סומכת ולב מבין ויהי לו מה ששמע דבר גדול דברו באותו שעה מפרעות ישראל ואמר קרבו פקודת העיר שיהם הדבר לעיר ולא לבם כי זה היה מכלל העונש כמו שאז"ל שאשר מתחו על עלים והבנים וזה לאמרו פקודת העיר. ואמר קרבו לשון הרינה כמו שאז"ל כל מקום שנאמר קרינה הוא קודם זמנו כמו שפי' רשי' על ויקרבו ימי ישראל

יחזקאל ט

רדק

מעשה מרכבה

ויאמר אליהם טמאו את הבית׳ אל תחושו אם תהרגו בבית המקדש וד׳ טמאו את הבית בחללים כי הם טמאוהו ראשונה בגלולים: ומלאו׳ לוו מבנין הדגוש אף על פי שהלמ״ד אינה דגושה כי יתלאו כמוהו קלים מבנין הדגוש כמו ובקשו ברחובותיה כי לא מלאו אחריו ויקנאו בו והדומים להם: את החצרות׳ חצרות בית המקד׳ עזרת מקשים ועזרת נשים והר הבית כי כולם היו חצרות: ויהי כהכותם׳ בכ״ף בהכותם בחצרות כי שם היה הנביא במראה: ונאשאר אני׳ נשארתי אני ביניהם שלא הכוני ואמלה זו מורכבת מן ונשאר שהוא נפעל עבר ומן אשאר שהוא איתן מן הקל ונעשה ההרכבה אחר כשהיו מכים נתתי עיני מי נשאר בחצרות שלא הכו ורמיתי כי לא נשאר שלא אני זהו ונשאר ואחר שני סעמים במלה אחת לקצר והוא על דרך למות כמו שפירשנו במלת משתחוים ובא להודיע כי לא היה בחצרות בית הקדש מי שהיה עליו התי״ו אלא הוא לבדו: ואשתארית׳ ואמרית׳ קביל בעותי׳ יי׳ אלהים המחבל את ית כל שארא דישראל במישפכך ית חימתך על ירושלם: ואמר לי חובי בית ישראל ויהודה תקיפו בה לחדא ואתמליאת ארעא חיבי קטול וקרתא איתמליאת אסטיות דין ארי אמרו רחיק יי׳ ית יתבי ארעא ולית דאגליא קדם יי׳: ואף אנא לא אחוס מימרי ולא ארחים פורענות אורחתהון ברישיהון יתבית: והא גברא דלביש לבושא דפינקסא בחרציה מתיב פיתגמא למימר עבדית כמא דפקדתני: וחזית והא ברקיעא די על ריש כרוביא כאבן טבא כחזו דמות כורסיא איתחזי עליהון: ואמר לגברא דלביש לבושיא ואמר עול לבני גלגלא לתחות כרובא ומלי חופנך גומרין דאישא מבני כרוביא וזרוק על קרתא ואנא חזי: וכרוביא קיימין מדרום לבית׳ במיעל גברא ענן אמיטתא אתמליאת ית דרתא גוה: ואיסתלק יקרא דיי׳ בכרובא דהוה שרי עלוהי ושרא מיעל לקביל סקופת בית׳ ואתמליאת בית׳ ית ענן אמיטתא ודרתא איתמליאת ית זהור יקרא דיי׳: וקל כנפי כרוביא אישתמע עד דרתא ברית׳ כקלא מן קדם שדי במלולא: והוה בפקידותיה ית גברא דלביש לבושיא למימר סב אשתא מבני גלגלא מבני כרוביא ועל

ויאמר אליהם טמאו את הבית׳ ומלו ית דרתא קטולין פוקו ונפקו וקטלו בקרתא: והוה כד קטלותהון ואשתארית אנא ואשתטחית על אפי וצוחית׳ ואמרית׳ קביל בעותי׳ יי׳ אלהים המחבל את ית כל שארא דישראל במישפכך ית חימתך על ירושלם: ואמר לי חובי בית ישראל ויהודה תקיפו בה לחדא ואתמליאת ארעא חיבי קטול וקרתא איתמליאת אסטיות דין ארי אמרו רחיק יי׳ ית יתבי ארעא ולית דאגליא קדם יי׳: ואף אנא לא אחוס מימרי ולא ארחים פורענות אורחתהון ברישיהון יתבית: והא גברא דלביש לבושא דפינקסא בחרציה מתיב פיתגמא למימר עבדית כמא דפקדתני: וחזית והא ברקיעא די על ריש כרוביא כאבן טבא כחזו דמות כורסיא איתחזי עליהון: ואמר לגברא דלביש לבושיא ואמר עול לבני גלגלא לתחות כרובא ומלי חופנך גומרין דאישא מבני כרוביא וזרוק על קרתא ואנא חזי: וכרוביא קיימין מדרום לבית׳ במיעל גברא ענן אמיטתא אתמליאת ית דרתא ואתמליאת בית׳ ית ענן אמיטתא ודרתא איתמליאת ית זהור יקרא דיי׳: וקל כנפי כרוביא אישתמע עד דרתא ברית׳ כקלא מן קדם שדי במלולא: והוה בפקידותיה ית גברא דלביש לבושיא למימר סב אשתא מבני גלגלא מבני כרוביא ועל

ואמר אליהם טמאו את הבית׳ ומלאו את החצרות חללים צאו׳ ויצאו והכו בעיר: ויהי בהכותם ונאשאר אני ואפלה על פני ואזעק ואמר אהה אדני יהוה המשחית׳ אתה את כל שארית ישראל בשפכך את חמתך על ירושלם: ואמר אלי עון בית ישראל ויהודה גדול במאד מאד ותמלא הארץ דמים והעיר מלאה מטה כי אמרו עזב יהוה את הארץ ואין יהוה ראה: וגם אני לא תחוס עיני ולא אחמל דרכם בראש נתתי: והנה האיש לבוש הבדים אשר מתניו משיב דבר לאמר עשיתי כאשר צויתני: וארא והנה אל הרקיע אשר על ראש הכרבים כאבן ספיר כמראה דמות כסא נראה עליהם: ויאמר אל האיש לבש הבדים ואמר בא אל בינות לגלגל אל תחת לכרוב ומלא חפניך גחלי אש מבינות לכרבים וזרק על העיר ויבא לעיני: והכרבים עמדים מימין לבית בבאו האיש והענן מלא את החצר הפנימית: וירם כבוד יהוה מעל הכרוב על מפתן הבית׳ וימלא הבית׳ את הענן והחצר מלאה את נגה כבוד יהוה: וקול כנפי הכרבים נשמע עד החצר החיצונה כקול אל שדי בדברו: ויהי בצותו את האיש לבש הבדים לאמר קח אש מבינות לגלגל מבינות לכרבים ויבא ויעמד

ונאשאר אני׳ ונשארתי אני: מלאה מוטה׳ דין מעיקל: על רחש הכרובים׳ על רחש מרכבת חיות המרכבה ובפרשת זו חזר לקרותה כרובים לפי שנהפכו פני השור לפני כרוב כמ׳ שכתוב׳ בפרשה זו ופמרו רביחינו יחזקאל בקש רחמים והפכו לכרוב אחד׳ לפניו רבונו של עול׳ אין קטיגור נעשה סניגור: בינות לגלגל׳ בין האופנים כל מקום שנאמר ויאמר ויאמר אינו אלא לדרש הקב״ה אמר לגבריאל והוא בקש מן הכרוב לתת׳ לו כדי שלטנגו הגחלים וחקל הגזרה וכן הוא מפורש בענין ויבא ויהן אל חפני לבוש הבדים: וזרוק על העיר׳ לא זרקם מיד ואע״פי שקבלם לבוש הבדים לא הסליקה עד לאחר שם שני׳ לקבלתו שנת עמודו הגחלי׳ בידו כל שם שנים ותדע שהרי נבואה זו בשנה השביעית נאמרה והעיר חרבה בשנת החמת עשרה: מימין לבית׳ בדרום: החצר הפנימית׳ היא העזרה: על מפתן הבית׳ הוא הסילוק עצמו האמור למעלה: עד חצר החיצונה׳ הר הבית יכול מפני הקול נמוך תלמוד לומר כקול שדי בדברו אלא משהוא מגיע לחצר החיצונה הוא נפסק׳ והנה

מסרה

צאו ג׳ וסימ׳ לאמר לאסורים צאו׳ נודו מתוך בכל׳ ויאמר אליהם טמאו את הבית׳ במאד מאד ו׳ וסימ׳ נמסר בסדר לך לך: ונתתי ג׳ קמץ וסימ׳ וגם אני לא תחוס עיני׳ מצמרת הארז׳ הכל נתתי׳ ד פסוקים אל אל על וס מ׳ ויבא יואב אל המלך דוד׳ ומשפט בא אל ארץ המישור׳ ויאמר אל האיש לבוש הבדים׳ וארא ואקים ואמר אל החרים ואל הסגנים׳ וימלא ו׳ בקריא׳ וסי׳ אחרי הבית יי׳ את היאר׳ וימלא את החכמה וימלא בית הבעל׳ וימלא הבית׳ וימלא המן על מרדכי חמה׳

רשי

ונאשאר אני׳ ונשארתי אני: מלאה מוטה׳ דין מעיקל: על רחש הכרובים׳ על רחש מרכבת חיות המרכבה ובפרשת זו חזר לקרותה כרובים לפי שנהפכו פני השור לפני כרוב כמ׳ שכתוב׳ בפרשה זו ופמרו רביחינו יחזקאל בקש רחמים והפכו לכרוב אחד׳ לפניו רבונו של עול׳ אין קטיגור נעשה סניגור: בינות לגלגל׳ בין האופנים כל מקום שנאמר ויאמר ויאמר אינו אלא לדרש הקב״ה אמר לגבריאל והוא בקש מן הכרוב לתת׳ לו כדי שלטנגו הגחלים וחקל הגזרה וכן הוא מפורש בענין ויבא ויהן אל חפני לבוש הבדים: וזרוק על העיר׳ לא זרקם מיד ואע״פי שקבלם לבוש הבדים לא הסליקה עד לאחר שם שני׳ לקבלתו שנת עמודו הגחלי׳ בידו כל שם שנים ותדע שהרי נבואה זו בשנה השביעית נאמרה והעיר חרבה בשנת החמת עשרה: מימין לבית׳ בדרום: החצר הפנימית׳ היא העזרה: על מפתן הבית׳ הוא הסילוק עצמו האמור למעלה: עד חצר החיצונה׳ הר הבית יכול מפני הקול נמוך תלמוד לומר כקול שדי בדברו אלא משהוא מגיע לחצר החיצונה הוא נפסק׳ והנה

מנחה גדולה

למ״ד לגלגל במקום ה״ת הידיעה וכן לכרוב כמו הכרוב וכן מבינות לכרובים כמו הכרובים וכמוהם גם זה בשוא כמשפט הסמוכי׳: אל בינות לגלגל אל תחת לכרוב׳ למעלות לגלגל׳ על דרך כלל כאילו אמר לאדם נשען על ידו על לשמים הגיע עיר׳ למעלות לגלגל׳ אחר מבינות לגלגל מבינות לכרובים׳ ואל תחת׳ כמו בינות ובאמרו תחת רמז בו כי הגלגל תחת הכרוב במעלה׳ גחלי אש מבינות לכרובים׳ כמו מתחת לכרובי׳ זהו שאמר למעלה במרכבה הראשונה היא מתהלכת בין החיות ושם באמרנו הענין׳ ויבא לעיני׳ בא אל בינות לגלגל כאשר בא אל בינות לגלגל׳ ואני ראיתי בואו ולא אמר נזה עשה והפסיק בענין הכרובים ואמר׳ והכרובים עומדים מימין לבית בבאו האיש׳ הראה האל לנביא הכרובים מימין לבית׳ עושים לצפון הבית לטע׳ שכתבנו הראהו הכרובים בהפכם׳ בבאו האיש׳ כמו ותראהו את הילד וה״ז הוא לבוש הבדים ופי׳ בבאו כאשר בא אל בינות לגלגל׳ והענן מלא את החצר הפנימי׳ היא העזרה והחצר החיצונה היא הר הבית׳ וכבר פירשנו דבר הענן במרכבה הראשונה בנסתר ובהיות הכבוד בבית׳ הענן היה בחצר ובמלאת הכבוד מן הבית לחצר נמלא הבית מן הענן׳ והחצר מלאה את נגה כבוד יי׳׳ כי דרך החצר ינגה הכבוד׳ וירם׳ מבואר הוא׳ וקול כנפי הכרובים׳ מבואר הוא במרכבה הראשונה׳ ויהי בצותו׳ חזר להשלים ענין ויבא לעיני שאמר׳ ויעמוד

ומלאו׳ לוו מבנין הדגוש אף על פי שהלמ״ד אינה דגושה כי יתלאו כמוהו קלים מבנין הדגוש כמו ובקשו ברחובותיה כי לא מלאו אחריו ויקנאו בו והדומים להם: את החצרות׳ חצרות בית המקד׳ עזרת מקשים ועזרת נשים והר הבית כי כולם היו חצרות׳ ויהי כהכותם׳ בכ״ף בהכותם בחצרות כי שם היה הנביא במראה: ונאשאר אני׳ נשארתי אני ביניהם שלא הכוני ורמיתי כי לא נשאר

ויאמר אליהם טמאו את הבית׳ אל תחושו אם תהרגו בבית המקדש וד׳ טמאו את הבית בחללים כי הם טמאוהו ראשונה בגלולים: ומלאו׳ לוו מבנין הדגוש אף על פי שהלמ״ד אינה דגושה כי יתלאו כמוהו קלים מבנין הדגוש כמו ובקשו ברחובותיה כי לא מלאו אחריו ויקנאו בו והדומים להם: את החצרות׳ חצרות בית המקד׳ עזרת מקשים ועזרת נשים והר הבית כי כולם היו חצרות׳ ויהי כהכותם׳ בכ״ף בהכותם בחצרות כי שם היה הנביא במראה: ונאשאר אני׳ נשארתי אני ביניהם שלא הכוני ורמיתי כי לא נשאר

ויעמוד אצל האופן · הוא הגלגל שזכר אז נאמר כי אצל אינו כמו בינות ושנה המלוה בזה כמו ששנה בלקיחת האש מבינות הכרובי' שלא לקחה אלא הכרוב ומ"מ זה לא לשנות המלוה אלא כאדם הירא להכנס למקום יותר גבוה ונקדש ממנו ועמד אצל האופן לראות מה יהי' והנה לקח הכרוב האש מבינות לכרובים ונתנם אל חפניו והכרוב הזה הוא אחד מן הכרובים אשר האופנים הנלוים לפיכך אמר מבינות לכרובים: ויאמר · יצא לגמור מלות האל יתברך והוא לזרוק האש על העיר · ובדרש גבריאל שהוא לבוש הבדים בקש מן הכרוב לתתם לו כדי שילטנגו הגחלים מיד אל יד ותקל הגזרה ועוד היו בחפניו שש שנים כדי שיהיו הגחלי' עוממות בידו להקל עוד הגזרה שהרי נבואה זו היתה בשנה הששית ולא חרבה העיר עד שנת אחת עשרה: וירא · מה שאחר וירא ואמר תבנית להראות כי לא הי' הכל אלא במראה הנבואה לא שיש לכרובים ידים ורגלי' וכנפי' כמשמעם ואמר באחד מהם להורות על האחרים: וארה · מבואר הוא במרכבה הראשונה בנסתר: ומראיהם · גם זה מבואר: בלבתם · כי המקום אשר יפנה הראש הוא הכרוב והאופן הולך אחר הכרוב כי רוח החיה באופנים ויונחן תרגם הראש קדמאה: וכל בשרם · יש להתבונן למה זכר לאופנים בשר ולא לכרובים ומבואר הוא בנסתר: וגבהם · חסר י"ו הרבוי מהמכתב: וידיהם · תרגם יונתן ואסדהון ענין אסדות הפסנה שהוא מקום מדרון: לארבעתם הופניהם · זה תוספת באור כמו להם לבני ישראל ועמהם היתן וידותן הגוזרות והלומים להם ובקנת' היה מספיק באחד שהרי זכר הדבר בסמוך והיה מספיק אם היה אומר לארבעתם לבד אלא שנהגו תוספת באור במקומות וכנוי אופניהם על עצמם כמו שנהגו בכנוי המספר כמו נאם שלשתיכם ויפלו שבעתם: לארבעתם · תרגם יונתן לארבעתהון דגלגליא: לאופני' להם קורא הגלגל בהזני · לא אמר כי לאופנים יקראו גלגלים כי ידוע הוא זה לכל בעלי הלשון כי הופן וגלגל שם אחד במלות שונו כמו בגד ושמלה ואמר והופן וענגה ואמר והמם גלגל עגלתו והטנין אח' ומה בא ללמד הנבי' כי שמע כי לאופנים בא קול שקרא להם קול הגלגל והו' ענין קריאה כמו הדור אתם רהו לבר י"י כי כל המעשה שזכר לאופנים במלוחו וברלומו היה וכאילו קורא לו המלוה עשה כך ועשה כך ומלות האופן הוא הכרוב: קורא · משלא נזכר שם פעלו מהדגוש והפועל הוא הגלגל הקורא תמיד ואין קריאתו בקול

רשי

והנה ארבעה אופני · לפי שנשתנית אחת מן הפני' הוזקק לחזור ולשנות כאן כל מעשה החיות בראשונה שלא תאמר מרכבה אחרת היא · וידיהם של אופנים הם החור שהמרכבה מתגלגלת בתוכן שקורין בו"יל בלע"ז ויונתן תרגם ואסת דהון ופפוכיהם: לארבעת · אופניה' לארבעת אופני החיות: להם קורא הגלגל באזני · אני שמעתי שהמלאך היה קורא את האופן גלגל קורא הגלגל להם נקר' שם גלגל: פני האחד · פני הכרוב הם היו פני השור שנהפכו לכרוב: פתח שער בית יי' · פתח ההיכל: הקדמוני · שבמזרח וזה היה מסע סילוק השני ממפתן בית קדשי קדשים לעזרה: היא

מסרה

הכרבים י"ג חס' וסי' נמסר בסדר תרומה: ומראה ז' קמצין וסימ' ומראה כבוד יי' כאש · ומראה הגגע עמק · ומראה רגתק · ומראה אש לילה · ומראה האפני' בנין אבן תרשיש · ומראה הערב הלרים האכלים · ומראה הערב והבקר · וא' פתח ומראה ולא בחירת: קורא ו' וסימ' נמסר בישעיה סוף סימ' נ"ה: וירומו ב' א' מ"ל וא' חס' וירמו הכרובים היא החיה · וירומו מן הארץ לעינו · קרמ' חס': לרום ב' וסימ' שמים לרום · לרום מעל הארץ לא יסבו:

ויעמד אצל האופן: ויאמר אל־האיש לבש הבדים לאמר בא בתוך־אופן תחת לכרוב ומלא חפניך גחלי־אש מתוך הכרובים והרעם בעיר ויבא׳ לעיני׳ ׃ ויאמר אל־האיש הלבש הבדים ויבא׳ בתוך־האופן׳ אחר הכרובים׳ ויבא׳ לעמד׳ אצל׳ האופן׳ ׃ ויבא׳ האיש׳ לעמד׳ אצל׳ האופן׳ ׃ ויבא

אינון בְּרִיָּא דַּחֲזַיְתִי תְּחוֹת יְקָרָא
אֱלָהָא דְּיִשְׂרָאֵל בְּנַהַר כְּבָר וִידָעֵית
אֲרֵי כְּרוּבְיָא אִינוּן: אַרְבַּע אַרְבַּע
אַפִּין לְחָד וְאַרְבַּע גַּפִּין לְחָד וּדְמוּת
יַד אֱנָשָׁא תְּחוֹת גַּפֵּיהוֹן: וּדְמוּת
אַפֵּיהוֹן אִינוּן אַפַּיָּא דִּי חֲזַיְתִי עַל
נַהַר כְּבָר חֲזַיְרוֹן וְאִינוּן בְּרִיָּא
לְקָבֵיל אַפָּהָא אָזְלָא: וּנְטָלַתְנִי
רוּחָא וְאָעֵילַתְנִי לְתַרַע בֵּית
מַקְדְּשָׁא דְּיָיָ מַדִּינְחָא דְּפָתִיחַ
לְמַדִּינְחָא וְהָא בְּסַעֲלָנָא דְּתַרַע
עַסְרִין וְחַמְשָׁא גַּבְרִין וַחֲזִית בֵּינֵיהוֹן
יַת יַאֲזַנְיָה בַּר עַזּוּר וְיַת פְּלַטְיָה בַּר
בְּנָיָה רַבְּרְבֵי עַמָּא: וַאֲמַר לִי בַּר אָדָם
אִלֵּין גַּבְרַיָּא דְּמַחַשְׁבִין לְמֵינַס
וּדְמַלְכִין מְלַךְ בִּישׁ בְּקַרְתָּא הָדָא:
דְּאָמְרִין לָא בְּקָרִיב לְמִבְנֵי בָתִּין הִיא
חַשִּׁיבָא לָנָא כְּדוּדָא וַאֲנַחְנָא חַשִּׁיכִין
בְּגַוָּהּ כְּבִיסְרָא דְּבַשִּׁיל בְּגוֹ דוּדָא:
בְּכֵן אִתְנַבֵּי עֲלֵיהוֹן אִתְנַבִּי בַּר אָדָם:
וּשְׁרַת עָלַי רוּחַ נְבוּאָה מִן קֳדָם יְיָ
וַאֲמַר לִי אֵימַר כְּדֵנֵן אָמַר יְיָ כֵּן
אֲמַרְתּוּן בֵּית יִשְׂרָאֵל וְדִי אַתּוּן
מְהַרְהֲרִין וְדִסְלִיקַת עַל לְבָבְכוֹן קָדְמַי
גְּלָן: אַסְגִּיתוּן קְטִילֵיכוֹן בְּקַרְתָּא
הָדָא וּמְלֵיתוּן שׁוּקָהָא קְטִילִין: בְּכֵן
כְּדֵנֵן אָמַר יְיָ אֱלָהִים קְטִילֵיכוֹן
דְּשַׁיְיתוּן בְּגַוָּהּ אִינוּן בְּבִיסְרָא וְהִיא
כְּדוּדָא וְיַתְבוֹן אַגְלֵי מִגַּוָּהּ: מִן קֳדָם
דְּקַטְלִין כְּחַרְבָּא דְּחֵילְתּוּן וּדְקַטְלִין
בְּחַרְבָּא אַיְתֵי עֲלֵיכוֹן אֲמַר יְיָ אֱלָהִים:
וְאַגְלֵי יַתְבוֹן מִגַּוָּהּ וְאֶמְסַר יַתְכוֹן בְּיַד
נוֹכְרָאִין וְאַעְבֵּיד בְּכוֹן פּוּרְעָנוּת דִּינִין:
בְּחַרְבָּא תִּתְקְטְלוּן עַל תְּחוּם אַרְעָא
דְּיִשְׂרָאֵל אִתְפְּרַע מִנְּכוֹן וְתִדְּעוּן אֲרֵי
אֲנָא יְיָ: הִיא לָא תְהֵי לְכוֹן כְּדוּדָא
בְּרַם אַתּוּן תְּהוֹן בְּגַוָּהּ כְּבִיסְרָא
דְּבַשִּׁיל בְּגוֹ דוּדָא עַל תְּחוּם אַרְעָא
דְּיִשְׂרָאֵל אִתְפְּרַע מִנְּכוֹן: וְתִדְּעוּן
אֲרֵי אֲנָא יְיָ דִּי בְקַיְּמֵי לָא הַלְכְתּוּן
וְדִינַי לָא עֲבַדְתּוּן וּבְנִימוֹסֵי עַמְּמַיָּא דִּי בְסַחֲרָנְכוֹן עֲבַדְתּוּן:

הרבעה מרבעה פנים לאחד: ולכל אחד כרוב היה החיה: מבואר הוא: ודמות ידי אדם: ולכל אחד ידי אדם מהכרובים מרבעה פנים ומרבע כנפים: ודמות פניהם: מראיהם: ואותם: ועצמם כמו מתחת כנפיהם ומבואר הוא: ודמות פניהם: מראיהם היה כפנים אשר וראתי שיטרי בני ישראל אותם ברע כלומר עצם הפנים ומראיהם היה כפנים אשר ראיתי בנהר כבר: ותשא אותי: וכבר נשאה אותי והביאה אותי אל שער בית יי' הקדמוני למעל' זכר זה ויבא אותי אל חצר בית יי' הפנימית ושנה אותו הנה להודיע כי באותם כ"ה אלה היו הע' שרי העם: ויאמר והיועצי' לפי שהיו שריס וגדולי העיר אמר זה בהם כי בהם תלוי עצת העיר עצת דבר רע: האומרים לא בקרוב בנות בתים: לא בקרוב תהיה הגזרה שמחגבא הגבית עליכם לפיכך לא נחוש לדבריו ונבנה בתים כי ירושלם היא הסיר ואנחנו הבשר כמו שהבשר לא יוציאהו מתוך הקדרה עד שיתבשל כן אנחנו לא נצא מירו' ולא נגלה ממנה עד שיגיע זמנינו למות ונמות בה: בנות: מקור כמו ביום עשות אלהים: ותפול: כן אמרתם אמת אמרתם במשל הזה אשר אתם מוסלים הבל לא כדרכיכם על עצמכם ולא כאשר חשבת' כי מחשבותיכם אני ידעתי ידעתי שאתם מוסבי' באמרכם המשל הזה שלא תגלו מתוך ירושלם אלא המשל יהיה כמו שאומר כי חלליכם שהרבית' הם בשר והיא הסיר כי בתוך העיר שפכת' דם נקי ושמתם החללים בתוכה כבשר בתוך קלחת אבל לעצמיכ' לא יהיה המשל כמו שחשבתם: ומעלות רוחכם אני ידעתיה: המחשבה העולה על רוחכם ונקראת מעלה ולרבות מעלות ופי' ידעתיה כל אחת ואחת מהמעלות: הרביתם: והנה הולך ומפרש המשל: לכן: הוציא מתוכה: מקור במקום אוציא כלומר נזרתי להוציא אתכם מתוכה לא כאשר חשבתם שתהיו בתוכה עד מותכם ולא תגלו ממנה: חרב ירא'תם: בגרי מן ולא ירא אלהי'הם ירא חרב מלך בבל ושלחו לאנרים לעזרה כמו שכתוב בצדקיהו ויחרד בו לשלח מלאכיו מצרים לתת לו סוסים ועם רב: וחרב אביא עליכם: אותו חרב שירא'תם ממנו אותו אביא עליכ' אלא יביל אתכם מלך מצרים: והעלתי אתכם מתוכה: לא באשר חשבת' שתהיו בתוכה עד יום מותכם: בחרב תפולו: על גבול ישראל עם צדקיהו והוא ברבלתה בארץ חמת כמו שאמר ונס את כל שרי יהודה שחט ברבלתה וחמת גבול ישראל כמו שאמר מלבוא חמת ועל נחל מצרים: היא לא תהיה לכם לסיר: כמו שחשבתם שלא תצאו מתוכם: ואתם תהיו בתוכ' לבשר: אבל לא בתוכה ממש כי אל גבול ישראל אשפיט אתכם ותהיו כבשר שמבשלים אותו והוא נמק בתוכו כמו שאמר וכבשר בתוך קלחת ושם בגבול ישראל יגיע זמן בשולכם וכן תרגם יונתן היא לא תהא לכון כדודא ברם אתון תהון בגוה כבשרא דבשיל בגו דודא: וידעתם: אז בהגיע משפטכם תדעו כי אני יי' כי כמו שגזרתי עליכם כן יגיע אליכם: וכמשפטי הגוים אשר סביבותיכם עשיתם: לעבוד אלהים אחרים כמו שהם עובדים ולשפוך דם נקי כמו שהם שופכים: ויהי

מעלה בקרוב: יבאו דברי הנביאי' עלינו: בנות בתים: אין לחוש להם אלא בנות בתים ושבת בתוכם כי לא נגלה מן העיר הזאת עד מותינו: היא הסיר והאנחנו הבשר: כשם שהיין הבשר יוצאות מן הסיר עד גמר בישולו כך לא נצא ממנה עד שנמות: כן אמרתם: ידעתי כי זאת אמרתם שירושלם הסיר ואתם הבשר ואני אומר לכם כי לחלליה שנתחשב בה היא לסיר שהם נגמרו בה אבל לכם לא תהי' לסיר לקלוט אתכ' עד יום מיתה כי אתכם אוציא מהוכה: ומעלות רוחכם: העולה על דעתכם בוט"ר מ"ל"ט בל"ע"ן: הוציא: כמו להוציא: ולשות בניתם הבתים כי בגלות תלכו אחבות והבנים ואין יורש את הבתים: חרב ירא'תם: כשפכת' לעזרה למלך מצרי כמו שנאמר בצדקיהו ויחרד בו לשלח מלאכיו למצרים: על גבול ישראל: בסוף הגבול והיא רבלת' ארץ חמת היא אנטוכיא שם נשפט צדקיהו ביד נבוכד נצר כמו שנא' בספר מלכי' שם שחט את בניו שם נקרו את עיניו והיא סוף הגבול שנא' במרגלים ובכמה מקומות על לבא חמת. לא תהיה לכם לסיר: המשמרת נתחיה על גמר בישולם: ואתם תהיו בתוכה לבשר: שתתכו בתוכ' ותשברו בתוכה כבשר בסיר ובתוך קלחת: אל גבול ישראל אשפוט אתכם: ולא בתוכה תמנותו: מאיך

מסרה

היא ג' ר"פ בקריאה וסימ' והיא מוצאת והיא שלוחה אל חמיה. היא לא תהיה לכם לסיר: ואותם ג' ל' מ"ל וא' חסר וסימ' והעמיד רבון המטהר. אשר ראיתי על נהר כבר מראיהם. ויבאו אליך כמבוא עם. קדמא חס': והיעצים ד' חסרי' בליש' וסי' והיעצים עצת רע בעיר. ויעציך כבתחלה. יעץ בליעל ויעציו ושריו. וכל יוצא דכוו': חוצתיה ג' כתיב כן בליש' וסימ' אל תגידו בגת. ומלאתם חוצתיה. חגרו שק. וכל ירמיה דכוו' חצות כתיב: יראהם ג' וסימ' חרבא דמשה נורא. ופי' בסדר בהעלותך:

מנחה גדולה

והנה החיים לבוש הבדים אשר הקסת נמתניו מסיב דבר וגו'. מפר"ש ז"ל ורלה הנביא כאלו בהשליש הפס תשובתו אלו בא החיים לבוש הבדים והסיב דבר לאחדוני לאמר עשיתי כאשר צויתני והנה כפי הדרך הראשון מהפירוש שהיה החיים לבוש הבדים רמז לדין והמשפט אלה הפס שיכנס בדבר הזה יהיה תשובתו עשיתי כאשר צויתני להבחין בין לדיק לרשע שכל המוקים נמקו בעונם וכפי הדרך הפני שהוא היה רמז למלך ישראל בחסיד יהיה ענין והתית תו מסיב דבר לאמר עשיתי וגו' קודם מלקחת הגחלים ולפי משמעות הגמרא היה מסיב דבר אחר לקיחת הגחלים. אלא שע"כ כתבו פה קודם שדיבר מלקחת גחלים להורות שעד כה עשה כאשר צוה משה"כ מה שכ' להלן ויאמר אל החיים וגו' ומלא חפנך גחלי אש בזה לא עשה כאשר צוה. וזהו אומרו מסיב דבר שהיה מסיב דבר לומר עשיתי כאשר צויתני ואמרו לו הלא פיך ענה בך שלא עבדת כד פקדון והנה בזה איכך ראוי לעונש כ"כ כיון שכונהך היה לעובת ישראל אלא שלא היה לך להסיב משובה שלא לא עברת אלא על אחת משא"כ עכשיו שנית בשתי' והם כפותרות זו אם זו שנמה שנית בלקיחת הגחלים כדי שילטנגו מראה שכוונת לטובת ישראל ואתה מלטער על ארמון של ישראל ואח"כ אתה בא ומסיב דבר שזה היה ראוי לעשות לך אם היה הדבר לך לשמחה בדבר טוב משא"כ עכשיו שהיה קלקלה הרי אין מסיבין על הקלקלה ואתה השבת ת שובה ש"ת שאין הדבר בעינך כקלקלה וא"כ מ"ט לא עבדת כד פקדון ואמר וירם כבוד ה' מעל הכרוב וגו' ואח"כ וישלח הכרוב וגו' כמו שכתבתי למעלה משל למלך שאמר לפדגוג רדה את בני אבל לא הרדנו עד שהלך מלאך מרחמי עליו ע"כ הקדים וירם כבוד ה' וגו' קודם לקיחת הגחלים:

ויהי

יאוציה כ' ולקחתי יחזיה

ג' ר"פ בקריאה

ג' מל' חס'

ד' מל'

ח'

ל חסי'

ל' בטע' ל' חס' ול' חס' בלים

ל' כ'

ג

ג'

ג' ומלי' כ"כ נלים ל"ב נפש'

ג

ג' כ' חרבא דמשה נורא

ה

ה

ה

ויהי כהנבאי · בכ"ף כאשר הייתי מתנבא ראיתי שמת פלטיהו בן בניהו : כלה אתה עושה · דרך שאלה ואף על פי שאין בו ה"א השאלה כמו ארדוף אחרי הגדוד הזה אתה זה בני עשו והדומים להם ומה שנעק על מיתתו שראה והוא היה רשע לפי שראה מיתתו פתאום והוא היה מראשי העם חרד למיתתו אמר כי אולי יעשה תשובה והלל לא ענה לנעקתו דבר : ויהי · בן אדם אחיך אחיך אנשי גאולתך · אמר שלשה פעמים לגלות בני גד ובני ראובן ולגלות שמרון ולגלות יהויכין וחזר וכללם וכל בית ישראל כלה: וסמך ענין זה למה שהיו אומר בנות בתים היא הסיר ואנחנו הבשר שהיו אומרים שיהיו לעולם בתוכה והיו חושבי' ואומר לנגד אותם שגלו : רחקו מעל יי' · אותם שגליתה רחקו מעל יי' כלומר מעל אדמת יי' שהיא אדמת הקדש כי לגו היא נתנה הארץ למורש' לא לכם שגליתם ממנה : רחקו · לשון פ"א הפעל פתוחה כמו ושחטו הפסח ואמר היא ואחר כן אמר הארץ הכנוי קודש הידיעה כמו והרגהו את הילד והדומים לו : לכן · כי הרחקתים בגויים · ואף על פי כן לא עזבתים אלא הייתי להם למקדש מעט בארצות אשר באו שם שם בלומ' אם רחקו ממקדש יי' שהוא מקדש גדול שם בארצו אני אהיה להם למקדש מעט כלומר מעט מעט שם להתפלל אלי אני עמהם ושומע קולם ומגיל' מיד אויביה' שלא יעשה בהם כלה ועוד אני עתיד לקבץ אותם כמו שאמר בסמוך וקבצתי אתכם : למקדש מעט · פתח כי הוא סמוך למלת מעט כי מעט אינו תאר אלא שם כן מלאתיהו בקלת ספרים מדויקים ובקלת מצאתי קמץ אם כן מעט יהיה תאר ויונתן תרגם ויהבית להון בתי כנישתא וגומר כבעמוד : לכן · אמר כנגד עשרת השבטים שגלו תחילה : וקבצתי אתכם · על גלות השבטים אמר זאת הבטוח' לא על גלות בבל כי לאחר' שהיו מבזיה יושבי ירושלם בשר קבוץ גלותם ועוד שאמר מן העמים מן הארצות ועוד שאמר ונתתי להם לב אחד ורוח אחדה ולא היה כן לעולי בבל : ובהו שמה נחלקה המלה בטרחא וכן ולא כח והינון עשרה בטעמא : את כל שקוציה · השקוצי' והתועבות שעשו בהם הגויים והם שקוצי אדום כי בידם תהיה בבא הגאולה וימצאו השקוצים בה והיא שותה כי עליו נאמר גם כן ולתת שקוץ משומם: ונתתי להם לב אחד · שיהיה להם לב אחד ליראה את יי' לא יהיה עוד לבם פונה אל התועבות אלא לבם יהיה מיוחד לאל לבדו ויונתן תרגם לב דחיל : לבם האבן · חזק כאבן מלקבל הוכחות מוסר : לב בשר · כי הבשר הוא רך ויהיה לבם רך לקבל המוסר ותרגם יונתן ואתבר לבא דהוה חקיף כאבנא וגומר כבעמוד : למען · מבואר הוא : ואל לב שקוציהם · ואל אשר הם בירושלם עתה שהולך לבם ללב שקוציהם ותועבותיהם דרכם בראשם נתתי כלומר אשיב גמולם בראשם ופי' לב שקוציהם כהילו לבם חלוק לשני לבבות כמו שאמר אליהו לעובדי הבעל עד מתי אתם פוסחים על שתי הסעיפים והנה לבם חליק והולך הראון אחר שקוציהם יותר : ויאמר · כבר פירשנו הענין : ויעל · כי משער בית יי' נסע אל תוך העיר ואם לא נזכר ומעל תוך העיר עלה ועמד על ההר אשר מקדם לעיר והנה הוא מסלק מן העיר ושב לו אל מקומו השמים ופי' מעל תוך כי למעלה מהארץ ראה אותו כמו שאמר וירומו מן הארץ לעיני והר הזה הוא הר הזיתים שהוא למזרח העיר וכן תרגם יונתן ואסא על טור זתיא : ורוח נשאתני · במראה ברוח אלהים · להודיע כי ההליכה לירושלם והשיבה לבבל לא היה מתם אלא במראה אלהים נראה לי כן : ויעל מעלי המראה אשר ראיתי · אז עלתה מעלי רוח הנבואה ונתן לי רשות לדבר זהו שאמר למעלה ובדברי אותך אפתח את פיך וגומר : ואדבר אשר הראני · בסגול הה"א ולית כוותיה ומה שאמר את כל דבר יי' דבר המגלה ובאו אל הגולה תל אביב ושבתו שם משמים ולאתו אל הבקעה וקחתו לבנה ושכיבתו על גדו ודבר העבותים ודבר חטין ושעורים ומרב מדה ודברי התוכחה ובואו לירושלם ושובו לבבל הכל אמר להם זהו את כל דברי יי' אשר הראני : ויהי

רשי

אחיך אחיך · גלות שמרון וגלות יכניה וכל בית ישראל שהלכו בגולה : אשר אמרו להם · אשר אמרו עליהם יושבי ירושלם שלא גלו עם יכניה שהמליך עליהם נבוכד נצר את צדקיהו ועת' הם מתחקים על אחיך שגלו ואומרי' עליהם רחקו מעל יי' : למקדש מעט · לבתי כנישתא דאינון יתבין תיגיין לבי מקדשא : לב בשר · לב רך ונוח ליכנע : ואל לב שקוציהם וגומר · ואותם על אשר לב שקוץ ותועב' לבם הולך שנשארו בירושל' שלא גלו וטועי' בע"ז ושקוצים : דרכם בראשם נתתי · שאוניא עליהם חרב ושבי וילכו בגול' ויעשו הכרובי' · לאחר שגמר דברו אלי נשתלק : על ההר אשר מקדם לעיר · הוא הר הזיתים שהוא במזרחו של העיר וזה מסע שליחית במראה ברוח אלהים · נדמה לי כאילו עכשיו היא ממזרחי מירושלם לבבל : כלי

מסרה

ואפל חד מן ז' זוגין מן כ"ב בסיפ' קרמ' נסיב אות וחסר מלה ותניין ב חסר אות ונסיב יתיר מלה וסימ' ואת את יי' אלהיך תירא ואתו תעבד ובשמו תשבע · אתו את יי' אלהיך תירא אתו תעבד ובו תדבק ובשמו תשבע · שנים על פי שנים עדים או שלשה עדים · שני על פי שני עדים או על פי שלשה עדים · ולא אבו אשר אמר זאת המנוחה · לא אבו כי עם מרי הוא בנים לא אבו שמוע תורת יי' · ואפלה ויהי בהכות' ואזעק ואמר· ואפל ויהי בהנבאי ופלטיהו בן בניה ואזעק קול גדול ואמר · וירפאו את שבר עמי · וירפו את שבר בת עמי · והנשאו מי זה מלך הכבוד · ושאו מי הוא זה מלך הכבוד · ואחד חלוף קדמא חסר אות ויתיר מלה ותניין יתיר כה אות וחסר מלה וסימ' כך בחר כי עם קדש אתה · וכך בחר כי עם קדש אתה :

ויהי כהנבאי ופלטיהו בן בניה וגו' · מהר"ם ז"ל כדברי הרד"ק ז"ל שלא היה נעקת הנביא להיות פלטיהו לדיק כי רשע גמור היה אלא לפי שראה מיתתו פתאומית וכו' · ואמר אחיך אחיך וגו' הראשון על הכהנים ואחיך השני על כל שבט לוי והנשי באולתך על יושבי ירושלים ושאמר כל בית ישראל על בני יהודה ובית יהודה והיה ענין הדבור הזה לנביא למה אתה נועק על מיתת פלטיהו ושאר הרשעים שבירושלים הלא ידעת שאחיך הכהנים ואחיך הלוים ואנשי באולתך היושבים בירושלים וכל בית ישראל אשר בערי יהודה כולם הם אמרו להם ר"ל שאמרו על עצמם יושבי ירושלים רחקו מעל ה' ואמר זה כנגד הגולים שגלו עם יכניה שהיו מיושבי ירושלים והיו הנשארים בירושלי' אומרים עליהם שאותם הגולים רחקו מעל הש"ת ושלא היה משגיח בם אמנם לנו ניתנה הארץ למורשה כלומר שירושלים וכל ארץ יהודה נשארה להם למורשה עד עולם והגולים בגלות יכניה וגם בגלות יהויקים לא יהיה להם עוד אחרית ותקוה ואיך מ"כ תזעק על מות האנשים הרשעים ההמה לכן אמור עליהם כי הרחקתים בגוים כלומר אעפ"י שהרחקתים בגוים והפילותים בארצות לא רחקו ממני אבל אהיה להם למקדש מעט בארצות אשר באו שם כי אעפ"י שרחקו מעל מקדשי שהוא המקדש הגדול הזה שם בבית הגוי' אהיה למקדש מעט רומז לבתי כנסיות שיהיו להם בגלות וכו' (כדברי הרד"ק ז"ל) ועוד אני עתיד לקבצם ולגאלם והוא אומרו וקבצתי אתכם מן העמים וגו' ונסוף ונתתי לכם את אדמת ישראל וא"כ לא תהיה ארצו לרשעי ירושלים למורשה כי הם הגולים בשונאם מגלותם ירושה הבל לא יהיו עע"ז כמותם כי בגולתם לירושלי' יסירו ממנה כל תועבותי' ולא תחשוב שיבואו לחטוא כי אני אתן להם בימים ההם לב אחד ורוח חדשה אתן בקרבכם ר"ל אם היה שבת הע"ז אמונת רעות מינות ואפיקורסות בנפש אתן להם לב אחד ורוח חדשה ואם יהיה שבתו היות' להיטיב אחר הדברים הנפלאים אסיר לב האבן מבשרם וגו' ע"כ :

והנה מה שכתב הרד"ק ז"ל ומהר"ם ז"ל שלא היה מיאל עליו על מיתתו וכו' דבר זה במחלוקת שנויה בפרק עשרה יוחסין ז"ל ויהי כהנבאי ופלטיהו בן בניהו מת ואפול על פני ואקרא בקול גדול ואומר אהה ה' אלהים רב וסמואל חד אמר לטובה וחד אמר לרעה מאן דאמר לטובה כי הא דאיסתנדרי דמיסן (פי' שלטון של מיסן) אתניה דר"ב הוה שלח ליה מכולא האי שבייא דאייתית לך לא שדית לן דקאי לקמן בעי לשדורי ליה מישראל א"ל פלטיהו בן בניהו אנן דאסבינן ניקוס קמך הכא ועבדין ניזלו להתם ואמר נביא מי שעשה טובה עם ישראל ימות בתוך ימיו מ"ד לרעה דכתי' ותבא אותי אל שער בית ה' הקדמוני הפונה קדימה והנה בפתח שער ההיכל בין האולם ולמזבח עשרים ואמשה איש ואראה בתוכם את יאזניה בן עזור ואת פלטיה בן בניהו שר העם וכתיב ויבא אותי אל שער בית ה' הפנימי והנה בפתח שער ההיכל בין האולם ולמזבח עשרים וחמשה איש ואראה בתוכם את יאזניה בן עזור ואת פלטיה בן בניהו שרי העם וכתיב ויבא אותי אל שער בית ה' הפנימי וגו' ופניהם קדמה וגו' ממשמע שנ' ופניהם קדמה איני יודע שאחוריהם כלפי מערב מה ת"ל אחוריהם אל היכל ה' אלמד שהיו מסריעין מלמן ומתריזין כלפי מטה וקאמר נביא מי שעשה הרעה הזאת ביסראל ימות על מטתו · ופיר"ש לטובה היה מ"ל הנביא עליו ואחד אמר לרעה שהיה רע בעיניו שמת מיתה יפה · ומהר"ם ז"ל פי' מי

מעשה מרכבה

שכנים היו באלנעה דגלים · בדגל יהודה היה פני אריה · וכתיב נור אריה יהודה · ובדגל ראובן צורת אדם לכי שנאמר בו ויעלו דודאים בשדה · ולהם צורת אדם · ובדגל אפרי' צורת שור שנאמר בכור שורו הדור לו · ובדגל דן כתיב נשר שנ' יהי דן נחש עלי דרך ובאחר בו אכנה ושרף מעוכף : המרכבה השליטית · בשנה השביעית · והיה שנה אנשים חסידים והשביעי ביניהם שהוא לבוש הבדים · וידוע כי בדים הם בגדי כשתן המנוהגין והוא הסוכר הגדול ומכהיב הציל · והוא הזורק אש בציר · ואלה פקודת הציר · ואפשר כי קשת הסיכר הוא רמז לאשר נקרא סופר ההולך לבוש הבדים · ורז"ל פירשו לבוש הבדים זה גבריאל מלאך של אש לפיכך אש הזורק האש על הציר · וכן ראה גבריאל לבוש בדים ולאה פניו כמראה ברק ועיניו כלפידי אש · והכרובי' מיחדים מיחין לבית · הראה האל לנביא הכרובי' מיחין לבית · לפי שהראה התועבו' שהיו עושין לפנים הבית הראה לו הכרובי' גב לי כח עושי דברו לדרוש הבית · וכן באחצעות יקח נקמת העובדי' צלמו ועל דברו · כי מני.ותם

ב

ויהי דבר · בן אדם · עינים להם לראות ולא ראו · שהרי ראו שגלו הם וכאילו לא ראו ולא שמעו דברי תוכחותיך וכאילו לא שמעו עדין מחזיקים ידי הנשארים בירושלם
שהיו שולחים להם נביאיהם וקסמיהם כי לא יגלו הנשארים ושמעיהו הנחלמי' שלא ספרים אל כל העם אשר בירושלם להבטיחם על שקר · ואתה בן אדם עשה לך · תקן
לך כלי גולה והם מקל ותרמיל וכוס וכד וקערה ותעשה זה לאות שכן יגלו יושבי ירושלם ותעשה זאת לעיני בני הגולה שמבטיחים על שקר יושבי ירושלם לאחר שלא גלו :
וגלה יומם · תן היות השמש על הארץ יקרא יומם אבל יום כולל פעמים היום והלילה וזהו שני דברים האחד לגלות ממקום למקום באותה העיר שהיה יושב בה עם בני

רשי

בר אדם בגו עמא סרבנא את יתיב די עינין להון למחזי ולא חזין ואודנין להון למשמע ולא שמעין ארי עם סרבן אינון : ואת בר אדם אתקין לך מני גלותא וגלי בימם לעיניהון והגלי מאתרך לאתר אחרן לעיניהון מאים ידחלון ארי עם סרבן אינון: ותפיק מנך כמני גלותא בימם לעיניהון ואת תפוק כרמשא לעיניהון כמפקני גלותא: לעיניהון חתר לך בכותלא ותיפוק ביה: לעיניהון על כתפא תטול בקבלא תיפוק אפך תכסי ולא תחזיית ארעא ארי את הביתך לבית ישראל. ועברית כן כמא דאת מפקידית מני אפיקית כמני גלותא בימם וברמשא איתחדתית לי בכתלא ביד בקבלא נפקית על כתפא נטלית לעיניהון: והוה פיתגם נבואה מן קדם יי עימי בצפרא למימר: בר אדם הלא אם יימרון לך בית ישראל עמא סרבנא מא את עביד: אימר להון כדנן אמר יי אלהים על רבא משל נבואתא הדא בירושלם וכל בית ישראל דאינון ביניהון: אימר אנא אתכון כמא דעברית כן יתעביד להון בגלותא כמני יהלכון: ורבא דביניהון על כתפא יטול בקבלא יפוק בכותלא יחתרון לאפקותיה ביה אפוהי יכסי חלף דחב הוא ולא יחזי ית ארעא: ואפרוס ית מצדתי עלוהי ויתאחד בסרינתי ואגלי יתיה לבבל למדינת ארעא כסדאי ולא יחזי ומתן תמן ימות:

בן אדם בתוך בית המרי אתה ישב אשר עינים להם לראות ולא ראו אזנים להם לשמע ולא שמעו כי בית מרי הם: ואתה בן אדם עשה לך כלי גולה וגלה יומם לעיניהם וגלית ממקומך אל מקום אחר לעיניהם אולי יראו כי בית מרי המה: והוצאת כליך כלי גולה יומם לעיניהם ואתה תצא בערב לעיניהם כמוצאי גולה: לעיניהם חתר לך בקיר והוצאת בו: לעיניהם על כתף תשא בעלטה תוציא פניך תכסה ולא תראה את הארץ כי מופת נתתיך לבית ישראל: ואעש כן כאשר צויתי כלי הוצאתי ככלי גולה יומם ובערב חתרתי לי בקיר ביד בעלטה הוצאתי על כתף נשאתי לעיניהם: ויהי דבר יי אלי בבקר לאמר: בן אדם הלא אמרו אליך בית ישראל בית המרי מה אתה עשה: אמר אליהם כה אמר אדני יהוה הנשיא המשא הזה בירושלם וכל בית ישראל אשר המה בתוכם: אמר אני מופתכם כאשר עשיתי כן יעשה להם בגולה בשבי ילכו: והנשיא אשר בתוכם אל כתף ישא בעלטה ויצא בקיר יחתרו להוציא בו פניו יכסה עין אשר לא יראה לעין הוא את הארץ: ופרשתי את רשתי עליו ונתפש במצודתי והבאתי אתו בבלה ארץ כשדים ואותה לא יראה ושם ימות:

וכל

רש"י

כלי גולה · כלי לשמחת ותקידה קטנה ללוש בה הדרה הוא לבית ישראל שבירושלם שיעשו כן ולא יצטרכו ללוש בנק בגומה על גבי קרקע והחגנים נכנסים בחוכה והם לא שמעו לו והוצרכו לכך והוא הכתוב בספר קינות ויגרם בחנן שיבי במדרש קינות: וגלה יומם · מיום אל יום פנים שלשה ימים נהוג בעצמך כאדם המכין כעדיו לגלות שיראו בני הגולה ויאמרו מה מעשיך ואתה תגיד להם שסימן הוא לגדקיהו ועמו וישלחו להם אלו את שלומיה' ויודיעו לאחיה' וקרוביה' אשר שם ככל אשר ישמעו מפיך וכן כל יומם שבתקרא לשון יום יום הוא דבר הנוהג ימים רבים כך שמעתי משמו של רבי מנחם ואחת דבריו: אולי יראו · שאת יבינו אפרנצר' וגט בלע"ז: כי בית מרי המה · לפיכך עדיין הוא שמא: מחר לך בקיר · סימן לגדקיהו שילא לדרך מחתר' מערה כי ירא לצאת בפרהסי' מפני הכשדים: כמוצאי · קומ"ל מי' שוצא בלע"ז: בעלט' תוציא · לכשתחשך תוציא את כליך: כלי הוצאתי ככלי גולה יומם · יום היימי מראה להם שאני מתקן לעצמי כלי גולה: הנשיא המשא הזה · על המלך גדקיהו אני מראה המשא הזה לשון נבואה: פניו יכסה · מחמת כלימה שהוא בורח מן העיר ליצא: ופרשתי את רשתי עליו · מערה היתה לי מביחו עד ערבות ירימו וילא דרך המערה מה עשה הקב"ה הביא נבי אחד לפני חיל כשדים והלך לפניהם על גג המערה והם רודפי' אותו וכשיגיע גדקיהו מן המערה בערבו' ירימו ראשו ינלא ותפסיהו: ואותה לא יראה · כי ברבלה בארץ אחת מחת דבר אחו מספעים ועור את עיניו ואחר כך הביאו לבבל כמה שנאמר בספר מלכים ובירמיהו:

וכל

ולא ראו ב' וסימ' ושמתי בהם אות · בן אדם כתוך בית המרי: עשה לך ז' וסי' בסדר בהעלותך: בעלטה ג' ובעניין וסימ' לעיניהם על כתף תשא · ובערב חתרתי לי בקיר ביד · והנשיא אשר בתוכם אל כתף ישא: ובערב ד' בקרי' וסי' ובערב יהיה על המשכן כמרא' אש' ובערב תאמר מי יתן בקר · ובערב חתרתי לי בקיר · ומקטירים ליי עולות בבקר ובערב: הלא ח' חס' בספרא וסימ' הלא אמרו אליך · הלא כגעת בה רוח הקדי' הלא ידעתם מה אלה · הלא דרכיכם לא יתכנו · והכרו · הלא ממשל משלים הוא · הלא תגיד לנו מה אלה קדמא · מקול מפלתך · ויצא ג' וסימן והנשיא אשר בתוכם אל כתף · לפניו ילך דבר ויצא · גרש לץ ויצא מרון:

מנחה גדולה

מעשה עובה דמסיים נהאי קרא אהה אדוני ה' כלה אתה עושה שארית ישראל דמשמע שהיה מלטער עליו שהיה משארית ישראל שנעשה כלה דהיינו שמת קודם זמנו חך לא"ל לרשע קשה דהיאך יתפרש סיפא דקרא כלה אתה עושה וגו' ויש לישב דמשום דלעיל מיניה כתיב בחרב תפולו על וגו' וזה פלטיהו את כדרך כל הארץ על משתו ולכך התרעם וקובל הנביא יחזקאל שזה שעשה מעשה רע כזה ימות על משתו ושארית ישראל יהיו כלים דהיינו במיתת חרב שזכר ע"כ: ולע"ד אין שלא"ל לטובה וא"ל לרעה מפרשי' המקרא מה שהיה יחזקאל מוקב וקובל כלה אתה עושה וגו' והוא ע"פ מה שאו"ל בפס' שבת בפרק האורג אחר מבני חבורה שמת תדאג כל החבורה כלה אמרי לה דמת גדול ואמרי לה דמת קטן ופי' רש"י דמת גדול יש לדאג הוא"ל ושלמה מדת הדין ברחם הבית · ואמרי לה דמת קטן שבקלקלה מתחילין מן הקטן · ע"כ · והנה לא"ל שהיה הנביא קובל עליו לשונה שעשה עובה לישראל ואמר כלה אתה עושה וגו' שהיה הנביא קובל עליו לשונה שעשה עובה לישראל ומת בחלי ימיו סבירא ליה כא"ל דמית גדול כשמדת הדין מתחיל בגדולים לדאוג ג"כ על אחרים וע"כ כשראה הנביא שמת פר שנתרחקו ולא ישובו עו' כיון שלא עז"ז כמוהם חסרו כל טוב משא"כ אבו שעובדי' ע"ז אמר לו היה אתי' הארץ למורשה לכן אמר שלא כן הוא כי אם שהרחקתים בגויים הוא ע"י שעבדו ע"ז אמנם אתן בלבבם לעבוד אותי ואז ישובו אל ארצם וזה להם לאות כי אהיה להם למקדש מעט שאהא שכינתי ברוחה בגלותם בגלותם בגתי כנסיות ובתי מדרשים וזה שיעמוד להם שיגאלו כי יעסקו בתורה ויתפללו אלי ואשמע תפלתם ולא ידאגו שיגלו פעם אחרת ע"י החטא כי הסרתי את לב האבן וגו' שיבוער היצר הרע מן העולם כמו שא"ל כי עד עתה יש לאדם שני לבבות יצר טוב ויצר הרע משא"כ לעתיד ונתתי להם לב אחד ורוח חדשה אחדשה בגמיצר' יצר טוב לבד אתן בקרבכם והסרותי את לב האבן זה היצר הרע שנקרא אבן כמ"ש ז"ל ועי"כ בחקתי ילכו וגו' והיו לי לעם שלא יחטאו עוד · ואם תאמר מה כעשה מעונות הראשוני' שבגר נעשו ובמה יכופר לזה אמר ואת לב בקרבם וגו' כגר נמחל להם בגלותם שנזדכו מהעלם שבידם וזה דרשם בראשם נתתי ע"י

שעבוד

מבינותם יוקח הלב המכלה אותם · ולעניין הגאולה העולם הגדול דרך ימין ישוב הלב מלבות הגדים · וכן לעולם הקטן: ויעמוד אצל האופן · הודיע בזה כי אין לאופנים מעשה אלא מסבת הכרובים · לפיכך נאחר המעשה לכרובים · ונראה לכרובים תבנית יד אדם מתחת כנפיהם כי מעשיהם כתמונתם ותמונתם היא תמונת האופנים כי המקום אשר יפנה הראש היא הכרובי' והאופן הולך אחר הכרובים · כי רוח החיה באופנים · אפשר סרוז בחלת הראש האופן העליון המקיף עמו כל האופנים אשר בתוכו · והיא התנועה היומית: וכל בשרם · זכר לאופנים בשר לפי שהם נאחזת גוף · אבל לכרובים שאינם גוף על דרך האמת אלא בדרך המליצה לא זכר להם בשר · אלא פנים וכנפי' ידים ורגלים · אבל בשר לא נאחר כל שכל כברד בשים מקום · כי בשר יאמר בדבר מוחלט מבעלי חיים לא על זולתו · אפילו בדרך משל · והנה העליון בגוף נקרא נב ומה שכתוב בעובי הדבר יקרא בשר · וענין הפסו' דבק לחה שאחר לא יסבו בלבתם · כי אחר הראש

ראה ראה · בן אדם · עינים להם לראות ולא ראו · שהרי ראו שגלו הם וכאילו לא ראו ולא שמעו דברי תוכחותיך וכאילו לא שמעו עדין מחזיקים ידי הנשארים בירושלם
שהיו שולחים להם נביאיהם וקסמיהם כי לא יגלו הנשארים ושמעיהו הנחלמי' שלא ספרים אל כל העם אשר בירושלם להבטיחם על שקר · ואתה בן אדם עשה לך · תקן
לך כלי גולה והם מקל ותרמיל וכוס וכד וקערה ותעשה זה לאות שכן יגלו יושבי ירושלם ותעשה זאת לעיני בני הגולה שמבטיחים על שקר יושבי ירושלם לאחר שלא גלו :
וגלה יומם · תן היות השמש על הארץ יקרא יומם אבל יום כולל פעמים היום והלילה וזהו שני דברים האחד לגלות ממקום למקום באותה העיר שהיה יושב בה עם בני

וכל אשר סביבותיו עזרה · הא"ל כמו אהלה ופי' סביבותיו אותם שהיו עומדים סביבות לדקיהו שהיו לעזור לו שלא לנפול אל הכשדים והיו רוצים להלחם כנגדם ועוברים על דברי הנביא שאמר לצדקיהו אם יצא תצא אל שרי מלך בבל וחיתה נפשך ואמר והביאו את נוריכם בעול מלך בבל ועבדו אותו ועמו וחיו : וכל אגפיו · בני חילו וכן אתה וכל אגפיך ות"י מסיריתיה וחדוני אבי ז"ל פי' אגפיו אגפיך הא"לף נוספת והוא מתרגום כנפי' נפין והחיילות יקראו כנפים כמו שכתוב והיה מוטות כנפיו תלא רחב ארצך : אזרה לכל רוח · שהרי הלכו מהם למצרים עם יוחנן וכן ברחו מה' בשאר ארצות וחרב אריק אחריהם כמו שאמר להם ירמיהו הנביא והיתה החרב אשר אתם יראי' ממנה שם תשיג אתכם : וידעו · אז בהתקיי' הנבואה להם ידעו כי אני יי' ויספרו זה לזה בגויים אשר בא אשר את כל תועבות"ם שעשו כי בעונשם בא להם כל זה כמו שדבר יי' על ידי נביאיו ואז ידעו כי אני יי' : והותרתי · מבואר הוא : ויהי · בן אדם לחמך ברעש תאכל · ברעש הגוף וברתת וכן ברעד תנוע' הרתת כמו וירגז המלך : והמרת אל עם הארץ · הם בני הגולה : אל אדמת ישראל · כמו על כלומר ליושבי ירושלם וליושביה על אדמת ישראל : למען תשים ארצו · שרשו ישם וכן והבמות תשמנה וכנוי ארצה לירושלם : ממלואה · מהמלוי שהיה בה מעם ומנכסי' : והערים · מבואר הוא ר"ל הערים הממלאים את ירושלם והם כרכים ועיירים אחרי' הסמוכים לה הבאי' לשם לדין ולמלך : ויהי · בן אדם · לכם · על דרך שאמר למשה רבינו עד אנה מאנתם לשמור מצותי לו אמר לנביא שיאמר ליישראל מה המשל הזה לכם על אדמת ישראל שאתם אומרים שלא תחרב ועוד שאתם אומרים יארכו ימים ואבד כל חזון זה שהנביאים אומרי לנו בשם יי' אלהי אמת כי תחרב הארץ ונגלי ממנה יארכו ימי החזון שהם מתנבאי' כמו שהיו אומרים לא בקרוב בנות בתים : ואבד כל חזון · פירושו יאבד הדבר הבא בפי הנביאים האומרי' חזון כי למרחוק הם מתנבאים ובין כך שיארכו הימי' יאבד כל חזון שלא יתקיי' כי מתוך אריכות דברי הנביאים לא יתקיימו דבריהם הכל אנו נעמוד על הארץ תמיד והנה היו הם מתכוונים בזה המשל להכעיס העם יתברך כי הם היו יודעים באמת שסופם לגלות מן הארץ כשיעשו ע"א ונגזל ושפיכות דמים רק שהיו מתחזקי' בדברי נביאי השקר האומרים להם שלא יהיה לכם וקר' הדבר הזה משל ואף על פי שהו' חלילה לפי שהיה הדבר הזה בפיהם תמיד כמשל הנשא בפי האדם תמיד : יארכו · מן הקל בפלס יעמדו למשפט : לכן אמר · מבואר הוא : כי לא יהיה עוד כל חזון שוא · כי לא נבואתי כנבואת נביאיכם שאומרי' דבר ולא יבא כי דברי יתקיים ובהתקיי' דברי שתחרב הארץ יתבטלו דברי נביאי השקר והם ג"כ יסופו ולא יהיה עוד בתוך בית ישראל חזון שוא : ומקסם חלק · ומקסם פתח ואף על פי שאינו סמוך כי חלק שם תאר ואילו היה שם היה הסמיכות ככון כמו חזון שוא אבל אם חלק שם תאר כמו ואנכי אים חלק לא יהיה מקסם סמוך ואם הוא פתח הנה מלאנו כמוהו מספר אחד יהיה לכם ולשומו מרמס ויהי המלבר והפשר שיהיה מקסם סמוך ויהיה חלק תאר לאים הדובר חלוקות והוא נביא השקר ומקסם וקסם ענין כולל מלאכה שיעשו אותה לדעת העתידות : בתוך בית ישראל כן הוא · והספרים שכתוב בתוך בני ישראל טעות הוא כי כן היא המסורה כל קריאה בתוך בני ישראל בר מן דין בתוך בית ישראל : כי אני · אין דברי כדברי החוזים שוא כי מה שאני מדבר על ידי נביאי יהיה ויעשה וזו הנזרה שדברתי עליכם לא תמשך עוד : אדבר דבר · איזה דבר שאדבר יעשה : תמשך · לשון נקבה על הגזר' כי הדבר ההוא גזרה נגזרה מהחל : ועשיתיו · תחילה אמר ויעשה ואח"כ ועשיתיו שלא תאמר יעשה הדבר דרך מקרה אלא אני אעשה הדבר כמו שדברתי אותו טרם בא : ויהי · עוד שנה הענין הזה לחזק הענין כי על כל פנים תבא הנזרה בקרוב ומבואר הוא : ויהי

רשי

וכל אגפיו · שריו ומנחם פתר בו לשון כנפים : אזרה לכל רוח · מפנד"רי בלע"ז הם יוחנן בן קרח ושרי החיילי' שנלו למצרים ושם הזינת' חרבו של נבוכד נצר כשהחריב את מצרים : למען יספרו את כל תועבותיהם · ויאמרו בעונינו לקינו כי בזאת ובזאת עשינו ואודיע כי לא על חנם כליתם : ממלואה · מעושרה : מחמס כל היושבים בה · בעון חמס יושביה : המוסבות · לי"ם אשי"אש בלע"ז : מה המשל הזה · למה אתם מושלי' כן תמיד בפיכם למשול דבר זה : יאריכו ימים · ולא תבא הפורענות ובתוך כך ואבד החזון הרע שהנביאי' נבאים לנו ויסתלק ויסתקע : ימשלו · לשון משל : לא יהיה עוד חזון שוא · לא יוכלו עוד נביאי השקר להכזיב אחכם שלוש על שקר כי מהרה אקרי' את דברי נביאי : מקסם חלק · האמת לבוא : מקסם חלק · דבר יי' ולא בלע"ז קסם של חלקלקות : תמשך · שרא אלוכני"א בלע"ז : לימים רבי' · הנבואה לא תתקיים אלא לזמן מרובה : הנבלים

מסרה

אריק ד' וסימ' נמסר בסדר בשלח : תועבותיה' ג' מ"ל וסי' ושלמתי ראשונה משנה עונם · ואל לב שקוציהם · והותרתי מהם אנשי מספר · אל אדמת ואל אדמת ח' בסיפרא וסימ' ואמרת אל עם הארץ · וברותי מכם המורדים והפושעים · והיתה ידי אל הנביאים · בהביאי אתכם אל אדמת ישראל והטף אל מקדשי · יען אמרך האח · ותשמח בכל שאטך בנפש : הנה אני פותח את קברותיכם · חלק נ' קמצי' בקריאה וסימ' הן עשו אחי איש שעיר · כי לא יהיה כל חזון שוא · ופה חלק יעשה מדח' · וחד וחלק משמן חכה : תמשך ב' וסי' לא תמשך עוד כי בימיכ' בית המרי' בה אמר אדני יי' לא תמשך :

מנחה גדולה

מבואר הוא : כי לא יהיה עוד כל חזון שוא · כי לא נבואתי כנבואת נביאיכם שאומרי' דבר ולא יבא כי דברי יתקיים ובהתקיי' דברי שתחרב הארץ יתבטלו דברי נביאי השקר והם ג"כ יסופו ולא יהיה עוד בתוך בית ישראל חזון שוא : ומקסם חלק · ומקסם פתח ואף על פי שאינו סמוך כי חלק שם תאר ואילו היה שם היה הסמיכות ככון כמו חזון שוא אבל אם חלק שם תאר כמו ואנכי אים חלק לא יהיה מקסם סמוך ואם הוא פתח הנה מלאנו כמוהו מספר אחד יהיה לכם ולשומו מרמס ויהי המלבר והפשר שיהיה מקסם סמוך ויהיה חלק תאר לאים הדובר חלוקות והוא נביא השקר ומקסם וקסם ענין כולל מלאכה שיעשו אותה לדעת העתידות : בתוך בית ישראל כן הוא · והספרים שכתוב בתוך בני ישראל טעות הוא כי כן היא המסורה כל קריאה בתוך בני ישראל בר מן דין בתוך בית ישראל : כי אני · אין דברי כדברי החוזים שוא כי מה שאני מדבר על ידי נביאי יהיה ויעשה וזו הנזרה שדברתי עליכם לא תמשך עוד : אדבר דבר · איזה דבר שאדבר יעשה : תמשך · לשון נקבה על הגזר' כי הדבר ההוא גזרה נגזרה מהחל : ועשיתיו · תחילה אמר ויעשה ואח"כ ועשיתיו שלא תאמר יעשה הדבר דרך מקרה אלא אני אעשה הדבר כמו שדברתי אותו טרם בא : ויהי · עוד שנה הענין הזה לחזק הענין כי על כל פנים תבא הנזרה בקרוב ומבואר הוא : ויהי

מעשה מרכבה

הראש ילמו הלופנים · ולא תאחר בכלם · כי גם בחלקיה' שהם בשרם ונביהם וידיהם וכנפיהם כולם ילכו אחר הלבם · וידיהם אינו אומר כל ידיהם שיהיו משל כמו שאחר תנינת יד אדם תחת כנפיהם · אלא פירש ידיהם כמו שתי ידות לקרש האחד · והם קושב כל אוכן · וכנפיהם · פי' המקרא הקטני' שהם כפלת המקרא' הגדולים לחי שים לו זה הדבת בחכמי המחקר · ולדעת זולתם יהיה פירש וכנפיהם בל תנועת עצמם ועל כתר עניינם בהנהגה · אחר כן אחר והאופני' מלאים עינים סביב לארבעת אופניהם · הוא מה שאחר במראה הראשון' וגבותם מלאות עינים סביב לארבעתם · וכן פירשנו המשל · ומה שאחר שם וגבותם · הוסיף פירוש הנה ואחר והאופנים שלא תאחר העינים היו כל הגבות לגד · כלומ' על בטח האופנים · ל"ל כל עיני האופנים · כי העינים עובדים אל לד כמסתכלים בדלת · ומה שאחר אופניהם אחר שאחר לארבעתם הוא תוסכת ביאור כמו להם לבני ישראל · ובמהם הימן וידיעין תנועות · והדומים להם · וכיצו אופניהם על בצעם · כמו

וכל אשר סביבותיו · ר"ל ומנינ' וכל אגפיו אזרה לכל רוח וחרב אריק אחריהם : וידעו כי אני יהוה בהפיצי אותם בגוים וזריתי אותם בארצות : והותרתי מהם אנשי מספר מחרב מרעב ומדבר למען יספרו את כל תועבותיהם בגוים אשר באו שם וידעו כי אני יהוה : ויהי דבר יהוה אלי לאמר : בן אדם לחמך ברעש תאכל ומים בפחד ובדאגה תשתה : ואמרת אל עם הארץ כה אמר אדני יהוה ליושבי ירושלם אל אדמת ישראל לחמם בדאגה ומימיהם בשממון ישתו למען תשם ארצה ממלאה מחמס כל הישבים בה : והערים הנושבות תחרבנה והארץ שממה תהיה וידעתם כי אני יהוה : ויהי דבר יהוה אלי לאמר : בן אדם מה המשל הזה לכם על אדמת ישראל לאמר יארכו הימים ואבד כל חזון : לכן אמר אליהם כה אמר אדני יהוה השבתי את המשל הזה ולא ימשלו אותו עוד בישראל כי אם דבר אליהם קרבו הימים ודבר כל חזון : כי לא יהיה עוד כל חזון שוא ומקסם חלק בתוך בית ישראל : כי אני יהוה אדבר את אשר אדבר דבר ויעשה לא תמשך עוד כי בימיכם בית המרי אדבר דבר ועשיתיו נאם אדני יהוה : ויהי דבר יהוה אלי לאמר : בן אדם הנה בית ישראל אמרים החזון אשר הוא חזה לימים רבים ולעתים רחוקות הוא נבא :

לכן

וכל אגפיו · ר"ל ומנינ' וכל די בסחרנוהי סעדוהי וכל משריתיה אבדר לכל רוחא ורקטלין בחרבא אגרי בתריהון : וידעון ארי אנא יי כד אגליתהון לביני עממיא ואבדרתהון במדינתא : ואשאר מנהון גברין דמנין מחרבא מבפנא ומכותא ברעב ותבירא דישתעון ית כל תועבתהון בעממיא דאתגליאו לתמן וידעון ארי אנא יי : והוה פתגם נבואה מן קדם יי עימי למימר : בר אדם תיכול ומשתך בצדו ובאישתממו תישתי : ותימר לעמא דארעא כדנן אמר יי אלהים ליתבי ירושלם על ארעא דישראל מיכלהון בזיעא ישתון ומשתהון באישתממו ישתון ברעב דתיצדי ארעא מפלואה מחטוף כל דיתבין בה : וקירויא דהוה יתבן יחרבן וארעא לצדו תהי ותידעון ארי אנא יי : והוה פתגם נבואה מן קדם יי עימי למימר : בר אדם מא מתלא הדין לכון על ארעא דישראל למימר יורכון יומיא ותבטיל כל נבואה : בכן אימר להון כדנן אמר יי אלהים אבטל ית מתלא הדין ולא ימתלון תוד עוד בישראל אלהן איתנבי להון איתקרבו יומיא ופתגם כל נבואה : ארי לא תהי עוד כל נבואה שקר וכזב בגו בני ישראל : ארי אנא יי אמליל ית דאמליל פתגמא ויתקיים ולא יבטל עוד ארי ביומיכון עמא סרבנא אמליל פתגמא ואקיימיניה אמר יי אלהים : והוה פתגם נבואה מן קדם יי עימי למימר : בר אדם הא בית ישראל אמרין אולפן דהוא מליך ליומין סגיאין ולעידן רחיק הוא מתנבי :

בכן

רש"ל

ר"ל ומנינ' · ר"ל ל' · ר"ל נ' · ר"ל נ' · ר"ל נ

יחזקאל יג

רדק

מעשה מרכבה

רשי

מסרה

מנחה גדולה

יג

בכן אמר להון כדנן אמרי אלהים
לא יבטיל עוד כל פתגמי דאמליל
פתגמא והקים אמרי אלהים:
והוה כפתגם נבואה מן קדם יי עמי
למימר: בר אדם אתנבי על נביי
שקרא דמתנבן ותימר לדמיתנבן
ברעות לבהון קבילו פתגמא דיי:
כדנן אמר יי אלהים ווי על נביי
שקרא דמישתטן דאזלין בתר
הירהור לבהון ומדעם לא חזון:
כתעלין בחרבתא נביי שיקרך
ישראל הוו: לא קבתון בתיר עתא
ולא עברתון לכון עובדין טבין
למבעי על בית ישראל למקם
למיבעי עליהון רחמין בעידן דאתו
עליהון עבדי קרבא כד ורוגזא דיי:
מיתבן שקר ומלפן כדבן אמרין
אמר יי ויי לא שלחינון ומחצפין
דרתקיים מילתהון: הלא נביאן
דשקר אתנביתון וקבם כדבין
אמרתון ואמרין אמר יי ומן קדם יי
לא איתמליל: בכן כדנן אמר יי
אלהים חלף דאיתנביתון שקר
ואליפתון כדבין בכן הא אנא שלח
רוגזי על כון אמר יי אלהים: והוי
מחת גבורתי על נביי שיקרא
דמיתנבן שקר ומלפין כדיבין ברזטב
דגניז לעמי לא יהון ובכתב
חיי עלתא דכתיב לצדיקי בית
ישראל לא יכתבון ולארעא דישראל לא
יעלון ותדעון ארי אנא יי אלהים:
חלף דאיתנביאו שקר וחלף דאטעיאו ית עמי למימר שלמא ולית שלם ואינון
דמן לדבני מחיצא ושעא עליהטין פטיר דלא אתבן: אימר לדבני מחצא ושעיע
ליה טין פטיר דלא אתבן נפיל הוא כען יהי מטר מגבר וית אבני אלגביש ייתתן ורוח
עלעולין תבזע:

לכן אמר אל הם כה אמר אדני יהוה
לא תמשך עוד כל דברי אשר אדבר
דבר ויעשה נאם אדני יהוה:
ו היה דבר יהוה אלי
לאמר: בן אדם הנבא אל נביאי
ישראל הנבאים והאמרת לנביאי
מלבם שמעו דבר יהוה: כה אמר
אדני יהוה הוי על הנביאים הנבלים
אשר הלכים אחר רוחם ולבלתי ראו:
כשעלים בחרבות נביאיך ישראל
לא עליתם בפרצות ותחגדרו
גדר על בית ישראל לעמד במלחמה
ביום יהוה: חזו שוא וקסם כזב
האמרים נאם יהוה ויהוה לא שלחם
ויחלו לקים דבר: הלא מחזה שוא
חזיתם ומקסם כזב אמרתם ואמרים
נאם יהוה ואני לא דברתי:
לכן כה אמר אדני יהוה
יען דברכם שוא וחזיתם כזב לכן
הנני אליכם נאם אדני יהוה:
והיתה ידי אל הנביאים החזים שוא
והקסמים כזב בסוד עמי לא יהיו
ובכתב בית ישראל לא יכתבו ואל
אדמת ישראל לא יבאו וידעתם כי
אני אדני יהוה: יען ובעבור תעו
את עמי לאמר שלום ואין שלום
והוא בנה חיץ והנם טחים אתו תפל:
אמר אל טחי תפל ויפל היה
גשם שוטף ואתנה אבני אלגביש
תפלנה ורוח סערות תבקע:
והנה

ירעת' כי בכל כחי עבדתי אמו'אל טחי תפל ויפל' ואתנה צאני' וחד אתנה וסי' הנני אל כסתתי יכנה:

בן

מנחה גדולה

בן

הנה · הלא יאמר אליכם איש הטיח אשר טחתם וכן איה הבנין אשר בניתם אלא לקח הענין האחרון לקצר או לפי שבוני החיץ לא יהיו אחרי נפול הקיר כי יבלו ויסיפו נביאי השקר ויסתרו קלת מן הטחים והם ישראל ולכשאריס יאמר איה הטיח אשר טחתם והנה קרא החיץ קיר ואמר והנה נפל הקיר רומה לומר כי בנפול הקיר והיא חומת ירושלם שנבקעה יודע כי נפל החיץ הנאמר על דרך משל: לכן · ובקעתי · פעל יוצא לשליחי כי הרוח תבקע: והרסתי · ונפלה · ירושלם: בתוכה · בתוך ירושלם כי נביאי השקר נהרגו בה בנפול הקיר לא נמלט אחד: וכליתי · ואמר לכם · ואז אומר לכם אין הקיר ואין הטחים אותו והם נביאי ישראל הנבאים מלבם שנאמר משל זה עליהם וגם ישראל המחזיקים בידיהם והמקבלים דבריהם כלו בתוכה אז בחרב אז ברעב אז בדבר: נביאי ישראל הנביאים · בפו"א הנ"ת וי"ת הקיר הראשון כותל' והשאר קרתא · והרגם את הקיר אשר טחת"ת קרתא דהתנביתון בה נבואן דשקר וכן ובטחי"אותו ואין לו הטחים: ואחה · אחר שאמר לו להנב' על נביאי השקר אמר לו להנב' על נביאו השקר: המתנבאות מלבהן · ואומרו' כי רוח יי' דבר בהן ומגידו' עתידו' ואומרות זה יחיה וזה ימות וזה יבא לו כך וכך לטוב או לרע ועושות מעשה כשפים ואומרות כי נבואה בא לבן זה: ואמרה · היו למחפרות כסתות · ככת הוא כר שמשימים תחת הראש כשיסבב אדם ופעמים אדם יושב עליו והנשים האלה היו עושו' זה הענין בדרך כשפי' והיו מתפרו' כסתות על כל אצילי ידי מן השואלים בהן ומתכינות מספחות על ראש כל קומה מן השואלים בהם והיו אומרו' להם כי על ידי אותם מעשים ודברי' שהיו הן אומרות מודיעות להם את העתידות ומה שאמר קומה לפי שהיו מעמידות אותם על רגליה' בעוד שהיו עושו המעשה: אצילי ידי · כמו ידים וכן ואורבי' חורי כמו חורים וקרא לו חלוני כמו חלונים ואצילי הם בית השחי וכתיב על כל מרפקי ידיו והמרפק הוא בית השחי כמו שאמרו רבותינו ז"ל בתשנה בפיו ובמרפק: המספחות · כמו המטפחות והם הנעשים שמכסו' בהם הנשים את פניהן: לצודד נפשות · כי נפשות הצדיקים התמימים הם כאילו נתפשות במצודותיכן שאתן אומרו' עליהן שתמותינה לפי שאינה שואלים בכן שידעו כי עון הוא והע"פ כן הם מתפחדי' מדבריהן וסבורי' כי הן יודעות העתידות אבל לרשעים המחזיקים בידיהן ושואלין בהן ונותנין להן שכריהן אומרות להם שתחיינה נפשותם

רשי

איה הטיח · כך כשתבא הרעה יאמר לכם איה השלו' שהבטחת': הקיר · איה ירושלם: הוי למתפרות כסתות · קוטר"אם בלע"ז כמין כסתות קטנות היו תופרו' ותולו' לנשאלים אליהם על אצילי ידיה' וקומטו' להם באותן כסתו' קסם שקרים ולמי שהם חפצות אומרו' קסם טוב ולמי שרוצות אומרות קסם רע אצילי אייסי"לם בלע"ז: אצילי ידי · כמו אצילי ידיס כמו תלמי שדי: ועושות המספחו' · על ראשי האנשים אף הם לקסום בהם ולא ידעתי מה הם מתוך שנאמר וקרעתי אותם אומר אני שהן שם נגד ויונתן תרגמו פת כומרין וכן תרגם במות שלוחות מחפייפת כומרין התספחות כמו ספחיכי כא ליסחגנ"מכן בלע"ז ויש לועזי' סלטר"חיים בלע"ז: לצודד נפשו' בהן · הן צדות הנפשו' לגיהנם שמחזיקות ידי הרשעי' לקסום להם שלום ומרפות ידי צדיקים לקסום להם רעה: הנפשות תצודדנה וגו' · תהיה היא: ונפשות לכנה תחיינה · לכנה כמו לכם שאתנה נושלות שכר עלכך ומתפרנסות בכך: בשעלי שעורים · כמו מי מדד בשעלי מים אונגי"אלוניאם בל' ל"א לשון מדה: ובפתותי לחם · מיאמפיי"לאם בלע"ז שאתן בוטלות בשכרכן: להמית נפשו' · אשר לא תמותנה · כלומר לאמר על הנפשות אשר לא תמותנה אלו ימותו ולאמר על אשר לא תחיינה ימין כי קסמיכם שקר ועמי מקבלים את קסמי כזב שלכם: לפורקות · להיות פורחות על ידיכן לגיהנם: ושלחתי

והנה הנפל הקיר הלא יאמר אליכם איה הטיח אשר טחתם: לכן כה אמר אדני יהוה ובקעתי רוח סערות בחמתי וגשם שטף באפי יהי' ואבני אלגביש בחמה לכלה: והרסתי את הקיר אשר טחתם תפל והגעתיהו אל הארץ וגלה יסדו ונפלה וכליתם בתוכה וידעתם כי אני יהוה: וכליתי את חמתי בקיר ובטחים אתו תפל ואמר לכם אין הקיר ואין הטחים אתו: נביאי ישראל הנבאים אל ירושלם והחזים לה חזון שלם ואין שלם נאם אדני יהוה: ואתה בן אדם שים פניך אל בנות עמך המתנבאות מלבהן והנבא עליהן: ואמרת כה אמר אדני יהוה הוי למתפרות כסתות על כל אצילי ידי ועשות המספחות על ראש כל קומה לצודד נפשות הנפשות תצודדנה לעמי ונפשות לכנה תחיינה: ותחללנה אתי אל עמי בשעלי שעורים ובפתותי לחם להמית נפשות אשר לא תמותנה ולחיות נפשות אשר לא תחיינה בכזבכם לעמי שמעי כזב: לכן כה אמר אדני יהוה הנני אל כסתותיכנה אשר אתם שם את הנפשות לפרחות וקרעתי אתם מעל זרעתיכם ושלחתי הא אנא שלח רוגזי על רקיעי חשיכוכין דאתין מטעין למימר בהון אנחנא מחרשן ית נפשן לאבדא ואפסיק יתהן מעל דרעיכון: ואשזיב

והאנפל כתלא הלא יתאמר לכון אן שיעא דשעיתון: בכן כידנן אמר יי אלהים ואיתי מלך דתקיף ברוח עלעולין בחמתי וגשם שטף בחמתי ועממין קטולין כמטר מגבר ברוגזי ייתון ומלכון דחסינין כאבני אלגביש ברגז לשצאה: ואפגר ית קרתא דאתנבי־תון בה גבואן דשקר ואירמינה לארעא ויתגלון אושתא ותפל ותשתיצון בגוה ותידעון ארי אנא יי: ויחול רוגזי בקרתא ובנבי שקרא דאיתנביאו בה גבואן דשקר ויתאמר לכון לית קרתאולית נבי שקרא: נבי שיקרא דישראל דמיתנבן על ירושלם ומטען לה באולפן שלם ולית שלם אמר יי אלהים: ואת בר אדם קביל נבואה על בנת עמך דמתנבן כרעות ליבהון ואיתנבי עליהון: ותימר כדנן אמר יי אלהים ווי עליהן על דמחטטן רקיעי חשוך על כל מדבקי ידין ועבדין פת כומרין על ריש כל קומה לאבדא נפשן הנפשת עמי אתון יכלין לאבדא ולקיימא הלא נפשתכון דילכן הלא יכלתין לקיימא: ואחלתין רעותי בעמי בשעלי שערין ובמגוסין דלחם לאמתא נפשן דלא חזי למתין ולקיימא נפשן דלא חזי להין לקיימא דתתקיימין לא אתון מקיימין בכדבותכון לעמי שמע כדבין: בכן כדנן אמר יי אלהים הא אנא שלח רוגזי על רקיעי חשיכוכין דאתין מטעין למימר בהון אנחנא מחרשן ית נפשן לאבדא ואפסיק יתהן מעל דרעיכון: ואשזיב

ס' פסוקי' אין ואין במצעות פסיק וסימן נמסר בסדר כי תשא: שלום ח'חם' בלישנא בקריאה יסי' ולא יכלו דברו לשלום · ויעש שמואל את אשר דבר יי' · וישם דמי מלחמה בשלם · ולא תורד שיבתו בשלם שאול · ויהי שלם בין חירם ובין שלמה · ומי יסור לשאל לשלם לך · נביאי ישראל הנביאים דיחזקאל ב' בפסוק: אל עמי ד' וסימ' אני נאסף אל עמי · ותחללנה אתי אל עמי · ויקחני יי' מאחרי הצאן · בא הקץ אל ישראל לא · וחד ואל עמי ידו גורל:

ותבא להם טובה: הנפשות תצודדנה לעמי · הה"ל לשאלה כמו הדרכי לא יתכנו וכי תחשבו שתצודדנה נפשות עמי והם התמימים: ונפשות לכנה תחיינה · ונפשו שהן לכן והם נפשות הרשעים תחיינה אותנו כאילו בדבריכם נפשות חלויות להמית ולהחיות ואונתן הרגם הנפשות עמי אתון יכלן להבדא ולקיימא הלא נפשתכון דילכן לא יכילתון לקיימא ויש מפרשים ונפשות לכנה תחיינה בשכר שהיו לוקחות במעשיהן: ותחללנה אותי אל עמי · כמו בעמי וכן אל האהרון כמו באהרון והחלול הוא שמכירין בטחונם ממני ובוטחים בדבריכן שהם כזב: בשעלי שעורים ובפתותי לחם · שכר מעשיהן שאוכלים בהם נותנים להם מלא הגריף שעורים אי כת להם ויש מפרשים כי השעורים והלחם היו נותנות תוך הכסתות ובהם היו עושות המעשה: להמית נפשות אשר לא תמותנה · אלו הן נפשות הצדיקים: ולחיות נפשות אשר לא תחיינה · אלו נפשות הרשעים כי בעבור דבריכם לא תחיינה ולא תמותנה אבל אתן מכזבות להם למי שהם בעמי שומעי כזב: בכזבכם · הז"ן בסגול: לכן הנני אל כסותיכנה · כמו הנני אליכם שפי' ודגש סמך כסותיכנה לתפארת הקריאה כדגש קו"ף מקדש יי': לפורחות · להיות פורחות בדבריכם שתאמרו שימותו: וקרעתי אותם מעל זרועותיכם · הם אצילי ידיים שזכר ואמר זרועותיכם ולא היו על זרועות השואלים אותם בהם הם כאילו הם זרועות הם כי הן היו עושות בהם המעשה ויש אומרים כי בזרועות המכסות היו תלויות אלה הכסתות: ושלחתי

מעשה מרכבה

ונכשה לדמיון כדמות פתי תבניו' הנכבדו' בחוסני החוש בשפלים · והם בני אדם וכנכי הגוף · וידוע כי החיץ שנבעלי ריש פאיכס מדברים אשר תוכלת האדם תלויה בו לבני הגוף ברוב הוא הסור לחזקו · ורב תבואות בכח שור · ונתשרים מפאו ולאסוף נודבו הוא המושך הענלות שהאדם נעזר בהם ברוב המשא · הנה ברוב מזרת האדם לחיי הגוף הוא הסור · ואחר שהאדם כחו נחשך לתאוות העולם הגופניות ושלך אחרי גיוו השחתיו' לך כי השכליו' · הנה הוא ושורו אוכלין באכום אחד · ואין לשכל בו דבקות · ואין בו שמירת הרוכב · ונתלקו הפנים האלה מהמרכבה לפילו כמושאל · אמר מכח הדמיון הסנים האחרי' כיד שיקראו בני אדם לאדם שאין בו דעת שור · ולא יקראו לו אדם ונשר · כי יש להם חלק גדול בכח הדמיון ותחבולה על טופס · ורמז לו בזו המדרגה ולא בחרגה הראשון · לפי שהראה לו בזו המדרגה התוכנות שהיו עושים בבית שעל ידם נשתלק הכבוד מכל הנעשה לדמיו' הנכבד · לא מהכבוד כי אל הכבוד שב · וכן לעניין שמירה כללית

רש"י

אצילי אחיו ואצילי ידי הארגמן

מנחה גדולה

ברגזה ודלקה תשתה ואמרת לעם הארץ שזה להם למופת שכבה יאכלו לחמם במצור בירושלי' לחמם בדאגה יאכלו ובדאגה הוא שאם יכלה פרוסה מן הבית לא יש אמר להביא מן השדה כי אויב בחוץ ומיתיהם בשממון יסתה שאם יכלו המים מן החמת לא יש מקום למלאות ולשאוב אמרת תחתיה והיה זה סיבה למען תשם ארצם שע"י הרעב ותבקע העיר וזה היה מעון החטא כמו שמלינו בדור המבול אעפ"י שהיה חטאים הרבה בידם לא נתחש גזר דינם אלא על הגזל וז"ש ג"כ פה מחמס כל היושבים בה · אורלא ע"י שהיו דוחקים ומגרשים העני מביניהם כמו שאמר ישעיהו הנביא ע"ה הוי מגיעי בית בבית שדה בשדה יקריבו עד אפס מקום והושבתם לבדכם בקרב הארץ באזני ה' לבאות אם לא בתים רבים לשמה יהיו וגו' וז"ש למען תשם ארצם מחמס בלי היושבים בה שהיו חומסים בית העני לגרשו מתוכם וע"כ הערים הנושבות תחרבנה כמ"ש בתים רבים לשמה יהיו וגו' · ואמר ליושבי ירושלים אל אדמת ישראל לפי שירושלים היתה מטרפולין של ארץ ישראל ע"כ קורא אותה אדמת ישראל:

ויהי וגו' בן אדם הנבא אל נביאי ישראל הנבאים וגו' מהר"ש ז"ל בעבור שנביאי השקר היו מכזיבים את דברי הנביא יחזקאל שנזכרו למעלה לכן באותה הנבואה עליהם בן אדם הנבא אל נביאי ישראל והוסיף לומר הנבאים לפי שהנביא יקרא נביא מפאת בחינות אם מפאת שהם מביאים ומוציאים מפעם העליון ועל זה אמר ונביא לבד חכמה ואם מפני שהם מדברים לבני אדם מגזרת ניב שפתים לכן ביאר שלא קראם נביאי ישראל מפני קבולם השפע העליון אלא מפני שהם מנבאים ומדברים ולזה אמר הנביאים ר"ל המדברי' לעניין השפע אמר ואמרת לנביאי מלבם ר"ל שאין להם שפע עליון אלא מה שהם בודים מלבם ולכן אמר הוי על הנביאים הנבלים אחר הולכים אחר רוחם ולבלתי ראו ר"ל מה שלא ראו בנבואה ואומרו כשועלים בחרבות נביאיך ישראל היו עיין פירש הרד"ק ז"ל ובמדרש מגילת אסתר אמרו חכמים ז"ל כשועלים בחרבות נביאיך ישראל היו רבי נחוניא אומר השועל הזה יונק ומלקה בחרבה בשעה שרוחה אדם לאיזה

לא יבנה ככה כשועלים בחרבות היו נביאיהם ולא עליתם בפרצות כמשה ולמה היו משה דומה לרועה יפה שנפרץ גדר בלנו וערב שבת עם הסיכה עמד ובדקם ונשתיירה שם פירצה אחת ועמד בה בלא אדי ועמד כנגדו בלא זאב ועמד כנגדו אבל ההם לא עלית בפרצות שאילו כן הייתם יכולין לעמוד במלחמה ביום לא ה' הנה באו הפסוקים האלה על נביאי השקר לא על נביאי ישראל ולי נראה שהשעלים תמיד נכנסים במקומות החרבים כי הנה לא יבאו במקומו' המיושבים מירלת בני אדם ולכן דמה את נביאי השקר שיכנסו בחרבות שהם לא נכנסו בישראל בימי דוד ושלמה ואחר המלכים הצדיקים כמו שלא יכנסו השועלים במקומות המיושבים אבל אחר שנגזרה על ירושלים שתחרב אז קמו נביאי השקר ובאו ח"ל בחרבות בירושלים המרבה ועומדת ליחרב בגזרה אלהות לכן דבר כנגד הנביאים ההם לא עליתם בפרצות ופירשו המפרשי' הפסוק הזה כנגד שרי ישראל (עיין הרד"ק ז"ל) ואינו נכון בעיני כי הנבואה הזאת על הנביאים היתה לא על השרים שלא מיהו בידם אבל פירושו כך הוא הנה נביאי השקר היו מנבאים לישראל שלו' וכמו שאמר אחר זה יען ובזיון התעו את עמי לאמר שלו' שלו' ואין שלו' ולכן כמהבל אמר הנביא עליהם אם אתם מנבאים שלו' ונלחון לישראל למה לא עליתם בפרצות ר"ל בפרצות שעשו הכשדים בחומה למה לא עליתם שמה להגין על העיר ותגדרו גדר לבל יכנסו אויבים בעיר והגדר הוא לעמוד במלחמה ביום ה' כי אם הדבר כאשר נבאתם מהשלו' היה ראוי שתעל בפרצות ותגדרו גדרים בעיר ותעמדו במלחמה ביום ה' כיון שאתם יודעים ראוי שהוא לשלום ישראל והנלאתם אלא שכל דבריכם הם חזון שוא וקסם כזב ר"ל חזון משא ושקר וקסם מכזבים שלא בקסם אין אתם יודעים דבר עם היות שאתם אומרים כאם ה' ומיחסים אליו הנבואה ואין הדבר כן כי הם לא שלח אתכם כי מחזה שוא חזיתם וגו' ע"כ: ולע"דן שלוה הם ליחזקאל להתנבאות נבואה זו לנביאי אמת תלמידיו וגם לנביאי שקר וע"כ כפל הנבא אל נביאי ישראל הנבאים ואמרת לנביאי מלבם לשתיהם האמר שמעו דבר ה' לכל אחד מהם תאמר נבואה זו וכיוצא

רדק

ואשיב את נפשתא דאתון מחרשן
את נפשהן לאבדותהא: ואפסיק את
פת כומריכון ואשיב את עמי מידכון
ולא יתמסרון עוד בידכון
לאישתיצאה ותדעון ארי אנא יי:
חלף דאבהתין לב זכאי למהוי שקר
ומן קדם מימרי לא אתכהיון ולתקפא
ידי רשיעא בדיל דלא למתב
מאורחיה בישתא לקיומתיה: בכן
שקר לא תיתנבאון ואולפן לא
תילפון עוד ואשיזיב את עמי מידכון
ותדעון ארי אנא יי: אמר נבייא אתו
לותי גברין מסבי ישראל ויתיבו קדמי:
והוה פתגם נבואה מן קדם יי עמי
למימר: בר אדם גברייא האילין
אסיקו פולחן טעותהון על לבהון
ותקלת חוביהון יהבו לקביל אפיהון
האישתאלא ישתאיל במימרי להון:
בכן אתנבי להון ותימר להון כדנן
אמר יי אלהים גבר גבר מבית ישראל
די יסיק פולחן טעותיה על ליביה
ותקלת חוביה ישוי לקביל אפוהי
ויתי לות נבייא אנא יי מישתאיל ליה
במימרי דאתי למתבע אולפן מן
קדמי אף על גב דמתערב בסני
פולחן טעותה: בדיל לקרבא את
בית ישראל למתן תיובתא בליבהון
דכלהון מתרחקין מן פולחן
בפולחן טעותהון כולהון: בכן אימר
לבית ישראל כדנן אמר יי אלהים
תובו לפולחני ואעדו מנכון פולחן
טעותכון ית כל חובי פולחן טעות
תועבתכון ארחיקו מקביל אפיכון:
ארי גבר גבר מבית ישראל ומן גיורא
דייתגיירון בישראל ויסטי מכתר פולחני ויסק פולחן טעותיה על לביה ותקלת
חובוהי ישוי לקביל אפוהי ויתי לות נבייא למשאל ליה במימרי אנא יי מישתאיל
ליה במימרי:

ושלחתי את הנפשות אשר אתם
מצדדות את נפשים לפרחה:
וקרעתי את מספחתיכם והצלתי
את עמי מידכן ולא יהיו עוד בידכן
למצדה וידעתן כי אני יהוה:
יען הכאות לב צדיק שקר ואני לא
הכאבתיו וחזק ידי רשע לבלתי
שוב מדרכו הרע להחיתו: לכן
שוא לא תחזינה וקסם לא תקסמנה
עוד והצלתי את עמי מידכן וידעתן
כי אני יהוה: ויבוא אלי אנשים
מזקני ישראל וישבו לפני:
ויהי דבר יהוה אלי לאמר: בן אדם האנשים האלה
העלו גלוליהם על לבם ומכשול
עונם נתנו נכח פניהם האדרש
אדרש להם: לכן דבר אותם
ואמרת אליהם כה אמר אדני יהוה
איש איש מבית ישראל אשר יעלה
את גלוליו אל לבו ומכשול עונו
ישים נכח פניו ובא אל הנביא אני
יהוה נעניתי לו בה ברב גלוליו:
למען תפש את בית ישראל בלבם
אשר נזרו מעלי בגלוליהם כלם:
לכן אמר אל בית
ישראל כה אמר אדני יהוה שובו
והשיבו מעל גלוליכם ומעל כל
תועבתיכם השיבו פניכם: כי איש
איש מבית ישראל ומן הגר אשר
יגור בישראל וינזר מאחרי ויעל
גלוליו אל לבו ומכשול עונו ישים
נכח פניו ובא אל הנביא לדרש
לו בי אני יהוה נענה לו בי:
ונתתי

רשי

ושלחתי את הנפשות. כתרגומו ואשזיב ית נפשת' דאתון מחרשן ית נפשהן לאבדותהא: את כפשי. את הנפשים להיות הנפשות פורחות: יען הכאות לב צדיק שקר. כשאתן קוסמות לו רעה הוא מצטער ולבו נכאה: ויבא אלי אנשים. כלם בלב אחד להרעה לכך נאמר ויבא ומדרש אגדה אומר על שם שהבא גלה אזן הנביא תחילה הנה יבואו אליך פלוני ופלוני: העלו גלוליהם על לבם. לבם אל גלוליהם לעבודה: נתנו נכח פניהם. להיות להם ע"מ תמיד למורה ולאלוה: האדרש אדרש. האדרשה כי אני אדרוש להם ואשיב על דבריהם הרבה תמיהות מחקיימות: נעניתי לו. שוי"ם דפוכרו "נבלע" מע"פ שהו בא לפני ברוב בלולו כן ת"י: למען תפוש את בית ישראל. ונמר. בגיל לקרבה ית בית ישראל למיתן תיובתא בלבהון: כולם. כמו נזיר אחיו פורי"נט אמ"ברין בלע"ז: שובו. ממרדיכם: והשיבו את לבבכם. מעל גלוליכם. אשר העלותם אל לבבכם: השיבו פניכם. אשר שמתם מכשול עונכם לנגדכם: נענה לו בי. מסתאיל ליה במימרי אדרש לו: ונתתי

מסורה

ויודעתן כ' בנ"ון וסימ' וקרעתי את מספחתיכם. לכן שוא לא תחזינ' וקסם. וא' ידעתן ואתנה ידעתן: ויבא ח' דפיין ויבאו וסכירין ויבא וסי' נמסר בסדר שלח לך: נענה לו. נענה לו בה ברב. נעניתי עד מאד: בלבם ט' בקריאה וסימ' החיל אשר נגע אלהים בלבם. עם תורתי בלבם: למען תפוש את בית ישראל. ולא זעקו אלי בלבם. ואמרו אלפי יהודה בלבם. אל יאמרו בלבם האח חרבם תבוא בלב' וקשתות' אמרו בלבם נינס יחד. גם את העלם נתן בלבם:

מעשה מרכבה

בלגלגי כחשל כבהמות נדמו ונשלמו לו כמלאכה המלכבה פני אדם לעצים שהיו בהם הנקראים אדם המלגלגי' בימ לעניין זה גם כן נשתנה לו שם חיות בכרובים. כי החיות שם מורכב. לא כן כרוב כי הוא הנגדל ולא יהיו בו שם אחד להודיעו. כי לא נשאלה לו שחיה מוסיות בארץ. לפיכך שתי הנני' שם כרובים. כי יש שראה בראשונה ראה בראשונה. כמו שאחר הוא החיה אשר ראיתי בנהר כבר. וכן מה שאחר ואדע כי כרובים הם. לא נתחדשה לו ידיעה. כי גם בראשונה ידע כי אין בפחים שור ונשר. ואינם כי אם לדמיון במראה אחד אלא הנשנו המראה הנשלו אל פילגש הכבד והשחיל מהארץ. כמו שאחר וירומו מעל הארץ לעיני. והנה שנו החיות כרובים כי לא נשאלה השחיה בכרובים ל"ל ביתידים על דרך מופת זולתי הנשיאה שהיה דרך מופת בכל מי. זהו ואדע כי כרובים הם. עתה ידעתי כי הם כרובים ולא חיות. אף על פי שראיתי בראשונה. מה שראיתי בראשונה. ולזה הטעם אחר בזו המראה היה ולא חיות כלילו כתיחדה הנשיאה בחת. ומפני שיתן הנשם מחיות לכרובי' זכר הענין כמה פעמי' ואחרונה פרס. ואחר היא חיה. ואחר עוד ואחרונה פרס לחת. ואחר ודמות פניהם. המה הפנים. להודיע כי לא נשתנה לו בענין המראה דבר: וירומו. לשון הרמה. שלאחר בזו המראה הוא לשון הנשאות כמו שלאת המראה הראשונה. והענין אחד. כי רומו' ונשיאות ענין אחד. ושם פירשנו הענין: בעיר. מבואר היא בהראשונה: ולא. הוא כמו שפירשנו הנשלון הנשיאה מן הארץ ונתייחדה בכרובים:

דרק

מפרשים הענין הזה בדרישת המתים שהיו הנשים בעלות אוב מעלות נפשות המתי' בדבריהן ומפרשים לפורחות בעבור אוחן נפשות שאומר שהיו מעלות מקבריהן ופורחו' באויר: ויבוא אלי אנשים מזקני ישראל. ויבאו לפני. אמ' הגבית בכליה נבואה זו באו אלי אנשים מזקני הגולה ויבאו לפני שהיה מרמיס עצמם שבאים לדרוש את יי' והאל גלה אלי את לבבם ואמר ויבא אחד לשון יחיד על רבי' להודי' כי בהסכמ' אחת שאחל ואדע כי בלב אחד באו כלם על זה: ויהי. כן אדם. האדרש אדרש להם. האלפין בחירק הראשון מקור בחולם והאל"ף במקו' ה"א כי כבד על הלשון לקר' שני הי"ן כאחד והוא בחולם בשקל הנתון תנחן ואמר וכי אדרש להם אחר שלבם אל גלוליהם לא אדרש וקבול הדרש' היא לאת שאלת: לכן דבר אותם. עמם. כמו אתם: נעניתי לו בה ברו' גלוליו. נעניתי לו אבל לא נדרשתי לו אבל אענה לו ואשיבנו על דבריו כלי לבלו נפלן לבו אבל לא אדרש לו לתת את שאלתו ולעשות את בקשתי ונעניתי לו ונענ' לו ברכין פירו' לפי בינם ולפי עינם כי נענתי ונענה הם מבנין נפעל והא הוא הפועל בענותו הנועק אליו כמו שאו' ענני יי' ענני אשר יענה באש הוא האלהים והאדם הנועק הוא נענה כמו שאמר הן אנעק חמס ולא אענה הנה כי האל הוא העונה והאדם הוא הנענה ואיך אמר הנה על האל יתברך נענתי ונענה נאמר כי הטעם לפי שלשון תענה הו' על שני פנים האחד הוא תפילת הדבור כמו ויען איוב הראשון ועניה ואמרת והשני הוא לשון השבת הדבור והוא הנמצ' ברוב כשאמר כי הקדוש ברוך הוא הוא העונה כן הוא לקורא ולנועק וכשאמר עליו נענתי ונענה הוא נענה לעונה אליו והוא הקורא והנועק: בה. כתיב בה"חוקרי באל"ף כי אותיו אהו"י מתחלפו' ופי' בעבור שבא ברוב גלוליו אענה לו כדי לבלו' לבן לבו וזהו שאמר אחריו: למען תפוש את בית ישראל בלבם. שהם מכסי' את לבם בלבם. שהם נלוגלי להם גלוליו לבם ומחשבותם הרעה ואונחן תרגם אני יי' נעניתי לו בה ברוב גלוליו אנא יי' מישתאיל ליה במימרי דאתי למתבע בסני פולחן טעוותיה ותרגם למען תפוש בדיל לקרבא ית בית ישראל למיתן תיובתא בלבהון: כולם. כמו נזיר אחיו פורי"נט אמ"ברין בלע"ז: שובו. ממרדיכם: והשיבו את לבבכם. מעל גלוליכם. אשר העלותם אל לבבכם: השיבו פניכם. אשר שמתם מכשול עונכם לנגדכם: נענה לו בי. מסתאיל ליה במימרי אדרש לו: ונתתי

מנחה גדולה

לומרי' שהם נביאים אשר לפנים נקראו רואים כי לנביא היום לפנים נקרא הרואה אמנם הם בלתי ראו שאינם רואים כי לא ראו ולא רואים את הנולד. ואמר כשעלים נחרבות וגו' ירבה בשיח מקום הרב ופרץ בגדר הכר' או הדרה והשועל הולך ופומד עצמו במקום הפרץ וממלא אותו הפרץ וסגור בעל הכרם שע"י השועל שמילא הפרץ כרמו או שדהו שמור עי"כ ואינו כן כי כשאדם בא ליכנס בתוך הפרץ או היה אחרת החזק משועל בא ליכנס בחור הגדר השועל הולך לו והפרץ פרץ ולא מגודר עי"כ ולא עוד אלא אף השועל בעצמו הולך בעדה אין כאן גדר ומכלה בו: כמו כן היו נביאי השקר שהיו מתנבאים לשלו' וכאלו הם גודרי גדר ובאמת אין כאן גדר ולא עוד אלא שאף הם גדמו עוד שנפרץ הגדר שלא היו ישראל יכולין לעמוד בתלתמה ע"י שהיו הנביאי שקר מטעים אותם באופן שלא לבד שלא הגילו את ישראל אלא אף הם גרמו רעה לישראל שיצאו ביד אויביהם וזה שאמר לא עליתם בפרצות שלא עשיתם גדר לפרינת הדור בנביאיכם ותגדר גדר על בית ישראל שיהיו מגודר ע"י כך אלא אף זו שמה שהיה עוד מגודר הרסתם שלא יוכלו לעמוד במלחמה. ואמר עוד חזו שוא וקסם כזב וגו' ההפרש בין שוא וכזב הוא שלשון שוא נאמר על מי שרוצה לשנות הידוע כמו שפירשו ז"ל על לא תשא את שם ה' לשוא ופירשו ז"ל זה הנשבע על שמוד של ברזל שהוא של עץ אלו היום שהוא אמה וכדומה שנשבע שנשבע יודעים שהוא שוא וכזב הוא שעדין לא נודע שהוא כזב אלא לאחר זמן. כמו כן היה בנביאי שקר שהיו מתנבאים דברים שהיו יודעים כבר שהוא שוא כמו נעוד שנהיים ימים אחי מעיד אל המקום הזה את כל בלי בית ה' וכשעבר זה הזמן ולא נתקיים נבואתם היו יודעים המוכי עם שהם נביאי שקר ולא היו להם לשמוע עוד לדבריהם וכזביהם מה שהיו מתנבאים להבא שלא תנתן המיר ירושלים ביד מלך בבל אע"פ כן היו שומעין לדברי נביאי שקר אין לך סכלות גדול מזה ומה גם הנביאי שקר עצמם היה להם לראות בנוגעת פנים היו שבבר בתגלה שקרותם שאינו גלוי"מ בעינו פניהם לקסום כזב שם הוא

הנבואה לנביאי אחת תאמר שאל תיקלו מפני הנביאי שקר המתנבאים הפוך דבריכם כי אתם אומרים שלא ישובו מבבל לירושלים כי אם בבלות שנעים שנה לגלות ירושלים ובכלל זה הנבואה שאלו אשר ישובו מבבל לירושלים ולא נגו עד הנה שיגלו בבלה. ונביאי שקר היו מכחישים דבריהם ואומרים היפוך שתיהם שלא לבד שלא שעדין לא נגו והם עתה בירושלים שלא יגלו אלא אף זו אלו שכבר גלו לבבל ישובו מבבל לירושלים עם המלך יהויכין ועם הארון היו שומעי' לדברי נביאי שקר כי בזה היו חפצים שהיו מתנבאים מה שטוב להם ועי"כ היו נביאי אמת מעלים נבואותיהם כי לא שמעו להם לזה אמר הש"י ליחזקאל שיאמר להנביאים הלמדיו שלא יאמינו על זה כי הש"י יעכב אתם ויפרו הם ודברי נביאתם בטלים ומבוטלים לפיכי כל ומה גם כשיראו ישראל שהלו בבלה יבשו ויכלמו נביאי שקר כי יראו שעקר היה בימינם וע"כ אל ימנעו עצמם בשביל כך להתנבאות לישראל כי המה ודבריהם יקיימו ונביאי שקר אחבדו ומפילה יבושל דבריהם. ופשט אמת שבפי נביאי אמת תכון לעד ופיניהם יחזו כידם אל נביאי שקר כמבואר להלן בפרשה א היא מה שתנבא אל נביאי ישראל הנבאים הם נביאי אמת ולזה בא לתנחתא תחת הנבאים לומר שהוא דבר בפני עצמו עד כה. ואמ"כ אמר ואמרת אמת ולזה בא לתנחתא תחת הנבאים לומר שהוא דבר בפני עצמו עד כה. שקר הוא אלא לנביאי מלבם הם נביאי שקר שמעו דבר ה' כלומר מה שאתם אומרים בשם ה' שקר הוא אלא אתם רוצים לשמוע דבר ה' שמעו תמני מה שאני אומ' לכם וזה שמעו דבר ה' אתם המתנבאים בשם ה' בשם ה' שמעו דבר ה' ותשמעו כמה רחקו דבריו מדבריכם כי אתם מתנבאים לשלום ונאינו כן כי אם הוי על הנביאים ולא שלו' ואתם נביאי שקר המכוונים בשם נביאים אין דאלו לבמות אתכם נביאים כי אם נבלים וזה על הנביאים הנבלים המה אומרים שהם נביאים ואינו כן כי אם נבלים המה ואמר נבלים לשון מופל על הלשון נביאים נבלים וזהו הוי על הנביאי' הנבלי' אשר הולכים אחר רוחם הם אומרי' שרוח ה' דבר בם ואינו כן כי אחר רוחם לבם הולך. הם

ונתתי פני · כאדם שאומר פונה אני מכל עסקי ומעסוק בזה לו יהיה כתרגומו ואתן רוגזי כמו ופניה לא היו לה עוד מאכפרה פניו: והשימותיהו לאות ולמשל · מהרעה הגדולה שאביא עליו יהיה לאות ולמשל על דרך היינו משל בגוי: והכרתיו מתוך עמי · אמר וכן יהיה עונש הנביא כי יפתה והענין הזה כענין מי יפתה את אחאב והוא הערת רוח החפץ כי נביא השקר ההוא חייב מיתה בדברים יעשה אותם בסתר כמו שרמינו באחאב בן קוליה וצדקיהו בן מעשיה שהיו מנאפי' את נשי רעיהם וכן דברי' רעים אחרים בסתר היו עושים אלה הנביאים וכדי לגלות' לבני אדם מביאה האל יתברך על ידם כשלון ועל ידי עוברי עבירה בסתר בענינים רבים ואחד מהם זה הענין נביאי השקר שהיו מתפארים בנבואה והאל העיר חפצם בזה כדי להודיע שקריה' ופחזות' ובכח להם העונש מאת האל יתברך ינדיקו בני אדם עליהם את הדין וזהו שאמר לגי הסס פתיתי את הנביא ההוא וזהו טעם והאלהים אמה לידו וכן פירש אדוני הכי ז"ל ודומה לזה וחזקתי את לב פרעה ורבי סעדיה ז"ל פירש פתיתי באתי וגליתי עליו שהוא מפתה: פתיתי · בלרי הת"ו עי"ן הפעל: ונשאו כעון הדורש כעון הנביא· כמו כעס ככהן כשבר כאדוניו והדורש הוא שוכר למעלה שדורש בנביאי האמת ולבורע ותרגם יונתן כעון הדורש כתוב דאתי למילף ולא אליף: למען מבומר הוא: ויהי · בן אדם אדון כי תחטא לי למעל מעל לא בעבור כל חטא אשלח להם העונש הגדול אלא כשיהי החטא למעול מעל לכחש בי וביכולתי שיאמרו ליה דין ודין דיין כאנשי סדום ועמורה: ונטיתי ידי עליה · בשדפון וירקון או ואלוה על העבים ואמנע מהמטיר עליהם מטר: אדם ובהמה · הבהמה לעונש האדם: והיו שלשת האנשים האלה בתוכה נח דניאל ואיוב · דניאל הסר הי"ד וכן האחר הנזכר בפרשה הזה חכם אחה מדניאל והי"ד נקראת אף על פי שאינה כתובה כי"ד ירושלם והא"לף נחה כי הארי תחת הי"ד והי"ד דניאל וזכר אלה השלשה צדיקים לפי שכל אחד מהם רחה שלשה עולמות בנוי וחרב ובנוי נח רחה העולם בנוי ורחהו חרב במבול ורחהו בנוי דניאל רחה בית המקדש בנוי ורחהו חרב ורחהו בנוי אף על פי שלא רחהו חרב בעינו כי בגלות היה שנלה עם יהויקים אף על פי כן בימיו חרב ואחר כך רחהו בנוי כשלוה כורש לבנותו איוב רחה עולמו בנוי בנים ובבנות בעושר ובנכסים ורחה עולמו חרב מבנים ומבנות ומכל נכסיו ומדיכה כיסורין וזפרס בענין זה כי חרבן הארץ יהיה בעון היושבים בה והם בצדקתם לא הצילו אלא עצמם כי נח לבדו היה צדיק בדורו עם בניו כמו שאמר כי אותך ראיתי צדיק לפני בדור הזה ולא הציל מכל בני דורו אלא הוא ובניו לבדם שהיו צדיקים ודניאל ג"כ לא הציל בצדקתו אלא עצמו ומן הגלות לא היה יכול להציל עצמו כי איך יאמר בארץ יחידי הוא וחביריו הצדיקים כיחזקאל וחנניה משאל ועזריה איך יחכן שיאמרו יחידי' בארץ הארבה ולטובתם גלו רחשונים כדי שלא יראו בחרבן העיר ובית המקדש ואף על פי שבחרבן העיר נחרבו חסידים ולא הצילו עצמם כמו שכתוב נתנו את נבלת עבדיך וגו' אפשר שהיה החסיד ההוא יחידי בין רבים בעת ההרג ונאמר כי עד צדיק יש ב משפט אבל כשהם שלשה או יותר יצטרפו זכיותיה' ויצילו עצמם ואיוב ג"כ הציל עצמו לבד ממיתה ולא הציל בניו ובנותיו כי לא היו צדיקים כמו שאמר אם בניך המלו לו ויבלחם ביד פשעם וכן אמרו רבותי' ז"ל ואין מידי מציל אין אברהם מציל את ישמעאל ואין יצחק מציל את עשו ואיוב לא הציל עצמו מיסורין כי למובתו היה למרק קצת עונות שהיו בו אף על פי שהיא לא היה יודעם בעצמו יעוד זכר אלה השלשה כי שלשתם עמדו בצדקתם בנסיון ונצלו כי ד בר נח אין לו נסיון גדול מזה שכיון שאמר לו האל יתברך עשה לך תיבת עצי גפר עשה אותה לעיני כל בני דורו והיה המעשה ההוא ככנד דעתם ומורה על המחות זכרם ובטח באל יתברך ולא פחד שיהרגוהו וכן דניאל עמד בנסיון גדול שהשליכוהו לגוב האריות ובטח באל יתברך שיצילנו ולא כפר בו מידאת מיתתו ונצל וכן איוב עמד בנסיון שהכהו השטן בשחין רע מכף רגלו ועל קדקדו ועמד בנסיון ולא חטא בשפתיו לדבר דברי' אשר לא כן כנגד האל יתברך · ונצל לפיכך זכר צדיקת אלה השלשה צדיקים אף על פי כן המה בצדקת' הצילו את עצמם ולא אחרים עמם: יצלו נפשם · זה לבדו מהדגוש בזה הענין: לו היה רעה אעביר בארץ ושכלתה · לו כמו לו המיתם אותם: ושכלתה · פעל יוצא כי אין הארץ משכלת אות' כי היא כאם ליושבי' בה והחיה משכלת את הארץ: אעביר בארץ · כמו הנני משליח בך: והיתה

ונתתי פני באיש ההוא והשמתיהו לאות ולמשלים והכרתיו מתוך עמי וידעתם כי אני יהוה: והנביא כי־יפתה ויאמר דבר אני יהוה פתיתי את הנביא ההוא ונטיתי את־ידי עליו והשמדתיו מתוך עמי ישראל: ונשאו עונם כעון הדרש כעון הנביא יהיה: למען לא־תעה עוד בית־ישראל מאחרי ולא־יטמאו עוד בכל־פשעיהם והיו־לי לעם ואני אהיה להם לאלהים נאם אדני יהוה:

ויהי דבר־יהוה אלי לאמר: בן־אדם ארץ כי־תחטא־לי למעל מעל ונטיתי ידי עליה ושברתי לה מטה־לחם והשלחתי־בה רעב והכרתי ממנה אדם ובהמה: והיו שלשת האנשים האלה בתוכה נחדניאל ואיוב המה בצדקתם ינצלו נפשם נאם אדני יהוה: לו־חיה רעה אעביר בארץ ושכלתה והיתה

ואתן רוגזי בגברא ההוא ואשויניה לאות ולמתלין ואשציניה מגו עמי ותידעון ארי אנא ייי: ונבייא ארי יסתי וימליל פיתגמא אנא ייי אסתיתי ית נבייא ההוא ואבירים ית מחת גבורתי עלוהי ואישיציניה מגו עמי ישראל: ויקבלון חוביהון כחוב דאתי למילף ולא אליף כחוב נבייא שיקראיהי: בדיל דלא יטעון עוד בית ישראל מבתר פולחני ולא יסתאבון עוד בכל פשעיהון והוי לי לעם ואנא אהוי להון לאלהא אמר ייי אלהים: והוה פתגם נבואה מן קדם ייי עימי למימר: בר אדם ארעא ארי תיחוב קדמי לשקרא שקר ואבירים מחת גבורתי עלה ואתבר בה סעיד מיכלא ואשלחבה כפנא ואישיצי מינה אנשא ובעירא: ויהון תלתא גברייא האילין בגוה נח דניאל ואיוב אינון בזכותיהון ישזבון נפשהון אמר ייי אלהים: אילו חיתא בישתא אעבר בארעא ותתכלינה

ותהי

והנביא ג"ר"פ בקריאה וסימ' והנביא ההוא או חולם החלום · והנביא והכהן והעם · והנביא כי יפתה ודבר דבר: יטמאו ב' בחירק תחת י"וד וסימ' למען לא יתעו עוד בית ישראל מאחרי · ולא יטמאו עוד בגלוליהם · ואינון כן א"ב מן כ"ב י' בירשהון: והשלחתי נ' וסימ' נמסר בסדר בחקתי · דנאל ג' הס' יו"ד וסימ' הכם אתה מדנאל · והיו שלשת האנשים האלה בתוכה · ונח דנאל ואיוב בתוכה: אעביר ג' וסימ' אני אעביר כל טובי · לו חיה רעה · ואת רוח הטומאה:

יתברך פעל המדבר' העליון' אם המליץ לדינו זה הכירות מן המדבה על דרך הנסתר דרך כלל וכרש מכריעת רל"ק מוסף על פירושו ספי' בסכר עצמו · וזהו מעט הכמות ודב המיכות: והנילמו לאור תעלומתו ואם כוונת המחבר לא היה בזה יען עשותו מגלת סתרים · עם כל זה לא הוסגנו לאחור ידינו מלהדפיסו בעבור רוב התועלת הנמשך מעצמותו למבינו' אותו · כי הפי' הראשון כמו אומר וזה לו ל"ד רה · על כן אני מודיע לכל מסתכל בכי' הזה לבל יסבור בבדא ולא יחשוב מחשבות בפירוש הזה שלא יושבו דבריו ולא יודעו כלל על ברור אולתי שלחדו חכי הכם מבין והסברא בו אולת מחשבה רבת הנמצים מוכנת התועלת:

בגדול ממך בל תדרוש · בחזק ממך בל תחקור · במופלא ממך בל תדע · במכוסה ממך בל תשאל · בחה פהורשית התבונן שאין לך עסק בנסתרות:

הוא תרעומת הכתוב חזו שוא והיה נודע לכל שנביאי שקר הם כיון שלא נתקיימו דבריהם ואע"פ וקסם כזב היו חוזרים וקוסמים כזב על להבא וכ"כ היו עמי הארץ בבלי דעת ותבונה שעדין היו מיחלים לקיים דבר והיה ראוי להם ללמוד הסתום מן המפורש ולומ' הלא מחזה שוא חזיתם שנודע ומפורסם שוא הוא ומקסם כזב אמרתם בתמי' איך נאמין לכם כיון שנלוי ומפורסם הוא שבבר מחזה שוא חזיתם ועדין הם אומרים נאם ה' ויש לכם להבין ואני לא דברתי כי שקר הם ודבריהם כזב · ועזה יבא על נכון שבכל הפרשה כפל הדבר שוא וכזב והקדים שוא לכזב כי עיקר תרעומת' הם על שלא הבינו מן השוא הוא מה שאומרו וכבר עבר הזמן ולא בא אשר דברו ולא נעשה הדבר מזה היה להם לידע מה שאומרים על העתיד שהוא כזב · וגם זאת התרעומת היו להם · את על נביאי שקר איך העיזו כ"כ פניהם ככלב שב על קיאו לקסום כזב אחרי שבבר חזו שוא

וז"ם יען דברכם שוא וחזה כזב וגם בזה גדול עונם מנשוא:

ויבוא אלי אנשים מזקני ישראל וגו' · מהר"ש ז"ל לפי שלא בא כולם יחד אלא כל אחד בפני עצמו ונקבצו שם לפניו לכן אמר בלשון יחיד ויבוא אלי אנשים ואחר האנשים האלה העלו גלוליהם על לבם ר"ל האנשים האלה אע"פ שמדאים עצמם לדיקים מן הספה ולחוץ אבל הם באמונותיה' העלו גלוליהם על לבם ולא תחשוב שלא יעבו לחטוא בפועל כי הנה מכשול עונם נתנו פניהם לומר לעבוד לעשותם אחרים להם ואם אמר הוא שלא

לנביא האם נראה לך שראוי שאדרש להם ואשיבם דבר על שאלתם וכו' (כדברי הרד"ק ז"ל) ואמר אני ה' נענה לו לפי שבבוא השואלים ההמה לפני הנביא שורת הדין היה נותן שלא יענם האם מפני גלוליהם אבל מפני שהוא ה' בעל הרחמים נענה בדבר הזה שראוי להשיבו ולהודיעו כוונתו ולזה אמר נענתי נענה כבשתי מדת הדין שלי ועשיתי לפניהם מן השורה ונענתי ונדרשתי להשיבו דבר להותו שבא ברוב גלוליו ע"כ: ולע"דן אומרו ויבוא אלי בגנותן של ישראל דבר הכתוב שאחרי אמרו להם כל דבר ה' וכל היעודים הנאמרים היה להם להתאסף כולם יחד להתחנן ולעמוד על נפשם להתפלל על יתר הפלפה ועל עם ה' אשר עדין בירושלי' שלא יגלו ועל בית ה' שלא יחרב והם לא שמו כל דבריו כנגד פניהם ולא התפללו ממנו כי אם זקני העם ואף מהלו לא בחלו כולם כי אם מזקני ולא כל זקני ובביות כ"כ מעשים שהיו כמעט בטלים במעוטם אחר ויבוא לשון יחיד כאלו לא בא כי אם אחד ועכ"פ אחרי שיימו הנביא דבר ה' אשר דיבר על נביאי שקר ועל הדורשים נם אחר ויבוא אלי אנשים מעט מזער מזקני ישראל ויבאו לפני להודות להם הדרך אשר ילכו בה כי התחרטו מעוזם והעלו גלוליהם על לבם שהיו שמים מעשיהם הרעים על לבם להשיב מהם כמנין כי פשעי אני אודע ואפאתי כנגדי תמיד כך אלו האנשים העלו גלוליה' על לבם ונוכח פניהם להתחרט עליהם ולעזבם ולדרוש את ה' שיתחול להם · ואע"פי שורת הדין נותן שלא לדרוש להם ולא לקבל תשובתם כיון שהם היו זקני העם וגדוליהם כמ"ש לאנשים מזקני

יחזקאל טו

והיתה שממה מבלי עובר מפני החיה · לא אמר זה בדעב בחרב ובדבר כי אעפ"י שתהיה הארץ שממה מיושביה יעברו דרך עליה אנשי ארצות אחרות ולא תרבה שם החיה
אבל כשהארץ שממה מפני חיה משולחת שהאל יתברך השליחם בה כמו שאמר והשלחתי בכם את חית השדה ירהו לעבור בה אפי' אנשי אחרי' מפני החיה כי תרבותה שם :
שלשת · אם בני ואם בנותי ילדו · קטני' וקטנות כמו אם בן יגח או בת יגח כלומר אפי' הקטני' שהם בלא רשות לא ילדו כי הם ילקו בעון אבותם ואפי' בני הגדולים הקטני'
ימותו כמו שאמר הם לבדם יגאלו כי די להם שילדו עצמם כי היה להם עון שהיו דריס בין רשעים : או תרב אביא על הארץ · זה לבדו על הארץ בענין זה וכן היא המסורה

מן ריש ספרא עד והטף כולהון
אל הארץ בר מן חד על הארץ או
תרב אביא על הארץ : ואמרתי
תרב תעבור בארץ · לא אמר
בחיה ובדבר ואמרתי כי אין פי'
ואמרתי להם ע"י נביאי
להתרות' כי לא שולח נבי' לסדו'
ועמורה להתרות' כי השכל הוא
המתר' בעברו' כאלה שהשכל
מורה עליהם אלא פי' ואמרתי
כי לתרב יש אומרי' ומגידי' טרם
בואה שמגידי' עוברי אורחו' אלך
פלוני יבא על הארץ הזאת
והאומריס תהם כאילו אמר האל
יתברך כמו והכרתי שהחיל הבא
עליהם הם המכריתי' אלא שהא
העיר את ריחם לבא עליה' אבל
חיה משלחת בארץ אין אומר ואין
מניד עד בואה וכן הדבר אין
מניד עד באו : ושלשת · מבואר
הוא : אם דבר · ושפכתי חמתי
עליה בדם הטעם כי הדבר יבא
בדרכן האל בהפסד האויר בחוס
אם בקור משונ' מהמנהג והאויר
והדם מהדמים בשתי אכיותיה'
שהם החוס והלחות והדם הוא
הנפש ורוח החיים שהוא בלב
תלויה באויר ואם האויר מופסד
הנה גם הדם מופסד וימותו
ברעב אחד רבים לפיכך אמר
ושפכתי חמתי בדם : ונכרתי
אם בן ואם בת · לא רבים ולא
אחד כי הראשון אם בנים ואם
בנות והשני בנים ובנות וזה אם
בן ואם בת אלא שנה כל אחד
מהשלשה כמנהג המקרא לשנות
מלות בענין כפול : כי כה אמר ·
אף כי ארבעת שפטי הרעים
דולה לומר כל שכן כמו אף כי
אנכי אעננו והדומים לו אמר
בארץ מארבעת הגויס באחד
מארבע' שפטי' אני אעשה אותה
כלה כל שכן במקום שאביא כל
הארבע' שרעויה שתהי' כלה ואל
ירושלם שלחתי הארבעי' עם כל
זה לא עשיתי כלה כמו שהבטיח'
האל יתברך ואוחך לא אעשה
כלה : להכרית ממנה אדם
ובהמה · כדי היתה שיכרתו ממנה אדם ובהמה ואלא שחזלתי עליה והותרתי ממנה פליטה : והנה · המולאים בנים ובנות · המולאי' מירושלם להגלותם בבלה ואחר בני'
ובנות כנגד מה שאמר אם בנים ואם בנות ילדו אמר כי בירושלם יהיו נגלים בני' ובנות אף מן הרשעים שימותו שם ולא כלם כי ג"כ מהקטנים נהרגו שם ומתו ברעב
ואף מן הגדולים נגלו מן המיתה ונגלו : הנם יוצאים אליכם · אמר עשו והם השארית שנשארו עם יוחנן בן קרח וסיעתו שנשארו ברשעם
לקו ומה שהותרתי מהם לפי מדת רחמי' אשר בי כי עדין תראו אותם ברשעם נחמה לכם כי בדין הבאתי את כל אשר הבאתי על ירושלם
מדין שלא שמעו לדברי ירמיהו מפי יי' והלכו למצרים : ונחמתם על הרעה · תהיה ראותכם אותם ברשעם נחמה לכם כי בדין הבאתי את כל אשר הבאתי על ירושלם
ונחמתם · מבנין כפעל : ונחמו אתכם · מבנין פיעל הדגוש : ויהי · בן אדם מה יהיה עץ הגפן מכל עץ · מה גריעתו מכל עץ אחר ובאיזה עץ גפן אני שואל אותך לא
על עץ גפן שעשה פרי כי אותו חשוב הוא אלא האזמורה אשר בעלי היער והוא כמותם שאינם עושים פרי עליה אני שואל אותך כי אפי' כעלי היער אינה כי עלי היער אף
על פי שאינם עושים פרי הם ראויים לעשות מהם למלאכה לעשות מהם כלים ולקחת מהם בתים אבל עץ הגפן הזה אינו כן : היקף

רשי

ח' הנ' והיתה שממה מבלי עובר מפני החיה : שלשת האנשים האלה · ט' חרב · גייסות למלחמה · ספטי · מיסגוסטי"ם בלע"ז : אף כי · לשון קל וחומר וכל שכן הוא וכן בכל המקרא כגון הנה אנחנו פה ביהודה ירושלים ואף כי גלך קטילה וכן בפרשה זו הנה בהיותי תמים לא יעשה למלאכה אף כי אם אכלתהו ונו' : נותר · איירטר"מאים בלע"ז : המולאים · בשביה ויבי"ם כאן : עלילותם · מעשיהם · מה יהיה עץ הגפן מכל עץ · מה סופו מכל שאר עצים : הזמורה · אשר היה בעלי היער · לא על נפן הכרמים שעושה פרי אני אומר לך אלא על זמורות נפן הגדלה ביערים : היקף

מסרה

על הארץ סימ' מן ריש ספרא עד והטף אל מקדשים כולהון אל הארץ במ"א או חרב אביא על הארץ · ומן והטף עד סופא דספרא וכל שאר קרי' רכוו' על הארץ במ"צ אל הארץ וסי' וירדו מעל כסאותם · יקרא אל השמים מעל · ובניהם הרבית ככוכבי השמים · אשלח ם' וסי' נמסר בסדר בא אל פרעה · ונח ג' ר"פ וסי' ונח בן שש מאות שנה · ונח דניאל ואיוב בתוכה · ונח מצא חן בעיני יי' · יוצאים ד' מ"ל וסי' והנה נותרה בה פלטה יוצאים אל הגלילה · כי מימיו מן המקדש · אל ארץ צפון הניחו א דיבריה · הזמורה ב' ומ"ל וסימ' ויאמר אלי הראית בן אדם הנקל בן אדם מה יהיה עץ הגפן :

מנחה

מזקני ישראל כל אנשים שבשקרא לשון חשיבות הוא ועליהם היה מוטל להוכיח אחרים ולהחזירם
למוטב והם לא עשו כן אלא שחטאו ועי"כ למדו מהם אחרים לעשות כמעשיהם והרי הוא כחוטא
ומחטיא את הרבים שאין מסתיקין בידו לעשות תשובה ואע"פכ הש"י ברחמיו המרובים אשר
חכן אלא ידח ממנו נדח ולא במות המת ונו' נדרש להם וז"ש בן אדם האנשים האלה
העלו גלוליהם על לבם ונו' וגמרו בדעתם לשוב אלי כי מכשול עונם שמו נגד פניהם לשוב מהם
ולהזר בתשובה האמרש אדרש להם וכי לפי שרת הדין ראוי לדרוש להם ולקבל תשובתם כיון שהם
האנשים האלה היינו מזקני ישראל שגרמו בעונם שגם אחרים חטאו ולמדו לעשות כמוהם והרי
הם כמחטיא את הרבים ואין מקבלין אותם אעפ"כ דבר אותם אמר קשה ותהא השמאל
דוחה להוכיח אותם על אשר לא טוב עשו בעמם להכשיל הרבים ואח"כ ואמרת אליהם אמירה
רכה בימין מקרבת כה אמר אדוני ה' ונו' אני ה' במדת הרחמים אתנהג עמו ואדרוש לו ואענה
לו ואקבל תשובתו · למען שבי"כ ישובו רבים מעון כי ירחו שאילו האנשים חטאו והחטיאו
אחרים אעפ"כ כתקבל תשובתם כ"ש מי שלא החטיא אחרים ובא לעשות תשובה עצמו
אקבלנו · והיה זה מ"כ תשובת המשקל לתקן דמיון מה שעשותו כי כשם שעל ידי שחטאו החטיאו
אחרים כמו כן על ידי תשובתם השיבו רבים מעון וז"ש למען תפוש את בית ישראל בלבם ונו'
שגם אחרים שחטאו אם ילמדו וכן יעשו שיבו מחטא שבידם ע"כ אמר להם שלא יתייאשו מן
התשובה אע"פ שהרבו לפשוע בחטאים גדולים ועצומים מ"מ שובו והשיבו מעל גלוליכם ונו' כי
כל מי שהיו' בישראל ונכנס מאחרי ואח"כ יתחרט ויעל בלוליו אל לבו שיסור לא תשובתו ויקבל עליו
עונו ישים נגד פניו להתחרט עליהם ובא אל הנביא לדרוש לו בי שיסדר לו תשובתו ויקבל תשובה
בפני הנביא לדרוש ה' ולעבוד מעשיו הרעים אני ה' נענה לו בי ואקבל תשובתו ע"כ אל תדמה
אות הבאים אליך לדרוש ה' כשיראו לעשות אע"פ שאתה יודע שהרבו לפשוע · ושמא תאמר מי יודע
אם תוכל כברם אולי אין לבם כשהם ובלשונם יכזבו לו ולבם בל נכון עמם לדאת אין זה הדבר
בועל עליך לדאוג ממנו כי אם וכתתי פני באים ההוא אני הוא היודע מחשבות ואני אפרע למי
שאין תוכו כברו והשמותיהם לאות ונו' ודעתם כי אני ה' בחון לבות יודע מה שבתוכו :

והנביא כי יפתה ונו' מהר"ת ז"ל כבר בארתי ובאתי עליו שהוא מפתה ואתה אדם אל תפתה

גדולה

שמפני שהקב"ה לא המית את הנביא הבוא בהתנבאו שקר לכן יחס אליו אני ה' פתיתי את
הנביא ההוא והספק היותר גדול שאני רואה בתלה בפסוקים הוא שהפרשה כולה מדברת בנביא
אמת ובא אל הנביא אני ה' כענתי לו ובא אל הנביא לדרוש לו כי אני ה' כענה לו כי ומה שאמר
בסמוך לזה והנביא כי יפותה אם נפרש אותו ג"כ על הנביא אמת שיפותה לדבר שקר יקשה מאד
אומרו אני ה' פתיתי את הנביא ההוא ונטיתי ידי עליו והשמדתיו ואמר ונשאו עונם כעון הדורש
כעון הנביא ומאמר הזה יורה שהוא הנביא שהיו שואלים ממנו דבר ה' ואם נפרש והנביא כי
יפותה על נביא השקר היה דבר תימה אני ה' פתיתי את הנביא ההוא כי הנביא מעצמו נפתה
לדבר שקר ולא פתהו הש"י ואם הוא פתהו למה ישמידהו והנראה לי לפרש והנביא כי יפו זה על
נביא השקר שדבר מה שלא דברו השם ועליו אמר בתמיהה אני ה' פתיתי את הנביא ר"ל
האם אני פתיתי אותו לדברי שקר לא באמת כי הוא בעצמו נפתה לו בני אדם הרשעים פ' תוהו
שלבכם חפץ באופן שהמה המה מתם החטיאו את הרבים ע"כ אין תשובתם מקובלת כתשובת
הזקנים וז"ש אשר אומרו שיקבל תשובת מי שיעשה גלולין אל לבו ועונו נגד פניו כדי להשיב
מהם

רש"י

היקח. אם יקחו ממנו יתד אין צריך לומר שלא יקחו ממנו עץ למלאכה אלא אפילו יתד לתלות עליו כל כלי לא יקחו ממנו: כל כלי. שום כלי אפילו קטן כמו כל מלאכה לא תעשו שום מלאכה כל חלב וכל דם לא תאכלו שום חלב ושום דם: הנה לאש נתן לאכלה. אין בו צורך אלא להדליק בו האש: את שני קצותיו אכלה האש. עוד אתכנו פחות ואומר הנה שני קצותיו אכלה האש כלומר אם יקחו אותו מתוך האש אחר שאכלה שני קצותיו באמת תוכו נחר כי אש אכלתו מן הקצה האחד עוד הקצה האחר רחוק מן האש ולא נחר אבל אם אכלה האש שני קצותיו באמת תוכו נחר ואע"פ שלא אכלתו האש נחר הוא מפני האש שאכלה סביבותיו ואין לו צורך אלא שיחזיר אדם אותו לאש כי בהיותו תמים ושלם לא היה ראוי למלאכה כל שכן כשאכלתו האש סביביו: ותוכו נחר. שרשו הרר ופעלי הכפל והוא נפעל בשקל ונקל זאת בעיני יי' ונסב נועתה ונקמלה חי"ת נחר מפני הזרף לו הוא נפעל ביניני לפיכך היא קמוצה כמו עם נבר תתבר אבל נחר מפוח שהוא נפעל עבר החי"ת פתוחה וכן ויחר מבנין נפעל בשקל לא ימד אלא מפני שלא תדג' החי"ת והיו"ד בגרי והחי"ת קמוצה מפני הזקף ונחר הוא ענין הדבר המורגש מהאש לא שנשרף ממש וענין המשל כי המשיל ישראל לעץ נפן שהוא עץ דק ורפה מכל העצי' וישראל נאמ' כי אחס המעט מכל העמי' וכשיונא פרי טוב יצא ממנו היין המשמח אלהים ואנשים הנה העץ הזה אין בו תועל אלא בפריו וישראל הוא עץ הגפן כמו שהמשילו יעשיהו ואמר כרם היה לידידי בקרן בן שמן ויטעהו שורק ויקו לעשות ענבים ויעש באושים והנה הוא זמורת היער ואין בו צורך אלא לאש וישראל כיון שעשה מעשים רעים אין לו חקנ' אלא ליסרו למספר בדעב ובחרב ובדעב והוא האש והנה שני קצותיו אכלה האש כמו שאמר ארס מקדם ופלשתים מאחור ויאכלו את ישראל בכל פה אמר ותלהטהו ולא ידע ותבער בו ולא ישים על לב ואמ' ובתוכו נחר זה ירושלם שהיא באמצע ארץ ישראל ובכל הרעה שרלו שבאו לעשר הסבטי' ולכל ערי יהודה לבד ירושלם ואף על פי כן יושבי ירושלם שנחרו מן האש ובאו להם ארבעת השבטים לא לקחו מוסר ומה תקוה יש בהם אם ימלטו מן האש שלא תאכלם לגמרי הנה לא יצליחו למלאכה כלומר לא יחזרו בתשובה ולא ייטיבו מעשיהם הנה אין להם תקנה אלא להחזירם לאש לאכלם ולהחרימם גם ירושלם שתהיה שממה וזהו שאמר מהאש יצאו והאש תאכלם ואמרתי שירושלם נמלטה מן האש שלחתי אליכם השכ' והערב שישובו בתשובה והעיר לא חשרף באש ולא שמעו אם כן האש תאכלם: הנה בהיותו תמים. כשהיו כל ישראל באמצע לא רצו לחזור בתשובה אע"פ שהייתי מתרה בהם על ידי נביאי תמיד והייתי משליט בהם אויביהם לשלול שלל ולבוז בז כדי שיוסרו ולא עשו תשובה כל שכן עתה שהרגילו במעשיהם הרעים עד שאכלה אות' האש כל סביב' וארבה כל ארץ ישראל מלבד ירושלם והקשו את לבם עד שנעשה להם האסור כהתר והורגלו במעשי הגויים הרעים ואחזו בדעה רעה ואמר כי הגויים מצליחים במעשיהם והעשה כן גם אני כמו שאמר אחז כשנלחמ' עליו מלך ארם כי אלהי מלכי ארם הם מעזרים אותה להם לזובח ויעזרוני לפיכך אין בהם תקוה כי נחרו מן האש ולא הרגישו אם כן האש תאכלם: לכן כה אמר יי'. בעון היער. דרך כלל כמו לא תשחית את עצה: אשר נתתיו לאש לאכלה. אמר נתתיו שהאל יצר עץ הגפן בזאת החבונה: ונתתי. מהאש יצאו והאש תאכלם. מבואר הוא למעלה ויונתן תרגם על פתגמי אוריתא דיהבין מנו אשתא עברו ועממיא דתקיפין כאישתא יציצון: ויהי. כן אדם הודע את ירושלם את תועבותיה. כתרגומו הוכח את יתבי ירושלם וחוי להון ית תועבתהון: ואמרת. אמר לו שיאמר להם תוכחה זו דרך משל ואף על פי שהוא היה יושב בבבל נזה לו שיודיעם שם ע"י ספר אולי ישמעו וישובו: מכורותיך. בחולם ועניינו כמו מגורותיך: ומולדותיך מארץ הכנעני. קשר מ"ם מארץ למולדותיך הסמוך למכורותיך אמר במעשיך את דומה לתרבות ארץ כנען כאילו נולדת וסכנת שם וכאילו אביך האמרי ואמך חתות שעשית כמעשיהם ויונתן תרגם ותימר כדנן אמרי אלהים ליתבי ירושלם תותבותכון ונומר: ומולדותיך. עתה החל המשל והמשיל כנסת ישראל לנערה שהיתה בעת לידתה במקום שלא מנאה חומל ומשגיח עליה לעשות לה כדת הילוד אלא כמו שנולדה עם הגיעול והדם השליכוה אל פני השדה כמו שמשליכים חוץ לעיר את הנבלה ודבר המגועל עד שעבר עליה חומל ורחה אותה מתבוסס בדמיה ובשדה וחמל עליה שלא תמות מתוך הגעול ההוא אלא שתחיה ותהיה עדיין כנמת השדה לרבבה והגיחה החומל כמו שהיתה לא רחלה ולא שטף הדמים מעליה והניחה כמו שהיתה עד שגדלה הילדה הזאת ובאה בעדי עדים כלומר הגיעה לפרקה בימי הנערות שרצו לעדותה בעדי עדים כמשפט הבנות הרצויות להנשא לבעל ועשרתה החומל כי הגיע עת דודים ורצויה היא להיות לאיש פירש כנפיו עליה כלומ' הבטיחה שיקחנה לאשה ונשבע לה על זה ובא בברית אתה וכל הענין כאשר הוא הולך ואו' הנה פירשנו ענין המליצה ועתה נפרש ענין המשל: ומולדותיך. אמר לך מולדותיך איך היו ועת הלידה הוא עת וימת יוסף וכל אחיו וכל הדור ההוא ובני ישראל פרו וישרצו וירבו שהיתה העת ההיא כנסת ישראל בלי חומל ומשגיח בלתי האל ית': ביום הולדת אותך. זה הראשון נכתב בוי"ו עם הדגש והוא מקור מבנין נפעל ואותך כמו עצמך כאילו אמר ביום שנולדת: לא כרת שרך. כי זה מנהגי הילוד בעת לידתו וכן שאר הדברים הראויה והמליחה החתול ואם לא יעשו דברים אלו לילוד הוא בסכנה שיחות לפיכך התירו לעשות לו בשבת כמו שאמר כל האמור בפרשת תוכחה עושין לחיה בשבת כי הם דברים שהם סכנה אם לא יעשו אותם ואמר ביום הולדת אותך מכאן שמילדים את האשה בשבת: לא

מנחה גדולה

אכלתהו ד' וסימ' ואמרנו היה רעה אכלתהו. ויכירה ויאמר. הנה בהיותו תמים לא יעשה. מטה עזה אש אכלתהו: בשומי ב'וסימ' מהאש יצאו והאש. בשומי ענן לבושו. ומולדתיך ב'א'חס'וא'מ"ל וסי'ומולדתיך מארץ הכנעני: דכנעני חסר ודבתריה ומולדותיך ביום הולדת מ"ל דמ"ל:

הֲיֻקַּח מִמֶּנּוּ עֵץ לַעֲשׂוֹת לְמְלָאכָה
אִם־יִקְחוּ מִמֶּנּוּ יָתֵד לִתְלוֹת עָלָיו כָּל־
כְּלִי: הִנֵּה לָאֵשׁ נִתָּן לְאָכְלָה אֶת
שְׁנֵי קְצוֹתָיו אָכְלָה הָאֵשׁ וְתוֹכוֹ נָחָר
ה הֲיֻצְלַח לְמְלָאכָה: הִנֵּה בִּהְיוֹתוֹ
תָּמִים לֹא יֵעָשֶׂה לְמְלָאכָה אַף כִּי־
אֵשׁ אֲכָלָתְהוּ וַיֶּחָר וְנֶעֱשָׂה עוֹד
לְמְלָאכָה:
לָכֵן כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה כַּאֲשֶׁר עֵץ־
הַגֶּפֶן בָּעֵץ הַיָּעַר אֲשֶׁר־נָתַתִּי לָאֵשׁ
לְאָכְלָה כֵּן נָתַתִּי אֶת־יֹשְׁבֵי יְרוּשָׁלִָם:
וְנָתַתִּי אֶת־פָּנַי בָּהֶם מֵהָאֵשׁ יָצָאוּ
וְהָאֵשׁ תֹּאכְלֵם וִידַעְתֶּם כִּי־אֲנִי יְהוָה
בְּשׂוּמִי אֶת־פָּנַי בָּהֶם: וְנָתַתִּי אֶת־
הָאָרֶץ שְׁמָמָה יַעַן מָעֲלוֹ מַעַל נְאֻם
אֲדֹנָי יְהוִה:
א וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: בֶּן־אָדָם
הוֹדַע אֶת־יְרוּשָׁלִָם אֶת־תּוֹעֵבוֹתֶיהָ:
וְאָמַרְתָּ כֹּה־אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה
לִירוּשָׁלִָם מְכֹרֹתַיִךְ וּמֹלַדְתַּיִךְ מֵאֶרֶץ
הַכְּנַעֲנִי אָבִיךְ הָאֱמֹרִי וְאִמֵּךְ חִתִּית:
וּמוֹלְדוֹתַיִךְ בְּיוֹם הוֹלֶדֶת אֹתָךְ לֹא
אֵיתְגְּלֵיתִי עַל אַבְרָהָם אֲבוּכוֹן בֵּין בִּתְרֵיאָ וְהוֹרַעְתִּיהּ דְּאַתּוּן נַחֲתִין לְמִצְרַיִם בְּדַרַע
מְרוֹמָם אֲנָא פְּרִיק יַתְכוֹן וּבִזְכוּת אַבְהָתְכוֹן אֲנָא מְתָרִיךְ מִן קָדָמֵיכוֹן יַת אֱמוֹרָאֵי
וּמְשֵׁיצֵי יַת חִיתָאֵי: וְאַף כַּד נַחֲתוּ אַבְהָתְכוֹן לְמִצְרַיִם תּוֹתְבִין בְּאַרְעָא לָא דִילְהוֹן
מְשַׁעְבְּדִין וּמְעַנַּן הֲוַת כְּנִישְׁתָּא דְיִשְׂרָאֵל דַּמְיָא לְוַלְדָא דִּירַטִּישׁ עַל אַפֵּי בְּרֵא
דְלָא

ג' מגבור
ג' מת מרדכי
י"ז
ג' י"ל נסים
ל"ז
ד' ל' סיפר' דכו
ל"ב נפע'
ח'
ט'
ג' ומן לבוש
י'
יא נפע'
יב נפע'
ג' מל' דמל'
ג' מל' דמל'
ג' מל' דמל'
ג' חס' ומ'
מל'

רלא

אם יקחו ממנו יתד. אם יקחו ממנו עץ למלאכה אלא אפילו יתד לתלות עליו כל כלי לא יקחו ממנו: כל כלי. שום כלי אפילו קטן כמו כל מלאכה לא תעשו שום מלאכה כל חלב וכל דם לא תאכלו שום חלב ושום דם: הנה לאש נתן לאכלה. אין בו צורך אלא להדליק בו האש: את שני קצותיו אכלה האש. עוד אתכנו פחות ואומר הנה שני קצותיו אכלה האש כלומר אם יקחו אותו מתוך האש אחר שאכלה שני קצותיו באמת תוכו נחר כי אש אכלתו מן הקצה האחד עוד הקצה האחר רחוק מן האש ולא נחר אבל אם אכלה האש שני קצותיו באמת תוכו נחר ואע"פ שלא אכלתו האש נחר הוא מפני האש שאכלה סביבותיו ואין לו צורך אלא שיחזיר אדם אותו לאש כי בהיותו תמים ושלם לא היה ראוי למלאכה כל שכן כשאכלתו האש סביביו: ותוכו נחר. שרשו הרר ופעלי הכפל והוא נפעל בשקל ונקל זאת בעיני יי' ונסב נועתה ונקמלה חי"ת נחר מפני הזרף לו הוא נפעל ביניני לפיכך היא קמוצה כמו עם נבר תתבר אבל נחר מפוח שהוא נפעל עבר החי"ת פתוחה וכן ויחר מבנין נפעל בשקל לא ימד אלא מפני שלא תדג' החי"ת והיו"ד בגרי והחי"ת קמוצה מפני הזקף ונחר הוא ענין הדבר המורגש מהאש לא שנשרף ממש וענין המשל כי המשיל ישראל לעץ נפן שהוא עץ דק ורפה מכל העצי' וישראל נאמ' כי אחס המעט מכל העמי' וכשיונא פרי טוב יצא ממנו היין המשמח אלהים ואנשים הנה העץ הזה אין בו תועל אלא בפריו וישראל הוא עץ הגפן כמו שהמשילו יעשיהו ואמר כרם היה לידידי בקרן בן שמן ויטעהו שורק ויקו לעשות ענבים ויעש באושים והנה הוא זמורת היער ואין בו צורך אלא לאש וישראל כיון שעשה מעשים רעים אין לו חקנ' אלא ליסרו למספר בדעב ובחרב ובדעב והוא האש והנה שני קצותיו אכלה האש כמו שאמר ארס מקדם ופלשתים מאחור ויאכלו את ישראל בכל פה אמר ותלהטהו ולא ידע ותבער בו ולא ישים על לב ואמ' ובתוכו נחר זה ירושלם שהיא באמצע ארץ ישראל ובכל הרעה שרצו שבאו לעשר הסבטי' ולכל ערי יהודה לבד ירושלם ואף על פי כן יושבי ירושלם שנחרו מן האש ובאו להם ארבעת השבטים לא לקחו מוסר ומה תקוה יש בהם אם ימלטו מן האש שלא תאכלם לגמרי הנה לא יצליחו למלאכה כלומר לא יחזרו בתשובה ולא ייטיבו מעשיהם הנה אין להם תקנה אלא להחזירם לאש לאכלם ולהחרימם גם ירושלם שתהיה שממה וזהו שאמר מהאש יצאו והאש תאכלם ואמרתי שירושלם נמלטה מן האש שלחתי אליכם השכ' והערב שישובו בתשובה והעיר לא חשרף באש ולא שמעו אם כן האש תאכלם: הנה בהיותו תמים. כשהיו כל ישראל באמצע לא רצו לחזור בתשובה אע"פ שהייתי מתרה בהם על ידי נביאי תמיד והייתי משליט בהם אויביהם לשלול שלל ולבוז בז כדי שיוסרו ולא עשו תשובה כל שכן עתה שהרגילו במעשיהם הרעים עד שאכלה אות' האש כל סביב' וארבה כל ארץ ישראל מלבד ירושלם והקשו את לבם עד שנעשה להם האסור כהתר והורגלו במעשי הגויים הרעים ואחזו בדעה רעה ואמר כי הגויים מצליחים במעשיהם והעשה כן גם אני כמו שאמר אחז כשנלחמ' עליו מלך ארם כי אלהי מלכי ארם הם מעזרים אותה להם לזובח ויעזרוני לפיכך אין בהם תקוה כי נחרו מן האש ולא הרגישו אם כן האש תאכלם: לכן כה אמר יי'. בעון היער. דרך כלל כמו לא תשחית את עצה: אשר נתתיו לאש לאכלה. אמר נתתיו שהאל יצר עץ הגפן בזאת החבונה: ונתתי. מהאש יצאו והאש תאכלם. מבואר הוא למעלה ויונתן תרגם על פתגמי אוריתא דיהבין מנו אשתא עברו ועממיא דתקיפין כאישתא יציצון: ויהי. כן אדם הודע את ירושלם את תועבותיה. כתרגומו הוכח את יתבי ירושלם וחוי להון ית תועבתהון: ואמרת. אמר לו שיאמר להם תוכחה זו דרך משל ואף על פי שהוא היה יושב בבבל נזה לו שיודיעם שם ע"י ספר אולי ישמעו וישובו: מכורותיך. בחולם ועניינו כמו מגורותיך: ומולדותיך מארץ הכנעני. קשר מ"ם מארץ למולדותיך הסמוך למכורותיך אמר במעשיך את דומה לתרבות ארץ כנען כאילו נולדת וסכנת שם וכאילו אביך האמרי ואמך חתות שעשית כמעשיהם ויונתן תרגם ותימר כדנן אמרי אלהים ליתבי ירושלם תותבותכון ונומר: ומולדותיך. עתה החל המשל והמשיל כנסת ישראל לנערה שהיתה בעת לידתה במקום שלא מנאה חומל ומשגיח עליה לעשות לה כדת הילוד אלא כמו שנולדה עם הגיעול והדם השליכוה אל פני השדה כמו שמשליכים חוץ לעיר את הנבלה ודבר המגועל עד שעבר עליה חומל ורחה אותה מתבוסס בדמיה ובשדה וחמל עליה שלא תמות מתוך הגעול ההוא אלא שתחיה ותהיה עדיין כנמת השדה לרבבה והגיחה החומל כמו שהיתה לא רחלה ולא שטף הדמים מעליה והניחה כמו שהיתה עד שגדלה הילדה הזאת ובאה בעדי עדים כלומר הגיעה לפרקה בימי הנערות שרצו לעדותה בעדי עדים כמשפט הבנות הרצויות להנשא לבעל ועשרתה החומל כי הגיע עת דודים ורצויה היא להיות לאיש פירש כנפיו עליה כלומ' הבטיחה שיקחנה לאשה ונשבע לה על זה ובא בברית אתה וכל הענין כאשר הוא הולך ואו' הנה פירשנו ענין המליצה ועתה נפרש ענין המשל: ומולדותיך. אמר לך מולדותיך איך היו ועת הלידה הוא עת וימת יוסף וכל אחיו וכל הדור ההוא ובני ישראל פרו וישרצו וירבו שהיתה העת ההיא כנסת ישראל בלי חומל ומשגיח בלתי האל ית': ביום הולדת אותך. זה הראשון נכתב בוי"ו עם הדגש והוא מקור מבנין נפעל ואותך כמו עצמך כאילו אמר ביום שנולדת: לא כרת שרך. כי זה מנהגי הילוד בעת לידתו וכן שאר הדברים הרצויה והמליחה החתול ואם לא יעשו דברים אלו לילוד הוא בסכנה שיחות לפיכך התירו לעשות לו בשבת כמו שאמר כל האמור בפרשת תוכחה עושין לחיה בשבת כי הם דברים שהם סכנה אם לא יעשו אותם ואמר ביום הולדת אותך מכאן שמילדים את האשה בשבת: לא

מנחה גדולה

אם יקחו ממנו. אם שלא יהיה מוכן כבר. שישמידו אמר אתה והנביא כי יפתה ודבר דבר וגו' אל יעלה בדעתו שתהא תשובתו מקובלת כי לא יכופר עונו בתשובה כי אם והשמדתיו וגו' ואמר בשעם לדבר כמו שאז"ל שלא יהא הוא בנ"ע ותלמידו שהשית בגיהנם וז"ש ונשאו עונם כעון הדורש כעון הנביא יהיה כלומר ראוי הוא שלא יקבל תשובתן כדי שגם הוא עונו ישא כעון הדורש שלא יהא הדורש הנישת על ידו בגיהנם ונשא עונו עליו והנא יהיה בנ"ע כי אם כעון הדורש שהוא בגיהנם כעון הנביא יהיה שוין זה כזה וזה הראוי שני כפין כעון הדורש כעון הנביא זה כזה וזה בזה דורש כנביא ונביא כדורש כמו שפירשו ז"ל על כעס ככהן וכדומה רבים וענין יפתה הוא כמו שפירשו ז"ל לנבי פרעה שבתחילה כתיב ויחזק לב פרעה ואח"כ כשראה הש"ש שלא שב כתיב ויחזק ה' את לב פרעה שהקשה הש"ש את לבו וז"ש והנביא כי יפתה מילרו לנבואות שקר ודבר דבר שב אני ה' פתיתי את הנביא שיהי' לו פתח פתוח בלי מניעה כמו שפי' רש"י ז"ל בא ליעמא פותחין לו וכיון שהוא התמיד לעשות ולא שם אל לבו לשוב אלא שב אל קיאו לעשות עוד כמעשה הראשון אז אני ה' פתיתי את הנביא כדי שיקבל עונשו. וזה נ"כ מחסדי האל שאלו פעם ראשון ושני אשר היה מעלה גלוליו אל לבו ובא לעשו' תשובה שלמ' אעפ"כ שהחטיא רבי' היה רפואה למכתו: אדם ארץ כי תחטא וגו' והיו שלשת האנשים האלה בתוכה וגו'. מהר"ש ז"ל ראוי שתהא בן לנאר למה זכר ארבעת שמשים אל"ל הרעב והחיה והחרב ולא זכר רעות והשתחו' אחרות כאלו תאמר מבול ונשם שוטף כמו שהיה בדורן שראה בא אש וגפרית ורוח זלעפות מלאת ה' מן השמים כמו שהיה בהפכות סדום ועמורה אורוח חזק מפרק הרים ומשבר סלעים כמו שהיה בדורן בני ליוב לו הבני והגלות שהיה בימי דניאל והשניות לאה זכר שלשת האנשים האלה בא דניאל ואיוב ולא זכר שאר הצדיקים שראו מדרן עולמם בחייהם כאלו האמר לוט שראה מדרן סדום וירמיהו שראה מדרן ירושלם וא"ת שלוט הגיל את בנותיו הנה גם בא הגיל את בניו ונזכר כאן והשליטת למה בענין הרעב אמר הנה בצדקתם יצילו נפשם ולא זכר שם בניו ולא בנות ואמנם בחיה ובחרב ובדעב זכר שהם יצלו את נפשם ושלא יצלו בניו ובנות והרביעית מה היה הכלית בנבואה הזאת כולה כי הנה בענין שדרן ירושלים לא היה כדבר הזה ומי הוא זה ואיזהו מהצדיקים שהם הצילו את נפשם ולא הצילו בניו ובנות ורחיתי מי שפירש בזה שלאחת משלש סבות תזדקק בשבחת הבשר יתברך על הצלת איזה איש לו אומה מהפרעונות והם לו לצרכו ואם לבנודו ואם לצדקתו כיצד לצרכו אם מלך גדול שם הבתדלות עצום בבנין מי זו מדינה וא"כ מרדה בו כי הוא יעביר על מדותיו כדי שלא יתם צריך כחו ויגיעו לבהלה וכמו שאמר משה רבינו ע"ה לאה יתרה ה' בחפך בעמך אשר הוצאת מארץ מצרים וגו' כיצד לבבודו כמ"ש משה רבינו ע"ה בעון המרגלים ושמעו מצרים וגו' ואמרו מבלתי יכולת ה' ועתה יגדל נא כח ה' אשר דברת לאמר ה' ארך אפים ורב חסד נשא עון ופשע ונקה לא ינקה פקד עון אבות על בנים על שלשים ועל רבעים: והנה שלשה הענינים האלה נתיחדו לנח דניאל ואיוב כי

דְּלָא אִיתְפְּסַק שׁוּרֵיהּ וּבְמַיָּא לָא
אִישְׁתְּטִיף לְאִיתְנַקְּרָא וּבְמִלַּח לָא
אִיתְמְלַח וּבְאִיסּוּרִין לָא אִיתְאַסַּר:
לָא חָסַת עֲלֵיכוֹן עֵינָא דְּפַרְעֹה
לְמֶעְבַּד לְכוֹן טָבָא חָדָא לַאֲנָחָא
לְכוֹן מִשְׁעַבּוּדְכוֹן לְרַחֲמָא עֲלֵיכוֹן
וְגֵזֶר עֲלֵיכוֹן גְּזֵרַת גְּמִירָא לְמִרְמֵי
דְּכוּרֵיכוֹן בְּנַהֲרָא לַאֲבָדָא יַתְכוֹן
בְּעִידַן דַּהֲוֵיתוּן בְּמִצְרָיִם: וְעַל דְּכֵרֶן
קַיָּם אַבְהַתְכוֹן קָדְמַי אִתְגְּלֵיתִי
לְמִפְּרַקְכוֹן אֲרִי גְלֵי קָדְמַי אֲרֵי אִתּוּן
מְעַנָּן בְּשִׁעְבּוּדְכוֹן וַאֲמָרִית לְכוֹן
בְּדַמָּא דְּמָהוּלְתָּא אָחוֹס עֲלֵיכוֹן
וַאֲמָרִית לְכוֹן בְּדַם פִּסְחָא אֶפְרוֹק
יַתְכוֹן: רִיבְבַת כְּצִימְחֵי חַקְלָא
יְהַבְתִּיכוֹן וְסַגִּיתוּן וְתַקִּיפְתּוּן וַהֲוֵיתוּן לְזַרְעִין וּלְשִׁבְטִין וּבְעוֹבְדֵי אַבְהַתְכוֹן תַּקְנֵיתָא
עִידַן פּוּרְקָן כְּנִישַׁתְכוֹן מְטָא אֲרֵי אִתּוּן מְשַׁעְבְּדִין וּמְעַנָּן: וְאִיתְגְּלֵיתִי עַל מֹשֶׁה
בְּאַסְנָא אֲרֵי גְלֵי קָדְמַי אֲרֵי מְטָא זְמַן פּוּרְקָנֵיכוֹן וַאֲגַנִּית בְּמֵימְרִי עֲלֵיכוֹן וְאַעְדֵּתִי

לא כרת שרך · מכאן שחותכין את הטיבור בשבת: ובמים לא רחצת · מכאן שמרחיצין את הולד בשבת וכרת שלא נזכר פעלו מדגוש וכן והאשרה אשר עליו כרתה: שרך · דגוש הרי"ש לחסרון הרי"ש האחרת והשרד הוא הטבור וידוע הוא: ובמים לא רחצת · סתם רחיצה במים חמין: והמלח לא המלחת · מכאן שמולחין את הולד בשבת: והחתל לא חתלת · מכאן שמלפפין את הולד בשבת: למשעי · פירושו להחליק הבשר כי הרחיצה במי חמין מחליקה הבשר ומעדנת אותו ותרגו' חלקת נוקריו שעיטו' נוקריה ויהיה הי"ד למשעי במקום אות הכפל: והמלח לא המלחת · והמלח בקמץ חסף הה"א: המלחת · בשורק הה"א כי המלח מחזק עור בשר הילד ומקשה אותו: והחתל לא חתלת · כמו שמלפפין את הולד ומחתלין אותו בחתלת בגדי' וקושרין אותו לתקן איבריו וליישרם לפי שהיה במעי אמו כרוך בשיליתו ראשו בין ברכיו · וענין המשל שהיו ישראל במצרים מעט מת יוסף וקם מלך חדש על מצרים כילד שאין בו כח לפרנס עצמו ולא מצא חומל שיחמול עליו ולא עוד אלא שהשליכוהו חוץ לעיר על פני השדה מרוב מאוס בו זהו שאמר בנעל נפשך ביום הולדת אותך זהו נעל דמי הלידה כן ישראל העבידום מצרי' בפרך וענו אותם בכל מיני ענוים על שהיו קרובי' למות מרוב הענוי' ולא עוד אלא שהשליכו חוץ לעיר בשדה כמו שכתוב בחומר ובלבנים ובכל עבוד' בשדה ומאוסים בהם שלא ירחוס זהו תשל ותשלכי על פני השדה ויוכתן תרגם הפסוק כן ואף כל נתתו אבהתכון למצרים וגו': לא חסה עליך עין · אחת מאלה · אפי' אחת מאלף כל שכן שהיית צריכה להן: לחמלה · בשורק החי"ת: חל פני · כמו על פני · וכמוהו רבים: בנועל נפשך · גופך וכן ברזל באה נפשו נופו והנעל הוא דמי הלידה זהו שאמר ביום הולדת אותך הגעול שהיה לך ביום שנולדת וענין זה המשל מבואר הוא למעלה ויוכתן תרגם לא חסת עליכון עינא דפרעה וגו': ואעבור עליך · כבר פירש' ענין המלילה וענין המשל זהו שאמר ואודע לכם בארץ מצרים ע"י אהרן ומרים ומשה מודע להם בנבואה שהזהירו אותם לאמר להם איש שקוצי עיניו השליכו ובגלולי מצרי' אל תטמאו: וארא אתך מתבוססת בדמיך · מתגולגלת בדמי הלידה והמשל שהיו מתבוססי' בטיט והוא האחר שהיו עושי' ממנו הלבנים ולא היה להם פנאי לנקות עצמן ממנו כי תמיד היו מוכריחים אות' לעשות הלבני' יום יום לא שבותו: בדמיך חיי · לא תראו שתמותו מתוך כובד העבודה הזאת אלא עם כל זה הסנוף והלכלוך וכובד העבודה תחיו ותרבו כצמח השדה: חיי · כמו תחיי לוי במקו' אי"ן כמו עלה ומות בהר כמו תמות איש קניך כמו חשיש ומה שכפל פעמי' בדמיך חיי לחזק את לבה שלא תירא כי כן מנהג המקר' לכפול הדברים לחזק הענין ורבותינו ז"ל דרשו הכפל לדם פסח ודם מילה בסרם כי בזכות שתי המצות האלה יצאו מהגלות ויוכתן תרגם על דוכרן קיים אבהתכון קדמי אתגליתי למפרקכון וגו': רבבה · מבואר הוא למעלה: ותרבי ותגדלי · כמו שאמר וירבו ויעצמו במאד מאד אחד מהם ברבוי המספר ואחד מהם ברבוי הגוף: ותבואי בעדי עדיים · בחת לעת שחת ראויה לעדי עדיים כנערה שהגיע זמנה להיות לאיש ראוי לעדותה בתכשיטין נאים ופי' בעדי עדיים שבעדיים כמו מלך מלכים כלומר זמן יפר' הגיע לגאת מן הגלות כמו שאמר פקוד פקדתי אתכם ואת העשוי לכם במצרים ואומר תעלה אתכם מעוני מצרים והעדי הוא כלי כסף וכלי זהב ושמלות שנגלו את מצרים ואדוני אבי ז"ל פירש עדי עדיים עדי הגוף כמו שפירש אחריו שדים נכונו ושערך צמח אותן הן סימני נערות תכונת השדים והשער הצומח במקום הערוה ויתכן בעדי עדיים על דרך משל על חקי התורה ומשפטיה הטובים שהם כעדי כמו שנ' בדרך משל כי לוית חן הם לראשך וענקים לגרגרותיך: צמח · פעל עומד מן הדגוש ובא להורות על רוב הצמיחה ופעל מהירותה: ואת ערום וערייה · ערומה וגלוים כיום הלידה: ואת ערום וערייה · שם יתפרש בחסרון בי"ת בעדום ובעריה ואפשר שהם תאר ואמר ערום לשון זכר שכיון שהוא משל לכנסת ישר' ידבר פעם לשון זכר ופעם לשון נקבה ולשון זכר הוא כנגד העם ולשון נקבה על כנסת ישר' וזהו בכמה מקומות כדברי הנבואה שמדבר על כנסת ישראל זכר ונקבה ופי' ערום וערייה על דרך המשל יתכן כמשמעו שהיו לבושים בגדים פחותים כשבוי' ועבדים והרי הם כאילו הם ערומים או יהיה דרך משל שהיו ערומי' ממצות האבות לשמור דרך יי' לעשות צדקה ומשפט וכן שדים נכונו משל על התורה שבכתב ותורה שבעל פה שהיו נכונות לתתם להם בלאתם ממצרים וכן יתפרש במשל שיר השירים שני שדיך תורה שבכתב ותורה שבעל פה כי כמו שהשדים מגדילים התינוק ומעמידים אותו בחיים כן התורה תורה דרך החיים בזה ובבא וכן ושערך צמח משל ליחידי' שבישראל שפירשו מדרך הרעה מעת שהתגבאו להם הגביאים במצרים כי כמו שהשער סימן לנערה שילאה מקטנו לגערו' כן בדרך המשל סימן לאותם שהיו קטני אמנה שיצאו מאמונתם הרעה לאמונה לטובה על ידי תוכחת הנביאים ועליהם נאמר לך ואספת את זקני ישר' הגזירי' והפרושים מגדלים שערם לפיכך השער משל להם וכן במשל שיר השירים שערך כעדר העזים שערך כעדר הגזירים והפרושים בישראל ואמר ואת ערום וערייה על רוב ישר' שהיו במצרים שנ' עליהם וימרו בי ולא אבו לשמוע אלי איש את שקוצי עיניהם לא השליכו והיו ערומים מן המצות לעשות צדקה ומשפט ויוכתן תרגם ריבבת כצמחי חקלא יהבתיכון וגו': ואעבור עליך ואראך והנה עתך עת דודים · שנגלתי למשה בסנה ועשה במצותי אותות ומופתים והראתי כי עת דודים הגיע שגלאתי בעבורך במצרים עד שהוצאתיך משם ביד חזקה: ואפרש כנפי עליך · כמו שאמר ופרשת כנפיך על אמתך כי גואל אתה כלומר אמרתי שתהיו לי לעם כמו שאמר ולקחתי אתכם לי לעם: ואכסה

ערך · כמו שרך: למשעי · לנאצות אחית הפלא שעיעות כיפא תרגומו אפלגמ"נא בלע"ז ומנחס חבר למשעי לשון שעשוע: לא המלחת · מכאן שמולחין את הולד כדי שיתקשה בשרו: והחתל · לשון כריכה בבגדי' וכן וערפל חתולתו הוא שמלפפין את הולד: לחמלה · לחוס: בנעל · אנגורי"ש מנעל בלע"ז: מתבוסס · נרפסת כמו יבוס קמינו: בדמיך חיי · אף כמוליך זה לא תמותי ושסינה לומר שני פעמי' לפי שבל' פסח ודם מילה נגאלו לשון אחר מתבוספת שוי"ליאה בלע"ז: בעדי · לשון מכלול ומנחס פירשו בעדי עדיים לשון עד כמו בטחו ביי' עדי עד אגנו"קא אסי"גלא בל אבל דוגש סתר אותו לשון עדו ומשקל עדי עדי הוא מן י' שמות אריאר"ס נבי נבי"י גדי גדיים: נכונו · פיר"ינט אפייט"יאש בלע"ז: ושערך צמח · שימני נפרות: דודים · אמיטי"אש בלע"ז: ואסוכך · לשון מסיח וכל הענין אינו אלא לשון משל ויוכתן פירש את כולה ואין להוסיף על התרגו' וכן פירש' מכורותיך ומולדותיך וגו' תותבותכון וילדותכון מארע כנענאי תתן איתגליתי על אבהתכון בין בתרין ואודעיתיה דאינון נחתין למצרי' ובדרע מרמ' אגא פריק יתכון ובזכות אבהתכון אגא מתריך ית אמורתי ומתתי: ומולדותיך ביום הולדת אותך וגו': ואף כל נתתו אבהתכון למצרים מוחתכין בארעא דלא דילהון משעבדין ומענן להון הות כניסתא דיסר' דמיא לוולדת דרטיס על אפי ברא דלא איתפסק שוריה ובמיא לא איתטיף לאיתנקרא ובמלח לא איתמלח ובאיסורי לא איתאסר: לא חסה עליך עין · לא חסת עליכון עינא דפרעה רשיעא למעבד לכון טבא חדא לאנחא לכון משעבדכם לרחמא עליכון וגזר עליכון גזירת גמירא למרמיית דוכריכון בנהרא לאבדא יתכון בעידן דהויתון במצרים: ואעבר עליך וגו': ועל דוכרן קיים אבהתכון קדמי אתגליתי למפרקכון ארי נלי קדמי ארי אתון מענן בשעבודיכון ואמרית לכון בדמא דמהולתא אחוס עליכון ואמרית לכון בדם פסחא אפרוק יתכון: רבבה כצמח השדה נתתיך · ריבבת כצימחי חקלא יהבתיכון וסגיתון ותקיפתון והויתון לזרעין ולשבטין ובעובדי אבהתכון תקניתא עידן פורקן כניסתכון מטא ארי אתון משעבדין ומענן: רבבה כצמח השדה · כמו שנאמר ובני ישראל פרו וישרצו וירבו: ואת ערום ועריה · מן המצות: ואעבור עליך וארחך · ואתגליתי על משה באסנא ארי גלי קדמי ארי מטא זמן פורקנכון ואגניית במימרי עליכון ואודעיתי חוביכון וקיימית במימרי למפרק יתכון כמה דקיימית לאבהתכון אמר יי' אלהיס למיהויכון עם משמש קדמי: ואפרש כנפי · כנף בגדי: ואכסה

לא כרת שרך · מכאן שחותכין את הטיבור בשבת: ובמים לא רחצת · מכאן שמרחיצין את הולד בשבת וכרת שלא נזכר פעלו מדגוש וכן והאשרה אשר עליו כרתה: שרך · דגוש הרי"ש לחסרון הרי"ש האחרת והשרד הוא הטבור וידוע הוא: ובמים לא רחצת · סתם רחיצה במים חמין: והמלח לא המלחת · מכאן שמולחין את הולד בשבת: והחתל לא חתלת · מכאן שמלפפין את הולד בשבת: למשעי · פירושו להחליק הבשר כי הרחיצה במי חמין מחליקה הבשר ומעדנת אותו ותרגו' חלקת נוקריו שעיטו' נוקריה ויהיה הי"ד למשעי במקום אות הכפל: והמלח לא המלחת · והמלח בקמץ חסף הה"א: המלחת · בשורק הה"א כי המלח מחזק עור בשר הילד ומקשה אותו: והחתל לא חתלת · כמו שמלפפין את הולד ומחתלין אותו בחתלת בגדי' וקושרין אותו לתקן איבריו וליישרם לפי שהיה במעי אמו כרוך בשיליתו ראשו בין ברכיו · וענין המשל שהיו ישראל במצרים מעט מת יוסף וקם מלך חדש על מצרים כילד שאין בו כח לפרנס עצמו ולא מצא חומל שיחמול עליו ולא עוד אלא שהשליכוהו חוץ לעיר על פני השדה מרוב מאוס בו זהו שאמר בנעל נפשך ביום הולדת אותך זהו נעל דמי הלידה כן ישראל העבידום מצרי' בפרך וענו אותם בכל מיני ענוים על שהיו קרובי' למות מרוב הענוי' ולא עוד אלא שהשליכו חוץ לעיר בשדה כמו שכתוב בחומר ובלבנים ובכל עבוד' בשדה ומאוסים בהם שלא ירחוס זהו תשל ותשלכי על פני השדה

ובמים נ' בקריאה וסימ' ובמים רבים זרע שיחור · ובמים לא רחצת למשעי · ובמים עזים נתיבה · אל פני ט' בקריאה וסימ' שלש פעמים בשנה יראה כל זכורך קדמאה · וזאת תורת המנחה הקרב אתה בני אהרן · ויקחו את אשר צוה משה אל פני · את הצפור החיה יקח אתה ואת עץ תנינא ואל יבא בכל עת אל הקדש מבית · ויבא משה ואהרן אל פני אהל · ויקהילו משה ואהרן את הקהל · לא חסה עליך עין · ואצאה בשע' הגיא לילה: ומן בעשרים וחמש שנה לגלותינו עד סוף דסיפרא דכוו' אל פני ואל פני במ"ר על פני וסי' בסדר משפטי':

מנחה גדולה

הנה נח לא ניצל מתבול לגודל זכותו כי אם לצורך הפליאות שיסתר לו סתרית וכן אברו ז"ל לא מהמהם אפילו נח לא היה זכאי ונאמר ונח מצא חן בעבל הקב"ה לא מצאו וכל זה מורה שעיקר הבלת נח לא היתה רק ליתן רויח והצלה לעולם שנברא בעשרה מאמרות · אמנם הענין הב' נתיחס אל דניאל במאורע ההוא שבקשו לו עילה שרי בבל לעצול עליו דלא יבאי בעי מאלהא שמיא ולא בתפס כי אם על דבר כבוד הסם והוא מה שאמר לו דריוס על פי הבאר דניאל עבדא די אלהא חיא אלהא די אנת פלח ליה בתדירא היכיל לשזיבך מן האריות אלא מלאכיה וסגר וגו' ואולם הענין הג' נתיחס לאיזה כי הוא לא נתפס רק על פי השטן וה' הפגיע בו את אשר לא חטא לנפשו כמו שאמר ית' ותסיתני בו לבלעו חנם ולזה אמר הנביא כאן כי כאשר נגזרה גזירה על שום עיר ותדיבה לכלותה בעבור חטאתם נחתם מאמרם שפטיו הרשעים הבאים מאחת מארבע היסודות שמהם כונתת העולם כגון כרעב שבא מעצירת המים ומיבוטם ושלוח החיות ותגבורת הטבע האחרליי כד"ת עם חמת אחלי עפר והדבר הבא על הרוב מתפסל האויר והחרב מתגבורת היסוד האשי"ר הנותן תבערה ומסה בלבות האנשים כד"ת ובקנאתי באש עברתי דברתי וגו' הנה כאשר תקריבה אותם כאלה אע"פ שיהיו שלשת האנשים האלה בתוך העיר לא יספיקו להעביר הגזרה מעל הכל מצד המדה אלא שכל אחד מהם בעד עניבו המיוחד יציל נפשו בלבד וכל הטם יעשו על פניהם כי באה על זה שנועת האלקים בפי המדה הנזכרת ובזה הגדיק עצמו יח' אצל

הרעות המתלאות את ישראל בימים ההם במה שאמר שהוא כבר העביר כל ארבעת שפטיו הרעים האלה על ירושלים להכרית ממנה אדם ובהמה מפני חטאתם והנה נותרה בה פליטה המיצרים בנים ובנות ויחוייב על פי הטבועה הנזכרת שאלו הבנים והבנות הנשארים יהיו לו כנח ודניאל ואיזב כל אחד בדורו שאם לא כן לא יצלו והנם יוצאים לכם ורחיתם את דרכם ואת עלילותם ומתוכם תכירו האנשים האובדים והנדחים ההם כי אלה הם הטובים שבהם והנשארים בצדקתם כנח דניאל ואיזב בדורתם ותראו את רוע דרכם ואת עלילותם תדעו במה רעים יותר מהם היו כל אלה האובדים ואת דרכם ואת עלילותם תנחמו אתכם מצד עצמם וידעתם כי לא לחנם עשיתי כל אשר עשיתי בה וזה פירוש נכון בפרשה הזאת (והשאר כדברי רש"י והר"דק) ע"כ:

ולע"דן אדון כי תחטא לי אין חטא אלא שונג ואח"כ ולמעל מעל במדיד ע"י שלא שמולבם על הטונג לטוב בלו לעבור במדד כמו שאו"ל על פסוק אשר נשיא יחטא אשרי הדור שהנשיא שלו מתן לב להביא כפרה על שגגתו קל וחומר שמתחרט על זדונותיו משא"כ אם איכו מסגיח על השונג סוף בא לידי מזיד וזה עבירה גורדת עבירה ואמר כי אחטא לי הוא מה שבין אדם למקום שיכול לתקן בתשובה או יאמר אחטא לי הוא מה שנוגע לי בפרטות שכוסר בהחדותי ונגש אלוני ולא יהי' לך מפי הגבורה שמעגוס זה לוקרו לי כלו' הדבר שלי מה שאמרתי לך

ושמעת

ואשבע לך · לכן אמור לבני ישראל אני יי׳ והוצאתי אתכם ואין לכן אלא שבועה כמו שנאמר לכן נשבעתי לבית עלי: והבאתי בברית אותך · הנה לשון הברית אשר כרת יי׳ עמכם: והרחצתך במים · ופריקת יתכון מטעבוד מצרתי ואעדיתי תקוף מרוות׳ מנכון ודברית יתכון בחירותא: מחמדת סגאיכון: ואגעלך תחש איקאלני׳ יומוי טיי׳שון בלע׳ז ויהבית מסן דיקר בריגליכון: ואחבשך בשש · איפוני׳ניסטויי בלע׳ז וקדסית מנכון כהנית למהוי משמשין קדמי במלגפן דמין: ואכסך משי · שוי׳ית בלע׳ז ויתן כהנא רבא בלבושי לבבוני׳ ומדרש אגדה ואכסך תשי אלו שבעת ענני כבוד דכתיב לא ימיש עמוד הענן יומם: ואעדך עדיי׳איפאדי׳ טויי בלע׳ז ותקיני׳ יתכון תיקון פיתגמי אוריתא כתיבין על תרין לוחי אבניא: למילים · חברתיס דבור כנגד חבירו חמשה כנגד חמשה: ואתנה · על ידי משה: ואתן כוס על אפך · ויהבית אהרון קיימי ביניכון: וענגיס על אזניך · לשון כוס וענן דיקר מטיל עילויכון על שם שהיו מוקפין בענגול: ועטרת תפארת בראשך · ומלאך שליח מן קדמי מדבר בריעיכון שנאמר ויעבר מלאכם לפניה׳ ויי׳ בראש: ותעדי זהב וכסף · ויהבית משכני ביניכון מתקון בדהב וכספ ויריעו׳ בוץ וצבעונין וציורין ומנא דטב בסולתא וכדכש וכמשח מכילית יתכון ועתרתון ותקיפתון לחדא ואגלחתון ושליטתון בכל מלכוותא: סלת ודבש ושמן אכלת · המן שהיה משחנה לכל הטעמים לסלת ודבש ושמן אכלת ומדרש אגדה י״ג דברים יש כאן וכנגדן אמר להם הב״ה להניח י״ג דברי המנויין בתורה׳ המשכן ואע״פ כן הוא פורע להם כנגדן לעתיד לבא י״ג דברים וברא יי׳ על מכון הר ציון וגומר וסוכה תהיה לצל יומם מחורב מזרם וממטר וגומר: ותיפי · לשון יופי: כי כליל הוא · לשון מכלול ל״א כי כליל הוא כי שלם היה ל״א כי כליל קרונא בלע״ז כמו נזר דמתרגמינן כלילא: ותזני על שמך · בטחת על שם היופי שיצא לך: ותשפכי את תזנותיך · הרחית יופיך לכל עובר עד כשפכה עליהם תאות זנותיך לפתות אותך לזנות עמם: לו יהי · ומשנתא לך אתה הפקרת להם עצמך ולכל אשר שאל זנותך לו היה ויונתן תרגם ולא כשר ליך למעבד כן כאילו היה כתוב לא יהי וכל משל הזה על ענגל המדבר וכל שאר ע״ז שעבדו שבטו של דן במדבר כמו שכתוב כל הנחשלים אחריך ומצינו בפסיקתא זה שבטו של דן שהענן פולטו שהיו כולו עוכלי ע״ז: במות טלאות · מכיסות בגדים מגומרים של מיני צבעונין פלטרי״אש בלע״ז: לא באות · לא היתה ראויה זאת לבא ט״ן אבל״ן אלי״טרא בלע״ז: בלמי

ואכסה ערותך · שהיית ערום ועריה וכסיתיך אם כמשמעו בבגדים טובים כתו שפירשנו או בדרך המובה שהורתי אחכם וגיסים ובנפלאות שהראתי לכם עד שבחתם כולכם לאמונה טובה ואין ערוה ודבר רע ביניכם: ואשבע לך · זהו שאמר לכן אמור לבני ישראל אני יי׳ והוצאתי אתכם מתחת סבלות מצרים אני יי׳ שקיימתי שבועתי: והבאתי בברית אתך · בהר סיני הנה לשון הברית אשר כרת יי׳ עמכם על כל הדברים האלה: ותהיי לי לעם · כמו שאמר היום הזה נהיית לעם ליי׳ אלהיך ותרגם יונתן ואהגלית למשה בסנה וגומר: והרחצתך · הוא מה שאמר לך אל העם וקדשת׳ היו׳ ומחר וכבסו שמלות׳ כמי שיצא מעבדו׳ לחרות שרוחץ ומחליף שמלותיו גם להטהר מן הטומאה שיצאו ממנה שבכנו בתוך עם טמא זהו שאמר אשטוף דמיך מעלי׳ שטף ולכלוך העבילה כמו שפירשנו ואסכך בשמן לעדן הבשר שנתקשה בעבול׳ בחמר ובלבנים וזה משל למנוחה שהית׳ להם וספוק ערכ׳ במדבר כמו שאמר ויתעדנו מטובך הגדול וזהו שאמר אחר זה ואלבישך רקמה וכל הענין עד ותצלחי למלוכה הוא הרחבת המליצ׳ לרוב הטובה שהיה להם במדבר במאכל ובמשתה ובכל תענוג ובכסות ובגיעול׳ כמו שכ׳ שמלתך לא בלתה מעליך ורגלך לא בצקה זה ארבעים שנה: ואלבישך רקמה · ת״י ואלבישית יתכון לבושי ציורין וגו׳ אמ׳ רבי יהודה ברבי סימון אמר הקדוש ברוך הוא לא תהיו סבורין שאת׳ גומלי׳ שלם עשר׳ דבר שהפרשתם לי כנגד שלם עשר׳ דבר שעשיתי לכם במצרים ואלו הן ואלבישך רקמה ונומר ואני מעלה עליכם שאתם גומלי׳ עלי כמו שאמ׳ דוד אשיר׳ ליי׳ כי גמל עלי לעולם הבא אני פורע לכם כנגד שלם עשר׳ דבר אלו וברא יי׳ על כל מכון הר ציון ועל מקראיה ענן יומם ועשן ונגה אש ולהבה לילה כי על כל כבוד חפה וסכה תהי׳ לצל יומם מחורב ולמחסה ולמסתור מזרם וממטר הוי אומר אשירה ליי׳ כי גמל עלי: ואנעלך · הע״ן בשוא ופתח: ואכסך משי · הוי״ו פתוחה ואף על פי שהענין מורה לעבר וכמוהו ואעמוד עליו ואמותתהו: ואעדך עדי · תרגם יונתן ותקינית יתכון ונומר: ואתן נזם · תרגם יונתן ויהבית אהרן קיימי ביניכון וגו׳: עגיל · כן כתיב ביו״ד וקרי שם והי״ו כתוב נוספת: ותיפי · מלעיל בשני פסקין לבן אשר ושרשו יפה והוא מנחי הקלות: ותצלחי למלוכה · שתמלכי על גויים אחרים וזה כשהגיע זמן מלכות בית דוד: וילא לך שם בגויים ביפיך · זה היה במלכות דוד ושלמה כי כליל הוא שלם בכל עניני היופי וההדר: בהדרי אשר שמתי עליך · כלומר כל זאת ההצלחה הגדולה שהיתה לך באלה הימים בעזרתי היתה שהיית אתה עושה רצוני ואני גם כן הייתי משלים אותך על הגויים לא בכחך ועוצם ידיך: ותבטחי ביפיך ותזני על שמך · בטחת בהצלחה הגדולה ועל שמך שילא לך שם בגויים וזנית אחרי אלהים אחרים כמו שנאמר וישמן ישורון ויבעט וכל ענין הזנות הבא בכנסת ישראל היא עבודה זרה ואף על פי שהמליצה היא כמשפטי הזנות וכדרך המשמים הכל הי׳ ענין המליצה לפי שדמה אותה לזונה אבל המשל הוא על כל מיני עבודה זרה: ותשפכי את תזנותיך · כמו הבלי שהוא אלא יותר מדי ונשפך אמר רבא הזנוים היית עד שנשפכת אותם: על כל עובר · על כל מי שיעבור עליך: לו יהי · לו יהיה חשקך ורצונך כמו הזונ׳ המופקרת לכל שלא הספיק באנשי עירה עד שמפקרת עצמה על הנכרים העוברים דרך עליה כן את לא היית מספקת בעבודה זרה אחת ובשתים ובשלש כי מספר עריך היו אלהיך יהודה ואם יעבור נכרי מן הגויים הרחוקים ועבודה זרה בידו לו יהיה חשקך עד שתעשי אותה בארצך: תזנותיך · לשון רבים תזנות בשקל חרבות והרבים תזנותיך ותרגם יונתן לו יהי כמו לא באל״ף לא כשר לך למעבד כן: ותקחי · דרך הזונה ליפות ביתה ולהרבות בבגדי נאים בבגדי צבעונים למשוך לב הזונים להכנס בביתה · ופי׳ במות טלאות עשית מלאים מבגדים רבודים ומרובים זה על זה עד שנעשו מהם במות ואותם הבגדים הם מצבעונים שונים זה מזה כדי שיהיה מראה יפה והמראים המתערבים קלתם עם קלתם יתחדש עמהם ערבות לבסו הנפש וזהו פירוש טלאות כמו העקודות והטלואות שהם מראים שונים בשער העזים ובצמר הכבשים שחור ולבן או לאדום וכיוצא בהם זה ענין המליצה וענין המשל שהיו עושים בית ישראל במות לעבודה זרה וזו שונה מזו בתבניתה ובעבודתה: לא באות ולא יהיה · לא באות כמוהן כלומר אינם עתידות לבא ולא יהיה אדם או עם שיעשה כמוהן לרוב וזונתן תרגם לא כדכשר ולא כדחזי: ותקחי כלי תפארתך מזהבי ומכספי · לחבוב עבודה זרה עושים מכלי כסף ומכלי זהב המפוארים שים להם ועושים מהם הצלמי׳ כמו שאמר בדבר העגלי ופרקו כל העם את נזמי הזהב אשר באזניהם: אשר

ואעדתי חוביכון וקייטית בטימרי דטיפרק יתכון במא דקיימית לאבהתכון אמרי אלהים למהוי לכון עם משמש קדמי: ופריקית יתכון משעבוד מצראי ואעדיתי תקוף מרוותא מנכון ודברית יתכון בחירותא: ואעדיך בחירותא יתכון לבושי ציורין וקדישית מנכון דיקר ברינגליכון וקדישית מנכון כהנא למהוי משמשין קדמי ואכסי יתכון בשי׳ ומדרש אגדה ואכסך תשי אלו שבעת ענני כבוד דכתיב לא ימיש עמוד הענן יומם: ואעדך עדיי׳ איפאדי׳ טויי בלע׳ז ותקיני׳ יתכון תיקון פיתגמי אוריתא כתיבין על תרין לוחי אבניא: למילים · חברתיס דבור כנגד חבירו חמשה כנגד חמשה: ואתנה · על ידי משה: ואתן כוס על אפך · ויהבית אהרן קיימי ביניכון: וענגיס על אזניך · לשון כוס וענן דיקר מטיל עילויכון על שם שהיו מוקפין בענגול: ועטרת תפארת בראשך · ומלאך שליח מן קדמי מדבר בריעיכון שנאמר ויעבר מלאכם לפניה׳ ויי׳ בראש: ותעדי זהב וכסף · ויהבית משכני ביניכון מתקון בדהב וכספ ויריעו׳ בוץ וצבעונין וציורין ומנא דטב בסולתא וכדכש וכמשח מכילית יתכון ועתרתון ותקיפתון לחדא ואגלחתון ושליטתון בכל מלכוותא: סלת ודבש ושמן אכלת · המן שהיה משחנה לכל הטעמים לסלת ודבש ושמן אכלת ומדרש אגדה י״ג דברים יש כאן וכנגדן אמר להם הב״ה להניח י״ג דברי המנויין בתורה׳ המשכן ואע״פ כן הוא פורע להם כנגדן לעתיד לבא י״ג דברים וברא יי׳ על מכון הר ציון וגומר וסוכה תהיה לצל יומם מחורב מזרם וממטר וגומר: ותיפי · לשון יופי: כי כליל הוא · לשון מכלול ל״א כי כליל הוא כי שלם היה ל״א כי כליל קרונא בלע״ז כמו נזר דמתרגמינן כלילא: ותזני על שמך · בטחת על שם היופי שיצא לך: ותשפכי את תזנותיך · הרחית יופיך לכל עובר עד כשפכה עליהם תאות זנותיך לפתות אותך לזנות עמם: לו יהי · ומשנתא לך אתה הפקרת להם עצמך ולכל אשר שאל זנותך לו היה ויונתן תרגם ולא כשר ליך למעבד כן כאילו היה כתוב לא יהי וכל משל הזה על ענגל המדבר וכל שאר ע״ז שעבדו שבטו של דן במדבר כמו שכתוב כל הנחשלים אחריך ומצינו בפסיקתא זה שבטו של דן שהענן פולטו שהיו כולו עוכלי ע״ז: במות טלאות · מכיסות בגדים מגומרים של מיני צבעונין פלטרי״אש בלע״ז: לא באות · לא היתה ראויה זאת לבא ט״ן אבל״ן אלי״טרא בלע״ז: בלמי

מעליך ג׳ בקריא׳ וסימ׳ הסירי את יינך מעליך · ובשר קדש יעברו מעליך · וארחצך במים · ועתה אשכור מוטהו מעליך: ושמן ו׳ בקריא׳ וסימ׳ סלת ודבש ושמן אכלתי · ולחמי אשר נתתי לך סלת · בחטי מנית ופנג ודבש־אהב יין ושמן־אוצר נחמד ומאכל ומשתה׳ בקצ״ת ספר״י מס״רה מוג״ה נ״ם בכ״לל אל״ו ואת״ם אם״פויי״ן וקי״ץ ושמן וטע״ת הו״א כ״ו הו״א ושמ״ן בש״וא תחת הוי״ו: עובר כל סיפר׳ מ״ל במ״א ונתתי את הר שעיר · וכל שאר קריאה חסרים במ״ח מ״ל וסימ׳ ויאמר יהואש אל · תחת היותך עזובה ושנואה · ואפיצם בכש · לשום ארצה לשמה · גוים נשמו פניתם · אדם להבל דמה · זאת העיר העליזה · מדוע אתה עובר את מצות המלך:

מנחה גדולה

בשעת ממני ומפי וע״כ כיון שהשלחת לי גם אני אלחת אפשר לך ונטיתי ידי עליך דבר שהו׳ בידי ולא מסרתי אותה ביד שליח והוא מפחת של פרנסה והוא מדה כנגד מדה כיון שעברת על מה בשעת ממני ונוגע לי בפרטות גם אני אשנר מעשה לחשש זה שייך לי ולא שליח וכבר ידעת התורה זה העונש על עבירה זו כאומרו והיה אם לא תשמעו וגו׳ ועבדתם אלהים אחרים וגו׳ ועצר את השמים ולא יהיה מטר וגו׳ ופי״כ ואבדתם מהרה ע״י האומות כמו כן היה בירושלי׳ ע״י שעבדו ע״ז נעצר השמים ולא היה מטר ולא יבול הארץ וע״כ ותבקע העיר מפני הרעב ואבדו ע״י האומות׳ ואמר והיה שלשת האנשים האלה בתוכה וגו׳ כבר מביין זה כראה מיותר דלא ה״לל אלא והיו גם דניאל ואיוב בתוכה ואנן ידעינן שהם שלשה אלא בא לומר והיו שלשת האנשים האלה בתוכם בלי צדיקים אחרים כי אלו היו אלו הצדיקים שם בלירוף לצדיקים אחרים היו זכותם גדול להציל גם אחרים כמו שמלינו בסדום שאמר הש״י לאברהם לא אשחית בעבור עשרה ע״כ שלשת האנשים לשלול לצדיקים אחרים כלו׳ שאין כאן צדיקים יותר מאלו שהם אנשים וסדר אותם בזה האופן כמו שכתב מהר״ר ז״ל גם ראשונה מפני שראה חרבן העולם כולו ואחריו דניאל שראה חרבן מלכותו ועידו ירושלים ואחריו איוב שראה חרבן ביתו לבד וע״כ נקט בני תלתא כי

שלשתן נרמזים בחרבן בית המקדש · חרבן העולם כי מיום שחרב בית המקדש אין לך יום שאין בו קללה ולא ירד על לברכה ומה גם מבית המקדש היה כשפע כל העולם כולו וכן דרשו על ביום הקים את המשכן אותו יום הוקם בריאת שמים וארץ וכן אמרו שלא נשלם מלאכת שמים וארץ עד שנשלם בנין בית המקדש הרי שבחרבנה הוא כאלו נחרב העולם וחרבן המלכות הוא כפשוטו · ודמיון חרבן בית איוב הוא ג״כ פשוט שנחרב בתי ישראל וגורשו מארצם ואין לך חורבן גדול מזה · או יאמר גם דניאל ואיוב כי שלשתן הוכשרו בשכר עה״כ גם אז״ל כייחא בעה״ז ונייחא בעה״כ · דניאל נאמר לו ואתה לך לקץ וחנוח ותעמוד וגו׳ · איוב וה׳ בירך את אחרית איוב מראשיתו ור״ל אחרית איוב על עה״ב וגם פי׳ המפרשים שע״כ נתפרש מספר שנותיו ומיתתו להודיע שהוא כקדושי׳ אשר בארץ והחסידי׳ שכתב בהם מספר יומם ומתן מיתתם לומר שיש לו חלק לעה״ב ואמר אעפ״כ שאלו אנשי׳ היו המיוחדים שבדורים גם היה לדניאל תמים וכן דניאל היה חמודות איוב כפ״ש אים חס ושלום וגו׳ ויש להם בעה״ז ובעה״ב והע״פכ את נפשם יצילו ולא אחרים · וקחשיב הענשים מלמעלה לפשה כי רעב הוא קשה מכולם שמלטער ומן הרבה קודם שמת ואח״כ חיה רעה שגם בם מלטער הרבה במיתתו ואח״כ חרב שאינו מלטער כ״כ במיתתו

מ״ש

ואכסה ערותך · שהיית ערום ועריה וכסיתיך אם כמשמעו בבגדים טובים כתו שפירשנו או בדרך המובה שהורתי אחכם וגיסים ובנפלאות שהראתי לכם עד שבחתם כולכם לאמונה טובה ואין ערוה ודבר רע ביניכם: ואשבע לך · זהו שאמר לכן אמור לבני ישראל אני יי׳ והוצאתי אתכם מתחת סבלות מצרים אני יי׳ שקיימתי שבועתי: והבאתי בברית אתך · בהר סיני הנה לשון הברית אשר כרת יי׳ עמכם על כל הדברים האלה: ותהיי לי לעם · כמו שאמר היום הזה נהיית לעם ליי׳ אלהיך ותרגם יונתן ואהגלית למשה בסנה וגומר: והרחצתך · הוא מה שאמר לך אל העם וקדשת׳ היו׳ ומחר וכבסו שמלות׳ כמי שיצא מעבדו׳ לחרות שרוחץ ומחליף שמלותיו גם להטהר מן הטומאה שיצאו ממנה שבכנו בתוך עם טמא זהו שאמר אשטוף דמיך מעלי׳ שטף ולכלוך העבילה כמו שפירשנו ואסכך בשמן לעדן הבשר שנתקשה בעבול׳ בחמר ובלבנים וזה משל למנוחה שהית׳ להם וספוק ערכ׳ במדבר כמו שאמר ויתעדנו מטובך הגדול וזהו שאמר אחר זה ואלבישך רקמה וכל הענין עד ותצלחי למלוכה הוא הרחבת המליצ׳ לרוב הטובה שהיה להם במדבר במאכל ובמשתה ובכל תענוג ובכסות ובגיעול׳ כמו שכ׳ שמלתך לא בלתה מעליך ורגלך לא בצקה זה ארבעים שנה: ואלבישך רקמה · ת״י ואלבישית יתכון לבושי ציורין וגו׳ אמ׳ רבי יהודה ברבי סימון אמר הקדוש ברוך הוא לא תהיו סבורין שאת׳ גומלי׳ שלם עשר׳ דבר שהפרשתם לי כנגד שלם עשר׳ דבר שעשיתי לכם במצרים ואלו הן ואלבישך רקמה ונומר ואני מעלה עליכם שאתם גומלי׳ עלי כמו שאמ׳ דוד אשיר׳ ליי׳ כי גמל עלי לעולם הבא אני פורע לכם כנגד שלם עשר׳ דבר אלו וברא יי׳ על כל מכון הר ציון ועל מקראיה ענן יומם ועשן ונגה אש ולהבה לילה כי על כל כבוד חפה וסכה תהי׳ לצל יומם מחורב ולמחסה ולמסתור מזרם וממטר הוי אומר אשירה ליי׳ כי גמל עלי: ואנעלך · הע״ן בשוא ופתח: ואכסך משי · הוי״ו פתוחה ואף על פי שהענין מורה לעבר וכמוהו ואעמוד עליו ואמותתהו: ואעדך עדי · תרגם יונתן ותקינית יתכון ונומר: ואתן נזם · תרגם יונתן ויהבית אהרן קיימי ביניכון וגו׳: עגיל · כן כתיב ביו״ד וקרי שם והי״ו כתוב נוספת: ותיפי · מלעיל בשני פסקין לבן אשר ושרשו יפה והוא מנחי הקלות: ותצלחי למלוכה · שתמלכי על גויים אחרים וזה כשהגיע זמן מלכות בית דוד: וילא לך שם בגויים ביפיך · זה היה במלכות דוד ושלמה כי כליל הוא שלם בכל עניני היופי וההדר: בהדרי אשר שמתי עליך · כלומר כל זאת ההצלחה הגדולה שהיתה לך באלה הימים בעזרתי היתה שהיית אתה עושה רצוני ואני גם כן הייתי משלים אותך על הגויים לא בכחך ועוצם ידיך: ותבטחי ביפיך ותזני על שמך · בטחת בהצלחה הגדולה ועל שמך שילא לך שם בגויים וזנית אחרי אלהים אחרים כמו שנאמר וישמן ישורון ויבעט וכל ענין הזנות הבא בכנסת ישראל היא עבודה זרה ואף על פי שהמליצה היא כמשפטי הזנות וכדרך המשמים הכל הי׳ ענין המליצה לפי שדמה אותה לזונה אבל המשל הוא על כל מיני עבודה זרה: ותשפכי את תזנותיך · כמו הבלי שהוא אלא יותר מדי ונשפך אמר רבא הזנוים היית עד שנשפכת אותם: על כל עובר · על כל מי שיעבור עליך: לו יהי · לו יהיה חשקך ורצונך כמו הזונ׳ המופקרת לכל שלא הספיק באנשי עירה עד שמפקרת עצמה על הנכרים העוברים דרך עליה כן את לא היית מספקת בעבודה זרה אחת ובשתים ובשלש כי מספר עריך היו אלהיך יהודה ואם יעבור נכרי מן הגויים הרחוקים ועבודה זרה בידו לו יהיה חשקך עד שתעשי אותה בארצך: תזנותיך · לשון רבים תזנות בשקל חרבות והרבים תזנותיך ותרגם יונתן לו יהי כמו לא באל״ף לא כשר לך למעבד כן: ותקחי · דרך הזונה ליפות ביתה ולהרבות בבגדי נאים בבגדי צבעונים למשוך לב הזונים להכנס בביתה · ופי׳ במות טלאות עשית מלאים מבגדים רבודים ומרובים זה על זה עד שנעשו מהם במות ואותם הבגדים הם מצבעונים שונים זה מזה כדי שיהיה מראה יפה והמראים המתערבים קלתם עם קלתם יתחדש עמהם ערבות לבסו הנפש וזהו פירוש טלאות כמו העקודות והטלואות שהם מראים שונים בשער העזים ובצמר הכבשים שחור ולבן או לאדום וכיוצא בהם זה ענין המליצה וענין המשל שהיו עושים בית ישראל במות לעבודה זרה וזו שונה מזו בתבניתה ובעבודתה: לא באות ולא יהיה · לא באות כמוהן כלומר אינם עתידות לבא ולא יהיה אדם או עם שיעשה כמוהן לרוב וזונתן תרגם לא כדכשר ולא כדחזי: ותקחי כלי תפארתך מזהבי ומכספי · לחבוב עבודה זרה עושים מכלי כסף ומכלי זהב המפוארים שים להם ועושים מהם הצלמי׳ כמו שאמר בדבר העגלי ופרקו כל העם את נזמי הזהב אשר באזניהם: אשר

אשר נתתי לך · כמו שאחר וכסף הרבתי לה וזהב עשו לבעל ומה שאחר צלמי זכר הוא לענין המליצה כדרך הזונות שעושות צלמי זכרות לדבר התשמיש : ותקחי · לענין המליצה רוצה לומר ותכסיס על הזונים שהזונה מכסה אותם מנגדי רקמתה ליפותם בעיניה ולמשוך לבבם אליה ולענין המשל פירש ותכסי' על הצלמים וכנוי שמני וקטרתי כענין שאחר זכר נתתי לך : וקטרתי · הטי"ת נקראת בקמץ חטף לבן אשר : נתתי לפניהם · כתוב בי"וד וקרי בלא י"וד והכתוב כתילו נתתי לפניהם אני גרמתי לך כין שנתתי לך כמו שאמרו במשל מי גרס לך שתבעיטו בי כרשינין שהאכלתיך : ולחמי · ונתתיהו לפניהם · אני נתתיה לך לאכלה זהו פי' אשר האכלתיך את נתת אותם

לפני הצלמי' לקרבן ותי"ו הנקבה הנמצאת תקר' בתירק בהתחברה עם הכנוי' לפיכך תי"ו ונתתיהו נתירק והי"וד למ"ד וכן לא בתחתרת מצאתי ומה שאחר ולחמי הוא דרך כלל כי לחם כולל כל מאכל ואחר כן פי' סלת ושמן ודבש האכלתיך ותרגם יונתן ולחמי וטובי : ויהי נאם יי' · כל זה היה לא תוכלו להכחיש כי אני הי' יודע ועד זהו שאחר אני יי' ויונתן תרגם ויהי בתמיה הלא הוא כל אלין אמר יי' אלהי' · ובדרש יוסי שעשו את העגל ירד להם המן ונתנו לפניו והוא על פי כן ביוסי מחר לא פסק וכן מפורש בספר עזרא הוא כי עשו עגל ומסכה ונאמר ומנך לא מנעת מפיהם כדי היה למנוע מפיה' ולא מנעת הוא כאן אמר ויהי נאם יי' אלהים היה הלחם ולא פסק מלירד : ותקחי · אשר ילדת לי · שנכנסו בברית ולי היו ואת לקחת אותם ממני ומתורתי וזבחת אות' להם לאכול האש אותם ולהעבירם למלך כמו שאמר לשרוף את בניה' ואת בנותיהם באש · ובמדרש אשר ילדת לי מי שהיו לו חמשה בנים נותן מהם חרבעה לעבוד אלילי' ואחד מקנה לבית הספר בא להקריב אח' מבניו למולך מקרי' לו חת זה שהקנה ללמוד תורה ויונתן תרגם הפסוק כן אילין אסנית לארגזא קדמי כנישתא בני ובנותיך שהיו לי וזבחת אותם להם ולפי שקשה העבודה הזאת משאר העבודות חזר עוד ואמר ותשחטי את בני אמר וכני כתו שאמר אשר ילדת לי : ואת כל תועבותיך · ועם כל תועבותיך וחזותיך שעשית להכעיסני לא זכרת את ימי נעוריך כמה חסדי עשיתי עמך בהיותך ערו' ועריה כמפורש למעלה : לא זכרתי · כתוב בי"וד ר"ל אני לא

לריח י"ו וסימ' נמסר בסדר ויקרא · לאכול י"ג מ"ל וסימ' הנה חדש מחר · ויסתר דוד בשדה ויהי היום · ותקח את המשרת דאמנון ותמר · והלחם והקיץ לאכול הנערי' · ודבש וחמאה וצאן ישפית · ויצקו לאנשים לאכול · ותובחים לדם לאכיל · את דגשיא נשיא הוא · והיה אם כלה לאכיל את עשב הארץ · כנשר חש לאכול · הן אעצור השמים ולא יהיה מטר · טוב אשר יפה לאכול ולשתות דקהלת · אין אשכול לאכול :

רשי

אשר נתתי לך ותעשי לך צלמי זכר · לפי שדימה אותה לנקבה זונה דימה את הנלס לזכר המוקף עמה : ולחמי אשר נתתי לך וגו' · ביום שעשו את העגל ירד להם החן ונתנו מחנו לפני העגל והוא על פי כן ויהי ביו' מחר ולא פסק והוא כן מפורש בספר עזרא הוא כי עשו להם עגל מסכה וגו' ואתה ברחמיך הרבים לא עזבתם וגו' ומנך לא מנעת מפיה' כדי הוא למוגעו מה' ולא מנעתו הוא לאן ויהי נאם יי' אלהים היה הלחם ולא פסק מלירד ליום מחר כך דרש רבי תנחומא : אשר ילדת לי · היו לו ממשה בנים ארבעה מהם לעבוד עבודה זרה ואחד מוקצה לבית הספר ובא להקריב אחד מבניו למולך מקריב לו את זה שהקנה ללמוד תורה במדרש ר' תנחומא ואני אומר אשר ילדת לו אלו הבכורות וכן הוא אומר בספר הזה ואמר אות' בתחבות בהעביר כל פטר רחם : את ימי נעוריך · את חסדי אשר עשיתי עמך במצרים : אני אני לך · ווי לך על לא תבת : ותבני לך גב · גובה בעין בימוש ומזבח : ותבני לשון בנין : ותפשקי את רגליך · לפי שדימה אות' לזונה דבר בלשון תשמיש שם פסוק הרגלים חיתקיי"שמ"ש בלע"ז : גדלי בשר · בעלי אבר תשמיש חוקה · מזונותיך בימי שפוך הטיפות : ואחנך בנפש שנאתיך · בימי שאשו : הנכלמות מדרכ' זמה · חרג' יונתן דאינון שלחית לוותהון נביי איתכנעו ולא היו הולכים בדרך זמתך : מבלתי שבעתך · מתוך שלא שבעת בתועבות מצרים : ותזנים

אשר נתתי לך ותעשי לך צלמי זכר ותזנים בהם : ותקחי את בניך ואת בנותיך אשר ילדת לי ותזבחים להם לאכול המעט מהם : ותשחטי את בני ותתנם בהעביר אותם להם : ואת כל תועבותיך וזנותיך לא זכרת את ימי נעוריך בהיותך עירם ועריה ומתבוססת בדמך היית : ויהי אחרי כל רעתך אוי אוי לך נאם אדני יהוה : ותבני לך גב ותעשי לך רמה בכל רחוב : אל כל ראש דרך בניתי רמתך ותתעבי את יפיך ותפשקי את רגליך לכל עובר ותרבי את זנותך : ותזני אל בני מצרים שכניך גדלי בשר ותרבי את תזנותך להכעיסני : והנה נטיתי ידי עליך ואגרע חקך ואתנך בנפש שנאתיך בנות פלשתים הנכלמות מדרכך זמה : ותזני אל בני אשור מבלתי שבעתך ותזנים

ותקחי · לפי שדימה אותה לנקבה זונה דימה את הנלס לזכר המוקף עמה : ולחמי אשר נתתי לך וגו' · ביום שעשו את העגל ירד להם החן ונתנו מחנו לפני העגל והוא על פי כן ויהי ביו' מחר ולא פסק והוא כן מפורש בספר עזרא הוא כי עשו להם עגל מסכה וגו' ואתה ברחמיך הרבים לא עזבתם וגו' ומנך לא מנעת מפיה' כדי הוא למוגעו מה' ולא מנעתו הוא לאן ויהי נאם יי' אלהים היה הלחם ולא פסק מלירד ליום מחר כך דרש רבי תנחומא : אשר ילדת לי · היו לו ממשה בנים ארבעה מהם לעבוד עבודה זרה ואחד מוקצה לבית הספר ובא להקריב אחד מבניו למולך מקריב לו את זה שהקנה ללמוד תורה במדרש ר' תנחומא ואני אומר אשר ילדת לו אלו הבכורות וכן הוא אומר בספר הזה ואמר אות' בתחבות בהעביר כל פטר רחם : את ימי נעוריך · את חסדי אשר עשיתי עמך במצרים : אני אני לך · ווי לך על לא תבת : ותבני לך גב · גובה בעין בימוש ומזבח : ותבני לשון בנין : ותפשקי את רגליך · לפי שדימה אות' לזונה דבר בלשון תשמיש שם פסוק הרגלים חיתקיי"שמ"ש בלע"ז : גדלי בשר · בעלי אבר תשמיש חוקה · מזונותיך בימי שפוך הטיפות : ואחנך בנפש שנאתיך · בימי שאשו : הנכלמות מדרכ' זמה · חרג' יונתן דאינון שלחית לוותהון נביי איתכנעו ולא היו הולכים בדרך זמתך : מבלתי שבעתך · מתוך שלא שבעת בתועבות מצרים : ותזנים

מנחה גדולה

מ"ם מיתה מנולת היא ואח"כ דבר שאינה מיתה מנולת כיון שמת אל מעמו ואמר דרך לא זו לא זו כמה היה גזרת רעב שהיא בגזרה קשה עלה שלא יצילו אחרים לא זו לו היה גזרת היה שהיא קלה מרעב גם בזו לא היו יכולין להגיל ולא זו מגזרת היה אלא אפי' מגזרת חרב שהיא קלה מחיה ולא זו מחרב אלא אפי' מגזרת דבר גם בזו לא יצלו אחרים ולא מכ"ם כי ארבעת שפטי הרעי' וגו' : וכעל יד יוסף ז"ל כתב פרשת נח דרוש ראשון דקדק למה לא יצלו אחרים דהכליק הוא מבי' על הדור ונקראו נטורי קרתא · אבל להיות שנח לא היה מדריך לבני דורו כמ"ש בזוהר שבעבם נח ונקראו מי המבול על שמו דכתי' כי מי נח זאת לי ר"ל שנח גרם אותם שלא הוכיחם ולא התפלל עליהם וכן דניאל לא סגיד לצלמא הוא עצמו אבל לא הדריך לאחרים שלא יסגדו ולא יתחנו עד שבעבור שהתחנו לצלם כ"ב נתחייבו כליה בימי אחשורוש · ואיוב היה בעצת מצרים ויתרו ובלעם והיה בלעם יען יתרו מחה ואיוב שתק ומנע עצמו אבל לא יען לאחרים ולא הדריך אחרים שלא יעשו זה וכן נאמר איש תם וישר וירא אלקי' וסר מרע הוא עצמו אבל לא מסיר אחרים ולכך אם יהיו אלו הצלמה דוקא עצמם יצילו אבל לא אחרים מדה כנגד מדה כיון שלא היו מדריכים ומיישרים לבני דורם ומסתלים בעבודם ע"כ :

בן אדם הודע את ירושלים את תועבותיה וגו' מהר"ש ז"ל רצה בזה שהנה האדם במדותיו ותכונותיו יתלמה אם לארץ אשר הורגל בה וכמו שאמר כמעשה ארץ מצרים אשר ישבתם בה לא תעשו · ואם שיתלמה לאביו ולאמו המולידי' אותו ולכן אם בנגדם שבארתיך ר"ל

הארץ אשר נולדתיך הם הלב והאם שהולידוך הגיד לך מי המה אלה · אם הארץ אשר נולדה בה שעליה אמר מכורותיך באמת היא הארץ הכנעני ואם לקחת אמותיהם ועבודתיהם בכנעני עצמם ואמנם מולדותיך כרלה שהיה אביך האמורי ואמך חתית כי הנה במעשיך הרעים והמגונים אליהם נמשלת ודמית רולה לומר לכנעני מצד אחד ולאמורי ולחתי מצד אחר ע"כ : ולע"ד ספתח הס"י בהקדמה זו לפי שהיה לטובת ישראל שיוכלו להתנצל עי"כ כמו שאו"ל על פסוק למה יאמרו אפך בעמך אשר הוצאת מארץ מצרים אחר עשה רבוא העולם מהיכן הוצאת אותם מארצים שהיו כולם עובדי אלילים ולמדו מהם בניך ולא הם עשו את העגל לפיכך אמר אשר הוצאת מארץ מצרים דע מהיכן הוצאת אותם · אף כאן שבאו ישראל לירושלים שהיא מארץ כנען והלכו אם עובדי גלולים ולמדו מעשיהם והרי הם כמו שרואה מעשה אביו ואמו ועושה כמעשה כן ראו מעשה גויי הארץ ולמדו מעשיהם כאלו אביכם האמורי ואמותם חתית ולמדו מעשיהם וכן פירש הרד"ק ומולדתיך מארץ הכנעני את דומה לארבעת ארץ כנען כאלו נולדת ונכנסת שם וכאילו אביך האמורי ואמך חתית שעשית כמעשיהם · ואם נפרש אביך האמורי כפי"רש מתרגם יונתן אביך ואמך על אברהם ושרה נפרשנו לאיך גיסא שאמר הנשם שאין כאן התנצלות לישראל כיון שבאו לארץ כנען למדו מעשה גויי הארץ וע"כ עשו כמעשיהם כוון שמכל מקום היה בידם לבטיב מעשיהם ואברהם ושרה יוכיחו שהרי אביך האמורי ואמך חתית וכל יושבי הארץ ההוא כולם עע"ז היו ושם נתגדלו אברהם ושרה ואע"פ לא עשו כמעשיהם אלא

ותזנים · ותזני עמס וי"ת מבלחי סבעתך מדלא ידעת אוריתא ותרגס ונס לא סבעת ואף לא ידעת' תיובתא' : ותרבי את תזנותיך · נס זה לשון יחיד : אל ארץ כנען בסדימה · יש מפרשים כמו מארץ כנען ואינו ככון כי מ"ס השמוש הוא הפך מלת אל ולמ"ד השמוש ופול מה צריך לזכר כנען היה לו לומר מארצך אלא פי' כמשמעו אל ארץ כנען כלומר כתועבות ארץ כנען שהיו עושים הכנעני' אשר הורים יי' מפניך כמעשיה' עשית והרבית את תזנותיך כמו שכתוב במנשה מכל אשר עשו האמרי אשר לפניו ופרוש אל ארץ כנען דמית בתזנותיך אל ארץ כנען כשהיתה ארץ כנען וכסדימה ר"ל אל כסדים כלומר הרבית תזנותיך ודמית לארץ כנען ולארץ כסדים בתזנותיך כי לא שבעת באחד מהן ונס בזאת לא שבעת כדרך שתיהן : מה אמולה לבתך · זכר לב בלשון נקבה לגריעות אמולה גזורה כלומר אין לה מחשבה ישרה כאילו היא גזור' ואתה כי לא חשבת כל אשר עשית כי הם מעשי' רבים ורעי' : מעשה אשה זונה שלטת · פירוש מעשים שעשית הם מעשי זונה שהיא שליטה בעצמה לעשות כל אשר תתאוה : שלטת · שם תואר בפלס אחרת עורת אחר לזכר שליט ולנקבה שליטה לו שלטת בלע"ז גלייר"ה ויונתן תרגס דשליט לה בנפשה : בבנותיך · לפי שהתקיר דומה לשם בא פעמים בלשון רבוי וכן בהזרותיכם בארלות וענין הרבוי ר"ל בניכם רבים : גנך · כמו שאמר למעלה והבני נב : עשיתי · בי"ד ניספת בסוף וכן ולא הייתי והקרי בלא י"ד כמנהג כי אין י"ד לנקבה אחר תי"ו הנמלאת אף על פי שנהגו כן במקומו' אחר כ"ף הנמלאת כמו עוניכי נעוריכי תחלואיכי לא נהגו כן אחר ת"ו הנמלאת : לקלס אתנן · בזה לא היית כזונה כי הזונ' לוענת על האתנן ומבזה אותו כדי שיוסיף לה עוד בועלה אבל את כמו זונה מתאוה אל הזנות תאוה גדולה עד שכל אתנן טוב בעיניה ואפי' הפחות שבהם ולא עוד אלא שמריב תאותה היא תתן אתנן כמו שאמ' ואת נתת את נדניך וזהו דרך משל על רוב תאות ישרא לאלהי' אחרים עד שמבקשים מיני העבודו' בכל מקום ושוכרים שלוחים ומשלחים כסף וזהב לאלהי העמים ומיקרים עבוד' אלילי' שלהם בעיניה' וזהו בהפך כל עם כי כל עם עובד אלהיו ומבזה אלהי עם אחר ולפיכך אחר ויהי בך הפך מן הנשים : האשה המנאפת · כן עשית את תחת האל לקחת אלהים אחרים וכתב זה הפסוק לבאר כל המשל כי כל מה שנזכר בענין הנשמים הוא משל לע"ז : לכל זונות יתנו נדה · מתן הזונה יקרא נדה וב"כון תמורת ה"א ואת נתת את נדניך ורז"ל הרגילו זה הלשון במהר הבתולו' כי מה שמביאה אשה לבעלה יקראו אותו כדוניא וי"ת אגרו כמו אתנן : תשחדי · בקמץ חטף החי"ת וענין הפסוקים האלה כבר פירשנוהו : ויהי בך · ואחריך לא זונה · בו"יו עם הדגש אחר כמו שבך הפך מן הנשים שהיו עד הזמן הזה כן אחריך לא יהיה כזונותיך ופי' ולא זונה לא נעשה ולא יעשה במעשה הזנו' כזנותך והוא מן שלא נזכר פועלו מהדגוש : ותהי להפך · אמר ותהי לשון זכר כמו שזכרנו כמה פעמים כי ידבר כנגד הכנסה פעם לשון זכר ופעם לשון נקבה : לכן · מבואר הוא : כה אמר יי' אלהים יען הספך נחשתך · פי' תחתיך ובאמרו אחריו ותגלה ערותך הוא כפל ענין במלות שונות כי ענין הספך כענין ותגלה וגרלה וענין נחשתך כענין ערותך כי תחתי' האשה היא הערוה ונחשתך תחתיך כמו וחרה נחשתה וכן בדברי רבותי' ז"ל נחשתו של חנור פי' תחתית ויונתן תרגס חלף דלתגליה' בהתתיך וענין זה המשל כי נגלו מעשיה הרעים לעיני כל העמים בקבלת עונש על מעשיה הרעים וכענין זה אמר הושע אגלה את נבלותה לעיני מאהביה : מאהביך · הם שהיית מחבבת ומתחברת להם לעבוד ע"ז שלהם : וכדמי בניך · בכ"ף פי' באותו החטא קבלת עונש מדה כנגד מדה את לא חמלת על דמי בניך שזבחת להם לעבוד' אלילי' גם אני לא אחמלתי על דמך והבאתי עליך חרב בוקת' נקם ברית : אשר נתת · מהם לגלולים שזכר : לכן אשר ערבת עליהם · כמו יערב עליו שיחי ענין ההגלה וההכסר : על כל אשר שגאתי · כמו עם זכן ויבאו האכסים על הנשים כלומר הנני מקבץ אותם' הגויים שאהבת עם אותם שסגת' וכולם יבאו עליך מסביב להחריב הרלך וזהו גלוי הערוה : וראו את כל ערותך · על דרך משל : ושפטתיך משפטי נואפו' ושופכו' דם · כי יש עליהם שני משפטים משפט הנאוף ומשפט שפיכו' דם כי האשה המנאפת פעמים שהיא שופכת דם כי יבאו אליה שני זונים ויתקיטטו זה עם זה עליה או יבא בעלה פתאום בבית וימצא את המנאף עם אשתו ויהרגנו או המנאף יהרג את בעלה כן אם נואפת תהת איש האל יתברך על דרך משל ושפכת דם נקי דם בניך ובנותיך לע"ז : ונתתיך דם חמה וקנאה · כתרגומו ואמסריך לקטול ברוגז ובחמה כי אני יש לי חמה עליך כי את הכעס' אותי במעשיך הרעים גם קנאה כי קנאת אותי בלא אל וכן אמר במשלי שלמה כי קנאה חמת גבר ולא יחמול ביום נקם : ונתתי

רשי

ותזנים · לשון זנות אהאל שאתה אתה לע"ז בלע"ז : אל ארץ כנען בסדימה · כסדים לא מארץ כנען הם וכך פרשו הוספ' לשמי כסדים על שם כנעני' שהיו סמוכים ליך וזנית להם כבר ויונתן תרגס ותרבי תזנותיך כסדימה ונדמית לכנעניים הסטופים בע"ז והסניתית טעותיך לאתחבר' לעמא דכנע' למהך אנימוסי כסדאי ולי נראה כנען כמו סוחר כמו כנען בידו מאזני מרמה שכן קורא ארץ כסדים ארץ סוחרים כמו שנאמ' ויביאהו אל ארץ כנען בעיר רכלים שמו : מה אמולה מקולקל' וכן היהודים האומללי' וכן כי אמלל אני : לבתך · כמו לבך : שלטת · שילרה שליט עליה : בבנותיך נגך · כמו בבנותיך לשון בנין : לקלס אתנן · לדבר להתהלל באתנן יפה שמותנין לה וכן כל לשון קלסה לשון דבור פאר"ליץ בלע"ז אתנן הוא לשון שבירו' לוי"מין בלע"ז : האשה המנאפת את האשה המנאפת · תח' אישה וגו' · בהיותה תחת בעלה נותנת עיניה באחרי' : כלה · מוהר בתזנותיך · מרוב זנות שהיה בך עשית כן : לא זונה · לא כזונה לכל זונ' כזנותך : השפך נחשתך · הוא לשון שוליס שקורין פוכ"ן בלע"ז וכן הרבה בסדר טהרות נחשתו של תמר השפך נחושתך מרוב תאות זנות היה מקירך זב : ועל כל גלולי תועבתי' · ויע' כל גלולי תועבתי' : ובדמי בניך · ובעון תועבתי' דמי בניך אעשה לך הרעה הזאת דמי בניך בענין הנני מקבץ וגו' : המפורש · מ"אלאים כל' : ונתתיך ערבת · דם חימה וקנאה · ואסניך לאורגי בחימה וקנאה וכעס : והרסו

ותתגים וגם לא שבעת : ותרבי את־ תזנותיך אל־ארץ כנען בסדימה וגם־ בזאת לא שבעת : מה אמלה לבתך נאם אדני יהוה בעשותך את־כל־ אלה מעשה אשה־זונה שלטת : בבנותיך גבך בראש כל־דרך ורמתך עשית בכל־רחוב ולא־ היית כזונה לקלס אתנן : האשה המנאפת תחת אישה תקח את־זרים : לכל־זנות יתנו־נדה ואת נתת את־ נדניך לכל־מאהביך ותשחדי אותם לבוא אליך מסביב בתזנותיך : ויהי־בך הפך מן־הנשים בתזנותיך ואחריך לא זונה ובתתך אתנן ואתנן לא נתן־לך ותהי להפך : לכן זונה שמעי דבר־יהוה : כה אמר אדני יהוה יען השפך נחשתך ותגלה ערותך בתזנותיך על־מאהביך ועל כל־גלולי תועבותיך ובדמי בניך אשר נתת־ להם : לכן הנני מקבץ את־כל־ מאהביך אשר ערבת עליהם ואת כל־ אשר אהבת על כל־אשר שנאת וקבצתי אותם עליך מסביב וגליתי ערותך אליהם וראו את־כל ערותך : ושפטתך משפטי נאפות ושפכת דם ונתתיך דם חמה וקנאה : ונתתי את כל רחמך דאיתרעית למיטעי בתריהון ואת כל דרחימית עם כל דשנית ואכניש יתהון עלך מסחור סחור ואגלי בהתתיך להון ויחזון את כל קלונך : ואיתפרע מיניך פורענות גיפן ואשדת דם ואימסרינך לקטול ברגז ובחימה : ואמסר

י"ב מלין וגם וב' מלין סוף פסוק וסימ' וגם בעליו יומת · וגם הגמלים השקתה · וגם שמו בכלידם · וגם לא שבעת · וגם אני אליך · וגם במכתב לאמר דעזרא · וחברו דד"ה · וגם משרי ישראל דד"ה · וגם נגיד ברית · וגם ילדתי בנים · וגם בהמות שדי · וגם זה הבל · אתנן ה' פתחים בליש' בקריא' וסי' לא תביא אתנן זונה ומחיר כלב · ויהי בך הפך מן הנשים תניינא דפסוק · ושרפו בתיך באש · כי מאתנן זונה קבצה ועד אתנן ב' בפסוק · אלהם ז' חס' בסיפרא וסי' לכן הנני אקבץ · בן אדם דבר אל זקני · איש שקיצי עיניו השליכו · ואמר אלהם מה הבמה · על הדם תאכלו · כה תאמר אלהם · ודבר אלהם ר"פ :

לכל זונות יתנו נדה · מתן הזונה יקרא נדה וב"כון תמורת ה"א ואת נתת את נדניך ורז"ל הרגילו זה הלשון במהר הבתולו' כי מה שמביאה אשה לבעלה יקראו אותו כדוניא וי"ת אגרו כמו אתנן : תשחדי · בקמץ חטף החי"ת וענין הפסוקים האלה כבר פירשנוהו : ויהי בך · ואחריך לא זונה · בו"יו עם הדגש אחר כמו שבך הפך מן הנשים שהיו עד הזמן הזה כן אחריך לא יהיה כזונותיך ופי' ולא זונה לא נעשה ולא יעשה במעשה הזנו' כזנותך והוא מן שלא נזכר פועלו מהדגוש : ותהי להפך · אמר ותהי לשון זכר כמו שזכרנו כמה פעמים כי ידבר כנגד הכנסה פעם לשון זכר ופעם לשון נקבה : לכן · מבואר הוא : כה אמר יי' אלהים יען השפך נחשתך · פי' תחתיך ובאמרו אחריו ותגלה ערותך הוא כפל ענין במלות שונות כי ענין הספך כענין ותגלה וגרלה וענין נחשתך כענין ערותך כי תחתי' האשה היא הערוה ונחשתך תחתיך כמו וחרה נחשתה וכן בדברי רבותי' ז"ל נחשתו של חנור פי' תחתית ויונתן תרגס חלף דלתגליה' בהתתיך וענין זה המשל כי נגלו מעשיה הרעים לעיני כל העמים בקבלת עונש על מעשיה הרעים וכענין זה אמר הושע אגלה את נבלותה לעיני מאהביה : מאהביך · הם שהיית מחבבת ומתחברת להם לעבוד ע"ז שלהם : וכדמי בניך · בכ"ף פי' באותו החטא קבלת עונש מדה כנגד מדה את לא חמלת על דמי בניך שזבחת להם לעבוד' אלילי' גם אני לא אחמלתי על דמך והבאתי עליך חרב בוקת' נקם ברית : אשר נתת · מהם לגלולים שזכר : לכן אשר ערבת עליהם · כמו יערב עליו שיחי ענין ההגלה וההכסר : על כל אשר שגאתי · כמו עם זכן ויבאו האכסים על הנשים כלומר הנני מקבץ אותם' הגויים שאהבת עם אותם שסגת' וכולם יבאו עליך מסביב להחריב הרלך וזהו גלוי הערוה : וראו את כל ערותך · על דרך משל : ושפטתיך משפטי נואפו' ושופכו' דם · כי יש עליהם שני משפטים משפט הנאוף ומשפט שפיכו' דם כי האשה המנאפת פעמים שהיא שופכת דם כי יבאו אליה שני זונים ויתקיטטו זה עם זה עליה או יבא בעלה פתאום בבית וימצא את המנאף עם אשתו ויהרגנו או המנאף יהרג את בעלה כן את נואפת תחת איש האל יתברך על דרך משל ושפכת דם נקי דם בניך ובנותיך לע"ז : ונתתיך דם חמה וקנאה · כתרגומו ואמסריך לקטול ברוגז ובחמה כי אני יש לי חמה עליך כי את הכעס' אותי במעשיך הרעים גם קנאה כי קנאת אותי בלא אל וכן אמר במשלי שלמה כי קנאה חמת גבר ולא יחמול ביום נקם : ונתתי

מנחה גדולה

אלא עזבו העבודה זרה והכירו את בוראם והיו נאמנים בעבודת ה' אף אתם שאתם מבניהם היו לכם לעשות כמעשה אבותיכם ולדבק בה' ולמוד ממעשה אבותיכם ולא ממעשה יושבי הארץ · וזה אומרו בן אדם הודע את ירושלים את תועבותיה שעשו מעשים מתועבים ואע"פ מכורתיך ומולדתיך מארץ הכנעני וא"י סגרת בארץ ההיא הורגלת במעשה יושבי הארץ לעשות כמעשיהם כאלו נולדת בה אין זו טענה לפטור עצמך מן הדין ואיה לדבר אחיך האמרי ואמך החתית ראה איך עזבו מעשה אבותיהם ומעשה גויי הארץ אשר גרו בה ובאו לחסות תחת כנפי השכינה ויותר היה ראוי לעשות כמעשה מולדותיך ממעשה מכורתיך וע"כ אמר מכורתיך ומולדתיך שתיהם מארץ הכנעני מכורתיך כמו מגורתיך ומולדתיך הם האבות ובזבת מעשה מולדתיך הם מעשה אביך ומעשיתי כמעשה מכורתיך כמעשה הגויים אשר גרתה בה : ואמר לא כרת שרך פי' הרב בעל עולת תפרים בדרוש חג הפסח שהם מדות שהיו נעדרים במצרים לא כרת שרך רמז לתורה שב' בה רפאות תהי לשרך ובמים התוריים לא רחצת והמלח לא המלחת רמז לתיקון המדות כמלח זה העשוי לתיקון המאכל והחתל לא חתלת במעשים טובים שבתשלו לבגל שב' לדק לבשתי ולבשני והעבור עליך ואראך במים התוריים ואלביש רקמה בלבוש מעשים טובים ואעדך עדי בתיקון המדות ע"כ · ואמר רבנה כלמת השדה נתתיך ותרבי ותגדלי וגו' הנה בפסוק ובני ישראל פרו וגו' כתבנו כי תדרך הטבע בשאשה מוליד תאומים אין הולדות גדולי קומה וכאלי אבריה כמו שבאה כשמוליד ולד אחד וכ"ש בשאינה מוליד יותר משתים

בפעם אחת הם אלופי כח ביותר בידות ובמצרים ילדו שמה בכרם אחד ואע"פ כי היו גבורי כח ולזה אמר הכתוב שהיו במצרים ירחים מזה וזה שאחר מלך מצרים הנה עם בני ישראל רב ועצום ממנו לעפ"י שהם רב ויולדים שמה בכרם אחד אע"פ הם עצום ממנו · וז"ש ובני ישראל פרו וישרצו וירבו שהיו יולדות שמה בכרם אחד וא"מ ויעצמו מאד זה היו דברים נגדיים זה לזה כפי הטבע · וזה הוא אומרו פה בספור חסדי השם ית' מה שעשה לישראל במצרים ותרבי ותגדלי לעפ"י ותרבי שהיית רב מאוד וכפי הטבע היה לך להיות קטני אבר ולא בעלי קומה ואני לא כן עשיתי לך אלא ותרבי ואע"פ כי ותגדלי :

ואעבר עליך ואראך והנה עתך עת דודים וגו' ידעה שלא היה אז הזמן לגאל כי היה להם להיות במצרים ת' שנה ועדין לא היו כי אם רד"ו אלא שהקב"ה יחשב את הקץ מזמן שיצו' ת' שנה משנולד יצחק או כיה מתשב קושי שעבוד או כמ"ד שהלילות השלימו וכמה דרכים הנאמרים בזה וכי' השם מהפך בזכותם למהר הקץ כמ"ש ז"ל על פסוק מדלג על ההרים וגו' וז"ש והנה עתך עת דודים לא שיצו' עתך לגאלת משם אלא עת דודים מפני החיבה שהי' להש"י עליהם ע"ד אני לדודי ודודי לי שהי' השם מראה אהבתו וחיבתו לישראל למהר הקץ בחשבון שלימות ת' שנה קודם הזמן משנולד יצחק ובדומה · או יראה ע"פ שאמרו ז"ל שהיה מדיכין ישראל להיות דוקא שעים רבות בקבלת התורה כידוע וז"ש רבנה כלמת השדה נתתיך ותרבי וגו' באופן שהיית כ"כ מרובה באוכלסין שהיית ראוי לקבלת התורה שנתחלה מספר שעים רבות ורחיתי והנה עתך

נתתי אותך בידם · ביד האוהבים והשמאים המזכרים : ערום ועריה · כמו שמלאתיך בעת שחולתי עליך והרסו נגדך כמו שפירש כי על המזבחות אמר ויוכתן תרגם ויפנרון שריך ויתרעון רמתך ושלמעלה נב ונגדך תרגם יוכתן אגורת אגורת אגורך : והעלו · אלה המזכרים יקבצו עמהם קהל מסאר העמים ואמר והעלו כי ארץ ישראל גבוה מכל הארצות : ורגמו אותך באבן · כמשפט המנאפות שרוגמים אותם באבנים לא שימיתוה וכן וירגמו אותו אבן הנאמר בעכן ופירש אדוני אבי ז"ל כי אחרי שאחר מלילת המשל והשבתיך מזונה נראה שדבר בזונה שהכוה באבנים ועשו בה דקירות חרב ושרפו ביתה וכל הספטים האלה לבזותה ולהכלימה עד שתהיה נבזית ושפלה בעיני כל ולא יבאו אליה עוד מנאפי' ועל כרח תהיה נשבתת מהיות זונה ואפי' אם תתן היא אתנן לא יהיו עמה כי תשאר נמבזה ושפלה בעיני כל וענין המשל הזה הוא הריסות החומות שמשליכים בקלע ובדיק אבני גדולות אל החומה לספילה כמו שנאמר בקיר חרשת ויסבו הקלעים ויכוה: ובתוך בחרבותם · כתרגומו ויבזעוך בסיפיהון : ושרפו · כי כן עושים לנשים המנאפות ולענין המשל כמו שכתו ויערוף את בית יי' ואת בית המלך ואת בתי ירושלם : ספטים · סקילה שרפה והרג : לעיני כל' רבות · כדי שיוסרו הנשים הנשארות ולענין המשל כתרגומו לעיני מדינן סגיא רולה לומר אנשי המדינות אלא שהמדינות קורא אות' גשי בדרך משל : והשבתיך מזונה · מהיות זונה וכן ויסירה מגבירה מהיות גבירה וכמו לא מגוי מהיות גוי · וענין המליצה פירשנו וענין המשל כי מיום שחרבה ירושלים לא עבדו ישראל אלהים אחרים : והנחתי · אחר שהגליתיך מארצך והחרבתי ארצך הנה לקחתי נקמתי ממך ונחה חמתי ושכבה ואין לי עוד קנאה וכעס כי נשבת ממך עבוד אלהים אחרים : יען · וכל זה עשיתי לך בעבור שלא זכרת כל החסדי' שעשיתי עמך בימי נעורי' כשמלאתיך ערום ועריה והרגזת והכעסת אותי בעבודת אלהי' אחרים : ותרגזי · זה לבדו פעל יוצא מן הקל : זכרתי · כתיב בי"ד יחידה בסוף : וגם אני הא דרכך בראש נתתי · את עשיתי את כל התועבות האלה וגם אני הנה ראיתי שנתתי את דרכ' בראש ולקחתי נקמתי ממך : הא · כמו הנה וכן הא לכם זרע : ולא עשיתי · הוי"ן יתירה בכתוב וכבר פי' זה ופי' ולא עשית את הזמה על כל תועבותיך בעוד שהיית עושה התועבות ואני הייתי מעיד בך יום יום שאני מדרכך הרעה ולא עשית המחשבה שהיה עליך לעשות כלומר לא נתת אל לבך איך תעשה הרעה הגדולה הזאת והטאתי לאלהי שהוא אלהי מביא עבדי' וכמה עשה לי ארץ נאלה ועשה לי כמה עובו' וכמה חסדי' כל זה נתת אל לבך ועל הדרך הזה ח"י ולא עבדת לך עלה למתב מכל תועבותיך : הנה כל המשל · ענין משל ומליצה משל שאומרים בני אדם : כאמה בתה · כמעשה האם כן עושה הבת עליך יאמרו זה המשל והאם היא על דרך משל ארץ כנען והבת היא כנסת ישראל והכנסת תקרא בת כמו שכתוב בת ירושה בת אדום והנה את עשית כמעשה ארץ כנען והנה ימשול עליך כל מושל כאמה בתה : כאמה · הה"א רפה פתח הה"א מפיק ומליגו ה"א רפה שדינה במפיק כמו ותחמרה בחמר ובנפת למן היום הוסדה כל אמתה הסבתיך והדומי' להם ובא הכנוי קוד' הידיעה כמו ישבו עם אחד ותרחקו את הילד ותדומים להם וכזה בתה ה"א הידיעה עם הכנוי לענין הדמיון : בת אמך · את שלת דומה לה במעשה על שיאמרו עליך בת אמה היא וכמו שנעלה היא אישה ובניה כמו שכתוב כאשר קלה את הגוי הזה אשר לפניכם והנעול והקיא' ענין אחד ואשה ובניה משל על המלך והעם דרך פרס כי על דרך כלל העם היא הכנסת והיא הבת כן בת ירושלים נעלה מלכה ועמה ואחות אחותך וכן את אחות אחותך סדום שדומים מעשיך למעשיהם שהיו אנשי חמס ותועבות אחרות וכן את כמוהו ואחר אחותך לפי שהיתה שכנה לה ואחר נעלו לשון רבים על סדום ועמורה ואחר אחותך דרך כלל גם סדום היה עיקר המלוכה אנשיהן ובניהן מלכיהם ועמם וכל היקום אשר כם כי נהפכה הארץ : אחכן אחותך ואחות אחותך אחותך אחותך

כנה זה היה · סדום אחיתך · גאון היה לה שבעת לחם ושלות השקט היה לה למה היה לה גאון לפי שהיה לה שובע לחם ושלות השקט וסמיכו' שלות אל השקט לרוב השלו': שבעת · שם לו תאר בפלס שפלת קומה ומגוס היה לה אל ושלות השקט: ותגבהינה · כמו ותגבהינה אלא בא כן לזווג המלות מפני מלת תעשינה לו יאמר כן בלא זווג כמו תבאנה ותבחינה · ואמר ותגבהינה לשון רבות על סדום ובנותיה שזכר ויהיה פירוש ואסיר אתהן שהשחתי את העם והעריס כלם לפי שהפכתי אותם שלא יהיה שם יאוב וזהו ואסיר או יהיה פי' ותגבהינה על סדום ועל שמרון שזכר ויהיה פירוש ואסיר זאת בגלותו זאת בהשחתה ופי' כאשר ראיתי כמו שנראה לי כי משפט'כן לו פירו'כאשר ראיתי כמו שאמר בסדום ארדה נא ואראה'הנכון כי פי' ותגבהינה ואסיר אתהן על סדום ובנותיה כי זכר סדום בפרט אחר שזכר אותה בכלל עם שמרון וכן פרש אחר זה שמרון ואמר: ושמרון · מהגה · משמרון ובנותיה: ותצדקי את אחותך · כשאד'רואה תועבותיך חוסד אוחן צדיקות כנגד מעשיס הרעים כאילו את שמת אותס צדיקו'כנג' מעשיך: אחותך · כתיב לשון יחידה וקרי אחותיך לשון רבות הכתוב על שמרון והקרי על שומרון וסדום: עשיתי · כתוב בי"ול יתירה: גם את · אשר פללת לאחותך · פירוש שמרון אמר קודס שחטא' היית שופט' אותה ומחייבת אותה על רשעה כמו שאמר אביה מלך יהודה לירבע' מלך ישראל ועמכם עגלי זהב והגחמו יי' אלהיכו ולא עזבנוהו כי שומרים הנחמו את משמר' יי' אלהיכו ואתם עזבתם אותו וכן אחר כן כי מלכי יהוד'היו טובים ברוב עד אחז וחזקיהו הטיב מה שהרע אחז אבל ממנשה ואילך היו רעים ועובדי עבוד'זרה לבד מיאשיהו מ"כ ראוי לך שתכלמי בחטאתיך אשר הטבת מהן: תצדקנה ממך · כי עתה הס צדיקות ממך ואמר לאחותך לשון יחידה על שמרון ואחר כן אמר מהן ואמר תצדקנ'ואמר אחיותיך לשון רבים אמר כן על בנות שמרון אז כלל סדום עם שמרון: אחיותיך · בא ברבוי הנקבו' לבד בלא רבוי הזכרים וכן והפלה יי' את מכומך והדומי' להם ופירוש שאי כלימתך ענין סבל כמו שאתי עליך מרפה ות'י קבילי אתכנעותיך: בצדקתך · מקור בתוספ' תי'ן: וסבתי את שביתהון · פולס בזה הפסוק שבית כתיב בי"ד וקרי בו'ו ובשורק שבותהן: שביתיך · כתיב וקרי בחירק וכי'ול: בתוכהנה · מלה מורכבת מן יחידה ורבות כי ליחידה אמר בתוכה ולרבות בתוכן ובתוספת ה"ה בתוכהנה וטעם ההרכבה כי בתוכה רוצה לומר בתוך שבית שמרון כי הס עם אחד וכיון שסדום שבנה להן אמר בתוכנה וטעם זה תשובה שאומרים שהנחמו'כבר עברו והנה סדום היום עדין בהפיכת' כמו שהיתה ולא שב בה עדין יאוב: למען · בנחמך אותן · לפי שאת הרשעת מהן ינחמו נחמה כך בא'שר עשו כאילו את תנחמי אותם ברעתך הגדולה מרעתם: ואחותיך · בסימן רבוי הזכרים לבד בלא רבוי הנקבו' וכן נלאת ברוב עלחך שנים הראשונים תשובן והשלישי תשובינה ואחד הוא כמו שכתוב תנבהינה והנבהנה כמו תבאנה והבאינה: ולא היתה · לשמועה בפיך ביום גאונך · לא זכרת בפיך השמועה ששמעת מהפיכת סדום מפני שהתגאו ואת ביום גאונך לא אמרתם להל לחבירו סוף הגאון שבר ולא נתנאה שהרי סדום נהפכה ונשברה מפני גאונה: גאונך · לשון רבים כי בדברים רבים נתגאו בני יהודה בעת שלוותם: בטרם תגלה רעתך · לא שבת לדרך טובה בטרם שתגלה רעתך בימי אחז זהו שאמר כמו עת חרפת בנות ארם כי בעת ההיא נגלתה רעת יהודה והיו להרפה בעיני ארם זהו שאמר חרפת בנות ארם כי הלכו שם שבי בני יהודה כמו שכתוב ויתנצו יי' אלהיו ביד מלך ארם ויכו בו וישבו ממנו שביה גדולה ויבאו דמשק: וכל סביבותיה בנו' פלשתים השאתו' אותך מסביב · וכן פלשתים בזזו ושללו אותם ולקחו עריהם כמו שכתוב ופלשתים פשטו בערי שפלה והנגב ליהודה וילכדו את בית שמש ואת אילון ואת הגדרות ואת שוכו ובנותיה ואת תמנה ואת בנותיה ויישבו שם: השאטות · ענין בזה וכן השאטים אותם והאל"ף נחה כאל"ף וקאס שאון: את זמתך · את נשאתים · שבלת אותם וקבלת' עונכם: כי כה אמר יי' · ועשית אותך · כתיב ועשית קרי הכתוב אומר את גרמ' מה שעשיתי לך אשר בזית אלה להפר ברי' כמו שכתוב לעבדך בברי' יי' אלהיך ובאלתו ובהר סיני הוא שכריתי ברי' עמך ונאמר לא אמר אבותינו כרת יי' את הברי' הזאת' כי אתנו ונאמר לנו ולבנינו עד עולם לעשו' את כל דברי התורה הזאת: וזכרתי

רשי

ותגבהינה היא ובנותיה כמו שמפורש בחיוב ארץ ממנה יצא לחם וכל הענין עד שאמרו בשכח תורת הגל מארגנו שאין בחיס אלא לחסרנו: ואסיר אתהן כאשר ראיתי · דרכן כענין שנאמר בסדום ארדה נא ואראה וגומר: ותצדקי את אחותך · קודס שהתעבת יותר מהן היו כלומו' למובה וכיון שהרשע' מהן עשית אותן כצדקניו' ונתת להן פתחון פה לומר יש שהעיסוק יותר ממני: אשר פללת · אשר שפט' להן קודס שהרשע' מהן היית אומר' עליהן ראוי' הן לפורענו': את שבות סדום · ארפא את הארץ מגפריו' ומלח ומושיב נה יושבים: בתוכהנה · כמו בתוכן: בנחמך אותן · כשהרשע' מהן ונתת להן פתחון פה · ל"א בנחמך אותן כשתבא עליך הרעה יכוחמו הנה לומר לא לבדיכו לקינו: ולא היתה סדום אחיתך ואמר · בתמיה לשמועה בפיך להוכיח רבי'ולומר הזהרו פלא תהפכו כסדו' כאילו היתה ליך שמועתה חדשה: ביום גאונך · כשהיי' בגדולתך: כמו עת חרפ' בנות ארם · כמו שבגלי' בעת מסרתי אתכם ביד מלכי ארם שבאו על אחז בעת ההיא החל יי' להשליח ביהודה את גדודי ארם ואמר וכל"ה ויתנהו יי' ביד מלכי ארם ואמר ופלשתים פשטו בערי הנגב והשפלה ואמר: השאטו' · לשון בזיון ולא קריא אל"ף ויבז בזיון ושט: נשאתים · תתרגמינן ושט' אותם ולשון נקבה הוא בשא' אותם ולשון נקבה הוא בכמה מקומו' בספר זה: ועשיתי אותך ואמר · ועשיתי לך רעה כמולך אשר עשי': אשר בזית אלה ואמר · אותה שקבל' עליך בחורב לעובדך בברי' יי' אלהיך ואמ' אך לא אפיר אני את הברי' מלזוכרו כי אין אני כמוותך: וזכרתי

גם רש"י בסוס'

גאון ג'וסימ' עדה נא גאון ונבה · גאון שבעת לחם · לפני שבר גאון · וא'וגאון וסימ' יראת יי' שנאת רע: גם ג'ר"ף בסיפ'וסימ'גם את שאי כלמתך · גם אני נשאתי את ידי תניינא דסיפרא' גם הם אתו ירדו: אחיות ה'בליש'בקריא'וסימ'והחייתם את אבי ואת אמי · בצדקתך אחיותך · ואחיותיהם צרויה ואביגיל · וקראו לשלשת אחיותיהם ראיוב · ויבאו אליו כל אחיו וכל אחיותיו: ואחותיך ג'וסימ' ושמרון כהצי חטאתיך · סדם ובנותיה תשבן · וזכרת את דרכיך ונכלמת · בקצת ספ"רים ראיתי אחותי"ך דשמ"רון אחו"תך בתו'חס' ובקצת ספרי מסרה מסור עליו חס': תגלה ג'בקריא' וסי' לא תגלה ערותך עליו · בטרם הגלה רעתך · תגלה רעתו בקהל · וחר ותגלה ערותך:

מנחה גדולה

ר' יהודה אומר קול דודי הנה זה בא זה משה בשעה שבא ואמר לישראל בחדש הזה אתם נגאלים אמרו לו משה רבינו האיך אנו נגאלין והלא אמר הקב"ה לאברהם ועבדום וענו אותם ארבע מאות שנה ועדיין אין בידינו אלא מאתים ועשר שנים אמר להם הואיל והוא חפץ בגאולתכם אינו מביא בחשבונותיכם אלא מדלג על הבריס מקפץ על הגבעות אין הבריס ונבעות האמורין כאן אלא קלין ונבזרין מדלג על החשבונות ועל הקלים והעבורים ובחדש הזה אתם נגאלים שני' החדש הזה לכסרלם חדשים · רבי נחמיה אומר קול דודי הנה זה בא זה משה בשעה שאמר ליסראל בחד' הזה אתם נגאלים אמרו לו משה רבינו האיך אנו נגאלים והלא אין בידינו מעשים טובים אמר להם הואיל והוא חפץ בגאולתכם אינו מביא במעשיכם הרעים ובמי הוא מביא בצדיקים שבכם ובמעשיהם כגון עמרם וב"ד מדלג על הבריס מקפץ על הגבעות אין הבריס אלא ב"ד כל"א ואלכה וארדתי על הבריס ובחדש הזה אתם נגאלים שנ' החדש הזה לכסרלם חדשים רבנן אמרו קול דודי הנה זה בא זה משה בשעה שבא ואמר ליסראל בחדש הזה אתם נגאלים אמרו לו משה רבינו האיך אנו נגאלים והלא כל מצרים מטונפת מע"ז שלנו אמר להם הואיל והוא חפץ בגאולתכם אינו מביא בע"ז שלכם אלא מדלג על הבריס מקפץ על הגבעות אין הבריס וגבעות אלא ע"ז שנ' על הבריס יזבחו ועל הגבעות יקטרו ובחדש הזה אתם נגאלים שנ' החדש הזה לכסרלם חדשים ע"כ · הנה דרשו קול דודי על משה כאילו רצה לומר קול דודי שהקול של משה מה שהשיב ליסראל והמלין בעדם לאמר כדאית ליה ולומר כדאית ליה זה בא שהשם אלא דברי משה ועשה כאשר דבר וגאל אותם ושלשתן קא מפלגי בפרושי דקראי של יחזקאל וע"כ דרש כל אחד מה שדרש והוא אומרו ואעבור עליך והנה עתך עת דודים אלא"פ שעדין לא הגיע הזמן לגאל אתכם אלא שהוא עת דודים זה משה שקול דודי זה בא לפני שהבטיח ליסראל שיגאלו ולא יעכב הזמן או החטא או המקום וזה עת דודים · ואמר ותנחי בעל"י עדי"ם בגמטר יא רל"ו כלומר שבאת לכלל רל"ו שנים ולא יותר ואע"פכ בגאלתיך ולא הייתי מדקדק בחשבוניכם · כאלו הגיע הזמן וזה ואעבר עליך ואראך שהייתי רואה בך כאלו אתך עת דודים כאלו הגיע הזמן לגאלך זו היא דעת רבי יהודה ור' נחמיה דרש ואח ערם וערה ממעשים טובים · ורבנן אמרו מדכתי' ואכסה ערותך זו ע"ז אע"פ שהי' ישראל עע"ז וגם מצרים מלך עלמו מקום מסוגף בע"ז לא מנע השם לילך לשם ולגאל את בניו כדאי' במדרש וז"ש הנה כל מצרים מטונפת מע"ז שלנו כלל שני דברים אחד שהיא ארץ מטונפת מלך עלמו כדאי' במדרש שלבבוד ישראל הלך הש"י במקום מטונף לע"ז לגאל את בניו ושנית מע"ז שלנו שהיו ישראל עלמן עע"ז במצרים על זה אומר ואכסה ערותך אין ערוה אלא עבודה זרה · ואע"פ שהיית כופר בי היית מכסה עליך כי על כל פשעים תכסה אהבה ואנוש בברית אחך שנתתי לך התורה שיש בה תרי"ג מצות כמנין ברי"ת עם הכולל כי אחת היא הכולל את כולם ע"כ אמר תרי"ג ואחד הוא הכולל את כל התורה כולה שהיא אנכי ה' אלהיך וגו' שכל הכופר בע"ז הוא כאלו מודה בכל התורה כולה וכל המודה בע"ז הוא כאלו כופר בכל התורה כולה וז"ש ותהיי לי כל הברית תלוי במה שאהיה לי שאתה מקבל עליך אחדותי או ירצה ותהיי לי כמש"ל שהק"בה חלק שבעים אומות תחת יד שבעים שרים של מעלה כל אומה תחת שר אחד משא"כ ישראל כי חלק ה' עמו שהם תחת יד הקב"ה עצמו בלי שום אחצעי וכמו שאז"ל שזאת היתה תשובת משה כשרצה השם לשלוח מלאך עם ישראל אמר ומה יודע איפה וגו' בלא מלאך עמנו ונשלינו אני ועמך מכל העם אשר על פני האדמה ולזה זכו ע"י

הזכרתי אני את בריתי אתך בימי נעוריך · את הפרה את בריתי אבל אני לא זכרנו עוד ולא אפרנו הוא הברי׳ שהיה לי אתך בימי נעוריך והוא מעומד הר סיני כי מה שהיו
ישראל במצרים עד שבאו לו נקראו ימי נעוריים : והקימותי לך ברי׳ עולם · כמו שקבל׳ אותו עד עולם כמו שכתוב לנו ולבנינו עד עולם כן אקימנו עוד ברי׳ עולם שלא יהיה
להפסק וזה יהיה אחר שתקבלי עונשך ותזכרי את דרכיך ותכלמי מהם : וזכרתי את דרכיך ונכלמת בקחתך · וזה יהיה בגלות ישראל ההגלו׳ הזה ואז תקחי הגדולו׳ עם
הקטנו׳ תחת ידך כי המלכו׳ תהיה ליהודה כמו שאמר ועשיתיש לעץ אחד והגדולו׳ שומרון ובנותיה שהוא אפרים והקטנו׳ בנימין ושמעון שהיה חלקה בתוך נחל׳ בני יהודה :

ונתתי אתהן לך לבנו׳ ולא מבריתך · אף אותם שלא היו מבריתך ומתורתך כגון סדום ובנותיה יהיו לך לבנו׳ כמשנו׳ בערי הפרזו׳ לך ותחת ידך יהיו וי״ת ואת לא עבד׳ אורית׳ לדעתו יהיה שירוש ולא מבריתך מה שאעשה עמך לא מברי׳ שהיה לי שקיים׳ אותו כי לא עשית דברי התורה ולא קיים׳ הברי׳ אלא למעני אעש׳ובדרש ולא מבריתך לא מפטרמוניא שלך לא נתתיש לאברהם׳ אביך בברי׳ בין הבתרי׳ :
והקימותי אני את בריתי אתך · זה אחר בדנש ושלמעלה אותך : למען תזכרי ובוש׳ כשאני אקיים בריתי אתך תזכרי שאת לא קיים׳ אותו לי ויהיה לך בשת מזה ולא יהי׳ לך עוד פתחון פה מפני כלימתה כי על אותו העת היה לך פתחון פה באורך הגלו׳ מפני כלימתך שסבל׳ בין הגוים והיה לך בזה פתחון פה שהיו אומרי׳ אם חטאנו קבלנו עונשנו אחר עד שאבדה תקותנו מאורך הגלו׳ והקימותי לך בריתי וכפרתי לך לכל אשר עשית לא יהיה לך עוד פתחון פה עלי וי״ת ולא יהיה לך עוד לאיתרברבא במילי פומיך : ויהי · בן אדם חוד חידה · המיל׳ הוא הדבר הסתום יבינו ממנו דבר אחר והמשל הוא דמיון הדבר לדבר אחר כמו זה המשל שהמשיל המלאך לנשר והוא חידה שלא יבינוה כל אדם אלא המשכילים · ואמר הנשר הגדול גדול הכנפים · פי׳ כמה הוא גדולו ואמר שהוא גדול הכנפים ועוד אמר ארך הארבר מלא הנוצה · אמר ארך הארבר שגוף הכנף ארוך ואמר עוד מלא הנוצה שהכנף מלא הנוצ׳ וכל זה נותן לו שהוא מעופף מאד עד הנה תאר גודלו וחזקו לעוף ועוד תאר לו הדר ויופי · ואמר אשר לו הרקמה שנולתו מנוונים שונים זה מזה שהוא יפה מראה בזה וזה כמו נולת הפווס כי רקמה יקרא מעש׳ האורג בבגד או מעשה החטא בחוטי׳ שונים זה מזה בצבעונים וזהו מעשה רוקם כמו שלל לצבעים רקמה : בא אל הלבנון · לבנון הוא מקום העצים הרבים כמו שאמר יער הלבנון והארז הוא הגבוה שבעצים והגמר׳ הוא ענף הגבוה שבענף כי״מא בלע״ז : הנשר הוא משל לנבוכד נצר מלך בבל כי הנשר הוא מלך העופות כן נבוכד נצר היה מלך על כל מלכי הארץ ועלה מאד למעלה בא אל הלבנון · הלבנון · היא ארץ ישראל כי בו יער עיב נקרא לבנון וכן ארץ ישראל נקרא על שמו לבנון וכמו שהארז כמו שהנשר מעופף בגובה האויר על כל העופות : ומארת הארז · הוא משל להר ציון שהוא בית המלוכה והנשר לוקח עורפו במקום גבוה שלא יראוהו שם שהר העופו׳ הוא הגבוה מכל העצים כן ירושלם גבוהה מכל הארצות : לקח רחש יניקותיו · כן נבוכד נצר בבא ירושלם שלא יכלו שאר המלכים לכבשה ואפילו סנחריב שמלך על כל הארצות ובבא בית המלוכה בירושלם שהסיר מלך והקים מלך : את רחש יניקותיו קטף · הענפים הרבים והם העליונים יקרא ויניקות כמו הענר היונק שהוא רך וכמו שפירשנו כי אמרת הוא משל לבית המלוכה והאמרת שהוא הענף הגבוה יקרא רבים כמו נקראו יניקות כן בבית המלוכה בנים רבים וגדול הבנים הוא מלך הוא רחש היניקו׳ והוא משל ליהויכין ונער רך היה במלכו כי בן שמונה עשרה שנה היה במלכו ונבוכד נצר קטף אותו ממלכותו : ויביאהו אל ארץ כנען · ארץ סוחר והוא דרך כלל והפרט בעיר רוכלים וכן כנען בידו מאזני מרמה סוחר כנענים נכבדי ארץ סוחריה ובבל היתה עיר גדולה סוחרים בה מכל הארצות ונקראת נכי ארצות׳ תפאר׳ נאון כשדים ונבוכד נצר הביא את יהויכין בבבל עם עמו ונשיו וסריו ויונתן חירנס כן יח רחש שבשתיה בסיב והוכיליה לארעא דכנען ועד לא יעלון לה בית ישראל בקרי׳ תגרין שוייה רוצה לומר דבטלא מן פולחנא שלא היתה עובד׳ ונותנ׳ מס לשום מלך אחר אבל היו עובדים אותה ונותנים לה מס מלכים אחרים וכן היתה ארץ כנען בטרם בא ישראל אליה כי היתה ארץ שוקטת ולא היתה עובדת לשום מלך אחר לפיכך דמה אותה הארץ והיא בבל לארץ כנען אבל אחר שבאו ישראל לארץ כנען היתה נותנ׳ מס ועובד׳ מלכים אחרים בסורם מאחרי יי׳ : ויקח מזרע הארץ · זה משל לנדקיהו שהיה מזרע המלוכה כלומר שלא המליך בה מלך מעם אחר שלא היה יודע משפט הארץ כזורע זרע נכרי בארץ שלא יעליח בה אותו הזרע כי אין משפט הארץ ההיא לגמות בה אותו עשב או אותו אילן כן נבוכד נצר מזרע הארץ המליך בה מלך והיה רחוי שיעלה ויעשה פרי תבואה אם היה הולך בדרך טובה וזהו שאמר ויתנהו בשדה זרע בשר׳ הרחוי לזרע ומצליח מה שזורע אדם בו כן ירושלם רחויה להיות בה אנשים טובים אנשי אמת עובדי האל יתברך והפכם הוא נכרי מן הארץ כמו שאמר אלהי נכר הארץ ואמר לא תקיא אתכם הארץ כאשר קאה את הגוי אשר לפניכם : קח פעל עבר כמו לקח והוא קמון כמו אריה שאג מי לא ירא וחברו או בא להפרים בינו ובין קח את הבויש וזולתו שהוא ליוי ופי׳ לקחו על מים רבים כלומר כשלק׳ מזרע הארץ לקח שדה שהיה רחוי לגמות מהרה כי על מים רבים היה השדה אשר נתנו שם כלומר במקום שהיה נדקיהו שהיה מלוכה אם רצה כמו הגע׳ בנטוע על מים רבים ויוכהן תירנס בגבוה נטעו מתרגום ויסע ובגיב : כפצפה שמו · פי׳ רז״ל שהוא מן ממיני הערב׳ הפחות׳ וכן פירוש הפסוק אני עשית׳ אותם כערבה הגדלה על מים רבים והם שמו עצמם כפצפה הגדלה בין הרבים ולדבריהם פירשו שמו שם ישראל עצמו ויונתן חירנס נפן נסבא שוייה רוצה לומר אף על פי שלקח זרע וזרעו שם אותו כנפן נטועה כלומר כי בהרה גדלה כי הארגן הגזרע לא יצמח ויגדל בהרה כמו הגפן הנטועה ויצמח

מנחה גדולה

קבלת התורה ה״ם ותהיי לי ע״י שאבות בברית אתך ותהיי לי ולא תחת יד ר כשאר אומות :
וע״כ מורתו של יעקב תקוקה בכשה הכבוד כמו שאו״ל וזה ותהיי לי וגו׳ :

ויצא לך שם בנוים ביפיך וגו׳ שם כפרשהו כפשוטו על היופי כמש״ל יאמר שפ״י היופי ותזני על שמך והוא עפ״י מה שאו״ל בפרק כ״ג מ״ד ויצא לך שם בנוים ביפיך שאין להם לבנות ישראל לא שער בית השחי וכו׳ ואמרו ז״ל בפסיקתא על פסוק ושפחה׳ קרקר בנות ציון ת״ל תכנה בר פצה לפי שהיה ירמי׳ מחזר עליהם אמר להם בנותי עשו תשובה עד שלא יבאו השונאים והן היו אומרות יתהר יתישה מעשהו למען ירחה דוכים רוחה אותי ונוטל אותי לו לאשה ויפרכוס רוחה אותי כשלני לו לאשה ותקרב ותבואה עלת קדוש ישראל ונדעה וכו׳ וז״ם פ״י שיצא לך שם בנוים שהיו בך מעלה יתירה מכל העמים ביופי אם מצד היופי מבחוץ הנראה לעינים אז״ל עשרה קבין יופי ירדה לעולם תשעה נטלה ירושלים ואחד בכל העולם כולו ואם במקום מולנע ותכושה יצא לך שם בנוים שאין להם שער וכו׳ ועי״כ ותבשחי ביפיך שאמרת ימהר יתישה מעשהו ובו׳ לוכס רוחה אותי ובטל אותי הרי שביופי גרם לך שלא לשוב וזה שאמרו ז״ל בתמ׳ מבת על ה׳ פתחון ישרה שנעשו פתחיהן כיער כפי״רשי כיער נתמלאו שער ונמתאסות להשמים והיה אה תרה כנגל מדה ע״י שנתבלו לתעות בדמה שיצא להם שם שלא היה להם שערות ואח״כ כשבאו ביד הבשרים נעשו פתחיהן כיער שבדבר שקלקלו בה נעשו :

רגת כל המשל עליך ישא לאמר פתחה פתחה וגו׳ מהר״ת ז״ל מרחה לי שאמר לשנא

רשי

וזכרתי אני את בריתי · אחר היה עמך בימי נעוריך וזכרתי בהטיבי לך את דרכיך הרעים ונכלמה מלפני על שגמלת לי רעה ואני גומלך טובה : בקחתך את אחותיך · כשתכבשי לירש את האומו׳ אחר שביבותיך הקטנו׳ והגדולו׳ : לבנות · לפדוורים לך משועבדים ליך כמו סדום ובנותיה וכפרנהם : ולא מבריתך · ולא משמרך את הברית אשר כרתי אתך אלא בחסדי וברחמי שאני שומר את בריתי ומדרש הגדה דרבי תנחומא ולא מבריתך לא מפטרמוניא שלך לא נתתיש לאברהם אביך בין הבתרים וזה הלשון קרוב לע״ז שכן קורין עלתה לקרבו׳ פאטר״מוניא בלע״ז וכן קורין כל דבר שיש לו לאדם מנחל׳ אבותיו : למען תזכרי · דרכך בהטיבי לך : ובושת · להריס פניס אלי : בכפרי לך · בשלחי לך את אשר עשית תבושי ותדעי בי לא מגמולך הטוב הטיבותי לך : חוד חידה · הגבוהה שבענין בלשון חידה היא שהוא מדמ׳ את נבוכד נצר לנשר ואת מלכי יהודה לגמרת ארזים : ארך האבר · כמו בנגף אל״ח בלע״ז לשון אחר כמשמעו לשון אברים ממש : הרקמה · נולתו נאה ומלויירת : את גמרת הארז · כל נוף האילן ובלעז פי״מא הוא משל שגלה את יהויקי׳ וגבורין :

וזכרתי אני את־בריתי אותך בימי נעוריך והקימותי לך ברית עולם :
וזכרת את־דרכיך ונכלמת בקחתך את־אחותיך הגדלות ממך אל־הקטנות ממך ונתתי אתן לך לבנות ולא מבריתך : והקימתי אני את־בריתי אתך וידעת כי־אני יהוה :
למען תזכרי ובשת ולא יהיה־לך עוד פתחון־פה מפני כלמתך בכפרי־לך לכל־אשר עשית נאם אדני יהוה :
ויהי דבר־יהוה אלי לאמר : בן־אדם חוד חידה ומשל משל אל־בית ישראל : ואמרת כה אמר אדני יהוה הנשר הגדול גדול הכנפים ארך האבר מלא הנוצה אשר־לו הרקמה בא אל־הלבנון ויקח את־צמרת הארז : את ראש יניקותיו קטף ויביאהו אל־ארץ כנען בעיר רכלים שמו : ויקח מזרע הארץ ויתנהו בשדה־זרע קח על־מים רבים שמו כערבה יצמיח :
ויצמח גפן נסבא שפלה לגבהו פארותיו ותהי לגפן ותעש סעפים ותצמיח בדים :
ויהי גפן אחת גדלה ורבת־פאר לגפן נטעה לגבהו ותתן־בה חרדים ותהי לגפן גדלה :
ויצמח גפן אחר בארץ אגם לתת־לה ענף ולשאת פרי לתת־לה לגפן אדרת :
אמר אדני יהוה הגפן הלא־בצמחה יבש תיבש כל־עלה צמחה תיבש ולא בזרוע גדולה ובעם לתת־לה לשאת פרי־לתת־לה לגפן אדרת :
אמר אדני יהוה הגפן הלא־בצמחה יבש תיבש כל־עלה צמחה תיבש ולא בזרוע גדולה ובעם לתת־לה לשאת פרי־לתת־לה לגפן אדרת :
אמר אדני יהוה הגפן הלא־בצמחה יבש תיבש כל־עלה צמחה תיבש ולא בזרוע גדולה ובעם לתת־לה לשאת פרי־לתת־לה לגפן אדרת :
אמר אדני יהוה הגפן הלא־בצמחה יבש תיבש כל־עלה צמחה תיבש ולא בזרוע גדולה ובעם לתת־לה לשאת פרי־לתת־לה לגפן אדרת :
אמר אדני יהוה הגפן הלא־בצמחה יבש תיבש כל־עלה צמחה תיבש ולא בזרוע גדולה ובעם לתת־לה לשאת פרי־לתת־לה לגפן אדרת :
אמר אדני יהוה הגפן הלא־בצמחה יבש תיבש כל־עלה צמחה תיבש ולא בזרוע גדולה ובעם לתת־לה לשאת פרי־לתת־לה לגפן אדרת :
אמר אדני יהוה הגפן הלא־בצמחה יבש תיבש כל־עלה צמחה תיבש ולא בזרוע גדולה ובעם לתת־לה לשאת פרי־לתת־לה לגפן אדרת :
אמר אדני יהוה הגפן הלא־בצמחה יבש תיבש כל־עלה צמחה תיבש ולא בזרוע גדולה ובעם לתת־לה לשאת פרי־לתת־לה לגפן אדרת :
אמר אדני יהוה הגפן הלא־בצמחה יבש תיבש כל־עלה צמחה תיבש ולא בזרוע גדולה ובעם לתת־לה לשאת פרי־לתת־לה לגפן אדרת :
אמר אדני יהוה הגפן הלא־בצמחה יבש תיבש כל־עלה צמחה תיבש ולא בזרוע גדולה ובעם לתת־לה לשאת פרי־לתת־לה לגפן אדרת :
אמר אדני יהוה הגפן הלא־בצמחה יבש תיבש כל־עלה צמחה תיבש ולא בזרוע גדולה ובעם לתת־לה לשאת פרי־לתת־לה לגפן אדרת :
אמר אדני יהוה הגפן הלא־בצמחה יבש תיבש כל־עלה צמחה תיבש ולא בזרוע גדולה ובעם לתת־לה לשאת פרי־לתת־לה לגפן אדרת :
אמר אדני יהוה הגפן הלא־בצמחה יבש תיבש כל־עלה צמחה תיבש ולא בזרוע גדולה ובעם לתת־לה לשאת פרי־לתת־לה לגפן אדרת :
אמר אדני יהוה הגפן הלא־בצמחה יבש תיבש כל־עלה צמחה תיבש ולא בזרוע גדולה ובעם לתת־לה לשאת פרי־לתת־לה לגפן אדרת :
אמר אדני יהוה הגפן הלא־בצמחה יבש תיבש כל־עלה צמחה תיבש ולא בזרוע גדולה ובעם לתת־לה לשאת פרי־לתת־לה לגפן אדרת :
אמר אדני יהוה הגפן הלא־בצמחה יבש תיבש כל־עלה צמחה תיבש ולא בזרוע גדולה ובעם לתת־לה לשאת פרי־לתת־לה לגפן אדרת :
אמר אדני יהוה הגפן הלא־בצמחה יבש תיבש כל־עלה צמחה תיבש ולא בזרוע גדולה ובעם לתת־לה לשאת פרי־לתת־לה לגפן אדרת :
אמר אדני יהוה הגפן הלא־בצמחה יבש תיבש כל־עלה צמחה תיבש ולא בזרוע גדולה ובעם לתת־לה לשאת פרי־לתת־לה לגפן אדרת :
אמר אדני יהוה הגפן הלא־בצמחה יבש תיבש כל־עלה צמחה תיבש ולא בזרוע גדולה ובעם לתת־לה לשאת פרי־לתת־לה לגפן אדרת :
אמר אדני יהוה הגפן הלא־בצמחה יבש תיבש כל־עלה צמחה תיבש ולא בזרוע גדולה ובעם לתת־לה לשאת פרי־לתת־לה לגפן אדרת :
אמר אדני יהוה הגפן הלא־בצמחה יבש תיבש כל־עלה צמחה תיבש ולא בזרוע גדולה ובעם לתת־לה לשאת פרי־לתת־לה לגפן אדרת :
אמר אדני יהוה הגפן הלא־בצמחה יבש תיבש כל־עלה צמחה תיבש ולא בזרוע גדולה ובעם לתת־לה לשאת פרי־לתת־לה לגפן אדרת :
אמר אדני יהוה הגפן הלא־בצמחה יבש תיבש כל־עלה צמחה תיבש ולא בזרוע גדולה ובעם לתת־לה לשאת פרי־לתת־לה לגפן אדרת :
אמר אדני יהוה הגפן הלא־בצמחה יבש תיבש כל־עלה צמחה תיבש ולא בזרוע גדולה ובעם לתת־לה לשאת פרי־לתת־לה לגפן אדרת :
אמר אדני יהוה הגפן הלא־בצמחה יבש תיבש כל־עלה צמחה תיבש ולא בזרוע גדולה ובעם לתת־לה לשאת פרי־לתת־לה לגפן אדרת :
אמר אדני יהוה הגפן הלא־בצמחה יבש תיבש כל־עלה צמחה תיבש ולא בזרוע גדולה ובעם לתת־לה לשאת פרי־לתת־לה לגפן אדרת :
אמר אדני יהוה הגפן הלא־בצמחה יבש תיבש כל־עלה צמחה תיבש ולא בזרוע גדולה ובעם לתת־לה לשאת פרי־לתת־לה לגפן אדרת :
אמר אדני יהוה הגפן הלא־בצמחה יבש תיבש כל־עלה צמחה תיבש ולא בזרוע גדולה ובעם לתת־לה לשאת פרי־לתת־לה לגפן אדרת :
אמר אדני יהוה הגפן הלא־בצמחה יבש תיבש כל־עלה צמחה תיבש ולא בזרוע גדולה ובעם לתת־לה לשאת פרי־לתת־לה לגפן אדרת :
אמר אדני יהוה הגפן הלא־בצמחה יבש תיבש כל־עלה צמחה תיבש ולא בזרוע גדולה ובעם לתת־לה לשאת פרי־לתת־לה לגפן אדרת :
אמר אדני יהוה הגפן הלא־בצמחה יבש תיבש כל־עלה צמחה תיבש ולא בזרוע גדולה ובעם לתת־לה לשאת פרי־לתת־לה לגפן אדרת :
אמר אדני יהוה הגפן הלא־בצמחה יבש תיבש כל־עלה צמחה תיבש ולא בזרוע גדולה ובעם לתת־לה לשאת פרי־לתת־לה לגפן אדרת :
אמר אדני יהוה הגפן הלא־בצמחה יבש תיבש כל־עלה צמחה תיבש ולא בזרוע גדולה ובעם לתת־לה לשאת פרי־לתת־לה לגפן אדרת :
אמר אדני יהוה הגפן הלא־בצמחה יבש תיבש כל־עלה צמחה תיבש ולא בזרוע גדולה ובעם לתת־לה לשאת פרי־לתת־לה לגפן אדרת :
אמר אדני יהוה הגפן הלא־בצמחה יבש תיבש כל־עלה צמחה תיבש ולא בזרוע גדולה ובעם לתת־לה לשאת פרי־לתת־לה לגפן אדרת :
אמר אדני יהוה הגפן הלא־בצמחה יבש תיבש כל־עלה צמחה תיבש ולא בזרוע גדולה ובעם לתת־לה לשאת פרי־לתת־לה לגפן אדרת :
אמר אדני יהוה הגפן הלא־בצמחה יבש תיבש כל־עלה צמחה תיבש ולא בזרוע גדולה ובעם לתת־לה לשאת פרי־לתת־לה לגפן אדרת :

יחזקאל יז רדק רכה

ויצמח · כי עד שהגיע לדקיהו הגליה במעשיו וגדל במהרה ומרדו היה מן הדומה בשנה החמשית למלכו כי בשנה הי' למלכו הלך אל בבל כמו שכתוב בסוף ספר ירמיהו והלך להקביל פני מלך בבל ומלך בבל כשהמליכו הושיבו על כל המלכים אשר סביבותיו והם מלך אדום ומלך מואב ומלך בני עמון ומלך צור ומלך צידון כי כן כתו' בספר ירמיהו כי אלה המלכים שלחו מלאכים אל לדקיהו מלך יהודה ושם פירשנו הענין ופירוש ויצמח הזרע שזרע צמח · ויהי לגפן סורחת · כמו וסרח העודף היה זרע לגפן יתירה וגדולה והנה המשילו לגפן ולא לארז כמו שהי' מתחיל' לפי שבדלדלה המלוכה מעת שמלך מנשה כי מתחילה היתה דומה לארז שהוא גבוה מכל העצים והגפן דקה ומדולדלת מכל העצים שפלת קומ' אע"פ שנתן מלך בבל גדולה לדקיה רצה שיהיה שפל לפניו ולא יתגאה עליו כמו שאמר בפי' המשל להיו' ממלכה שפלה לפנו' דליותיו אין כי הגפן שהי' שפל' קומה לא יגבהו ויעלו דליותיו שהם הענפים אלא פונו' אל הגפן כן רצה נבוכד נצר שיעבדנו לדקיהו ויפנה אליו כעבד אל האדון: ושרשיו תחתיו יהיו · שלא יפשטו שרשי הגפן למרחיק אלא יהיו תחת הגפן במקומו לא רחוק לו והדליות הם משל לשחד ולעבודה והשרשים הם משל למלוכה ובשביל שיתקיים זה כרת עמו ברית והשביעו באלהים ונזכר גפן בפרשה זכר ונקבה וברוב הוא לשון נקבה ובלשון זכר כמו' נס כן בפן בזיקק ישראל ויקטו ממנו פקועות שדה: והיי לגפן · כמו והייתי לאיש: ותעש ענפים ותשלח פארות · פארות כתיב רי"ש קודש לה"לף וענפים, הם הגפנים והפארות הם הענפים היוצאים מהם כן לדקיהו היתה מושלתו על סביבותיו והמלכי' נשמעים אין כל זמן שעמ' בשבועתו ולא זכר לא פרי לפי שלא נתקיימו בניו כי נשחטו: ויהי כנר אחד · זה משל לאחד ועבדו: ופ

ויאמרל בו · ונמלט · בחמיה: חי אני · אם לא · לשון שבועה כמו אם לא בחיים רביס אם לא כאשר דמיתי · ולא בחיל גדול · יעשה אותו · יעשה עמו כלומר לא יעארוהו
פרעה בחיל גדול כמו שהתנה עמו במלחמה כשילחם מלך בבל על ירושלם: בשפיך סוללה ובבנות דיק · כשפכו סוללה ויבנו דיק ללכוד העיר להכרית נפשו רבות שהרג
בעיר כשלכדה בכל זה לא עזרו פרעה · סללה ודיק כבר פירשנו בתחילת הספר · ועשה אותו למלך בבל כי הוא אמר כי לא יעשה פרעה עמו מלחמה: ובזה · והנה
נתן ידיו · כי נתינת היד הוא קיום אהבה וסלוס כמו שראינו שאמר יהוא ליהונדב תנה את ידך: לכן · אם לא · לשון שבועה כמו שכתבנו: אלתי · כי באלהים השביעו:

רשי

ומרד־בו לשלח מלאכיו מצרים לתת־לו סוסים ועם־רב היצלח
הימלט העשה־אלה והפר ברית ונמלט: חי־אני נאם־אדני יהוה
אם־לא במקום המלך המלך אתו אשר הפר את־
בריתו אתו בתוך־בבל ימות: ולא בחיל גדול ובקהל רב יעשה
אותו פרעה במלחמה בשפך סללה
ובבנות דיק להכרית נפשות רבות: ובזה אלה להפר ברית והנה נתן ידו
וכל־אלה עשה לא ימלט:
לכן כה־אמר אדני יהוה
חי־אני אם־לא אלתי אשר בזה
וברתי אשר הפר ונתתיו בראשו:
ופרשתי עליו רשתי ונתפש
במצודתי והביאותיהו בבלה
ונשפטתי אתו שם מעל־
בי: ואת כל־מברחיו בכל־אגפיו
בחרב יפלו והנשארים לכל־רוח
יפרשו וידעתם כי אני יהוה דברתי:
כה אמר אדני יהוה
ולקחתי אני מצמרת הארז הרמה
ונתתי מראש ינקותיו רך אקטף
ושתלתי אני על הר־נבה ותלול:
בהר מרום ישראל אשתלנו ונשא
ענף ועשה פרי והיה לארז אדיר
ושכנו תחתיו כל צפור כל־כנף בצל
דליותיו תשכנה: וידעו כל־עצי
השדה כי אני יהוה השפלתי עץ
גבה הגבהתי עץ שפל הובשתי עץ
לח והפרחתי עץ יבש אני יהוה
דברתי ועשיתי:

ויהי

בשפך סוללה · כשיבא נבוכד נצר ויפרוך סוללה על ירושלם: להכרית נפשו רבות · להרוג את בני העיר: נתן ידו הבטוח באמונה ונשא ידו בברית: ונתתיו בראשו · הוא שמוי עוניו: ופרשתי עליו רשתי · כמו שפירשתי למעלה בתחילת הספר שזימן לבי להלך על גג המערה: ונשפטתי · והתווכח עמו: ואת כל מברחו · כתרגומו ית כל גיבריהי ומנחס חברו עם ברח דידי וכה פתרונו ואת כל הבורחים: בכל רגפיו · בכל כנפיהם כלומר בכל כחם בחרב יפולו: יפרשו · שרוגחפ"כלון בלע"ז: ונחתי · כתרגומו ואקיימיניה: ולקחתי אני · את מלך המשיח: רך הקטף · אין דרך להרכיב אלא מן הרך שבגל הנשתקל שקורין גרייפ"פיט בלע"ז: ותלול · נשון תל שדרך תל להיות גבוה ותלו אומנכלי"ה בלע"ז: תשכנה · דגשו הנו"ן משמש תחת ל"ון שנייה כאילו כתוב תשכינה: השפלתי עץ גבוה · את האומות המושלים בישראל: הובשתי עץ לח · לדקיהו וזרעו: הפרחתי עץ יבש · יהויכין שגלה בגלות יויליך בבבל את זרובבל והיה יהי' פחת יהודה למשול: ויהי

מסרה

נאם ג' כתיבים בספרא וסי' בריש סיפרא סימ' ח: בזה ח' בקריאה וסימ' כי דבר יי' בזה ואת מצותו · בזה לך לעגה לך בתילת · וחברו דישעיה · אשר בזה אתו ואשר הפר · אם לא אלתו אשר בזה · ואת אסריו לא בזה · כי לא בזה ולא שקין ענות עני · ולא בזה את תפלתם · וחר וכזה אלה להפר ברית: בראשו ט"ו וסי' ושלם אתו בראשו · בראשו נגעו · והשיב את אשמו · דמו בראשו ואנחנו נקיים · ואת רעת נבל · יכובע ישועה בראשו · ישם ויניד בראשו

וברית אשר הפיר דסיפרא · ותבא חרב ותקחהו · ואתה תשמע השמים דמלכים קדמא · והברו דדברי הימים ואתה תשמע מן השמים קדמא · ישוב עמלו בראשו · דמו בראשו יהיה דסיפרא · החכם עיניו בראשו · ואשר נתן כתר: דברתי ועשיתי ד' דסמיכי וסימ' וידעו כל עצי השדה · היעמד לכך אם תחזקנה · וידעו כל הגוים אשר ישארו · ונתתי רוחי בכם:

מנחה גדולה

ומרד־בו לשלח מלאכיו מצרים לתת־לו סוסים ועם־רב הישלח
הימלט העשה־אלה והפר ברית ונמלט: חי־אני נאם־אדני יהוה
אם־לא במקום המלך המלך אתו אשר הפר את־
בריתו אתו בתוך־בבל ימות: ולא בחיל גדול ובקהל רב יעשה
אותו פרעה במלחמה בשפך סללה
ובבנות דיק להכרית נפשות רבות: ובזה אלה להפר ברית והנה נתן ידו
וכל־אלה עשה לא ימלט:
לכן כה־אמר אדני יהוה
חי־אני אם־לא אלתי אשר בזה
וברתי אשר הפר ונתתיו בראשו:
ופרשתי עליו רשתי ונתפש
במצודתי והביאותיהו בבלה
ונשפטתי אתו שם מעל־
בי: ואת כל־מברחיו בכל־אגפיו
בחרב יפלו והנשארים לכל־רוח
יפרשו וידעתם כי אני יהוה דברתי:
כה אמר אדני יהוה
ולקחתי אני מצמרת הארז הרמה
ונתתי מראש ינקותיו רך אקטף
ושתלתי אני על הר־נבה ותלול:
בהר מרום ישראל אשתלנו ונשא
ענף ועשה פרי והיה לארז אדיר
ושכנו תחתיו כל צפור כל־כנף בצל
דליותיו תשכנה: וידעו כל־עצי
השדה כי אני יהוה השפלתי עץ
גבה הגבהתי עץ שפל הובשתי עץ
לח והפרחתי עץ יבש אני יהוה
דברתי ועשיתי:

ויהי

וברתי אשר הפיר דסיפרא · ותבא חרב ותקחהו · ואתה תשמע השמים דמלכים קדמא · והברו דדברי הימים ואתה תשמע מן השמים קדמא · ישוב עמלו בראשו · דמו בראשו יהיה דסיפרא · החכם עיניו בראשו · ואשר נתן כתר: דברתי ועשיתי ד' דסמיכי וסימ' וידעו כל עצי השדה · היעמד לכך אם תחזקנה · וידעו כל הגוים אשר ישארו · ונתתי רוחי בכם:

ויהי

מלכות בית דוד דמתיל בארזא ונומר:

ומרד־בו · ומרד בה לשלחא אזנדוהי למצרים למיתן ליה סוסיון ועם סגי היצלח הישתיזב דיעביד אילין ומשני קיים הישתיזב: קיים אנא אמר ייי אלהים אם לא באתרא דמלכא דאמליך יתיה דבסר על מומתיה ודאשביית קיימיה עימיה בגו בבל ימות: ולא במשריין סגיאין ובעם סגי יעביד עמיה פרעה קרבא במיצבר מל תא ובמיבני כרקום לשיצאה מדינן סגיאין: ובסר על מומי לאשנאה קיים והא אמטי ידיה לפרעה וכל אילין עבר לא ישתיזב: בכן כדנן אמר ייי אלהים קיים אנא אם לא מומתי דבסר וקיימי דשני ואיתן פורענות אורחיה ברישיה: ואפרוס עלוהי מצדתי ויתאחד בכר גתי ואגליניה לבבל ואתפרע מינה תמן שיקריה דשקר קדמי: וית כל גיברוהי בכל משיריתיה בחרבא יתקטלון ודישתארון לכל רוח יתבדרון ותדעון ארי אנא ייי גזרית במימרי: כדנן אמר ייי אלהים ואקריב אנא מפלכותא דבית דוד דמתיל כארזא רמה ואקיימיניה מבני בנוהי יניק ארבי ואקיימיניה במימרי בטור רם ומנטל: בטור קודשא דישראל אקיימיניה ויכנש משרין ויעביד כומכון ויהי למלך תקף ויסתמכון עלוהי כל צדיקיא וכל ענוותניא ביטלל מלכותיה ישרון: וידעון כל מלכי עממיא ארי אנא ייי אמאיכית מלכוות דהות תקיפא ותקיפת מלכוות דהות חלשא אמאיכית מלכוות עממיא דהות תקיפא כאעא רטיב ותקיפת מלכוות בית ישראל דהות חלשא כאעא יביש אנא ייי גזרית במימרי ואקיים: והוה

רש"י

בשפך סוללה · כשיבא נבוכד נצר ויפרוך סוללה על ירושלם: להכרית נפשו רבות · להרוג את בני העיר: נתן ידו הבטוח באמונה ונשא ידו בברית: ונתתיו בראשו · הוא שמוי עוניו: ופרשתי עליו רשתי · כמו שפירשתי למעלה בתחילת הספר שזימן לבי להלך על גג המערה: ונשפטתי · והתווכח עמו: ואת כל מברחו · כתרגומו ית כל גיבריהי ומנחס חברו עם ברח דידי וכה פתרונו ואת כל הבורחים: בכל רגפיו · בכל כנפיהם כלומר בכל כחם בחרב יפולו: יפרשו · שרוגחפ"כלון בלע"ז: ונחתי · כתרגומו ואקיימיניה: ולקחתי אני · את מלך המשיח: רך הקטף · אין דרך להרכיב אלא מן הרך שבגל הנשתקל שקורין גרייפ"פיט בלע"ז: ותלול · נשון תל שדרך תל להיות גבוה ותלו אומנכלי"ה בלע"ז: תשכנה · דגשו הנו"ן משמש תחת ל"ון שנייה כאילו כתוב תשכינה: השפלתי עץ גבוה · את האומות המושלים בישראל: הובשתי עץ לח · לדקיהו וזרעו: הפרחתי עץ יבש · יהויכין שגלה בגלות יויליך בבבל את זרובבל והיה יהי' פחת יהודה למשול: ויהי

מסרה

נאם ג' כתיבים בספרא וסי' בריש סיפרא סימ' ח: בזה ח' בקריאה וסימ' כי דבר יי' בזה ואת מצותו · בזה לך לעגה לך בתילת · וחברו דישעיה · אשר בזה אתו ואשר הפר · אם לא אלתו אשר בזה · ואת אסריו לא בזה · כי לא בזה ולא שקין ענות עני · ולא בזה את תפלתם · וחר וכזה אלה להפר ברית: בראשו ט"ו וסי' ושלם אתו בראשו · בראשו נגעו · והשיב את אשמו · דמו בראשו ואנחנו נקיים · ואת רעת נבל · יכובע ישועה בראשו · ישם ויניד בראשו

ומרד בה · ומרד בה לשלחא אזנדוהי למצרים למיתן ליה סוסיון ועם סגי היצלח הישתיזב דיעביד אילין ומשני קיים הישתיזב: קיים אנא אמר ייי אלהים אם לא באתרא דמלכא דאמליך יתיה דבסר על מומתיה ודאשביית קיימיה עימיה בגו בבל ימות: ולא במשריין סגיאין ובעם סגי יעביד עמיה פרעה קרבא במיצבר מל תא ובמיבני כרקום לשיצאה מדינן סגיאין: ובסר על מומי לאשנאה קיים והא אמטי ידיה לפרעה וכל אילין עבר לא ישתיזב: בכן כדנן אמר ייי אלהים קיים אנא אם לא מומתי דבסר וקיימי דשני ואיתן פורענות אורחיה ברישיה: ואפרוס עלוהי מצדתי ויתאחד בכר גתי ואגליניה לבבל ואתפרע מינה תמן שיקריה דשקר קדמי: וית כל גיברוהי בכל משיריתיה בחרבא יתקטלון ודישתארון לכל רוח יתבדרון ותדעון ארי אנא ייי גזרית במימרי: כדנן אמר ייי אלהים ואקריב אנא מפלכותא דבית דוד דמתיל כארזא רמה ואקיימיניה מבני בנוהי יניק ארבי ואקיימיניה במימרי בטור רם ומנטל: בטור קודשא דישראל אקיימיניה ויכנש משרין ויעביד כומכון ויהי למלך תקף ויסתמכון עלוהי כל צדיקיא וכל ענוותניא ביטלל מלכותיה ישרון: וידעון כל מלכי עממיא ארי אנא ייי אמאיכית מלכוות דהות תקיפא ותקיפת מלכוות דהות חלשא אמאיכית מלכוות עממיא דהות תקיפא כאעא רטיב ותקיפת מלכוות בית ישראל דהות חלשא כאעא יביש אנא ייי גזרית במימרי ואקיים: והוה

ומרד־בו · ומרד בה לשלחא אזנדוהי למצרים למיתן ליה סוסיון ועם סגי היצלח הישתיזב דיעביד אילין ומשני קיים הישתיזב: קיים אנא אמר ייי אלהים אם לא באתרא דמלכא דאמליך יתיה דבסר על מומתיה ודאשביית קיימיה עימיה בגו בבל ימות: ולא במשריין סגיאין ובעם סגי יעביד עמיה פרעה קרבא במיצבר מל תא ובמיבני כרקום לשיצאה מדינן סגיאין: ובסר על מומי לאשנאה קיים והא אמטי ידיה לפרעה וכל אילין עבר לא ישתיזב: בכן כדנן אמר ייי אלהים קיים אנא אם לא מומתי דבסר וקיימי דשני ואיתן פורענות אורחיה ברישיה: ואפרוס עלוהי מצדתי ויתאחד בכר גתי ואגליניה לבבל ואתפרע מינה תמן שיקריה דשקר קדמי: וית כל גיברוהי בכל משיריתיה בחרבא יתקטלון ודישתארון לכל רוח יתבדרון ותדעון ארי אנא ייי גזרית במימרי: כדנן אמר ייי אלהים ואקריב אנא מפלכותא דבית דוד דמתיל כארזא רמה ואקיימיניה מבני בנוהי יניק ארבי ואקיימיניה במימרי בטור רם ומנטל: בטור קודשא דישראל אקיימיניה ויכנש משרין ויעביד כומכון ויהי למלך תקף ויסתמכון עלוהי כל צדיקיא וכל ענוותניא ביטלל מלכותיה ישרון: וידעון כל מלכי עממיא ארי אנא ייי אמאיכית מלכוות דהות תקיפא ותקיפת מלכוות דהות חלשא אמאיכית מלכוות עממיא דהות תקיפא כאעא רטיב ותקיפת מלכוות בית ישראל דהות חלשא כאעא יביש אנא ייי גזרית במימרי ואקיים: והוה

ומרד־בו · ומרד בה לשלחא אזנדוהי למצרים למיתן ליה סוסיון ועם סגי היצלח הישתיזב דיעביד אילין ומשני קיים הישתיזב: קיים אנא אמר ייי אלהים אם לא באתרא דמלכא דאמליך יתיה דבסר על מומתיה ודאשביית קיימיה עימיה בגו בבל ימות: ולא במשריין סגיאין ובעם סגי יעביד עמיה פרעה קרבא במיצבר מל תא ובמיבני כרקום לשיצאה מדינן סגיאין: ובסר על מומי לאשנאה קיים והא אמטי ידיה לפרעה וכל אילין עבר לא ישתיזב: בכן כדנן אמר ייי אלהים קיים אנא אם לא מומתי דבסר וקיימי דשני ואיתן פורענות אורחיה ברישיה: ואפרוס עלוהי מצדתי ויתאחד בכר גתי ואגליניה לבבל ואתפרע מינה תמן שיקריה דשקר קדמי: וית כל גיברוהי בכל משיריתיה בחרבא יתקטלון ודישתארון לכל רוח יתבדרון ותדעון ארי אנא ייי גזרית במימרי: כדנן אמר ייי אלהים ואקריב אנא מפלכותא דבית דוד דמתיל כארזא רמה ואקיימיניה מבני בנוהי יניק ארבי ואקיימיניה במימרי בטור רם ומנטל: בטור קודשא דישראל אקיימיניה ויכנש משרין ויעביד כומכון ויהי למלך תקף ויסתמכון עלוהי כל צדיקיא וכל ענוותניא ביטלל מלכותיה ישרון: וידעון כל מלכי עממיא ארי אנא ייי אמאיכית מלכוות דהות תקיפא ותקיפת מלכוות דהות חלשא אמאיכית מלכוות עממיא דהות תקיפא כאעא רטיב ותקיפת מלכוות בית ישראל דהות חלשא כאעא יביש אנא ייי גזרית במימרי ואקיים: והוה

ומרד־בו · ומרד בה לשלחא אזנדוהי למצרים למיתן ליה סוסיון ועם סגי היצלח הישתיזב דיעביד אילין ומשני קיים הישתיזב: קיים אנא אמר ייי אלהים אם לא באתרא דמלכא דאמליך יתיה דבסר על מומתיה ודאשביית קיימיה עימיה בגו בבל ימות: ולא במשריין סגיאין ובעם סגי יעביד עמיה פרעה קרבא במיצבר מל תא ובמיבני כרקום לשיצאה מדינן סגיאין: ובסר על מומי לאשנאה קיים והא אמטי ידיה לפרעה וכל אילין עבר לא ישתיזב: בכן כדנן אמר ייי אלהים קיים אנא אם לא מומתי דבסר וקיימי דשני ואיתן פורענות אורחיה ברישיה: ואפרוס עלוהי מצדתי ויתאחד בכר גתי ואגליניה לבבל ואתפרע מינה תמן שיקריה דשקר קדמי: וית כל גיברוהי בכל משיריתיה בחרבא יתקטלון ודישתארון לכל רוח יתבדרון ותדעון ארי אנא ייי גזרית במימרי: כדנן אמר ייי אלהים ואקריב אנא מפלכותא דבית דוד דמתיל כארזא רמה ואקיימיניה מבני בנוהי יניק ארבי ואקיימיניה במימרי בטור רם ומנטל: בטור קודשא דישראל אקיימיניה ויכנש משרין ויעביד כומכון ויהי למלך תקף ויסתמכון עלוהי כל צדיקיא וכל ענוותניא ביטלל מלכותיה ישרון: וידעון כל מלכי עממיא ארי אנא ייי אמאיכית מלכוות דהות תקיפא ותקיפת מלכוות דהות חלשא אמאיכית מלכוות עממיא דהות תקיפא כאעא רטיב ותקיפת מלכוות בית ישראל דהות חלשא כאעא יביש אנא ייי גזרית במימרי ואקיים: והוה

ומרד־בו · ומרד בה לשלחא אזנדוהי למצרים למיתן ליה סוסיון ועם סגי היצלח הישתיזב דיעביד אילין ומשני קיים הישתיזב: קיים אנא אמר ייי אלהים אם לא באתרא דמלכא דאמליך יתיה דבסר על מומתיה ודאשביית קיימיה עימיה בגו בבל ימות: ולא במשריין סגיאין ובעם סגי יעביד עמיה פרעה קרבא במיצבר מל תא ובמיבני כרקום לשיצאה מדינן סגיאין: ובסר על מומי לאשנאה קיים והא אמטי ידיה לפרעה וכל אילין עבר לא ישתיזב: בכן כדנן אמר ייי אלהים קיים אנא אם לא מומתי דבסר וקיימי דשני ואיתן פורענות אורחיה ברישיה: ואפרוס עלוהי מצדתי ויתאחד בכר גתי ואגליניה לבבל ואתפרע מינה תמן שיקריה דשקר קדמי: וית כל גיברוהי בכל משיריתיה בחרבא יתקטלון ודישתארון לכל רוח יתבדרון ותדעון ארי אנא ייי גזרית במימרי: כדנן אמר ייי אלהים ואקריב אנא מפלכותא דבית דוד דמתיל כארזא רמה ואקיימיניה מבני בנוהי יניק ארבי ואקיימיניה במימרי בטור רם ומנטל: בטור קודשא דישראל אקיימיניה ויכנש משרין ויעביד כומכון ויהי למלך תקף ויסתמכון עלוהי כל צדיקיא וכל ענוותניא ביטלל מלכותיה ישרון: וידעון כל מלכי עממיא ארי אנא ייי אמאיכית מלכוות דהות תקיפא ותקיפת מלכוות דהות חלשא אמאיכית מלכוות עממיא דהות תקיפא כאעא רטיב ותקיפת מלכוות בית ישראל דהות חלשא כאעא יביש אנא ייי גזרית במימרי ואקיים: והוה

ויהי׳ לאמר שיאמר להם לישראל: מה לכם׳ על אדמת ישראל׳ על חרבן ארץ ישראל יאמרו הדור שחרבה בימיהם זה המשל: אבות יאכלו בסר ושיני הבנים תקהינה׳ ופירוש המשל מה שהיו אומרים אבותינו חטאו ואינם ואנחנו עונותיהם סבלנו ובעבור שהיו אומרים הנביאים לישראל בחטאת ירבעם והיו אומרי׳ לשבט יהודה בחטאות מנשה אמרו אם כן הבנים לוקים בעון אבותיהם והנה יתכן לומר זה אבות יאכלו בוסר ושיני בנים תקהינה והם לא הביאו ולא השכילו בזה כי בגלל חטאו׳ ירבעם ומנשה היה הקצף הגדול כי הם החטיאו הבאים אחריהם ואינו לא אחזו ישראל בחטאות ירבעם ולא אחזו בני יהודה בחטאו׳ מנשה לא היו לוקים על עונותיהם ולא חרבה ארץ ישראל ועל זה הענין השיבם האל יתעלה והוא ענין כל הפרשה הבאה אחר זה: חי אני אם יהיה לכם עוד משל המשל הזה׳ כי אני אודיע בם משפטי ודרכי ולא חטאו עוד בו ותתנו דעתכם ותראו כי כן הוא כי כל הנפשות לי הנה ואני נתתי אותם בבשר להנהיג הגוף ללכת אחרי ואני רואה בחייהן ולא במיתתן כי לי הנה ומכבודי נגזרו כנפש האב וכנפש הבן ואיך תעלו בדעתכם שאעניש הנפש אם לא הטאה לי חלילה לי: הן כל הנפשות לי הנה׳ מבואר הוא: ואיש כי יהיה צדיק עתה יפרש המשפט כאשר הוא מלפניו כדי שלא יטעו שהם גם אין להם לטעות במה שכתוב בתורה פוקד עון אבות על בנים שהרי כתוב פן לשונאי: כי יהיה צדיק׳ בהמנעו ממצות לא תעשה: ועשה משפט וצדקה׳ שקיים מצות עשה הרי כן פרט קצת העינוח והזכיות ואמר: אל ההרים לא אכל׳ מתן בזקן לפי שהיו עובדים ע״ז על ההרים הרמים כמו שכתוב לפיכך אמר אל ההרים לא אכל ואל כמו על

יח

רשי

ויהי דבר יי׳ אלי לאמר׳ מה לכם אתם מושלים את המשל׳ אשנפ״לאחנן בלע״ז: אבו יאכלו בוסר׳ פרי עד שלא נתבשל ביי״רגון בלע״ז: ושיני הבנים תקהינה׳ אגאלגיר״ונט בלע״ז כך לרבו של הב״ה האבו׳ חוטאים והבנים לוקים שהרי כמה שנים חטאו מלכי ישראל קודם שגלו ואף אנו לא נדאג ללקו׳ בעונינו: משל׳ כמו למשול: כל הנפשו׳ לי הנה׳ ולמה יצקה הבן שלא חטא לי הלא שלי הוא: אל ההרים לא אכל׳ בשוריא לא פלח לטעוותא לאכול זבחי מתי׳ אל גלולי שאר עבוד׳ זרה כגון הבעל שבשומרון והעגלים שבבית אל ושבדן: חבלתו חוב ישיב׳ אם חבל שלמת רעהו בחנו ישיב אות׳לו כבוא השמש: ועשה

בנשך

אל ההרים לא אכל חד מן ח׳ פסוק אית בהו לא לא לא לא וסימ׳ והיא שפחה נחרפת׳ לאמר לא כי אל ארץ מצרים נבא: ומולדתיך ביום הלדת׳ אל ההרים לא אכל קדמא דסיפרא׳ ארזים לא עממוה׳ הנבחדות כי הנה אנכי מקיים׳ לא שמעה בקול׳ לא תרצח לא הנאף דאלה שמות:

בחיבוליא

וגם אמרו רבים ואמר אכל לפי שהיו אוכלים שם זבחיהם אחרי הקרבתם לעבודה זרה וכן ת״י בשוריא לא פלח לטעוותא: ועינינו לא נשא אל גילולי בית ישראל׳ אין צריך לומר שלא עבד ע״ז אלא אפי׳ עינינו לא נשא אליה כענין אל׳ אל תפנו אל האלילים ואחר שזכר הע״ז והיא עבירה שבין אדם למקום והיא שקולה כנגד כל העברו׳ זכר מעבירו׳ שבין אדם לחבירו הרגילות במשא ובמתן והלוואה שרגילים בה בני אדם וזכר מן העריות מה שאדם קרוב אליהם כי כל עריות שהם שאר בשר אין צריך לזכרם כי רוב בני אדם בלילים מהם ואפי׳ הרשעים וזכר ממצות עשה הצדקה שהיא מצוה הגדולה בדברים שבין אדם לחבירו וכן זכר משפט אמת שהוא קיום היישוב בעולם וזכר החוקי׳ בכלל ואמר בחקותי הלך ואחר שאמר כי הבן לא ישא בעון האב והאב לא ישא בעון הבן אמר כי אפי׳ עונות עצמו לא ישאם אם ישוב מהם ובכל זה הענין זכר הגמול בכלל בחיים והעונש בכלל במיתה וכתב הגאון רב סעדיה ז״ל כי מה שזכר החיים והמיתה הם לעולם הבא ואני אומר כי אמת כן הוא כי עיקר העונש והגמול הוא לעולם הבא אבל הענין הנזכר הנה לא נזכר על דבר העולם הבא כי הענין הזה תשובה לאומרים כי הבן נושא עון האב בראותם הצרות רבות לבנים בחוטאו הדור ואבותיהם חטאו ואינם ולא היו אלו מתלוננים על דבר העולם הבא כי לא ידעו מה הוא אלא על מה שהיו רואים בעיניהם ונראה שהיה התשובה מענין השאלה והתמיהה ואם תאמר אם כן למה זכר החיים והמות לבד ואין הגמול והעונש בע״ה בחיים ובמות לבד אלא אף בכל פרטי הברכות והקללות הכתובים בתורה נאמר כי אמר זה לקצר הענין ולזכר הדבר הכולל והם החיים והמות כמו שאמר ושמרתם את כל חוקותי ואת כל משפטי אשר יעשה אותם אדם וחי בהם הנה זכר החיים במקום כל פרטי הברכות ואע״פ שאנקלוס תרגם ויחי בהון לחיי עלמא אין משמעות וחי אלא בעולם הזה כמו שהיו כל הברכות והקללות שיעבד בתורה בע״ה אלא שנרמז במלת וחי בהם חיי העולם הבא וכן נרמז במקומות אחרים מן התורה אבל דבר הוא בעולם הזה וכן מה שאמר לאדם הראשון כי ביום אכלך ממנו מות תמות המיתה הזאת כוללת כל הקללות שנגזרו על אדם בעון אכילת הפרי והוא מה שאמר לו אדמה בעבורך בעצבון תאכלנה וגו׳ וקוץ ודרדר תצמיח לך וגו׳ בזעת אפך וגו׳ והנה כלל בלשון המיתה כל אלה הקלות וכן אמר החיים והמות נתתי לפניך הברכה והקללה ובחרת בחיים למען תחיה אתה וזרעך והברכה והקללה היא דרך כלל במקום הברכות והקללות הנה קרא הברכות החיים וקרא הקללות המות והטעם כי החיים עם ההצלחה והטוב הם החיים ועם הרע הם המיתה כמו שאמר על המצליח במעשיו ואמרתם כה לחי והמתנגד בגופו נקרא מת כמו שאמר אל נא תהי כמת וכן העני חשוב כמת ובאמרו הנפש החוטאת היא תמות אמר על הנפש שהיא בעלת התאות והיא החוטאת עם הגוף וכן אמר נפש כי תחטא וכן היא מקבלת העונש עם הגוף הרעב והחולי והשבי וכל זה והדומה לו יקרא מיתה כי מי שחיין רעים חשוב כמת וכמה מן הנביאים בחייהם שאלו מיתתם כמו שמצינו בחייב וכאשר אמר כי הבן לא ישא בעון האב בבן שהוא גדול שהוא ראוי לעונש ולשכר מעצמו אבל הבנים הקטנים מתים בעון אבותם וכן ייטיב להם בזכות אבותם אבל הגדולים שהם רשעים לא תועילם זכות אבותם כמו שהצדיקים לא יזיקם עון אבותם כמו שאמר בתורה פוקד עון אבות על בנים ואמר לשנאי ואמר בגמול הטוב שימר הברי׳ והחסד להוביו ולשומרי מצותיו לאלף דור אבל מדה הטובה מרובה ממדת הפורענות כי זכות האבות שימר הבנים ומוסיף להם טובה בזכות אבותם אפי׳ לאלפים דורות כמו שאמר לנו ברית אבותינו אברהם יצחק ויעקב עד היום שאנחנו אוהביו ושומרי מצותיו ואף על פי שיש בינינו רשעים כל ישראל נקיים היום מעון ע״ז ומשאר עונות הנזכרים נקיים רוב ישראל וכל שכן שהבטיח אבותינו בזה כמו שאמר כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו וגו׳ וכרת עמו ברית בין הבתרים לשמיר הבריח לבניו עד עולם ואמר וזכרתי את בריתי יעקב ואף את בריתי יצחק ואף את בריתי אברהם אזכור וגו׳ ואמר וזכרתי להם ברית ראשונים וברית כרותה לזרע אברהם יצחק ויעקב שלא יאבדו מהיות גוי לפני האל יתעלה ואשר יצאו מכלל אמונתינו לא היו מזרעם באמת אלא מן האספסוף הגרים שנתגיירו ועון האבות שמור לבנים הרשעים להוסיף להם כרעתם בעון אבו׳ עד ארבעה דורות לא יותר כי כן יוכל לראו׳ הזקן המורד מבני בניו עד ארבעה דורות כי יש רשע מאריך ברעתו וזכר עלי שאמר לו האל שישמור לו ולבניו העון עד עולם העון ההוא היה גדול והיה בו חלול השם וקורא הדורו׳ מראש ידע שלא היו בבנים מי שראוי לכפר עון אבותיו ההוא בעבורו ואם יהיה לא יחיל עליו העונש ההוא כמו שאמרו רז״ל בזבח ומנחה הוא אינו מתכפר אבל בדברי תורה ובגמילות חסדים מחכפר וזכר בפרשה זאת שלשה דורות בלדיק ורשע ולדיק כנגד הדורות שהיו מתרעמים עליהם כי חזקיהו היה לדיק ולא נשא עון אחז אביו ומנשה בנו היה רשע שופך דם כמו שאמר והוליד בן פריץ שופך דם והנ׳ לא הושילה לו לדקתו של חזקיהו אביו ונענש על רשעו ולכדוהו שרי צבאות מלך אשור בחיים ויאסרוהו בנחושתים ויוליכוהו בבלה והנה בן מנשה היה רשע ונענש ויקברו עליו בגנת בית עוזא ומלך אלא שתי בנים עליו עבדיו וימיתוהו בביתו והנה אמון הוליד בן וירא את חטאו׳ אביו אשר עשה ולא עשה כהנה והנה לא מת בעון אביו כיון שהוא היה לדיק והם אמר הנה אמר כי בשוב רשע מכל חטאותיו אשר עשה חיה יחיה וכל פשעיו אשר עשה לא יזכרו לו והנה מנשה שב מרשעו ונזכרו מעשיו הרעים עד חרב הארץ כמו שהאר במחטאת מנשה נאמר כי הוא חטא והחטיא את הרבים לא היה יכול להשיב ונשארו מעשיו הרעים עד שחרבה הארץ בעבורם לפיכך היו נזכרים מעשיו אבל לא נזכרו כי לא נענש בעבורם כיון שעשה תשובה ונכנע מלפני אלהי אבותיו ויעתר לו וישמע תפלתו ויסיבהו לירושלם למלכותו אבל לאחזי מעשיו נזכרו והנה ענין הפרשה והנחלה בה הכל מבואר: ואיש׳ אבולתו חוב׳ יאיב׳ בחבולה שהיה לו בחובו יאיב אותה לעני כמו שלותה התורה להשיב את העבוט וחבולה הוא המשכון חוב ידוע שהוא המלוה: ועירוש׳ נכתב בי״ד המשך: בנשך

מנחה גדולה

השכחנה ואנכי לא אשכחך גם אלא זה מעשה עגל שאמרת אלה אלהיך ישראל אשכחנה ואנכי זה מעשה סיני שאמרתי אנכי ה׳ אלהיך לא אשכחנה וז״ש ועשיתי אותך והכתיב ועשית אותך סכבר עשיתי עמך ושלמתי לך כאשר עשית אשר בזית אלה שעברת על האלה להפר ברית שקבלת בסיני באמרך אלה אלהיך ישראל זה לא אזכור עוד כי כבר עשיתי עמך מה שרציתי לעשות עמך לעונש אותך ע״כ ומעתה לא יזכר כיון לאמנם וזכרתי אני וגו׳ מה שאזכור הוא את בריתי אותך בימי נעוריך זה יהי׳ לך לברית עולם כי אנכי זה מעשה הר סיני לא אשכחך לעולם:

בן אדם חוד הידה וגו׳. המשיל כ״כ לנשר על שם שנ׳ יעף ה׳ עליך גוי מרחק וגו׳ כאשר הנשר וגו׳ שהיו ישראל אומרים הוא כיבא ע״כ אמר שבקרוב יהיה הדבר שיבא האויב עליהם חיש קל מהרה כנשר. וגם על שם שנאמר תחת אשר לא עבדת את ה׳ בשמחה וגו׳ ועבדת את איביך וגו׳ כי כאשר עשו רצונו של מקום כתיב והשא אתכם על כנפי נשרים ועכשיו שהפרו ברית הלפו חק גוי מרחק כאשר ידאה הנשר הזה הוא רחמני על בניו כמו כן היה רחמי השם ית׳ על בניו כדכתי׳ כנשר יעיר קנו ועכשיו שהטאו כתהפך הרחמים לדין עליהם כאשר ידאה הנשר וע״כ דימה כ״כ לנשר שבא עליהם לקטף ראש יניקותיו למען ירחו מה בין עובד אלקים שהיו תחת כנפי השכינה וברחמים ינהגם כנשר יעיר קינו על גוזליו ירחם וגו׳ והיו יושבים תחת הנשר ונכנסים ועבדו בשמחה. לאשר לא עבדו את ה׳ ועבדו לב״ב שבא עליהם כאשר ידאה הנשר יטוש עלי אוכל וישמור לו האל שישמור לו ולבניו העון עד עולם בארץ גויה מקבל האילמות כך היו ישראל עליון על כל גוי הארץ כארז בלבנון ישגה וזה בא אל הלבנון ויקח את צמרת הארז א״כ ע״ש שבה״מ נקרא לבנון ובבנה בעלי ארזים כי כשבא כ״נ ולוקח את יהויקים ויהויכין לקח מקצת כלי בית ה׳ וז״ש צמרת הארז גם קרא לציון וירושלים צמרת הוא ענף בדכתי׳ יפה נוף משוש כל הארץ. ולפי המפרשים צמרת הארז הוא יהויכין קראו צמרת שהוא ענף רך לפי שלא הארוך בימי מלכותו כי אם שלשה חדשים ועשרה ימים וכמו שמצינו בדוד שבתחלת מלכותו אמר ואנכי היום רך וגו׳ ואמר את ראש יניקותיו קטף וגו׳ אפשר ברמז בזה על יהויקים ויהויכין וז״ש יניקותיו לשון רבים ועל יהויקים אמר ויבילהו אל ארץ כנען שמת בארץ ישראל בבית האסורים כדאי׳ בספר עולם פכ״ה ועל יהויכין אמר בארץ רוכלים שמו שהוליכוהו לבבל שהיתה עיר מלוכה והרוכלים מחזירין בה ובא הרמז ביהויקי׳ אל ארץ ולא בארץ כמו שאמר בעיר רוכלים כי לא ניתן לקבורה כי אם שחוד והשלך הלאה משערי ירושלים וזה ויבילהו אל ארץ כנען משא״כ יהויכין בעיר רוכלים שמו שמת בבבל ונקבר שם. ואמר ויקח מזרע הארץ וגו׳ נפלפה שמו הוא מין אילן ערבה שעליו כמושין ויבישים בזמן קצר וגם אינו ערבה ממש כי אם מין ערבה כך היה מלכות לדקיהו אע״פ שמנהו למלך היה תחת ממשלת כ״נ ובלעדו לא יריס ראש וע״כ קראו לפלפה שהוא מין ערבה ולא ערבה ממש כי היה מלך ולא ממש מלך כי אם על פי פקודת כ״נ ורשותו. וז״ש אעפ״י שקח על מים רבים מ״מ לפלפה שמו ומהר״יא כתב לפלפה שמו ברלה לי שענינו שנטע אותו ושמו באופן שכל העופות היו מלפלפים ומשוררים עליו ע״כ. ולפי פירוש רש״י ז״ל שהוא מין ערבה שענפיו מרובים היה הרמז שהשליטו כ״נ על אומות הרבה כמו שמביא הרד״ק בשמיך שהמליכו על מלך אדום ומואב ועמון צור וצידון. וזה הרמז בענפיו המרובים ויצמח

בנשך לא יתן · הבי"ת פתוחה לחברין ה"א הילויה ופירושו הנשך הידוע שאסרה אותו התורה : ותרבית לא יקח · אמרו רז"ל הוא נשך הוא תרבית ולא חלקו עליו הכתוב אלא לעביר עליו בשני לאוין ואמר לא יתן בשעת המלוה כי אז הוא נותן ואמר לא יקח בשעת גבייתו החוב כי אז הוא לוקח : מעול ישיב ידו · כמו שאסרה תורה לא תעשו עול במשפט במשקל ובמסורה משפט אחת אם יהיה שופט בין שני אנשים יעשה להם משפט אחת ולא יכיר פנים לאחד מהם : בחקתי יהלך · מן הדנוש והוא עומד וזכר החקים והמשפטים בכלל מלבד מה שזכר בפרט : והוליד בן פריץ · שפורץ גדר האמת : ועשה אח מאחד מאלה · אח כמו אחד ואמרו ממנו אחת לנקבה כי גם הוא בלא ד"ל ואמר בשני לשונות כמו אני ואנכי וי"ת כמשמעו ויעביד לאחוהי מחדא מאילין ופי' ועשה אח ועשה עון אחד ואי זה עון מאלה הנזכרים כמו מכל אשר יעשה מאחת מאלה : והוא את כל אלה לא עשה · כל אלה הזכיות שזכר לא עשה אות' אלא עשה הפכם : כי גם אל ההרים אכל · אכל פתח בזקף ושלמעל' לא אכל קמץ בזקף כמו שכתבנו והסימן לא אכל קמץ פומיה : עני ואביון הוכה · זכר עני לפי שהוא חלוש והוא נקל למונתו והוא גם אחרים הוכה כאשר יכול אלא זכר עני ואביון על ההוה כי לא יורא להוכותם מפליטותם וההוכחה היא קיחת ממון אחרי' במשא ומתן שלא מדעתם או מדעתם כמו ולא יומו נשילו עוד אח עמי והאכלתי את מוכיך : תועבה עשה · שקרב אל נדה : בנשך וחי · בתמיה : דמיו בו יהיה · זכר דמיו לשון רבים ואמר יהיה לשון יחיד כמו שפירשנו למעלה בפרשת הודע כי דם נזכר בכלל ובפרט גם לשון הויה נופל על הענין כמו כי יהיה נערה : והנה · מבואר הוא : על ההרי' · זהו שאמר על ושארא אל : ואיש לא חבל לא חבל · לא חבל אותו בעת שראוי להשיבו : מעני השיב ידו · מעשות לו טוב רע וכן מאחריו אלא שזכר מי שהוא נקל להרע לו שהוא חלוש : אביו גזל את · כל ישראל אחיו כמו שאמר עד דרוש אחיך אותו חולתו ותירגם יונתן גזל גזילה לאחד מאחיהי : ואשר לא טוב עשה בתוך עמיו · כאילו אמר ורע עשה בתוך עמיו ואמר דרך כלל על הרעות וכן מנהג הלשון לומר לא טוב במקום רע כמו דמתינב על דרך לא טוב ומאזני מרמה לא טוב וכן על הדרך הזה אשר איננה טהורה אשר לא יהי' טהור : בתוך עמיו · כי לא יבוש לעשות רע בתוך קהלות אנשים : מדע · אשר ו"ו חולם כוותיה · וטעם ואמרתם כי אתם תאמרו אלי כשאומר לכם מדתי זאת מדוע לא נשא הבן בעון האב כמו שאנו רואים אבותינו חטאו ואינם ואנחנו עונותיהם סבלנו וזה לא יתכן כי הבן משפט וצדקה עשה מדוע ישא עון האב אבל אם נושאים עונותיכם ועון אבותיכם כמו שהיא מדתי פוקד עון אבות על בנים לשונאי : שמר ועשה אותם · שמר מצות לא תעשה ויעשה מצות עשה : הנפש · מבואר הוא : רשע · כתיב וקרי הרשע אין ביניהם אלא ה"א הידיע' : והרשע · עד הנה דבר באב ובבן ועתה מדבר באדם עצמו בשובו ממעשיו ואמר כי אם היה רשע ושב מרשעתו ועשה משפט וצדק' היה יחיה וכל פשעיו לא יזכרו עוד וכן בשוב צדיק מצדקתו ועשה עול כל צדקותיו אשר עשה לא תזכרנה והקשו רז"ל ולהוי כמחלה זכאי ומחלה חייב ותרצו בתוהה על הראשונות שכיון שמתחרט אדם על מעשיו הראשונים אינ' נחשבים לו לכלום : חיה יחיה ולא ימות · יחיה בעולם הזה ולא ימות לעולם הבא וכן יחי ראובן ואל ימות : מכל חטאתו · אשר י"ד הרבים מהמכתב כל פשעיו · מבואר הוא : החפץ אחפץ מות רשע · אינני חפץ במות רשע אלא אני מאריך לו ברשעו כדי שישוב בתשובה כמו שעשיתי למנשה : ובשוב

מנחה גדולה

ויצמח ויהי לנפן סורחת שלא שמע בקול ה' כמבואר בירמיה וכמו שמצינו בישעי' במשלו המעשים רעים לנפן סורחת ובחושים שב' קייתי לעשות ענבים ויעש בחושים וז"ש ויהי לנפן סורחת ע"כ היה שפלת קומה · ואמר ויהי נשר אחד גדול וגו' כתב מהר"יא ז"ל עם היותו גדול הכנפים ורב הגוף כראשון הנה לא היה שוה לו בשאר הגדולות ולזה לא אמר בו אחרך האבר ולא אסר לו הרקמה כאשר אמר בראשונה לפי שלא היה כמוהו על הנפן הזאת ע"כ : ולע"ד לפי שהיה כ"כ מלך על מלכים הרבה ע"כ אמר בו מלא הגוף שהיה ממשלתו על תדיכות רבות משא"כ מלך מצרים שלא היה מושל אלא על מדינתו אמ' רב גוף שהיה רב במשלתו לבד ולא במדינות רבים כמו כ"כ : **כה** אמר אדני ה' ולקחתי אני מצמרת הארז וגו' מהר"יא ז"ל פירשוהו המפרשים על זרובבל בבית שני וקשה הדבר בעיני לפי שזרובבל לא מלך בירושלים אבל בא עמה ובנה את בית הבית ואחר לבבל ומת שם בעבדותו וכמו שכתב יוסף בן גוריון ז"ל ומפני זה אתשוב אני אלא אמרה הנבואה הזאת על זרובבל ולא על בית שני אלא לעתיד לבוא על מלך המשיח במהרה יבלה ועליו אמר ונטע ענף ופרה היה לארז אדיר לפי שיתלוך במעלה עליונה ולפי שלו יקרת עמים אמר כל לפר כל כנף בגל דליותיו תסבנה ובזה ידעו כל עני הבדה שהם מלכי הארצה כי אני הבש הפלתי עץ גבוה שהוא כ"כ הגבהתי עץ שפל שהוא זרע דוד והפרחתי עץ יבש עשוא זרע יאשיהו שיבש בגלות הארוך הזה וגם זה מוכיח שלא נאמר זה על בית שני כי לא

רשי

ועשה אח מאחד מאלה · תירגם יונתן ויעביד לאחוהי מחדא מאילין : והוא את כל אלה · את כל הטובות האלה שעשה אביו : תועבה עשה · משכב זכור : וירא ולא יעשה כן · ראה בלבו שאין טוב לעשות כן ואפילו אר"ויט בל' : מעני השיב ידו · מעשות לו רעה : כל

בן כל בן המוקף פתי' במ"ל אבל בקלת כפרי מלאתיו קמץ כלו אבל רי יוכף זרקא כהבי פתוח ומכר עליו דאליל פתח פיומיה דלא אכל קמץ פומיה

מסרה

ח' פסיקו' אית ביהון חטאה ועשיי' וסי' והתורו את חטאתם אשר עשו · ואת חטאתכם אשר עשית' את הענל · בכל חטאת אביו אשר ראביה · על חטאת יי' אשר חטא לעשות הרע דזמרי · וילכו בני ישראל בכל חטאת ירבעם · כי על אף יי' · והנה הוליד בן פריץ · הרשעכי ישוב : חטאת ו' חס' ו' בלישנא בקריאה וסימ' נמסר כסדר נשא : גזל ב' קמצין וסימ' גזל אח ואשר לא טוב עשה וגזל ומשפט וצדק תראה : ויעשה ד' בקריאה וסימ' נמסר במלבים א' סימ' י"ו : צדקת ה' בקריאה וסימ' כי שם חלקת מחוקק ספון ויתא · צדקת הצדיק עליו תהי' · צדקת הצדיק לא תצילנו · צדקת ישרים תצילם · צדקת תמים תישר דרכו · יחד וצדקת צדיקי' יסירו ממנו :

בְּחִיבּוּלַיָּא לָא יְהַב וְרִיבִּיתָא לָא נְסִיב מִשִּׁקְרָא אָתִיב יְדֵיהּ דִּין דִּקְשׁוֹט עָבִיד בֵּין גְּבַר לְגַבְרָא: בְּקְיָמַי הַלִּיךְ וְדִינַי נְטַר לְמֶעְבַּד קְשׁוֹט צַדִּיקָא הוּא מֵיחָא יֵחֵי אָמַר יְיָ אֱלָהִים: וְאוֹלִיד בַּר רַשִּׁיעָא אַשִּׁיד דָּם וְיַעְבִּיד לַאֲחוֹהִי מֵחַדָּא מֵאִילֵּין: וְהוּא אִית בָּל אִילֵּין לָא עָבַד אֱלָהֵין בְּטוּרַיָּא פְּלַח לְטַעֲוָתָא וְית אִיתַת חַבְרֵיהּ סָאִיב: מִסְכֵּין וְחָשִׁיךְ אוֹנִי גְּזֵלָא גָּזַל מַשְׁכּוֹנָא לָא אָתִיב וּלְפוּלְחַן טַעֲוָתָא זְקַף עֵינוֹהִי תּוֹעֵיבָא עָבַד: בְּחִיבּוּלַיָּא יְהַב וְרִיבִּיתָא נְסִיב הַאִיתְקַיֵּים לָא יִתְקַיֵּים יַת כָּל תּוֹעֵבָתָא הָאִילֵּין עָבַד מֵימַת יְמוּת חוֹבַת קְטוֹלֵיהּ בֵּיהּ תְּהֵי: וְהָא אוֹלִיד בַּר וַחֲזָא וְלָא עָבַד חוֹבֵי אֲבוּהִי דְּעָבַד וַחֲזָא וְלָא עָבַד כְּוָתְהוֹן: עַל טוּרַיָּא לָא פְּלַח לְטַעֲוָתָא וְעֵינוֹהִי לָא זְקַף לְפוּלְחַן טַעֲוָת בֵּית יִשְׂרָאֵל וְית אִיתַת חַבְרֵיהּ לָא סָאִיב: וְאֵנֵשׁ לָא אוֹנִי מַשְׁכּוֹנָא לָא נְסִיב וּגְזֵלָא לָא גָּזַל מַלְחְמֵיהּ לְכַפְנָא יְהַב וְעַרְטִילָאָה כַּסִּי מִכְסוּתֵיהּ: מִמִּסְכֵּינָא לָא אָתִיב יְדֵיהּ חִיבּוּלַיָּא וְרִיבִּיתָא לָא נְסִיב דִּינַי עָבִיד בְּקְיָמַי הַלִּיךְ הוּא לְאִמּוֹת בְּחוֹבֵי אֲבוּהִי מֵיחָא יֵחֵי: אֲבוּהִי אֲרֵי עֲשַׁק עֲשַׁקָא גְּזַל גְּזֵלָא לְחַד מֵאַחוֹהִי וְדִלָּא תַּקִּין עָבַד כְּנוּ עַמֵּיהּ וְהָא מִית בְּחוֹבֵיהּ: וְתֵימְרוּן מַאדֵין לָא לָקֵי בְּרָא בְּחוֹבֵי אַבָּא וּבְרָא דִּין וְקִשׁוֹט וְזָכוּ עָבַד יַת כָּל קְיָמַי נְטַר וַעֲבַד יַתְהוֹן מֵיחָא יֵחֵי: אֵנֵשׁ דְּיֵחוֹב הוּא יְמוּת בְּרָא לָא לָקֵי בְּחוֹבֵי אַבָּא וְאַבָּא לָא לָקֵי בְּחוֹבֵי בְּרָא זְכוּת זַכָּאדֵ בֵּיהּ יִתְקַיֵּים וְחוֹבַת חַיָּבָא עֲלוֹהִי תְּהֵי: וְרַשִּׁיעָא אֲרֵי יְתוּב מִכָּל חוֹבוֹהִי דַּעֲבַד וְיִטַּר יַת כָּל קְיָמַי וַיַּעְבִּיד דִּין דִּקְשׁוֹט וְזָכוּ מֵיחָא יֵחֵי לָא יְמוּת: כָּל חוֹבוֹהִי דַּעֲבַד לָא יִדְכְּרוּן לֵיהּ בִּזְכוּתֵיהּ דַּעֲבַד יִתְקַיֵּים: הֲמִרְעָא רְעִינָא בְּמוֹתֵיהּ דְּרַשִּׁיעָא אָמַר יְיָ אֱלָהִים הֲלָא כַּד יְתוּב מֵאוֹרְחֵיהּ וְיִתְקַיֵּים:

בְּנַשְׁךְ לָא יִתֵּן וְתַרְבִּית לָא יִקָּח מֵעֲוָל יְשִׁיב יְדוֹ מִשְׁפַּט אֱמֶת יַעֲשֶׂה בֵּין אִישׁ לְאִישׁ: בְּחֻקֹּתַי יֵלֵךְ וּמִשְׁפָּטַי שָׁמַר לַעֲשׂוֹת אֱמֶת צַדִּיק הוּא חָיֹה יִחְיֶה נְאֻם אֲדֹנָי יְהוָה: וְהוֹלִיד בֵּן פָּרִיץ שֹׁפֵךְ דָּם וְעֹשֶׂה אָח מֵאַחַד מֵאֵלֶּה: וְהוּא אֶת־כָּל־אֵלֶּה לֹא עָשָׂה כִּי גַּם אֶל־הֶהָרִים אָכָל וְאֶת־אֵשֶׁת רֵעֵהוּ טִמֵּא: עָנִי וְאֶבְיוֹן הוֹנָה גָּזְלוּת גָּזָל חֹבֶל לֹא יָשִׁיב וְאֶל־הַגִּלּוּלִים נָשָׂא עֵינָיו תּוֹעֵבָה עָשָׂה: בְּנַשְׁךְ נָתַן וְתַרְבִּית לָקָח הֲחָיֹה יִחְיֶה לֹא יִחְיֶה אֶת כָּל־הַתּוֹעֵבוֹת הָאֵלֶּה עָשָׂה מָוֹת יוּמָת דָּמָיו בּוֹ יִהְיֶה: וְהִנֵּה הוֹלִיד בֵּן וַיַּרְא אֶת־כָּל־חַטֹּאת אָבִיו אֲשֶׁר עָשָׂה וַיִּרָא וְלֹא יַעֲשֶׂה כָּהֵן: עַל־הֶהָרִים לֹא אָכָל וְעֵינָיו לֹא נָשָׂא אֶל־גִּלּוּלֵי בֵית יִשְׂרָאֵל אֶת־אֵשֶׁת רֵעֵהוּ לֹא טִמֵּא: וְאִישׁ לֹא הוֹנָה חֹבֵל לֹא חָבָל וּגְזֵלָה לֹא גָזָל לַחְמוֹ לְרָעֵב נָתָן וְעֵרֹם כִּסָּה־בָגֶד: מֵעֹנִי הֵשִׁיב יָדוֹ נֶשֶׁךְ וְתַרְבִּית לֹא לָקָח מִשְׁפָּטַי עָשָׂה בְּחֻקֹּתַי הָלָךְ הוּא לֹא יָמוּת בַּעֲוֹן אָבִיו חָיֹה יִחְיֶה: אָבִיו כִּי עָשַׁק עֹשֶׁק גָּזַל גָּזֵל אָח וַאֲשֶׁר לֹא־טוֹב עָשָׂה בְּתוֹךְ עַמָּיו וְהִנֵּה־מֵת בַּעֲוֹנוֹ: וַאֲמַרְתֶּם מַדּוּעַ לֹא־נָשָׂא הַבֵּן בַּעֲוֹן הָאָב וְהַבֵּן מִשְׁפָּט וּצְדָקָה עָשָׂה אֵת כָּל־חֻקּוֹתַי שָׁמַר וַיַּעֲשֶׂה אֹתָם חָיֹה יִחְיֶה: הַנֶּפֶשׁ הַחֹטֵאת הִיא תָמוּת בֵּן לֹא־יִשָּׂא בַּעֲוֹן הָאָב וְאָב לֹא יִשָּׂא בַּעֲוֹן הַבֵּן צִדְקַת הַצַּדִּיק עָלָיו תִּהְיֶה וְרִשְׁעַת רָשָׁע עָלָיו תִּהְיֶה: וְהָרָשָׁע כִּי יָשׁוּב מִכָּל־חַטֹּאתָו אֲשֶׁר עָשָׂה וְשָׁמַר אֶת־כָּל־חֻקּוֹתַי וְעָשָׂה מִשְׁפָּט וּצְדָקָה חָיוֹ יִחְיֶה לֹא יָמוּת: כָּל־פְּשָׁעָיו אֲשֶׁר עָשָׂה לֹא יִזָּכְרוּ לוֹ בְּצִדְקָתוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה יִחְיֶה: הֶחָפֵץ אֶחְפֹּץ מוֹת רָשָׁע נְאֻם אֲדֹנָי יְהוָה הֲלֹא בְּשׁוּבוֹ מִדַּרְכָּו וְחָיָה:

ובשוב

וכר

ובשוב לדיק · וחי · בתמיה : לדקתו · חסר י"ו הרבים מהמכתב : והמרתם לא יתכן דרך יי' · שלא תזכרנה לו מעשיו הראשונים אינגו נכון זה שתאמרו אתם : הדרכי לא יתכן · איך תוכלו לומר זה אלא דרכיכם לא יתכנו ודרכי מחשבותיכם ודעתכם לא יתכנו כי אין לדון את האדם אלא לפי מעשיו האחרונים כי הראשונים נתחרט עליהם ויונתן תירגם לא יתכן דרך יי' לא מפרשן לנא אורחת טובא דיי' : בשוב · מבואר הוא : ומת עליהם · על שובו והתחרטו מלדקתו ועל עשותו העול על שניהם ומצא ולהודיע זה השיב הענין כי ככר זכרו וכן אחר עוד ובשוב רשע וחדש בו גם כן זה הענין והוא אומרו וירא ויבשוב כלומר ראה מעשיו הרעים והתבונן בהם כי רעים הם והתחרט עליה' ושב מכל פשעיו ויעש משפט ולדקה על שניהם יקבלו שכר : יחיה · הוא מחיה נפשו בשובו כי בידו החיי והמות לפי מעשיו : וירא · מבואר הוא . ויבשוב · כתיב בו"ו וקרי בלא ו"ו והשי"ן קמולה : חיו יחיה · בו"ו וכל הנזכרי' לתעלה חיה יחיה בה"א ואחד הוא כי המקור מנחי הלמ"ד מן הקל יבא בוי"ן או בה"א . ואמרו הדרכי · לשון רבים ושלמעלה הדרכי לשון יחיד : דרכיכם לא יתכנו · כל אחד מדרכיכ : נכן · שובו והשיבו · אים לא חיו ויונתן תירגם תובו לפולחני ואעדו מנכון פולחן טעותא : ולא יהיה לכם · מניעת התשובה למכשול עון : השליכו מעליכ' · הסחרטו עליכם ובזה השליכו ענשיכם מעליכם : כי לא אחפוץ במות המת · על שם סופו וכן יומת המת על שם סופו וכן ת"י דחיי' למימת כמו שתרגם אנקלוס דחייב קטול : ואתה שא קינה אל נשיאי ישראל · אל כמו על וכמוהו רבים ונשיאי ישראל הם מלכי יהודה יהואחז ויהויקים וצדקיהו · והמרת מה אמך לביא · חבא מלא מה בענין נהי כמו זה וכמו מה אריזלה לבחך הכנסה תקרא אם כן ת"י מה כנישתא דישראל דהות דמי' לליתא והמשילה ללביא והיא אם האריות ואריה מלך החיות והלביאה אם המלוכה לפיכך המשיל בהם מלכות בית דוד ומלת לביא הכתוב לביאה אלא שבאה הי"וד תמורת הא"לף והא"לף במקו"ם הנקב' כה"לף נבהא קומתו וי"וד המשך נבלע' בדגש הי"וד המונעת תמורת הא"לף : בין אריות רבצה · בעוד שהיו עושים רצונו של מקום היו רובצים כארי בלי פחד : בין אריות · בין מלכי האומות : רבתה · ענין גדול כמו אשר טפחתי ורביתי והכפי' קטן מהארי וגדול מגור ואריות משל למלכים וכפירים משל לשלטונים וכן ת"י אריות מלכייא : ומעל · מבנין הפעיל היא העלתה אחד מגוריה ר"ל אחד מבני המלוכה והוא יהואחז כמו שאמר ויקח עם הארץ את יהואחז בן יאשיהו וימשחו אותו וימליכו אותו תחת אביו ר"ל ותעל שרבתה אותו על שעלה במעלה והיה כפיר ר"ל שמלך יהואחז וקראו אריי כי לו ממשלה גדולה כי רוב הארץ היתה הז רבצה : וילמד לטרף טרף אדם אכל · למד זה הכפיר לטרוף טרף עד שאכל אדם כי האריי אז הכפיר רוב טרפו בחיות ופעמים טרף גם האדם כן יהואחז נלחם בגדול ממנו והוא תלרי' כמו שפי' בספר מלכים ובעבור זה אסרו פרעה נכה : וישמעו אליו גוים · חיל פרעה שהיה בארץ חמת שמעו כי פשע בארץ מצרים ותפשוהו בשובו משם זה שאמר בשחתם נתפש בשחתם מן כורה שחת וי"ת כמו במלודתם שתרגם בסריגתהון אתאחד : בחחים · בשלשלאות של ברזל וכן תירגם יונתן בשלשלן : ותרא

רשי

בל לדקותיו לא תזכרנה · פירשו רבותינו במתחרט עליהם : לא יתכן · כמו לא יתקן אפייהט"ם בלע"ז : שובו והשיבו שובו אתם והושיבו את אחרים · דסור"ניר בלע"ז : מה אמך לביא · כמה היתה חשובה אמך אתה לדקיהו שנמשלה ללביא זו: בין אריות · שרי יהודה : ותעל אחד מגוריה · על בני יאשיהו נאמרה קינה זו : הראשון · הוא יהואחז : אדם אכל · גוזל את ישראל כי ישראל נקראו אדם כמו שנאמר ואתנה לאני נאם מרעיתי אדם אתם ולפי המשל כל חיה שטעמ' טעם בשר אדם מתגרה בחנשים לעול : וישמעו אליו גויים · פרעה מלך מצרי' : בשחתם נתפש · גומין חופרין ומכסין פיהם בקש והחיה כופלת בתוכה : בחחי' · כמין טבעו' ברזל נוקבין חוטמו ומושכין אותו בהן : ותרא

מסרה

ובשוב ד' וסימ' ובשוב צדיק מצדקתו ועשה עול · ככל התועבות אשר עשה · ובשוב רשע מרשעתו · וחברו · וחד ובשוב דוד מהכות את הפלשתי · הלא כל סיפרא מ"ל במ"ח וסימ' נמסר לעיל בסיפרא סימ' י"כ · יחיה ז' בקריא' וסימ' ואיש ואשה לא יחיה דוד · והכה דוד את הארץ ויואב יחיה את שאר העיר דברי הימים · יחיה איש ענלת בקר · כי לא יחיה רשע · נשימה נא שקים במתנינו · הוא את נפשו יחיה · ואתה שא קינה אל כל לשון קינה על במ"ג אל וסימ' ויקינן המלך אל אבנר : ואתה שא קינה אל נשיאי ישראל · ונשאו אליך בניהם :

מנחה

הגו' ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד ואמר הפלתי עץ גבוה על הרים כמו שאמר אם תגביה כנשר ואם בין כוכבים שים קנך משם אורידך נאסה' שה הפלתי עץ גבוה הגבהתי עץ שפל אלו ישראל שהיו שפלים מכל העמים הוכשתי עץ לח זה הרים והחרבתי עץ יבש חוטר מגזע ישי אלו ישראל שהיו שפלים מכל העמים הוכשתי עץ לח זה הרים והחרבתי עץ יבש חוטר מגזע ישי אני ה' דברתי וע"כ מובטח אתה כאלו כבר עשיתי כי הבטחת הנביא המעשה הוא וזה דברתי ועשיתי הדבור הוא מעש' כי בדבר ה' הכל נעשה · בתופן שבנבואה' זו יש בה לשעבר ויש בה לעתיד :

מה לכם אתם משליט את המשל הזה וגו' מהר"ש ז"ל במאמר הזה כללו שלש תרעומות שהיו מתרעמים מתשפטי הנביא · הראשונה שהאבות יחטאו ושל בנים יסבלו עונם כי הנה ירבעם אחאב ושאר מלכי ישראל הרשעים וכן אחז ומנשה ושאר הפושעים כולם אכלו בוסר שהוא רמז ומשל לפשעיהם שעשו הרע בעיני הנביא ולא קבלו ענשם בחייהם אבל מתו בבבודם וזרעם נכון לפניהם והוא עוות הדין גדול שהרשע לא יענש על פשעו והתרעומת השני הוא שהבנים שהיו צדיקים וטובים כאלו תאמר אנשי ירושלים ובני יהודה לא קבלו שכר מעשיהם הטובים אבל מרה היתה אחריתם כי הלכו בגלות ומתו בגלות ומפני זה משפט מעוקל הוא והתרעומות השלישי הוא שהבנים ההמה נענשו בעון אבותיהם וכמו שאמרו אנשי הגלות אבותינו חטאו ואינם וגו' והוא ג"כ עוות הדין גדול שיקבל האדם גמול מעשה זולתו ומפני שהיו אומרים כל זה כמראים עצמם צדיקים וטובים שלכן התרעמו מתשפטי הנביא כמו שאמר ישעיהו ודעת דרכי יתפלון בגוי אשר צדקה עשה וכמו שפירשתי שם לכן אמר כאן מה לכם אתם מושלים את המשל הזה על אדמת ישראל ר"ל מה לכם לעשות הקושיא הזאת הלא אתם צדיקים שהתרעמו על משפטי הנביא ולמה תמשלו זה על אדמת ישראל ר"ל על מדינת ארץ ישראל האם היתה על אדמת ישראל מלכים ועמים צדיקים וטובים או למה תעשו עליה התרעומות הזה כי באמת אינו ראוי לא לכם ולא לה ולכן אי אינו' (כדברי הרד"ק ז"ל) והנה לא ירד החכם לעומק כוונת זה כמו אמר כי הכוונת האלקות היתה בו כמו שאמר הנה הגופיים אין ספק שהאחד יוליד את האחד ולכן מזה הלד הגופני יקרא המוליד אב והנולד בן וכמו שבעלי היער הבן שהוא הענף כמ"ש ועל בן אמלעת לך הוא מטבע האילן המוליד אותו שסולדו והלמיחו כן הבנים יתדמו בטבעם למולידיהם ולכן אינו מהגרות שהבן יהיה יורש במושבי אביו והלאיו להיותם דברים גופיים נמשכי' בהולדת אבל הנפש אינה כן כי נפש האב לא תוליד נפש הבן ולכן אין נפש אב לנפש ולא נפש בן לנפש כי כל אחת מהן היא בפני עצמה עצם רוחני ילדו האלקים והשפיעו באדם כולנו והנה להיות הנפש היא הפועלת באמת בהיותה עם הגוף והגוף אינו כי אם כלי פעולתה לכן הסכר והעונש על המצות והעבירות לא יוחס אלא לנפש לא לגוף בעולם הבא אין שם גוף וגויה אלא גם בעולם הזה הסכר והעונש עם היותו גופני יוחס מפני העונג המגיע לנפש עם הסכר והצער המגיע אליה מהעונש לא לגוף שהוא כלי כי לא נאמר שהחרב הרג את הנפש אבל האדם שניע את החרב ומזה יתבאר שקרות האומרים אבות יאכל בוסר ושני בנים תקבינה לפי שקהות השיניים שהוא העונש יוחס לנפש באמת ואין לנפשות אב ולא בן ואיך ת"כ תענש נפש הבן בעבור נפש האב שאין לה עמה קרבה כלל ואעינו ומזו ורמייה לזה בענין אדם הראשון שהנה הקללות הגופניות שנתקלל בהן על חטאו נמשכו בתולדותיו בעבור שהיו בניו לענין הגוף המנם לענין העונש הנפשי אם נגזר עליו הוא לבדו קבלו ונח שם ועבר ואברהם ואחר חסידי הדורות שהיו זרע ותולדותיו לא ירשו העונש הנפשי כמו שירשו הגופיי יען ובענין אין בנפשות אב ובן כי הנפשי' האב כן נפש הבן לפניו ית' והנה שאמר כאן כל הנפשות לי הנה ואין הכוונה בזה שהן כולן ברשותו ית' אלא שהוא בעצמו ברא אותם ויצרם כלם וכמ"ש ונשמות אני עשיתי ונפש הרב לא חולי הנפש הבן ומפני זה הנפש החוטאת היא תמות ולא ימותו בנים על אבות ובזה השיב הנביא לתרעומת הג' והוא ששני בנים תקבינה בעון אביהם והשיב לתרעומת הזה הראשונה לפי שהוא הנראה תחילה מכוונת קושייתם ועתה שיב לתרעומת האחר והוא שהאבות לא קבלו ענשם ולא שברם בחייהם וקבלוהו בניהם ועל זה ביאר הדבר מפלת הפכו ומפלת עצמו וזה שאמר ואיש כי יהיה צדיק וגו' (הכל כדברי הרד"ק ז"ל) ועוד הלריך מהר"ש ז"ל ע"ש ונסוף דברי כתב והמנם מה שאמרו חז"ל בפרק אלו הן הלוקין א"ר יוסי בר חנינא ד' גזרות גזר משה על ישראל ואלו ארבעה בביאים ובטלו משה אמר ויסכן ישראל בטח בדד עין יעקב בא עמוס ובטלה חלל לא מי יקום יעקב כי קטן הוא וכתיב והוד הוא הקטן משה אמר ובנויים הכם לא תרגיע בא ירמיה ובטלה אליך להרגיעו ישראל משה אמר פוקד עון אבות על בנים בא יחזקאל ובטלה שב' הנפש החוטאת היא תמות משה אמר ואבדתם בגויים בא יסעיהו ובטלה והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול ובאו האובדים ע"כ · ירמיה סותר לזה אבל עם ההתבוננות כיונו למה שפירשתי ע"כ :

ולע"ד מה לכם אתם מושלים וגו' נראה לשון כפל הי"לל מה לכם מושלים לו מה אתם

ותרגם כי נוחלה · הפך התוחלת ופירו' אבדה תקותה ועל הדרך הזה תירגם יונתן וחזת ארי פסק אבד סעדה ויש לפרש כמשמעו ענין הוחלת כלומר והרגת כי עמדה ימים
רבים בתוחלת חולי ייעוב עניכה והנה אבדה תקותה: ותקח אחד מגוריה כפיר שמתהו · אמרה אולי יגלה זה למלוכה ואף על פי שפרעה נכה המליכו בהסכמת עם הארץ
המליכו ובאולו הם שמוהו מלך: ויתהלך בתוך אריות · זה היה יהויקים שהמליכו פרעה נכה ויתהלך בתוך אריות כלומר בתוך מלכי' והם פרעה נכה וגבוכד נצר כי פעם
היה עם זה ופעם עם זה כי מלך בכל כבשו והוליכו לבבל ואחר כך שב לירושלים ומרד במלך בבל והיה נעזר במלך מצרים: כפיר היה · שלא עלה במעלה עד שיקרא אריה
אלא כפיר · היה פחו שהיה בעת מלכו: וילמד לטרוף טרף אדם אכל · אפשר שנלחם בחלוש ובמוחלב ובבני עמון כי הם בלו עליו עם גדולי כשדים כשמרד במלך בבל וכן בישראל הי' שופך דם רב דם נקי: וידע אלמנותיו · הכנוי כנגד אדם שזכר ונקבה דרך כלל אמר כי היה הורג האנשים והיה שוכב עם אלמנותיה' זהו שפירש וידע כמו וידע אדם עוד את חוה אשתו וכן העיד עליו הנביא שהי' שופך דם נקי שאמר עליו ירמיהו כי אין עיניך ולבך כי אם על בצעך ועל דם הנקי לשפוך ו"ת וידע והגדי בירכיתיה תרגם וידע עכין שבר וחרבן כמו ויודע בהם הכשי שכות ותירגם אלמנותיו כמו ארמנותיו שתרגם והבדית בירכיתיה: ועריהם החריב · ממעשיו הרעי' היה חרבן הערי' בארץ ישראל כי הוא לא החריב בתים אלא הוא גורם החרבן וכן ואת העיר תשרוף באש שאמר הנביא לנדקיהו: ותשם ארץ ומלואה מקול שאגתו · שממה ארץ יהוד' מקול שאגתו שהיה מטיל יראתו על בני אדם ולפי שהמשילו לכפיר אמר קול שאגתו: ויתנו עליו גוים סביב ממדינות · נתנו עליו בקולם כלומר שנאספו גוים רבים כמו שאמר את גדודי כשדים ואת גדודי ארם ואת גדודי מואב ואת גדודי בני עמון: ויתנוהו בסגר · הנה לא זכר בזה המשל היויכין ולדקיהו ויש לפרש כי יהויכין לא מלך אלא ג' חדשים לפי כך לא זכרו ולדקיהו גם כן כי כיון שהיה מלכות יהויקים ולדקיהו במספר אחד ושניה נתנו ביד מלך בבל ומתו ברשותו אמר הענין על שניהם כאחד ועיקר החרבן החל מיהויקי' שהרי מלך בבל הוליך עמו בבלה מקצת כלי בית אלהים ומשרי הארץ: בסוגר בחחים · ח"י בקולרין בשלשלן: יביאהו במצולות · ואחר שהביאהו לבבל הביאהו במצולות פי' מגדלים חזקים להיות שם כלוא וכן מצולות שלעים משגבו במצולות עין גדי: למען לא ישמע קולו · לפי שאמר מקול שאגתו אמר שלא ישמע עוד קול אל הרי ישראל ואל כמו על ואם על לדקיהו אמר הוא הנכון כי לא שב עוד לארץ ישראל מיום גלותו ואם על יהויקים גם כן נכון כי בגלות ראשונה שגלה הביאהו גם כן מלך בבל במצולות למען לא ישוב עוד לארץ ישראל ואף על פי כן השיבו אחר כן שם כי חשב שלא ימרוד בו והאמין בו ואחר כן בגלות שני תפשוהו הכשדים להוליכו בבל ואת בדרך כמו שכתוב שחוב והשלך מהלחה לשערי ירושלים ולדעת קצת המפרשים מת בבבל: אמך כגפן בדמך על מים שתולה · אמך כגפן בדמך יישראל ובלמה והמלכים הרשעים דוד ושלמה והמלכים הטובים אחר שם וכ"ף אמך כנגד ישראל והאם היא הכנסת ופירו' בדמך לגפן פוריה וענפה כן היה ענינה בתחילה עם המלכים הרשעים דוד ושלמה שהיו בדמך כמו בדמותך כמו ומורתם אצל פנה כמו בדמותך וכן ח"י כנסת ישראל בעבדה אחריתא דמיה לגפן בשתילא על מבוע דמיין ויהיה בדמך כמו ומורם לבלות שהוא כמו ומורתם אצל פנה כמו פנתה לו הוא מסקל אחר שם בסקל לו קו ורב ההי ז"ל פי' בדמך כמשמעו שהשם הוא רבוכות הטבע לפי שכל דבר ביולא מדבר אחר יש בו מרטיבות מבעו: על מים שתולה · לפיכך היתה פוריה וענפה שלא פסקו המים מתחתיה כך כנסת ישראל כל זמן שמנהיגיה היו טובים היתה מצלחת במעשיה והולכת וגדלה כמו הגפן שהיא על המים: פוריה · גדלו מן פרו ורבו והוא בשקל בוכיה לו יהיה פוריה עושה פרי לרוב וענפה שם המאור ענינה בעלת ענפים ארוכים: ויהיו לה מטות עוז לשבטי מושלי · ענפיה היו מטות עוז וחוקף וגדולה עם שבטי המושלים והם המלכים אשר בידם שבטי המוסר: ותגבה קומתו · זכר הגפן בלשון זכר ובלשון נקבה ברוב ובלשון זכר כמו אמר הנה קומתו ואמר וירא בגבהו ברוב דליותיו וכן בלשון זכר גפן בוקק ישראל וכן ויתלקט ממנו: על בין עבותים · הענף שהוא בין העבותים הוא גבוה על כל שאר הענפים והוא האמצעי שבאילן והוא הנקראת אמרת וזאת הגפן היתה קומתה על אמרת העלים והמשל כי מלכות דוד ושלמה בנו היתה עליונה על כל מלכות הגויים ועל הגבוה והגדול שבהם וכולם היו נשתעבדים תחתיה עד שהיתה נראית בגובה ובמעלה על כולם ברוב גבורים וסרים רבים וכבדים שהיו לה זהו משל ברוב דליותיו וכן תירגם יונתן הפסוק והוו בה שלטונין וגו': דליותיו · בשקל הריותיו: ותתש במימה · הנחישה הגדולה הזאת לא היתה אלא בחמה ובקלף גדול כי היתה גבוה מהכל ושבה שפלה מהכל כי לארץ השלכה וכן אמר ויתש יי' מעל אדמתם באף ובחימה ובקצף גדול ויסליכם אל ארץ אחרת כיום הזה: ורוח הקדים הובש פריה · כמו שפירשנו לא נלה בפסוק הזה כנעת בה רוח הקדים כי היא חמה ויבשה ועוד כי בכל מזרחית נפוצית לארץ ישראל: התפרקו ויבשו · דליותיו שזכר תחה בזה אש אכלתהו: מסה עזה · הוא המלך כמו שפירשנו והוא לדקיהו: ועתה שתולה במדבר · בגלות שהוא דומה להם למדבר וארץ ציה:

ותצא

רשי

ותרגם · אמו כנסת ישראל: כי נוחלה · לשון חולי: ותקח אחד מגוריה · יהויקים: כפיר שמתהו · מלך כל כפיר שבמקרא אריה בחור יגבור: וידע אלמנותיו · מעכה את הנשים והורג את בעליהן ויש פוטרין אלמנותיו כמו ארמנותיו וידע לשון פגור והרס כמו וגבוה ממרחק ידע: ועריהם החריב · שנתן חס על הארץ לתת לפרעה בכל שנה כמו שנא' במלכים: ויתנו עליו גוים סביב ממדינות · וישלח יי' בו את גדודי ארם ואת גדודי כשדים ואת גדודי מואב ואת גדודי בני עמון ויתנו עליו גוים ואיתכנשו: בסוגר · ח"י בקולרין: במצולות · להיות כלוא שם: אמך כגפן · עוד זה מן הקינה: בדמך · לשון דמיון ומשל כלומר דומה אתה למי שהיא' אמו כגפן שתולה על מים: פוריה · כמו פורה רוש לשון עושה פרי: ממים רבים · על ידי מים רבים: מטות עוז · אל שבטי מושלים · שלטונין תקיפין ומלכין נגדין: עבותי · מילות שענפיהם מרובין: ותתש · כל נחישה וגטישה הוא דבר המוטל בפיזור על פני כל הארץ: ורוח הקדים נבובך נגדו הובש את פריה · שחם את בני לדקיהו: ותצא

ויתהלך ג' ר"פ וסימן ויתהלך חנוך את האלהים אחרי הולידו · וחברו ויתהלך חנוך את האלהים ואיננו · ויתהלך בתוך אריות כפיר היה: ויתנהו ד' ג' חס' וא' מ"ל וסימ' ויתנהו על יד עשי המלאכה המפקדי' ר"פ כן כתיב · חתיכו עכדיך · ויתנהו בסיגר בחחים · ויאמר המלך ויתיבו את הכסף דדברי הימים · בתרא מ"ל: ויראו ב' בקריאה וסימ' ויראו יי' אל אברם ויאמר לזרעך אתן · ויהי אברם בן תשעים שנה ותשע שנים · ויראו אליו יי' באלוני ממרא · ויאמר אל תרד מצרימה · ויראו אליו יי' בלילה ההוא · ויראו אלהים אל יעקב עוד · ויאסר יוסף מרכבתו · בלבת אש מתוך הסנה · ויבא משה ואהרן אל אהל מועד · ויקהל עליהם קרח · ויהי בהקהל העדה על משה ועל אהרן · ויבא משה ואהרן מפני הקהל · באהל בעמוד ענן ויעמד עמוד הענן · ויראו אליו מלאך יי' · ויראו מלאך יי' אל האשה · וירכב על כרוב ויעף דשמואל · ויראו יי' אל שלמה · וחברו אל שלמה שנית · ויראו לכרובים תכנית יד · ויראו בגבהו ברב דליותיו:

בכל הוליך עמו בבלה מקצת כלי בית אלהים ומשרי הארץ: בסוגר בחחים · ח"י בקולרין בשלשלן: יביאהו במצולות · ואחר שהביאהו לבבל הביאהו במצולות פי' מגדלים חזקים להיות שם כלוא וכן מצולות שלעים משגבו במצולות עין גדי: למען לא ישמע קולו · לפי שאמר מקול שאגתו אמר שלא ישמע עוד קול אל הרי ישראל ואל כמו על ואם על לדקיהו אמר הוא הנכון כי לא שב עוד לארץ ישראל מיום גלותו ואם על יהויקים גם כן נכון כי בגלות ראשונה שגלה הביאהו גם כן מלך בבל במצולות למען לא ישוב עוד לארץ ישראל ואף על פי כן השיבו אחר כן שם כי חשב שלא ימרוד בו והאמין בו ואחר כן בגלות שני תפשוהו הכשדים להוליכו בבל ואת בדרך כמו שכתוב שחוב והשלך מהלחה לשערי ירושלים ולדעת קצת המפרשים מת בבבל: אמך כגפן בדמך על מים שתולה · אמך כגפן בדמך יישראל ובלמה והמלכים הרשעים דוד ושלמה והמלכים הטובים אחר שם וכ"ף אמך כנגד ישראל והאם היא הכנסת ופירו' בדמך לגפן פוריה וענפה כן היה ענינה בתחילה עם המ

יחזקאל כ רדק רכח

ותצא אש ממטה בדיה · הוא לדקיהו כי הוא גרם החרבן ואחריו לא היו בה מטה עז שבט למשול : קינה הוא ותהי לקינה · קינה היא בדבר הנבואה וכן היתה לקינה בעת החרבן והגלות ותירגם יונתן אחר כבייא חיליה היא נבוכדנצר ותהי לחיליא : ויהי בשנה השביעית · לגלות המלך יהויכין ובכל שנה היה אומר לו הלא יתעלה נבואה אחת להוכיחם ואף על פי שהיו ביניהם נבואות אחרות בכל שנה היתה תחלת הנבואה זאת שאמר עליה בשנת פלונית ובכל אחת מהם היה עם בני הגולה או עם זקניהם החלה בשנה החמישית לגלות המלך יהויכין וכן ויהי בשנה הששית וזקני יהודה יושבים לפני ועתה בשנה הרביעית בחמשי בעשור להדש בא אל הנביא מזקני ישראל לדרוש את יי׳ ויושבו לפני ספור החדש ויקי החדש רמז כי בזה הזמן החרב ירושלם והיה מאת יי׳ לבא בזה היום הזקנים לפני הנביא כדי שישמעו התוכחה ביום ההוא כי בעונם ובעון אבותם חרב הבית ואלה הזקנים באו לדרוש את יי׳ ונדיקים היו מאותם שגלו עם יהויכין ומה שאמר להם אם אדרש לכם בעבור עון דור אחר אולי הם באו לדרוש על הגולה אם תשוב לארץ ומה שאמר להם הבדרך הנותיכם אתם נטמאים כנגד הדור הרע אח׳ כמו שאמר למשה רבינו עליו השלום על אנה מאנתם לשמור מצותי ותורתי ובסדר עולם מי היו אלה זקני ישראל חנניה מישאל ועזרי׳ היו ויתכן שבאו לדרוש את השם בעבור הגוחרי׳ בחרן מה יהיה אחריתם הם יגלו אם לא לפיכך אמר להם הבדרך אבותיכם אתם נטמאי׳ כי אותם שגלו לבבל לא עבדו ע״ז אחר שגלו : ויהי · בן אדם · את זקני ישראל · כמו עם אדם · אל: אדרש · האל״ף בחי׳ ק: התשפט·ת׳ירגם יונתן התוכח יתהון התוכח בר אדם כלומר תרגם לשפוט אותם ברשעתם הוכח אותם על מעשיהם הרעי׳ והודיעם גם כן את תועבות אבותם כי מקדש הכעיסיני במעשי ידיהם : ואמרת · ביום בחרי בישראל · אחי״ת בקמץ חטף להפארת הקדיאה אחל ההוכחה מעת שהיו לבית בגלות מצרים ויום שבחר בהם הוא יום שלח להם הנביאים ומי הם משה אהרן ומרי׳ וזה הענין והתוכחה שהוכיחם במצרי׳ על ידי נביאיו לא ראינו אלא מדברי יחזקאל במדרש הרי שנאה זו היתה נבואה לפני המקו׳ קרוב לתשע מאות שנה משהיו במצרים עד יחזקאל והיתה אהבתו מחפה עליהם ועל ידי שהיו עתה מרבי׳ לפשוע בתעוררה השנאה ועל זה נאמר שנאה תעורר מדני׳ ועל כל פשעים תכסה אהבה : והשא ידי · כמו שנאמר אשר נשאתי את ידי לתת אות׳ לאברה׳ ליצחק וליעקב וכאן פי׳ לזרע יעקב כי

רשי

ותצא אש ממטה בדיה · מטון מלכיה ושריה באה לה הרעה : קינה היא ותהי לקינה · חיליה היא נבוכת׳ והוא לחיליה : לדרוש יי · על ברכיהם ואם אינו שומע לנו גם אנו לא נענה על עבירות שבידינו שהרי כבר מכרנו ואין לו עלינו כלום עבד שמכרו רבו ואמה שברח׳ בעלת בלוס יש לזה על זה כלו׳ ומסוף הענ׳ אתה למד מתשוב׳ שהשיב׳ והעולה על רוחכ׳ וגו׳ אם אדרש לכם בבקשתם ובסוף הספ׳ הזה הוא אומר אדרש לבני ישראל זו אחת מן המקומות המלמדי׳ אותנו שה״בה חוזר בו על הרע׳ ועל כיוצ׳ באלה ההוא אמר ולא יעשה מדר׳ רבי תנחומא : התשפט אותם · לשון ויכוח : ביום בחרי בישראל · הרי שהיתה שנאה זו כבושה לפני המקום קרוב לתשע מאות שנה משהיו במצרים עד יחזקאל והיתה אהבתו מחפה עליהם ועל ידי שהיו עתה מרבי׳ לפשוע בתעוררה השנאה ועל זה נאמר שנאה תעורר מדני׳ : ואומר אליהם · אחרון ביבא להם כבואה זו קוד׳ שנגלה הב״ה על משה בסנ׳ וזהו שכ׳ לעיל הנגלה נגליתי אל בית אביך בהיותם במצרים וגו׳ : וימרו בי · הם הרשעים רובם של ישראל שמתו בשלשת ימי אפלה כמו שנאמר ותמוש׳ עלו בני ישראל וגומ׳ אחד מתמשים ויש אומרים אחד מתמשים מאות : לבלתי אחל · שלא יתחלל שמי מאח׳ שנודעתי להם והבטחתיים להוציאם והכירו מצרים שהם עמי אילו הייתי משחית׳ היו אומרים אויביהם מבלתי יכולת בידו להוציאם : להיות

ואוציאם

דיחול רוגזי בהון בגו ארעא דמצרים: ועבדית בדיל שמי בדיל דלא יתחל לעיני עממיא די אינון ביניהון דאיתגליתי למיפרקהון לעיניהון לאפקותהון מארעא דמצרים :

ואפקיתינון

נשאתי ידי נשיאת יד ז׳ הס׳ את בקריאה בליש׳ וסי׳ נשא ידו במלך בדוד · ביום בחרי בישראל ב׳ בפסוק · ורבתריה ביום ההוא נשאתי ידי להם · וגם אני נשאתי ידי להם במדבר קדמא · על כן נשאתי ידי · וישא ידו להם להפיל · וחד כי אשא אל שמים ידי :

מה שכתן לאברהם וליצחק בעבור זרע יעקב אמר וכן אמר שם ונתתי אותם לכם מורשה אני יי׳ : ואדע להם · כודעתי להם ע״י נביאי ששלחתי להם ואשא ידי להם כמו שאמר אני יי׳ · אני יי׳ · שבועה וכן נשאתי את ידי ואשא את ידי יי״ת קיימית בימרי וכעון כי אשא אל שמים ידי ואמרתי חי אנכי לעולם : ביום ההוא · כמו שאמר לכן אמיר לבני ישראל אני יי׳ והוצאתי אתכם : נבי היא לכל הארצות · תפארת וחמדה לכל הארצות הוא כי היא הגיף האחלצי והוא משובח משאר הכופות ואוירה מזוג וטוב מכל הארצות וכן אמר יפה כוף משוש כל הארץ ותירגם יונתן נבי היא תישבחתא היא לכל מדינתא : ואומר אליהם · קודם לכן אמרתי להם על יד הנביאים הראשונים שנבחו להם משה רבינו עליו השלום : איש שקוצי עיניו השליכו · כי העינים מביאות האדם להטא כמו שאמר ולא תחורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם אשר אתם זונים אחריה׳ וכן אמר בפרשת זו כי אחרי גילוליהם לבם הולך ואמר אחר כן ואחרי גלולי אבותם היו עינם והמרו רז״ל עינם ולבם סרסורי דחטאי גינהו : ובגלולי מצרים · כתרגומו ובפולחן טעות מצרים לא תשתחוון : וימרו בי · לשפוך חמתי לכלות אפי כשל הענין במלות שונות כי כשיפוך חדש מה שבכלי הוא מכלה ממנו מה שבתוכו : והעשה · לבלתי החל · מבנין נפעל ונרי׳ התי״ת מקום פתח וכן כי תחל לזנות והם ענין חלול : אשר נודעתי ע״י הנביאים · לעיניהם · כי המצריים היו שומעים בדבר אליהם הנביאים והיו מבטיחים אותם להוציאם אף קודם משה רבינו עליו השלום כי משבח אליהם משה רבינו עליו השלום בשליחות האל לא החזיקו במבטיחם הרעים שהרי אמר ויאמן העם וישמעו כי פקד יי׳ את בני ישראל והאמינו במשה מפני האותות שעשה לעיניהם ולא עשו כן הנביאים הראשונים ובדברי רבינו ז״ל כי אף משבח אליה׳ משה רבינו עליו השלום בשליחות האל היו בהם רשעים ולא שבו מדרכם הרעה והוא מתן בג׳ ימי אפילה כדי שלא ירגו המצריים במפלתם ויתחזקו להם : והוציאם

מנחה גדולה

בזכות אבותיו ועיניו לא נשא אל גלולי בית ישראל שלא הלך בקומה זקופה ואת אשת רעהו לא טמא שלא ירד לאומנות אביו ואל אשה נדה לא קרב שלא נהנה מקופה של צדקה וכתיב צדיק הוא חיה יחיה כשהיא ר״ב מגיע למקרא זה היה בוכה ואמר מאן דעביד לכולהו הוא דחיי בחדא מיניהו לא חיי אל״ל מעתה אל הטמאו בכל אלה הכא נמי בכולהו אין בחדא מיניהו לא אלא באחת מכל אלה ה״כ באחת מכל אלה ע״כ · והנה ההכרח שהגמרא מוליא המקרא מפשטא לגמרי שבפי הפשוטא ברור נכלל באחרו מפשט ודקה וגם באמרו בחקותי יהלך ומשפטי שמר וגו׳ בכלל הכל ע״כ הרשו אותו לדברים שאינם מפורשים בתורה · ולפי זה צריכין אנו לומר שגם שאר דברים שמזכיר הכתוב שהם ג״כ אינם מצד הדין אלא לפנים משורת הדין כמו ואיש לא יוכה אפי׳ מה שלימו בבדי אונאה · תבלתו הוא יביב אפי׳ מה שאינו בשות יום ביום ובשות ליל בליל או כלי אומנות של הלוה וכן כולם יש לומר שהם לד לפנים משורת הדין וזה לדיק הוא חיה יחיה בעה״ז ובע״הב ושוא לדיק וטוב לו כיון שהוא עושה לפנים משורת הדין גם לו יעשה לפני׳ משורת הדין מן השמים שיהי׳ טוב לו בעה״ז ולא יוכה ע״כ מזכיותיו בעה״ב וז״ש חז״ל אלא אכל בזכות אבותיו לפי דקי״ל שלדיק בן לדיק הוא ושוב לו וא״כ הוא אוכל בעה״ז בזכות אבותיו משא״כ זה אל הכל אלא אכל בזכות אבותיו אלא מה שהוא לדיק וטוב לו הוא בזכות עצמו שעשה לפנים משורת הדין · והדם אל ההרים כמו אל ההרים לשון הריון שהם אבותיו שהרו אותו וילדו אותו וקרוב לזה הרשו בגמ״ר פרשה ס״ק על פסוק הנה עיני אל

ההרים אל ההרים ופירשו שם שהם האבות ואמר ועיניו לא נשא אל גלולי בית ישראל אלא הלך בקומה זקופה להפיר אקרא גלולי בית ישראל גלולי הנשים כמ״ש ויאמר ה׳ יען כי גבהו בנות ציון שהלכו בקומה זקופה ובית ישראל הלו הנשים כהו שאז״ל · ומהר״שא פי׳ לפי שדימה הגלות לעובד ע״ז כדאמרי׳ פ״ק דסוטה כל שם בו נסות הרוח כאילו עובר ע״ז כתיב הכא תועבת ה׳ כל גבה לב וכתי׳ ולא הביא תועבה אל ביתך גם ההולך בקומה זקופה כאלו דוחק רגלי הסכינה ודרש אשת רעהו לא טמא שלא ירד לאומנות אביו לפי שעי״כ לא יכל לפרנס אשתו ובא לידי קטטה עמה כמו שאז״ל כך מיסלם שערה מכדא נקיים ואתא תיגרא · ועי״כ היא הולכת ומזנה · ומהר״שא פי׳ כי דימה בכל מקום מחייתו של אדם לאשה כמו שאמר ראה חיים עם אשה כי כה תלה מחייתו כמ״ש ז״ל פרק הבא על יבמתו עזר כנגדו במה עוזרתו אדם מביא חטים מיטים כוסס וכו׳ · ואל אשה נדה לא קרב זה שלא נהנה מקופה של צדקה כלום · אפשר לומר כי בימים הקדמונים היתה הנדה מרוחקת מבני אדם וע״כ נקראתה נדה שהיא מנודה מבני אדם כדאי׳ באגרת הקדש ובמגורת המאור ואמר שם שאפי׳ אסור להמות ממלאכתה ולא אמרו רז״ל כל המלאכות שאשה עושה לבעלה נדה עושה לבעלה חוץ מהלעת המטה וכו׳ זה היה לפי שראו את העם שלא יסבלו יותר מזה בחסרון שפחות אבל המחמיר שומר מצות נפשו · הרי שראוי להחמיר ושלא להנות ממלאכות אשה נדה ובזיותר שאמרה בנדה ת״ח אסור לשאול בשלומה של נדה ר׳ נחמי׳ אומר אפי׳ הדבור מביא שמא לידי יוהנן אסור להלוך אחר הנדה ולהדוש עפרה ומי׳ ולא הוא

היגו

ואפיקתינון מארעא דמצרים ואעילתינון למדברא: ויהבית להון
ית קיימי וית דיני הודעית יתהון
דאם יעביד יתהון אנשא ויחי בהון
בחיי עלמא: ואף ית יומי שביא
דילי יהבית להון למהוי לאות בין
מימרי וביניהון למידע ארי אנא יי
מקדשהון: וסריבו על מימרי בית
ישראל במדברא בקיימי לא הליכו
וית דיני קצו דאם יעביד יתהון אנשא
וייחי בהון חיי עלמא וית יומי שביא
דילי אחילו לחדא ואמרית למישפך
חימתי עליהון במדברא
לשיצייתהון: ועבדית בדיל שמי
בדיל דלא יתחל לעיני עממיא
דאפיקתינון לעיניהון: ואף אנא
קיימית במימרי להון במדברא בדיל
דלא לאעלא יתהון לארעא די
יהבית עבדא חלב ודבש תושבחא
היא לכל מדינתא: חלף די בדיני
קצו וית קיימי לא הליכו בהון וית
יומי שביא דילי אחילו ארי בתר
פולחן טעותהון לבהון טעי: וחס
מימרי עליהון מלחבלותהון ולא
עבדית עמהון גמירא במדברא:
ואמרית לבניהון במדברא בגזרת
אבהתכון לא תהכון וית נימוסיהון
לא תטרון ובפולחן טעותהון לא
תיסתאבון: אנא יי אלהכון בקיימי
הליכו וית דיני טרו ועבדו יתהון:
וית יומי שביא דילי קדישו ויהון לאת
בין מימרי וביניכון למידע ארי אנא יי
אלהכון: וסריבו על מימרי בני
בקימי לא הליכו וית דיני לא נטרו
למיעבד יתהון דאם יעביד יתהון
אנשא ויחי בהון בחיי עלמא ית יומי
שביא דילי אחיל לון ואמרית למישפך
חימתי עליהון דיחול רוגזי בהון
במדברא: ואתיבית מחת גבורתי
ועבדית בדיל שמי בדיל דלא יתחל
לעיני עממיא דאפקית יתהון
לעיניהון: אף אנא קיימית במימרי להון במדברא לאגלאה יתהון לביני עממיא
ולברראיתהון במדינתא:

ואוציאם מארץ מצרים ואביאם אל־
המדבר: ואתן להם את־חקתי ואת־
משפטי הודעתי אותם אשר יעשה
אותם האדם וחי בהם: וגם את־
שבתותי נתתי להם להיות לאות
ביני וביניהם לדעת כי אני יהוה
מקדשם: וימרו־בי בית־ישראל
במדבר בחקותי לא הלכו ואת־
משפטי מאסו אשר יעשה אתם
האדם וחי בהם ואת־שבתתי חללו
מאד ואמר לשפך חמתי עליהם
במדבר לכלותם: ואעשה למען
שמי לבלתי החל לעיני הגוים אשר
הוצאתים לעיניהם: וגם־אני
נשאתי ידי להם במדבר לבלתי
הביא אותם אל־הארץ אשר־נתתי
זבת חלב ודבש צבי היא לכל־
הארצות: יען במשפטי מאסו ואת־
חקותי לא־הלכו בהם ואת־שבתתי
חללו כי אחרי גלולי הם לבם הלך:
ותחס עיני עליהם משחתם ולא
עשיתי אותם כלה במדבר: ואמר
אל־בניהם במדבר בחוקי אבותיכם
אל־תלכו ואת־משפטיהם אל־
תשמרו ובגלוליהם אל־תטמאו:
אני יהוה אלהיכם בחקותי לכו ואת־
משפטי שמרו ועשו אותם: ואת־
שבתותי קדשו והיו לאות ביני
וביניכם לדעת כי אני יהוה אלהיכם:
וימרו־בי הבנים בחקותי לא־
הלכו ואת־משפטי לא־שמרו לעשות
אותם אשר יעשה אותם האדם וחי
בהם את־שבתותי חללו ואמר
לשפך חמתי עליהם לכלות אפי בם
במדבר: והשבתי את־ידי ואעש
למען שמי לבלתי החל לעיני הגוים
אשר־הוצאתי אותם לעיניהם:
גם־אני נשאתי את־ידי להם
במדבר להפיץ אתם בגוים ולזרות
אותם בארצות:

יען

רשי

להיות לאות: אות גדול הוא להם שנתתי את יום מנוחתי להם למנוחה הרי היכר גדול שקדשתים לי: בחוקותי לא הלכו: כמו אותי בעגל וברפידים מלקבל את התורה והותירו מן המן: ואת שבתותי חללו: יצאו מן העם לקוט מן: וימרו בי הבנים: שבמו על דן וכן הנגמרים לבעל פעור לאחר שמתו דור המדבר: להפיץ אותם: מאז הבטחתי להפיץ כמו כי תוליד בנים ובני בנים וגו' נתתי

מסרה

אני יי' מקדשכם ד' בקריאת וסי' אך אל הפרכת אל יבא ואל ושמרו את משמרתי ולא ישאו עליו חטא: והשיאו אתם עון אשמה: וגם את שבתתי נתתי להם להיות לאות: הביא ח' קמצין בקריאה וסי' למען הביא יי' על אברהם את אשר דבר ואיתנו הוציא משם למען הביא ויאמר אבשלום ובכל איש ישראל טובה עצת אחיתופל לא תוסיפו הביא מנחת שוא: יבושו רדפי ואל אבושה אני: והיה אם שמוע תשמעון דירמיה: וגם אני נשאתי ידי: דביר המטפחת אשר עליך בתרא חס' א': תטמאו ג' קמץ וסימ' ולאלה תטמאו: אל תשמרו ובגלוליהם אל תטמאו: ובגלולי מצרים אל תטמאו: את שבתותי ב' וסי' וגם שבתותי נתתי להם להיות: את שבתתי חללו ואמר לשפך: גם ג' ר"ף בסיפ' וסימ' גם את שאי בלמתך: גם אני נשאתי את ידי תניינא דספרא: גם הם אתו ידיו:

מנחה גדולה

היינו רוצה לעשות מלאכה ולפרנס מיגיע כפיו כי אם מקופה של צדקה הרי הוא דומה לאדם כדה שהיא כלות בבית ואינה יוצאת בין הכריות ולעסוק במלאכה אלא מתפרנס ממון בעלה אף הוא כך אינו יוצא למלאכה אז למשא ומתן אלא להתפרנס מקופה של צדקה וזה שאמר ואל אדם כדה לא קרב שאינו קרב אצלה להיות כמוה כלות בבית ושלא לעשות מלאכה ולהתפרנס מאחרים אלא אינו רוצה להנות מקופה של צדקה כלום. ומהר"ש כתב דימה הצדקה לאדם כדה שנכר היה לו בה שעת כיתר אבל יתרחק עתה ממנה בעבור דמי הכדה שנה עתה כן ממון הצדקה היה לו שעת היתר בידי בעלים אבל יתרחק עתה ממנה בעבור כפשו' ודמי עניים התלוי' בזה כמתן הצריכים לצדקה יותר מעכו כ"כ: ומהר"שא מבאר כל הענין מהמלות הנאמרים בו שהם לפנים מסורת הדין וז"ל ויש לעיין בזה דהאי קרא איך יתיה דבסיפא דענינא בתיב דבהר ההוא קרא דאל הברי' לא אכל אדם חלב יונה חבלתו חוב ישיב גזילה לא יגזול כו' ואח"כ כתי' איה יתיה ולמה לא דרים בהו כדדרים בקרא אל הברי' וי"ל מטו' דכתי' לעני' ואים כי יהיה לדיק ועשה משפט וצדק' והשת' באי קרא ואים אל יוכה מלת מלת' במשפט וצדקה אירי אם עשאן בשליחות ח"ש אל יוכה דבתורה כתיב ולא תוכו אים את עמיתו דהיינו עמיתו במלות שהוא ישראל ואחותא עכו"ם שרי וקאמר דיקדים עצמו במוחר לו ואים אל יוכה בשתה אפי' עכו"ם כמו שמצינו בכמה מכמים בתלמוד שהזהירו שעות עכו"ם משום קדום הבשר ואמר חבילתו חוב ישיב מלה חוב הוא מיותר לומר שאם חבל ועבר על הבשת העבוט יקדם עצמו שישיב המשכון ויביה לו המלו' לחוב בעצמה ואמר גזיל' לא יגזול מלת גזילה הוא מיותר לומר לך בגדר הגזילה גם אם לפי דעתך חברו גזל אותך לא יורה לך היתר לגזול לחוב את חבירו ואמר לחמו לרעב יתן דהיינו מלחמו שהו' אוכל ולא מלחם אחר הבשו' ממנו ושרוש יכסה בגד לפי שיעשי' אמ' וכי תראה ערו' וכסיתו במה שכות הוא לומר שיכסהו בבגד שהו' דבר חשוב בכ"מ ב' עכ"פ ואמ' בגין רבית בגשך לא יתן ובתרבית לא יקחנו' לא אמר בשניהן אלא לשון נתינה שהוא

ואפיקתינון מארעא דמצרים: ולא חס' ואתן • ואחי בהון לחיי עלמא וכן תירגם אנקלוס ואי בהם אני יי': וגם את שבתותי • אמר וגם כי היא מתנה טובה נתנה אלהים לעמו ישראל כדי לזכור להם בו את יום המנוחה שהיא להם והוציא אותם מעבדות לחירות וזהו האות שהוא בין האל ובין ישראל שהוא קדשם והבדילם מן האומות והפרישם מגלולי מצרים ונתן להם תורה קדושה חקים ומשפטים לדיקים ואמר שבתותי המועדים כי גם הם זכר ליציאת מצרים ולפי שמלות שבת גדולה וחקולה כנגד כל המצות אמר כמה פעמים בפר' תוכחות חלול שבת: וימרו בי • בחקותי לא הלכו • שלוה אותם במורה כמו שכתוב שם שם לו חק ומשפט: חללו מאד • כי שבת ראשונה חללו שיצאו לקוט המן לפיכך אמר מאד וגם החקים והמשפטים אשר לוס עברו עליה' כמו שאמר עד אנה מאנתם לשמור מצותי ותורותי: ואומר מבואר הוא: וגם אני נשאתי את ידי להם • בדבר מרגלים שאמר ואולם חי אני ויתמלא כבוד יי' את כל הארץ: יען • מבואר הוא: ותחס עיני • ולא עשיתי אותם כלה • כי השארתי בניה' אחריהם להכיאם אל הארץ: ואומר • בחוקי • בו"יו עם הלגם וכל הענין הוא מבואר: וגם אני נשאתי את ידי להם במדבר • להפיץ אותם בגויים ולזרותם בארצות • וכן אמר דוד ע"ה ויפח ידו להם להפיל אותם במדבר ולהפיץ זרעם בגויים ולזרותם בארצות וזה לא מצאנו מבואר בתורה והגראה בעיני כי זה מה שאמר וירד העמלקי והכנעני היושב בהר ויכום ויכתו' על החרמה וכן מה שאמר וישמע הכנעני מלך ערד וגו' ויפב ממני שבי זהו ולזרותם בארצות כי בחותי הבני הרחיקו שוביהם ומכרום לשאר גויי הארצות ובדרך כי על העתיד אמר שגזר על זרעם להיותם גולים מארצם ולזרותם בארצות וזהו שאמר כי חזליד בנים ובני בנים וגו' והפיץ יי' אתכ' בעמי' וגו' ואמרו כי מה שאמר ויבכו העם בלילה ההוא ליל תשעה באב היה אמר הקדוש ב"ה אתם בכיתם בכיה של חנם אני אקבע לכם בכיה לדורות כי בתשעה באב חרב הבית ברחשונה ובשניה: יען

יען מלאכים • וחכמים • חסר י"ד: ואתן • ואחי בהם • כתרגומו וייחי בהון לחיי עלמא וכן תירגם אנקלוס ואי בהם אני יי': וגם את שבתותי • אמר וגם כי היא מתנה טובה נתנה אלהים לעמו ישראל כדי לזכור להם בו את יום המנוחה שהיא להם ובו הוציא אותם מעבדות לחירות וזהו האות שהוא בין האל ובין ישראל שהוא קדשם והבדילם מן האומות והפרישם מגלולי מצרים ונתן להם תורה קדושה חקים ומשפטים לדיקים ואמר שבתותי המועדים כי גם הם זכר ליציאת מצרים ולפי שמלות שבת גדולה וחקולה כנגד כל המצות אמר כמה פעמים בפר' תוכחות חלול שבת: וימרו בי • בחקותי לא הלכו • שלוה אותם במורה כמו שכתוב שם שם לו חק

יען · מבואר הוא: וגם אני נתתי להם חקים לא טובים · כיון שהם מאסו בחקותי מסרתי אותם ביד אויביהם שישימו עליהם חקים שלא יהיו טובים להם כמו חקי שביו
טובים להם אם היו הולכים בהם והחקים שמשימים עליהם האויבים הם המסיח שמשימים עליהם לחק בכל שנה ושנה ועבודות אחרות ומשפטים לא יחיו בהם שישימו
אויביהם מספטים וגזירות עליהם שלא יחיו בהם אלא ימותו בהם ואם היו עושים משפטי היו חייב בהם כמו שכתוב אשר יעשה אותם האדם וחי בהם: והטמאתי · אולי
אחר זה על שנגמדו לבעל פעור שנתחברו לו חבור חזק עד שהעבירו כל פטר רחם שגויתי לתתם לי לקדושה כמו שאמר קדש לי כל בכור והנה הם העבירום ממני ונתנום
לע"ז וזוהי טומאתם הכך הקדושה ופירוש והטמאתי שמתי אותם טמאים והרחקתים ממני תמורת מה שהקדשתים והם לא אבו לכך נתתי אותם טמאים ורחוקים ממני זהו שלא נזכר השבט הנגמר לבעל פעור בברכת משה רבי' עליו השלום: למען אשמם · הם עשו הכך רצוני למען שאשימם שממה כי ככר הזהרתים שאם יעברו על מצותי יהיו שממה והשממה היתה להם מיד סמוך לעונם: למען אשר ידעו אשר אני יי' · וכמו שאמרתי כן עשיתי והענשתי על עון' ונפל מן העם ארבעה ועשרים אלף השימם מבנין הפעיל מפעלי הכפל דינו בתשלומו אשימם: לכן · עוד הודיעם תועבות אבותם מבנאו לארץ: ואביאם אל הארץ · ויתנו שם כעס קרבנם שהיו מכעיסים אותי בקרבנם שהיו מקריבים לע"ז כמשפט הגויים אשר הורשתי מפניהם: ואמר אליהם מה הבמה · כשראיתי שהם מקריבי' לעבודה זרה בכל מקום ואני יחדתי להם מקום מיוחד לשמי והם עשו הפך מצותי בשני פנים בעשות להם במה בכל מקום ואפילו לשמי ועוד שהקריבו בהם לאלהים אחרים אמרתי להם מה הבמה מי נוה אתכם לעשות במה גבוה הלא נותי אתכם מזבח אדמה תעשה לי אלא שאתם למדים ממעשי הגוי' לעשות מזבח גבוה שנקרא במה לגבהותו או שהוא על הרים גבוהים כי לשון במה הוא לשון גובה כמו ירכיבהו על במותי ארץ העלה על במותי עב ומחוך שלמדתם מהגויים לעשות במה כמותם למדתם מהם גם כן לעשותם בכל מקום ועוד לעבוד בהם לאלהים אחרים: אשר אתם הבאים שם · אמר כנגד העובדים בהם אתם הם הבאים שם לא שומרי מצותי שאינו' באים אלא במקו' המיוחד לי: ויקרא שמה במה עד היום

רשי

נתתי להם חוקים לא טובים · מסרתים ביד יצרם להכשל בעונם וכן ת"י מסרתיכון ביד יצרהון טפשא ואזלו ועבדו גזירן דלא תקנן ונימוסין דלא יתקיימו בהון: והטמאתי אותם במתנותי' אותם מתנו' שהקקתי להם לקדש לי כל בכור מסרתים ביד יצרם להעבירם לאות' בכורות למולך הרי חקים לא טובים: למען אשמם · אשומם ואחריב אותם אשמם לשון שמם' והמפרשו לשון אשמה טועה הוא שהאל"ף הוא מסרשי התיבה: אשר ידעו · כשאביא עליהם הרעה: עוד זאת · הוסיפו לעשו' כשהביאותי' אל הארץ: ויקרא שמה במה · לשון נגאי כלומר במה היא במשבת: הבדרך אבותיכם וגו' · לשון תמיה וכי כך הגון שבדרך אבותיכם אתם נטמאים ואני אדרש לכם להשיב על שאלתכ': ובשאת מתנותיכם · ובלקיחת מתנותיכם שהיה לכם לתת לי ואתם לוקחים אותם ממני להעביר בכורותיכם לע"ז: והעולה על רוחכם · והעולה בגל דעתכם: נהיה כגויים · בפרוק עולו מעל צוארינו מאחר שנלחנו מעליו: היה לא תהיה · כי ככר קבלת עליכם מדעתכם ביפוי יהושע כמו שנאמר ויאסוף יהושע את כל שבטי ישראל וכל הענין: מדבר

מסרה

יחיו ז' בקריאה וסימ' ויאמרו אליהם הנשיאים יחיו · מתים בל יחיו רפאים · יחיו מתיך נבלתי · יי' עליהם יחיו · וגם אני נתתי להם חקים לא טבים · אבותיכם אאיה הם · מרוע רשעים יחיו נתקו: וכל עץ ה' בקריאה וסימ' והערים יהרסו · והכיתם כל עיר מבצר · רנו שמים כי עשה יי' · ואביאם אל הארץ · ואמרת ליער הנגב: מתנותיכם ר' כ' מ"ל וכ' חסר וסימ' מלבד שבתות יי' ומלבד · ואתם בית ישראל ענפיכם: ובשאת מתנותיכם בהעביר · מכל מתנותיכם תרימו את כל תרומת יי' · ב' קרמא מלאים: כגוים ג' בקריאה וסימ' כגוים אשר יי' מאביד מפניכם כן · והעלה על רוחכם · ויקטרו שם בכל במות:

הזה · כי להרגל הלשון בהם נקרא אף הנעשה בשמי במה עד היום הזה כי נאמר בדברי שמואל הרמתה ונאמר בדבר שלמה הבמה אשר בגבעון ונאמר רק הבמות לא סרו
מהרגל מה שעשו אותם מתחלה לשם ע"ז לא הניחו לעשותן אפילו בימי המלכים שהיו עושים היטב בעיני יי' היו עושים אותם לשמי: לכן אמור אל בית ישראל · על אותם
שהיו עדיין בארץ ישראל אמר כמו שפירשנו אמר איך אדרש לכם ואתם עדיין ברשעתכם: נטמאים · בשוא המ"ם כמו הנמצאים בשושן: ובשאת מתנותיכם · ענין
הכטילה והתרומה: והעולה על רוחכם היו לא תהיה · המחשבה הרעה שעולה על רוחכם לא תהיה ולא תתקיים: על רוחכם · כמו על לבבכם כמו שתרגם יונתן כי
הרוח שוכנין בלב: אשר אתם אומרים נהיה כגויים · אתם חושבים לנחת מרשותו ושלא תהיו לי לעם שאתם רוחים הגויים מלכיה' בעבודות ע"ז כמ"ש אחז כי אלהי ארם
הם מעזרים אותם להם אוהב שיעזרוני ולא כן הדבר כי אומות העולם אינני משגיח עליהם מפחיתותם אלא כשיש להם דבר על ישראל לפקוד עליהם
כונם כשישראל עושים רצוני אבל כשעוברי' על מצותי אגביר הגוי' עליה' להצלחת' לא לטובת' אלא לרעת ישראל אבל הם בעצמ'לא אשגיח עליה' אלא אם כן יהיה חטא גדול
כמו דור המבול וסדום ועמורה וכן מצאנו בדברי רז"ל שאני גויים דלא מקפיד דינא עלייהו אבל ישראל שנקחתי' מבית עבדי' להיות לי לעם סגולה מכל העמי' ואני אהיה
להם לאלהי' עיני תמיד עליה' לטובה ולרעה כמו שאמר בנבואת עמוס רק אתכ' ידעתי מכל משפחות האדמה על כן אפקוד עליכ' את כל עונותיכ' והם תרצו לנחת מעבודתי
לא אתן לכם רשות בזה כי אף על פי שתהיו ימים רבים בגלות בין העמי' לא אשבתו מהיות גוי כי אפילו יגאו מעטי' מכם מן הכלל כללכ' יהיה גוי לפני כל הימי' ובחזקה
אמלוך עליכם ואגרוף אתכם בהוציאי אתכם מן הגלות וברותי מכם המורדים והפושעים בי: אני אני

מנחה גדולה

שבתותי הוא אצלי לכלול מצות השבת ביום השביעי ומצות השמיטה בשנה השביעית והיובל גם כן כי כלם אם כפי הימים ואם כפי השנים היו שבתות ה' וכלם היו רמז לחדוש העולם ע"כ:
ולע"ד אמרו שבתותי לרמז מה שאמרו ז"ל פ' כל כתבי אלמלא מעמדו ישראל שני שבתות כהלכתן מיד נגאלים שנ' כה אמר ה' לסריסים אשר ישמרו את שבתותי וכתי' בתרי'
והביאותים אל הר קדשי וגו' · וז"ש וגם את שבתותי וגו' בשתי שבתות בלבד היו יכולין לזכות בעצמן ולא עשו ומה שאמר וגם את שבתותי וגו' לפי שאמרו ז"ל במדרש שהיתה התורה אומרת לפני הקב"ה זה פוגה לברמו וזה לזיתתו ומי יעסוק בתורה ואמר לה הקב"ה שבת יהיה בת זוגך כי בשבת הם בטלים ממלאכה ויש להם פנאי ללמוד וע"כ בשבת ניתנה תורה לישראל ואנו אומרי' בשבת יומת מסה במתנה חלקו כי עיקר העסק בתורה מכל ישראל היא בשבת עכ"פ כשאינם יכולין לעסוק בה בחול מפני טרדת הפרנסה וע"כ אמר שאמר ואתן להם את חוקתי וגו' אמר וגם את שבת בלומר גם עוד את זאת עשיתי להם תיקון לעסוק בתורה ולהגיע עי"כ לחיות בהם והיא את שבתותי נתתי להם וגו' שעי"כ הם פנויים ממלאכתם ויכולין לעסוק בתורה וז"ש ויאמרו בי בית ישראל וגו' שלא עסקו בתורה כי בחול היו טרדים בעסקיהם ואת שבתותי חללו שגם בשבת עסקו במלאכתם ועי"כ לא היו פנויים לתורה:

ובעל כלי חמדה ז"ל כתב וגם את שבתותי וגו' יש לדקדק שבפסוק הזה אז שנתן להם את השבתות לדעת כי אני ה' מקדשים ובסמוך הוא אומר ואת שבתותי קדשו והיו לאות וגו' לדעת כי אני ה' אלהיהם שהטעמים הללו מתחלפים וע"ק אומר וגם אני נשאתי את ידי להם במדבר וגו' יען במשפטי מאסו ואת שבתותי חללו כי אחרי גלוליהם לבם הולך שלא מלאתו בשיאת יד ושבועה על שילוג שבת כי אם על עון המרגלים וע"ק שנה ושלש ורבע בענין הזה

שבתותי הוא אצלי לכלול מצות השבת ביום השביעי ומצות השמיטה בשנה השביעית והיובל גם כן כי כלם אם כפי הימים ואם כפי השנים היו שבתות ה' וכלם היו רמז לחדוש העולם ע"כ:
ולע"ד אמרו שבתותי לרמז מה שאמרו ז"ל פ' כל כתבי אלמלא מעמדו ישראל שני שבתות כהלכתן מיד נגאלים שנ' כה אמר ה' לסריסים אשר ישמרו את שבתותי וכתי' בתרי'
והביאותים אל הר קדשי וגו' · וז"ש וגם את שבתותי וגו' בשתי שבתות בלבד היו יכולין לזכות בעצמן ולא עשו ומה שאמר וגם את שבתותי וגו' לפי שאמרו ז"ל במדרש שהיתה התורה אומרת לפני הקב"ה זה פוגה לברמו וזה לזיתתו ומי יעסוק בתורה ואמר לה הקב"ה שבת יהיה בת זוגך כי בשבת הם בטלים ממלאכה ויש להם פנאי ללמוד וע"כ בשבת ניתנה תורה לישראל ואנו אומרי' בשבת יומת מסה במתנה חלקו כי עיקר העסק בתורה מכל ישראל היא בשבת עכ"פ כשאינם יכולין לעסוק בה בחול מפני טרדת הפרנסה וע"כ אמר שאמר ואתן להם את חוקתי וגו' אמר וגם את שבת בלומר גם עוד את זאת עשיתי להם תיקון לעסוק בתורה ולהגיע עי"כ לחיות בהם והיא את שבתותי נתתי להם וגו' שעי"כ הם פנויים ממלאכתם ויכולין לעסוק בתורה וז"ש ויאמרו בי בית ישראל וגו' שלא עסקו בתורה כי בחול היו טרדים בעסקיהם ואת שבתותי חללו שגם בשבת עסקו במלאכתם ועי"כ לא היו פנויים לתורה:

ובעל כלי חמדה ז"ל כתב וגם את שבתותי וגו' יש לדקדק שבפסוק הזה אז שנתן להם את השבתות לדעת כי אני ה' מקדשים ובסמוך הוא אומר ואת שבתותי קדשו והיו לאות וגו' לדעת כי אני ה' אלהיהם שהטעמים הללו מתחלפים וע"ק אומר וגם אני נשאתי את ידי להם במדבר וגו' יען במשפטי מאסו ואת שבתותי חללו כי אחרי גלוליהם לבם הולך שלא מלאתו בשיאת יד ושבועה על שילוג שבת כי אם על עון המרגלים וע"ק שנה ושלש ורבע בענין הזה

מי אני · ובחמה שפוכה · לכלות הפושעים והמורדים : והוצאתי · אשר נפוצותם בם · בחולם הפ"א ויבא בשורק כמו ובחכמתי כי נבונותי : והבאתי אתכם אל מדבר
העמים · כשהוציאתכם מן העמים לא תביאתכם אל אדמת ישראל עד שאשפוט התכם במדבר העמים שם אקח משפטי מכם ואכלה המורדים והפושעים שאמצא בכם ואקח
משפטי מכם במדבר במקום שאין שם אדם ולא עובר ושב כדי שלא ירחו הגויים ברעתכם ויטמחו לכם זהו שאמר ונשפטתי אתכם שם פנים אל פנים כלומר ביני וביניכם
בייחוד בלא אמצעי וכן ודבר יי אל משה פנים אל פנים בלא אמצעי וענין ונשפטתי אוליעכם מעשיכם הרעים שעברתם על תורתי בגלות ואקח נקמתי מכם שם במדבר :

כאשר · מבואר הוא : והעברתי
אתכם תחת השבט · על דרך
כל אשר יעבור תחת השבט
כלומר כמו הצאן שהמונה אותם
אותו שבט בידו ומונה אותם
אחד אחד והשפירו מוגיה
למעשר כן אמנה אתכם והחוטא
יאבד וזה הענין על דרך משל
וכן הענין ירמיהו עוד תעבורנה
הצאן עוד ידי מונה אמר יי'
ותירגמ' יונתן ואנא עליכון נזיר'
דיני ואגיל יתכון במסורת
קיימא : במסרת הברית · אסר
האל"ף פ"א הפעל ומשפטו
במסורת והוא שם בשקל
מגורת שק יפירושו אסור
אתכם בברית שלא תלאו מאנה
לעולם : יברותי · שרשו ברר
ר"ל הברור מכם המורדים
והפושעים לעליתם במדבר :
מארץ מגוריהם אוציא אותם
מארץ גלותם שלא אכנס בין
אויביהם שלא ישחטו לשם : לא
יבוא · דרך כלל כמו לא יבואו
ובמסרה י"ד סבירין לשון רבי'
ואחס · לפי שדבר עד הנה על
בניהם העתידי' לצאת מהגלות
שב להיכיח בפסוק זה הדור ההו'
שהיו בירושל' לפיכך אמר ואתם
איש גלוליו לכו עבדו הצווי הזה
איני דרך מצוה רצוניה כי אם
דרך גזיה כמו שמח בחור
בילדותך ר"ל שמח ותראה מה
יקרך באחריתך אז פירו' טוב
הוא שתעבדו גלוליכם לבד ולא
שתביאו לי מתנותיכם ותעבדו
גלוליכם כי זה חלול יי' · ופירו'
ואחר אם איגכם שומעים אל וי"ו
ואחר כוי"ו ויש אברהם את
עיניו · ואם כענין אשר כמו עד
אם דברתי דברי ויונתן תירגם
ובתר דתבתון ליתיכון נכון
לקבלא למימרי : כי בהר קדשי
עתה איגני רוצה במתנותיכם
אבל כשיהיו ישראל בהר קדשי
בשובם מהגלות שם ארצם : שם
ארצם · שם ארצה אותם על ידי
קרבנותיהם ומעשיה' הטובים ·
ומה שאמר בהר מרו' ישראל לפי
שבית המקדש גבוה מכל ארץ
ישראל וארץ ישראל גבוה מכל
הארצות : שם יעבדוני כל בית
ישראל כלה בארץ · לפי שאמר
למעלה וברותי מכם המורדים
והפושעים כי אמר הנה כל בית
ישראל כלה לפיכך אמר בארץ
חיות שיזכו לשוב בארץ לא יחסר
מהם אחד אלא כלם יעבדוני
שם ואמר כל בית ישראל ואמר
כלה בשבי ילכו כל מלכי גויים כלם והדמתי להם וחזוק הענין בזה הדבר לומר כי אע"פ כן בחלחתת גוג ומגוג לא יחות מהם אחד ואע"פ
שיהיו בצרה וי"ת בארץ בארעא חייא : ושם אדרוש · אראה שיקריבו לפני כאילו אני דורש קרבנותיה כי בהיות מעשיהם טובים יערבו לי זבחיהם והרומותיהם : ואת
ראשית מתנותיכם · מה שתשאו ותרימו לי בראשית הבכורים והעיסה וי"ת ויה ריש מתנותכון : בריח ניחח · ינקו שתי בכם לעיני הגויים · זה יהיה במלחמת גוג ומגוג כמו
שאמר ואת שם קדשי אודיע בתוך עמי ישראל : וידעתם · מבואר הוא : וזכרתם · ונקטתם בפניכם · עניין כריתה כמו אשר יקוט כשלו ופי' תהיו נכרתים בעיניכם
כלומר תתשבו בעיניכם כשתזכרו רעותיכם שתהיו רואיים להברת מן העולם וי"ת ותידנקון ותהון חזן בכל ביתתכון דעבדתון : וידעתם · מבואר הוא : ויהי

מנחה גדולה

במנוחתו לא יסכנו ערלים וכו' בחופן שהכל תלוי בחילול שבת ותלה ב"כ בחילול שבת עון המרגלים כי עון המרגלים גדול מכשל הוא וכמו שפירשו ז"ל בפסוק כי חזק הוא ממנו כב יכול המרגלים כי עון המרגלים גדול מכשל הוא וכמו שפירשו ז"ל בפסוק כי חזק הוא ממנו כב יכול
כלפי מעלה שבקפקו ביכולת אלהי שאלו ידעו שהוא יכול לא היו ירחים מהגפילים בני ענק ז"ש
וגם אני כשאתי את ידי וגו' לבלתי הביא אותם אל הארץ וגו' יען דעבירה חמורה היא אותה של
מרגלים כי בחטאי מקשו ואת חוקותי וגו' והכל כפשוט לכם יען שנאת שבתותי חילולו כי אחרי
גילוליהם לבם הולך ולבם כופר בה' והורו זה בחילול שבת המורה על מציאות ה' המתגלה מציאות
אלין · ולא יכולת על כל כמו שאמרו יהושע וכלב כי יכול נוכל לה ר"ל כי יכול הוא הקב"ה
ובעזרתו נוכל לה הפך מה שהאמינו המרגלים והבוכים בגילה הבות בחופן שהם הורו בחילול
שבת על רוב תכונתם ותמונתם אחרי גילוליהם דהיינו ע"ז לבם הולך ולכך היו חייבים כליה
אלא ותחס עיני עיני לשון יחיד לא הבני עינים יחד שאינם כדאי כיון שהם כופרים ואחרי גלולי'
לבם הולך לעותת זה הזהרתי את בניהם ואו' אל בניהם וגו' אני ה' אלהיכם שהוא מציאות ה'
באני ה' ומשגיח באלהיכם בחוקתי לנו וגו' ואת שבתותי קדשו שהוא העיקר והגה נתתם לכם
שאם בשמירת שבת מה אלא היה לאבותיכם כי לאבותיכם היה השבת לדעת ידיעת כי אני ה'
מקדשם לא ידיעת מציאות ה' והשבחתו כי כבר קיימו וקבלו עליהם אלו העיקרים במה שראו
אותות ומכות מצרים אתכם אתם בניהם התפקפקים ביכולת הש"ת הגה ואת שבתותי קדשו
לדעת כי אני ה' אלהיכם אני ה' על מציאות ה' ואלהיכם ביחוד משגיח בכם ועל זה ישובו למרות
אבי כבודו ז"ש ויאמרו בני הבנים וגו' היינו בתחלוקת קרת ושמין מעור וכיוצא והכל תלוי ג"כ בחילול

רשי

מדבר העמים · הוא המדבר
שהלכו בו ארבעי' שנה וכן ביבת
הוסע והולכתיה המדבר : תחת
השבט · שתהיו כפופים לי
ולמוסרי : במסורת הברית ·
בברית שמסרתי לכם : וברותי ·
לשון ברירה : מארץ מגוריהם ·
מארץ גלותם אוליח חות' ואחית'
במדבר : לכו עבדו : ואל תרמו
לאומות שאתם נקראים על שמי
בבואכם אל הגביה לשחול לו
תורה ואחר שהוא אומר לכם
דברי אינכם שומעי' אלי בענין
שנאמר והנך להם כשיר עגבים
וגו' שומעין את דבריך ועושים
איכם אותם : במתנותיכם
ובגלוליכם · שאתם מפרישים
הבכורות בשם בכורה כאשר
לוית אתכם ומשנקרא שמי על
הדבר אתם מקריבים אותם
לעבודת זרה : מתנותיכם · כמו
משאתותיכם · לשון מזון כמו
שארה כסותה ועונתה לא יגרע
וכן חברו מנחם : ונקטתם · לשון
קטט' לשון אחר כתרגו' ותידקון
וכן ת"י הנלחקי דמוני"ר בלע"ז :

דרך

מסרה

פנים אל פנים ה' וסימ' כי ראיתי
אלהים פנים · ודברי יי' אל משה
פנים אל · ולא קם נביא עוד
בישראל כמשה · ויראו גדעון כי
מלאך יי' · ונשפטתי אתכם שם
פנים אל פנים : יבא י"ד סבירין
יבאו לשון רבים וסימ' בסדר
שמיני : ואת שם ד' בקריאה וסי'
ואת שם השני קרא אפרים · ואת
שם אהרן תכתב על מטה לוי ·
ואת שם קדשי לא תחללו · ואת
שם קדשי אודיע בתוך : אדרוש
ג' מ"ל בקרי' בליש' וס' ושם
אדרוש את תרומתיכם : ואחר כל
ירוק ידרוש · בי בכם נדרוש
לאלהיכם : אל אדמת ח' וסימ'
נמסר לעיל בסיפרא סימ' י"ב ·
ג' מלין מן י"א אתין וסימן
וכעלילותיכם הנשחתות
וכתיעבותיהן עשים
והאה שדרפנים והפחות :

הבעלילותיכם
לי' הוה תל
מן ב' תלין
מן י"ח מתוק

חַי־אָנִי נְאֻם אֲדֹנָי יְהוִה אִם־לֹא בְּיָד
חֲזָקָה וּבִזְרוֹעַ נְטוּיָה וְבְחֵמָה שְׁפוּכָה
אֶמְלוֹךְ עֲלֵיכֶם׃ וְהוֹצֵאתִי אֶתְכֶם
מִן־הָעַמִּים וְקִבַּצְתִּי אֶתְכֶם מִן־
הָאֲרָצוֹת אֲשֶׁר נְפוּצוֹתֶם בָּם בְּיָד
חֲזָקָה וּבִזְרוֹעַ נְטוּיָה וּבְחֵמָה שְׁפוּכָה׃
וְהֵבֵאתִי אֶתְכֶם אֶל־מִדְבַּר הָעַמִּים
וְנִשְׁפַּטְתִּי אִתְּכֶם שָׁם פָּנִים אֶל־פָּנִים׃
כַּאֲשֶׁר נִשְׁפַּטְתִּי אֶת־אֲבוֹתֵיכֶם
בְּמִדְבַּר אֶרֶץ מִצְרָיִם כֵּן אִשָּׁפֵט אִתְּכֶם
נְאֻם אֲדֹנָי יְהוִה׃ וְהַעֲבַרְתִּי אֶתְכֶם
תַּחַת הַשָּׁבֶט וְהֵבֵאתִי אֶתְכֶם בְּמָסֹרֶת
הַבְּרִית׃ וּבָרוֹתִי מִכֶּם הַמְּרִדִּים
וְהַפֹּשְׁעִים בִּי מֵאֶרֶץ מְגוּרֵיהֶם אוֹצִיא
אוֹתָם וְאֶל־אַדְמַת יִשְׂרָאֵל לֹא יָבוֹא
וִידַעְתֶּם כִּי־אֲנִי יְהוָה׃ וְאַתֶּם בֵּית־
יִשְׂרָאֵל כֹּה־אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה אִישׁ
גִּלּוּלָיו לְכוּ עָבְדוּ וְאַחַר אִם־אֵינְכֶם
שֹׁמְעִים אֵלָי וְאֶת־שֵׁם קָדְשִׁי לֹא
תְחַלְּלוּ־עוֹד בְּמַתְּנוֹתֵיכֶם וּבְגִלּוּלֵיכֶם׃
כִּי בְּהַר קָדְשִׁי בְּהַר מְרוֹם יִשְׂרָאֵל מ
נְאֻם אֲדֹנָי יְהוִה שָׁם יַעַבְדֻנִי כָל־בֵּית
יִשְׂרָאֵל כֻּלֹּה בָּאָרֶץ שָׁם אֶרְצֶם וְשָׁם
אֶדְרוֹשׁ אֶת־תְּרוּמֹתֵיכֶם וְאֶת רֵאשִׁית
מַשְׂאֹתֵיכֶם בְּכָל־קָדְשֵׁיכֶם׃ בְּרֵיחַ
נִיחֹחַ אֶרְצֶה אֶתְכֶם בְּהוֹצִיאִי אֶתְכֶם
מִן־הָעַמִּים וְקִבַּצְתִּי אֶתְכֶם מִן־
הָאֲרָצוֹת אֲשֶׁר נְפוּצֹתֶם בָּם וְנִקְדַּשְׁתִּי
בָכֶם לְעֵינֵי הַגּוֹיִם׃ וִידַעְתֶּם כִּי־
אֲנִי יְהוָה בַּהֲבִיאִי אֶתְכֶם אֶל־אַדְמַת
יִשְׂרָאֵל אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נָשָׂאתִי אֶת־
יָדִי לָתֵת אוֹתָהּ לַאֲבוֹתֵיכֶם׃
וּזְכַרְתֶּם־שָׁם אֶת־דַּרְכֵיכֶם וְאֵת כָּל־
עֲלִילוֹתֵיכֶם אֲשֶׁר נִטְמֵאתֶם בָּם
וְנִקֹּטְתֶם בִּפְנֵיכֶם בְּכָל־רָעוֹתֵיכֶם
אֲשֶׁר עֲשִׂיתֶם׃ וִידַעְתֶּם כִּי־
אֲנִי יְהוָה בַּעֲשׂוֹתִי אִתְּכֶם לְמַעַן
שְׁמִי לֹא כְדַרְכֵיכֶם הָרָעִים
וְכַעֲלִילוֹתֵיכֶם הַנִּשְׁחָתוֹת בֵּית
יִשְׂרָאֵל נְאֻם אֲדֹנָי יְהוִה׃

ויהי

קַיִּים אֲנָא אָמַר יְיָ אֱלָהִים אִם לָא בְּיַד
תַּקִּיפָא וּבְדְרָעָא מְרוֹמְסִי בְּרוּגְזָא שְׁפִיךְ
אֶמְלוֹךְ עֲלֵיכוֹן׃ וְאַפֵּיק יָתְכוֹן מִבֵּינֵי ל"מ"ה"מ"
עַמְמַיָּא וְאַכְנֵיש יָתְכוֹן מִן מְדִינָתָא נ
דְּאִתְבַּדַּרְתּוּן בְּרַחוֹן בְּיַד תַּקִּיפָא
וּבְדְרָעָא מְרוֹמְסִי בְּרוּגְזָא שְׁפִיךְ׃
וְאָעִיל יָתְכוֹן לְמִדְבַּר עַמְמַיָּא
וְאִתְפְּרַע מִנְכוֹן תַּמָּן אַפִּין בְּאַפִּין׃ ה
כְּמָא דְּאִתְפְּרַעִית מִן אֲבָהָתְכוֹן
בְּמִדְבְּרָא אַרְעָא דְּמִצְרַיִם כֵּן אִתְפְּרַע
מִנְכוֹן אָמַר יְיָ אֱלָהִים׃ וַאֲנִיחַ עֲלֵיכוֹן ו
גְּזֵרַת דִּינִי וְאָעִיל יָתְכוֹן בְּמָסוֹרַת
קְיָמָא׃ וְאַפְרֵישׁ מִנְכוֹן דְּיַמְרְדוּן וְדִי
שַׁקְרוּ בְּמֵימְרִי מֵאַרְעָא תּוֹתְבוּתְהוֹן ז
אַפֵּיק יָתְהוֹן וְלְאַרְעָא דְּיִשְׂרָאֵל לָא
יֵעָלוּן וְתִידְעוּן אֲרֵי אֲנָא יְיָ׃ וְאַתּוּן ח
בֵּית יִשְׂרָאֵל כְּדֵנָן אָמַר יְיָ אֱלָהִים גְּבַר
פּוּלְחַן טַעֲוָתֵיהּ אֵיזִילוּ פְּלַחוּ וּבָתַר ט
דְּתַבְתּוּן לֵיתֵיכוֹן צָבְנוּ לְקֻבְלָא לְמֵימְרִי
וְיָת שְׁמָא דְּקוּדְשִׁי לָא תְחַלְּלוּן עוֹד י
בְּמַתְּנָתְכוֹן וּבְטַעֲוָתְבוֹן׃ אֲרֵי בְּטוּר
קוּדְשִׁי בְּטוּר קוּדְשָׁא דְּיִשְׂרָאֵל אָמַר
יְיָ אֱלָהִים תַּמָּן יִפְלְחוּן קָדְמַי כָּל בֵּית יא
יִשְׂרָאֵל כּוּלְהוֹן בְּאַרְעָא הַיָּא תַּמָּן
יִתְקַבֵּל קוּרְבָּנֵיהוֹן בְּפַרְיָא וְתַמָּן
אֶתְבַּע יָת אַפְרָשׁוּתְכוֹן וְיָת רֵישׁ
אַצְוָתְבוֹן בְּכָל קוּדְשֵׁיכוֹן׃ קוּרְבָּן יב
לְרַעֲוָא יִתְקַבֵּל קוּרְבָּנְכוֹן בְּסַרְיָא כַּד
אַפֵּיק יָתְכוֹן מִבֵּינֵי עַמְמַיָּא וְאַכְנֵיש
יָתְכוֹן מִן מְדִינָתָא דְּאִתְבַּדַּרְתּוּן בְּהֵן יג
וְאִתְקַדַּשׁ בְּכוֹן לְעֵינֵי עַמְמַיָּא׃
וְתִידְעוּן אֲרֵי אֲנָא יְיָ כַּד אָעִיל יָתְכוֹן
לְאַרְעָא דְּיִשְׂרָאֵל לְאַרְעָא דְּקַיְּמִית
בְּמֵימְרִי לְמִתַּן יָתָהּ לַאֲבָהָתְכוֹן׃
וְתִידְכְּרוּן תַּמָּן יָת אוֹרְחָתְכוֹן וְיָת כָּל יד
עוֹבָדֵיכוֹן דְּאִסְתָּאַבְתּוּן בְּהוֹן
וְתִידְנְקוּן וּתְהוֹן חֵזֶן בְּכָל בִּישָׁתְכוֹן
דַּעֲבַדְתּוּן׃ וְתִידְעוּן אֲרֵי אֲנָא יְיָ כַּד טו
אַעְבִּיד עִמְּכוֹן בְּדִיל שְׁמִי לָא
כְּאוֹרְחָתְכוֹן בִּישָׁתָא וּכְעוֹבָדֵיכוֹן
מְחַבְּלַיָּא בֵּית יִשְׂרָאֵל אָמַר יְיָ אֱלָהִים׃

והוה

דרשי

מדבר העמים · הוא המדבר
שהלכו בו ארבעי' שנה וכן ביבת
הוסע והולכתיה המדבר : תחת
השבט · שתהיו כפופים לי
ולמוסרי : במסורת הברית ·
בברית שמסרתי לכם : וברותי ·
לשון ברירה : מארץ מגוריהם ·
מארץ גלותם אוליח חות' ואחית'
במדבר : לכו עבדו : ואל תרמו
לאומות שאתם נקראים על שמי
בבואכם אל הגביה לשחול לו
תורה ואחר שהוא אומר לכם
דברי אינכם שומעי' אלי בענין
שנאמר והנך להם כשיר עגבים
וגו' שומעין את דבריך ועושים
איכם אותם : במתנותיכם
ובגלוליכם · שאתם מפרישים
הבכורות בשם בכורה כאשר
לוית אתכם ומשנקרא שמי על
הדבר אתם מקריבים אותם
לעבודת זרה : מתנותיכם · כמו
משאתותיכם · לשון מזון כמו
שארה כסותה ועונתה לא יגרע
וכן חברו מנחם : ונקטתם · לשון
קטט' לשון אחר כתרגו' ותידקון
וכן ת"י הנלחקי דמוני"ר בלע"ז :

דרך

מסרה

פנים אל פנים ה' וסימ' כי ראיתי
אלהים פנים · ודברי יי' אל משה
פנים אל · ולא קם נביא עוד
בישראל כמשה · ויראו גדעון כי
מלאך יי' · ונשפטתי אתכם שם
פנים אל פנים : יבא י"ד סבירין
יבאו לשון רבים וסימ' בסדר
שמיני : ואת שם ד' בקריאה וסי'
ואת שם השני קרא אפרים · ואת
שם אהרן תכתב על מטה לוי ·
ואת שם קדשי לא תחללו · ואת
שם קדשי אודיע בתוך : אדרוש
ג' מ"ל בקרי' בליש' וס' ושם
אדרוש את תרומתיכם : ואחר כל
ירוק ידרוש · בי בכם נדרוש
לאלהיכם : אל אדמת ח' וסימ'
נמסר לעיל בסיפרא סימ' י"ב ·
ג' מלין מן י"א אתין וסימן
וכעלילותיכם הנשחתות
וכתיעבותיהן עשים
והאה שדרפנים והפחות :

הבעלילותיכם
לי' הוה תל
מן ב' תלין
מן י"ח מתוק

ויהי דבר יי׳ · בן אדם שים פניך דרך תימנה · הנביא היה בבבל ואמר לו האל שיפנה דרך דרום והיא ירושלם שהיא דרומה של בבל כי בבל היא לפונית לירושלם כמו שאת׳ מצפון תפתח הרעה אם כן ירושלם היא דרומה של בבל : והטף אל דרום · ענין דבור וכן אל תטיפו יטיפון : והנבא אל יער השדה נגב · קרא ירושלם יער השדה דרך משל כמו היער שים בו עצים טובים ורעים כן בירושלם צדיקים ורשעים וגם הצדיקי׳ שהיו מעטי׳ בעון הרשעים שהיו רבים נספו בכללם כמו שאמר כי עד צדק ישוב משפט וכן אמר המלאך ללוט פן תספה בעון העיר ותירגם יונתן שים פניך קביל נבואה ותרגם והטף ואליף ואמר תימנה דרום נגב בכל הענין במלות שונות לחזק כמנהג הנבואות בכל מקום : ואמרת · הנני מליץ בך הם · ענין הדלק׳ והבערה כמו וילת אש בעיון : כל עץ לח וכל עץ יבש · משל כמו שפירשנו לצדיקי׳ ולרשעים ויונתן תירגם הא אגא מגרי בך עמא דתקיף כחישתא ויקטול בך כל גבר עתיר וכל גבר מסכן לא ימנע בשלהוביתא דמשליא ובמקלת נוסחתו׳ הא אגא מדליק בך אשתא ותקטיל בך כל אילן רעב וכל אילן יבש לא תטפי לשלהוביתא׳ דמשליא : לא תכבה להבת שלהבת · כפל הענין במלות שונות לחזק הדבר כי להבת כמו שלהבת בלות׳ האש לא תכבה כי בכל עת העלה להבת עד שיכלו כלם בין גלות ובין חרב : ונצרבו בה כל פנים · מן צרבת השחין היא ועל שפתיו כאש צרבת ענין שריפה ופירושו אותם שלא ימותו ישרפו פניהם מכאת וכלימה בגלותם : מנגב צפונה · מנגב שהיא ירושלם לצפון שהיא בבל ופירוש כל פנים כל פני הגולים ויש לפרש כל פנים על שאר האומות והוא כמו שאמר למטה תצא חרבי מתערה אל כל בשר ופירוש מנגב צפונה כמו מנגב לצפון כמו שלקו ישראל מנגב צפונה כן ילקו שאר האומות ועלו כמותם : וראו כל בשר · בערותיה לא הכבה · תירגם יונתן נוסחא אחת הרי אגא אתיאגון ולא אתמנעון ונוסחא אחרת הרי אגא יי׳ אדליקתה לא תטפי ופירושו וראו כל הכל יכירו כי מאתי הרעה הבאה לירושלם וכן אמר רב טבחיה לירמיהו יי׳ אלהיך דבר את הרע הזאת אל המקום הזה ויבא ויעש יי׳ כאשר דבר כי הטאתם ליי׳ ולא שמעתם בקולו והיה הדבר הזה : ואמר אהה יי׳ אלהים · היך תשלחני אליהם לדבר דרך משל והנה המה אומרים לי כשאני אומר להם הנבואות דרך משל כמו הנבואות שקדמו כנבואת אגר הגדול ונבואת אמך כנפן בדמך וכן השאר אומרים בעבורי . הלא הם משלים הוא ואינו אומר על פי הנבואה אלא להראות עצמו כי הוא יודע למשול משל לפיכך שונה אליו הדבר בענין זה מבואר בלא משל ואמר לו שים פניך אל ירושלם במקום דרך תימנה · והטף אל מקדשים במקום והטף אל דרום · והנבא אל אדמת ישראל במקום והנבא אל יער השדה נגב · ואמרת לאדמת ישראל במקום ואמרת ליער הנגב · והוכחתי מדבי מתערה במקום הנני מליץ בך אש · והכרתי ממך צדיק ורשע במקום ואכלה בך כל עץ לח וכל עץ יבש : ויהי דבר יי׳ · בן אדם והטף אל מקדשים · אמר לשון רבים כי בית המקדש ג׳ בתים אולם היכל ודביר לבד העזרות או אמר מקדשים רמז לחרבן בית ראשון ולחרבן בית שני : ואמרת · מתערה · הוא תיק החרב ותירגם יונתן מלדנא והוא כמו בעברי ויסד מרבו על נדנה וכן בארמית אתכריית ריחי אגא דניאל בגו נדנה בחגוף בו״ן בלמ״ד כמו נשכה ולשכה : והכרתי ממך צדיק ורשע · כמו שכתבנו למעלה כי הצדיקים נספים בעון הרשעים וכן אמר נתנו את נבלת עבדיך מאכל לעוף השמים ורב סעדיה פירש צדיק לבעל ורשע לבעל כי מי שעובדו תמיד ובכל לב נקרא אצלם צדיק ומי שאינו עובדו תמיד נקרא אצלם רשע ושניהם רשעים אצל הקב״ה וכן מדבר עם יעקב מטוב ועד רע טוב היה אצל לבן אם היה גוזל מיעקב רכושו ולא היה הורגו ורע אם היה הורגו ושניהם רעים אצל יעקב ותירגם יונתן והגלי מיניך זכאך בדיל לשיצאה חייבך : יען אשר הכרתי ממך צדיק ורשע · בעבור שעשית נקמה גדולה בך ושמחו עליכם אויביכם ועזרו לי לרעה יותר מדאי לכן ילקו כולם כמו שלקיתם אתם זהו שנאמר לכן הנה אמר אדני אל כל בשר · אל כמו על וכמותו רבים ובאמרו כל בשר רומה לומר האומות שהתנבאו עליהם הנביאים : מנגב לפון · כמו שפירשנו למעלה אמר כמו שהכרות חרבי אחכם מנגב לצפון שתגלו אתם שמה ונכרתה בחרב מלך לפון כן ילקו שאר האומות על ידו והוא ילקה אחר כך על ידי מדי ופרס : וידעו · לא תשוב עוד · לא תשוב אל הערה על אשר תכרות האומות הנזכרות בדברי הנביאים : ואתה · האגח בשברון מתני׳ · כי כל הנאנח על ארה גדולה היא כאילו נשברו מתניו ויפול מכובד האנחה : ובמרירות · רומה לומר ובמרירות לב תאנח לעיניהם כדי שישאלו אותך על מה אתה נאנח : והיה · אל שמועה · כמו על וכמותו רבים ואמר שמועה כי הם היו בבבל והבא להם זאת השמועה מירושלם : וכהתה כל רוח · תקצר וכן רוח בהה כי כהה לשון קצור ועצור וקמוץ : תלכנה נמים · תלכנה כמו מים שינועו ויזועו מרוב בהלה : הנה באה ונהיתה · הנה בקרוב השמועה הרעה באה לכם וכן תהיה כמו שתשמעו : ויהי

רשי

כא דרך תימנה · ארץ ישראל בדרומה של בבל אל יער השדה: אל בית מקדשי שעתיד להיות כיער וכשדה להחרב להלך בו שועלים : ונצרבו · לשון צרבת השחין ועל שפתיו כאש צרבת לשון כויה : כל פנים מנגב לפונה · כל האנשים שבדרומה של בבל שהיא בצפון לשון ארב רטר״ייר בלע״ז : ממשל משלים הוא · כשאני מתנבא להם בלשון משל ואחילה כגון יער ואש אוכלת לח ויבש : ויהי דבר יי׳ אלי לאמר · הנבא להם נבואה מפורש׳ שאמרתי לך שים פניך דרך ה תימנה אני מפרש לך שים פניך אל ירושלם : והטף · והנבא וכן אל תטיפו ואל תטיף על בית הסמך : אל מקדשיה · הוא יער השדה: מקדשים·שני מורבנים : צדיק ורשע · הוא הלח והיבש : יען אשר הכרתי ממך · וידעתי כי יסמכו האומות לאוכל׳ אקלוף עליהם ואגרה את נבוכד נצר בבלם הוא שכתבתי ונצרבו בה בכל פנים הדרומיים : חרב

לח לי פתחי׳ ולא קיב

מסרה

לא תכבה ו׳וסי׳ בריש צו ובישעיה סימ׳ ל״ד : אמרים לי ג׳ בליש׳ וסימ׳ הלא ממשל משלים · ישמו על עקב בשתם · שמחתי׳ באמרים לי בית יי׳ נלך: מתערה ד׳בקריא׳ וסי׳ וישלפה מתערה· הנני אליך· והוצאתי חרבי מתערה · ודבתריה והוצאתי חרבי מתערה : ונמסר ב׳ וסימ׳ וכל המלאכה נמבזה ונמס · אל שמועה כי באה ונמס :

ויהי דבר יי׳ אלי לאמר: בן־אדם שים פניך דרך תימנה והטף אל־דרום והנבא אל־יער השדה נגב: ואמרת ליער הנגב שמע דבר־יהוה כה־אמר אדני יהוה הנני מציתת־בך אש ואכלה בך כל־עץ לח וכל־עץ יבש לא־תכבה להבת שלהבת ונצרבו בה כל־פנים מנגב צפונה: וראו כל־בשר כי אני יהוה בערתיה לא תכבה: ואמר אהה אדני יהוה המה אמרים לי הלא ממשל משלים הוא: ויהי דבר־יהוה אלי לאמר: בן־אדם שים פניך אל־ירושלם והטף אל־מקדשים והנבא אל־אדמת ישראל: ואמרת לאדמת ישראל כה אמר יהוה הנני אליך והוצאתי חרבי מתערה והכרתי ממך צדיק ורשע: יען אשר־הכרתי ממך צדיק ורשע לכן תצא חרבי מתערה אל־כל־בשר מנגב צפון: וידעו כל־בשר כי אני יהוה הוצאתי חרבי מתערה לא תשוב עוד: ואתה בן־אדם האנח בשברון מתנים ובמרירות תאנח לעיניהם: והיה כי־יאמרו אליך על־מה אתה נאנח ואמרת אל־שמועה כי־באה ונמס כל־לב ורפו כל־ידים וכהתה כל־רוח וכל־ברכים תלכנה מים הנה באה ונהיתה נאם אדני יהוה:

ויהי דבר יי׳ אלי לאמר: בן־אדם שים פניך דרך בבל והטף אל־ארם שים פניך אל־ירושלם והנבא אל־יער הנגב: ואמרת ליער הנגב שמע דבר־יהוה כה־אמר אדני יהוה הנני מצית בך אש ואכלה בך כל־עץ לח וכל־עץ יבש לא־תכבה להבת שלהבת ונצרבו בה כל־פנים מנגב צפונה: וראו כל־בשר כי אני יהוה בערתיה לא תכבה: ואמר אהה אדני יהוה המה אמרים לי הלא ממשל משלים הוא: ויהי דבר־יהוה אלי לאמר: בן־אדם שים פניך אל־ירושלם והטף אל־מקדשים והנבא אל־אדמת ישראל: ואמרת לאדמת ישראל כה אמר יהוה הנני אליך והוצאתי חרבי מתערה והכרתי ממך צדיק ורשע: יען אשר־הכרתי ממך צדיק ורשע לכן תצא חרבי מתערה אל־כל־בשר מנגב צפון: וידעו כל־בשר כי אני יהוה הוצאתי חרבי מתערה לא תשוב עוד: ואתה בן־אדם האנח בשברון מתנים ובמרירות תאנח לעיניהם: והיה כי־יאמרו אליך על־מה אתה נאנח ואמרת אל־שמועה כי־באה ונמס כל־לב ורפו כל־ידים וכהתה כל־רוח וכל־ברכים תלכנה מים הנה באה ונהיתה נאם אדני יהוה: ויהי

ורבוביא יתאשרן מיא דא אתיא ותתקיים אמר יי אלהים: והוה

והוה פתגם נבואה מן קדם יי עימי למימר: בר אדם קביל נבואה לאורח דרומא ואליף על דרומא ואיתנבי על חורשא דחקל דרומא: ותימר לחורשא דדרומא קביל פתגמא דיי כדנן אמר יי אלהים הא אנא מדליק בך אשתא ותקטיל בך כל אילן רטיב וכל אילן יבש לא תטפי לשלהוביתא דמשליא ויתרשמון בה כל אפיא מדרום לציפונא: ויחזון כל בני בישרא ארי אנא יי אדליקתה לא תטפי: ואמרית קביל בעותי יי אלהים הא אינון אמרין לי הלא ממתיל מתלין הוא: והוה פתגם נבואה מן קדם יי עימי למימר: בר אדם קביל נבואה על ירושלם ואליף על מקדשין ואיתנבי על ארעא דישראל: ותימר לארעא דישראל כדנן אמר יי הא אנא שלח רוגזי עלך ואפיק חרבי מתערה אל כל בשר מנגב צפון: ידעון כל בשר ארי אנא יי אפיקית חרבי מתערה לא תתוב עוד: ואת בר אדם איתאנח בזיעו חרצין ובמרר תיתאנח לעינהון: ויהי ארי אימרון לך על מא את איתאנח ותימר על בשורתא ארי אתיא ויתמסי כל לב וירתשלן כל ידין ותיעמי כל רוח וכל

מנחה גדולה

מן העמים וקבצתי אתכם מן הארצות אשר נפוצותם בם הנה נתבאר שלפי שיהיה קבץ הגליות כולל לכל עדת ישראל אם לאותם שעמדו ביהדותם ואם לאותן שעברו על דת וכמו שאמר ישעיה ובא לציון גואל וגו׳ לכן נאמר כאן בענין קבוץ גליות ביד חזקה כנגד היהודים הנמורים שבארץ אדום ובזרוע נטויה לאותם שבארץ ישמעאל ובחמה שפוכה כנגד אותם שעברו על דת ומזה התבאר שישראל אעפ״י שחטא ישראל הוא ואע״פ שעבדו ע״ז לא יצאו מהשגחת הש״י והנהגתו ולא יצא אחד מלאמו ועם מרעיתו להיות לעם אחר לא יחליפנו ולא ימיר אותו כרשעת הגויים טוב ברע או רע בטוב כי על כל פנים יטוב אל העדר אשר ממנו לוקח הוא וזרעו ואחנכם איך תהיה ההולאה והקבוץ הזה הנה נרמז באומרו ובחמה שפוכה ר״ל שבאחרית הימים יעיר ה׳ לבות המשומדים האנסים ההם לו זרעם לשוב אל ה׳ ולעשות קצת המצות בסתר וכמו שאמר משה רבינו עליו השלום אחרי אותו פסוק שזכרתי למעלה ובקשתם משם את ה׳ אלהיך ומעורר לבבות הגויים לרדוף אחריהם על זה ולהעליל עליהם לאמר אתם מתיהדים ואת דתי הגויים אינכם עושים ומדמה אותם לאלפים ולמאות באחזריות חמה ושטף אף כמו שראינו בעינינו בדור הזה במלכות ספרד ומפני זה יתעוררו לבות האנוסים הם ובניהם בשיהם ומשם לגוים ולארות מאורות מגוריהם מקרב ארם ללכת למרחקי ארץ למלט על נפשם ובזה האופן יהיה קבוצם מן הארצות אשר נפוצו שם מפלאת ההכרח ולירלאת המות בחימה שפוכה שימלוך עליהם ית׳ ואחנכם היהודים האומללי׳ יהיה קבוצם ויציאתם מארץ מגוריהם במלות המלכים שיאמרו אליהם קומו ולאו מתוך עמי זלכן אמר׳ איקבצם ביד חזקה כלומר באותו דרך שבלאתם פרעה שהכריחם לצאת מארצו והודיע עוד בזה עלא יחשבו המקובצים הם שעתיד בלאתם מארץ מגוריהם יבאו דרך ישרה בלי עיכוב אל אדמת ישראל

וַהֲוָה פַתְגָם נְבוּאָה מִן קֳדָם יְיָ עִימִי
לְמֵימַר: בַּר אָדָם אַתְנֵבִי וְתֵימַר
כְּרֵנָן אָמַר יְיָ אֱלָהִים אֵימַר חַרְבָּא
דְּמַלְכָּא דְּבָבֶל תְּקִטוּל וְחַרְבָּא דְּבְנֵי
עַמּוֹן תִּתְנִי וּתְשִׁיצִי: בְּדִיל לְמִקְטַל
קְטוֹל אִישְׁתְּלִיפַת בְּדִיל לְמֵיעַבַּד
פּוּרְעָנוּת אִישְׁתְּנִינַת עַל דְּחָרְיָאוּ
שִׁבְטָא דְּבֵית יְהוּדָה וּבְנְיָמִין לְשִׁבְטֵי
יִשְׂרָאֵל כַּד גְּלוּ עַל דְּפָלְחוּ לְטַעֲוָתָא
וְתָבוּ אִינוּן לְמִטְעֵי בָּתַר צַלְמֵי אָעַיָא:
וַיְהַב פּוּרְעָנוּתְהוֹן לְאִיתְמְסָרָא בְּיַד
מַלְכָּא דְּבָבֶל הִיא מְחַת חַרְבָּא תְּהֵי
פּוּרְעָנוּתְהוֹן לְמִמְסַר יַתְהוֹן בְּיַד
קְטוֹלִין: צַוַּח וַאֲיֵלִיל בַּר אָדָם אֲרֵי
הִיא הֲוַת בְּעַמִּי הִיא וְכָל רַבְרְבֵי
יִשְׂרָאֵל קְטוֹלֵי חַרְבָּא אִתְכַּנְּשׁוּ וְאָתוּ
עַל עַמִּי מִסְחוֹר סְחוֹר בְּכֵן טְפַח עַל
יַרְכָּא: אֲרֵי אִתְנַבְּיוּ עֲלֵיהוֹן נְבִיָּא
וְלָא תְּבוּ וּמְהֵיהֵי בְּסוֹפֵיהוֹן אֵימַר וַאֲף
שִׁבְטָא דְּבֵית יְהוּדָה וּבְנְיָמִן מִגְּלָא יִגְלוּן וּכְעוֹבְדֵיהוֹן בִּישַׁיָּא לָא יִתְקַיְּמוּן אָמַר יְיָ
אֱלָהִים: וְאַתְּ בַּר אָדָם אִתְנַבֵּי וּטְפַח יַד עַל יַד וְתִתְכַּפֵּיל חַרְבָּא תְּלִיתָא חַרְבָּא
קְטוֹלִין הִיא חַרְבָּא פּוּרְעָנוּת קְטוֹלָא רַבָּא דְּמִזְיָעָא לְהוֹן: בְּדִיל לְמִתְבַּר לִיבְּהוֹן
וּלְאַסְגָּאָה מַהְתַּקְלָהוֹן עַל כָּל קִירְוֵיהוֹן מַגִּית קְטוֹלֵי חַרְבָּא:

אֶמֹר חֶרֶב חֶרֶב הוּחַדָּה וְגַם מְרוּטָה:
לְמַעַן טְבֹחַ טֶבַח הוּחַדָּה לְמַעַן הֱיוֹת־
לָהּ בָּרָק מְרֻטָּה אוֹ נָשִׂישׂ שֵׁבֶט בְּנִי
מְאָסַת כָּל־עֵץ: וַיִּתֵּן אֹתָהּ לְמָרְטָה
לְתָפֵשׂ בַּכָּף הִיא־הוּחַדָּה חֶרֶב וְהִיא
מְרֻטָּה לְתֵת אוֹתָהּ בְּיַד־הוֹרֵג: זְעַק
וְהֵילֵל בֶּן־אָדָם כִּי־הִיא הָיָה בְּעַמִּי
הִיא בְּכָל־נְשִׂיאֵי יִשְׂרָאֵל מְגוּרֵי אֶל־
חֶרֶב הָיוּ אֶת־עַמִּי לָכֵן סְפֹק אֶל־יָרֵךְ:
כִּי בֹחַן וּמָה אִם־גַּם־שֵׁבֶט מְאָסַת לֹא
יִהְיֶה נְאֻם אֲדֹנָי יְהוִה:
וְאַתָּה בֶן־אָדָם הִנָּבֵא וְהַךְ כַּף אֶל־כַּף
וְתִכָּפֶל חֶרֶב שְׁלִישִׁתָה חֶרֶב חֲלָלִים
הִיא חֶרֶב חֲלַל הַגָּדוֹל הַחֲדֻרֶת לָהֶם:
לְמַעַן לְמוֹג לֵב וְהַרְבֵּה הַמִּכְשֹׁלִים
עַל כָּל־שַׁעֲרֵיהֶם נָתַתִּי אִבְחַת חָרֶב
אח

הוחדה ג׳ וסימ׳ חרב חרב הוחדה וגם מרוטה • ודבתריה לתפש בכף לגחלה שתהא נוחה והנוכה להופשה בכף: היא הוחדה חרב • היא השבט חרב חדה ומרוטה היא לתת אותה ביד נכוכד נגר להרוג בה: והילל • לשון ילולה: כי היא • החרב תהיה בעמי ובכל נשיאיהם ושריהם: מגורי אל חרב • קבוצת עמים בתים לחרב היו סביבו׳ עמי כן ת״מגורי לשון אוגר בקיץ בן משכיל אגרה בקיץ חגרה בקליר בהרסו ממגורות העוד הזרע במגורה ומנחש חברו לשון ירחה כמו ויגר מואב: לכן ספק אל ירך • לנהי ולקינה: כי בחן • כי בוחן רב בגרות שאר פורענות הרבה נבחנו בהן שפוט ודבר ורעב וחיה: ומה אם גם שבט מואסת לא יהיה • ומה מהי עוד על בני אם גם שבט מואסת זו חבת עליו ועם שאר הבחן: לא יהי׳ עוד בני בעולם וכן ת״י לא יתקיימון הכל שאר המקר׳ לא תרג׳כ וכן נרא בעיני ושמעתי בו לשונות רבים וראיתי בספרי פתרונות ולא נתיישבו לי והפייט שייסד בחנוכה ממואסת כל עץ הדקור המזנה מסייעני שקרא את החרב מואסת כל עץ ויונתן כן תרג׳ חרב חרב • שתי חרבות חרב מלך בבל ראשונה ואחר כך חרב בני עמון ביד ישמעאל בן נתניה • שיהרוג את גדליה ואת הנאספים אליו מאחרית החרב כמו שמפורש בירמיה: מרוטה • פורבי״מה בלע״ז ומנחש חברו לשון שליפה וכן ויתן אותה למורטה וכן כלס: היה לה ברק • להיות לה ברק זהרורית פלבדור״ם בלע״ז: או נשיש • לשון תמיה הוא שמא יש לנו לשמוח עוד: שבט בני מואסת כל עץ • שבט שאני מכה בה את בני ליסרו קשה מכל השבטי׳ ומואסת היא מכת כל מטה וכלעץ כי אינם אגלה לכלוס: ויתן אותה • את השבט: למורטה לתפש בכף • לגחלה שתהא נוחה והנוכה להופשה בכף: היא הוחדה חרב • היא השבט חרב חדה ומרוטה היא לתת אותה ביד נבוכד נגר להרוג בה: והילל • לשון ילולה: כי היא • החרב תהיה בעמי ובכל נשיאיהם ושריהם: מגורי אל חרב • קבוצת עמים בתים לחרב היו סביבו׳ עמי כן ת״מגורי לשון אוגר בקיץ חגרה בקליר בהרסו ממגורות העוד הזרע במגורה ומנחש חברו לשון ירחה כמו ויגר מואב: לכן ספק אל ירך • לנהי ולקינה: כי בחן • כי בוחן רב בגרות שאר פורענות הרבה נבחנו בהן שפוט ודבר ורעב וחיה: ומה אם גם שבט מואסת לא יהיה • ומה מהי עוד על בני אם גם שבט מואסת זו חבת עליו ועם שאר הבחן: לא יהי׳ עוד בני בעולם וכן ת״י לא יתקיימון הכל שאר המקר׳ לא תרג׳כ וכן נרא בעיני ושמעתי בו לשונות רבים וראיתי בספרי פתרונות ולא נתיישבו לי והפייט שייסד בחנוכה ממואסת כל עץ הדקור המזנה מסייעני שקרא את החרב מואסת כל עץ ויונתן כן תרג׳

לקוטי שושנים להר״י בי רב

ויהי דבר ה׳ בן אדם הנבא ונומ׳ לאחור חרב חרב הוחדה וגם מרוטה לאמר לאמר כי זאת החרב שאחרתי לאבלה והולאתיה מתגל׳ הוחדה לבכות הטיב וגם מרוטה שעברה החלודה ופי׳ אותו הכתוב הנא אחרון לאמר טבוח טבח הוחדה לאמר היה לברק מרוטה וכו׳: או נשיש שבט בני מאס׳ הכניס אל כמה פחדה ישמח הש״י אם יהיה בני לשבט נשחרב לא יוכל לבכות לפי שהחרב מוכנת לבכות כן והכוכה שהש״י שמח כשהרשעים מוזרים בתשובה כמ״ש כי לא לבבת אדם שאינו מדיב אלא כדי שיהא הוא כולת ז״ל אל נשיש וגו׳: ויתן אותה למורטה וגו׳ כבר לתת שבח לאה בענין מורטה והוא לשיהיו ירלים מחמו שלין הכוונה להר״ג שאם הכיבה להרוג לאה הוא מורטה כי יסכיח לשיות הוחדה ביד ההורג לשיכבות ולזה לאחר שיתן אותה למורטה לתפוש בכף הורג לשיהיו ירלים מחמו והרלים שהיא החרב הוחדה והיא מרוטה היא לתת אותה ביד ההורג כמו׳: זעק והילל בן אדם וגו׳ יל׳ שבלאל׳ ובא דעה והוא לא נגם הוא לוטין ומרי קולו לאחכם אם הוא שבטו הוא מילל ביחו לבין עצמו לא זעק מהרעה שבא לך והילל ביחד לבין עצמך שאתה נרחת לפי כי היא היתה בעמי בכל נשיאי ישראל מגורי אל חרב ר״ל בכל יום היה מטיל אימ׳ עליהם כמ״ש לאבלה והולאתי חרבי ואימו מוטיל ואתה נרחת הרעה לכן ספוק על יך וגו׳: כי בוחן ומה אם גם שבט מואסת לא יהיה נאם ה׳ אלהים יל׳ מה בוחן יהיה לשיהיה שבט בני שהחרב יהיה מואסת אותו שלא יהיה נאם ה׳ שלא יהיה מה שאחרתי׳ אי יכל׳ חרב הוחדה לאחר טבוח טבח וגו׳ כמו לאבלה מזה ולא תיכלו מן החרב והנה שבט ישראל שהוא בני כבל מואסת כל עץ כאות׳ על מה אבדה הארץ ואחל בם הפרשה כי בוחן ומה כלו׳ כי תאמרו בפיחוד בעת בעיפל ובחן ומה הבעחון הזה כי הנה אם שבט בני מואס כל עץ הדקור המזנה מסייעני שקרא את החרב מואסת כל עץ הדקור המזנה מסייעני שקרא את החרב מואסת כל עץ ויונתן כן חרב׳

ויהי • בן אדם • אחר חרב חרב הוחדה וגם מרוטה אמור להם כי זאת החרב הנזכרת שאמרתי והולאתי חרבי מתערה הוחדה לבכות הטבח ומהר וגם מרוטה שעברה החלודה מעל פניה כדי שתבריק ותפחיד בני אדם בחרגה ופירש בפסוק הבא אחריו למען טבוח טבח וכפל חרב חרב כדרך הנוהים והבוחבים שבופלים דבריהם כמו מעי מעי ראשי ראשי ויונתן תירגם חרבא דמלכ׳ דבבל תקטול וחרב דבני עמון תיתני ותשיצי פירו׳ חרב בני עמון חרב ישמעאל כי בעלים מלך בני עמון שלחו: מרוטה • ענין המריקה והעברת החלודה יפה עד שתבריק כמו נחשת ממורט: למען טבוח טבח יבא שם הפועל עם הפעול לחוק הפעולה וכן למען בצוע בצע קלף יי׳ על אבותיכם קלף ומעלה מעל ביי׳ ויגס דוד לוס והדומים להם כמו שכתבנו בספר מכלל בחלק הדקדוק מתנו: למען היה לה ברק היה מקור כמו היות וכן הבט ימין ורחה: מרוטה • מעלה נזכר שם פועלו ודגש הט״ת לתפאר׳ הקריאה לחזק קריאת הט״ת כי כן דרך העברי ובמקימות רבים נמצא כמו זה במקרא כמו שכתבנו בספר מכלול בחלק הדקדוק ממנו: מי נשיש שבט בני מואסת כל עץ • מי שמא שאמרו שבטים ובשתח לזאת החרב כי לא יצאה לנו אלא כתוביבנו לא כוכל לשמוח לה כי לבראת שבט בני יצאה ומואסת כל עץ לבראת עתה אלא שבט בני זהו ישראל ויית הפסוק כן בדיל למקטל קטול אישתליפת וגו׳: ויתן אותה למרטה • מקור בתוספת ה״מ כמו לקרבה אל המלאכה כי הה״מ רפה ר״ל החל ית בדרך שהליאה מתערה נתנה למורט: לתפוש בכף שיתפוש אותה ההורג בכף אחר שימרטו אותה וכפל הענין עוד ואחר היא הוחדה חרב והיא מורטה לתת אותה ביד הורג • מרטה גם זה בדגש הט״ת: היא הוחדה חרב • כמו הפיך היא חרב הוחדה וכן כל רבים עמים כמו כל עמים רבים רבות עתים כמו עתים רבות והדומים להם: זעק והילל בן אדם • כי היא היתה בעמי החרב הזאת תהיה בעמי לכן זעק והילל בן אדם לא אתאים כמו שאחר מו נשיא: היא בכל נשיאי ישראל • כי יתאסיהו מת בחרב • וכן יהויקים ובני צדקיהו מגורי אל חרב • מענין ויגר מואב עניין פחד וירהה פחדי חרב היו עמי קודם שבאה עליהם החרב כמו שאחר חרב ירחתם וחרב אביה עליכם ובאה אלת מגורי בסמוך על מלת אל כמו שבא הסמיכות אל תלת עליו על מלת את כמו והולכי על דרך שיחו ומשוש את רגין וי״ת כן נוח ומולל וגו׳: לכן • שהחרב הזאת היא בעמי ובכל נשיאי ישראל: ספוק אל ירך • אל כמו על: כי בחן ומה • כי החרב הזאת הוליאה לבחון בה בני אדם וכל המריטה שנעשית להבריקה ולהפסיד בה בני אדם כדי שיבוא בני אדם בדרך הטובה והוחדה לבראת בה אם לא יבוא: ומה אם גם שבט מואסת לא יהיה • ומה יהיה זה הבוחן אם גם שבט בני תמאס לבראתו כמו שמואסת כל עץ מה יהיה הבוחן הזה הנה לשון מורטה והבריקה והבריקת החרב היא משל להזהרת הנביאים ויונתן תירגם אדי אתנבאו עליהון נבייא ולא תבו ומהיהי בסופיהון אימר ואף בן אדם ותכפל חרב שלישתה חרב חללים היא חרב חלל הגדול המחדרת להם • המחודרת להם • בכל אשר תלאו תרדף אתכם בחדרי חדרי הרי יוחנן בן קרח ושרי החיילים יבאו למגרים שם תשיגם חרב וכן בכל המקומות אשר ימלטו מהם אל ערים בצורות כמו שאמור בענין על כל שעריהם נתתי אבחת חרב • למוג • לשון הגעה לשון אחר לשון דבר נמס: והרבה המכשולי׳ • והרבות המכשולי׳ וכן כל הרבה שבמקר׳ לשון הרבות הוא לשון פעול • אבחת חרב יש פותרין טבחת טי״ת תחת אל״ף בחט כ״ח ויש פותרין כמו אבעת לשון בעתה ולא יתכן כי הת״ו באבחת אינה יסוד ולא בחה אלא לסמיכה והת״ו בבעתה מן היסוד ואני אומר אבחת חרב השמעת קול הורגי חרב לשון נביחה נלחפ״ שמיגט בלע״ז כי כ״ן בנביחה יסוד נופל הוא כמו נו״ן בנשיכה ותבא אל״ף במקומה כמו אחוותי באחזיכם אסוך שמן ומנחש פירש כמו אימת חרב ואין לו דמיון אלא פתרונו לפי ענינו:

לאח

ויש מפרשים אבחת שבחת בחלוף אל״ף בעי״ת באלפא ביתא דאתא ב״ח ויונתן תירגם קטלי חרבא:

לאח

מנחה גדולה

ישראל כי הנה קודם זה יביאם השם אל מדבר העמים ויפגוש אותם פנים אל פנים כאשר נפגעו את אבותינו במדבר ארץ מצרים ואמנם מהו המדבר הזה ולמה קראו מדבר העמים לא שערו בו המפרשים שיעור אמתי כי הם חשבו שיהיה מדבר שמם ומקום שאין שם אדם ולא כובר ושב כדי שלא ירמו הגוים בדעתם וישמח לבבם ושזהו אומרו פנים אל פנים ר״ל פנים מבלי אמצעי ואין הדבר כן אבל אמתת הענין הזה בעונותינו שרבו הזמן והנסיון הוראה אותו והוא שהקב״ה מוציא את ישראל אם היהודים גמורים ואם הבני פשע ובעלי תשובה מהאנוסים ומקבצם מן הארצות אשר נפוצו שם האמנם אינם הולכים בדרך ישר אל ארמת הקדש כי אם מגני אל גוי ומתמלכה אל עם אחר כי אותם הנורחים מאימת המות והמגורשי׳ מרשעת המלכים ילכו בטלטול גדול מפה אל פה עבגוי אשר לא ישמע לשונו יתמידו להליך ימים רבים ואותו הטלטול החוק והעצום קרא כאן בלי ספק מדבר העמים כי הוא היה להם כמדבר אשר בו נחש ועקרב וצמאון שהם הרעות והצרות אשר מצאו בדרכיהם האמנם לא יהיה מדבר שמם כמו אותו מדבר שהלכו בו ישראל בלאתם ממצרים כי אותו מדבר מצרים היה שמם מבלי יושב וזה יהיה מדבר העמים המתהלכים אשר יעברו בהם ובארציהם ובו יתגרו ויתלבנו ויצערו רבים כי במדבר

נדולה

הזה יתמו ושם ימותו האנשים הפושעים ועל זה אמר ונשפטתי אתכם שם שיעשה בהם משפט ולפי שלא יהיה המשפט ההוא מפאת המקרה ולא מפאת המערכות כי אם בהשגחה פרטית מתבונ׳ ית׳ לכן אמר ונשפטתי אתכם שם פנים אל פנים שהוא שם באמר על ההשגחה הפרטית כמו שאמר פנים בפנים דבר ה׳ עמכם כי כמו שבגאולת מצרים באמר ועברתי בארץ מצרים ובא בקבלה האמתית אני ולא מלאך אני ולא שרף אני ולא שליח ובמדבר ג״כ הושגת מבלי אמצעי כמו שאמר במדבר הזה אשר כאלף ה׳ אלהי׳ כן אמר כאן ונשפטתי אתכם שם פנים אל פנים ובזה בלשון שתהיה הגאולה העתידה דומה לגאולת מצרים בבחינות רבות כמו שהזכירו רבינו ז״ל ע״ב ולע״ד אחרי אמרו אני אני נאם ה׳ וגו׳ אם אדרש לכם עם כל זה אל יעלה על רוחכם שאני רוצה להעמים עליכם עונשים תעפ״י שהרביתם לפשוע עם כל זה אעשה לכם לפנים משורת הדין כי לפי הדין הקב״ה מצרף מחשבת ע״ז למעשה מ״מ אני לא אעשה כן אלא והעלה על רוחכם היו לא תהיו מה שהיה במחשבתכם לעשות ולעבוד ע״ז לא אצרף לכם ליעשות עליכם וזה היו לא תהיו שלא אני אעלה לכם מה שאתם אומרים להיות בכל הגוים וגו׳ יקרוב לזה במדרש רבה מענין שאין העולה בא אלא על הדעת הלב שב׳ והעולה על רוחכם היו לא תהיה

וגו׳

אח עשויה לברק · אוי ואח כי עשויה היא ללהט מרוטה ומוברקת : מעטה לטבח · ופעמויה כשמלה עד תתפס בכף לטבח ביום המלחמה ויש פותרין מעטה על לשון מיעוט שתתמעטת כשמגנין אותה ומעות הוא ביד׳ כי חסרון הוי״ו ודגשו הטי״ת יורה עליה כי אין המ״ם שורש בתיבה כמ״ם של מסוכה ומסוכה ומעטה ומעלפת ספירי׳ ואגחם חבר מעטה לשון מחשבה כמו התיב עיטה וטעי׳ אכל דוגש פתר אותו כמו עוטה אור כשמל׳ : התאחדי · אל מקום אחד או לימין או לשמאל : מועדות · מזומנות : וגם אני אכה כפי אל כפי · אני אמור לך הכה כף אל כף וגם אני כמוך מקונן עליהם ואכה כפי אל כפי אך חמתי בוערת בי והניחותי אותה : שים לך שנים דרכים · כמו שהוא מסיים המקרא : ויד ברא בראש דרך עיר · פנה לך מקו׳ בראש דרך שאתה בה ועשה לך כמין דרך מפולגת לפרשת דרכים אחד פונה לימין ואחד פונה לשמאל : יצאו שניהם הדרכים : ויד ברא מקום פנה מן הקולים והברקני׳ איסר״טיר בלע״ז ודוגמתו בספר יהושע בנלה לך היער׳ ובראת לך שתה עצוד כי הר יהיה לך כי יער הוא ובראתו ומנחם חבר׳ כלם לשון בריר׳ כמו ברו לכם אים ברא ליסנ״ט בלע״ז : דרך תשים לך וגו׳ · סימן שתי דרכים הללו למלך בבל היוצ׳ מארצו על מנת לילך או לירושלם או לרבת בני עמון לאי זו משתיהן שיפול לו בורל בקסמיו עליה כמו שמפורש כי עמד מלך בבל וגו׳ : אם הדרך · קאר״פור בלע״ז : קלקל בחצים · ליהט בלהט חצים זרה חץ כלפי למעלה והיא פונה מאליה לימין או לשמאל ומקום שהיא פול׳ הוא הגור׳ קלקל בחצי׳ חצון מכתם עם נחשת קלל ועם לא פניס קלקל ויש משמע קלקל לשון קלקול כמו וכל הגבעות התקלקלו ויש לועזים קלקל טרלאי״ט בלע״ז וכן ת״י קלקל בחצים קשית בגרירייא : שלח בתרפים · לשון מדבר במכשפות ויש שעה שמכוונת שאם עושהו באותה שעה יש בו דבור לפולס : ראה בכבד · יש בקיאים קוסמים בכבד : בימינו היה הקסם ירושלם · כל נורלותיו קסמו לו לבא ירושלם : לשום כרים · שלטוני׳ ממוני׳ ראשי גייסות : לשום כרי׳ על שערי׳ · אתה ונייס שלך שם על שער פלוני : לשפוך סוללה · שופכין עפר וסוללין ומוברין תל גבוה וכובשין אות׳ כעין שכובשין תלי המגדלים לעמוד עליו ולהלחם בבני העיר : והיה להם · לישראל מה שעשה נבוכד נצר בקסם פוא : ולא יאמינו שיגליח אך באחת שבועות להם ארבעים ותשע פעמים קסם להם נבוכד נצר וכל הקסמים כוונו זה כזה : והוא

אֶחָ֣ד עֲשֵׂ֗ה לְבָרָ֤ק מְעֻטָּה֙ לְטָבֵ֔חַ׃ הִתְאַחְדִ֖י הֵימִינִ֑י הָשִׂ֣ימִי הַשְּׂמֹ֣אלִ֔י אָ֣נָה פָנַ֖יִךְ מֻעָדֹֽות׃ וְגַ֣ם אֲנִ֔י אַכֶּ֥ה כַפִּ֖י אֶל־כַּפִּ֑י וַהֲנִחֹתִ֖י חֲמָתִ֑י אֲנִ֖י יְהוָ֥ה דִּבַּ֖רְתִּי׃ וַיְהִ֥י דְבַר־יְהוָ֖ה אֵלַ֑י לֵאמֹ֖ר׃ וְאַתָּ֣ה בֶן־אָדָ֗ם שִׂ֤ים לְךָ֙ שְׁנַ֣יִם דְּרָכִ֔ים לָבוֹא֙ חֶ֣רֶב מֶ֣לֶךְ־בָּבֶ֔ל מֵאֶ֖רֶץ אֶחָ֑ד יֵצְא֣וּ שְׁנֵיהֶ֗ם וְיַ֤ד בָּרֵא֙ בְּרֹ֣אשׁ דֶּ֔רֶךְ עִ֥יר בָּרֵ֖א׃ דֶּ֣רֶךְ תָּשִׂ֔ים לָבוֹא֙ חֶ֣רֶב אֶת־רַבַּ֣ת בְּנֵי־עַמּ֔וֹן וְאֶת־יְהוּדָ֖ה בִּירוּשָׁלִַ֥ם בְּצוּרָֽה׃ כִּי־עָמַ֨ד מֶ֜לֶךְ־בָּבֶ֗ל אֶל־אֵ֤ם הַדֶּ֙רֶךְ֙ בְּרֹ֣אשׁ שְׁנֵ֣י הַדְּרָכִ֔ים לִקְסֶ֖ם קֶ֑סֶם קִלְקַ֥ל בַּחִצִּ֖ים שָׁאַ֣ל בַּתְּרָפִ֑ים רָאָ֥ה בַכָּבֵֽד׃ בִּימִינוֹ֙ הָיָ֣ה הַקֶּ֔סֶם יְרוּשָׁלִַ֖ם לָשׂ֣וּם כָּרִ֑ים לִפְתַּ֣ח פֶּה֔ בְּרֶצַ֖ח לְהָרִ֣ים קוֹל֑ בְּתְרוּעָ֗ה לָשׂ֤וּם כָּרִים֙ עַל־שְׁעָרִ֔ים לִשְׁפֹּ֥ךְ סֹלְלָ֖ה לִבְנ֥וֹת דָּיֵֽק׃ וְהָיָ֣ה לָהֶ֗ם כִּקְסָם־שָׁ֤וְא בְּעֵינֵיהֶם֙ שְׁבֻעֵ֣י שְׁבֻעוֹת֔ לָהֶ֖ם וְהוּא֙ מַזְכִּ֣יר עָ֔וֹן לִתָּפֵֽשׂ׃ לָכֵן֙ כֹּ֣ה אָמַ֣ר אֲדֹנָ֔י יְהוִ֖ה יַ֣עַן הַזְכַּרְכֶ֑ם הִפָּשַׁ֥ע פִּשְׁעֵיכֶ֖ם נִגְלַ֣ות חַטֹּאתֵיכֶ֑ם בְּהִגָּלְכֶ֥ם פֶּ֖שַׁע לְמִצְּרָֽה׃ וְאַתָּה֙ חָלָ֣ל רָשָׁ֔ע נָשִׂ֖יא יִשְׂרָאֵ֑ל אֲשֶׁ֥ר בָּ֖א יוֹמ֣וֹ בְּעֵ֥ת עֲוֹן־קֵֽץ׃ כֹּ֣ה אָמַ֣ר אֲדֹנָ֔י יְהוִ֖ה הָסֵ֣ר הַמִּצְנֶ֑פֶת וְהָרֵ֥ם הָֽעֲטָרָ֖ה זֹ֣את לֹ֑א הַשְּׁפָלָ֥ה הַגְבֵּ֖הַּ וְהַגָּבֹ֣הַּ הַשְׁפִּֽיל׃ עִוָּ֥ה עִוָּ֖ה אֲשִׂימֶ֑נָּה גַּם־זֹ֣את לֹא־הָיְתָ֔ה עַד־בֹּ֥א אֲשֶׁר־לוֹ֙ הַמִּשְׁפָּ֔ט וְנָתַ֖תִּי לְפָנָֽיו׃ וְאַתָּ֣ה בֶן־אָדָ֗ם הִנָּבֵא֙ וְהַכֵּ֣תָ כַף־אֶל־כָּ֔ף וְתִכְפַּ֥ל חֶ֖רֶב שְׁלִשִׁ֑ית חֶרֶב֙ חֲלָלִ֔ים הִ֖וא חֲלַ֣ל הַגָּדֹ֑ול הַחֹדֶ֥רֶת לָהֶֽם׃ לְמַ֣עַן נָמֵ֗ס לֵב֙ וְרַבִּ֣ים מִכְשֹׁלִ֔ים נָתַ֥תִּי אֶת־מַפְתַּ֖ח חַרְבִּ֑ם אַ֚ךְ עֲשׂ֣וּיָה לְבָרָ֔ק אֲרֻבָּ֖ה לְטָבֹֽחַ׃ אֲסֻפִי֙ הִתְאַחֲדִ֔י יָמִ֖ין שִׁ֑ישִׁי לְכִ֥י פָנֶ֖יךָ מוּעָדֹֽות׃ גַּם־אֲנִ֖י אֶכֶּה כַּפִּ֑י וְהַנִּחֹתִ֖י חֲמָתִ֑י אֲנִ֖י יְהוָ֥ה דִּבַּֽרְתִּי׃ וַיְהִי֙ דְּבַר־יְהוָ֔ה אֵלַ֖י לֵאמֹֽר׃ וְאַתָּה֙ בֶּן־אָדָ֔ם שִׂ֤ים לְךָ֙ שְׁנַ֣יִם דְּרָכִ֔ים לָבוֹא֙ חֶ֣רֶב מֶ֣לֶךְ בָּבֶ֔ל מֵאֶ֖רֶץ אֶחָ֑ד יֵצְא֣וּ שְׁנֵיהֶ֗ם יַ֤עַר יָד֙ יָ֣עַר יָ֔ד וְיַ֥ד בָּרֵ֖א׃ בְּרֹ֣אשׁ דֶּ֔רֶךְ עִ֥יר בָּרֵ֖א׃ דֶּ֣רֶךְ תָּשִׂ֔ים לָבוֹא֙ חֶ֣רֶב אַתְּקִ֔ין בְּרִ֖יש פָּרְשׁ֑וּת אוֹרַ֣ח קָרְתָּ֔א אַתְּרָ֖א אַתְּקִֽין׃ אוֹרְחָ֣א אַתְּקִ֔ין דְּיִתּ֖ון בְּהֹ֣ון קְטוֹלֵ֑י חַרְבָּ֣א מְרַבְּ֔ת בְּנֵ֥י עַמּ֖וֹן וְעַ֣ל דְּבִ֑ירַת יְהוּדָ֥ה דִי נְפַ֖קוּ מִירוּשְׁלֵ֥ם לְמִיתַ֖ב בְּקִרְוִ֥ין כְּרֵיכָֽן׃ אֲרֵ֣יקָם מַלְכָּ֔א דְּבָבֶ֖ל עַ֣ל אֵ֑ם פְּרָשׁ֣וּת אוֹרַ֔ח בְּרֵ֖יש תַּרְתֵּ֣ין אוֹרַ֑ח לְמִיקְסָ֣ם קֶ֔סֶם קְשַׁ֥ת בְּגִירְרַיָּ֖א שָׁאֵ֑יל בְּצִילְמַנְיָ֖א בִּימִינֵ֥יהּ הֲוָ֛ה קִיסְמָ֥א חֲזָ֖א בְּכַבְדָּ֑א נָפֵ֣יל לְמֵהַ֔ךְ לִירוּשְׁלֵ֖ם לְמַנָּ֣אָה אִפְּרוּרְוָ֑ן לְפָתְחָ֣א תַרְעִ֔ין דְּיַעְלוּן בְּהֹ֣ון קְטוֹלִ֔ין לַאֲרָמָ֖א קַ֑ל בְּאַצְוָוחֲרֵ֣ת קַרְנָ֔א לְמַנָּ֖אָה אִפְּרוּרְוָ֑ן עַל־תַּרְעִ֣ין לְמִצְבַּ֔ר מִסְלְיָ֖תָא וּלְמִבְנֵ֥י כַרְקֹֽום׃ וַהֲוָ֣ה לְהֹ֔ון קִיסוֹמֵיהֹ֖ון כַּדִּיבִ֑ין בְּעֵינֵיהֹ֣ון נַחֲשִׁ֔ין דַּהֲוָ֣ה מְנַחֵ֣שׁ לְהֹ֔ון וְאִינוּן לָא יָדְעִ֖ין דְּאַרְבְּעִ֣ין וּתְשַׁ֣ע זִמְנִ֔ין הוה

יצאו ט״ו בקריאה וסי׳ נמס׳ בירמיה סימ׳ י״ז · ויד ג׳ קמצי׳ בקריאה וסימ׳ ויד אל תשלחו בו למען הציל· ויד תהיה לך מחוץ למחנה ויצאת · ויד ברא בראש דרך · וסימ׳ תיפוק בירא למדברא · ואת יהודה ג׳ דסמיכי וסי׳ שלח לפניו אל יוסף להורות · ויוסף יי׳ לחרו׳ בישר׳ · ואת יהודה בירושלם בצורה · שבעו׳ ד׳ חסר וסימ׳ נמסר בירמיה סימ׳ ה׳ :

אחת עשויה לברק · אוי ואח כי עשויה היא ללהט מרוטה ומוברקת : מעטה לטבח · ופעמויה כשמלה עד תתפס בכף לטבח ביום המלחמה ויש פותרין מעטה על לשון מיעוט שתתמעטת כשמגנין אותה ומעות הוא ביד׳ כי חסרון הוי״ו ודגשו הטי״ת יורה עליה כי אין המ״ם שורש בתיבה כמ״ם של מסוכה ומסוכה ומעטה ומעלפת ספירי׳ ואגחם חבר מעטה לשון מחשבה כמו התיב עיטה וטעי׳ אכל דוגש פתר אותו כמו עוטה אור כשמל׳ : התאחדי · אל מקום אחד או לימין או לשמאל : מועדות · מזומנות : וגם אני אכה כפי אל כפי · אני אמור לך הכה כף אל כף וגם אני כמוך מקונן עליהם ואכה כפי אל כפי אך חמתי בוערת בי והניחותי אותה : שים לך שנים דרכים · כמו שהוא מסיים המקרא : ויד ברא בראש דרך עיר · פנה לך מקו׳ בראש דרך שאתה בה ועשה לך כמין דרך מפולגת לפרשת דרכים אחד פונה לימין ואחד פונה לשמאל : יצאו שניהם · שני כה הדרכים : ויד ברא מקום פנה מן הקולים והברקני׳ איסר״טיר בלע״ז ודוגמתו בספר יהושע בנלה לך היער׳ ובראת לך שתה עצוד כי הר יהיה לך כי יער הוא ובראתו ומנחם חבר׳ כלם לשון בריר׳ כמו ברו לכם אים ברא ליסנ״ט בלע״ז : דרך תשים לך וגו׳ · סימן שתי דרכים הללו למלך בבל היוצ׳ מארצו על מנת לילך לו לירושלם לו לרבת בני עמון לאי זו משתיהן שיפול לו בורל בקסמיו עליה כמו שמפורש כי עמד מלך בבל וגו׳ : אם הדרך · קאר״פור בלע״ז : קלקל בחצים · ליהט בלהט חצים זרה חץ כלפי למעלה והיא פונה מאליה לימין או לשמאל ומקום שהיא פול׳ הוא הגור׳ קלקל בחצי׳ חצון מכתם עם נחשת קלל ועם לא פניס קלקל ויש משמע קלקל לשון קלקול כמו וכל הגבעות התקלקלו ויש לועזים קלקל טרלאי״ט בלע״ז וכן ת״י קלקל בחצים קשית בגרירייא : שלח בתרפים · לשון מדבר במכשפות ויש שעה שמכוונת שאם עושהו באותה שעה יש בו דבור לפולס : ראה בכבד · יש בקיאים קוסמים בכבד : בימינו היה הקסם ירושלם · כל נורלותיו קסמו לו לבא ירושלם : לשום כרים · שלטוני׳ ממוני׳ ראשי גייסות : לשום כרי׳ על שערי׳ · אתה ונייס שלך שם על שער פלוני : לשפוך סוללה · שופכין עפר וסוללין ומוברין תל גבוה וכובשין אות׳ כעין שכובשין תלי המגדלים לעמוד עליו ולהלחם בבני העיר : והיה להם · לישראל מה שעשה נבוכד נצר בקסם פוא : ולא יאמינו שיגליח אך באחת שבועות להם ארבעים ותשע פעמים קסם להם נבוכד נצר וכל הקסמים כוונו זה כזה : והוא

שיהיה מבואו לעיר ותירג׳ יונתן ואתרא אתקין בריש פרשות אורח קרתא אתרא אתקין פרשות כמו שמנאנו בדברי רבותינו ז״ל בפרשת דרכים : דרך תשים · את רבת בני עמון · כמו אל וכן ואת יהודה כמו ואל יהודה וכן והראה את הכהן כמו אל : בירושלם בצורה · יהודה היושב בירושלם שהיא עיר בצורה וחזקה וחושבים להשגב בה אמר החרב שתבא תבא לאחת משתי הערים האלה וזכר רבה וירושלם שהם ערי הממלכה ויונתן תירגם אתקין דייתון בה קטולי חרבא וגו׳ : כי עמד מלך בבל אל אם הדרך · כמו על וכמוהו רבים ונקראת אם הדרך שהדרכים פונים אליה והיא להם כאם והם לה כבנות : לקסום קסם · לראות בקסמיו לאי זה דרך ילך אם לדרך שהיא לירושלם או לאותה שהיא לרבת בני עמון ובאמרו לקסום קסם בא שם שם הפועל עם הפועל לחזק הפעולה כמו למען טובות טבח והדומי׳ לו שכחבנו ואחר שאמר לקסום דרך כלל פי׳ הקסם מה הוא ואמר : קלקל בחצי׳ שאל בתרפים ראה בכבד · וכל זה ממעשי הקסם ופי׳ קלקל כמו והוא לא פניס קלקל והוא שמחדדין ומלטשין פני ברזל החץ על שיהיה בהיר מאד ורואין בו בעלי הקסם כמו שרואים בבהיר היד בלפורן לבהירות הליפורן וכן רואים בשיף וכן במראה וכן רואים בכבד שיש לו בהירות והרפיה הם נלחים ירחו בהם העתידות ובשלשת מיני קסם אלה ראה נבוכד נצר אם ילך לירושלם שהיתה לצד ימינו או לרבת בני עמון שהיתה לצד שמאלו ונפל לו הקסם לירושלם ואדוני אבי ז״ל כתב קלקל ענין קלות כלומר ירה החצים והפריחם בחויר לראות לאי זה צד יפלו וכן תירגם יונתן קשית בגרירייא : בימינו · מבואר הוא בפסוק של מעלה מזה : לשום כרים · גגילים שרי חיילות וכן ושים עליה כרים ואדוני אבי ז״ל פי׳ כרים כבשים כמו עם חלב כרים אלים והוא שעושין אילי ברזל לנגח החומה : לפתוח פה ברצח · שיפתח בו נבוכד נצר פיו וכן שרי החיל ברצח לעם כלומר שירצחו כל הנמצא בעיר : להריס קול בתרועה · שירימו כולם קול בתרועה להבהיל העם אשר בעיר : לשום כרים על שערים · כשיסגרו אנשי העיר השערים ישימו כרים עליה׳ לשברם ולהכנס בהם לכל אחד מן הפירושים שפירשנו במלת כרים לפי ענינו : לשפוך סוללה · כתרגומו למבצר תליתא והוא שבובדי׳ עפר נגד החומה ועושים קל גבוה מן החומה להלחם משם ולהכנס בעיר : ולבנות דיק · הוא מגדל עץ שעושים נגד העיר לכבשה : והיה להם כקסום שוא בעיניהם · כקסום כתיב בוי״ו וקרי בלא וי״ו בקמץ חטף והוא מקור אמר כי בעיני ישראל היה קסם נבוכד נצר כמו אם היה קסם שוא שהיו בוטחים על דברי נביאי השקר שהיו מנבאים אותם על שקר שלא תנתן העיר ביד מלך בבל : שבועי שבועות · כאילו היו הכשדי׳ שבועי שבועות להם כלומר כאילו נשבעו להם שבועות רבות : והוא

מנחה גדולה

וגו׳ · עוד כיון באמרו אשר אתם אומרים וגו׳ דוגמת מה שמצינו בימי שמואל הנביא שפרקו מעליהם עול מלכות שמים ואמרו שימה לנו מלך לשפטנו ככל הגויים ונקשו להשען על משענת קנה רצוץ על זרוע בשר ודם סוס ורכב בכן אדם שאין לו תשועה כמי שעובד לעץ ואבן ומשים בטחונו בו ומה׳ יסיר לבו וז״ש והעולה על רוחכם היו לא תהיה אשר אתם אומרים נהיה כגויים וגו׳ אשר שמו בטחונם בזרוע בשר ועל מלכם ישענו כמו שעשיתם לשעבר וזה כמי שעובד עץ ואבן שהישועה רחקה מהם כמו כן זרוע בשר ודם זה הדבר היה לא תהיה חי אני וגו׳ אמלוך עליכם אני אהיה מלככם ובגויים לא תחשבו להיות כמותם כאשר רציתם מן הגויים אשר עבדתם ויסבתם באחרים שסומכין על רבוי העם וזרוע בשר על מלכם אשר רב חילו בגבורות מלחמה והמלך עם העם עליו ואנו ישענו פשיטי נסכם אשר העמידו להם לאלוה ואתם בני ישראל אינו כן כי אינכם כריכים לשום דבר כי אני אמלוך עליכם והוצאתי אתכם מן העמים ביד חזקה כדי שתראו שאני מלככם וביד חזקה אמלוך לעשות נקמה בגויים אשר רבים המה כדי שתראו שאני מלככם וזהו והוצאתי אתכם והבאתי אתכם על ידי יהיה הכל ולזה אביא אתכם אל מדבר העמים ושם אשפט אתכם כי גם שם לא היה לכם מלך כי אם על פי ה׳ יסעו ועל פי ה׳ יחנו ואשר הנחה אותם בעמוד ענן ואש וכל האותות אשר עשה להם ממצרים ועד הנה כמו כן יהיה לעתיד ישראל נאום אד׳ וגו׳ גם כיון בהגיעו אותם בארץ בעמים כדי שיראה הסקיעות אשר מעלין בהם

ויתבייש ועי״כ יכופר להם כמו שאז״ל כל העובר עבירה ומתבייש בה מוחלין לו על כל עונותיו וזה שאמר בסוף הענין וזכרתם שם את דרכיכם וגו׳ ועי״כ יביא לכם בושה ואמחול לכם על כל רעתכם אשר עשיתם ולא תדעו כי אני ה׳ נאמן לקיים הבטחתי אשר הבטחתי לכם וגם תדעו כי אני ה׳ תמון ורחוס בעשותי אתכם התשועה והגאולה למען שמי :

בן אדם שים פניך דרך תימנה וגו׳ כיון בזה שעוזנות ישראל מהפכין מדת הרחמים למדת הדין שאמרו ז״ל בפרקי ר״א דרוש משם טלאי ברכה ונשמי ברכה בחיים לעולם׳ כידוע שכל הספע היה בא מירושלי׳ מבית המקדש לכל העולם ועתה נהפוך הוא שים פניך דרך תימנה וגו׳ והנבא על חרבן ירושלי׳ וח״י שורש הספע והברכה וח״כ הנבא ג״כ מרעות אומות העולם שע״י שהספע יפסוק מירושלים ג״כ האומו׳ האחרי׳ שהיו נשפעים על ידה ילקו עי״כ וע״כ כשלות לדבר נבואה זו והסמוכה לה על ישראל ניבא על עמון ומואב לפי שהם היו הסמוכין לארץ ישראל והיו שכנים לה כמו שאז״ל עמון ומואב שיבני ביתי דישראל הוה וע״כ מכנה פה דרוש בשלשה שמות תימנה דרום נגב לומר שבכל חלקי הספע יהיה חפרון לעולם ע״י חורבן הבית והנה במשל עשה ג׳ חלוקות דרך תימנה · והטף אל דרום · והנבא אל יער השדה נגב · ובנמשל ג״כ עשה ג׳ חלוקות ירושלים ומקדשים ואדמת ישראל וח״כ בנבואה אינו אומר כי אם ואמרת לאדמת ישראל ואינו מזכיר לא ירושלי׳ ולא בה״מ לפי שאדמת ישראל כולל הכל אלא שעשה להם חלוקה בשני

והוא מזכיר עון להתפס · וזה הלבל היה מזכיר להם עון שיתפסו בו כי הנה נבוכד נצר בקסמו לת קסמיו היה מזכיר עונות שביני ישראל שהיו מודיעים לו עונון ומוחב שביניהם שהיו שומעין לת הוכחות הנביאים : לתפס · שהיו ישראל נתפסים בידו : יען הזכרכם עונכם · שלחם מחדשין עבירות מיום לל יום ועונותיכם הראשונים נזכרים על ידיהם : בהגלות פשעיכם · החדשים : להראות חטאותיכ' · היסנים יען הזכרכ' לפני לרעה לפיכך בכף תתפשו ביד מלכת דבבל תתמסרון : חלל רשע · חייב להיות חלל בדרכך : נשיא ישראל · לדקיהו : בעת עון קץ · בעת נתמלחת הסרה והגיע עון האחרון הממלא לת הסלה : הסיר המצנפת וגו' · כחרגוס לעדי מצנפת מסריה כהנת רבת ולבטל כיתר' מלדקיהו מלכת לימר דין ודין בלחרי' לת יתקיי : הסלה הגבה וגו' · גדליה בר לחיקם דלאו הות דיליה יסביב' ולדקיה דדיליה היא תעדי מיניה : עוה עוה · לשון עי הסלה לשון חורבה לחר חורבה פעמי' ושלש לשימנה כבר כיסלה מיכניה ונתנה לגדקיה ולגדקי' תנחן לגדליה הרי פתי' ומנחם חבר עוה עם עותה ושתי המלכ' העוינו והרשענו : גם זלת לא היה · גם לגדליה לא תתקיים עד בא ישמעאל בן נתניה : אשר לו המשפט · לשר עליו שמתי להפרע נקמתי ומשפטי ונתתיו · בידו : אל בני עמון ואל חרפת' · לשר שמחו בנפול נורלו של נבוכד נצר בקסמיו לבא על ירושל' וחרפו לותי ולת עמי לאמר יד ע"ז שלהם רמה : למען ברק · להכיל חלליס רבים למען לא יחסך מראה להם שלה בחלליה : בחזות לך שוא · קוסמי עמון חזו להם שוא לאמר לא יבא עוד עליכם : לתת לותך על צוארי חללי רשעי · להטפוחך ולתת לת צוארך בצוארי חללי רשעים של ישראל : אשר בא יומם · אשר בא יומם וגו' · יום שלהם :

וְהוּא־מַזְכִּיר עָוֹן לְהִתָּפֵשׂ׃
לָכֵן כֹּה־אָמַר אֲדֹנָי יֱהוִה יַעַן
הַזְכַּרְכֶם עֲוֹנְכֶם בְּהִגָּלוֹת פִּשְׁעֵיכֶם
לְהֵרָאוֹת חַטָּאוֹתֵיכֶם בְּכָל
עֲלִילוֹתֵיכֶם יַעַן הִזָּכְרְכֶם בַּכַּף
תִּתָּפְשׂוּ׃ וְאַתָּה חָלָל רָשָׁע נְשִׂיא
יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר־בָּא יוֹמוֹ בְּעֵת עֲוֹן קֵץ׃
כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יֱהוִה
הָסֵר הַמִּצְנֶפֶת וְהָרֵם הָעֲטָרָה זֹאת
לֹא־זֹאת הַשְּׁפָלָה הַגְּבַהּ וְהַגְּבַהּ
עַוֶּה עַוֶּה עַוֶּה אֲשִׂימֶנָּה
גַּם־זֹאת לֹא הָיָה עַד־בָּא אֲשֶׁר־לוֹ
הַמִּשְׁפָּט וְנָתַתִּיו׃
וְאַתָּה בֶן־אָדָם הִנָּבֵא וְאָמַרְתָּ כֹּה אָמַר
אֲדֹנָי יֱהוִה אֶל־בְּנֵי עַמּוֹן וְאֶל־חֶרְפָּתָם
וְאָמַרְתָּ חֶרֶב חֶרֶב פְּתוּחָה לְטֶבַח
מְרוּטָה לְהָכִיל לְמַעַן בָּרָק׃
בְּחֲזוֹת לָךְ שָׁוְא בְּקָסֶם־לָךְ כָּזָב לְתֵת
אוֹתְךָ אֶל־צַוְּארֵי חַלְלֵי רְשָׁעִים אֲשֶׁר־
בָּא יוֹמָם בְּעֵת עֲוֹן קֵץ׃

השב

להראות ג' ומ"ל וסים' כי לא יוכלו להראות : וילך אליהו להראות אל אחאב · להראות חטאתיכם : וחד וביום הראות בו : הגבה ב' וסי' העמק שאלה או הגבה · השפלה הגבה והגבה : פתוחה ג' וסי' ויעזבו את העיר · חרב חרב פתוחה · ואגדת פתוחה בידו :

הוה מזכיר עון להתפס · ונבוכד נצר בקסמו לת קסמיו היה מזכיר עונות שביני ישראל שהיו מודיעים לו עונון ומוחב שביניהם שהיו שומעין לת הוכחות הנביאים : להתפס · שהיו ישראל נתפסים בידו : יען הזכרכם עונכם · שלחם מחדשין עבירות מיום לל יום ועונותיכם הראשונים נזכרים על ידיהם : בהגלות פשעיכם · החדשים : להראות חטאותיכ' · היסנים יען הזכרכ' לפני לרעה לפיכך בכף תתפשו ביד מלכת דבבל תתמסרון : חלל רשע · חייב להיות חלל בדרכך : נשיא ישראל · לדקיהו : בעת עון קץ · בעת נתמלחת הסרה והגיע עון האחרון הממלא לת הסלה : הסיר המצנפת וגו' · כחרגוס לעדי מצנפת מסריה כהנת רבת ולבטל כיתר' מלדקיהו מלכת לימר דין ודין בלחרי' לת יתקיי : הסלה הגבה וגו' · גדליה בר לחיקם דלאו הות דיליה יסביב' ולדקיה דדיליה היא תעדי מיניה : עוה עוה · לשון עי הסלה לשון חורבה לחר חורבה פעמי' ושלש לשימנה כבר כיסלה מיכניה ונתנה לגדקיה ולגדקי' תנחן לגדליה הרי פתי' ומנחם חבר עוה עם עותה ושתי המלכ' העוינו והרשענו : גם זלת לא היה · גם לגדליה לא תתקיים עד בא ישמעאל בן נתניה : אשר לו המשפט · לשר עליו שמתי להפרע נקמתי ומשפטי ונתתיו · בידו : אל בני עמון ואל חרפת' · לשר שמחו בנפול נורלו של נבוכד נצר בקסמיו לבא על ירושל' וחרפו לותי ולת עמי לאמר יד ע"ז שלהם רמה : למען ברק · להכיל חלליס רבים למען לא יחסך מראה להם שלה בחלליה : בחזות לך שוא · קוסמי עמון חזו להם שוא לאמר לא יבא עוד עליכם : לתת לותך על צוארי חללי רשעי · להטפוחך ולתת לת צוארך בצוארי חללי רשעים של ישראל : אשר בא יומם · אשר בא יומם וגו' · יום שלהם :

בְּבֶן כִּדְנֵן אָמַר יְיָ אֱלָהִים חֲלַף
דְּאִדְכַּרְתּוּן חוֹבֵיכוֹן בְּאִתְגְּלָאָה
מִרְדֵּכוֹן לְאִתְחֲזָאָה חֲטָאֵיכוֹן בְּכֹל
עוֹבְדֵיכוֹן חֲלַף דְּאִדְכַּרְתּוּן בְּיַד
מַלְכָּא דְבָבֶל תִּתְמַסְרוּן: וְאַת חַיָּב
קְטָלָא רַשִׁיעָא רַבָּא דְיִשְׂרָאֵל דְּמָטָא
יוֹם תְּבְרֵיהּ עִדַּן תּוּשְׁלִימַת חוֹבוֹהִי:
כִּדְנֵן אָמַר יְיָ אֱלָהִים אַעְדִּי מִצְנְפְּתָא
מִשְׁרֵיהּ כַּהֲנָא רַבָּא וְאַבְטֵל כִּיתְרָא
מִצַּדִּקִיָּה מַלְכָּא אִמַּר דִּין וְדִין
בְּאַתְרֵיהּ לָא יִתְקַיֵּם מִגְּלָא יִגְלוּן
גַּדְלִיָּה בַּר אַחִיקָם דְּלָא הֲוָת דִּילֵיהּ
יְסַבִּינָה צִדְקִיָּה דְּדִילֵיהּ הִיא תַּעְדִּי
מִנֵּיהּ: חוֹבֵיהוֹן דְּחַבּוּ כְּחוֹבֵיהוֹן
אִתְפְּרַע מִנְּהוֹן אַף לְדִין לָא יִתְקַיֵּם
לֵיהּ עַד דְּאַיְתִי עֲלוֹהִי פּוּרְעָנוּת
יִשְׁמָעֵאל בַּר נְתַנְיָה וְאֶמְסָרִינֵיהּ
בִּידֵיהּ: וְאַת בַּר אָדָם אִתְנַבִּי וְתֵימַר
כִּדְנֵן אָמַר יְיָ אֱלָהִים עַל בְּנֵי עַמּוֹן וְעַל
חִיסוֹרֵיהוֹן וְתֵימַר חַרְבָּא חַרְבָּא אִשְׁתַּלְפַת
לְמִיקְטַל אִשְׁתַּנְיָנַת לְשֵׁיצָאָה בְּדִיל
לְמֶהֱוֵי לָהּ צַחְצוּחִין: בְּאִתְנַבְּאָה לָךְ שְׁקַר בְּאַלְפָא לָךְ כַּדְּבִין לְמִמְסַר יַת צַוְּארָךְ
כְּצַוְּארֵי קְטִילֵי רַשִׁיעַיָּא דְּמָטָא יוֹם תְּבְרֵיהוֹן עִדַּת סְעוֹרָן בִּישַׁתְהוֹן:

אתיב

רשעים של ישראל : אשר בא יומם וגו' · יום שלהם :

הנה בא יום אדני יהוה ויחלקו שללך בקרבך: וקבצתי את כל הגוים אל ירושלם למלחמה ונלכדה העיר ונשסו הבתים ונשים תשכבנה ויצא חצי העיר בגלות ושאר העם לא יכרת מן העיר: ויצא יהוה ונלחם בגוים ההם כיום הלחמו ביום קרב: ועמדו רגליו ביום ההוא על הר הזיתים אשר על פני ירושלם מקדם והבקע הר הזיתים מחצו לרחב מזרח ומערבה גיא גדול מאד וגלה חצי ההר צפונה וחצו נגבה: ונסתם גיא הרי כי יגיע גיא הרי אצל אצל ונסתם כאשר נסתם מלפני הרעש בימי עזיה מלך יהודה: ובא יהוה אלהי כל קדשים עמך: ויהי ביום ההוא לא יהיה אור יקרות וקפאון: והיה יום אחד הוא ידוע ליהוה לא יום ולא לילה והיה לעת ערב יהיה אור: ויצא מים חיים מירושלם חציהם אל הים הקדמוני וחציהם אל הים האחרון בקיץ ובחרף יהיה: והיה יהוה למלך על כל הארץ ביום ההוא יהיה יהוה אחד ושמו אחד: ונסבה כל הארץ כערבה מגבע עד רמון דרומה לירושלם ורמה ושבה תחתיה מבנימן עד מקום שער הראשון עד שער הפנות ומגדל חנאל עד יקבי המלך: וישבו בה והחרם לא יהיה עוד וישבו ירושלם לבטח: וזאת יהיה המגפה אשר יגף יהוה את כל העמים אשר צבאו על ירושלם נמק בשרו בעמדו על רגליו ועינו תמקנה בחרים ולשונו תמק בפיהם: והיה ביום ההוא מהומה רבה מאת יהוה והחזיקו איש יד רעהו ועלתה ידו על יד רעהו: וגם יהודה תלחם בירושלם ואספו חיל כל הגוים סביב זהב וכסף ובגדים הרבה מאד: וכן תהיה מגפת הסוס הפרד הגמל והחמור וכל הבהמה אשר תהיה במחנות ההם כמגפה הזאת: והיה כל הנותר מכל הגוים הבאים על ירושלם ועלו מדי שנה בשנה להשתחוות למלך יהוה צבאות ולחג את חג הסכות: והיה אשר לא יעלה מן המשפחות הארץ אל ירושלם להשתחוות למלך יהוה צבאות ולא עליהם יהיה הגשם: ואם משפחת מצרים לא תעלה ולא באה ולא עליהם יהיה אשר יגיף יהוה את הגוים אשר לא יעלו לחג את חג הסכות: זאת תהיה חטאת מצרים וחטאת כל הגוים אשר לא יעלו לחג את חג הסכות: ביום ההוא יהיה על מצלות הסוס קדש ליהוה צבאות והיו הדרות בית יהוה כמזרקות לפני המזבח: והיה כל יהודה וירושלם קדש ליהוה צבאות ובאו כל הזבחים וקחו מהם ובשלו בהם ולא יהיה כנעני עוד בבית יהוה צבאות ביום ההוא:

מנחה גדולה

לא תשיב ואחרת אליהם אל שמוע כי בלה ואף שלא ראיתי עדין הענין לגולל הרעה שבמים כל לב וגו' לגולל מיכות הרעה אין להפריד בין שמיעה לראייה רק כאלו בלה ונהייתה ע"כ : ולע"ד האמת כשברון מתנים וגו' והוא שוברות חלי גופו של אדם כמו שלמו"ל במ' כתובו' : והיה כי יאמרו אליך על מה אתה נאנח כיון שאתה מגדיל הענין כל כך והאדם גדולה היא עד מאוד שאין למעלה הימנו וא"כ לאחוי שבימים ימס כל לב ורפו כל ידים בחופו שראיה שיהא כל גופו נשבר עליו ואתה לא עשית תנועה אחרת כי אם אנחה במרירות לבד ובאלו אין ראוי לשבר כל הגוף על ענין כזה · ואמרת אליהם טעם האנחה הוא אל שמועה כי בלה כי עדין לא ראיתי שום תמונה אלמי קול ה' אלי להתנבאות על הדבר על כן לא ההפעלתי למשמע אוזן כי אם אנחה השוברת חלי גופו של אדם · אחנס ונמס כל לב וגו' הוא הנה בלה ונהייתה כשהדבר יבא בפועל ואז למראה עינים נמס כל לב ורוחה וכהתה כל רוח וגו' :

עוד אפשר לומר שים פניך דרך תימנה וגו' לפי שאמר להלן שהיה נבוכד נאצר בנאתו מבבל ליחוקאל שיבא לירושלים ולא לרבת בני עמון שהיה נפוץ לו לירושלים שהיה לדרוש לזה אמר השם מיכי גדולות עשה כ"ל כמו שאמר קלקל בחלים · שאל בתרפים · רחה בכבד · אמר שלשה חלוקות בלד ימין והוא תימנה דרוש נגב ואפשר שכל פעם שהגריל ל"ל בקסמו שיבה הדבר בדרך הקוסמי' שבתחילה הקסים אם לילך דרך תימנה והיתה כוונתו בקסמו על ירושלי' ואח"כ הקסים ובירל על ביח המקדש בלשון דרוש · ואחר מקדשים לפי שהיו בו הדבה מיני קדושות שכל אחד מקודש מחבירו

והוא מזכיר עון להתפס · וזה הלבל היה מזכיר להם עון שיתפסו בו כי הנה נבוכד נצר בקסמו לת קסמיו היה מזכיר עונות שביני ישראל שהיו מודיעים לו עונון ומוחב שביניהם שהיו שומעין לת הוכחות הנביאים : להתפס · שהיו ישראל נתפסים בידו : יען הזכרכם עונכם · שלחם מחדשין עבירות מיום לל יום ועונותיכם הראשונים נזכרים על ידיהם : בהגלות פשעיכם · החדשים : להראות חטאותיכ' · היסנים יען הזכרכ' לפני לרעה לפיכך בכף תתפשו ביד מלכת דבבל תתמסרון : חלל רשע · חייב להיות חלל בדרכך : נשיא ישראל · לדקיהו : בעת עון קץ · בעת נתמלחת הסרה והגיע עון האחרון הממלא לת הסלה : הסיר המצנפת וגו' · כחרגוס לעדי מצנפת מסריה כהנת רבת ולבטל כיתר' מלדקיהו מלכת לימר דין ודין בלחרי' לת יתקיי : הסלה הגבה וגו' · גדליה בר לחיקם דלאו הות דיליה יסביב' ולדקיה דדיליה היא תעדי מיניה : עוה עוה · לשון עי הסלה לשון חורבה לחר חורבה פעמי' ושלש לשימנה כבר כיסלה מיכניה ונתנה לגדקיה ולגדקי' תנחן לגדליה הרי פתי' ומנחם חבר עוה עם עותה ושתי המלכ' העוינו והרשענו : גם זלת לא היה · גם לגדליה לא תתקיים עד בא ישמעאל בן נתניה : אשר לו המשפט · לשר עליו שמתי להפרע נקמתי ומשפטי ונתתיו · בידו : אל בני עמון ואל חרפת' · לשר שמחו בנפול נורלו של נבוכד נצר בקסמיו לבא על ירושל' וחרפו לותי ולת עמי לאמר יד ע"ז שלהם רמה : למען ברק · להכיל חלליס רבים למען לא יחסך מראה להם שלה בחלליה : בחזות לך שוא · קוסמי עמון חזו להם שוא לאמר לא יבא עוד עליכם : לתת לותך על צוארי חללי רשעי · להטפוחך ולתת לת צוארך בצוארי חללי רשעים של ישראל : אשר בא יומם · אשר בא יומם וגו' · יום שלהם :

הנה בא יום אדני יהוה ויחלקו שללך בקרבך: וקבצתי את כל הגוים אל ירושלם למלחמה ונלכדה העיר ונשסו הבתים ונשים תשכבנה ויצא חצי העיר בגלות ושאר העם לא יכרת מן העיר: ויצא יהוה ונלחם בגוים ההם כיום הלחמו ביום קרב: ועמדו רגליו ביום ההוא על הר הזיתים אשר על פני ירושלם מקדם והבקע הר הזיתים מחצו לרחב מזרח ומערבה גיא גדול מאד וגלה חצי ההר צפונה וחצו נגבה: ונסתם גיא הרי כי יגיע גיא הרי אצל אצל ונסתם כאשר נסתם מלפני הרעש בימי עזיה מלך יהודה: ובא יהוה אלהי כל קדשים עמך: ויהי ביום ההוא לא יהיה אור יקרות וקפאון: והיה יום אחד הוא ידוע ליהוה לא יום ולא לילה והיה לעת ערב יהיה אור: ויצא מים חיים מירושלם חציהם אל הים הקדמוני וחציהם אל הים האחרון בקיץ ובחרף יהיה: והיה יהוה למלך על כל הארץ ביום ההוא יהיה יהוה אחד ושמו אחד: ונסבה כל הארץ כערבה מגבע עד רמון דרומה לירושלם ורמה ושבה תחתיה מבנימן עד מקום שער הראשון עד שער הפנות ומגדל חנאל עד יקבי המלך: וישבו בה והחרם לא יהיה עוד וישבו ירושלם לבטח: וזאת יהיה המגפה אשר יגף יהוה את כל העמים אשר צבאו על ירושלם נמק בשרו בעמדו על רגליו ועינו תמקנה בחרים ולשונו תמק בפיהם: והיה ביום ההוא מהומה רבה מאת יהוה והחזיקו איש יד רעהו ועלתה ידו על יד רעהו: וגם יהודה תלחם בירושלם ואספו חיל כל הגוים סביב זהב וכסף ובגדים הרבה מאד: וכן תהיה מגפת הסוס הפרד הגמל והחמור וכל הבהמה אשר תהיה במחנות ההם כמגפה הזאת: והיה כל הנותר מכל הגוים הבאים על ירושלם ועלו מדי שנה בשנה להשתחוות למלך יהוה צבאות ולחג את חג הסכות: והיה אשר לא יעלה מן המשפחות הארץ אל ירושלם להשתחוות למלך יהוה צבאות ולא עליהם יהיה הגשם: ואם משפחת מצרים לא תעלה ולא באה ולא עליהם יהיה אשר יגיף יהוה את הגוים אשר לא יעלו לחג את חג הסכות: זאת תהיה חטאת מצרים וחטאת כל הגוים אשר לא יעלו לחג את חג הסכות: ביום ההוא יהיה על מצלות הסוס קדש ליהוה צבאות והיו הדרות בית יהוה כמזרקות לפני המזבח: והיה כל יהודה וירושלם קדש ליהוה צבאות ובאו כל הזבחים וקחו מהם ובשלו בהם ולא יהיה כנעני עוד בבית יהוה צבאות ביום ההוא:

הָשֵׁב אֶל־תַּעֲרָה בְּמְקוֹם אֲשֶׁר־נִבְרְאֹת בְּאֶרֶץ מְכֻרֹתַיִךְ אֲשֶׁפֶּט אֹתָךְ׃ וְשָׁפַכְתִּי עָלַיִךְ זַעְמִי בְּאֵשׁ עֶבְרָתִי אָפִיחַ עָלַיִךְ וּנְתַתִּיךְ בְּיַד אֲנָשִׁים בֹּעֲרִים חָרָשֵׁי מַשְׁחִית׃ לָאֵשׁ תִּהְיֶה לְאָכְלָה דָּמֵךְ יִהְיֶה בְּתוֹךְ הָאָרֶץ לֹא תִזָּכְרִי כִּי אֲנִי יְהוָה דִּבַּרְתִּי׃

וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר׃ וְאַתָּה בֶן־אָדָם הֲתִשְׁפֹּט הֲתִשְׁפֹּט אֶת־עִיר הַדָּמִים וְהֹדַעְתָּהּ אֶת כָּל־תּוֹעֲבֹתֶיהָ׃ וְאָמַרְתָּ כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה עִיר שֹׁפֶכֶת דָּם בְּתוֹכָהּ לָבוֹא עִתָּהּ וְעָשְׂתָה גִלּוּלִים עָלֶיהָ לְטָמְאָה׃ בְּדָמֵךְ אֲשֶׁר שָׁפָכְתְּ אָשַׁמְתְּ וּבְגִלּוּלַיִךְ אֲשֶׁר עָשִׂית טָמֵאת וַתַּקְרִיבִי יָמַיִךְ וַתָּבוֹאִי עַד־שְׁנוֹתָיִךְ עַל־כֵּן נְתַתִּיךְ חֶרְפָּה לַגּוֹיִם וְקַלְסָה לְכָל־הָאֲרָצוֹת׃ הַקְּרֹבוֹת וְהָרְחֹקוֹת מִמֵּךְ יִתְקַלְּסוּ בָךְ טְמֵאַת הַשֵּׁם רַבַּת הַמְּהוּמָה׃ הִנֵּה נְשִׂיאֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ לִזְרֹעוֹ הָיוּ בָךְ לְמַעַן שְׁפֹךְ דָּם׃ אָב וָאֵם הֵקַלּוּ בָךְ לַגֵּר עָשְׁקוּ בְתוֹכֵךְ יָתוֹם וְאַלְמָנָה הוֹנוּ בָךְ׃ קָדָשַׁי בָּזִית וְאֶת־שַׁבְּתֹתַי חִלַּלְתְּ׃ אַנְשֵׁי רָכִיל הָיוּ בָךְ לְמַעַן שְׁפֹךְ־דָּם וְאֶל־הֶהָרִים אָכְלוּ בָךְ זִמָּה בִּיךְ׃ עֶרְוַת אָבִיךְ גִּלִּית בָּךְ טֻמְאַת נִדָּתָהּ עִנִּית בָּךְ׃ וְאִישׁ אֶת־אֵשֶׁת רֵעֵהוּ עָשִׂית תּוֹעֵבָה וְאִישׁ אֶת־כַּלָּתוֹ טִמֵּאתָ זִמָּה וְאִישׁ אֶת־אֲחֹתוֹ בַת־אָבִיו עִנִּיתָ בָּךְ׃ שֹׁחַד לָקְחוּ בָךְ לְשָׁפֵךְ דָּם נֶשֶׁךְ וְתַרְבִּית לָקָחְתְּ וּבִצַּעְתְּ רֵעַיִךְ בְּעֹשֶׁק וְאֹתִי שָׁכַחַתְּ נְאֻם אֲדֹנָי יְהוִה׃ וְהִנֵּה הִכֵּיתִי כַּפִּי עַל־בִּצְעֵךְ אֲשֶׁר עָשִׂית וְעַל־דָּמַיִךְ אֲשֶׁר הָיוּ בְּתוֹכֵךְ׃ הֲיַעֲמֹד לִבֵּךְ אִם־תֶּחֱזַקְנָה יָדַיִךְ בַּיָּמִים אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה אִתָּךְ אֲנִי יְהוָה דִּבַּרְתִּי וְעָשִׂיתִי׃ וַהֲפִיצוֹתִיךְ בַּגּוֹיִם וְזֵרִיתִיךְ בָּאֲרָצוֹת וְכִלֵּתִי טֻמְאָתֵךְ מִמֵּךְ׃ וְנָחַלְתְּ בָּךְ לְעֵינֵי גּוֹיִם וְיָדַעַתְּ כִּי אֲנִי יְהוָה׃

וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר׃ בֶּן־אָדָם בֵּית יִשְׂרָאֵל הָיָה לִי לְסִיג כֻּלָּם נְחֹשֶׁת וּבְדִיל וּבַרְזֶל וְעֹפֶרֶת בְּתוֹךְ כּוּר הָיוּ סִיגֵי כֶסֶף׃ לָכֵן כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה יַעַן הֱיוֹתְכֶם כֻּלְּכֶם לְסִיג הִנְנִי קֹבֵץ אֶתְכֶם בְּתוֹךְ יְרוּשָׁלִָם׃ כְּקִבּוּץ כֶּסֶף וּנְחֹשֶׁת וּבַרְזֶל וְעֹפֶרֶת וּבְדִיל אֶל־תּוֹךְ כּוּר לָנָפַחַ עָלָיו אֵשׁ לְהַתִּיךְ כֵּן אֶקְבֹּץ בְּאַפִּי וּבַעֲבָרָתִי וְהִנַּחְתִּי וְהִתַּכְתִּי אֶתְכֶם׃ וְקִבַּצְתִּי אֶתְכֶם וְהָפַחְתִּי עָלֶיךָ בְּאֵשׁ עֶבְרָתִי וְנִתַּכְתֶּם בְּתוֹכָהּ׃ כְּהִתּוּךְ כֶּסֶף בְּתוֹךְ כּוּר כֵּן תִּתָּכוּ בְּתוֹכָהּ וִידַעְתֶּם כִּי אֲנִי יְהוָה הִשְׁפַּכְתִּי חֲמָתִי עָלֶיךָ׃

וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר׃ בֶּן־אָדָם אֱמָר לָהּ אַתְּ אֶרֶץ לֹא־גֶשְׁמָה הִוא לֹא גְשָׁמִים בְּיוֹם זַעַם׃ קֶשֶׁר נְבִיאֶיהָ בְּתוֹכָהּ כְּאַרְיֵה טֹרֵף נֶפֶשׁ אָכָלוּ חֹסֶן וָיָקָר נְכָסִים רַבִּים אַלְמְנוֹתֶיהָ הִרְבּוּ בְתוֹכָהּ׃ כֹּהֲנֶיהָ חָמְסוּ תוֹרָתִי וַיְחַלְּלוּ קָדָשַׁי בֵּין קֹדֶשׁ לְחֹל לֹא הִבְדִּילוּ וּבֵין הַטָּמֵא לַטָּהוֹר לֹא הוֹדִיעוּ וּמִשַּׁבָּתַי הָעְלִימוּ עֵינֵיהֶם וָאֶחַל בְּתוֹכָם׃ שָׂרֶיהָ בְּתוֹכָהּ כְּזְאֵבִים טֹרְפֵי טָרֶף לִשְׁפֹּךְ דָּם לְאַבֵּד נְפָשׁוֹת לְמַעַן בְּצֹעַ בָּצַע׃ וְנְבִיאֶיהָ טָחוּ לָהֶם תָּפֵל חֹזִים שָׁוְא וְקוֹסְמִים כָּזָב לֵאמֹר כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה וַיְהוָה לֹא דִבֵּר׃ עַם הָאָרֶץ עָשְׁקוּ עֹשֶׁק וְגָזְלוּ גָזֵל וְעָנִי וְאֶבְיוֹן הוֹנוּ וְגֵר עָשְׁקוּ בְּלֹא מִשְׁפָּט׃ וָאֶבַּקֵּשׁ מֵהֶם אִישׁ הַגֹּדֵר גָּדֵר וְעֹמֵד בַּפֶּרֶץ לְפָנַי עַל־הָאָרֶץ לְבִלְתִּי הַשְּׁחִתָהּ וְלֹא מָצָאתִי׃ וָאֶשְׁפֹּךְ עֲלֵיהֶם זַעְמִי בְּאֵשׁ עֶבְרָתִי כִּלִּיתִים דַּרְכָּם בְּרֹאשָׁם נְאֻם אֲדֹנָי יְהוִה׃

וְאַתָּה בֶן־אָדָם אֱמֹר אֵלַיִךְ אֶרֶץ הִוא לֹא מְטֹרָה הִוא לֹא גְשָׁמָה בְּיוֹם זָעַם׃ קֶשֶׁר נְבִיאֶיהָ בְּתוֹכָהּ כְּאַרְיֵה שֹׁאֵג טֹרֵף׃ נַפְשׁוֹת אָכָלוּ חֹסֶן וָיָקָר נְכָסִים יָקָרוּ רַבּוּ אַלְמְנוֹתֶיהָ בְּקִרְבָּהּ׃ כֹּהֲנֶיהָ חָמְסוּ תוֹרָתִי וַיְחַלְּלוּ קָדָשַׁי בֵּין קֹדֶשׁ לְחֹל לֹא הִבְדִּילוּ וּבֵין הַטָּמֵא לַטָּהוֹר לֹא הוֹדִיעוּ וּמִשַּׁבָּתַי הָעְלִימוּ עֵינֵיהֶם וָאֶחַל בְּתוֹכָם׃ שָׂרֶיהָ בְּקִרְבָּהּ כְּזְאֵבִים טֹרְפֵי טָרֶף לִשְׁפֹּךְ דָּם לְאַבֵּד נְפָשׁוֹת לְבַצֵּעַ בָּצַע׃ וְנְבִיאֶיהָ טָחוּ לָהֶם תָּפֵל חֹזִים שָׁוְא וְקוֹסְמִים כָּזָב לֵאמֹר כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה וַיְהוָה לֹא דִבֵּר׃ עַם הָאָרֶץ עָשְׁקוּ עֹשֶׁק וְגָזְלוּ גָזֵל וְעָנִי וְאֶבְיוֹן הוֹנוּ וְגֵר עָשְׁקוּ בְּלֹא מִשְׁפָּט׃ וָאֶבַּקֵּשׁ מֵהֶם אִישׁ הַגֹּדֵר גָּדֵר וְעֹמֵד בַּפֶּרֶץ לְפָנַי עַל־הָאָרֶץ לְבִלְתִּי הַשְּׁחִתָהּ וְלֹא מָצָאתִי׃ וָאֶשְׁפֹּךְ עֲלֵיהֶם זַעְמִי בְּאֵשׁ עֶבְרָתִי כִּלִּיתִים דַּרְכָּם בְּרֹאשָׁם נְאֻם אֲדֹנָי יְהוִה׃

הַשֵּׁב אֶל תַּעֲרָה. הַשֵּׁב מִקּוֹר הַסִּיגִין בְּפִיחַת מִקְוֹם לְרִי וּפִירוּשׁוֹ בְּתַרְגּוּם כְּלוֹמַר סַבְּרָה אֶת שֶׁאַתִּיב הַחְרֵב אֶל תַּעֲרָה אַחַר שֶׁתִּכְרוֹת יִשְׂרָאֵל לֹא כֵן לֹא אַשִּׁיבֶנָּה אֶל תַּעֲרָה עַל שֶׁתִּשְׁפּוֹט אוֹתָךְ בָּהּ׃ בְּמִקְוֹם אֲשֶׁר נִבְרֵאת בְּאֶרֶץ בְּנֵי עַמּוֹן שֶׁנִּבְרֵאתָ אוֹתָךְ׃ רַ״ל מְכוּרוֹתֶיךָ. מְכוּרוֹתֶיךָ בְּאֶרֶץ בְּנֵי עַמּוֹן שֶׁנִּבְרֵאתָ בָּהּ וְגַרְתָּ בָּהּ עַד הַיּוֹם שֶׁל אַחַר הַחֹרֶב וְשֶׁל הִשְׁפּוֹט אוֹתָךְ׃ אֲשֶׁפֶּט אֹתָךְ. לְאַרְצוֹת אַחֵרוֹת תֵּרֵד בְּמוֹחַס שֶׁלֹּא תֹּאבֵד עֲלֵיהֶם חֶרֶב אוֹיֵב׃ מְכוּרוֹתֶיךָ. כְּמוֹ מְנוּרוֹתֶיךָ׃ וְשָׁפַכְתִּי עָלַיִךְ זַעְמִי. אָפִיחַ עָלַיִךְ מְעַנְיָן נוֹפֵחַ בְּאֵשׁ פֶּחָם וְאֹף עַל פִּי שֶׁהֵם שְׁנֵי שְׁרָשִׁים וְכֵן אֹמֶר לְמַטָּה וְנָפַחְתִּי עֲלֵיכֶם בְּאֵשׁ עֶבְרָתִי רַ״ל אַבְעִיר אֵשׁ עֶבְרָתִי עָלַיִךְ כְּמוֹ שֶׁנּוֹפְחִי בְּאֵשׁ לְהַבְעִירוֹ וְכֵן תִּרְגֵּם יוֹנָתָן בְּאֶשְׁתָּא פּוּרְעָנוּתִי אֶתְקִיף עָלָךְ׃ בְּעוֹרִי כְּסִלִּים וְנִמְהָרִים שֶׁהִרְגֵּנוּ פִּתְאֹם כְּמוֹ בֵינוֹ בְּעוֹרִי בְּעֹס וְיֵשׁ לְפָרֵשׁ בְּעוֹרִים מְעַנְיָן בְּאֵשׁ תַּבְעִיר יָעַר כְּלוֹמַר מַכְלִים וְשׂוֹרְפִי וְכֵן אֹמֵר הַמַּסֹּרָה עַל בֵּינוֹ בְּעוֹרִים בְּתֵרֵי לִיסָנֵי וי״ת בְּעוֹרִים רְשִׁינָן׃ מַרְשִׁי מַשְׁחִית. שֶׁהֵם אוֹמְנֵי לְהַשְׁחִית׃ מַשְׁחִי׳. שֶׁם כְּמוֹ הַשְׁחָתָה וְכֵן תִּרְגְּמוּ לְמַשְׁחִית׃ לְאֵשׁ תִּהְיֶה וְכֵן אֹמֶר תִּהְיֶה לְשון נְקֵבָה הַגְּמַלְּאִית כִּי כֵן דֶּרֶךְ הַמִּקְרָא כְּמוֹ שֶׁכָּתַבְנוּ כַּמָּה פְּעָמִים כִּי כְּשֶׁיְּדַבֵּר לְשון זָכָר יְדַבֵּר כְּנֶגֶד הָעָם וּכְשֶׁיְּדַבֵּר לְשון נְקֵבָה יְדַבֵּר כְּנֶגֶד הַכְּנֶסֶת וְהָעֵרָה שֶׁהִוא לְשון נְקֵבָה וְסַיְּמֵהוּ עִנְיָן אֶחָד׃ דָּמֵךְ יִהְיֶה בְּתוֹךְ הָאָרֶץ. הַפֶּרֶךְ אֶרֶץ אַל תִּכְסִי דָּמִי רוֹצֶה לוֹמַר שֶׁלֹּא יִנָּקֵם דָּמֶךָ זֶהוּ שֶׁאָמַר לֹא תִזָּכְרִי׃ וַיְהִי דְבַר יי׳. וְאַתָּה בֶּן אָדָם הַשְּׁפוֹט הַשְּׁפוֹט אוֹתָם כֻּלָּם לְהַבְעִירוֹ וְכֵן תִּרְגֵּם יוֹנָתָן בְּאֶשְׁתָּא פּוּרְעָנוּתִי אֶתְקִיף עָלָךְ׃ בּוֹעֲרִים כְּסִלִּים וְנִמְהָרִים כָּה אָמַר יי׳ אֱלֹהַי עַל בְּנֵי עַמּוֹן וְעַל הַרְפָּת עַל יִשְׂרָאֵל עַל שֶׁהֶחֱרִיב׳ כְּבוֹדֶךָ נֵכָר׃ חֶרֶב חֶרֶב פְּתוּחָה׳ חֶרֶב נְבוּכַדְנֶצַּר הַכְּפוּלָה לְנֹאֶת בְּשֵׁנִי הַדְּרָכִי׳ עַל יְרוּשָׁלַ׳ וְעַל בְּנֵי עַמּוֹן מְפוֹרָשׁ בְּפָרָשָׁה הָעֶלְיוֹנָה הֲרֵי פּוּרְעָנוּת לִבְנֵי עַמּוֹן׃ בְּחִזּוּת לְךָ שֶׁבְּקַסֶּם לְךָ כְּזָב אַתָּה סָבוּר כִּי עַל יְדֵי קְסָמִים שֶׁל הֶבֶל וְשָׁוְא וְכָזָב אַתָּה מַגִּיחַ שֶׁחֲרֶבְךָ נְתוּנָה אֶל צַוָּארֵי חֲלָלֵי רְשָׁעִי׳ שֶׁבָּא יוֹמָם בְּגִזֵּרָה מִלְּפָנַי כְּעֵת הַשְּׁלוֹם עֵת קֵיצָם׃ הַשֵּׁב אֶל תַּעֲרָה. כְּלוֹמַר הָעֵת יִבָּא שֶׁתָּשוּב אֶל תַּעֲרָה וְתִקָּבֵל הַחֶרֶב׳ פּוּרְעָנוּת׳ מִיַּד מַלְכֵי מָדַי וְאַז אָפִיחַ עָלַיִךְ בְּאֵשׁ עֶבְרָתִי וְתִהְיֶה נְתוּנָה בְּיַד כַּפְּתִי׳ שׁוֹטִים שֶׁהֵם חַרְשֵׁי מַשְׁחִית שֶׁיְּבוֹאוּ לְחָרְבָּךְ וְלִמּוּרְטָךְ כַּאֲשֶׁר מֵאַז וְיִסַּרְתִּיךָ׃ וַיְהִי דְבַר יי׳ אֱלֹהַי לֵאמֹר׳. הַתִּשְׁפּוֹט אֶת עִיר הַדָּמִים׳ יְרוּשָׁלַם וְהוֹדַעְתָּהּ׳ מְפִיק ה״ן וְהוֹדַעְתָּ אוֹתָהּ׃ עִיר שׁוֹפֶכֶת דָּם בְּתוֹכָהּ אֹמֵר יי׳ אֱלֹהַי לְגַּלּוֹת עַתָּה׃ וְעַתָּה גִּלּוּלִים׳ כְּמוֹ וַאֲשֶׁר עָשִׂית גִּלּוּלַי׳ וְגוֹמֵר׳ עַל שְׁמוֹתַיִךְ׳ גְּזֵרוֹת וְגוֹזְרוֹת׳ וְקַלְסָה׳ בְּגִימַטְרִיָּא שֶׁאָמַר מֹשֶׁה׳ וְקַלְסָה׳ דָּבָר שֶׁהַכֹּל נִדְבָּרִי׳ בָּךְ פַּר״לְדִין בְּלַע״ז יִתְקַלְּסוּ בָךְ וּמָה הִיא הַקְּלָסוֹת מַמְּאוֹת הַסֵּם זוֹ הִיא שֶׁטְּמֵאוֹת אֶת שְׁמָהּ שֶׁהִיא נִקְרֵאת׳ עַם קָדוֹשׁ בְּנֵיס לִיוֹנְרָס וְגַרְמוֹ בְּעַמָּם לְהַקְרוֹת עַם טְמֵאַת שִׁפְתֵי׳ בָּךְ׃ כָּל הַתּוֹעֵבוֹת שֶׁבְּפָרָשַׁת קְדוֹשִׁי׳ תִּהְיוּ שֶׁהוּזְהַרוּ עָלָיו׳ נִמְצָאוּ כָּאן׃ קָדְשֵׁי בְּזִית׳ וְלֹא כְּמוֹ שֶׁאָמַרְתִּי לְרַעוּכֶם תִּזְבְּחוּ׃ לְטוּעוּתָהּ׃

אָב וָאֵם הֵקַלּוּ בָךְ לַגֵּר. אִישׁ לִזְרוֹעוֹ׳ כָּל דְּאָלֵי׳ גֵּר׃ אָב וָאֵם הֵקַלּוּ בָךְ׃ קָדְשֵׁי בְּזִית׳ תִּהְיוּ שֶׁהוּזְהַרוּ עָלָיו׳ נִמְצָאוּ כָּאן׃ וְלֹא הֶהָרִים אָכְלוּ בָךְ׃ וְטוּעוּתָהּ פְּלָחוּ בִיךְ זִמָּה

בערים ב׳ וחס׳ וסימ׳ ונתתיך ביד אנשים בערים חרשי משחית׳ בינו בערים בעם׃ ותבא י׳ מ״ל בנביאים וסימ׳ ותבוא אליו בלט ותתקע׳ אשה בעלת אוב׳ והיא מתקדשת מטמאתה׳ ותבוא האשה אל כל העם׳ ותבוא דרך מבוא הסוסים׳ ותקריבי ימיך ותבוא עד שנותיך׳ ותבוא חרב ותקחהו׳ ותבא חרב ותקח מהם נפש׳ ותבוא בהם הרוח ויחיו ויעמדו׳ ותבוא אליך תפלתי׳ וכל כתו׳י׳ דכוון מ״ל במ״ב חסר וסי׳ ותבא כמים בקרבי׳ ותבא בלט ותגל מרגלתיו ותשכב׳

אָרִיב חַרְבָּא לְנָדָתָהּ בְּאַתְרָא דְּאִתְבְּרִיתוּן בְּאַרְעָא תּוֹתְבוּתְכוֹן אַתְפְּרַע מִנְּכוֹן׃ וְאֶשְׁפּוֹךְ עֲלָךְ חֵימָתִי בְּאֵשַׁת פּוּרְעָנוּתִי אַתְקִיף עֲלָךְ וְאֶמְסְרִינָךְ בִּיד גִּבָּרִין רִשְׁיָנִין דְּאוּמָנִין לְחַבָּלָא׃ לְעַמְמַיָּא דְּתַקִּיפִין כְּאֶשְׁתָּא תִּתְמַסְּרוּן לְאִישְׁתֵּיצָאָה חוֹבַת קְטוֹלָךְ תְּהֵי בְּגוֹ אַרְעָא לָא יֵעוּל דְּכָרְנִיךְ אֲרֵי אֲנָא יְיָ גְּזַרִית בְּמֵימְרִי׃ וַהֲוָה פִּתְגָם נְבוּאָה מִן קֳדָם יְיָ עִימִי לְמֵימָר׃ וְאַתְּ בַּר אָדָם הֲתוֹכַח הֲתוֹכַח יָת קַרְתָּא דְּאַשְׁדֵּי דַּם זַכַּי בְּגַוָּהּ וְחַוֵּי לַהּ יָת כָּל תּוֹעֲבָתָהָא׃ וְתֵימַר כִּדְנַן אָמַר יְיָ אֱלָהִים קַרְתָּא דְּאַשְׁדֵּי דַּם זַכַּי בְּגַוָּהּ מְטָא עִידָן תֵּכְרָהּ וּדְפַלְחִין לְטַעֲוָתָא בְּגַוָּהּ בְּדִיל לְסָאֲבוּתָהּ׃ בְּחוֹבַת דַּם זַכַּי דְּאַשְׁדֵת חֲבַרַת וּבְפוּלְחַן טַעֲוָתִיךְ דִּיפַלְחַת אִסְתַּאֲבַת וְקָרִיב יוֹם תַּבְרִין וּמְטָא עִידָן בִּישָׁתִיךְ עַל כֵּן יְהַבְתִּיךְ חִיסוֹדִין לְעַמְמַיָּא וּלְעֵיב לְכָל מְדִינָתָא׃ דְּקָרִיבִין וּדְרָחִיקִין מִינָךְ יִתְלַעֲבוּן כִּיךְ סוֹאֲבַת שְׁמָא דְּסַגִּיאִין אִתְרְנוּשָׁתָהָא׃ הָא רַבְרְבֵי יִשְׂרָאֵל גְּבַר לְתוּקְפֵיהּ הֲווֹ בִיךְ בְּדִיל לְמִישְׁפַּךְ דַּם זַכַּי׃ אַבָּא וְאִימָא אָקִילוּ בָךְ לְגִיּוֹרָא אָנִיסוּ אוֹנְסָא בְּגַוָּיךְ יַתְמִין וְאַרְמְלָן אוֹנִיאוּ בִיךְ׃ עַל קוּדְשִׁי בַּסַּרְתְּוַיִת יוֹמֵי שַׁבָּיָא דִּילִי אַחֵלְתְּ׃ גַּבְרֵי אָכְלֵי קִירְצָא הֲווֹ בִיךְ בְּדִיל לְמִישְׁפַּךְ דַּם זַכַּאי וּבְטוּרְיָא פָּלְחוּ בִיךְ לְטַעֲוָתָא אֲרִי

וי״ת הַתּוֹכַחַת קְרֵת׳ דְּאַשְׁדֵּי דַּם זַכַּאי׃ וְאֹמֶרֶת עִיר שׁוֹפֶכֶת דָּם׳ כְּמוֹ שֶׁסּוֹפְכִים דָּם וְכֵן דֶּרֶךְ הַלָּשוֹן לִזְכּוֹר הָעִיר בְּמָקוֹם אֹתָהּ כּוֹלֶלֶת אוֹתָם כּוּלָּם כְּמוֹ הָעִיר הִיוֹנֶלֶת חֵלֶף עִיר הוּמִיָּה קְרִיָּה עֲלִיזָה וְהַדּוּמָה לָהֶם׃ בְּתוֹכָהּ׃ אֹמֵר בְּתוֹכָהּ לְפִי שֶׁהַעִיר כּוֹלֶלֶת אוֹתָם כּוּלָּם׃ בְּדַרְכִּים וּבְמִסְתָּרֵי׳ וְהַשְּׁנִי אֹמֵר בְּתוֹכָהּ כְּלוֹמַר כִּי תּוֹכָהּ מֵלֵא דָּם מְרוּבֶּה שְׁפִיכוּת דָּמִים כְּמוֹ שֶׁאֹמֵר עַל מְכַסֶּה עַד אֲשֶׁר מָלֵא יְרוּשָׁלַיִם פֶּה לְפֶה׃ בְּלֹא עִתָּהּ׃ שְׁפִיכוּת דָּמִים

גָּרַם לָהּ לְבֹא עֵת חֶרְבָּנָהּ׃ וְעָשְׂתָה גִּלּוּלִים עָלֶיהָ לְטָמְאָה׃ אֹמֵר עָלֶיהָ לְפִי שֶׁהַגִּלּוּלִים הָיוּ עַל הַהָרִים וְעַל הַגְּבָעוֹת וי״ת עָלֶיהָ גְּבוֹהָ׃ לְטָמְאָה׃ הַטֻּמְאוֹת שֶׁאָדָם מִזְּהֵר עָלֶיהָ׳ הֵם מְדֻרְגוֹת יֵשׁ טוּמְאָה חֲמוּרָה מְמֻנָּה וְאֵינוֹ בְּטוּמְאָה חֲמוּרָה מְמֻנָּה לְבַטֵּל בְּעִילוֹת הָאֲסוּרוֹת וְיֵשׁ עוֹד טוּמְאָה חֲמוּרָה וְהִיא עֲבוֹדַת הַגִּלּוּלִים שֶׁהִיא טֻמְאַת הַנֶּפֶשׁ וְעַל זֶה הַשְּׁתִּי׳ הָאַחֲרוֹנוֹת קָשָׁה אֹתָן כְּנֶגֶד הַגִּלּוּלִים לְטָמְאָה׃ וְכֵן בְּתוֹרָה אֹמֵר עַל מַעֲשֵׂה הַגִּלּוּלִים תִּהְיוּ אֹמֵר אַחֲרֵיהֶם אֵל תִּפְנוּ אֶל הַגִּלּוּלִים׃ בְּדָמֵךְ׃ אֲשֶׁר שָׁפַכְתְּ אָשַׁמְתְּ׃ בְּדָמֵךְ׃ אֲשֶׁר שָׁפַכְתְּ אָשַׁמְתְּ׃ וּבְגִלּוּלַיִךְ׃ אֲשֶׁר עָשִׂית טָמֵאת׃ וַתַּקְרִיבִי יָמַיִךְ׃ וַתָּבוֹאִי עַד־שְׁנוֹתָיִךְ׃ עַל־כֵּן נְתַתִּיךְ חֶרְפָּה לַגּוֹיִם׃ וְקַלְסָה לְכָל־הָאֲרָצוֹת׃ הַקְּרֹבוֹת׃ טֻמְאַת הַשֵּׁם׃ שִׂיחַ לְךָ שֶׁהַטֻּמְאָה בְּגוּפְךָ אֶת טֻמְאָה בְּשִׁמְךָ׃ רַבַּת הַמְּהוּמָה׃ שֶׁמְּהוּמָתֵךְ רַבּוֹת וְהָרַב וְדַבֵּר׃ הִנֵּה נְשִׂיאֵי יִשְׂרָאֵל׃ הַמְּלָכִים וְהַשָּׂרִים׃ אִישׁ לִזְרוֹעוֹ׃ אִישׁ לִזְרוֹעוֹ הָיוּ בָךְ׃ כְּלוֹמַר כָּל אִישׁ וְאִישׁ לְפִי חֹזֶק הָיוּ לְהָרַע וּלְשַׁפֵּךְ דָּם זֶהוּ שֶׁאֹמֵר לִזְרוֹעוֹ לְפִי זְרוֹעוֹ וְהִתְגַּבְּרוּתוֹ מִפְּנֵי עֹשֶׁר אוֹ קְרוֹבָיו וְכֵן אִישׁ זְרוֹעַ לוֹ הָאָרֶץ׃ אָב וָאֵם הֵקַלּוּ בָךְ׃ סִפֵּר לָהֶם מִן הַעֲבֵרוֹת הַחֲמוּרוֹת שֶׁהָיוּ בָהֶם וְשֶׁרְאוּ לְכָל אָדָם לְהַרְחִיקָה וְאֲפִילוּ לֹא הִזְהִירָה עֲלֵיהֶם הַתּוֹרָה׃ עָשׂוּ בְּעֹשֶׁק בְּתוֹכֵךְ׃ כָּל מָה שֶׁהָיוּ עוֹשִׂים וּמִתְעַסְּקִי׳ עִם הַגֵּר הָיָה בְּעֹשֶׁק לְפִי שֶׁאֵין לוֹ קְרוֹבִי׳ וְעוֹזְרִי׳ וְכֵן הוֹנוּ הַיְתוֹם וְהָאַלְמָנָה לְפִי שֶׁהֵם חֲלוּשִׁים שֶׁמֵּת בַּעְלָהּ וְאָבִיו׃ קָדְשֵׁי בְּזִית׃ כְּמוֹ שֶׁאֹמֵר וְהִבְדַּלְתֶּם גְּזוֹל אֶת הַפֶּסַח וְאֶת הַחוֹלֶה וְכֹל זֶה דֶּרֶךְ בְּזָיוֹן׃ וְאֶת שַׁבְּתֹתַי חִלַּלְתְּ׃ כְּמוֹ שֶׁרְאִינוּ שֶׁהִזְהִירָם יִרְמְיָהוּ עַל חִלּוּל הַשַּׁבָּת׃ אַנְשֵׁי רָכִיל׃ שֶׁהָיוּ הוֹלְכִים רָכִיל מֵהַחֲלוּשִׁי׳ לְחַזְקִים כְּדֵי לְשַׁפֵּךְ דָּם נְקִי חִנָּם׃ וְאֶל הֶהָרִים אָכְלוּ׃ כְּמוֹ שֶׁפֵּרַשְׁנוּ לְמַעְלָה בְּפָסוּק וְאֶל הֶהָרִים לֹא אָכָל׃ זִמָּה

מנחה גדולה

מחבירו כמו שפירשנו במס׳ כלים הר הבית מקודש שאין זבים וזבות וכו׳ נכנסים לשם׳ החיל מקודש ממנו וכו׳ עזרת נשים מקודש ממנו וכו׳ הרי שהיה בה״מ מקודש בקדושת הרבה ע״כ אמר מקדשים לשון רבים׳ ואח״כ הקשים בגורלו על אדמת ישראל בכללו בלשון יער השדה נגב לפי שהי׳ בדעתו לעשותו חרב כיער ושה שהיה שדה הבעל רצה לעשות שדה מנוגב ומחורב וז״ש כה אמר ה׳ הנני אליך וגו׳ אעפ״י שיש לו שני דרכים אני שפנה הגורל עליך ומ״מ לא תבטל הגורל השני כלל אלא אחר כלות מלאכתו עמך אח״כ ילך אל בני עמון וז״ש לכן תלא חרבי מתערה אל כל בשר מנגב לשון תחילה מנגב ואח״כ לפון אל בני עמון׳ או ירצה מנגב ע״י נגב שהוא ארץ ישראל שהיה עמון שמח במפלת ישראל עי״כ נס עליו יעבור הכוס וז״ש מנגב ילא החרב לפון׳ ואתה בן אדם התאנח וגו׳ והיה כי יאמרו אליך על מה אתה נאנח ואמרת אל שמועה כי באה וגו׳ שעד עתה היה לכם תקוה שיפול הגורל על מלך בני עמון שהוא נפון עתה שמעכה כי נפל הגורל על ירושלים׳ ובמו שאמר להלן התאחדי הימיני וגו׳ כפירש הרד״ק ז״ל׳ וזה שאמר לזה שים לך שנים דרכים וגו׳׃

ובעל

בינה לרעתים בדרוש כ״ב כתב ז״ל הלא ממשל משלים הוא יאמר אנה האל ית׳ הביעה ורחה עד היכן הגיעה רשעתם כי כאשר הני מגזימים ומייעד להם הרעות האלה כן בשמך הם מעזים פניהם לומ׳לי דרך הכחשה שאין הדברים נאמרו כאשר הני מבינים כפשטם אלא הוא ית׳ בדבריו אלה הוא ממשל משלים ומדבר בדרך רמז ומשל והכוונה ענינים אחרים נעלמים ממך ולא שתבאנה ממש הרעות והצרות כאשר אחה אומר ובזה הם מבטיחים עצמן על שקר ואין פחד אלהים נגד עיניהם ע״כ׃

בי עמד מלך בבל וגו׳ שלא תאמר הטעם שהלך לירושלים ולא לארץ בני עמון הוא מפני שרבת בני עמון ביר בצורה מאוד ולא יכול לכבשה משא״כ ירושלים שאינו כ״כ עיר בצורה ע״כ אמר שלא כן הוא כי אם ואת יהודה שהם אבשי חיל מלומדי מלחמה וגם ירושלי׳ בצורה וא״כ יותר היה לו לנטות עצמו לילך לארץ בני עמון כי מה לו יותר לכבשה מירושלי׳ אעפ״כ נתן כ׳ בלבו להטיל גורל ונפל על ירושלים׳ וכדי שלא תאמר שבענין הגורל לו הקסם היה נוטה עצמו בא יזה דבר שיפול הגורל על ירושלי׳ הו שהיה הדרך יותר כנוטה לילך מירושלים מארצת בני עמון

הא

זמה עשו בתוכך · אמר זמה דרך כלל לכל העריות ואמר כך פרט קלת׳ : ערות אב · זכר חמורה שבעריות והוא שאמר בתורה ערות אביך והיא אמת אביו
ובאמרו גלה לשון יחיד והאחרי׳ לשון רבי׳ יש בו רמז למה שאמרו רבותינו ז״ל כי אמון הרבה אשמה שבא על אמו : טמאת הנדה · שם רולה לומר אשה שהיא מלא נדות
וכתבו שם והוציאו את הנדה מן הקל׳ בימי נדת דותה והתאר כמו כן בזה המשקל נדה היא וזכר בבעילה הענוי שאמר ענו בך כי יש לה ענוי אם יבעלוה בנדתה כמו שיש
לבתולה : ואיש את אשת רעהו · מיכו אומר על איש אחד לבד כמו שאמר ואיש בא מבעל שליסה והדומים לו אלא אמר איש ואיש כמו איש מזרעך איש כי יחן מוס בעמיתו

והלומי׳ להם וכן ואיש את כלתו ואיש את אחותו ואמר ענה בך כי ברוב אם ישכב עם אחותו ישכב עמה בבית אביו והיא עודנה בתולה : שחד · מלבד ושריך לקחו שחד מבעל הריב לשפוך דם נקי : נשך ותרבית לקחת · בכל הענין בתלות שונות ואר״ל זהו נשך זהו תרבי׳ ולא חלקו הכתוב אלא לעבור עליו בשני לאוין : ותבלעי רעיך בעושק · פירושו כתרגומו והגית רחמיך באונסיא כלומר אגית מרעיך ינתת להם בלע בסף מן העושק שעשק׳ בני עמך החלושי׳ ורעיך הם אשר ואחי׳ שהיו להם שוחד להיות להם לעזרה : ואותי שכחת · כי לא בטח׳ בי ולא בקשת ממני עזר אלא מן האומות המכלות אותך וכן אמר לטע׳ אחר ואותי שכחה אמר אותי שכח׳ שהזהרתי אותך על כל אלה העבירו׳ והלכ׳ אחרי תאותך ולא זכרת אותי שנותיך עליהן : והנה הכתי כפי׳ דרך משל כאדם המלעיג כמ״ש וגם אני אכה כפי אל כפי : ל בצעך · כמו על ובדברי רבותי׳ ז״ל כ״ל חטאו׳ סדר יחזקאל ומכול׳ לא חתם שלא בגזל שנאחר הנה הכתי כפי אל בצעך אשר עשית : ועל דמך אשר היו בתוכך · אמר דמך לשון יחיד דרך כלל ואמר היו בתוכך לשון רבי׳ כי דמי׳ רבי׳ שפכו ויונתן תרג׳ כך הא אית׳ פירעונות עלך כחובי ממון אונסך די אנס׳ דונה לומר מה שלקחו באונס מן הנתנסי׳ שאין כח בידם להחלט מן האנסי׳ ההם : היעמד לבך · היוכל לעמד לבך לרוב הגזרות שאני מביא עליך זהו לימים אשר אני עושה אתך ר״ל ימי הגזרות : דברתי ועשיתי · כמו שדברתי כן אקים כי אני יי׳ והיכול׳ בידי : והפיליתי · והתמותי ומאחך ממך כי לא עבדו גלולים שהם

אֲרֵי עֲיָצַת חֵיטָאִין עָבְרוּ בְגַוָּיךְ: עֲרִית אַבָּא גַּלְיוּ בִּיךְ אִתְּא טוּמְאָה עַנְיוּ בִּיךְ: וּגְבַרַיָּת אִיתַּת חַבְרֵיהּ עָבַד תּוֹעֵבָא וּגְבַרַיָּת כַּלָּתֵיהּ סָאִיב בְּעֵיצַת חֵטָאִין וּגְבַרַיָּת אֲחָתֵיהּ בַּת אָבוּהִי עָנָא בִּיךְ: שׁוֹחֲרָא קַבִּילוּ בִּיךְ בְּדִיל לְמִשְׁפַּךְ דָּם זַכַּי חִיבּוּלַיָּא וְרִיבִּיתָא נְסִבְתְּ וְאַהֲנֵית רְחִימָךְ בְּאוֹנְסָא וּפוּלְחָנִי שְׁבַקְתְּ אָמַר יְיָ אֱלָהִים: וְהָא אֵיתֵיתִי פּוּרְעָנוּתִי עֲלָךְ בְּחוֹבֵי מְטוּן אוֹנְסִיךְ דַּאֲנַסְתְּ וְעַל דָּם זַכַּי דְּאִשְׁתַּפִּיךְ בְּגַוָּיךְ: הֲיִתְקַף לִיבִּיךְ אִם יִתְחַסְּנוּן יָדָיךְ לְיוֹמַיָּא דַּאֲנָא עָתִיד לְמֶעְבַּד עִמָּךְ אֲנָא יְיָ גְּזַרְתְּ בְּמֵימְרִי וַאֲקַיֵּים: וְאַגְלֵיתָיךְ לְבֵינֵי עַמְמַיָּא וְאֵיבַדְרִנָּךְ בִּמְדִינָתָא וְאָסִיף סְאוּבְתִּיךְ מִינָּךְ: וְאִתְקַדַּשׁ בִּיךְ לְעֵינֵי עַמְמַיָּא וְתִדְעִין אֲרֵי אֲנָא יְיָ: וַהֲוָה פַּתְגַּם נְבוּאָה מִן קֳדָם יְיָ עִמִּי לְמֵימָר: בַּר אָדָם הָווּ קָדְמַי בֵּית יִשְׂרָאֵל לְפִסּוֹלָא כוּלְּהוֹן כְּמָא דְּמַעֲרַב בְּנְחַשׁ וּבְעִיץ וּבְרַזְלָ וַאֲבַר בְּגוֹ כּוּרָא לְפִסּוֹלֵת כַּסְפָּא הֲווּ: בְּכֵן כְּדִנְדַּן אָמַר יְיָ אֱלָהִים חֲלַף דַּהֲוֵיתוּן כּוּלְּכוֹן לְפִסּוֹלָא בְּכֵן הָא אֲנָא כְּנִישׁ יַתְכוֹן לְגוֹ יְרוּשְׁלֶם: כְּמִיכְנַשׁ כַּסְפָּא וּנְחָשׁ וּבְרַזְלָא וַאֲבַר וּבְעִיץ לְגוֹ כּוּרָא לְאַתְּקָפָא עֲלוֹהִי נוּרָא לְאַמְסָיוּתֵיהּ כֵּן אַכְנִישׁ בְּרוּגְזִי וּבְחֵימָתִי וְאַסִּיף וְאַשְׁיֵי יַתְכוֹן וְאַתְּקִיף עֲלֵיכוֹן בְּאֵישָׁתָא פּוּרְעָנוּתִי וְתִתְמְסוּן בְּגַוָּהּ: כְּאִתְמְסָאָה כַּסְפָּא בְּגוֹ כּוּרָא כֵּן תִּתְמְסוּן בְּגַוָּהּ וְתִדְעוּן אֲרֵי אֲנָא יְיָ שָׁפֵיכִית חֵימָתִי עֲלֵיכוֹן:

ל׳ והעניין
ל׳ ואחר ולקחת · ב׳
ע׳ בלים׳
ל
ה׳ בנסי׳
ד׳ · ל׳ מל׳
ל ומל׳ · ל
ל
ל
ל׳
לפיכ׳ ק׳
ל׳ · ל׳ · ל׳ · ל׳

זִמָּה עָשׂוּ בְתוֹכֵךְ: עֶרְוַת־אָב גִּלָּה־בָךְ טִמְאַת הַנִּדָּה עִנּוּ־בָךְ: וְאִישׁ אֶת־אֵשֶׁת רֵעֵהוּ עָשָׂה תּוֹעֵבָה וְאִישׁ אֶת־כַּלָּתוֹ טִמֵּא בְּזִמָּה וְאִישׁ אֶת־אֲחֹתוֹ בַּת־אָבִיו עִנָּה־בָּךְ: שֹׁחַד לָקְחוּ־בָךְ לְמַעַן שְׁפֹךְ־דָּם נָשַׁךְ וְתַרְבִּית לָקַחְתְּ וַתְּבַצַּע רֵעֶיךָ בַּעֹשֶׁק וְאוֹתִי שָׁכַחַתְּ נְאֻם אֲדֹנָי יְהוָה: וְהִנֵּה הִכֵּיתִי כַפִּי אֶל־בִּצְעֵךְ אֲשֶׁר עָשִׂית וְעַל־דָּמֵךְ אֲשֶׁר הָיוּ בְתוֹכֵךְ: הֲיַעֲמֹד לִבֵּךְ אִם־תִּתְחַזֵּקְנָה יָדַיִךְ לַיָּמִים אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה אוֹתָךְ אֲנִי יְהוָה דִּבַּרְתִּי וְעָשִׂיתִי: וַהֲפִיצוֹתִי אוֹתָךְ בַּגּוֹיִם וְזֵרִיתִיךְ בָּאֲרָצוֹת וְהַתֻּמֹתִי טֻמְאָתֵךְ מִמֵּךְ: וְנִחַלְתְּ בָּךְ לְעֵינֵי גּוֹיִם וְיָדַעַתְּ כִּי־אֲנִי יְהוָה:

וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: בֶּן־אָדָם הָיוּ־לִי בֵית־יִשְׂרָאֵל לְסִיג כֻּלָּם נְחֹשֶׁת וּבְדִיל וּבַרְזֶל וְעוֹפֶרֶת בְּתוֹךְ כּוּר סִגִים כֶּסֶף הָיוּ: לָכֵן כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה יַעַן הֱיוֹת כֻּלְּכֶם לְסִגִים לָכֵן הִנְנִי קֹבֵץ אֶתְכֶם אֶל־תּוֹךְ יְרוּשָׁלִָם: קִבְצַת כֶּסֶף וּנְחֹשֶׁת וּבַרְזֶל וְעוֹפֶרֶת וּבְדִיל אֶל־תּוֹךְ כּוּר לָפַחַת עָלָיו אֵשׁ לְהַנְתִּךְ כֵּן אֶקְבֹּץ בְּאַפִּי וּבַחֲמָתִי וְהִנַּחְתִּי וְהִתַּכְתִּי אֶתְכֶם: וְכִנַּסְתִּי אֶתְכֶם וְנָפַחְתִּי עֲלֵיכֶם בְּאֵשׁ עֶבְרָתִי וְנִתַּכְתֶּם בְּתוֹכָהּ: כְּהִתּוּךְ כֶּסֶף בְּתוֹךְ כּוּר כֵּן תִּתֻּכוּ בְתוֹכָהּ וִידַעְתֶּם כִּי־אֲנִי יְהוָה שָׁפַכְתִּי חֲמָתִי עֲלֵיכֶם:

ויהי
והוה

רשי

זמה · עצות של רשעה : ותבלעי רעיך בעושק · העשרת את חוהביך בעושק שעשקת מן העניים לשון אחר ותבלעי לשון גזל כמו יבולע׳ ברך נאץ יי׳ וכה פתרונו וחגזלי לרעיך בעושק : הכתי כפי · נעקתי ווי וקינה : על בצעך · כאן למדנו שהגזל קשה מן הכל שעליו נתחת׳ גזר דין : אשר אני עושה אותך · פועל ליך כפעלך : והתימותי · וכליתי : ונחלת בך · תתחלחלי בעצמך על מה שעשית : לסיג · תערובת פסולת המעור׳ בכסף טו׳ וזהב ונריך להתיכו באש לגורפו : כור · שגורפין בו זהב : קבוצת כסף · כאשר יקבוץ הצורף את כל הסיגים אל תוך כור : לפח׳ · לנפח : להנתי׳ · ויצקת מתרג׳ ותתיך : לא

מסרה

לימים ה׳ רנשי׳ בקריאה וסימ׳ עשרת כסף לימים · ובגלחו את ראשו · היעמד לבך אם תחזקנה ידיך לימים · ובאתי להכינך · על כן קראו לימים האלה פורים : וידעת ז׳ בקריאה וסי׳ והיו מלכים אמניך ושרותיהם · וינקת חלב גוים ושד מלכים · והקימותי אני׳ ונחלת בך לעיני הגוים · וארשתיך לי לעולם · וגלוו גוים רבים אל יי׳ ביום ההוא · ויהי בשכבו וידעת את המקום : והנחתי ג׳ וסי׳ אל נא תמש מזה · והנחתי והתכתי אתכם · ונתתי רוחי בכם וחיתם :

בן אדם בברכה ספרא הוא בזקף פשעו׳ כי אינו כמיכן ה׳ לא ג׳ שמוכה מספל בסע׳ וקפ׳

אֲרֵי עֲיָצַת חֵיטָאִין עָבְרוּ בְגַוָּיךְ: עֲרִית אַבָּא גַּלְיוּ בִּיךְ אִתְּא טוּמְאָה עַנְיוּ בִּיךְ: וּגְבַרַיָּת אִיתַּת חַבְרֵיהּ עָבַד תּוֹעֵבָא וּגְבַרַיָּת כַּלָּתֵיהּ סָאִיב בְּעֵיצַת חֵטָאִין וּגְבַרַיָּת אֲחָתֵיהּ בַּת אָבוּהִי עָנָא בִּיךְ: שׁוֹחֲרָא קַבִּילוּ בִּיךְ בְּדִיל לְמִשְׁפַּךְ דָּם זַכַּי חִיבּוּלַיָּא וְרִיבִּיתָא נְסִבְתְּ וְאַהֲנֵית רְחִימָךְ בְּאוֹנְסָא וּפוּלְחָנִי שְׁבַקְתְּ אָמַר יְיָ אֱלָהִים: וְהָא אֵיתֵיתִי פּוּרְעָנוּתִי עֲלָךְ בְּחוֹבֵי מְטוּן אוֹנְסִיךְ דַּאֲנַסְתְּ וְעַל דָּם זַכַּי דְּאִשְׁתַּפִּיךְ בְּגַוָּיךְ: הֲיִתְקַף לִיבִּיךְ אִם יִתְחַסְּנוּן יָדָיךְ לְיוֹמַיָּא דַּאֲנָא עָתִיד לְמֶעְבַּד עִמָּךְ אֲנָא יְיָ גְּזַרְתְּ בְּמֵימְרִי וַאֲקַיֵּים: וְאַגְלֵיתָיךְ לְבֵינֵי עַמְמַיָּא וְאֵיבַדְרִנָּךְ בִּמְדִינָתָא וְאָסִיף סְאוּבְתִּיךְ מִינָּךְ: וְאִתְקַדַּשׁ בִּיךְ לְעֵינֵי עַמְמַיָּא וְתִדְעִין אֲרֵי אֲנָא יְיָ: וַהֲוָה פַּתְגַּם נְבוּאָה מִן קֳדָם יְיָ עִמִּי לְמֵימָר: בַּר אָדָם הָווּ קָדְמַי בֵּית יִשְׂרָאֵל לְפִסּוֹלָא כוּלְּהוֹן כְּמָא דְּמַעֲרַב בְּנְחַשׁ וּבְעִיץ וּבְרַזְלָ וַאֲבַר בְּגוֹ כּוּרָא לְפִסּוֹלֵת כַּסְפָּא הֲווּ: בְּכֵן כְּדִנְדַּן אָמַר יְיָ אֱלָהִים חֲלַף דַּהֲוֵיתוּן כּוּלְּכוֹן לְפִסּוֹלָא בְּכֵן הָא אֲנָא כְּנִישׁ יַתְכוֹן לְגוֹ יְרוּשְׁלֶם: כְּמִיכְנַשׁ כַּסְפָּא וּנְחָשׁ וּבְרַזְלָא וַאֲבַר וּבְעִיץ לְגוֹ כּוּרָא לְאַתְּקָפָא עֲלוֹהִי נוּרָא לְאַמְסָיוּתֵיהּ כֵּן אַכְנִישׁ בְּרוּגְזִי וּבְחֵימָתִי וְאַסִּיף וְאַשְׁיֵי יַתְכוֹן וְאַתְּקִיף עֲלֵיכוֹן בְּאֵישָׁתָא פּוּרְעָנוּתִי וְתִתְמְסוּן בְּגַוָּהּ: כְּאִתְמְסָאָה כַּסְפָּא בְּגוֹ כּוּרָא כֵּן תִּתְמְסוּן בְּגַוָּהּ וְתִדְעוּן אֲרֵי אֲנָא יְיָ שָׁפֵיכִית חֵימָתִי עֲלֵיכוֹן:

מנחה גדולה

לא שהיה הכיסוף והקסם יותר חזק באותו לד שהיה הגורל לירושלים לזה אמר שלא כן הוא כי אם לא שהיה הכיסוף והקסם יותר חזק באותו לד שהיה הגורל לירושלים לזה אמר שלא כן הוא כי אם עתה מלך בבל אל אם ההדרך שהיה במזג הטוב בלי נטות לדרך א׳ יותר מחבירו וזה בראם שני הדרכים בלי יוצא מטוי ממש כדי שלא יהא הקסם נוטה בקסמו לצד ירושלים יותר מלארץ בני עמון ומדרכה יותר הגדיר כח הקסם לצד בני עמון כי היה מתיירא מאד ליצא לירושלי׳ כמו שאז״ל דאמר דלא ליפבר בי כדבנל בקמאי זה סנחריב וע״כ ביאינו היה הקסם של ירושלים ובשמאל הקסם של בני עמון וידוע שפת הטומאה היא לצד שמאל באופן שהקסם לרצת בני עמון היה יותר בכח כוחו בכמה מדרגות מהקסם של ירושלים שהי׳ ביד כהה לטומאה שהיא ימין שאין הקליפה חזקה שם כ״כ ואע״פ נפל הגורל על ירושלי׳ כי מה׳ היתה סיבה למען הכרית את ישראל ולהפניסם על מעשיהם כאשר ייעד להם ע״י נביאיו · אתנם גבי ישראל היו הדבר כקסם שוא בעיניהם והיו סבורים שודאי יעלה הגורל לשמאל שהוא רצת בני עמון כי היותו שם כח הטומאה עצומה ועי״כ יתארכו הזמן מלחמה עם בני עמון עד שנועי שבועות להם שיש להם עוד זמן שתים ושמיטות הרבה קודם שיבא אליהם נבוכד נאצר וע״כ לא בקשו לשוב ולשמוע לדברי הנביא כי אתרו עוד חזון למופד אשר אמר הנביא שיבא ב״נ עד אשר ילך תחילה לארץ בני עמון ויחזר ויעזב עלינו וזה היה להם להזכרת עון להתפס ישן שלא בקשו לשוב כי אם הרחבת זמן לאיבם לא יאמר והוא מזכיר עון להתפס כי אילו היה להם עוד זמן הרבה היו עושין לעטות

רש״י

והיו החטאי׳ אשר יחטאו עוד כוסף על הראשוני׳ כדאים להתפס עליהם · כי אין תקוה שישבו לא יאמר כיון שלא רצה ב״נ לסמוך עצמו על הגורל הראשון והפיל עוד פול אחר עד שלש פעמים כדכתי׳ קלקל בחיים וגו׳ · היו ישראל אומרים הלא כקסום שוא הוא זה בעיני ב״נ ולא יסמוך עליה לפי שבעי שבועו׳ להם שיעלה הגורל למספר כמה שביעיות לא יסמוך עליהם לבא אליהו דמסתפינא דלא ליעבדי ביה כדעבדי בקמאי ואמר מספר שבעי לפי שכל הקסמים סובבים על זה המספר כנגד שבעי כוכבי לכת וכמו שאמר בלעם הקוסם בנה בזה שבעה מזבחות וגו׳ · וזה אמרם שבעי שבעות להם ולא רצו להאמין לדברי הנביא שאמר להם שעליהם יעלה ויבא ל״ב קודם לכתו אל רבת בני עמון והם לא האמינו בדבריו והוא מזכיר עון להתפס כי אלו האמינו ושבו אל ה׳ היו ניצולין · ומהר״ל כתב והוא מזכיר עון שהאל ית׳ משך את מלך בבל על ירושלים בעבור שהזכיר עון ישראל והביאו כדי שיתפוס ירושלים ולזה אמר לכן כה אמר ה׳ אלקים יען הזכרכם עוונכם ר״ל יען אתם עצמיכם מזכירים עונותיכם ומגלים פשעיכם להראות חטאתיכם שזכר בזה כל שלשת סיני העונות עון ופשע וחטאת יען הזכרתם לפני במעשים הרעים הקשים שעשיתם לכן בכף מלך בבל תתפשו כיון שלא בכלמתם מעונותיכם ומגלים ומכריזים אותם וכמאמר הנביא ישעיה וחטאתם כסדום הגידו לא כחדו ע״כ :

כה אמר ה׳ הסר המצנפת והרם העטרה וגו׳ מהר״ל ז״ל לי נראה שסוף לעוי ואמר

ויהי דבר יי׳ · כן אלס אתר לה · לירושל׳ שזכר למעלה אל תוך ירושל׳ : את ארץ לא מטוהרה היא · כמו שקראה למעלה טמאת הנס ואמר לא מטוהרה כמו אשר לא יהיה מהור כי לא טהור והדומי׳ להם אז אמר כן שלא טהרה עצמה מטומאתה כלומר שלא עשתה תשובה: ולא גשמה ביו׳ זעם · הכ״א במפיק ויתכן לומר כי היא נס גפס בשקל גדל ובהתחברו עם הכנוי בא פ״א הפעל בשורק כמו הללוהו כרוב גדלו ופירושו שלא ירדה גשמה ביו׳ זעם כלו׳ ביו׳ אף יי׳ שחרה בהם עצר את השמי׳ ולא היה מטר כמו שיעד׳ בתורה ואמר כן יפתה לבבכ׳ וסרת׳ ועבדת׳ אלהי׳ אחרי׳ והשתחוית׳ להם וחרה אף יי׳ בכם ועצר את השמי׳ ולא יהיה מטר והאדמה לא תתן את יבולה וגם יתכן שהה׳ מלת גשמה מבנין שלא נזכר פעלו מן הדגש ופעל הדגש כמו שנפעל ברבי׳ מהדגוש ומפיק הכ״א לתפארת הקריאה וכמוהו ותעלומה יוציא אור כביכורה בטרם קין וגולה על ראשה : קשר נביאיה · נביאי השקר קשרו קשר ביניהם · שיתנבאו בענין אחד לאיר שלום שלום ויוכתן תרגם סיעת ספרהא בגוה : כאריה שואג טרף טרף · כאריה הכ״ף פתוחה לא הזרה על הידיעה אמר כמו אריה שהוא שואג ואחר כך הוא טורף טרף כן הם מבהילים העם בדבריה׳ ולועקי׳ בקול ומדברים בחזקה ומראים טענותיה׳ להבהיל העם לשמוע אליהם ובזה ע״רפים והורגים אותם זהו נפש הכלו כאילו הם נוטלים נפשותם כי הם גורמים להם כל הרעה הבאה עליהם : חוסן ויקר יקחו · חוסן העיר ויקרה הם לוקחין אותו כי הם מחזקים בידם מעשיהם הרעים ובעונם זה יבא עליהם האויב ויקח כל מחמדיהם והרי הם כאילו לקחו אותו וכן הנופלים בחרב הם גרמו להם והנה הם הרבו אלמנותיה בתוכה · חסן כמו אוצר וכן לא יאצר ולא יחסן : כהניה · זכר הראשוני׳ והם הנביאים והכהנים והשרים ואמר כך עם הארץ ואמר כי כלם דרכו דרך רעה כל אח׳ במה שהוא בו אף הכהנים שעליהם להורות התורה הם חמסו וגזלו אותה מעשות׳ כיון שהם עובדי׳ עליך איך יזהירו העם עליה : ויחללו קדשי שאכלוס בטומאה : בין קדש לחול · לא הבדילו ובין הטמא לטהור לא הודיעו · כמו שהזהרו בתורה ולהבדיל בין הקדש ובין הטהור ולהורות את בני ישראל : ומשבתותי העלימו עיניהם · שראו מהם שהיו נוטלים משא ביום השבת

רשי

לא גשמה ביו׳ זעם · לא נתן גשם הראוי לה לטהרה ביו׳ זעם ופירו׳ הדב׳ כתרגו׳ לא אתעבידו בה עובדין טבין דיגנון עלה ביו׳ לווט : קשר נביאיה נקשרי׳ יחד בעצה רעה : נפש אכלו · שהיו נוטלין שוחד ומחזיקי׳ ידי מרעי׳ להרוג ולשלול ולבוז ונבחין להם שלו׳ : חסן · ממון : חמסו תורתי · עליה׳ היה להוכיח ולהורו׳ ולהודיע חק ומשפט ולא עשו הרי זה חמס שחמסוה מן הכריכין ללמוד: ואחל ונתחללתי: למען בצע בצע · לחטוף ממון: עמו להם תפל׳ דומין לטוחי בנין טיט שאינו מעובד כל צורכו שאין בו תבן והוא נפסד מאיליו בבא עליו גשמי׳ ולשון תפל כל דבר המחוסר תקון : שתי׳ כסי׳ · חרתין מדינן דאינון כתרין נשין : בנות אם אחת · שתיהן מכנסיה אחת נחלקו לשתי׳ בימי רחבע׳ : שמה מעכו · בני מלכי׳ את שדיה׳ לשון ומעוך : ושם עשו · המלכיי׳ את דדי בתוליהן כלומר למדו׳ את דרכי תועבות׳ עשו איטיינרי״נט בלע״ז : ושמותן

מסרה

טרף ר׳ חס׳ וסי׳ קשר נביאיה · אריה טרף ברי · פצו עלי · טרף נפשו : כ״ל חי״לופי דספ״רא ורכ״ל סיפר״א וסיפ״רא תמ״צא בם״סרא רב״תא דמס״דרנא לפיים ענ״ית דע״תין כ״ל אח״ר ע״ל דג״לו בא״ותות וחי״לופי דס״פרא ודשא״רא ספ״רי תמצ״א בע״רך ח׳ בא״ר היט״ב כ״י פ״ה קצ״ר המצ״ע מהש״תרע : ולא מצאתי ח׳וסים׳ לה בתולים · ואבקש מהם גדר גדר · ולמנחמים לא מצאתי · אשר עיד בקשה נפשי · ויאמרו שרי פלשתים :

יחזקאל

ויהי דבר־יהוה אלי לאמר: בן־אדם אמר־לה את־ארץ לא מטהרה היא לא גשמה ביום זעם: קשר נביאיה בתוכה כארי שואג טרף טרף נפש אכלו חסן ויקר יקחו אלמנותיה הרבו בתוכה: כהניה חמסו תורתי ויחללו קדשי בין־קדש לחל לא הבדילו ובין־הטמא לטהור לא הודיעו ומשבתותי העלימו עיניהם ואחל בתוכם: שריה בקרבה כזאבים טרפי טרף לשפך־דם לאבד נפשות למען בצע בצע: ונביאיה טחו להם תפל חזים שוא וקסמים להם כזב אמרים כה אמר אדני יהוה ויהוה לא דבר: עם־הארץ עשקו עשק ונזלו גזל ועני ואביון הונו ואת־הגר עשקו בלא משפט: ואבקש מהם איש גדר־גדר ועמד בפרץ לפני בעד הארץ לבלתי שחתה ולא מצאתי: ואשפך עליהם זעמי באש עברתי כליתים דרכם בראשם נתתי נאם אדני יהוה:

א ויהי דבר־יהוה אלי לאמר: בן־אדם שתים נשים בנות אם־אחת היו: ותזנינה במצרים בנעוריהן זנו שמה מעכו שדיהן ושם עשו דדי בתוליהן:

ושמותן

ל״ח בטעמ׳ והוה פתגם נבואה מן קדם יי עימי למימר: בר אדם אימר לה את ארעא דישראל ארעא לא מדכיא היא ולא איתעבידו בה עובדין טבין דיגנון עלה ביו׳ לווט: סיעת ספרהא בגוה כאריון נהמין למיקטל קטול אינשא קטלו עותר ויקר נסיבו ארמלתהא אסגיאו בגוה: כהנהא חטפין באורייתי ומפסין קדשי בין קודשא לחולא לא אפרישו ובין מסאבא לדכיא לא הודיעו ומיומי שבתא דילי כבשו עיניהון וחלת רעותי ביניהון: רברבהא בגוה כדיבין חטפי חטוף למישפך דם זכי לאבדא נפשן בדיל לקבלא ממון דשקר: ונביי שקרא די בגוה דמן לדבני מחצאו ושעעליה טין פטין דלא תבן מיתנבן שקר ומלפין להון כדבין אמרין כדנן אמר יי אלהים ומן קדם יי לא איתמלל: עמא דארעא עשקו עושקא וגזלו גזלה ומסכין וחשיך אוניאו ולגיורא אנסו בלא כדחזי: ואיתבע מנהון קדמי גבר דליה עובדין טבין דיקום בתירעתא קדמי ויבעי רחמין על עמא דארעא בדיל דלא לחבלותה ולא אשכחית: ושפיכית עליהון חימתי באישת פורענותי שיצית׳נון פורענות אורחהון בריש׳הון יהבית אמר יי אלהים: והוה פתגם נבואה מן קדם יי עימי למימר: בר אדם איתנבי על תרתין מדינן דאינון כתרתין נשין די בנת אימא חדא הוה: וטעאה במצרים בתר פולחן טעותהון טעאת תמן פלחא לטעותא ותמן קלקלא עובדיהן: ושמהתהן

מנחה גדולה

ראמר אתה מלך ישראל כה אמר ה׳ אלהים והוא מלוה לאוחך הסיר המלכות והרס הכתרה מעל ראשך כי כבר בוטל מלכותך ולא תתעטף כמלך והמלכות היה על ראש המלך לכבוד ולתפארת והעטרה היתה על המלכות אמנם במס׳ ניטין אמר רב חסדא וכי מה ענין מלכות אצל עטרה אלא לומר לך בזמן שמלכות בראש כ״ג עטרה בראש כל אדם נסתלקה המלכות מראש כ״ג נסתלקה העטרה מראש כל אדם ולזה הפירוש נטה יונתן בן עוזיאל ולפי שהיה חוסם לדקיהו שיעשה לו כ״ג כמו שעשה ליהויכין או ליהויקים שלאחר הסירם מהמלכות המליך במקום כל אחד מהם אחד מזרעו לכן אמר כנגד לדקיהו זאת לא זאת ר״ל זאת הרעה אשר קרה אל יהויכין שלא מלך אלא שלשה חדשים תבא למעלה ורוממות וזהו אומרו הגבה שהרא יגבהה ותזרעו יצא זרובבל ומלך העטיה ג״כ שעליו נאמר ירום ונשא וגבה מאוד והגבוה שהוא בדקיהו השפל והגבוה והשפל הם מהמקור כמו שכתב הרל״ק ז״ל וחז״ל דרשו הפסוק הזה באופן אחר ולא זאת להם ליזראל שהשפילו את הגבוה והגביהו את השפל כאשר העמידו כלם בהיכל ולא אמנם אומרו שוה עוה עוה אמימנה אמר כנגד שלשת המלכים שמלכו ג״כ ממלכות יהודה שהם יהויקים ויהויכין ולדקיהו כי כולם היו מעוותים במעשיהם ר״ל כל אחד מהם היה עוה עוה ולכן כפולה יהיה מעונשם שעוה אמימנה ואם תאמר ולמה לא נענשו אחז ומנשה ואמון ושאר המלכים הרשעים על זה השיב גם זאת לא היה עד בוא אשר לו המשפט ונתתיו ר״ל גם זאת הרעה והסרת המלכות לא היה עד שבא לדקיהו שלו היה המשפט לאחר מלכותו בהחלט מפני שנשמלאה שאתו ונתתיו לו המשפט והיותר נכון אצלי שמפני שאמר המשפט הגבה הגבה השפל ביאר אלי דסמיך ליה והוא הגבוה השפל ואמר עליו עוה עוה אמימנו שהוא לדקיהו ובניו ואמנם על מה שאמר שפלה הגבה אמר שזה יהיה לימות המשיח כי הנה כמו שבא הארבן והגלות לזמנו

כמו שכתוב בספר ירמי׳ והכהני׳ היה להם למחות בידם ולא מיחו אלא העלימו עיניהם כאילו אינם רואים : ואחל בתוכם · מבנין נפעל כמו כי איך יחל ענין חלול ותרגם יוכתן וחלת רעותי ביניהון : שריה · למען בצע בצע · כמו שאמר למעלה שוחד לקחו כך למען שפוך דם ובא הפועל עם השם לחזק הענין וכן למען שבוח טבח כמו שפירשנו: זכיאיה · שב עוד לזכור הנביאים לפי שהם היו גורמים כל הרעה : טחו להם תפל · כתרגומו ונביי שקרא די בגוה דמן לדבני מחיצה ושעע ליה טין פטיר דלא תבן מתנבן שקר ומלפין להון כדבין וכבר פירשנו זה הענין למעלה בפסוק והוא בונה חיץ : עם הארץ · מי שחזק בחבירו עושקו וגוזלו כי אין משפט בעיר : והבקש מהם · איש גורר גדר · אמרתי אולי יצא מהם איש שיגדור הפרצות ויעמוד בפרץ שלא יעברוהו הרשעים והפרצות הם העבירות והגודר אותם והעומד בפניהם הוא המונע פורצי הגדר ומחזירם לדרך הטוב ויעמוד לפני להתפלל בעד הארץ בלתי שחתו כי כבר שבו מדרכיהם הרעים כמו שעשה משה רבינו ע״ה שנא׳ עלינו לולי משה בחירו עמד בפרץ לפניו להשיב חמתו מהשחית · גורר גדר גורר גדר בשני טעמים במאריך הגי״מל מפני המקף ומעמיד בל״ת להעמיד מפני הגרי שבל״ת כי לא יבא פועל מהשלמים כי אם בגרי לפיכך לא יבא אלעיל שלא ידמה לשם כמו שכתבנו בספר מכלול בחלק הדקדוק ממנו : ואשפך · מבואר הוא : ויהי דבר יי׳ · בן אדם שתים נשים בנות אם אחת היו · המשיל הכנסת המיוחדת לאם ובהתחלקם היו כבנות ובמצרים היו עדה אחת וכן עד שנחלקה מלכות בית דוד ותרג׳ יונתן בר אדם אתנבי על תרתין מדינן דאינין כתרתין נשין די בנת אימא חדא הוה : ותזנינה · כבר פירשנו כי כל לשון זנות הבא בנבואת ישראל הוא עבוד׳ זרה והוא על פי שהמליצה היא במשפטי הזנות בדרך התשמיש הכל הוא לענין המליצה לפי שדמה אותה לזונה אחבל המשל הוא על כל מיני עבודה זרה וכן תרגם יונתן וטעאה במצרים בתר פולחן טעותהון טעאה תמן פלחא לטעותא ותמן קלקלא עובדיהון וכן כל הענין תרגם על זה הדרך : שמה מעכו שדיהן · מעכו משלא נזכר פועלו מהדגש בשקל דועכו כאש קוצי׳ ועניכו מענין ומעוך וכתות וחניתו מעוכה בארץ ומעיכת השדים הוא מדרך הזנות וכן בדברי רבותינו ז״ל מה עשה לה ערבי זה מפני שמיעך לה בין דדיה פסלה לכהונה וכפל הענין במלות שונות ואמר ושם עשו דדי בתוליהן בעודן בתולות עשו דדיהן ועשו מבנין פעל הדגוש בשקל כאשר כלו ופירוש עשו המצריים שלמדוש דרכי תועבותיהן והשדים הם משל למלוה שירשו מהאבות דור מדור עד אברהם אבינו עליו השלום והם ימי הבתולים וכשלו במצרים זהו עשוי השדים :

שמותן

מנחה גדולה

ככה תבוא הגאולה ותחזור מלכות בית דוד לזמנה וזהו אומרו גם זאת לא היה עד בוא אשר לו המשפט שהוא מלך המשיח מהרה יגלה ויהיה מלת היה עבר במקום עתיד כאלו אמר גם זאת מה שפלה הגבה לא יהיה עד בוא לו המשפט ר״ל להיות גבוה ונתתיו לו הגדולה והגבור׳ והתפארת ע״כ : ולע״ד הסיר המלכות וגו׳ שיסיר ויגניע כלי תפארתו המלכות והעטרה כדי שלא יגיעו ליד נבוכד נאצר כמו שאמר ואתה אלל רשע וגו׳ כיון שנגזרה גזירה הרי אתה כאלו חלל אתה ומת כי כבר הגיע יומך עת קץ ע״כ מה לך במלכות ועטרה כיון שכבר הגיע העת להסיר מלכותך וליתנו לנ״כ ע״כ הריס המלכות והסיר העטרה כדי שלא יבאו ליד שונאך · וגרמה שהעטרה היתה על המלכות והברימו המלכות מן הראש גם העטרה מסתלקת עמו וע״כ אמר הריס המלכות מעל ראשך ועי״כ גם הסיר העטרה ואמר זאת לא היה ראוי להיות לא זאת וגם לא זאת כלומר לא החטא הוא העונש ומה החטא הוא השפלה הע״ז שהיא שפלה הגבה היית מגביה אותו והגבה הקב״ה שהוא גבוה מעל גבוה השפיל השפלת אותו כב יכול לור ילדך תשי לו יאמר עפ״י מה שאמרו ז״ל שמלכות בבל היה מלוכה שפלה וכדי שלא יאמרו שביד אומה שפלה מסר את בניו הסליטו הם על כל האומות ומלכות ישראל היה עליון על כל מלכי הארץ הושפלה עד עפר וז״ש ע״י שאתה הגבהת את השפל ע״ז גם אני הגבהתי השפל זה כ״נ וע״י שהשפלת ולא עבדת כ״י הש״י שהוא הגבוה · גם הוא השפיל מלכותיך : ואמר עוה עוה וגו׳ כנגד ג׳ חלוקים שאמר בתחילת הגבואה שיש פניך אל ירושלים והשם אל מקדשים והכבא אל אדמת ישראל ועל שלשתן אמר עוה עוה שכל ג׳ החלקי׳ יסתומו ויחרבו ואמר עם כל זה לא לא היה די לגבות על הובת עונם עד בא אשר לו המשפט הוא ג״כ שעשה נקם בישראל שהלכו בגולה לארץ מצרים ככתוב בירמיהו : ובמסכת ניטין אמרו ז״ל מלכי זאת לא זאת דרש דב

יחזקאל כג

רדק

ושמותן. זה המשל הוא על שתי הבנות שהם עתה שמותן כן אהלה הגדולה ומפרש כי שמרון נקראת אהלה וירושלם אהליבה וזכר שמרון לפי שהיתה ראש ממלכת ישראל
תעת שבנה לותה עמרי וירושלם ראש ממלכת יהודה ופי' אהלה כי האהל שלה אין לו חלק בו והם הענלי' שעשה ירבעם: ואהליבה ירושלם. ר"ל כי אהלי בה ושם אהלי
שולן כי בה בית המקדש שהוא משכן כבודי ופי' ותהיינה לי מתחילה היו לי לנשי' על דרך משל כלומר היו נשמעים אלי ועושים מצותי: ותלדנה בנים ובנות. כלומר
הגליחו בתעשיתן כשהיו שתיהן עדה אחת והיו עובדין לי ויונתן תרג' והואה משמשן קדמי והגלחא בבנין ובנן: ותזן אהלה תחתי. אחר שהיתה אהלה ועשתה הענלים

רשי

ושמותן. בכינוי אהלה ואהליבה: ושמותן. הראשונים שמרו' היא שאני מכנה אהלה שנעשית אהלי תחילה לענלי ירבעם ובית הבעל לאחאב ואע"פ ששמרון לא נבנתה אלא בימי עמרי קורא את מלכי ישראל על שהה שמשבחני' נעשי' ראש: אהליבה. על שם שאהלי היה בה ומקדשי ותענב. ותחלו' לישש"יר בלע"ז לעז אחר לישש"יר: אל אשור קרובים. שהיו שכני' לה ושלחו להם להיות להם לעזר זה היה מנחש בן גדי שרצו שם לפול מלך אשור להיו' ידו אתו להחזיק המלכ' ביהו והכביה תלמה הדבר לאשה מנאפ' שאם היו עובדים להקב"ה לא בלבלבו למלכי אשור. ותתן הזנותיה עליה. לבעילופי' ורוח זכוכיה נתנה עליהם שהיתה מתאוה להם: ובכל אשר עגבה. בכל האומות אשר נשתתפ' עמהם למדה דרכיה ונטמאה בגלוליהם: ואת תזנותי ממצרים לא עזבה. גם על מלכי מצרים שמכו שמלינו בהושע בן אלה אשר שלח מלאכי' אל סוא מלך מצרי': כי אותה שכבו וגו'. ומלו ויספכו תאות זנוכיה נכנס בה מימי נעורי': לכן נתתי וגו'. שבא שנחריב והגלה אותם: ותהי שם לנשי'. לוקח מהן קללה לכל האומות להוסר ממנה ראו מה עלתה לפלונית על זימתה: ושפוטי'. כמו שופטי' יוני"ש שם בלע"ז: והרגו אותה מאהליבה. את כל הרעה אשר בה להאותה על זנוכיה ולא ירחה: ונשקת עגבתה. תאותה זוי"ש בלע"ז: אל בני אשור עובדים. זה אחז ששלח אל מלך אשור לעזרה: ותוסף אל תזנותיה. להתאוות לגלמי' שלא רחם אותו:

ושמותן אהלה הגדולה ואהליבה
ושמותן אהלה רבתא ואהליבה
ושמרתהן אהלה משמשא קדמי
אחתה והוא משמשא קדמי
ובנות ושמותן שמרון אהלה
ובנין ובנן ושמהתהן
ואצלחא בבנין ובנן ושמהתהן
ירושלם אהליבה: ותזן אהלה
שמרון אהלה ירושלם אהליבה:
תחתי ותענב על מאהביה אל
וטעת אהלה מבתר פולחני
אשור קרובים: לבשי תכלת פחות
ואיתרעית למטעי בתר רחימהא
וכנגים בחורי חמד כלם פרשים
בתר בני אתור קריבהא: לבושי
רכבי סוסים: ותתן תזנותיה עליהם
גמיר שילטונין וטורנין עולמי
מבתר בני אשור כלם ובכל אשר
חמדתא כולהון פרשין רוכבי סוסן:
עגבה בכל גלוליהם נטמאה:
ואתרעיאת למטעי בתריהון עולמי
ואת תזנותיה ממצרים לא עזבה כי
בני אתור כולהון ובכל דאיתרעיאת
אותה שכבו בנעוריה והמה עשו
בכל פולחן טעותהון איסתאבת:
דדי בתוליה וישפכו תזנותם עליה:
ויית פולחן טעותא דהוה עימה
לכן נתתיה ביד מאהביה ביד בני
ממצרים לא שבקת ארי יתה אפלחו
אשור אשר עגבה עליהם: המה גלו
לטעותה ואינון אלפוהא עובדין
ערותה בניה ובנותיה לקחו ואותה
בישין ושפכו טעותהון עלה: בכן
בחרב הרגו ותהי שם לנשים
מסרתהא ביד רחמהא ביד בני אתור
ושפוטים עשו בה:
דאתרעיאת למטעי בתריהון: אינון
ותראא אחותה אהליבה ותשחת
גליאו קלנה בנהא ובנתהא שבו
עגבתה ממנה ואת תזנותיה מזנוני
ועמה בחרבא קטילו והוה שום
אחותה: אל בני אשור עגבה פחות
למדינתא ופורענות דינין עבדו בנוה:
וסגנים קרבים לבשי מכלול פרשים
ותחת אחתה אהליבה וחבילת
רכבי סוסים בחורי חמד כלם:
רחמתא מינהון ית טעותהא מטעות
וארא כי נטמאה דרך אחד
אחתה: בתר בני אתור איתרעיאת
ותוסף אל תזנותיה
למטעי שילטונין וטורנין קריבין
ותראא אנשי מחקה על הקיר
לבושי גמר ופרשין רכבי סוסן
צלמי כשדיים חקקים בשש:
עולמי חמרתא כולהון: וגלי קדמי
חגורי אזור במתניהם
ארי איסתאבת אורחא חדא שוי
סרוחי
לרתרתהן: ואוסיפת על טעותה
ואוסיפת על טעותה
וחזת גברין מצירין על כתלא צלמי כשראי מצירין בסמקא אסירין זרזין
מחתין
בחרציהון

קרובים ה' מ"ל בליש' ופימ' וידעו קרובים את גבורתי. מאהביה אל אשור קרובים. הכהנים אשר קרובים ליי'. ומלך ששך ישתה. ויכתב מרדכי את. ואותה ד' בקריא' נ' חס' וא' מ"ל וסימ' מרוע לא אכלתם את החטאת במקום הקדש. ואתה החייתי. ואתה בחרב הרגו. ואותה לא יראה. כתרא מ"ל ותסף ה' ר"פ בקריא' וסימ' ותסף ללדת את אחיו את הכל. ותסף עוד ותלד בן. הלין ב' קדמא' חס'. ותוסף המלחמה. ותיסף אל תזנותיה. ותוסף אסתר ותדבר לפני. ג' בתראי מ"ל:

ושמותן. בכינוי אהלה ואהליבה: ושמותן. הראשונים שמרו' היא שאני מכנה אהלה שנעשית אהלי תחילה לענלי ירבעם ובית הבעל לאחאב ואע"פ ששמרון לא נבנתה אלא בימי עמרי קורא את מלכי ישראל על שהה שמשבחני' נעשי' ראש: אהליבה. על שם שאהלי היה בה ומקדשי ותענב. ותחלו' לישש"יר בלע"ז לעז אחר לישש"יר: אל אשור קרובים. שהיו שכני' לה ושלחו להם להיות להם לעזר זה היה מנחש בן גדי שרצו שם לפול מלך אשור להיו' ידו אתו להחזיק המלכ' ביהו והכביה תלמה הדבר לאשה מנאפ' שאם היו עובדים להקב"ה לא בלבלבו למלכי אשור. ותתן הזנותיה עליה. לבעילופי' ורוח זכוכיה נתנה עליהם שהיתה מתאוה להם: ובכל אשר עגבה. בכל האומות אשר נשתתפ' עמהם למדה דרכיה ונטמאה בגלוליהם: ואת תזנותי ממצרים לא עזבה. גם על מלכי מצרים שמכו שמלינו בהושע בן אלה אשר שלח מלאכי' אל סוא מלך מצרי': כי אותה שכבו וגו'. ומלו ויספכו תאות זנוכיה נכנס בה מימי נעורי': לכן נתתי וגו'. שבא שנחריב והגלה אותם: ותהי שם לנשי'. לוקח מהן קללה לכל האומות להוסר ממנה ראו מה עלתה לפלונית על זימתה: ושפוטי'. כמו שופטי' יוני"ש שם בלע"ז: והרגו אותה מאהליבה. את כל הרעה אשר בה להאותה על זנוכיה ולא ירחה: ונשקת עגבתה. תאותה זוי"ש בלע"ז: אל בני אשור עובדים. זה אחז ששלח אל מלך אשור לעזרה: ותוסף אל תזנותיה. להתאוות לגלמי' שלא רחם אותו:

אל בני אשור קרובים. הכהנים אשר קרובים ה' מ"ל בליש' ופימ' וידעו קרובים את גבורתי. מאהביה אל אשור קרובים. הכהנים אשר קרובים ליי'. ומלך ששך ישתה. ויכתב מרדכי את. ואותה ד' בקריא' נ' חס' וא' מ"ל וסימ' מרוע לא אכלתם את החטאת במקום הקדש. ואתה החייתי. ואתה בחרב הרגו. ואותה לא יראה. כתרא מ"ל ותסף ה' ר"פ בקריא' וסימ' ותסף ללדת את אחיו את הכל. ותסף עוד ותלד בן. הלין ב' קדמא' חס'. ותוסף המלחמה. ותיסף אל תזנותיה. ותוסף אסתר ותדבר לפני. ג' בתראי מ"ל:

אל בני אשור קרובים. הכהנים אשר קרובים ה' מ"ל בליש' ופימ' וידעו קרובים את גבורתי. מאהביה אל אשור קרובים. הכהנים אשר קרובים ליי'. ומלך ששך ישתה. ויכתב מרדכי את. ואותה ד' בקריא' נ' חס' וא' מ"ל וסימ' מרוע לא אכלתם את החטאת במקום הקדש. ואתה החייתי. ואתה בחרב הרגו. ואותה לא יראה. כתרא מ"ל ותסף ה' ר"פ בקריא' וסימ' ותסף ללדת את אחיו את הכל. ותסף עוד ותלד בן. הלין ב' קדמא' חס'. ותוסף המלחמה. ותיסף אל תזנותיה. ותוסף אסתר ותדבר לפני. ג' בתראי מ"ל:

אל בני אשור קרובים. הכהנים אשר קרובים ה' מ"ל בליש' ופימ' וידעו קרובים את גבורתי. מאהביה אל אשור קרובים. הכהנים אשר קרובים ליי'. ומלך ששך ישתה. ויכתב מרדכי את. ואותה ד' בקריא' נ' חס' וא' מ"ל וסימ' מרוע לא אכלתם את החטאת במקום הקדש. ואתה החייתי. ואתה בחרב הרגו. ואותה לא יראה. כתרא מ"ל ותסף ה' ר"פ בקריא' וסימ' ותסף ללדת את אחיו את הכל. ותסף עוד ותלד בן. הלין ב' קדמא' חס'. ותוסף המלחמה. ותיסף אל תזנותיה. ותוסף אסתר ותדבר לפני. ג' בתראי מ"ל:

מחוקה על הקיר. בשש כזאת לא עשתה לאותה: דמות אנשי כשדים. דמות אנשי כשדים שמשוכין בלבושיהם: בשש. מיני ציור: חגורי אזור. כן סרוחי

דרך לבושי כשדים:

מנחה

עגבתה ומאהביה. אל אשור קרובים. הכהנים אשר קרובים ה' מ"ל בליש' ופימ' וידעו קרובים את גבורתי. מאהביה אל אשור קרובים. הכהנים אשר קרובים ליי'. ומלך ששך ישתה. ויכתב מרדכי את. ואותה ד' בקריא' נ' חס' וא' מ"ל וסימ' מרוע לא אכלתם את החטאת במקום הקדש. ואתה החייתי. ואתה בחרב הרגו. ואותה לא יראה. כתרא מ"ל ותסף ה' ר"פ בקריא' וסימ' ותסף ללדת את אחיו את הכל. ותסף עוד ותלד בן. הלין ב' קדמא' חס'. ותוסף המלחמה. ותיסף אל תזנותיה. ותוסף אסתר ותדבר לפני. ג' בתראי מ"ל:

אל בני אשור קרובים. הכהנים אשר קרובים ה' מ"ל בליש' ופימ' וידעו קרובים את גבורתי. מאהביה אל אשור קרובים. הכהנים אשר קרובים ליי'. ומלך ששך ישתה. ויכתב מרדכי את. ואותה ד' בקריא' נ' חס' וא' מ"ל וסימ' מרוע לא אכלתם את החטאת במקום הקדש. ואתה החייתי. ואתה בחרב הרגו. ואותה לא יראה. כתרא מ"ל ותסף ה' ר"פ בקריא' וסימ' ותסף ללדת את אחיו את הכל. ותסף עוד ותלד בן. הלין ב' קדמא' חס'. ותוסף המלחמה. ותיסף אל תזנותיה. ותוסף אסתר ותדבר לפני. ג' בתראי מ"ל:

אל בני אשור קרובים. הכהנים אשר קרובים ה' מ"ל בליש' ופימ' וידעו קרובים את גבורתי. מאהביה אל אשור קרובים. הכהנים אשר קרובים ליי'. ומלך ששך ישתה. ויכתב מרדכי את. ואותה ד' בקריא' נ' חס' וא' מ"ל וסימ' מרוע לא אכלתם את החטאת במקום הקדש. ואתה החייתי. ואתה בחרב הרגו. ואותה לא יראה. כתרא מ"ל ותסף ה' ר"פ בקריא' וסימ' ותסף ללדת את אחיו את הכל. ותסף עוד ותלד בן. הלין ב' קדמא' חס'. ותוסף המלחמה. ותיסף אל תזנותיה. ותוסף אסתר ותדבר לפני. ג' בתראי מ"ל:

אל בני אשור קרובים. הכהנים אשר קרובים ה' מ"ל בליש' ופימ' וידעו קרובים את גבורתי. מאהביה אל אשור קרובים. הכהנים אשר קרובים ליי'. ומלך ששך ישתה. ויכתב מרדכי את. ואותה ד' בקריא' נ' חס' וא' מ"ל וסימ' מרוע לא אכלתם את החטאת במקום הקדש. ואתה החייתי. ואתה בחרב הרגו. ואותה לא יראה. כתרא מ"ל ותסף ה' ר"פ בקריא' וסימ' ותסף ללדת את אחיו את הכל. ותסף עוד ותלד בן. הלין ב' קדמא' חס'. ותוסף המלחמה. ותיסף אל תזנותיה. ותוסף אסתר ותדבר לפני. ג' בתראי מ"ל:

גדולה

בן אדם היו לי בית ישראל לסיג וגו'. בכלי חמדה ז"ל רמזו לעורר רמשונה דשעם אמר לסיג לשון יחיד ואח"כ אומר סיגים לשון רבים ועוד אחר שאמר בתחלה היו לי וגו' מה לעורך לומר בסוף פסוק היו סיגים כסף הוא גם מה טעם לא אמר בסיפי' דקראלי כבריטי' דקראלי והיינו יכולין לפרש שמתרעם מישראל שהם סיגים מיגים מימיני' שונים והם מחטיאים עצמם ומחזיקים כחלו הם כסף צרוף בעליל לאדם מזוקק שבעתים זה שאמר היו לי בית ישראל ובעיני הם סיג ולא שם כסף הטוב אלא כולם נחושת וגו' כלומר סיג מהמיגים הנרועים בחשת ובדיל ועופרת בתוך כור כי הפיזור בהם מפחמים ועצים ושכר האומנים תהיה ההוצאה יתירה על הכסף והלוחי היו מכיריס ערכם אלא הם חכמים בעיניהם ואע"פ שאמת הם סיגים עכ"ז כסף הוא בעיניהם בגולל לגם מחזיקים עצמם לכסף שיש לה ערך והמיבות ולזה לא אמר סיגי כסף הוא לי אלא כתב סיגי' כסף היו שתיבת סיגים מוכרחת ומזוקרת למעלה בתוך כור סיגים לפי הלמת אלא שבעיניהם נדמה להם שכסף היו כאמור. אמנם קדקדק ג"כ מהטעם הפסוק הא' הזכיר בתחבות הכלה בלתי מתיחסים להיינו נחשת עם בדיל וברזל עם עופרת לא כן בפסוק הבאי בלתי אמר נחשת וברזל ועופרת ובדיל והוסיף בפסוק זה קבילת כסף מה שלא נאמר בפסוק הראשון בלגל ענין כסף אולת בפסוק פסוק כדפרשי'. גם צריך להבין מה טעם לאמר כקיתוך כסף דבשלמא בלגל ענין כסף אולת בפסוק הראשון כי אין בהם התכה כנודע לצורפים אבן הבדיל והעופרת שייך בהם בנחשת וברזל ניחא דלא נקט כי אין בהם התכה כנודע אבל בדיל ועופרת שייך בהם היתיך וא"כ אמאי לא אמר כהיתוך כסף ובדיל ועופרת אינרא דהיינו יכולין לומר שהיתוך הבדיל

מנחה

עגבתה ומאהביה. אל אשור קרובים. הכהנים אשר קרובים ה' מ"ל בליש' ופימ' וידעו קרובים את גבורתי. מאהביה אל אשור קרובים. הכהנים אשר קרובים ליי'. ומלך ששך ישתה. ויכתב מרדכי את. ואותה ד' בקריא' נ' חס' וא' מ"ל וסימ' מרוע לא אכלתם את החטאת במקום הקדש. ואתה החייתי. ואתה בחרב הרגו. ואותה לא יראה. כתרא מ"ל ותסף ה' ר"פ בקריא' וסימ' ותסף ללדת את אחיו את הכל. ותסף עוד ותלד בן. הלין ב' קדמא' חס'. ותוסף המלחמה. ותיסף אל תזנותיה. ותוסף אסתר ותדבר לפני. ג' בתראי מ"ל:

אל בני אשור קרובים. הכהנים אשר קרובים ה' מ"ל בליש' ופימ' וידעו קרובים את גבורתי. מאהביה אל אשור קרובים. הכהנים אשר קרובים ליי'. ומלך ששך ישתה. ויכתב מרדכי את. ואותה ד' בקריא' נ' חס' וא' מ"ל וסימ' מרוע לא אכלתם את החטאת במקום הקדש. ואתה החייתי. ואתה בחרב הרגו. ואותה לא יראה. כתרא מ"ל ותסף ה' ר"פ בקריא' וסימ' ותסף ללדת את אחיו את הכל. ותסף עוד ותלד בן. הלין ב' קדמא' חס'. ותוסף המלחמה. ותיסף אל תזנותיה. ותוסף אסתר ותדבר לפני. ג' בתראי מ"ל:

אל בני אשור קרובים. הכהנים אשר קרובים ה' מ"ל בליש' ופימ' וידעו קרובים את גבורתי. מאהביה אל אשור קרובים. הכהנים אשר קרובים ליי'. ומלך ששך ישתה. ויכתב מרדכי את. ואותה ד' בקריא' נ' חס' וא' מ"ל וסימ' מרוע לא אכלתם את החטאת במקום הקדש. ואתה החייתי. ואתה בחרב הרגו. ואותה לא יראה. כתרא מ"ל ותסף ה' ר"פ בקריא' וסימ' ותסף ללדת את אחיו את הכל. ותסף עוד ותלד בן. הלין ב' קדמא' חס'. ותוסף המלחמה. ותיסף אל תזנותיה. ותוסף אסתר ותדבר לפני. ג' בתראי מ"ל:

אל בני אשור קרובים. הכהנים אשר קרובים ה' מ"ל בליש' ופימ' וידעו קרובים את גבורתי. מאהביה אל אשור קרובים. הכהנים אשר קרובים ליי'. ומלך ששך ישתה. ויכתב מרדכי את. ואותה ד' בקריא' נ' חס' וא' מ"ל וסימ' מרוע לא אכלתם את החטאת במקום הקדש. ואתה החייתי. ואתה בחרב הרגו. ואותה לא יראה. כתרא מ"ל ותסף ה' ר"פ בקריא' וסימ' ותסף ללדת את אחיו את הכל. ותסף עוד ותלד בן. הלין ב' קדמא' חס'. ותוסף המלחמה. ותיסף אל תזנותיה. ותוסף אסתר ותדבר לפני. ג' בתראי מ"ל:

ואתה

בן אדם ואמרת הנבא ואמרת כה אמר ה' אל בני עמון וגו' הנה אז"ל שהיו עמון ומואב שונאי ישראל ליישראל שהם הסיתו את כ"נ לבוא על ירושלים עד שנתרלה לבוא ע"כ אמר הש"ת לנביא שיבא על עמון ומואב שיבא עליהם כ"נ אחרי שעשהו נקם בישראל ויהי' אל על אחר שם הסיתו לנאת כ"נ מתרלו ע"ב עליה' יעבר כוס הסר עכו' קודם לכל שאחרי פלומתו'

סרוחי טבולים · יתירי כובעים גדולים ומגחם פירש כמו ויטבלו הכתנת בדם · ופתרון סרוחי טבולי' כן הוא סרח העודף מן המלכות נבועה טבולים אין לו דמיון ופתרונו לפי הענין וכן תרגם יונתן מחתין קולסין: סליסים · גבורים: למראה עיניה · בשביל שראת דמות נורתן: ויבאו אליה בני בבל למשכב דודים · כורתו יחד ברית ואומר אני שזה נאמר על חזקיהו שמחה על מלאכי מרודך בלאדן והאזינו על שלחנו והרא את כל בית נכותה ודוגמת שאמר הנביא אנשי מחוקה על הקיר לפי שמארץ רחוקה באו ולא היו בני כשדי רגילים אצלם כמו שנאמר שם מארץ רחוקה באו אלי ובשביל ראות פניה פעם אחת נתחברו עליו והקפיד הב"ה על הדבר כמה שנאמר הנה ימים באים ונשא את כל אשר בביתך וגומר ובדברי הימים ולא כגמול עליו השיב חזקיהו כי גבה לבו ויהי עליו קצף גדול וגומר: ותקע כפשה מהם · שמרד בהם יהויקי' ולדקיהו ותקע אשלוקי"יר בלע"ז כמו ותקע כף ירך יעקב הוקעה לשון חבור ותקיע' עץ בארץ הוא וכן בהשתלפו מן הארץ יפול בו לשון קעייה כאש' תאמר ותשרש ארשיה לשון קליפה וכל תבואתי תשרש לשון עקור וכן בסעיפיה פוריה לשון ענפים ומשעף פורה לשון קוצץ ענפי העץ ופארותיו: לזכור את ימי נעוריה · עלת על לבה תאות בני מצרים ששלח צדקיהו אליהם שנאמר וימרד בו לשלוח מלאכיו מצרימה: ותעגבה על פלגשיהם · על פלגשותם להיות להם לפלגש: אשר בשר חמורים · אבר תשמיש: וזרמת סוסים · לשון רבוי תשמיש שמרבים תשמיש יותר משאר כל הזכרים שבבהמה זרמת קלוח הורע כמו זרם מים עבר: ותפקדי · ותזכרי: בעשות · לשון כביסה: את מאהביך · את כשדי' אשר ערכו של חזקיהו: את אשר נקעה נפשך מהם · את אשר חזר צדקיהו ושנאם ומרד בהם: פקוד ושוע וקוע · תרגם יונתן שם מדינו' ומקרא מסייעו בספר ירמיה על הארץ מרתי' עלה עליה ועל יושבי פקוד והפותרים אומרים לשון פקידים ושרים ושלטונים: וקרואי' · שמונ"ן בלע"ז: הגן · פירש דונש החד מכלי המלחמה הוא ואני אומר לשון הקפת מחנות כמו ולגניגים בגדיך ולמשריין מקפנכון הגן מנחש פירוש כמו לנה וסוחרה אמתו ואין דונש מודה לו והתרגו' שתרג ויתון עלך במאני זייגא מסייע לדונש הוגן כמו בהוגן ויש משמע הוגן כמו חוגן מן והביאו בכיך בחוגן שפירושו זרוע וכן ובאו עליך הוגן ועניינו חיל כמו וזרועו הנגב שפירושו וחיילות הנגב:

ונתתי

סרוחי טבולים בראשיהם · טבולים אומר על הגניפים הצבועים במיני צבעונים טבולים רוצה לומר טבולים בצבע כמו ויטבילו את הכתנת בדם ובא בחסרון המתוא כמו כעדר הקלובות ומאכלו בריאה והדומי' להם אמר כי בני בבל משימי בראשיה' גניפים צבועים ואותם הגניפים הם עודפים ותלויים להם מאחריהם ולא כן מנהג בני ארץ ישראל וסרוחי רוצ' לומר עודפי' ויתרי' כמו וסרח העודף חלי הירע' העודפ' תסרח וחלת סרוחי נופלת עליהם לו כי הם סרוחים מצד הגניפים הטבולים שהם סרוחי' על דרך כלה נופלת עליה שהיא נקרא' נופלת מצד עליה שהם נופלים וכן קרועי בגדי' מגלחי זקן והדומים להם: מראה שליטי כלם כמו וסליטים על כלו גדולי' ונכבדי' כלומ' כלם יש להם מראה שרים ונכבדים בהתגאות' בלבושיהם ובדרכיה': דמות בני בבל · כן הוא דמות בני בבל שהם כשדי': ארץ מולדתם · והמנהג הזה שהם נוהגים הוא מנהג ארץ מולדתם מקדם לא שלקחו אותו המנהג מעם אחר כמו שחותדי' יסר' וגלה בעיניהם מנהגם ממנהג עלמם: ותעגב כתיב ותעגבנה קרי בתוספת ה"ח כיון שראתה אותם ענבה עליהם זהו שאמ' למראה עיניה: ותשלח מלאכי אליהם כשדימה · שלח אליהם שיהיו רגילים אצלה וכן עשו: ויבאו אליה · למשכב דודים · להתערב עמהם בעבוד' אלהיהם ובמעשיהם שיהיו שוים במנהג אחד: ויטמאו אותה · למדוש דרכי ע"ז שלהם: ותקע כפשה מהם · כמו ותקע כף ירך יעקב ענין הסר' הדבר ממקימו ושרשו קעע וענין זה המרד שמרד יהויקים במלך בבל וכן צדקיהו: ותגל תזנותיה · כי בודע לכל כי זנתה אחרי אלהים אחרים: ותגל את ערותה · זהו שבזה צדקיהו את הלה אשר השביעו מלך בבל באלהים: ותקע נפשי מעליה · כלומר שלקתי שכינתי ממנה שתהיה הפקר למלך בבל לוויביה ויחריב העיר וינלה העם כמו שעשה לשמרון: ותרבה · לזכר את ימי נעוריה · כל כך הרבתה תזנותיה עד שזכר לה האל יתברך את הרעו' שעשתה בימי נעוריה במצרים: ותעגבה על פלגשיהם · פירשו המפרשים פלגשיה' עבדיה' כי פילגשים במקום הזה אנשים לא נשים ויורה על זה אשר בשר חמורים בשר' שהוא בנוי לאבר האיש כמו רר בשרו את זוכו או ההתי' בשרו מזובו שהוא בנוי בעיני שהוא כמשמעו ופירוש על כמו עם וכמוהו ויבאו האנשי' על הנשים והדומי' לו אמר כל כך חשקה בהם עד שנדמתה להם כמו פלגשיה' לא נשותיה' ולענין זה נוטה דעת המתרגם שתרגם ואתרעיאת למהוי שמוטא להון בני' ת בקלת נוסחאות פי' שמוטה להם ובקלת נוסחאות שמכא כמו שפחה: אשר בשר חמורים בשרם · טעמו על הפילגשים כי גם ערות הנקבה מכונה בלשון בשר כמו דם יהיה זובה בבשרה או טעמו על המצרים ועל הכשדיים ועל זה המשל אמר וזרמתם סוסים זרמתם כנוי לזרע היוצא כזרם מים היוצא בכח ודמה ערותם לחמורי' שהם גדולי בשר ודמה אותם לסוסים שהם שטופי' בזנות יותר משאר הבהמות וזכר הספור הזה לגנאי שהמצריי' מכוערי' במעשיה' ואף על פי כן חשקה בהם ולמדה את מעשיה' המעשים המכוערים והפחותים שבמעשיהם זהו משל פלגשיהם ואף על פי שזכר זנות מצרים בתחילת הענין זכר אותו גם כן בסוף הענין לפי שהיא היתה תחילת זנותם והיא סבת זנותם בכל הזמנים שזנו וזהו שאמר ותפקדי זכרה הזנות שזנית במצרי' ואהבת אותה גם כן בארלך לזנות אחרי אלהים אחרים: בעשות ממצרים · זה לבדו מן הקל בענין עשוי והענין הזה מפורש למעלה ופירוש למען שדי נעוריך בעבור מתיבת שדיך שערב לך אז זכרת עתה לעשות זמה וזנות גם אתה: לכן הנני · מעיר את מאהביך עליך · שהיו מאהביך מתחילה: את אשר נקעה נפשך מהם · שמרדת בהם ונקעה שרשו קעע והוא בפלס זרחבה ונסבה אז שרשו נקע: בני בבל וכל כשדים · משאר מדינות בבל: פקוד ושוע וקוע · שמות אחר לשרים הנזכרים בשם בספר ירמיה נבוזר אדן נבוזבן שרשכר רב מג ושאר הנזכרים שם פקוד כמו פקיד וכן שוע שם לגדיב גדול וכן קוע שם אחר לשר גדול אף על פי שלא מצאנו לו חבר במקרא ויונתן לא תרגם בענין אחר אלא אמר פקודאי ושועאי וקוועאי: כל בני אשור אותם · פי' באו אותם אותם כמו אתם וכן לאבר אותך כמו אתך וכן וגם היטב אין אותם אולי יי' אותי והדומים להם: וקרואים · כמו קרואי העדה ותרגם יונתן זמנין: ובאו עליך הגן · שם לאחד ממיני המרכבות או לאחד מכלי הזין ואין לו חבר במקרא ואפשר שהוא שם לכלל כלי הזין וכן תרג' יונתן ויתון עלך במאני זייגא ברתיכין זגלגלין ואדוני אבי ז"ל פירש כמו חוגן בחי"ת מן והביאו בכיך בחוגן שפירושו זרוע והחיל יקרא זרוע כמו וזרועות הנגב שפירושו חיילותא: לנה

סרוחי טבולים בראשיהם
מראה שלישים כלם דמות
בני־בבל כשדים ארץ מולדתם:
ותעגב עיניה למראה
ותשלח מלאכים אליהם
כשדימה: ויבאו אליה בני־בבל
למשכב דודים ויטמאו אותה
בתזנותם ותטמא־בם ותקע נפשה
מהם: ותגל תזנותיה ותגל את־
ערותה ותקע נפשי מעליה כאשר
נקעה נפשי מעל אחותה: ותרבה
את־תזנותיה לזכר את־ימי נעוריה
אשר זנתה בארץ מצרים: ותעגבה
על פלגשיהם אשר בשר־חמורים
בשרם וזרמת סוסים זרמתם:
ותפקדי את זמת נעוריך בעשות
ממצרים דדיך למען שדי נעוריך:
לכן אהליבה כה־אמר
אדני יהוה הנני מעיר את־מאהביך
עליך את אשר־נקעה נפשך מהם
והבאתים עליך מסביב: בני בבל
וכל־כשדים פקוד ושוע וקוע כל־
בני אשור אותם בחורי חמד פחות
וסגנים כלם שלשים וקרואים רכבי
סוסים כלם: ובאו עליך
הצן רכב וגלגל ובקהל עמים
צנה מגן וכובע יתיצבו עליך מסביב
לפניך משפט ונתנו אתך משפטים:
ונתתי קנאתי בך ועשו אתך חמה
אפי יסרו אזניך ואפיך יפלו
והיה כי־תפלי בחרב יפלו
אזניך ואפיך יפלו בנעריך
ובנותיך בחרב יפלו ואת־
בנך ובתך יקחו ואכלה כל־
שאריתך באש תאכל: והשיבו
בגדיך ופשטו את־בגדיך
ולקחו את־כלי תפארתך:
והשבתי זמה מזך וזנותך
מארץ מצרים ולא תשאי
עיניך אליהם וגם־מצרים
לא זכרת עוד: כי־כה אמר
אדני יהוה הנני נתן אותך
ביד אשר שנאת אשר נקע
נפשך מהם: ועשו אתך
בשנאה ולקחו את־כל־יגיעך
והשבתך ערם וערומה
וגלה ערות זנותך וזמתך
וזנותך: עשה אלה לך
בהזנך אחרי הגוים אשר
נטמאת בגלוליהם: בדרך
אחותך הלכת ונתתי כוסה
בידך: כה אמר אדני יהוה
כוס אחותך תשתי העמקה
והרחבה תהי לשחק ולקלס
תכיל: שכרון ויגון תמלאי
כוס שמה אחות שמרון:
כוס אחותך תשתי ותעמקי
ותרחבי תהי לעג ולקלס
תכיל: לכן כה אמר אדני
יהוה יען כי־שכחת אותי
ותשליכי אותי אחרי גוך
גם־אתי נשאי זמתך
ותזנותך: ויאמר יהוה אלי
בן־אדם הלא־תשפט את־
אהלה ואת־אהליבה והגד
להם תועבותיהם: כי־נאפו
הדם בידם ואת־גלוליהם
נאפו גם־אתם בנם אשר
ילדו לי העבירם להם
לאכלה: גם־את־זאת עשו
לי טמאו את־מקדשי ביום
ההוא ואת־שבתותי חללו:
כי־שחטו לגלוליהם בנם
ויבא ביום ההוא אל־מקדשי
לחללו והנה כה עשו בתוך
בתי: ואף כי־תשלחו לאנשים
הבאים ממרחק אשר נשלח
מלאך הנם באים אשר רחצת
כחלת עיניך ועדית בגדים:
ותשבי על־משכב כבוד
ושלחן ערוך תשיתי לפניו
קטרתי ושמני תשיתי עליו:
וקול המון שאנן בה ואל־
אנשים מרבי אדם מן־הצבא
יובא ונתנו צמידים על־
ידיהן ותפארת רשתות על־
ראשיהן: ואמרתי לבלות
נאפים עתה יזנו אותה:
ובאו אליה כבוא אל־אשה
זונה כן־באו אל־אהלה
ואל־אהליבה הנשים הצדקות
המה: ואנשי צדק הם
ישפטום משפט נאפות
ומשפט שפכות דם כי־נאפים
הם ודם בידם: כי־כה אמר
אדני יהוה הבא אל־אהלה
קהל ונתן לזועה ולבז:
ורגמו אבן עליהם ובקעו
בחרבותם בניהם ובנותם
יהרגו ובתיהם ישרפו באש:
ושבתי זמה מן־הארץ
ולמדו כל־הנשים ולא־
תעשינה כזמתכן: ונתנו
זמתכם עליכם וחטאי
גלוליכם תשאו וידעתם
כי אני אדני יהוה:
ויהי בשנת התשעית
בעשירי בעשור לחדש
לאמר: בן־אדם כתב לך
את־שם היום את־עצם היום
הזה סמך מלך בבל אל־
ירושלים בעצם היום הזה:
ומשל משל אל־בית המרי
אמר אדני יהוה שים
הדוד שים ואף־שפך
מים: אספה נתחיה בו
כל־טוב ירך וכתף מלא
עצמות: מבחר הצאן
לקח עצי־מדורה תחתיו
רתחיו גם בשליו בתוכו:
לכן כה אמר אדני יהוה
אוי עיר הדמים אל־סיר
אשר חלאתו בתוכו ואל־
חלאתו לא יצאה בה
לנתחיה לנתחיה הוציאה
לא־נפל עליה גורל:
כי־דמה בתוכה היתה
על־צחיח סלע שמתה
לא־שפכתה על־הארץ
לכסות עליו עפר: לעלות
חמה לנקם נקמה נתתי
את־דמה על־צחיח סלע
לבלתי הכסות: לכן כה
אמר אדני יהוה אוי עיר
הדמים גם־אני אגדיל
המדורה: הרבה עצים
הבער האש תם הבשר
ורקח הרקחה ועצמות
יתחרו: והעמדתה על־
גחלתיה ריקה לבלתי
תחרה נחשתה ותתך
בתוכה טמאתה תתם
חלאתה: לשוא הלאה
ורב חלאתה לא תצא
חלאתה אש: בזמתך
טמאה יען כי־טהרתיך
ולא טהרת מטמאתך
עוד לא תטהרי עד
השבתי חמתי בך:
אני יהוה דברתי
בא יבא ועשיתי לא
אפרע ולא אחמל
וגם לא אנחם כדרכיך
וכמעלליך שפטוך
נאם אדני יהוה:
ויהי דבר־יהוה אלי
לאמר: בן־אדם הנני
לקח מחמדת עינך
במגפה ולא תספד
ולא תבכה ולא תבא
דמעתך: דום אנק
מתים אבל לא־תעשה
פאר עליך ואנשי
עליך לא תלבש
ותבא בגדיך
ולא תעטי על־שפם
ולחם אנשים לא
תאכל: ואדבר אל־
העם בבקר ותמת
אשתי בערב ואעש
בבקר כאשר צויתי:
ויאמר אלי העם
הלא־תגיד לנו מה־
אלה לנו כי אתה
עשה: ואמר אלהם
דבר־יהוה היה אלי
לאמר: אמר אל־בית
ישראל כה אמר אדני
יהוה הנני מחלל
את־מקדשי גאון עזכם
מחמד עיניכם ומשא
נפשכם ובניכם
ובנותיכם אשר עזבתם
בחרב יפלו: ועשיתם
כאשר עשיתי לא
תכסו על־שפם ולחם
אנשים לא תאכלו:
ומצנפתכם בראשיכם
ונעלכם ברגליכם
לא תספדו ולא תבכו
ונמקתם בעונתיכם
ונאנחתם איש אל־
אחיו: ויהזקאל לכם
לאות ככל אשר עשה
תעשו בבואה זאת
וידעתם כי אני אדני
יהוה: ואתה בן־אדם
הלא ביום קחתי
מהם את־עזם משוש
תפארתם מחמד עיניהם
ומשא נפשם בניהם
ובנותיהם: ביום
ההוא הלא־נס אליך
לאזנך לשמעך:
ביום ההוא יפתח
פיך את־הפליט
ודברת ולא־תאלם
עוד והיית להם
לאות וידעו כי
אני יהוה:
ויהי דבר־יהוה אלי
לאמר: בן־אדם
שים פניך אל־בני
עמון והנבא עליהם
ואמרת לבני עמון
שמעו דבר אדני
יהוה כה אמר אדני
יהוה יען אמר
אהא על־מקדשי
כי־חולל ואל־
אדמת ישראל
כי־שממה ואל־
בית יהודה כי
הלכו בגולה:
לכן הנני נתן
אותך לבני קדם
למורשה ונתנו
טירותיך בך
ושכנותיך בך
הם יאכלו את־
פריך הם ישתו
את־חלבך: והיתי
את־רבה לגמלים
ובני עמון לרבץ
צאן וידעתם
כי אני יהוה:
כי־כה אמר אדני
יהוה יען אמר
אהא על־מואב
ועל־שעיר הנה
כבית יהודה
כל־הגוים:
לכן הנני פתח
את־כתף מואב
מן־הערים מן־
הערים מן־
פאתיו הישמות
בעל מעון
וקריתים:
בני קדם
אתן אותם
יחד עם בני
עמון למען
לא תזכר
בגוים:
ובמואב
אעשה שפטים
וידעו כי
אני יהוה:
כה אמר אדני
יהוה יען
עשות אדום
נקם לבית
יהודה
ונשא נקם
בהם:
לכן כה
אמר אדני
יהוה
ונטיתי
ידי על
אדום
והכרתי
ממנה
אדם
ובהמה
והשמתי
אותה
תימן
ודדן
יפלו
בחרב:
ונתתי
נקמתי
באדום
ביד
עמי
ישראל
ועשו
באדום
כאפי
וכחמתי
וידעו
את־
נקמתי
נאם
אדני
יהוה:
כה אמר
אדני
יהוה
יען
עשות
פלשתים
נקם
ונקמו
נקמה
בשאט
נפש
לשחת
עולם
לכן
כה אמר
אדני
יהוה
הנני
נטה
ידי
על־
פלשתים
והכרתי
כרתים
ואבדתי
שאר
חוף
הים:
ועשיתי
בהם
נקמות
גדלות
בתוכחות
חמה
וידעו
כי־אני
יהוה
בתתי
נקמתי
בהם:
ויהי
בשנת
העשרים
ואחת
לאמר:
בן־אדם
אמר
לצור
אהא
על־צור
ורעשו
האיים
מקול
נפלם
בהאנח
חלל
בטבח
בתוכך:
ועתה
ירדו
מכל־
נשיאי
הים
והניחו
מעליהם
אדרתם
ומלבושי
רקמתם
יפשטו
חרדות
ישבו
על־הארץ
והחרידו
על־
מקרתך
ונתנו
עליך
קינה
ואמרו
אליך
איך
נכחדת
מן־הימים
עיר
הללה
אשר
היתה
חזקה
בים
היא
וחסיריה
אשר
נתנו
חתיתם
לכל
יושביה:
עתה
יחרדו
האיים
ביום
מפלתך
ונבהלו
האיים
אשר
בים
מקצה
אחרית
אדרתך
ונבהלו
אל־
אחיו
ונשאו
קינה
עליך

בעינלין וקולסין ימנון עלך סחור סחור ואתן קדמיהון פורענות דינין ויתפרעון מינך בנימוסיהון: ואתן פורענותי ביך ויתפרעון מינך ברגז רברבך ויקירך יגלון ועמיך בחרבא יתקטלון אינון בנך ובנתך ישבון ושפר ארעיך יתוקדון בנורא: וישלחונך לבושי יקריך ויסבון מאני דתושבחתיך: ואבטל חובי עצת חטאך מינך וית פולחן טעותיך דהווית עמיך כד הוית בארעא דמצרים ולא תזקפין ענך להון וטעות מצראי לא תידכרין עוד: ארי כדנן אמר יי אלהים הא אנא מסר ליך ביד דכנית ביד דקצת נפשך בהון: ויתפרעון מינך ברבבו וישבון ית כל ליאותיך וישבקונך מטלטלא ושביקא ותיהגלי בהתת טעותיך וחובי עצת חטאך וזרוניך: חובך גרמו אלין ליך בדטעית בתר עממיא ואסתאבת בפולחן טעותהון: באורח אחתיך הליכת ואתן כס פורענותה בידיך: כדנן אמר יי אלהים כס פורענות אחתך תשתן תקיפא וחסינה אתהין לחוך ולרעיב מסני עקאדתיתי עלך: הא כרויא ורוון תתמלן כס צדו ואשתמם כס פורענות אחתיך שמרון: ותשתין יתה ותגמרין וית פורענותה תקבלין ובסריך תתלשין ארי אנא גזרית במימרי אמר יי אלהים: בכן כדנן אמר יי אלהים חלף דשבקת פולחני וארחיקית דחלתי מקבל עינך ואף את קבילי חובי עצת חטאך וטעותיך: ואמר

צה ומגן וקובע ישימו עליך סביב: ונתתי לפניהם משפט ואתן לפניהם משפט: כחרגותו מזויכין בעינלין וקולסין ימנון עלך וקובע בק"ף ומלרע ומנייכו ידוע שהוא כלי מגן על הראש: ונתתי לפניהם משפט. לתן לפניהם משפטים כלומר תהיה עמהם להחריבך: ושפטוך במשפטיהם. לא להבת מנהגם ומשפטיהם לפיכך לתן לוחך בידם שישפטוך כמו שמנהגם לשפוט המשפט לפניהם שישפטוך כלומר תהיה עמהם להחריבך: ושפטוך במשפטיהם. לא להבת מנהגם ומשפטיהם לפיכך לתן לוחך בידם שישפטוך כמו שמנהגם לשפוט המורד והפושע והמשפט הוא ששחט בני צדקיהו לעיניו וגם כל שרי יהודה שחט ולא עיני צדקיהו עור: ונתתי קנאתי בך. על ידיהם לתן קנאתי ומתתי בך: ועשו לוחך בחימה. יעשו עיר נקמה בחימה: אף וחזיך ישירו. זה המשפט יעשו לוחו לחשה מזוה תחת בעלה שישירו ממנה האזניים והאפים שהם הגחירים והם הדרת פנים

רשי

ונתתי לפניהם משפט. מה שעלי לשפוט לעשה חות שלוחי לעשות המשפט: במשפטיהם. משפט שלא כתבתי בתורתי והא' ממשפטי נימוסיה' ואיזה זה זה סמוי עיניהם שעורו לת עיני צדקיהו: אף וחזיך. הם חפארת הפרלוף ולהם המשיל הכהונה והמלכות: ואחריתך. שאר העם: ואחריתך תאכל באש. ושפר ארעיך שהן אחריות ליושבן עליהם לפרנסה: את בנך. בנדי כהונה: אשר שנאת. כשדים שמרדת בהם: עשה אלה. לשון פעול פיי שגם בלע"ז: מרבה להכיל. יתיר' מלהכיל כמו מלסבול: ומשמה. התהון: ומנית. לשון מונן עד התחלית לאיטל' רחש בלע"ז: ואת חרשיה. דימה כוס המשקה פורענות ליעראל לכלי חרש שמשנשחבר אין לו תקנה כך משתבא תשועתם ויעבר הכוס לא יעוד להשקות' עוד וכשהות מדבר בהשקאת פחומות קירא אותו והב שנאמר כוס זהב בבל ביד יי' משכרת כל הארץ: ואת חרשיה תגרמו. כמו ועצמותיה' יגרס לא גרמו לבקר רוכ"יור בלע"ז גורר בשינוי את סביבות הענפו או שמרש לרדות מעצו בשר הדבוק בו ומגמ' מגרו לשון שגירה וגם כן פתר ועצמותיה' יגרס וכן לא גרמו לבקר התפשט

מסרה

תפול ח' מ"ל בקריאה וסימ' ואחריתך בתרב תפול. ונטשתיך המדברה על הרי ישראל תפול אתה וכל אנפיך. על פני השדה תפול. יכל חומה לארץ תפול. כתפי משכמה תפול. כשתפול

עליהם פתאים. כי נפול תפול לפניו. וכל קהלת ומשלי דכוי' מ"ל במ"נ חס' וסימ' וברשעתו יפל רשע. באין תחבולות יפל עם. מלאך רשע יפל ברע. והשבתי י"ג וסימ' נמסר בריש סיפרא סוף סימן ז': עשיר' כתיב וי"ו וסימ' נמסר בירמיה סימן ב"ב: וללענ ל' כך אמר אדני יי' כיס אחיתך. וללאה ל' השרה אל צאנו. וללבן ל' שתי בנות. וללחם ל' המערכת ולעלת. וללוי ל' אמר תומיך ואוריך. וללמד ל' כי עזרא הכין לבבו: להן י"ר וסימ' הנה נא לי שתי בנות. וישב יצחק ויחפר ב' בו: ויאמר להן ראה אני את פני אביכן. ויקרא מלך מצרים למילדות. כן בנות צלפחד תניינא דפסיק. המה עולים במעלה העיר. והוא הפיל להן גרל. ויאמר אלי כן אדם התשפוט. והקמתי עליהם רעה אחר. כי משלשות הגה. ויאמרו ראיתי את כל ישראל נפצים דר"ה. אך לא בעי ישלח יד. יתן יי' לכם ומצאן מנוחה:

מנחה גדולה

אבל מי שלוח מומחה גדול ויודע בעיב הרמאות יש לו אמצעים מוכרחים במעבע לו בכלים להכיר בה שבתוכו כמו היו בישראל שני מיני רשעים הא' שהיו כל רוחיהם יכירום מתוך מעשיהם כי רשעים המה ולא שהיו מחזיקי' עצמם כצדיקי' בפני מי שאינם מכירים מ"מ למשמע לאזן אשר יזכרו מפני בני אדם ומתעבי' בקל היו יכולין לידע שבעם ומהותם כמו החלק הראשון שמכירים בשעת קע זייפותם והשוב השני המה היו כנגועים עוטין מעשים מכוערים ומחזיקי' עצמן כצדיקים ובקרבם ישימו ארבם לעשות במשפך מעשיהם ומי שאינו בקי בהם הדיק הטיב לא יבינו למו כי שבע תועבות בקרבם. ואלו הם גרועים מרמאונים שהרמאונים מעוים כבוד עבד לכבוד קונו לא כן האחרוני' שמשתיר' מעשיהם מן הבריות ויראים מהם ולא שמו יראת אלקי' לנגד עיניהם ואינן מעוים כבוד עבד לכבוד קונם. וכימי יחזקאל היו רשעי ישראל מעוים לנגד עיניהם ואינן מעוים כבוד עבד לכבוד קונם. וכימי יחזקאל היו רשעי ישראל ובעלם יעלימו מעשיהם הרעים בפני הבריות כדי שיחזיקו אותם לצדיקים ח"ש היו לי בית ישראל לסיג לי ולא בעיני הבריות והוא היותר חמור לעשות עין של מעלה כאלו מיכו רואה כי בפני הבריו' לא היה אפשר להכיר זייפותם כי כל הרואה אותם היה סבור שהוכם כבורם ואין מכיר בם כי אם ע"י כור ולא כאלה זייפותם וכיכר הרמאות שבתוכם ע"כ כדי שילעגו שאני מכיר בהם ובמעשיהם הנני קובץ אתכם וגו' כדי להראות לכל מה היה בתוככם לתתן תלעג כי אני ה' בוחן לבות וכליות:

בן אדם שאים נשים וגו' ספר הכתוב בזה להורות שני' שתחלת ישובם היה במצרים ומעשה ארץ מצרים היו מכוערים מאד כמ"ש כמעבי' ארץ מצרים אשר ישבתם בה לא תעשו כלומר שאיתם שנים רבות שם והרגלתם במעשיהם וז"ש אשר ישבתם בה כלומר ישבתכם בה גורמת לכם לעשות כמעשיהם ולאחר ותינוקה במצרים וגו' שמה מעבו שלא היה זכות

מתם אלא דבר מועט ואע"פכ קראה אותו זנות לפי שע"י שהתחילו בזה ובאו לכלל מסק לזכות נמרו אח"כ הדבר אף כאן אעפ"י שבן נח מוזהר על ע"ז וקודם מתן תורה היו ישראל כבן נח מ"מ כיון שלא היו נכנסים עדין בחסורות הברית אינו מקפיד כ"כ עליהן וקראו על שם התחלת הזכות מעיכם הגדים. ושמותון אהלה הגדולה ע"ש שהאהל מועד הי' בחלקו של אפרים בשלה ומלכו' השבטים נקרא ע"ש אפרים ע"כ קראו למלכות עשרת השבטים אהלה ואהליבה זה בית המקדש ולפי שהיה במקום אחד בחר ה' לשכן שם לעולם קראו אהליבה כלומר אחר שנבנה המקדש אין היתר להקריב אלא בה שנאסרו הבמות שהיו מותרין בזמן אהל מועד וגם אחר החרבן אין התיר להקריב במקום אחר וע"כ נקרא אהלי בה ולא במקום אחר ואמר ותלדנה בנים ובנות הוא כלפי' על הזדות הבנים שהחזיקו ברשעת הרמאונים ועוד הוסיפו עליהן כדבר שעושה תולדות וז"ש ותלדנה בנים ובנות שהיו מעשיהם הרעים הולכים ונוברים עד מאד וזה היה שמרון וירושלים שמתו שמלך אחאב הרבו לפשוע וגם מלכי ירושלים ע"י שהתחתנו באחאב עבדו ע"ז כמותו כמבואר במלכים. ותזן אהלי תחתי כלומר שהעמיד ע"ז הבעלים במקומי שהיו להם לעלות לרגל להשתחות לפני העמיד עגלים לע"ז על שם הדרך בית אל ודן ואמר רב לך מעלות ירושלי' אלה אלהיך וגו' הרי במקום ותחת ענודת הבשם העמידו ע"ז וזה שאמר ותזן אהלי התחתי והיו מעשיהם דומה למעשה אשר וע"כ גלו ע"י אשור גם הם גם הע"ז כמ"ש גם המה לאשור הובלו ואתרא אחזתה וגו' כי בשתים היתה חטא יהודה גדולה מחטא אפרים הא' שעיקר חטאם היה מחמת ירלה שלא תשוב המחלכה לבית דוד עד שאמ"כ נשתרשו בחטא ושניה שהיה מקום המקדש העיר אשר בחר ה' בה לשכת עולם. ונוסף על זה שהיה לבם ללמוד אח"כ מעשרת השבטים מה שעלתה

לה וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי בֶּן־אָדָם הֲתִשְׁפּוֹט
אֶת־אָהֳלָה וְאֶת־אָהֳלִיבָה וְהַגֵּד לָהֶן
אֶת תּוֹעֵבוֹתֵיהֶן: כִּי נָאֲפוּ דָם
בִּידֵיהֶן וְאֶת־גִּלּוּלֵיהֶן נָאֲפוּ וְגַם אֶת־
בְּנֵיהֶן אֲשֶׁר יָלְדוּ־לִי הֶעֱבִירוּ לָהֶן
לְאָכְלָה: עוֹד זֹאת עָשׂוּ לִי טִמְּאוּ
אֶת־מִקְדָּשִׁי בַּיּוֹם הַהוּא וְאֶת־
שַׁבְּתוֹתַי חִלֵּלוּ: וּבְשַׁחְטָם אֶת־
בְּנֵיהֶם לְגִלּוּלֵיהֶם וַיָּבֹאוּ אֶל־מִקְדָּשִׁי
בַּיּוֹם הַהוּא לְחַלְּלוֹ וְהִנֵּה־כֹה עָשׂוּ
בְּתוֹךְ בֵּיתִי: וְאַף כִּי תִשְׁלַחְנָה
לַאֲנָשִׁים בָּאִים מֵמֶרְחָק אֲשֶׁר מַלְאָךְ
שֻׁלַּח אֵלֵיהֶם וְהִנֵּה־בָאוּ לַאֲשֶׁר
רָחָצְתְּ כָּחַלְתְּ עֵינַיִךְ וְעָדִית עָדִי:
וְיָשַׁבְתְּ עַל־מִטָּה כְּבוּדָה וְשֻׁלְחָן
עָרוּךְ לְפָנֶיהָ וְקִטֹּרְתִּי וְשַׁמְנִי שַׁמְתִּ
עָלָיהָ: וְקוֹל הָמוֹן שָׁלֵו בָּהּ וְאֶל־
אֲנָשִׁים מֵרֹב אָדָם מוּבָאִים סֹבְאִים
מִמִּדְבָּר וַיִּתְּנוּ צְמִידִים אֶל־יְדֵיהֶן
וַעֲטֶרֶת תִּפְאֶרֶת עַל־רָאשֵׁיהֶן:
וָאֹמַר לַבְּלָה נָאֲפִים עַתָּה יִזְנֶה
תַּזְנוּתֶיהָ וְהִיא: וַיָּבוֹא אֵלֶיהָכַּבּוֹא
אֶל־אִשָּׁה זוֹנָה כֵּן בָּאוּ אֶל־אָהֳלָה
וְאֶל־אָהֳלִיבָה אִשֹּׁת הַזִּמָּה:
וְאַנְשֵׁים
צַדִּיקִים הֵמָּה יִשְׁפְּטוּם מִשְׁפַּט
נֹאֲפוֹת וּמִשְׁפַּט שֹׁפְכוֹת דָּם כִּי
נֹאֲפוֹת הֵנָּה וְדָם בְּיָדָן:
כִּי כֹה אָמַר אֲדֹנָי יְהוָה
הַעֲלֵה עָלֵיהֶן קָהָל וְנָתוֹן לָזַעוָה
וָרִגְזָה: וְרָגְמוּ אֹתָם קָהָל אֶבֶן
וְדִקְּרוּם בְּחַרְבוֹתָם בָּנֶיהָן וּבְנֹתֵיהֶן
יַהֲרֹגוּ וּבָתֵּיהֶן יִשְׂרֹפוּ בָּאֵשׁ:
וְהִשְׁבַּתִּי זִמָּה מִן־הָאָרֶץ וְיִסְּרוּ כָל־
הַנָּשִׁים וְלֹא־תַעֲשֶׂינָה כְזִמָּתְכֶן:
וְנָתְנוּ זִמָּתְכֶן עֲלֵיכֶן וְחַטֹּאת
עַצְבֹתֵיכֶן תִּשְׂאוּנָה אֶת חֲטָאֶיךָ: וְגַם אֶת־
אֲחוֹתֵיךְ הַגְּדֹלָה וְהַקְּטַנָּה אֲשֶׁר לְיָמִינֵךְ
אֶת־אֵלֶּה תִּקְצוּר: וְשָׁתִית אֶת־כּוֹס
אֲחוֹתֵךְ עֲמֻקָּה וּרְחָבָה תִּהְיֶה לְמִשְׂחָק
וָלַעַג תָּכוּל הַכּוֹס: שִׁכָּרוֹן וָיָגוֹן
תִּמָּלֵא כוֹס שַׁמָּה וְשָׁמָה כוֹס אֲחוֹתֵךְ
שֹׁמֵם וּמְשֹׁמָּה: וְשָׁתִית וְשָׁאַבְתְּ אֶת־
הַחֶרֶס הַזֶּה וְשִׁבַּרְתְּ אֹתָהּ וְנִתַּקְתְּ
שָׁדַיִךְ כִּי אֲנִי דִבַּרְתִּי נְאֻם אֲדֹנָי יְהוָה:
לָכֵן כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוָה יַעַן אֲשֶׁר
שָׁכַחַתְּ אוֹתִי וַתַּשְׁלִכִי אֹתִי אַחֲרַי
גַּוֵּךְ גַּם־אֵת פִּרְעִי וְזִנּוּתַיִךְ:
וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי בֶּן־אָדָם הֲתִשְׁפּוֹט
אֶת־אָהֳלָה וְאֶת־אָהֳלִיבָה וְהַגֵּד לָהֶן
אֶת תּוֹעֵבוֹתֵיהֶן: כִּי נָאֲפוּ דָם
בִּידֵיהֶן וְאֶת־גִּלּוּלֵיהֶן נָאֲפוּ וְגַם אֶת־
בְּנֵיהֶן אֲשֶׁר יָלְדוּ־לִי הֶעֱבִירוּ לָהֶן
לְאָכְלָה: עוֹד זֹאת עָשׂוּ לִי טִמְּאוּ
אֶת־מִקְדָּשִׁי בַּיּוֹם הַהוּא וְאֶת־
שַׁבְּתוֹתַי חִלֵּלוּ: וּבְשַׁחְטָם אֶת־
בְּנֵיהֶם לְגִלּוּלֵיהֶם וַיָּבֹאוּ אֶל־מִקְדָּשִׁי
בַּיּוֹם הַהוּא לְחַלְּלוֹ וְהִנֵּה־כֹה עָשׂוּ
בְּתוֹךְ בֵּיתִי: וְאַף כִּי תִשְׁלַחְנָה
לַאֲנָשִׁים בָּאִים מֵמֶרְחָק אֲשֶׁר מַלְאָךְ
שֻׁלַּח אֵלֵיהֶם וְהִנֵּה־בָאוּ לַאֲשֶׁר
רָחָצְתְּ כָּחַלְתְּ עֵינַיִךְ וְעָדִית עָדִי:
וְיָשַׁבְתְּ עַל־מִטָּה כְּבוּדָה וְשֻׁלְחָן
עָרוּךְ לְפָנֶיהָ וְקִטֹּרְתִּי וְשַׁמְנִי שַׁמְתִּ
עָלָיהָ: וְקוֹל הָמוֹן שָׁלֵו בָּהּ וְאֶל־
אֲנָשִׁים מֵרֹב אָדָם מוּבָאִים סֹבְאִים
מִמִּדְבָּר וַיִּתְּנוּ צְמִידִים אֶל־יְדֵיהֶן
וַעֲטֶרֶת תִּפְאֶרֶת עַל־רָאשֵׁיהֶן:
וָאֹמַר לַבְּלָה נָאֲפִים עַתָּה יִזְנֶה
תַּזְנוּתֶיהָ וְהִיא: וַיָּבוֹא אֵלֶיהָכַּבּוֹא
אֶל־אִשָּׁה זוֹנָה כֵּן בָּאוּ אֶל־אָהֳלָה
וְאֶל־אָהֳלִיבָה אִשֹּׁת הַזִّמָּה:
וְאַנְשֵׁים
צַדִּיקִים הֵמָּה יִשְׁפְּטוּם מִשְׁפַּט
נֹאֲפוֹת וּמִשְׁפַּט שֹׁפְכוֹת דָּם כִּי
נֹאֲפוֹת הֵנָּה וְדָם בְּיָדָן:
כִּי כֹה אָמַר אֲדֹנָי יְהוָה
הַעֲלֵה עָלֵיהֶן קָהָל וְנָתוֹן לָזַעוָה
וָרִגְזָה: וְרָגְמוּ אֹתָם קָהָל אֶבֶן
וְדִקְּרוּם בְּחַרְבוֹתָם בָּנֶיהָן וּבְנֹתֵיהֶן
יַהֲרֹגוּ וּבָתֵּיהֶן יִשְׂרֹפוּ בָּאֵשׁ:
וְהִשְׁבַּתִּי זִמָּה מִן־הָאָרֶץ וְיִסְּרוּ כָל־
הַנָּשִׁים וְלֹא־תַעֲשֶׂינָה כְזִמָּתְכֶן:
וְנָתְנוּ זִמָּתְכֶן עֲלֵיכֶן וְחַטֹּאת
עַצְבֹתֵיכֶן תִּשְׂאוּנָה אֶת חֲטָאֶיךָ: וְגַם אֶת־
אֲחוֹתֵךְ הַגְּדֹלָה וְהַקְּטַנָּה אֲשֶׁר לְיָמִינֵךְ
אֶת־אֵלֶּה תִּקְצוּר: וְשָׁתִית אֶת־כּוֹס
אֲחוֹתֵךְ עֲמֻקָּה וּרְחָבָה תִּהְיֶה לְמִשְׂחָק
וָלַעַג תָּכוּל הַכּוֹס: שִׁכָּרוֹן וָיָגוֹן
תִּמָּלֵא כוֹס שַׁמָּה וְשָׁמָה כוֹס אֲחוֹתֵךְ
שֹׁמֵם וּמְשֹׁמָּה: וְשָׁתִית וְשָׁאַבְתְּ אֶת־
הַחֶרֶס הַזֶּה וְשִׁבַּרְתְּ אֹתָהּ וְנִתַּקְתְּ
שָׁדַיִךְ כִּי אֲנִי דִבַּרְתִּי נְאֻם אֲדֹנָי יְהוָה:
לָכֵן כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוָה יַעַן אֲשֶׁר
שָׁכַחַתְּ אוֹתִי וַתַּשְׁלִכִי אֹתִי אַחֲרַי
גַּוֵּךְ גַּם־אֵת פִּרְעִי וְזִנּוּתַיִךְ:

ערוך ד'בקריא' וסימ' קשת וכידון יחזיקו וחברו תרויהון דירמיה · כי ערוך מאתמול תפתה · ושולחן ערוך לפניהם · ושלחן ערוך לפניה וקטרתי:

התשפט · לשון ויכוח: שאי זמחך קבלי חובי עצת חטאיך: ודם בידיהם · בגאופיהם שפכו דם: ואת גלוליהם נאפו · נאף שלהם עם גלוליהם היה: וגם את בניה' וגו' · וזהו שפיכו' הדם שבידיהם: שמאו את מקדשי ביום ההוא · ביום ששוחטו' את בניהן לע"ז בחות לפני במקדשי לעשות בו תועבה להכעיסני: ואת שבתותי חללו · שהיו שוחטין את בניהם בשב': ואף כי תשלחנ' · וכל שכן קשה מן הכל כי תשלחנה להביא אליהן מערי הארומות אוהביהן ורוחי' החלול שמחללו' מקדשי: שלוח אליהם · חאת אהלה ואהליב' לבא אליהם: והנה באו לאחר רחצ' כחלת וגו' · לאחר תרב' יוכתן לאחר מ'לוח בל' · אל מקו' אחר ייעד' להם לאחר במקו' פלוני נהא לקראתכ' מקושטות במרחץ וכחול כחלת: כחלת · מין צבע ושמו כחול ולובעת בו עיניהם אקלי"רא כלע"ז: מטה כבודה · מוכללת במלעות נאו' פרי"ה בלע"ז: וקול המון · של אומו' רבו' היו בה ולא המון של מלחמ' אלא קול המון שליו: ואל אנשי · בשביל אנשי' ושל הנשים היה אותו המון ולא של בהמה: מרוב אדם · שהיו בתוכ' המובאי' לנאוף מן המדבר: סבאים · שהיו דרין סביב לה מסביבי עמון ומואב וכן תרגום סבאים מסחו' סחור: ויתנו · אהלה ואהליבה · למידים על ידיהם להתקש' לנאוף כלומ' עמון ומואב מתו' שהם רגיל היא מתקשטת ומתפאר' להם ומתוך שהם שכיניה מתפארת לעיניהם בקישוטיה לפיכך ויתנו אהלה ואהליב' למידים על ידיהם כדי שיהיו נאות בעיני הנואפים וי"ו של ויתנו יתירה כמו אותה של עוזי וזמר' יהוזיהו לי ליסועה וכמו אותה של ואשר לא שם לבו אל דבר יי' ויעזב: ואומר לבלה · נאופי' עתה יזנה וגו' · אמר לי לבי על ז' שבלאה והזקינה בנאופי' מעתה שהזקינה וזנו תזנותיה ת"י לאחר דזמינת אתקינת שוקין ומני סלטורין: ויסבת · על מטה כבוד · בוי"ו עם הדגש וכן כבוד' בת מלך פנימ' ואת הכבוד לפניה' והדומים להם: ושולחן ערוך לפניה · לפני המטה כי כן היה מנהג' להסב על המטות בעת האכילה כמו שמצינו בדברי רז"ל ופי' ערוך ערוך בכל מיני מאכלים טובים: וקטרתי ושמני שמת עליה · בקמץ חטף הטי"ת לקריא"ת בן אחר ולקריא' בן נפתלי וקטרת בפתח הטי"ת עליה · על המטה כי כן היה מנהג' לגמר אחר האכילה כמו שמצאנו בדברי רבו' ז"ל שהיו מסיימים בשמים על הנחלים להעלות עשנם אל האף לריח טוב וכן היו מושחים בשמן הטוב אחר האכילה ומה שאמ' וקטרתי ושמני ביו"ל כנוי אתי' לה והיא עבדה בהם לעבודת אלילי' כמו שאמר בפרשת הודע את ירושלם · דרגשין ידוע בדברי רבו' ז"ל שאמרו מאי דרגש ערסא דגדא והיא מטה עשויה לכבוד המזל · מכבין פי' מלטו' תרגום רפדתי ערסי מאסית שווי משכב וספות תרגומו מכבין: וקול המון שלו בה · בי"ת בה רפה ואף על פי שו"ו שלו מפיק וכמוהו קו תהו יי' בס אמר קול המון נשמע בה באהליבה וההמון ההוא שלו כלומ' לשלוש באו כמו אליה לא למלחמה כי היא שלחה אליהם לבא אליה להיותם שלמים עמה כי ישרו מעשיה' בעיניה: ואל אנשים מרוב אדם · ואל כמו ועם וכן ואשה אל החותה קברו אותי אל אבותי והדומים להם אמר אלה שבלאה אליהם באו עם אנשים אחרים: מרוב אדם · מרוב אדם שרצו להביא עמהם להיות ההמון רב הביאו אנשים סבאים ממדבר זהו אחד מהם הביאו אותם והם היו מובאים: סבאים · גוי סבא והם מבני כוש וכמוהו וסבאים אנשי מדה אלא שבא הסמ"ך בשוא וזה בקמץ: ויתנו למידים על ידיהן · כמו על וכמוהו רבים ואמר ידיהן ורגליהן על שתיהן אהלה ואהליבה וכשמדבר בלשון יחיד אמר על אהליבה כי היא האחרונה ועליה עיקר נבואת הנביא: ואומר לבלה · נאופים · רוצה לומר אמר הנס יתעלה כשראיתי את דרכיה אמרתי וכי הזונה הזקנה נאף · בלה זקנה כמו אחרי בלותי ועל דרך המשל אמר נזדקנה בע"ז כמה שנים ועדיין לא נתנה אל לבה ולא שבה אלי: עתה יזנה תזנותיה והיא · עתה יאבדו ע"ז תזנותיה והיא עמהם כי בגלותה יאבד הכל האלילי' והעובדים אותם ואמר יזנו כלומר יבאו מרשותם ומאתנס כי הזונה יוצאה מרשות הבעל וכן ותזנה עליו פלגשו · יזנה כתיב בה"א כמו ידינו לא שפכה וקרי בו"ו יזנו: ויבא · לשון יחיד כלומר כל גוי ונוי והוא אחד מעמנה בלשון ביאה דסבירין לשון רבים והויין לשון יחיד: אשת הזימה · זה לבדו בא מן אשה אשות כי יאמר נשים נשי לגנאי בא כן: ואנשים

מנחה גדולה

שעלתה להם ומה הגיע להם על אשר עזבו את ה' ולא למדו ע"כ ותשחת ענבתה ממנה וגו' · וז"ם לכן כתתיה ביד מאהביה וגו' והיה להיות להם לתוכחת מיסר שלא לעשות כמעשה אחותה הגדולה ואע"פ שתרא אחותה אהליבה ואפילו הכי ותשחת ענבתה וגו' ולא ביקשו לעשות מעשה אחותה ואע"פ שהיה אהלי בה לא מנעו מרעה אלא שהעמידו גלם בהיכל וגם בזה השחיתו ענבתה מאחותה בהכנס לרה בקודש הקדשי' ובהיכל מקום שהיה אהלי הם עשו אהל לע"ז הרי שבכמה סוגים השחיתו התעיבו מעליהם ממעשה אחותה ע"כ גם בענין העונש הגדיל ה' לעשות עמהם כמו שמפרש להלן שיותר לקו בני יהודה מאשר לקו השבטים ויותר הגדיל קנאת ה' בצאות באף ובחמה ובקצף גדול כהיום הזה גלו לבין העמים לא כן עשר' השבטים כמו שכתוב בעל העורים בפסוק וישליכם אל ארץ אחרת כיום הזה וגו' ע"כ:

התשפוט את אהלה וגו' מהר"ש ז"ל אחר שסיפר הנביא מה שאמר לו הנס מעשה השתי בנות ומעשיהן ויסופן לזהו שיתן הוא המשפט על שתיהן ויגזור כפי הדין כדת מה לעשות להן ושיגיד להן את תועבותיהן אשר עשו כדי שילדיקו עליהן את הדין והתועבות הן אשר יזכור ואינן בדרך משל אלא כמשמען וזהו כי כאפו בגלוי ערוות ודם בידיהם בשפיכות דמים כמו שאמר שעשיו ידיכם דמים מלאו ואת גילוליהן נאפו והיא הע"ז שעבדו והעבודות זרות כולן היותר מגונה ורעה שעשו היא שגם את בניהן אשר ילדו לי לעבודתי העבירו להם לאכלה ר"ל העבירה לגלוליהם לשתאכל אותם באש לפניהם והיא עבודת המולך שהיו שורפים בניהם ובנותיהם באש ועוד זאת עשו לי רעה אחרת והיא שטמאו את מקדשי ביום ההוא ר"ל שבאותו יום עצמו שהיו מעבירים בניהם ובנותיהם למולך היו באים אל מקדש ה' להקריב קרבנות באילו הוא לא היה רואה מעשיהם ותועבותיהם ובזה היו הם מטמאים את מקדש ה' ומלבד זה את שבתותי חללו שגם בשבת היו עובדים המעשים רעים ההם ועוד היו עושין כי כאשר היו שוחטין את בניהם לגלוליהם שהי' עבודת המולך והיו באים ביום ההוא אל מקדשי לא היו עושין זה אלא לחללו כי לא היו מכוונים בבואם אל בית ה' אלא לתכלית החלול והבזוי ואמרו והנה כה עשו בתוך ביתי וזכר עוד מפעשם באומרו ואף כי תשלחנה לאנשים באים ממרחק ר"ל כ"ש שעשו יותר תועבה שבאלו לאנשים שיבואו אליהם ממרחקי ארץ והשליחות היה ע"י מלאך שלוח אליהם ע"ז והענין שיבואו להנהיגם וללמדם בדרכיהם ומעשיהם והנה באו לאשר רחצת כחלת עיניך ועדית עדי ר"ל והנה באו שלוחי מלך בבל ומלך מדים שהיית מתחברת אליהם ואתה כדי לכבדם רחצת וכחלת עיניך ועדית עדי כאוהבו כו' (כדברי הרד"ק ז"ל) ועל זה אמר וקול המון שלו בה וגו' ר"ל אלה שבאלו אהלה ואהליבה לקרוא לאשר האותות לא עשאוהו מפאת ההכרח כי כל המון שלו בה ר"ל שקול המון אהלה ואהליבה היו שלו בתוכה ואותם אשר שלחו הביאו עמהם מהאומות אנשים רבים וזהו ואל אנשים מרוב אדם מובאים ר"ל שבאו עם אנשים מרב אדם שהביאו עמהם · ויתנו למידי' וגו' אין הכוונה שהאומות נתנו המתנות על ידיהן על ראשיהם של אהלה ואהליבה כי הן נתנו מתנות לאומות אבל לא קבלו מהן אך ענינו שאהלה ואהליבה נתנו מתנות לאומות והמתנות היו הלמידים שהיו על ידיהן ועטרות שהיו על ראשיהן של אהלה ואהליבה כי כל הזהב והכסף אבנים טובות ומרגליות שהיו להם נתנו במתנה לאותן המלכים שהיו מבקשים אהבתם ואומר לבלה נאופים עתה הזנו תזנותיה (כדרד"ק ז"ל) וענין הפסוק הזה שבאשר ראה הקב"ה תזנותי' אהליבה ושהיו אותם מכל זנוני אהלה אחותה אמר הנס לבלה נאופים האם הזקנה אהלה יש לה גם עתה נאופים כי אלה הם נאופי אה לה ואיך א"ל עתה הזנו תזנותיה וכי היא עדין זונה ואמרו אומרו והיא כלומר כיון שעתה הזנו תזנותיה הנה היא עדין בחיים והוא בדרך תימה ולענ ונתן הסיבה למאמר הזה באמרו וינא לי כבוא אל אשה זונה ר"ל ויבא מלך בבל אל אהליבה וכן מלך מצרים כבוא אל אשה זונה ר"ל ויבא מלך בבל אל

ואנשים צדיקים. כתב אדוני אבי ז"ל אינו אומר צדיקים מתם אך בעלי מעשים ומחודדין בדין יספטו אתכם בשני דינין משפט נואפות ומשפט שופכות דם נקי כי מה שאומר ושופכ. דם ר"ל דם נקי כמו ויסלף דברי צדיקים: אותם. בחומת האל"ף: כי כה אמר יי'. העלה עליהן קהל. העלה מקור וכן ונתן אתהם לזעוה כאילו אמר אעלה ונתן: ורגמו עליהן אבן קהל. קהל העמים ירגמו עליהם באבנים כמשפט הנואפות והמשל הוא הדיק שבנו על העיר: וברח אותם בחרבותם. וברח פעל עבר מן הקל לגזרת פעל בצרי בשקל ירא והוא ענין כריתה כמו וברחת לך שם והוא מן הדגוש כלומר יכרתו אותם הגויים בחרבותם וכן תרגם יונתן ויבזעון יתהון בסיפיהון ואמר הקל לגזרת פעל בצרי בשקל ירא והוא ענין כריתה כמו וברחת לך שם והוא מן הדגוש כלומר יכרתו אותם הגויים בחרבותם וכן תרגם יונתן ויבזעון יתהון בסיפיהון ואמר וברח לשון יחיד על דרך כלל:

והשבתי זמה. כיון שיגלו מיד תשבית הזמה והגלולים: ונוסרו. דגש הוי"ן לחסרון ת"ו התפעל ודגש הס"מך לפות הבנין והרמוז וגתוסרו והמלה מורכבת מן נפעל והתפעל וכן ונכפר להם הדם הרמוז וכתכפר ואמר הגוי' האחרים יקחו מוסר מכם שרמו שלקחתם העונש בעונכם ובזמתכם שעשיתם: ולא העשיה כזתתכנה. אף על פי שיעשו לא יעשו כזמתכן שלא יחליפו עבודו' אלהיה בעבודות אלה ס אחרים ולא יעבדו אלהי' רבים כאשר עשיתם אתם: וזתנו זמתכנה עליכן. יתנו בדבריהם עונש זמתכן עליכן כי יאמרו כי משעם הוה שיבה עליכ' עונש זמתכן: וחטאי גלוליכן תשאינה. כמו עונם ישאו תשאו אם עונה והדומי' להם ענין הסבל והמשא ומלת תשאינה בתנועת האל"ף בסגול והי"ו למשך: ויהי דבר יי' אלי בשנה התשיעית. למלכות צדקיהו וכן כתוב במלכים וירמיה בשל' התשיעית למלכו: בן אדם כתוב לך את שם היום הזה. הנבואה באה לו בעשרה בטבת שבאותו יום סמך מלך בבל על ירושלם ואמר לו שיכתוב אותו היום וירמה לפני הגולה כי באותו היום סמך מלך בבל וכשישמעו אחר כן מפי המגידים כי כן היה באותו היום עצמו שכתב הנביא ידעו כי נביא היה בתוכה ואמת הם דבריו שאומר להם בשם יי' ולא ישמעו עוד אל נביאי השקר: ומה שאמר שם היום ועצם היום ר"ל שם היום באחד בשבת או בשני בשבת או אי זה יום שהיה כי אין שתות לימי' בלשון הקדש אלא למספר ימי השבוע ולא לאדשים אלא ראשון שני ושלישי ועצם היום ר"ל בעשור לחדש העשירי. ופי' סמך סמך שם חילו אל העיר ובנו עליה דייק: ומשל אל בית המרי. משל אל בית המרי ירושלם וזה המשל אתה תמשול אותו לא כמו שהם היו מושלים ואומרים היא הסיר ואנחנו הבשר כמו שכתבנו במראה השנית בשנה השנית: שפות הסיר שפות. זה יעשה האדם סיר בתחילה שופת אותה והוא שיסיר אותה על השפתים ואחר כך יולק בו מים ואחר כן יסיר הבשר בתוכה וירתיח האש תחתיה על שיבשל הבשר ושפיתת הסיר על השפתים הוא משל לסמיכת מלך בבל אל ירושלם כי זה היה תחילת מעשהו בה ויליקת המים בה הוא משל שלא תאחוז בה האור מהרה כי המים מאחריה הבשר מלהתבשל מהרה כי כשהיא בלא מים יאחוז בו האור והבשר נגלה מהרה אבל כשיהיה בה מים יתבשל הבשר מעט מעט כן ארכו ימי המצור מסנה התשיעית לצדקיהו עד שנת י"א כדי שיכלו מעט מעט בירושלם ברעב בדבר ובחרב: וגם יליק בו מים. אמר בו לשון זכר לסיר וזכרו גם כן לשון נקבה בכל הפרשה לדרך הנמשל שהיא ירושלם אי זכרה בלשון נקבה שהיא נקראת גם כן קלחת שהיא לשון נקבה: אסוף נתחיה אליה. אסוף נתחיה אליה זה משל לאסר כאספו אל ירושלם מן העריס שנתרבו והיו שם במצור: כל נתח טוב. משל לשרי יהודה: ירך וכתף. אלו נתחים טובים מלאים בשר: מבחר עצמים מלא. וכן משאר מבחר האברים מלא הסיר ולפי שהאברים מנותחים לפי העצמים יקראו האברים עצמים: מבחר הצאן לקוח. מקור במקום לוי כמו זכור את יום השבת הלוך וקראת והדומים להם הבשר שתנתח יהיה ממבחר הצאן מן השמנים והטובים וזה משל לשרים ולגדולים: ונם דור העצמים תחתיה. דור לוי בשקל קוס מלשון תדורה אמר תבעיר העצמים תחתיה כלומר במקום עצים תשים עצמי' תחת הסיר והדליק בהם האור וזה המשל כאילו עצמו' חללים שעשו בה שספכו דם נקי בתוכה הם מבעירים האש ומביאים הפורענות רתח רתחיה גם בשלו עצמיה בתוכה. כל כך תבעיר האש ותרתיח הסיר עד שאפי' העצמים שהם קשים להתבשל יתבשלו וזה משל לגבורים שהם חזקים בעצמם שיכלו ויפלו בחרב בתוכה:

לכן

מנחה גדולה

אהליבה וכן מלך מצרים כבוא האדם אל האשה זונה ובדבר הזה נתדמו שתיהן כי כן באו אל אהליבה וכן באו אל אהליבה אשת הזמה והניאוף והנה בפסוק הזה יש קרי וכתיב ואני פרשתיו כפי הקרי מסכים עם הנקודה אמנם כפי הכתב שהוא את יזנה תזנותה יש לי לפרשו כמין חומר שאמר כמתמיה לבלה ניאופים האסראו לזקנה שיהיו לה נאופים את יזנה תזנותה האם היא את זקנתה תזנותה בו כי להיותה את זקנתה לא היה את לזנות תזנותה ואם אהלה להיותה קטנה לשתזנה תזנותה בו כי להיותה את זקנתה לא היה את לזנות תזנותה אהליבה יוכיחו כאילו היא זנתה איך אפשר באהלה שהיא ג"כ תזנה שאמר כל זה מפני שמעשה אהליבה והאשורים פעמה עשה אותם ואומרו ואנשים צדיקים אתהן אפשר לפרשו על הכשדים והאשורים שהמה היו צדיקים במעשיהם שהחריבו שמרון והחריבו ירושלים כאלו שפטו אתהן נואפת ומשפט שופכת דם ויורה על אמת ת' זה הפירוש אומרו איך אמרי זה כי כה אמר האם אהלה עליהם וכן מלך מצרים כבוא האדם אל האשה זונה ובדבר הזה נתדמו שתיהן כי כן באו אל אהליבה וכן מלך מצרים כבוא האדם אל האשה זונה ובדבר הזה נתדמו שתיהן כי כן באו אל אהליבה ואמר אל אהליבה אשת הזמה והניאוף והנה בפסוק הזה יש קרי וכתיב ואני פרשתיו כפי אהלה וכן באו אל אהליבה אשת הזמה והניאוף והנה בפסוק הזה יש קרי וכתיב ואני פרשתיו כפי הקרי מסכים עם הנקודה אמנם כפי הכתב שהוא את יזנה תזנותה יש לי לפרשו כמין חומר שאמר כמתמיה לבלה ניאופים האסראו לזקנה שיהיו לה נאופים את יזנה תזנותה האם היא את זקנתה תזנותה בו כי להיותה את זקנתה לא היה את לזנות תזנותה ואם אהלה להיותה קטנה לשתזנה תזנותה בו כי להיותה את זקנתה לא היה את לזנות תזנותה אהליבה יוכיחו כאילו היא זנתה איך אפשר באהלה שהיא ג"כ תזנה שאמר כל זה מפני שמעשה אהליבה ואחותה פעמה עשה אותם ואומרו ואנשים צדיקים אתהן אפשר לפרשו על הכשדים והאשורים שהמה היו צדיקים במעשיהם שהחריבו שמרון והחריבו ירושלים כאלו שפטו אתהן נואפת ומשפט שופכת דם ויורה על אמת ת' זה הפירוש אומרו איך אמרי זה כי כה אמר האם אהלה עליהם ומשפט שופכת דם ויורה על אמת ת' זה הפירוש אומרו איך אמרי זה כי כה אמר האם אהלה עליהם

ואנשים צדיקים. כתב אדוני אבי ז"ל אינו אומר צדיקים מתם אך בעלי מעשים ומחודדין בדין יספטו אתכם בשני דינין משפט נואפות ומשפט שופכות דם נקי כי מה שאומר ושופכ. דם ר"ל דם נקי כמו ויסלף דברי צדיקים: אותם. בחומת האל"ף: כי כה אמר יי'. העלה עליהן קהל. העלה מקור וכן ונתן אתהם לזעוה כאילו אמר אעלה ונתן: ורגמו עליהן אבן קהל. קהל העמים ירגמו עליהם באבנים כמשפט הנואפות והמשל הוא הדיק שבנו על העיר: וברח אותם בחרבותם. וברח פעל עבר מן הקל לגזרת פעל בצרי בשקל ירא והוא ענין כריתה כמו וברחת לך שם והוא מן הדגוש כלומר יכרתו אותם הגויים בחרבותם וכן תרגם יונתן ויבזעון יתהון בסיפיהון ואמר

רשי

ואנשי' צדיקים. אנשים דיינים שרי מלך בבל וזמלך אשור וי"ת זכאין בקיבליהון לפי מעשיהן שלא אלו הזונות צדיקים הגוים מהגה: משפט נואפות ומשפט שופכות דם. כמו שמפורש אחריו: העלה. ונתון. וברח. כולן לשון עשה ופעול הם. וברח. לשון קלילה וכן וברחתו היער יהיה לך בספר יהושע: ורגמו עליהן אבן. והרגת בניהן ובנותיהן ושריפת בתיהן הוא משפט נואפת ובר' אתהן בחרבותם הוא משפט שופכות דם: ונתנו זמתכנה. ונתנו זמתכנה עליהן. שפטיכן יתנו את משפט זמתכן ברשעיכן בשנה התשיעית. לצדקיהו: סמך מלך בבל. היום לר עליה: שפות הסיר. על פי הכירה במקום מושבה היא קרויה שפיתה בלשון המשנה שאמרו רבותינו מקום שפיתת שתי קדירות ועוד שניהו אחד שופת את הקדירה ואחד נותן לתוכה מים ואחד נותן לתוכה תבלין למדנו שהשפית' היא הושבתה על פי הכירה עד שלא יתנו לתוכה כלום והדוגמא זו על ירושלם שאמרתם עליה היא הסיר עתה בא העת שתהיה לסיר ואתם בתוכ' לבשר יבא בבוכל נגר ויתנהו על האור ומנחם פי' לשון שימה: וגם יצק בו מים. הם לורכי המצור יצק כמו שפוך: אסוף נתחיה אליה. מירמת המצור אספו לתוכ' כל ראשיה ושריה: כל נתח טוב. כל גבר גיבר איתן וגבר עכיל קרב: מבחר הצאן לקוח. קח אתה כבוכל נגר את מבחר חייליך סביבותיה כן ת"י ואינו מיושב על ענין הסיר וכן נריך לפיתרו מבחר ישראל יבאו ויכנסו בתוכה: וגם דור העצמי' תחתיה. סדר ערך העצמים תחת שאר האברים כלומר יבאו הגבורי' בשביל החלשים ויסמכו אל עליהם דור לשון עריבה וכן יצנפך לנפה כדור פורת היקף גייסות וכן שורה תרגם דרת ומנחם פי' כמו אני מגיל המצור: רתח רתחיה. ואחר שיהו כלם לתוכה יקרבו כלי המצור והמלחמה אל העיר: מלחמה

רש"י

ואנשים צדיקים. אנשים דיינים שרי מלך בבל וזמלך אשור וי"ת זכאין בקיבליהון לפי מעשיהן שלא אלו הזונות צדיקים הגוים מהגה: משפט נואפות ומשפט שופכות דם. כמו שמפורש אחריו: העלה. ונתון. וברח. כולן לשון עשה ופעול הם. וברח. לשון קלילה וכן וברחתו היער יהיה לך בספר יהושע: ורגמו עליהן אבן. והרגת בניהן ובנותיהן ושריפת בתיהן הוא משפט נואפת ובר' אתהן בחרבותם הוא משפט שופכות דם: ונתנו זמתכנה. ונתנו זמתכנה עליהן. שפטיכן יתנו את משפט זמתכן ברשעיכן בשנה התשיעית. לצדקיהו: סמך מלך בבל. היום לר עליה: שפות הסיר. על פי הכירה במקום מושבה היא קרויה שפיתה בלשון המשנה שאמרו רבותינו מקום שפיתת שתי קדירות ועוד שניהו אחד שופת את הקדירה ואחד נותן לתוכה מים ואחד נותן לתוכה תבלין למדנו שהשפית' היא הושבתה על פי הכירה עד שלא יתנו לתוכה כלום והדוגמא זו על ירושלם שאמרתם עליה היא הסיר עתה בא העת שתהיה לסיר ואתם בתוכ' לבשר יבא בבוכל נגר ויתנהו על האור ומנחם פי' לשון שימה: וגם יצק בו מים. הם לורכי המצור יצק כמו שפוך: אסוף נתחיה אליה. מירמת המצור אספו לתוכ' כל ראשיה ושריה: כל נתח טוב. כל גבר גיבר איתן וגבר עכיל קרב: מבחר הצאן לקוח. קח אתה כבוכל נגר את מבחר חייליך סביבותיה כן ת"י ואינו מיושב על ענין הסיר וכן נריך לפיתרו מבחר ישראל יבאו ויכנסו בתוכה: וגם דור העצמי' תחתיה. סדר ערך העצמים תחת שאר האברים כלומר יבאו הגבורי' בשביל החלשים ויסמכו אל עליהם דור לשון עריבה וכן יצנפך לנפה כדור פורת היקף גייסות וכן שורה תרגם דרת ומנחם פי' כמו אני מגיל המצור: רתח רתחיה. ואחר שיהו כלם לתוכה יקרבו כלי המצור והמלחמה אל העיר:

ואנשים י' וסימ' בספר שפטים סימ' ט': ונתון ז' וסימ' נמסר בירמיה סימ' ל"ז: ולא תעשינה ב' וסימ' ולא תעשינה כזמתכנה. מפר מחשבת ערומים: כתוב ד' מ"ל כליש' בקריא' וסימ' וכתוב בספר ואתום והעד עדים. כתוב לך את שם היום. וכתוב עליו לייסף עץ אפרים. אכתוב לו רבי תורתי. יי' יספור בכתוב עמים: שפות ג' בקריאה וסימ' הסיר הגדולה ובשל נזיד. שפות הסיר שפות וגם יצק בו. ואחר ושפות בקר: לקוח ד' בקרי' וסימ' ספרא וספריא ענא וגלותא ופי' כירמיה סימן ל"ב:

מנחה גדולה

יוסני תבל כי יש אלקי' שופטים בארץ ועל זה אמר ונתנו זמתכנה עליכן וגו' וידעתם כי אני כ' ע"כ: ולע"ד לדקדק מה שסיכה בנבואה זו משארי נבואות שבכל מקום נאמר התפשוט בתחלת הנבואה כמ"ש התפשט אותם התפשוט בן אדם וגו' וכן התפשוט התפשוט את עיר הדמים וגו' ואח"כ מספר והולך המעשים עם העונש וכאן היפך הסדר שתחילה מספר ואחר מעשה אהלה ואהליבה ועונשם ובתוך הענין אמר ויאמר ה' אלי בן אדם התפשוט. ואם מ"ש שלמעלה אמר שני פעמים התפשוט וכאן אמר פעם אחת. ונראה לפי שנבואות הראשונות כאמרו על ירושלי' והכשיה והם כיון עדין קיימים בימי יחזקאל והיה מדבר כמי שמדבר לנוכח והיה צריך ויכוח רב ע"כ אמר התפשוט התפשוט כי היו פנים לפנים כדמוכחי קראי' והם ידעו לעמוד כנגדך ולפטפט בדברי' לסתור דבריך ע"כ הוי זריז ונסבר להוכיח ולשפוט עמהם בויכוח ונגלות פעם אחר פעם עד שתודו לך וההוזהה יהיה ע"י שתודיעם תועבתם. אבל כאן כיה הנבואה דבר ה' ליחזקאל בינו לבינו להודיע לו ענין מרדם בה' ולהמשיל משל ע"כ אינו מזכיר כאן ענין ויכוח עד שסיים המשל ואח"כ אמר התפשוט וגו' ולפי שלא היתה צריך ויכוח נגד עשרת השבטים שבבר גלו ומודעה להם יד ה' במה שאירע להם ובודאי אלו היו שם היו מודים לדברי הנביא ע"כ אמר התפשוט פעם אחת כאילו אינו צריך כ"א אני ויכוח נגד יהודה לבד. ואמר כי כאשר ודם בידיהם וגו' כי עי"כ היו הנשים נבדקי' בסוטה שהשם הסשרוה קנאה בעים והיו המים בודקין את האשה ומאחר עי"כ הבעל והנבעלת ודמם בראשם וזה ודם בידיהן שהוא נרם למיתה זו וגם את בניכם אשר ילדו להיות לי ולהדריכו לת"ת ומצות כדבתי' ולמדתם אותם את בניכם הרי בזה אתם כמ"ש ז"ל חייב אדם ללמוד בנו תורה שנ' והודעתם לבניך ובני בניך וגו' ומה גם חייב ללמדו אמונות שיתיה בו ע"כ והם הפיתו אותו בידים וזה אשר ילדו לי הענידו להן לאכלה שוד זאת עשו לי וגו' דידוע

לכן. עתה פי' המשל כי עיר הדמים והיא ירושלם היא הסיר: סיר אשר חלאתה בה וחלאתה לא יצאה ממנה. חלאתה הראשון רפה ה"א: חלאתה פי' זוהמתה כי דרך בני אדם להעבי' הזוהמא מן הקדרה אבל זאת חלאת נשאר בה לא יצאה ממנה וחלאתה משל לעונות הגרמי' בתוכ' על שנתאם' בעיני כל רואיה כזוהמא הנמאסת: לנתחיה לנתחיה הוציאה. לא תוציא ממנה הנתחים כאחד אלא נתחי' אחר נתחים וזה משל שלא כלו יושבי ירושלם והנאספים בה כאחד אלא היו יוצאים ממנה אנשי המלחמה ונהרגי' ולזמן יוצאים גם כן ונהרגים וכן גלו ממנה גלות גלות אחר גלות יהויכין תחילה ואחר כן גלות החורבן עם צדקיהו: לא נפל עליה גורל. לא נפל עליה גורל עליה איזה נחת יצא תחילה אלא כמו שיזדמן והמשל לא יצא גורל על יושבי ירושלם אלא כמו שיזדמן אשר לשבי לשבי אשר לדבר לדבר ואשר לרעב לרעב: כי דמה. למה היה כל זה העוב' כי דמה בתוכה היה כי הדמים שפכו בה בחנם מגוליס הם והם מעוררים העונש והתפסת ובדרש כי על דם זכריה נאמר שראהו רב טבחים רותח והרג עליו אלפים ורבבות זהו שאמר להעלות חמה ולנקם נקם: על לחיח סלע שמתהו. בחילו על שן סלע שמתהו במקו נבוה שלא יוכל להתכסות והמשל כל כך הרבו שפיכות דם נקי על שלא יתכן לסלות ולהיו' כנעלם אותו העון מלפני האל יתברך אלא גלוי ועיתד הו' לפניו לנקו' נקם מהם. לחיח סלע היה המקום הגבוה שבסלע והוא שן הסלע וכן מלחרי לחומה בלחיחים: להעלות חמה. שפכו הדם בגלוי לרוב כדי שתעלה חמתי עליה, לנקו' נקם בהם: נתתי את דמה. אמר שמתהו ואמר נתתי היא הרבת' הדם כדי שיהיה מגולה כחילו שמתהו על לחיח סלע ואני גם כן נתתיו להיותו מגולה לפני לבלתי הכסות שלא אביתי לסלוח לה כי גדול עונה מנשא וכן אמר בספר מלכי' וימלא את ירושלם דם נקי ולא אבה י"י לסלוח: לכן כה אמר יי'. גם אני אגדיל המדורה. לפי שאמר דור העצמים תחתיה אמר האל יתברך גם אני רוצה לומר הם הגדילו לעשו' הרע גם אני אגדי' לנקום בהם נקם גדול ואחרתי לך דור העצמים גם אני אגדיל המדורה ואחרבה עצי' של העצמי' כי האור יאחז במהרה יותר בעצי' מן העצמי' שהם קשי' ואחליק האש הרבה כדי שיתם הבשר ויהיה מאוכל וגם העצמו' שהם קשי' יחרו וישרפו מחוזק האש הגדולה: הרבה. מקור וכן הדלק התם והרקח ופירושו והרקח המרקחת כי כשהבשר מבושל משימים בקדרה בשמים להטעי' הבשר לאכילה וערוב הבשמי' יקרא רקח מרחק' וענין המשל שיתמו בעיר מרוב הצרו' ויהיו מוכנים לאכילת החרב כמו שהבשר הוא מוכן להכול אחר שהו' מבושל ומרוקח במרקח' והעצמות משל לגדולים כמו שפי': יחרו. מבנין נפעל שרשו חרר מן וכן חרר' במדבר שהוא מקו' הנשרף מרוב חמימות: והעמיד' על גחליה ריקה. מקור כחילו אמר ואעמידה כין שית' הבשר ויחרו העצמות תשאר הקדר' ריקה על האש ותחם וחרה נשחתה כלומר ישרפו חרסיה: למען תחם. מבנין נפעל שרשו חמם והמשל אחר שתשאר העיר ריקה מאנשיה תהיה שמחה נפרינו ומלא ברפה כל הרלה: וחרה. מבנין הקל שרשו חרר כמו שפירש"י חרו: נחשתה תחתיה. נחשתה תחתיתך ובמשל הבית שהיא מלאה משקין טהורין ונתנן למטה הנחו שהו של רעור פי' תחתיתו: בתוכה. בתוך חרסיה תבלע טומאתה וכפל הענין במלות שונות ואמר תחם חלאתה תחם בשורק כמו בחולם כמו זשפתי חכמים תשמורם והוא מבנין נפעל: תאניס הלאת. תאניס מסרס און ומענינו פי' הוגיעה עצמ' עשות השקרי' ובא על דרך העוה עלו: ולא תצא ממנה רבת חלאתה. לא תוכל לצאת ממנה כי היא רבת חלאת' בחם חלאתה. כיון שהיא רבת חלא' אין לה תקנה אלא שתתם בחם כמו שאמר תחם חלאתה: בטומאתך זמה. עדין את בטומאתך שהי' הומה: יען טהרתיך ולא טהרת מטומאתך. בעבור שאני טהרתיך שהזהרתיך תמיד ע"י נביאי שתטהרי מטומאתך ולא טמעת אלי: לא תטהרי עוד. עד שתקבלי הטובה וזהו על דרך השמן לב העם הזה כמו שפירשנו במקומו: אני יי' דברתי בה ועשיתי. הגזר' בה עתה ואני אעשה אות' ולא אשנה דרך מקרה: לא אפרע. לא אחוס הקורא למפרע: שפטוך. השופטים כמו שאמר למעלה ואנשים לדיקים ישפטו אתהם או פי' שפטוך הגוים הבאי' עליך: ויהי. בן אדם. מחמד עיניך. זה אשתו כמו שמפורש ותמת אשתי בערב: במגפה. שלא יקדם לה חולי וזה למופת כי פתאום יבא שברם במחמד עיניהם שהוא בית המקדש: ולא תספוד ולא תבכה. להיות למופת לישראל כי כן יעשו מרוב הצרות: ולא תבא על לחייך וי"ת ולא תשגר דמעין:

רש"י

חלאתה. זוהמתה שמוציאין מעל פיה על ידי הרתחתה שקורין אשקו"מא בלע"ז כלומר לא יצאו ממנה רשעים שבה: לנתחיה לנתחיה. גלות אחר גלות היוצא ונפל אל הכשדים איש איש לבדו: לא נפל עליה גורל. לא כשאר קדירות שמוציאין נתחיהן יחד לתתה לפני כל אחד ואחד חלקו וגורלו וי"ת מדלא יתעביד בה תיובתא לא נפל עליה גורלו של מקו': לחיח. שעיות: לא שפכתהו על הארץ וגו'. ת"י בזידו ובדרע מרומ' שפכיתיה לא שפכיתי' בסלע למיעבד עלוהי תיובא ורבותי' פירשוהו בדמו של זכריה בן יהוידע לא כהנו בו לא כלים הגבי ולא כלים האול: להעלות חמה. לפני נויתי לאותו דם שלא יבלע בקרקע כדי שיזכר לנק' נקמתו: המדור'. הסק גדול פוא"יה בלע"ז: הרבה העצים הדלק האש. להרבו' העצי' ולהדלי' האש ולהת הבשר: והרקח המרקחה. בשהבשר תם מעל העצמו' והוא מנטמ' ומעור' ברוסב ומגיס בכף דומה למרקחת פטוס סממנים שמערבי' אותו יפה יפה ומתו' נימו' הבש' עשנה בהפך לתוכה שקורי' אחו"ר שיר בל' וזהו שמ' והעצמות יחרו יבשו ויעשנו לשון חרה מני חורב וכן למען תחם וחרה נחשת' כדרך קדירה שתחו מימי' ברתיחת' מתחממת ונשרפין חרסיה והתבשיל מתקלקל: תחום חלאתה. תכלה זוהמתה ותבלע בנחשת' סיר של נחש' הוא: תאוכים הלאת. בתוחל' ותרמי' הלאת את העגייס לכן לא יכלו ממנה רשעים שבתוכה אלא באש פורענותה יכלו: בטומאתך. בטומא' של זמה תכלי: יען טהרתיך. להוכיחה על פי הנביאים ולא טהרת וגו': לא אפרע. לא אבטל גזירתי: ולא אחוס. לשו' ממחשבתי הרע' אשר דברתי לעשות לך: מחמ' עיניך. אשתך כמו שהענין מוכיח בסופו: האנק

לכן כה־אמר אדני יהוה אוי עיר הדמים סיר אשר חלאתה בה וחלאתה לא יצאה ממנה לנתחיה לנתחיה הוציאה לא־נפל עליה גורל: כי דמה בתוכה היה על־צחיח סלע שמתהו בתוך גלים לא שפכתהו על־הארץ לכסות עליו עפר: להעלות חמה לנקם נקם נתתי את־דמה על־צחיח סלע לבלתי הכסות:

לכן כה אמר אדני יהוה אוי עיר הדמים גם־אני אגדיל המדורה: הרבה העצים הדליק האש התם הבשר ורקח המרקחה והעצמות יחרו: והעמדתי על־גחליה ריקה למען תחם וחרה נחשתה ותתכה בתוכה טמאתה תתם חלאתה: תאניס הלאת ולא תצא ממנה רבת חלאתה באש חלאתה: בטמאתך זמה יען טהרתיך ולא טהרת מטמאתך לא תטהרי־עוד עד הניחי את־חמתי בך: אני יהוה דברתי באה ועשיתי לא־אפרע ולא־אחוס ולא אנחם כדרכיך וכעלילותיך שפטוך נאם אדני יהוה:

ויהי דבר־יהוה אלי לאמר: בן־אדם הנני לקח ממך את־מחמד עיניך במגפה ולא תספד ולא תבכה ולוא תבוא דמעתך:

האנק

אנא נסיב מינך ית רגנא דעינך במותא ולא תיספוד ולא תבכי ולא תשגר דמעין:

אידנק

שמתהו ב' וסימן אחר מגוריה בפי' שמתהו. כי דמה בתוכה היה על צחיח: סימן והרקח במרקחת יקרה פתחין. מרקחת מרקחיה קמצין וסימ' טעם בקו"ף פתחין טעם בחי"ת קמצין: ולא תצאו'. דסמיכי וסימ' ולא תצא משם אנה. הנה נתנו עליך עבותים. תאנים הלאת ולא תצא. ולא תצא בצבאתינו. ותרין חברוהי. ולא תצא אלהים: אני יי' דברתי ב' ר"ף וסימ' אני יי' דברתי אם לא זאת אעש'. באה ועשיתי לא אפרש: ולא תבוא ג' בקריא' וסימ' ביומו תתן שכרו ולא תבוא עליו. כחשו ביי' ויאמרו לא הוא. הנני לוק' ממך את מחמד עיניך: לקח ח' וחס' וסימן אם לקח יעקב אשה. ארור לקח שחד. לקח את אדניך. וחברו. את מחמד עיניך. את עץ יוסף. הנני לקח את בני ישראל. יסר לעץ לקח לו קלון. וא' ולקח נפשות חכם:

מנחה גדולה

דילוע שהנשמה שבאדם היא חלק אלוה ממעל ואם האדם חוטא הוא עושה עבירה עם חלק אלוה כביכו"ל וז"ש עוד זאת עשו לי כביכול טמאו את מקדשי היא הקדושה שבו חלק אלוה שחללו. לא ירלה כי כאפו וגו' עוד זאת עשו לי טמאו את מקדשי וגו' ואת שבתותי חללו דמי' במדרש רבה פ' כשא הנואף והנואפת עוברין עשרת הדברות וקחשיב לא תרצח שהנואף נכנס על מנת לו יהרוג לו יהרג ועל זכור את יום השבת שפעמים כהן יש לו אשה וישראל נואף בה עליה והיא יולדות בן ממזרים בו שהוא בנו של כהן ועומד אותו בן ומשמש בבית המקדש ומעלה עולות בשבת ונמל' מחלל את השבת. וז"ש כי כאפו ודם בידיהן שנכנס להריג לו להרג ועוד זאת עשו לי על ידי בזכות טמאו את מקדשי לפי שהבן הוא תמיד והוא פסול לעבודה והוא עומד על המזבח להקריב קרבן ובזה טמאו את מקדשי וז"ש עוד זאת עשו לי שלשון זאת משמע שקאי אלעיל מיני' והוא כי כאפו וגו' עוד זאת עשו לי בנאפס טמאו את מקדשי בהקרבנם אים זר ומחזר לעבודה ואת שבתותי חללו שחילול שבת בעבודתו כדאי' במדרש הנ"ל: ובשחתם את בניהם וגו' והיה משמתם עצמם בזה כמש"ל שכל מי שהיה מקריב בנו לע"ז היה מנשק לע"ז ומחבקה ומימא את עצמו לו בע"ז לו שנגע בעת שהוא בנו שנשרף ועשה אסור ליכנס במקדש עכ"פ עד שיסבל ויהא לו הערב

ולא יכלו לבוא בו עוד אל מקדשי ולא יכלו לבוא בו עוד אל מקדשי ביום ההוא לחללו. הרי שכמה וכמה עבירות שעשה בזה כ"ש כאן שהיה חטא נוסף שהוא והנה כה עשו בתוך ביתי. ואף כי תשלחנה וגו' עוד חטא נוסף שלא לבד שעבדת ע"ז שהיה מוכן בידך אלא אף גם כי תשלחנה לאנשים וגו' לחקור אחר ע"ז שלהם ולעבדם ואין לך חילול השם גדול מזה כי אמרו הגויים יודע זה שאין אמת באלוהו וע"כ הוא שולח אחר ע"ז שלהם לחסות בה וזה כבדת העבודה זרה שהובאו אליך והנה באו וגו' ועדית עדי העדי שלי שנתתי לך שהיה לך לעבדני בו עבדת ע"ז וכן וקטרתי ושמני וגו' וקול המון שלו בה וגו' שהיית יושב בשלוה שנתתי לך שלום בארץ כדי שתהיה שפוי לעבודתי ואת לחמי שלוה שנתתי לך הוספת לחטוא. ע"כ מי שהוא לדיק ובדרך ישפוט יצדיק דדין עליך כי אתה גרמת כל זה לעצמך:

ויהי דבר ה' אלי בשנה התשיעית וגו' מהר"ש ז"ל כבר ביארתי למעלה שבתחילת כל שנה ושנה מגלות יהויכין אחרי שהחיל יחזקאל לנבאות על נהר כבר באה אליו נבואה מיוחדת ועל זה הדרך כאמר כאן שבשנה התשיעית לגלות היא בחדש העשירי שהוא עבת בעשור לחדש באה אליו הנבואה ואמרת לו בן אדם כתב לך את שם היום וגו' והתועלת המגיע מזאת הכתיבה

כיא

יחזקאל כה

האנק לס · מהאנק לס כלומר מזעוק כשאר אבלים שהוק אתה שלא תזעק ותרגם יונתן אידנק שתוק ובדברי רז"ל האנק מכאן שמלוחין על המתי' ולמדו ממלת **דוס שאכל** אסור בשאלת שלום ובדברי תורה כאילו אמר באלה השני' תעשה מנהג אבל לנוח ולידוס אבל בשאר דברי' לא: **מתיס** אבל לא תעשה · כמו הפוך לאבל מתי' לא תעשה זכן מקו' אשס קבר כמו מקו' קבר שס וכן ומספד אל יודעי נהי כמו ויודעי נהי אל מספד והדומי' להם וי"ת על מיתיך אבלא לא תעביד: **פארך** חבוש עליך · **פארך היא** מגבעת הראש שהוא פאר האדם כמו פארי המגבעות **פארי פשתי** יהיו על ראשם הפארי' **והצעדי** ואבל חייב בפריעת הראש שהוא הסרת מגבעתו **אל סודרו מעל ראשו** ויסב בגלוי הראש ממגבעתו ויעטוף בסודרו בעטיף הספס עם הראש שהוא סימן לאבילות לפיכך אחר האל יתב' ליחזקאל שלא לנהוג מנהגי אבל במות אשתי להיות למופ' לישראל ורז"ל פירשו פארך אלו תפילין שבראש וכן ת"י טוטפתך יהוין עלך: **ולחם אנשי** לא תאכל · כשאר אבלי שבולחי להם שכניהם מאכל · **ותרגם** יונתן ולחים אבלין לא תיכול: **ואדבר** על העם · דברתי אליהם הנבואה הזאת שבאה אלי: **ותמת** בערב · שהיה זמן אבלה והעם בבקר · **ואעש** בבקר כאשר צויתי: **ויאמרו** אלי העם הלא תגיד לנו מה אלה לנו כי אתה עשה: **ואמר** אליהם דבר יהוה היה אלי לאמר: **אמר** לבית ישראל כה אמר אדני יהוה הנני מחלל את מקדשי גאון עזכם מחמד עיניכם ומחמל נפשכם ובניכם ובנותיכם אשר עזבתם בחרב יפלו: **ועשיתם** כאשר עשיתי על שפם לא תעטו ולחם אנשים לא תאכלו: **ופארכם** על ראשיכם ונעליכם ברגליכם לא תספדו ולא תבכו ונמקתם בעונתיכם ונהמתם איש אל אחיו: **והיה** יחזקאל לכם למופת ככל אשר עשה תעשו בבואה וידעתם כי אני אדני יהוה: **ואתה** בן אדם הלוא ביום קחתי מהם את מעוז משוש תפארתם את מחמד עיניהם ואת משא נפשם בניהם ובנותיהם: **ביום** ההוא יבוא הפליט אליך להשמעות אזנים: **ביום** ההוא יפתח פיך את הפליט ותדבר ולא תאלם עוד והיית להם למופת וידעו כי אני יהוה: **ויהי** דבר יהוה אלי לאמר: **בן אדם** שים פניך אל בני עמון והנבא עליהם:

ואמרת

ראשי

האנק · המתמקמק בשחיקה שו"אם דמוני"ן בלע"ז: **פארך** תפילי כל אלה מצות אבלים ואת' מיל"ף אבל האסור בתפילין וסנדל וחייב בעטיפת הראש ומברין אותו סעודה ראשונ' מטל אחרי: **כאשר צויתי** · שלא לנהוג אבילות: **מה אלה לנו** · מה הרמזי' הללו עלינו: **אשר עזבתם** · בירושלים כשיגלאתם בגולה: **ועשית** כאשר עשיתי · לא תנהגו אבילות כי אין מנחמי' לכם שאין בכם אחד שלא יהיה אבל ואין אבילות אלא במקו' מנחמים ל"א שתהיו ירמיס לבבות לפני הכשדי' שאתם בתוכ': **שפס** · גרי"מן בלע"ז: **ונקמתם** איש ויין דמוני"ן בלע"ז: את הפליט עם הפליט בבאה · בבא הרעה הזאת תשא נפשם · שנפש מתכבאה בהם: **ביום ההוא** · מי איפשר לבא הפליט ביו' החורבן וכן פתרונו ביום ההוא שיבא הפליט אליך להשמיע אזניך ביום ההוא יפתח פיך: **להשמעות אזני** · לבשר בשור שהוכת העיר: **ותדבר** ולא תאלם יעפי שאמרתי לך ונאלמת ולא תהיה להם וגו' מעתה ירחו שדבריך אמת ולא תאלם עוד מהתנבו' להם: **האמ**

מסרה

עזכם ב' וסימ' ושברתי את גאון עזכם · את מקדשי עזכם · יחזקאל ב' וסימ' היה היה דבר יי' דריש סיפרא · **והיה** יחזקאל לכם למופת · הפליט ה' וסי' ויבא הפליט ויגד · **ביום ההוא** יבא הפליט אליך · **ודבתי** יה יפתח פיך את הפליט · **בא** אל הפליט מירושלם · **לפני** בא הפליט ויפתח:

כה

מבואר הוא: **ופארכם** · חסר י"ד הרגיס מהמכתב: **ונקמת'** · כמו שאמר משה רבינו ע"ה יתקו בעונכם: **ונהמתם** · כאדם השואג בפיו ונוהם על הרעה אשר עשה כעניין ונהמת בחרוניך כבלוח בשרך ושארך ואמרת איך שנאתי מוסר וגו': **והיה יחזקאל** · הנביא היה מדבר בלשון האל יתברך לפיכך אמר והיה יחזקאל ולא אמר והייתי וכן כי אני יי אלהיס: **בבאה** · בבא השמועה הרעה שחרב בית המקדש **ואחה** · הלא ביום קחתי · על דרך שאמר הנני לוקח ממך: **את משא נפשם** · מה שאליה הם נושאים את נפשם והם בניה' ובנותיה' אז יהיה משא נפשם מטל על בית המקדש כמו שאמר ומחמל נפשכם ויהיה ביניה' חסר ו"ין השמוש כמו שמש ירח עמד זבולה והדומי' להם ר"ל בניה' ובנותיה': **ביו' ההוא** יבא הפליט אליך · גרמה כי פי' ביום ההוא ביו' קחתי שזכר זה לא יתכן כי החרבן היה בעשרה באב והפליט בא בחמשה בטבת כמו שכתוב לפנים ויהי בשנת שתי' עשרה שנה וגו' אלא פי' ביום קחתי ביו' ההוא בעת כמו ביו' הכותי כל בכור והיה ביום ההוא שרש יפי וחרה אפי בו ביו' ההוא והדומי' להם שפירוש עת וזמן: **להשמעו' אזני** · להשמיע לאזניס דבר החרבן · **להשמעות** · סש ויונתן תרגם לאשמעותך בסורא ויש לפרש להשמעות אזני' כי הפליט יבא אליך ויגיד לך החורבן להשמעות אזני' לא למראה עיניס כי אפשר שהיה הפליט באחד המקומות מחרן ישראל חוץ לירושל' מכל מקו' יש לתמוה איך לא הגיעה השמועה עד תמשה חדשי' מן החרבן ואפשר שהלכו מיל הכשדי' לכבוש מקו' אחר והשבויי' עמהם עד בואם לבבל: **ביו' ההוא יפתח פיך את הפליט** עם הפליט שתאמר לבני הגולה הנה כאשר נבאתי לכם ולא שמעתם ולא הייתם מאמיניס לדברי וי"ת ביותא ההוא יתפתח פומך במיתי מסיוכא: **ותדבר ולא תאלם** עוד · כיון שיגיעו אליהם כל נבואותיך חוכל לדבר להם ולהוכיחם כי לא יהיה להם פתחון פה להשיבך דבר ומה שאמר ולא תאל' עוד לפי שאמר לו בנבואת הבקעה ולשונך תדביק אל הכך ונאלמת ולא תהיה להם לאיש תוכיח: **ויהי דבר יי'** · בן אדם עתה החל בפורענות האומות השכנות לארץ ישראל שסתחו לחרבנה ובכלותו לדבר בחרבן ארץ ישראל בפרשה הזאת פתח בחרבן האומות:

ואמרת

מנחה גדולה

היא להודיע שסמך מלך בבל אל ירושלים בעצם היום הזה הנה ה"כ כשאמר את עצם היום הזה הראשון הוא לענין הכתיבה שיכתוב עצם היום ההוא ואומרו בעצם היום הזה הבני הוא לענין הסתיכה שסמך מלך בבל על ירושלים בעצם היום הזה והיה תכלית הכתיבה כמו שכתב הרד"ק ז"ל ע"ש וכ"ל עוד בזה פרלה הקב"ה שיכתוב היום אשר בו סמך מלך בבל על ירושלים כדי שיכירו וידעו כמה מהימים יתמידו ישראל במצור עד שילמו בגלות והיה זה לרמוז עכין אמתי גדול מאוד והוא שמעת שילאו מגלות מצרים עד שנכנסו הגלות בבל עברו עליהם ת"ק שנים כי הם יצאו מגלות מצרים בשנת אלפים ותמ"ח ליצירת העולם ובאו בגלות בבל בשנת אלפים ומאה ועשרים בית הבס בשנת אלפים ומ"ח שנה כפי מה שנזכר בסנהדרין ירושלים בהחלט ונשרפה בית הבס בשנת אלפים ומ"ח שנה שבו סמך מלך בבל על בסדר עולם זכרת ה"כ חפצים וגאולים תתק"י שנים כתב לך את שם היום שבו סמך מלך בבל על ירושלים שהיה ביום העשירי לחדש העשירי מהשנה הע' למלכות צדקיהו והתמיד המצור עד ירושלים שהיה ביום העשירי לחדש הרביעי כמו שנזכר בספר ירמיהו והוא ג"כ בסוף ספר מלכי' שהובקעה העיר שהיה בחשעה לחדש הרביעי ומן היום ההוא שסמך מלך בבל עד שהובקעה העיר והיו כבר בגלות היו תתק"יד יום הנה ה"כ בספר הנביא שעברו עליהם בין גלות לגלות היו הימים שסמך מלך בבל על ירושלים יום לשנה יום לשנה כי היו הלרבע שנה הנוספים למקושטות ולהעיד על זה ג"כ בא לו הנוי כתב לך את שם היום שבו סמך מלך בבל על ירושלים הנה בני גולה לא היו מאמינים כי

ואמרת לבני עמון · יען אמרך · אמר לשון נקבה כנגד הכנסת : האח · עכין שמחה וגילה וכן האח האח ראתה עיניכם והלוחים להם וכן ת"י חדו : כי נחל · נפעל מפעלי הכפל ועקרו כחלל והוא קתן אף על פי שהוא עבר כמו שידמה הענין וכמו כי נשמה שהוא עבר ואילו היה בינוני היה נשמה בשוא הנ"ן כן נחל נאמר שהוא עבר ואף על פי שהוא קתון מלאנו כמוהו כמו שכתבנו בספר מכלל בחלק הדקדוק ממנו ואמר נחל כמו שאמר הנני מחלל את מקדשי : ואל אדמת ישראל כי נשמה : והיה ארץ עשרת השבטים שעמדה שממה משנת שש לחזקיהו כי הלכו בגולה אז שמחו כאשר ראו כי בית יהודה שנשארו הלכו בגולה : לכן הנני נוטה יד · בקמץ הנ"ן והטעם כמו שכתבנו בכמה מקומות כי כשידבר כנגד אומה פעם מדבר לשון נקבה כנגד הכנסת ופעם לשון זכר כנגד · העם : לבני קדם · אמר אף על פי שגולתו מיד נבוכד נצר שגפל לו גורלו על ירושלים לא ישמחו בענוד זה כי לבני קדם והם מדי ופרס יהיו לאולשה שירשו את ארצם : וישבו טירותיהם בך · לא שילכלוה וילכו להם לא כמו שירשוה שבו בה ויהיו מישבים אותה בטירות והיכלות שיבנו בה : המה יאכל פריך והמה ישתו חלבך · דרך משל כמו שת"י אינון יכלין טוב ארעיך ואינון יבזון נכסך : ונתתי את רבה · לגוה גמלים · כי אחר זמן שיגיאו אותה מדי ופרס מעצמם אז מפני עם אחר שיבא עליהם תהיה חריב ותהיה לגוה גמלים ולמרבץ צאן : וידעתם כי אני יי' · תדעו כי הני יי' היכול על הכל ומשגיח בכל ומה שבא על ישראל בעונם היה ומה שיבא לכם גם כן לפי שממהם לאל ישראל : כי כה אמר יי' · יען מחאך יד · לשמחון ארץ ישראל הכיה כף אל כף לשמחה כמו וכל עני הארה ימחאו כף ויכו כף ויאמרו יחי המלך וכן ירקע אדם רגלו על הארץ לשמח והוא הרקוד : מחאך · מקור ובא פ"א הפעל בפתח מפני אות הגרון כי היה דינו בחירק כמו בשברו לכם בפתחי את קברותיכם והדומים לו ומפני אות הגרון יפתח פ"א הפעל כמו ובשחטם את בניהם לפעמו במחנה דן ואם רקעך בפתח פ"א הפעל גם כן ואף על פי שאין הקו"ף גרוני ובא כן לזון המלות : בכל שאטך בנפש · תרגיס וינז עשו את הנכורה ושאט עשו שמחת לרעתם בכל בזיון שהיית מבזה אותם בנפשך ובלבך : שאטך · מקור והסי"ן בקמץ והיה משפטו להקרא חטף כמו בשכבך ושב רחב להניח האל"ף : לכן · ונתתיך לבז לגוים · לבז כתיב ועניכו מאכל כמו פת בג וקרי לבז והענין אחד כי המאכל הוא משל על הבזה והגי"מל והזי"ן מתחלפין באלפא ביתא דא"ט ב"ח : כה אמר יי' · יען אמר מואב ושעיר · אמור · מקור : מואב · הוא עיקר האמירה לפיכך הוא לשון יחיד כמו ותדבר מרים ואהרן ותכתוב אסתר המלכה ומרדכי היהודי אמר בהם לשון נקבה לפי שהנקבה עיקר המעשה וזכר שעיר עם מואב שהם שכנים ושמחו בגלות ישראל כמו שאמר בגבולות מואב : הנה ככל הגוים בית יהודה · לפי שנשאר בית יהודה אחר גלות ישראל חשבו כי לא יגלו בית יהודה מפני בית המקדש אשר היה בתוכם ועתה כשראו שגלו אמרו הנה ככל הגוים לקו בית יהודה כי כל הגוים על ידי שנחריב ונבוכד נצר והנה הם גם כן כהם ולא הועילה להם שכינת האל יתברך אשר היה בתוכם : לכן הנני פותח את כתף מואב · עבר מואב כמו ולכתף השנית ובשמיך יאמר כתף בסגול אמר אפתח עבר מואב מהערי' מלך העריס הבלורות שלו שהיה בוטח בהם משם אפתח שיכנסו בהם אויביהם וכפל עוד מעריו מקצהו כלומר מעריו שהם בקצה גבולו כי העריס אשר על הגבול יבצר אותם אדם ויחזק אותם יותר משאר העריס ומה הם אותם העריס בני ארץ חמדת אדם הם והם בית הישימות : בעל מעון וקריתימה כתיב וקריתמה בלא יו"ד אחר התי"ו וקרי ביו"ד ואחד הוא : לבני קדם על בני עמון · לבני קדם אקרא שיבאו על בני עמון ושנה בענין בני עמון בפרשת מואב לפי שהם הרעו יותר לישראל ובדפו אותם יותר בגבולתם כמו שאמר בגבולת עמים על בקע הרוח בלעד לתמון הרחיב את גבולם וכן אמר בגבולת לפניה שמעתי את חרפת מואב וגדופי בני עמון הרבו גדופים וכן אמר הנה יען אמרך האח ואמר יען אמרך יד ורקעך ברגל ותשמח וגו' ומר לפי הרבה בפורענות ושנה בה בפרשת מואב לפי שבני עמון ומואב אחים היו ואחלותם סמוכות זו לזו : ונתתיה למורשה · אהגנה להם למירשה כמו שאמר למעלה : ובמואב · מבואר הוא : כה אמר · עתה אומר פורענות שעיר שזכר בפרשת מואב כי שעיר הוא אדום : יען עשות אדום בנקום נקם לבית יהודה · הרגו בהם מעשה נקם ואף על פי שהם לא חטאו להם ועשו להם מה שעשו כמו שאמר בגבולת עובדיה ואל תעמוד על הפרק להברית את פלטיו וכל הענין כמו שאומר שם ג' : ויאשמו אשם · אשמו וחטאו עליהם כי אחיהם היו ולא זכרו ברית אחים ויאשמו האל"ף בשו"א : ונקמו בהם · נמלא בו אחרים נקשר הבי"ת מבנין נפעל כמו אני נקמתי בכם הנקמו בה : לכן

רשי

ואמרת לבני עמון שמעו דבר אדני יהוה כה אמר אדני יהוה יען אמרך האח אל מקדשי כי נחל ואל אדמת ישראל כי נשמה ואל בית יהודה כי הלכו בגולה: לכן הנני נתנך לבני קדם למורשה ושכנו טירותיהם בך ונתנו בך משכניהם המה יאכלו פריך והמה ישתו חלבך: ונתתי את רבה לגוה גמלים ואת בני עמון למרבץ צאן וידעתם כי אני יהוה: כה אמר אדני יהוה יען מחאך יד ורקעך ברגל ותשמח בכל שאטך בנפש אל אדמת ישראל: לכן הנני נטיתי את ידי עליך ונתתיך לבז לגוים והכרתיך מן העמים והאבדתיך מן הארצות אשמידך וידעת כי אני יהוה: כה אמר אדני יהוה יען אמר מואב ושעיר הנה ככל הגוים בית יהודה: לכן הנני פתח את כתף מואב מהערים מן הערים מן הארץ חמדת בית הישימות בעל מעון וקריתימה: לבני קדם על בני עמון ונתתיה למורשה למען לא תזכר בני עמון בגוים: ובמואב אעשה שפטים וידעו כי אני יהוה: כה אמר אדני יהוה יען עשות אדום בנקום נקם לבית יהודה ויאשמו אשם ונקמו בהם: לכן

והימר לבני עמון קבילו פתגמא דיי אלהים כרנן אמר יי אלהים חלף דאמרתא חדוא על מקדשי ארי איתחל ועל ארעא דישראל ארי צדיאת ועל דבית יהודה ארי הליכו בגלותא: בכן הא אנא מסר ליך לבני קדם מדינחא לירותא ויתובון בירניתהון ביך וינרון ביך משכניהון אינון יכלון טוב ארעיך ואינון יבזון נכסך: ואתן ית רבה למדור גמלין וית בני עמון לבית משרי עדרין דען ותדעון ארי אנא יי: ארי כרנן אמר יי אלהים חלף דיטפחתא בידך ורפסתא בריגלך וחדיתא בכל ציפוח נפש על ארעא דישראל: בכן הא אנא מרים ית מחת גבורתי עלך ואתגינך לביז לעממיא ואשיצינך מבעני עממיא ואבדינך מן מדינתא אצדינך ותידע ארי אנא יי: כרנן אמר יי אלהים חלף דאמרו מואבאי ושעיר מה שנו מכל עממיא דבית יהודה: בכן הא אנא תברית תקוף מואב מקירוהון מכרכיהון עד תקוף מואב מקירוהון חדות ארעהון בית ישימות בעל מעון וקריתים: לבני קדם על בני עמון ואמסרינה לירותא בדיל דלא יהי דכרן בני עמון בעממיא: ובמואב אעביד פורענות דינין וידעון ארי אנא יי: כרנן אמר יי אלהים חלף דעבחו אדומאי בתקוף פורענות לבית יהודה וחבו חובא ואיתפרעו מנהון: בכן

מסרה

נחל ב' א' קמץ וא' פתח ובתרי לישני וסימ' אשר נחל משה · אל מקדשי כי נחל · כתרא קמץ : טירותיהם ז' מ"ל בליש' בקריאה וסימ' וישבו טירותיהם כך · מתרת הטירות · ואלה מושבותם לטירותם הד"ה : עליך ג' מטעי' וסימ' לכן הנני נטיתי את ידי : בל ידעיך בעמים · דבר ואמרת: מהערים ד' וסימ' נמסר בספר שפטים סימ' ב' : הישימות ד' וסי' ויחנו על הירדן מבי' הישימו' והערבה עד ים : ובית פעור ואשדות לכן הנני פתח את כתף מואב · ומשתנין באתיהון אורית' הישמת ד' כתיב כן · יהושע הישמו' כתיב · יחזקאל הישימות :

מנחה גדולה

שעדין אתן להם זמן וזמנים הרבה עד שלא תכתן העיר ביד מלך בבל לאמנם אל בני ישראל תאמר שקרב יום ה' ולא יתמהמה עוד כי אם משל אל בית המרי משל ואמרת אליהם ספות הסיר ספות כלומר הגיע הזמן אשר אמר ה' לעשות מעשהו אים מהרה כאשר יעשה הסופת קדרה על גבי כיר אחר שנשפת הקדרה הוא נותן בו מים ואח"כ הבשר ולא יגוה מתלאכתו עד כי ביטל הבשר שתהא רתוי' לאכילה אף כאן כיון שהתמיל הפרענות וכבר מלך בבל סמך אל ירושלים ולא יסוב עוד רלתה כי היו ישראל אומרי' עד עתה שילך נ"נ אל ארץ בני עמון ועליהם לא יבא דמשהפינת דלעבדי ביה כדענדי בקמאי זה שנחרב בת"ש ז"ל וכמו שכתבנו למעלה אמנם כאשר יראו שסמך מלך בבל אל ירושלים שעליהם כאמר המקרא הזה וישובו אל ה' :

בן אדם הנני לקח ממך את מחמד עיניך וגו' מהר"יא ז"ל אמרי שביטל המחשבה הראשונה שהיתה להם שלא יכבוש מפני מקדש הסיר בא לבטל המחשבה השנית שהיה בא במגפה ואמר זה על אשתו שהיה הנביא אוהב אותה מאד כמו שמפרש ותמת אשתי בערב והנה הוצרך לומר במגפה להגיד שלא תהיה מיתתה כדי לעשות הרמז הזה מענינה כי היא בשבת המגפה תמות והמגפה היא בעון העיר ומפני הגזירה שגזרה על בלות העיר ומותו הנמלטים שמה כי העיר נדונת אחר רובה וכמו שאמרת הנביא לא מתה בעונה אבל מתה בעון העיר כן מקדש הסיר לא תשים בעונה כי קדש היא אלא בעון העיר ירושלים ובהיות העיר נדונת בבלות לוקח מקדש הסיר מבני אשמתה ע"כ : ולעתיד אומרו הנני לוקח ממך דגראה מיותר דלא ה"ל אלא הנני לוקח את מחמד עיניך אלא לרמז מה שאמרו ז"ל אין מתה אלא לחיים וזה לקח מפך כי אינה לוקח אלא ממך ואין מרגיש בגבר כ"כ כעיך אעפ"י שיש לה הג עיש ואח

והחות שמלטערים במיתתה מ"מ העיקר נער לך הוא כי היא פלג גופיה כי ממני לוקח וזה שאמר הנני לוקח ממך מה שהוא ממך ממש · והנמשל ממנו הוא שאפ"פי שהיה מקדש ה' ובית ה' נקרא מ"מ כעיקר נער מגיע להם להיותו מחמד עיניה' ובכל זמן שהיה בית המקדש קיים היו במעלה עליונה ביתר שלת מכל העמים וממנה היו נשפעים במדה גדושה כי שם שכן ה' אלה הברכה עד עולם ובחרבנו נהפך הוא כי אין לך יום שאין קללתו מרובה מהבירה כמו שאז"ל ונשתלקה מהם השכינה שהיתה שרויה בהם בתמצעות המקדש ומאז היתה אהבתם עזה עם ה' גם ה' אהב אותם כמ"ש אני את אהבי אהב והיה האהבה נמשל לדמיון אהבת איש ואשה ולזה הכוונה היו הכרובים עומדי' פניהם איש אל אחיו בידוע · וז"ש הנני מחלל את מקדשי אעפ"י שגם לי מגיע הדבר כי מקדשי הוא מ"מ בגאון עזכם הוא ומחמד עיניכם ומחמל נפשכם שעי"כ הייתם בחמלה רבה אבל הסיר שאין אדם לן בירושלי' ועבידה בידו כמ"ש ז"ל · ובפם כי תחטא היא מדינת קרבן ונתכפר לו והיו מרוחמים עי"כ מן השמים וכל אלה חסרו בחרבן הבית · לו יאמר הנני מחלל את מקדשי · כי הפגם מגיע ג"כ למקדש של מעלה המכוון כנגד של מטה כעיר שחובבה לה יחדו ואמרו ז"ל על פסוק כי בקרבך קדוש ולא אבא בעיר נשבע הקב"ה שלא אבא במקדש של מעלה עד שאבא במקדש של מטה וז"ש הנני מחלל את מקדשי מקדש של מעלה במה שאני מחלל גאון עזכם מחמד עיניכם וגו' :

ובענין האבלות שלמדו חז"ל מיחזקאל כדאי' במועד קטן כתב אחר"יא ז"ל ראוי לחת לב בדברים האלו למה אסרו לאותם רז"ל באבלי' והטעם כי אללי' הם תורה האלקית נתנה לכל דבר מהדברים תקו וכמו שאין ראוי שהאדם יתאבל על מתו בהפלגה יותר מהשיעור הנאות כא"ש כל המתאבל על מתו יותר מדאי וכו' ככה אין ראוי שיהיה האדם בלתי מרגיש

לכן כה אמר יי׳ · ונתתיה חרבה מתימן · אתן אדו׳ חרבה מגד תימן כלו׳ שם תימן תחרב כי תימן בכור אליפז בן עשו ואדומו נקרא על שמו תימן וכן אמר בנבואת ירמיה האין
עוד חכמה בתימן ויונתן תרגם מדרומא : ודדנה · הה״ל כיוספת כי הוא מלעיל המעט בל״ת רולה לומר יושבי דדן בחרב יפלו ודדן היא עיר גדולה בארץ אדום וכן זכרה
ירמיה בנבואתו יושבי דדן : ונתתי · ביד עמי ישראל · מזה נראה כי נבואה זו עתידה ולפשר גם כן שהיתה בבית שני שגברה יד ישראל עליהם והחריבום וזה לא ידענו כי
לא נכתבו דברי בית שני בספר נבואות : באפי וכחמתי · בכ״ף רולה לומר כמו שהיה אפי וחמתי גדולה עליהם כן יעשו בהם נקמה גדולה : כה אמר יי׳ · בנקמה הם

עשו עם ישראל רעה בנקמה
כלומר בענין רעה הנקמ׳ שהיא
גדולה מרעה אחרת כאילו ישראל
הרעו להם תחלה והם לקחו
נקמת׳ מהם ויונתן תרג בדבנו:
בשאט בנפש · בזיון שהיו
מבזי׳ אותם בנפשות׳ להרע להם
דרך בזיון וקלון : למשחית איב׳
עולם · שם כמו והולי נהפך
כלי למשחית כלומר הרעו להם
להשחתה להיות איבת עולם
ביניהם : לכן · והכרתי את
כרתי׳ מספר׳ גדולה מפלשתים
וכן נאמר עליהם פשטנו נגב
הכרתי וכן גוי כרתים : את
שארית חוף הים · כי עכו אבד
בחרבן ארץ ישראל כי היה
האחרון הוא גבול׳ וארץ פלשתי׳
ים ממנה ג״כ על חוף הים ואותו
נשאר אחר חרבן ארץ ישראל
ועליו אמר והאבדתי : ועשיתי ·
מביאור הוא : ויהי בעשתי עשרה
שנה · י״א שנה לגדקיהו שהיא
שנת החרבן כי אז אמרה צור
על ירושלים האח : באחד לחדש ·
לא נלה באי זה חדש וכיון שסת׳
אותו נראה כי על חדש החרבן
אמר שהוא חדש אב : בן אדם
האח · ענין שמה כתוב בפירשנו :
נשברה דלתות העמים · העיר
שהיתה דלתות העמים שהיו
נכנסים ויוצאים בה הסוחרים
בסחורתם מכל העמים : נסבה
אלי · אותה הסחור׳ שהיו מביאי׳
הסוחרים בה נסבה ונתגלגלה
אלי כי כיון שתחרב היא יבאו אלי
נסבה מבנין נפעל ושרשו סבב
והו נפעל עבר לגזיר פעל בגרי:
אמלאה אחרבה · אני אמלא
מסחורות אחר שהיא חרבה כי
כיון שהיתה במצור בי״א שנה
לגדקי׳ ידעו כי לא תמלט ותחרב
ותשבו אותה לחרבה טרם יום
החרבן · אמלאה אמי׳ מן מבנין
נפעל בתוספת ה״א · החרבה
מבנין הפעל ולתקן קרי׳ אמי׳ת
שהיא נרונית נקדו הה״א בקמץ
רחב והמי׳ת בחטף קמץ . לכן ·
כהעלו׳ הים לגליו · כי בהסתער
הים מפני הרוח מעל גליו
למעלה ותרגם יונתן כמיתק
ימא באיתרגושת גלוהי: ושחתו ·
ופחיתי · עפרה ממנה כי צור
נבנתה על סלע בתוך הים וכשו
הסלע עפר לנורך הישוב וכאשר כשוהו מי הים בעת חרבנה שחבו והשליכו ממנה עפרה ונשאר הסלע כמו שהיה מתחלה לגחיה סלע · המקום הגבוה בסלע יקרא
גחיה והוא המקום היבש שבו לפיכך נקרא כן וכן שבנו לגחיה מקום יבש ולמה כמו והשביע בגחלחות נפשך ויונתן חרגם לשעיעות כיף גלי כלומר שיהיה הסלע חלק ומין
עליו עפר : מפשט חרמים תהיה · שהליילים ישמחו רשתיהם שם באותו הסלע שיהיה יבש וגגוב כי מה שאומר אחר זה וכסוך המים הרבים זה יהיה לשעה כשיעלה הים
עליה ויטבענה ויסוב הים למקומו ושאר הסלע יבש וגגוב : והיתה לבז לגוים · כי הגוים כשיבאו עליה יבוזוהו ויסלולה : ובנותיה · הם הספרים : תהרגנה · יהרגו מגשיהן :
כי

מנחה גדולה

כלי יצרו ולא יפוש במות קרוביו שהם עלם מעלמיו ובשר מבשרו ומפני זה תקנו חכמים ז״ל שבשבעת
ימים יסגר בתוך ביתו רמז לימי שניתינו שבעים שנה שהם חיי האדם הנהוגים ומיסוד דבכה
במצער על פרידתם ושלא יתבוש פחרות ומין שלטון ביום המות וכדי שלא יצא
מביתו ולא יצך לעשות עסקיו ויעבה את מתו אסרו על האבל נעילת הסנדל וכדי שלא ידבר ולא
יעבור להגיתו ברוב הדיבור מי שיעבה על שפתו ומפני שאחרי קבורת המת לא יצטרך האבל
ללכת לקנות בר ולחם ומזון למאכלו לזו שלא יאכל פעם ראשונה משלו כי אם מהברואת אחרים
הנה התבאר כי ישרים דברי הבשר בדיני האבלים עכ״ל · ועוד מדברים אלו תמצא להרב בעל
עקידה פרשת שמיני ובספר נפשת חיים דף כ״ב האריך בזה ע״ש :

ביום ההוא יפתח פיך את הפליט וגו׳ מהר״ש ז״ל אחרי שהקשה על דברי רש״י והר״ק כתב
ולכן ביאר כ״ל בפירוש זה הוא שאמרו ביום ההוא יבא הפליט לא נאמר להודיעו
על איזה שיבא מירושלים להגיד חרבן העיר כי בידוע שאחרי שהיה תבונה שמועה אמתי על יד
אם פליט לו אחר ומה צורך לומר זה לנביא בנבואתו אבל ענינו שאמר הנביא לא
ביום קחתי מהם ר״ל אל תחשוב שעם חרבן הבית והשתלקות השכינה מעם תשתלק מתך
הנבואה הנה לא יהיה כן כי בזמן ההוא שתחרב בה״מ שהוא מעוזם של ישראל להם נושאים בו
וביופיו ותפארתו והוא מקום תפארתם והוא ג״כ מתאר עיניכם כי תאוה הוא לעינים ביופיו וכן
אקח מהם מעט נפשם הדבר היותר אהוב אלגם שאליו נושאים את נפשם שהם בניהם ובנותיהם
ביום ובזמן ההוא שאקח זה מהם ואשלח שכינתי יבא הפליט אליך מירושלים ואין הכוונה להודיעו
שיבא הפליט אלא שבזמן ההוא שיבא אליו להשמעות אוזים בזמן ההוא עצמו אחר החרבן יפתח
פי הנביא עם בית הפליט ויתחזקו נבואותיו וזהו אומרו ודבר ולא תחלם עוד רומז לנבואות
ברורות אחרי בא הפליט מקבוץ הגלות ותחיית המתים ומלחמת גוג ומגוג בה״מ בעתיד להיות
יפלאו הנבואות שבאו אחריו עד סוף הספר שהם כולם נחמות שבולם הראה אליו אחרי בוא
הפליט ועליהם אמר ודבר ולא תחלם עוד והיית להם למופת כי אותם הישועות יעשה

בכן כה אמר יי אלהים וארים מחאת
גבורתי על אדום ואישיבי מינה
אינשא ובעירא ואיתנינה הורבא
מדרומא ויתבי דדן בחרבא איתקטלון:
ואיתן ית פורענותי באדום ביד עמי
ישראל ויתמסרון ויתפרעון מן אדום
כרונזי וכחימתי וידעון ית פורענותי
אמר יי אלהים: כה אמר יי אלהים
חלף דעבדו פלישתאי בדבבו
ויתפרעון פורענות בציפוח נפש
בדיל לחבלא דבבות עלם: בכן כה אמר
אמר יי אלהים הא אנא מרים ית מחאת
גבורתי על פלשתאי ואישיצי ית עמא
דחייבין לאישתיצאה ואובד ית
שאר ספר ימא: ואעביד בהון
פורענון רברבן בתקוף רגז וידעון
ארי אנא יי כד אתן ית פורענותי בהון
והוה בחדא עשרי שנין בחד לירחא
הוה פתגם נבואה מן קדם יי עימי
למימר: בר אדם חלף דאמרת צור
על ירושלם חידוא אתברת דהוה
מספקא סחורא לכל עממיא
איסתחרת למיתי לותי דהוות מליא
חרובת: בכן כה אמר יי אלהים הא
אנא שלח רוגזי עלך צור ואסק עלך
משירית עממין סגיאין כמיסק ימא
באיתרגושת גלוהי: ויחבלון שורי
צור ויבגרון מגדלהא ואעקר עפרה
מינה ואיתן יתה לשעיעות כיף
גלי: משטח ציידין תהי כגו
ימא ארי אנא גזרית כמימרי אמר יי
אלהים ותהי לביזא לעממיא:
ויתבי כפרנהא די בחקלא בחרבא יתקטלון וידעון ארי אנא יי: ארי

לכן כה אמר אדני יהוה ונטתי ידי
על אדום והכרתי ממנה אדם
ובהמה והרבתי חרבה מתימן ודדנה
בחרב יפלו: ונתתי את נקמתי
באדום ביד עמי ישראל ועשו באדום
כאפי וכחמתי וידעו את נקמתי
נאם אדני יהוה:
כה אמר אדני יהוה יען עשות
פלשתים בנקמה וינקמו נקם
בשאט בנפש למשחית איבת עולם:
לכן כה אמר אדני יהוה הנני נוטה
ידי על פלשתים והכרתי את
כרתים והאבדתי את שארית חוף
הים: ועשיתי בם נקמות גדלות
בתוכחות חמה וידעו כי אני יהוה
בתתי את נקמתי בם:
ויהי בעשתי עשרה
שנה באחד לחדש היה דבר יהוה
אלי לאמר: בן אדם יען אשר
אמרה צר על ירושלם האח נשברה
דלתות העמים נסבה אלי אמלאה
החרבה: לכן כה אמר
אדני יהוה הנני עליך צר והעליתי
עליך גוים רבים כהעלות הים לגליו:
ושחתו חומות צר והרסו מגדליה
וסחיתי עפרה ממנה ונתתי אתה
לצחיחלע: משטח חרמים תהיה
בתוך הים כי אני דברתי נאם אדני
יהוה והיתה לבז לגוים: ובנותיה
אשר בשדה בחרב תהרגנה וידעו
כי אני יהוה:

רשי

ודדנה · ויתבי דדן : ביד עמי
ישראל · הם יהיו שלוחי לנקום
נקמתי : יען עשות פלשתים
בנקמה · בשנאה ובפרך כאדם
הנוקם נקמתו באויבו : את כרתי ·
עמה דחייבין לאיסתיצאה ואומר
אני לפי שראיתי במקום אחר
קורא אל פלשתים כרתים הוי
יושבי חבל הים גוי כרתי׳ ואינו
קורא כן לאומה אחר ערת׳ בעיני
שיש נבול כפלשתי׳ שסמו כרתי׳
וכן אני מוצא בספר שמואל
בנדוד שדרף את נקלב הכהנו
פשטנו על נגב הכרתי : חוף
הים · מאר״ק בלע״ז הם פלשתי׳
שיושבין במקום דרומי מערבי׳
של גבול ארץ ישראל על הים
האחרון : בעשתי עשרה ·
לגדקיהו : על ירושלם · שהיתה
במצור : האח · לשון קול שמחה :
נשברה דלתות העמים · עיר
שכל האומות נכנסים לה
לסחור׳ מעתה תשבר כי לא ילך
המצור מעליה עד תלכד: נסבו
אלי · מעתה הוסבה סחורות
העמים אלי : אמלאה החרבה ·
אתמלא אני מן העיר ירושלם
החרבה : וסחיתי · ועקרתי כמו
בית נאים יסח יי׳ ונסחת מעל
לנחית סלע · לפי שהיתה בחויה
בסלע בתוך הים כשחנתן ויסח
עפרה אל הים נשאר הסלע חלק
וכן ת״י לשעיעות כיף גלי :
משטח חרמים · על הסלע ישטחו
הדייגים את חרמי מכמרותם
לנגבם : ובנותיה אשר בשדה ·
הכפרי׳ המשועבד׳ לה סביבותי׳
והקים

מסרה

ונטתי ידי על ארום חד מן י״ג
דהסר את וסימ׳ דם · ארבע ·
חשך · והארב קם מהרה · ארץ
כי תחטא · והנה נטיתי ידי עליך ואגרע חקך · ונטיתי ידי על ארום · הנני נטה ידי על פלשתים · הנני אליך הר שעיר · על כן הרה אף
יי׳ כעמו : ויי׳ הטה ידו · ויך ידו על צפון · ידו נטה על הים · ונטיתי ידי על יהודה · יען קראתי ותמאנו · כי נטה אל אל ידו : דלתות
ב׳ וסימ׳ כן אדם יען אשר אמרה · ועשויה אליהם אל · חומות ה׳ בקריאה וסי׳ ביום ההוא יושר השיר · ואת כל חומות ירושלם סביב
נתצו דמלכים · ושחתו חומות צר · ויבן את בית חורון העליון · הטיבה ברצונך את ציון · ויהי כאשר שמע סנבלט · ואצאה בשער הגיא לילה
זנח יי׳ מזבחו נאר מקדשו · וסי׳ תקפו דמלכא חבלי וכנה ואיטב סנבלט נפק למדבחא · וכל ירמיה דכוו׳ חומות במ״צ חומת וסי׳ ונהתיך לעם
הזה · והצתי אש בחומת דמשק · ופקדתי על בל בבבל וסי׳ טורא דדמשק נפל : צור י״מ׳ל בליש׳ בקריאה וסי׳ וישלח חירם מלך צור דמלכי׳
ואמרת לצור הישבת ב׳ בפסיק · כאנק חלל · חכמיך צור · כי כצור נדמה · שא קינה על מלך צור · כאשר ראיתי לצור · צור תעודה חתום
תורה · גבל ועמון ועמלק פלשת :

כן

כי כה אמר · מלך מלכים · כי כל מלכי הארץ תחתיו ואמר זה רולה לומר שיבא על צור עם עם מלכי האומות כי הוא מלך עליהם ויביאם לאשר ירצה: בנות ך · דייק וסוללה · פירשתי למעלה בפרשת לכנה: נגה · כלי מגן הנקרא טר"קא בלע"ז ובערבי ויונתן תרגם ויקיס עלך די מזייגין בתריסין: ומחי קבלו · פירשו בו שהוא כלי שמשליכים בו חכנים בחומה לנתצה · מחי מכה תרגום מכה מחי · קבלו נגדו · תרג' נגד קבל וכן ויכהו קבל עם נגד העם ויש לפרש כי המ"ם נוספת והוא מלשכרי רבותינו ז"ל שאחרו מתלקטין בחי קבל והוא הקשת שקורין מרק"א בלי"שטרא ומורים בו חכנים לעומדי' בחומה שלא ירלו בחומה מפחד החני' ולא ילחמו והדב' יונתן ומחת פגוזהי · בחרבותיו · הם כלי המשן שמגפני' מסברים בהם החכנים: מספעת סוסיו · מרבוי וכן ספעת נמלי' תכסך ויכסך על דרך הפלגה: חכך · החבק שיעלו ברגליה: תרעשל' חומותיך · על דרך הפלגה: כמבואי עיר מבקעה · כמו שנכנסין בעיר מביקעה בלא יציע' ובלא מלחמה כן יבאו בשעריך · מבואי קבוץ מן מב"א: בפרסות סוסיו · ומלכות עוד לארץ תרד· הם המגדלים הגבוהי' שהם נגבי' למעלה והם מלכות העז כי בה יעז ויגבה האדם ובאמרו תרד ר"ל כל אחד מן המלכות: ושללו חילך · כחרבומו ונכסך: רכלחך · סחורתך: ועפרך · עפר הבנין: והשבתי המון שירך · רבוי שיריך שהיית שמח ומנגנת ושרת חרוב טובה: ונתתיך · הי"ו תהיה תי"ו הנקבה שלא לנוכח וכן תבנה ואמר לא תבנה עוד והעיר שהיא בנויה היום הנקראת צור היא ביבשה על שפת הים כי צור הקדומה היא בתוך הים והיא לחיה שלא: כה אמר יי' · מפלתך · מפלת ההרוגים: בחנק חלל · כמו יחנק חלל וחנקת החלל היא יציאת נשמתו מהקנה בקול בעת מותו ויומתן הרגי' בניהוס מטעני חרב: בהרג · כמו בהרג ובנפול ה"א הבנין הוטלה חנוטת' על בי"ת השימוש: הרג · שם הפועל · ואמר שם הפעל אחר הפעולה לחזק הענין כמו וילס דוד לוס למען טבוח טבח בלוע בלע בוגדי בגד והדומים להם: וירדו · הענין הזה כולו כי יכחדו על עצמם כי יאמרו עיר גדולה וסוחר כזאת חרבה ואיך נעמוד אנחנו: וחרדו לרגעים · לשעות ולרגעים כלומר המיל וי"ת ויזופון מן קדם תבריהון תרגם לרגעים מן רגע היש עורי רגע: ונשמו · נוסבת מימי' · כי מהסחורות שהיו בחות אליה דרך יש נתיסבה ועלתה במעלה ואמר מימי' לשון רבי' כלומר יש מיקינוס ויש סוף ויש מערבי ושאר הימים כי דרך כלם היו בחים אליה סוחרי' וי"ת דהות יתבא בגו ימיא: העיר ההללה · הה"א במקום אשר כי

רשי

והקיס עליך לנה · ויקיס עליך די מזיינין בתריסין: ומחי קבלו · הוא אחד מתחבולות המצור לזרוק אבנים גדולות ומכה כנגדו אילקולי"א דשחפור"ירא בלע"ז ויש לועזיס קבלו דשחרבלי"ש בלע"ז ויש לועזיס פורייר"א בלע"ז: בחרבותיו · באומניות חורבן שיביא עמו: מספעת סוסיו · כסים סוסים הרבה מעלים אבק ברגליהם ועולה ונעשה כענן ותחשיך הארץ הוא קרוי ספעת וכן ספעת מים תכסך דלאפוי"סון בלע"ז: כמבואי עיר מבקעה · כמה דעלין לקרתא דמתרעא מסור ספרלה חומת': רכלחך · סחורתך: ומרדו לרגעים · לשבריס פן יבא עליהם גם הם כשברים לרגעים לשון שבר כמו רוגע היש עורי רגע על רגעי ארץ על דאמי ארץ ומנחם פיר' לשון רגע כמו כי רגע באפו: וסממו · לשון תמהון: נוסבת מימים · יש נוקליס רפי ופותרין מיוסבת מימי' קדמוניס ויש נוקדי' דגש ופותרין מיוסבת בחזק' על ידי ימים הסבוניס לה וכן תרגם יונתן וכן הוא: אשר נתנו מתיתם · סביבות לכל היושבי' בתיתם · לורפריי"מנטו בלע"ז: בחין · כמו המיים: מלאתיך · ושיאתך בגולה: בהעלותי

כי כה אמר אדני יהוה הנני מביא אל צור נבוכדראצר מלך בבל מצפון מלך מלכים בסוס וברכב ובפרשים וקהל ועם רב: בנותיך בשדה בחרב יהרג ונתן עליך דיק ושפך עליך סללה והקים עליך צנה: ומחי קבלו יתן בחמתיך ומגדלתיך יתץ בחרבותיו: משפעת סוסיו יכסך אבקם מקול פרש וגלגל ורכב תרעשנה חומותיך בבואו בשערך כמבואי עיר מבקעה: בפרסות סוסיו ירמס את כל חוצותיך עמך בחרב יהרג ומצבות עזך לארץ תרד: ושללו חילך ובזזו רכלתך והרסו חומותיך ובתי חמדתיך יתצו ואבניך ועציך ועפרך בתוך מים ישימו: והשבתי המון שיריך וקול כנוריך לא ישמע עוד: ונתתיך לצחיחת סלע משטח חרמים תהיה לא תבנה עוד כי אני יהוה דברתי נאם אדני יהוה: כה אמר אדני יהוה לצור הלא מקול מפלתך באנק חלל בהרג הרג בתוכך ירעשו האיים: וירדו מעל כסאותם כל נשיאי הים והסירו את מעיליהם ואת בגדי רקמתם יפשטו חרדות ישבו על הארץ ישבו וחרדו לרגעים ושממו עליך: ונשאו עליך קינה ואמרו לך איך אבדת נושבת מימים העיר ההללה אשר היתה חזקה בים היא וישביה אשר נתנו חתיתם לכל יושביה: עתה יחרדו האיים יום מפלתך ונבהלו האיים אשר בים מצאתך: כי כה אמר אדני יהוה בתתי אותך עיר נחרבת כערים אשר לא נושבו בהעלות גלוותיך: ארי כדנן אמר ייי אלהים כד אתן יתיך קירויה חרבא כקירוין דלא איתותב

ארי כדנן אמר ייי אלהים הא אנא מיתי על צור נבוכד נצר מלכא דבבל מציפונא מלך מלכיא בסוסין וברתיכין ובפרשין ומשרין ועם סגי: יתבי כפרנך די בחקלא בחרבא יקטיל ויבני עלך כרקום ויצבור עלך מיליתא ויקים עלך די מזיינין בתרסין: ומחת פגוזוהי יהב בשורך ומגדלך יתרע באבני ברזליה: מריפכת סוסוותיה יתכסי אבקהון מקל פרשין וגלגלין ורתיכין יזועון שורך במיעלוהי בתרעך כמא דעלין בקרתא דמתרעא משור: בפרסות סוסותיה ירוש ית כל שוקך עמיך בחרבא יקטיל וקמרת תוקפיך לארעא ימגר: ויבזון נכסך וישבון סחורתיך ופגרון שורך ובתי חמדתך יתרעון ואבנך ואעך ועפרך בגו ימא ישוון: ואבטל איתרגושת זמרך וקל ניגון כינרך לא ישתמע עוד: ואתנינך לשעיעות כיף גלי משטח ציידין תהי לא תתבני עוד ארי אנא ייי גזרית במימרי אמר ייי אלהים: כדנן אמר ייי אלהים לצור הלא מקל מפלתך קטילך בניהום ומטעני חרב כד יתרמון קטולין בגוך יזועון פרוריא: ויחתון מעל כורסתיהון כל רברבי ימא ויעדון ית מעיליהון וית לבושי ציוריהון ישלחון זיע ילבשון ארעא יתבון ויזועון מן קדם תברייהון ויצדון עלך: ויטלון עלך אילין ויימרון לך איכדין אבדת דהות יתבא בגו ימא קרתא משבחתא דהות יתבא בתקוף ימא היא ויתבהא איכדין איתמסרו לתבר בלי יתבהא: כען יזועון פירוריא ביום מפלת קטילך ויתבהלון נגוותא די בימא במיפק אסקותי

רלח

גלח תבנה ה"ח הידיעה בעברי' וכן וכל ההקיש שמואל כמו אשר הקיש: אשר היתה חזקה בים · רולה לומר בחיי היש היתה היא החזקה שבהם העיר היתה חזקה בבנינה וכן יושביה חזקים וי"ת דהוית יתבא בתקוף ימא: אשר נתנו חתיתם לכל יושביה · מרוב חזקם נתנו חתיתם ומורהם לכל יושבי היש וזכר היש בלשון נקבה כמו שאמר ג"כ ואת היש הוריל מעל הבקר הנחשת אשר תחתיה ויונתן תרגם איכדין אתמסרו לתבר כל יתבהא פירוש כמו יושביה לגור על דרך רחוקה: עתה יחרדו · בשוא החי"ת: האין · בי"ד אחת לכל והכ"ן במקום מ"ם וכן לקן הימין כמו הימים ותרגם יונתן פרוריא וכן תרגם ירעשו האיים למעלה אבל ונבהלו האיים אשר ביש חרב' ונגוותא דבימא וזה עשה מפני שנכפל בפסוק ופרוריא פי' מנרשי העריס והכפריס וכן תרגם ירעשו מנרשות יזועון פרוריא וכן בדברי רבותינו ז"ל פרורהא: מלאתך · כתרגומו במיפוק גלוותך: כי כה אמר יי' · כעריס אשר לא נושבו · כי כשנרהה הסלע חלק נרהה שלא היה שם עיר מעולם: בהעלות

מנחה גדולה

אזנים שזה הפליט ישמיע לאזניך שנשארו פלטים וידעו כי אני ה' שנהגתי עמהם במדת הרחמים ולא שלמתי להם כמדתם: או יאמר והיית להם למופת כי דומה כאדם לבאדם ונערך לנערים כמ"ש ז"ל במס' סנהדרין כל אדם שמתה אשתו כאלו חרב בית המקדש בימיו ולמדהו ממקרא זה הנני לוקח את מחמד עיניך וגו' וז"ש והיית להם למופת כי כמוהם בנער ודומה להם · הנני לוקח את מחמד עיניך וגו' וז"ש והיית להם למופת כי כמוהם בנער ודומה להם · ומאמר שם ז"ל פי' הדמיון בזה לפי שאבילות שאר קרובים יש לו זמן וכמ"ש שהמת נשכח מן הלב גם אפשר בחזרה בענין אינו שנתן לו הש"ית בנים כפליים אבל אשתו ראשונה אי אפשר בחזרה כדאמרו ז"ל לכל יש תמורה חוץ מאשת נעוריו ואינו מולא קורת רוח לעולם בשם אחרת כדאמרי' בפי לקמן וה"ל אבילות ישנה כמו תורבן בית המקדש דמוהגין בו אבילות ישנה לעולם עכ"ל · והנה זה הדמיון ג"כ שייך אצל מקדש ראשון אע"פ בכלות שנעי' שנה נבנה בית שני מ"מ לא היה נחת רוח לזה כמו במקדש ראשון לא להס"י ולא לישראל להס"י ממה שא"ל שהיו ה' דברים חסרים בבית שני כדאי' ביומא פ"א תרון וכפורת וכרובים אש ושכינה ורוח הקודש ומאי גם אמרו ז"ל שבית ראשון היה האש רבולה על המזבח כארי ובבית שני פכלב ופי' מהר"ש ע"ם שבית ראשון נבנה ע"י שלמה המלך שנשבע יהוה שנמשל לארי כמ"ש נור אריה יהודה וגו' אבל בית שני נבנה ע"י מלכות פרס ולא היה אש רובץ בו רק כבלב ומצינו שנדמה לכלב כמ"ש בפר"ק דר"ה והשגלת ישבת אצלו כלבתא ע"כ הרי שיפה כח מקדש ראשון בכמה דברים מה שהיה נובע מלד השכינה · וגם מה שנובע מלד ישראל היה ג"כ הפרש גדול בניהם כי אז היה חפצי' משעבוד מלכיות פשא"כ בבית שני היו משועבדים תחת מלכי פרס ושארי מלכים וכמה הרפתקאות דעדו עליהם עד שראוי לומר שהמקדש ראשון היה דבר שאין לו תמורה לעולם עד אשר ירלה ה' לתקנו ולבנות בית שלישי שיהיה גדול כשאר הבית האחרון וז"ש והיית להם למופת כמו שאין רפואות העלה למכתך שתגיע למלוא קורת רוח מתחרת כמו שהיה לך בזו כמו כן גם המה לא יגיע למדרגה זו בעולם הזה אעפ"י שהתנבאו עליהם הנביאי' שיבנה הבית אחר שבעים שנה רחוק הוא לדמות לבנין הראשון · ומה שאמר ז"ל על בנין הורדוס גדול יהיה כבוד הבית וגו' כבר אומרו ז"ל בב"ב פ"ק שזה נאמר על דבר פרטי בבנין שהיה נובהו מלא אמה או לחל מ"ל בשנים בית ראשון ת"י שנים ובית שני ת"כ שנים אבל דרך כלל ובמעלות רוחניית קדושים אין דמיון זה לזה כידוע:

בן אדם שים פניך אל בני עמון וגו' מהר"יא ז"ל היתה שמחתה שלרבת בני עמון על שלשה דברים שנעדרו מישראל שהם קדושת המקדש ומעלת הארון הקדושה לבי לכל הארלות ובנוד בית יהודה ורבוי עמו שהלכו בגולה ומפני זה ייעד שיתן את רבת בני עמון לבני קדם למורשה ובני קדם הם פרס ומדי כי הנה בני עמון נכבשו ראשונה לנ"נ ומרדו בו ואח"כ בא פרס ומדי וירשו את ארץ בני עמון כי לא בא לשלול שלה ולשוב כאשר עשר נ"נ אלא לרשת את ארלם והיא אומרו לבני קדם למורשה ושבו שידותיהם כך ר"ל שמדי ופרס יבנו בתים ושידות והיכלות ומשכנות מבטחים בארץ בני עמון כמו אנשים שיכונו לשבת בארץ בתמידות והמה יאכלו את פריו ושתו את חלבו של עמון והוא משל שימשלו על הארץ ושובה ולשבה יאכלו ולפי שרבה היתה ראש המלכות ועיר המלוכה אמר ונתתי את רבה לגמה במלים כלומר שאחרי שיגלה ממנה מדי ופרס האדמה תשאה שממה וברבה שהיא עיר המלוכה יראו הגמלים בתוכה וכן יראו הצאן בשאר ערי בני עמון לפי שהיו חרבות מלין אדם והזו ידעו בני עמון כי אני הש"ש קצפתי על עמי מפני חטאתם

בהעלות עליך את תהום וכסוך המים הרבי׳ · כפל הענין במלות שונות ואמר
למעלה מ׳ בעמ׳ חרמים תהיה כפוי המים היה לפעמים כשעלו המים על העיר ועלה
היס עליה ושטפה ואחר כך חזרו גלי היס לאחור ונשאר הסלע חגולה ויבש ויוכחן
תרגם זה דרך תפל באסקותי עלך משירית עממין דסגיאין כמי תהומא ויחפונך
עממין סגיאין: והורדתיך את
יורדי בור · כלומר תאבדי מן
העולם כמו יורדי בור והוא הקבר
ותרג׳ ויכתן ואחתיכיך עם נחתי
גוב בית אבדנא: אל עם עולם ·
כלומר עם שמתו מעולם היוס
זמן רב שנשחת נופס ואבד ושב
עפר: והושבתיך בארץ תחתיות ·
כאילו את בארץ תחתיות וכפל
הענין לחזק. לתתן לא תשבי ·
שלא תשבי שוב: ונתתי לבי
בארץ ח׳ יסיותתן חפץ ופאר בא׳
שהיא ארץ חיים שהיית שמחה
עליה על שנחרב׳ היא תשוב עוד
לקדמותן שהיא ארץ חיים ולפי
שאמר על צור בארץ תחתיות שהי׳
ארץ מתים שאבדו מן העולם אמר
בהפך על ארץ ישראל שהיא ארץ
חיים ורבותינו ז״ל דרשו ארץ
שמתיה חיים כלו׳ שהמתים בה
תיבראל יחיו לזמן תחיית המתי׳
ותרגם יונתן ואתן חדוה בארעא
דישראל: בלהות אחרך · הפיך
כמו בהלות ענין בעתה וכליון:
ולא תהי עוד לעולם ותבקשי הו״ל
נמשכת בגעיה והת״ל בשוא
ופתח ויונתן תרגם בלהות עתי
מלות כדלא הוית בל הות:
ויהי ואתה בן אדם · ואמרת:
על מרבותות יס · על מקומות
שנכנסים אליהם דרך יס והוא
הנמל שנכנסים שם הספינות:
רוכלת העמים · סוחרת את
אמרת אני כלילת יופי את שבחת
עצמת והיית אומרת אני שלמה
חכמת יופי וכל טוב והולך ומספר
מ בה ייפיה: בלב ימי׳ נבוליך ·
כי מכל צד היה לה יס: בוניך ·
האומנים הבונים חומותיך
ומגדליתיך ובתיך כללו יפיך ·
הם הבנימו יפיך כי בנו אות׳
במיב שבבנינים וביפה שבהם:
ברושים משניר · כי בהר שניר היו נמצאים הברושים היפים: את כל לחתים · לפי
שכל טוב צור היה דרך היס בספינות בהות אליה ויבאות ממנה שבח ענין הספינות
שהיו בה ואמר כי לחות הספינות היו עושים מברושים וזה לגדולה וליופי ואמר
לחתים לשון רבוי ובלשון שנים ר״ל כי הרבוי עשוי בחבורות שנים או לפי שהספינה
עשויה שני גדדי׳ כי שני רחשיה חדיס והתכס ר׳ אברהם א״ע פירש כי הטעם שיש
ספינות שעושים הותס משני לוחות ויונתן תרגם יש כל נשרך ר״ל נשר שיעברו עליו
מספינה לספינה: לעשות תורן עליך · התורן הוא עץ הגבוה הנגב בספינה
שמשימין בראשו הנס · עליך · ר״ל על ספינותיך: אלונים · הם הערמונים וכן
תרגם יונתן בלומין: משוטיך · מן כל תופשי משוט אלא שהוא משקל אחר כי מן משוט
יאמר משוטיך בשוא המ״ם ובלא דגש הסי״ן כמו כן מקום מקומיך ומשוטיך בחירק
המ״ם ודגש הסי״ן והמשוטים הם העצים הארוכים שמנהיגים בהם כמו אני שוט:
משוטיך · ר״ל משוטי ספינתיך: קרשך עשו שן · קרש ספינתך והוא דרך כלל כי לא יהיה קרש אחד לבד כי הוא אומר על קרשי המגדל שעושין בראש הספינה ועושין אותו
המגדל בשאר הספינות הקרשי עץ טובים ויפים ובספינות צור היו כושי׳ מקרשי שן לגדולה ולפאר: בת אשורי · עדת אשורי׳ עשו לך קרשי שן שהביאו אותו השן מחיי בחיים כי
שם הפיל מצויין שעושים מעצם שלהם קרשי׳ וכלים ולכך נקרא העצ׳ ההוא בכלל שן כי משיני הפיל עושים המלאכה היפה ויונתן תרגם בת אשורי מלה אחת מן תדהר
ותאשור שתרגם דפין דתאשכרועין וכן תרגם ותאשור ותאשכרועין וכן תרג׳ תירומי תרעך דפין דתאשכרועין בשן דפיל בית חופאה לאיטרון ממדינת הפיליה ולא
הבנתי מלת לאיטרון ובקצת נוסחאות לאחרנטרון ותאשכרוע הוא הנקרא בוש״ות בלע״ז: כתים בי״ד לאחד כתיב וקרי בשני יוד״ן בי״ד היחס ובי״ד הרבוי כתיים כמו
אליהי הצבריים: שם ברקמה מצרים · יריעות פשתן עשויות מעשה רוקם מביאים לך ממצרים כי משם מביאים כלי פשתן ואותו השם היה מפרשך: להיותך לך לנס ·
והוא היילון שפורשין על התורן כמו שאומר בל יחזקו כן תרגם בל פרשו גם ואומר כי דרך גדולה היו עושים בגיר וילוני הספינות מיריעות שש גאות עשויות מעשה רוקם:
תכלת וארגמן מאיי אליסה היה מכסך · בגדים לבועים בתכלת וארגמן שמביאים מאיי אליסה · היה מכסך מלבושך או היה מכסה אהל הספינה לכסות על פני הספינה
מזרח ומערב והיה האהל או המכסה ההוא עשוי מיריעו׳ לבועות בתכלת וארגמן לנוי: מאיי אליסה · תרגם יונתן ממדינת איליאה: יושבי צידון וארוד היו שטי׳
לך · הם היו מלחי׳ לנורכיהם שטי׳ אומזי המשוטי׳ מנהיגי הספינה ויונתן פי׳ היו שטי׳ בעבורך להביא סחורה אליך הוו שייטין ומייתין סחורה לגויך: חכמיך

מנחה גדולה

תיאתם ושאני שופע כל הארץ לתת לעם ופס כדרכיו והנה הנבואה הזאת לבני עמון ומואב
מוכפלת לפי שהראשונה שנזכרה למעלה היה מהארבן שעשה כ״ג בבני עמון ואמת היא מחרבן
שעשו בהם פרס ומדי ושירשו את ארצם ולכן אמר הנני נוחלך לבני קדם למורשה ·
ואמנם אומרו עוד כי כה אמר ה׳ יען אמרך האח אל מקדשי ואל אדמת ישראל ואל בית יהודה שהם שלשת
שלפי שאמר בה יען אמרך אל מקדשי ואל אדמת ישראל ואל בית יהודה ואל מה היתה
הרעות שבאו על עם ה׳ ועליהם שמחה רבת בני עמון לכן ביאר בזה ואל מה היתה
שמתחה והוא אומר יען מחאך יד שהוא תקיעת הכפים לשמחה ושטון ואמר זה כנגד חילול בית
המקדש שנמתו עליו ראשונה ואמנם כנגד גלות כעם ואדמתו אמר ברקיעך ברגל כי הארץ ירקע
ברגלו על הארץ מחאה ועל שוממות ארץ ישראל שהיא הרעה השלשית אמר והשמתי בכל שלשך
בכפש שהיית מבזה על שוממות אדמת יהודה בכל לבבך לכן הנני נטיתי ידי עליך כי תחת
שתקעת כפך על חלול מקדשי נטיתי ידי שהוא רמז לארבן ולרעה עליך שתחרב והשומם כמו
בה׳ מ ואמנם כנגד מה שמשמת מגלות בני יהודה יהיה עונשך שאתביד אותך מן הארצות ותהיה יותר נשמדת
מן שמתה עלי שוממות ארץ ישראל היה עונשך שאתביד אותך מן הארצות שמתחת בכל אלקיה א״כ:
מארץ יהודה והיה א״כ עונשם של בני עמון מתיחס לרשעת שמתחת בכל אלקיה א״כ
ולע״ז. כמו שכתבתי לעשות שפיכת הדמים שבא נבוכד נאצר על ירושלים ביד על ידי עמון

בהעלות עליך את תהום · באסקותי עליך משירית עממין דסגיאין כמי תהומא ויחפונך עממין סגיאין כן ת״י וכתרגומו בתחילה נהגה ביד נבוכד נאצר וסוף עלה
היס ומבעה: את יורדי בור · עם יורדי ניהנם: אל עם עולם · עם שאר האומות
אשר עם מעול׳: בארצות מעולם · בערים אשר חרבו מאז סדום ומחברותיה:
ונתתי לבי בארץ חיים · ואתן התפארת בירושלי׳: בלהות · פרשו יונתן בלהות כדלא הוית והפוחרין אומרי׳ לשון מקום מרקד שעירים ומזיקים: על מבוחות יס · על הגמל שהספינו בחות עד החומה והשערי׳ והרב׳ כרבי׳ יוסיפן על היס ואינ׳ מקו׳ גמל ואין הספינות יכולות לקרב אליהם מבוחות יס פו״רש בל׳: רוכלת העמים · כך היה מנהג סוחרים הבאי׳ לה זה מלפון וזה מדרום לא היו רשאין לעשות סחורה זה עם זה אלא יושבי העיר לוקחין מזה ומוכרין לזה:
את אמר אני כלילת יופי · על עכסיו הכל אומרים על ירושלים כליל יופי משוש כל הארץ עכשיו
את מתנאה לומר אני כלילת היופי סוף גמר היופי כליל בי בונך · אדרכליך לשון בנין: ברושים משניר · לפי שהיתה בנויה ביס ובים אבדה המשילה הנביא לספינה משובח שהכבידו משאה בתוכה וטבעה ברות קדים · משניר טור תלגת: את כל לחתים · הלומים שנעשית האניה מהם: ארז מלבנון · שם יער שהארזים מצויין בו: תורן · הוא העץ הזקוף וגבוה התקוע בספינה שבו תולין המפרש שקורין בו״יילא בל ובו נקבים בראשו שאחבל שמושכין בו הספינה נכנס ויצא בו מש״ם בלע״ז: אלונים · מין עץ ארוך שקורין קי״שנא בלע״ז: משוטיך · הם ארחבים בראשם שמנהיגים בהם האניה ריי״מש בלע״ז:
קרשך · הוא הקרש הרחב שבראש השני של ספינה אל מול התורן שבראשה אחר ובו מהפכין את הספינה לכל צדדיה ומכיונין אותה אל הדרך ורב המובל אותו בו ובלשון משנה קרביט ובלשון לעז גוברי״נאל בלעז: עשו שן בת אשורים · אי אפשר לו להיות אלא של עץ וזהו בת אשורים כאילו הוא היבא אחת לשון תדהר ותאשור שניהם הרגמן יונתן תאשכרועין ואת קברניטה של צור המשיל לקרש של אשכרות ומלופה בשן ע״י מסמרים לנוי ולחוזק כי כן תרגם יונתן דפין דתאשכרועין מכבשין בשן דפיל בית חופאה לאיטרון כשוייה לא יפול אבל יונתן פי׳ הקברנים הזה לפי ענין העיר על קרשי שעריה: שם ברקמה · נגד שם עשוי
בגיורי רקמות: מפרשך · הוא שקורין בלשון אשכנז ס״גל ובלשונינו בו״יילא בלע״ז:
להיות לך לנס · לפורשו על כלונס האדון ולהגביהו על התורן גם בלשון משנה
כלונס ובלע״ז פור״קא: היה מכסך · לאהל ולנגד על פני כל האניה: היו שטים לך ·
תופסי משוטיך להנהיגך: מובליך

בהעלות עליך את תהום וכסוך המים הרבים: והורדתיך את־
יורדי בור אל־עם עולם והושבתיך
בארץ תחתיות בחרבות מעולם את־
יורדי בור למען לא תשבי ונתתי
צבי בארץ חיים: בלהות אתנך
ואינך והבקשי ולא־תמצאי עוד
לעולם נאם אדני יהוה:
ויהי דבר־יהוה אלי לאמר: ואתה בן־אדם שא על־צור
קינה: ואמרת לצור היושבתי על־
מבואת ים רכלת העמים אל־איים
רבים כה אמר אדני יהוה צור את
אמרת אני כלילת יפי: בלב ימים
גבוליך בניך כללו יפיך: ברושים
משניר בנו לך את כל־לחתים ארז
מלבנון לקחו לעשות תרן עליך:
אלונים מבשן עשו משוטיך קרשך
עשו־שן בת־אשרים מאיי
כתים: שש־ברקמה ממצרים היה
מפרשך להיות לך לנס תכלת
וארגמן מאיי אליסה היה מכסך:
ישבי צידון וארוד היו שטים לך
חכמיך

בהעלות ג׳ בקריאה וסים׳ בהעלות ה׳ את אליהו · בתתי אותך עיר נחרבת · ואחר הכינו להם ולכרנים
תחתיות ז׳ בקריאה וסים׳ ואת גלות תחתיות דיהושע · הריעו תחתיות ארץ פצחו הרים והורדתיך · את
יורדי בור · נהה על המון מצרים · שם עולם וכל המונה · שתני בבור תחתיות · קראתי שמך יי׳ מבור
תחתיות: אלישע ג׳ בקריאה וסים׳ ובני יון אלישע ותרשיש · וחברו דדברי הימים · מאיי אלישה
היה מכסך:

חכמיך צור היו בך: חכמיך צור הוו ביך אינון פרנסך: סבי גבל וחכימיהא הוו ביך מתקפי
זקני גבל וחכמיה היו בך מחזיקי בדקך כל אניות הים ומלחיהם היו בך לערב מערבך: פרס ולוד ופוט היו בחילך אנשי מלחמתך מגן וכובע תלו בך המה נתנו הדרך: בני ארוד וחילך על חומותיך סביב וגמדים במגדלותיך היו שלטיהם תלו על חומותיך סביב המה כללו יפיך: תרשיש סחר תך מרב כל הון בכסף ברזל בדיל ועופרת נתנו עזבוניך: יון תובל ומשך המה רכליך בנפש אדם וכלי נחשת נתנו מערבך: מבית תוגרמה סוסים ופרדים נתנו עזבוניך: בני דדן רכליך איים רבים סחרת ידך קרנות שן והובנים השיב אשכרך: ארם סחרתך מרב מעשיך בנפך ארגמן ורקמה ובוץ וראמות וכדכד נתנו בעזבוניך: יהודה וארץ ישראל המה רכליך בחטי מנית ופנג ורבש ושמן וצרי נתנו מערבך: דמשק סחרתך ברב מעשיך מרב כל הון ביין חלבון וצמר צחר: ודן מן יון סבי גבל וחכימיהא הוו ביך מתקפי צורכך כל נחתי ים וספניהון הוו ביך לערב מערבך: פרס ולוד ופוט שייטין ומיתן סחורא לגוך: פרסאי ולודאי ופוטאי הוו במשריתך גברי עבדי קרביך עגילין וקולסין תלו ביך אינון אסגיאו זיוך: בני ארוד וכל משריתיך על שורך סחור סחור ואף קפוטקאי במגדלך הוו שלטיהון תלו על שורך סחור סחור אינון שכלילו שופריך: מן יון מיתן סחורה לגויך מסני כל עותר בכסף ברזל עבץ ואבר יהבו בבית גנזך: יון תובל ומשך אינון תגרך בנפשא דאינשא וכני נחשא מיתן סחורה לגויך: ממרינת גרמא סוסון ופרשין וכודנון מיתן סחורה לגויך: בני דדן תגרך יהבי גנון סגיאן מיתן סחורה לגויך בקרנין דיעלין ושן דפיל וטוסין אתו בו קורבניך: מן ארם מיתן סחורא לגויך מכני עותריך בתכריכין דארגון ורקם ובוץ ציורין ואבנין טבין ומרגלין יהבו בבית גנזך: יהודה וארעא דישראל אינון תגרך בחיטי ריחוש וקוליא ורבש ומשחושעיף יהבו בחנותיך: מן דמשק מיתן סחורא לגויך בסגי עותריך מסני כל עותר בחמר חילת מבשל ועמר מילת כבינא: ודן

לערוב ב׳ ומב׳ ליש׳ וסימ׳ דפא היום לעריב · לערב מערבך · קדמא מ״ל: בכסף ס״ו רפין וסי׳ נמסר ביהושע סימ׳ כ״ב: עזבונך ד׳ובענין וסימ׳ הרשיש סוחרתך · מבית תוגרמה · וכלי שבא ורעמה · בזאת עזבוניך מימים: ראמות ג׳ כתיב כן וסימ׳ את בצר במדבר · ומעבר לירדן נתנו · ארם סחרתך · חכמיך צור היו בך · צור הוא לשון קריאה כלומר אתה צור חכמיך היו בך לא היית צריכה להביא לך הכמים מעיר אחרת יודעי הים להנהיג הספינה בחכמה כי בך היו: המה חובליך · חובל יקרא מושך חבלי הולין במשפט וצריך למשכם בחכמה לקבל הרוח במשפט ואחד הוא הרב פרנס הספינה המלמד שהר המובלים למשוך כפי מה שירצה והוא האומן הקברניט נקרא טי״מון בלע״ז וכן מנהיג הספינה להדריכה הדרך אשר ירצה וכל זה בחכמ׳: זקני גבל וחכמיה · בנאים היו וכן אמר בבניין שלמה והגבלים והם היו באים לצור להחזיק בדק העיר בחומותיה ובניניה: כל אניות הים ומלחיה · כתרגומו כל נחתי ימא וספניהון הוו שייטין ומייתן סחור לגויך חופשי המשוטות נקראים חלחי׳: לערב מערבך · ענין סחורה וכן כל אשר בפרשה זה מזה הסרס ונקראה הסחור׳ מערב והסוחרי׳ עורכין לפי שהסוחרין עורכי׳ זה לזה בסחורתם במקח׳ וממכרם: פרס ולוד ופוט · היו יודעי׳ מלחמה והיו באים לצור כשהית׳ צריכה לעשו׳ מלחמה עם אחרי׳: מגן וכובע תלו בך · נראה כי הם היו מביאים מארצם כלי מלחמה שהיו טובים לפיכך אמר הנה המה נתנו הדרך כי היו מיפים ומהדרין העיר בכלי מלחמה טובי ויפים וארך בני אדם לתלות המגינים והכובעי׳ בראשי המגדלים ועל החומות וכן אמר אלף המגן תלוי עליו: תלו · מבנין פועל הבנוס: בני ארוד וחילך · בני ארוד הם ג״כ בני מלחמה והם היו עם חילך כמו פרס ולוד שזכר ויחדו היו על חומותיך סביב כשבאו אויבים להלח׳ עליך: וגמדים במגדלותיך · היו אנשים נכשים אנשי מדה קטנה מן גמד הרבה ויונתן תרגם קפוטקאי: שלטיהם · מגיניהם כמו כל שלטי הגבורים: תלו על חומותיך · גם זה מן הדנוס: תרשיש סחרתך · מביאה סחורה אליך כי היא על הים ויונתן תרג׳ תרשיש מן ימא: מרוב כל הון · מרוב כל הון שמביאה אליך נקראת סוחרתך וכמה היא סוחרתך בכסף ברזל בדיל בחסרון ו״ו הטעם כמו שמש ירח ראובן שמעון: עזבונך · סחורתך ויונתן תרגם יהבו בבית גנזך: יון תובל · שמביאים עבדים ושפחות למכור וכלי נחשת מביאי׳ כמו כן וכל המקומות שזכר כל אחד לפי הכריו הנמצאים שם שמביאי׳ אותם למקום אחד למכור ואמר כי מכל המקומות היו מביאים לצור תרוב סחורתה: מבית תוגרמה סוסים ופרסי׳ · תרגם יונתן ממדינת גרמניא ויש מפרשים מין סוסים טובים וקלים ויקראו אותם פרסי׳ כנגד הסוסי׳ האחרים כמו שהאנשים הפרסים יש להם מעלה על שאר בני אדם במלחמה ויש לפרשו כמשמעו בני אדם פרשים כי באותן המקומות שמוכרין בני אדם כמו שמוכרים היום הבוסים לעבדים יש מהם רגלים להיות עבדים ויש מהם רגלים לפרשים רוכבי סוסים ומיון חבל ומשך יביאו אותם שהם רגלי׳ לעבדים לפיכך אמר בנפש אדם ומבית תוגרמה היו מביאים אותם שהם רגלים להיות פרשים: נתנו עזבונך · זה תרגם יונתן מייתן סחורה לגויך: בני דדן · סחורת ידיך · מייס רבים מפחת בני דדן היו סוחרים על ידיך: קרנות שן והובנים · דמה שיני הפיל לקרנות לפי שהם דומים להם ומהם עושים מלאכה מלעת יונתן קרנות שן הם שני דברים ור״ל קרנות ושן וחסר וי״ו החבור כמו שמש ירח והדומי׳ להם והנסמך לקרנות חסר וכן תרגם יונתן בקרנן דיעלין ושן דפיל · והבנים · פי׳ בו העץ הנקרא בערבי אבנוס ויונתן תרגם וטוסין הוא העוף שקורין בלע״ז פ״חון: השיבו אשכרך · השיבו למלך ישראל והוא הבאת המנחה פעם אחר פעם: אשכרך · מנחתך כמו אשכר יקריבו: אדם · מרוב מעשיך · מרוב מעשים ומלאכות יקרות שהיו בך היו מביאים לך ארם בסחורה אבנים יקרות ובגדי רקמה וי״ת בנפך ארגמן בתכריכין דארגון ותמהתי מתרגומו כי נפך הוא שם אבן יקרה הנזכרת בתורה: בעזבונך · תרגם יונתן בבית גנזך: יהודה · בחיטי מנית · שם מקום בארץ ישראל שהחיטים שם יפות ומצאנו עד בואך מינית · וכן פנג שם מקום ויונתן תרגם בחיטי ריחוש וקוליא ולא הבנתי מלת ריחוש מה הוא וקוליא מצאנו בדברי רז״ל מערבין בקוליא והוא מירקות הסלה הנאכלים ופי׳ בעל הערוך שהוא עשב ששורפין אותו ומשימין אפרו בבירית ויוסף בן גוריון פי׳ פנג שמן אפרסמון הנקרא בלש״ון והיה נמצא בריחו כי לכך נקראת יריחו מעגין ריח שריחו טוב והנה אומר בפסוק וצרי ואפרסמון שהוא שמן אפרסמון: נתנו מערבך · תרגם יונתן יהבו בחנותיך וכבר פירש מערבך בהוא ענין סחורה: דמשק · ביין חלבון · שם מקום בדמשק שייגו טוב ויונתן תרגם בחמר חילת מבושל: ועמר צחר · לבן אלן אתונות נחורות לבנות ויונתן תרגם ועמר מילת כבינא: ודן

מנחה גדולה

אדם וע״כ הקדים עמון למואב · א״כ לפי שיותר נפשב לעמון ממואב לפי שהוא יותר כפוי טובה לישראל ממואב דנבי מואב לא כתיב אלא אל תצר וגו׳ משא״כ בני עמון כתיב בו הצרס כלל כמו שרז״ל וע״כ הקדים בכל העונשים עמון למואב אע״פ שהיה לעיר ממואב כמ״ש לא יבא עמון ומואב בקהל ה׳ · וכן הנביאי׳ כתבו תחלה על עמון ואח״כ על מואב מטעם הנ״ל · א״כ הזכירם תחילה והגדיל עונשם על גודל חטאם ביותר לפי שהיה להם לזכור חסד אברהם שעשה עם לוט כי לולא זכות אברהם לא היה נינול לוט מכפכת סדום כמ״ש ויזכור אלהי׳ את אברהם וגם עשו היה לו לזכור ברית אחים ע״כ מזכיר אלו ג׳ זה אחר זה:

ריד׳ בעשתי עשרה שנה באחד לחדש וגו׳ נראה שהיה זה בראש השנה בהכנסת הסנהדרין כמשמעות פשטא דקרא · והוציא לנו בזה חסדי האל שאותו שנה מגר על ירושלים ליחרב גזר ג״כ גזרות צור על שהיו שמחים במפלתן של ישראל עם יתר האומות שהיו שונאי ישראל ופזרו לרעה · וכתב מהר״ח ז״ל צור הנזכר בנבואה הזאת וכן הנזכר בנבואת שעיה הוא היה קרוב ומצרן לא״י והיו שתי מדינות צור הגדולה המעטירה ולידון שהיתה כנגדה והיס עובר בין שתיהן והם קרובות זו לזו ושכנות לא״י היו וחירם היה מלך צור בימי דוד וכמו שכתוב בד״ם וישלח חירם מלך צור את עבדיו אל שלמה וגם שלמה שלח לחירם לו כי אתה ידעת כי אין בנו איש יודע לכרות עצים כצידונים ולהיות צור ולידון קרובות לירושלים אמר הנביא וגם מה לחם לי צור ולידון וכל גלילי פלשת הגמול אתם משלמים עלי ואם גומלים אתם עלי אל מהרה אשיב גמולכם בראשכם אשר כספי וזהבי לקחתם ומחמדי הטובים הבאתם להיכליכם ובני יהודה ובני ירושלים מכרתם לבני היונים למען הרחיקם מעל גבולם הנה התנאר שהיה צור סמוך לידון ושניהם היו סמוכים לא״י עד שהיו גובלים הנערים הקטנים משם והיו מוכרים אותם ליונים להרחיקם מגבולן לו עשבו אותם בגולה והיו מוכרים אותם למרחוק ואר זה נשבע בים וגם היום נראין יסודותיה ובנינה מרחוק והיא הנקראות אצל הגוגרים תיר״ן ואין צור א״כ לא רומי ולא ויניסיאה הן אמת שיש בדעתי שהנה ויניס״יאה כאשר נבנת בנוה בגלס ודמות צור שהיתה בתוך הים ולכן רוב הדבריס שזכר הנביא בצור המלאים היום בוינס״יאה ואולי שמזרע אנשי צור היו המתחילים בבנין ויניס״יאה לא שהיתה היא צור כי אם קריה רבתא שהיתה קרובה לירושלים:

ואמנם אם היתה הנבואה שנבא ישעיהו על צור והנבואה הזאת שתיהן אחת ועלה שנגון אחד לשני נביאים כדבר הזה כ״ל שאינו כן ושלא נבא ישעיהו על אותו חרבן שנבא יחזקאל אבל ישעיהו נבא שתבוא על צור השלוה ויעלו עליה שודדים והיה זה על ידי סנחריב כמ״ש שם הן ארץ כשדים זה העם לא היה אבל לא נבא ישעיהו שתחרב ויפלו חומותיה ולא שיעלה הים

וְדָן וָיָוָן בְּשִׁירִין סְחוֹרָתֵךְ מִירַתָּן בְּעַדְקִין דִּבְרִזֶל קִדָּה וְקָנֶה בְּשֶׁם בַּחֲנוּתָיִךְ יַהֲבוּ: מִן דְּדָן מַיְתָן סְחוֹרָה לְגַוָּיִךְ בְּלִבּוּשׁ דִּיקַר לְרַתִּיכִין: עֲרַב וְכָל רַבְרְבֵי נְבָט אִינּוּן תַּגָּרָךְ בְּתוֹרִין וְדִיכְרִין וְגַדְיָן בְּהוֹן הֲוָת סְחוֹרָתֵךְ: תַּגָּרֵי שְׁבָא וְרַעְמָה אִינּוּן תַּגָּרָךְ בְּרֵישׁ כָּל בּוֹסְמִין וּבְכָל אַבְנִין טָבָן וְדַהֲבָא יַהֲבוּ בְּבֵית גַּנָּךְ: חָרָן וְכַנֵּה וָעֵדֶן תַּגָּרֵי שְׁבָא אַשּׁוּר כִּלְמַד אִינּוּן תַּגָּרָךְ: בְּגוֹזְנֵי תְכֵלֶת וְרִקְמָה וּבְגָנְזֵי בְרוֹמִים בְּחַבָּלִים חֲבֻשִׁים וַאֲרָזִים בְּמַרְכֻּלְתֵּךְ: אֳנִיּוֹת תַּרְשִׁישׁ שָׁרוֹתַיִךְ מַעֲרָבֵךְ וַתִּמָּלְאִי וַתִּכָּבְדִי מְאֹד בְּלֵב יַמִּים: בְּמַיִם רַבִּים הֱבִיאוּךְ הַשָּׁטִים אוֹתָךְ רוּחַ הַקָּדִים שָׁבְרָךְ בְּלֵבַב יַמִּים: הוֹנֵךְ וְעִזְבוֹנַיִךְ מַעֲרָבֵךְ מַלָּחַיִךְ וְחֹבְלָיִךְ מַחֲזִיקֵי בִדְקֵךְ וְעֹרְבֵי מַעֲרָבֵךְ וְכָל אַנְשֵׁי מִלְחַמְתֵּךְ אֲשֶׁר בָּךְ וּבְכָל קְהָלֵךְ אֲשֶׁר בְּתוֹכֵךְ יִפְּלוּ בְּלֵב יַמִּים בְּיוֹם מַפַּלְתֵּךְ: לְקוֹל זַעֲקַת חֹבְלָיִךְ יִרְעָשׁוּ מִגְרָשׁוֹת: וְיָרְדוּ מֵאֳנִיֹּתֵיהֶם כָּל תֹּפְשֵׂי מֶשׁוֹט מַלָּחִים כָּל חֹבְלֵי הַיָּם אֶל הָאָרֶץ יַעֲמֹדוּ: וְהִשְׁמִיעוּ עָלַיִךְ בְּקוֹלָם וְצָעֲקוּ מָרָה וַיַּעֲלוּ עָפָר עַל רָאשֵׁיהֶם בָּאֵפֶר יִתְפָּלָּשׁוּ: וְהִקְרִיחוּ אֵלַיִךְ קָרְחָה וְחָגְרוּ שַׂק וּבָכוּ אֵלַיִךְ בְּמַר נֶפֶשׁ מִסְפֵּד מָר: וְנָשְׂאוּ אֶת קִינָה עָלַיִךְ מִי כְצוֹר כְּדֻמָּה בְּתוֹךְ הַיָּם: בְּצֵאת מִן יַמִּים עֲמֻקִּים מִדֹּתַיִךְ הִכְבִּידוּךְ יוֹשְׁבֵי אִיִּים: כָּל יוֹשְׁבֵי אִיִּים שָׁמְמוּ עָלָיִךְ וּסְעָרָה מַלְכֵיהֶם שָׂעֲרוּ פָנָיִם נָמוֹגוּ: סֹחֲרִים בָּעַמִּים שָׁרְקוּ עָלָיִךְ בַּלָּהוֹת הָיִית וְאֵינֶךְ עוֹד לְעוֹלָם: וַיְהִי דְבַר יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: וְאַתָּה בֶן אָדָם שָׂא קִינָה עַל צוֹר: וְאָמַרְתָּ לְצוֹר הַיֹּשֶׁבֶת עַל מְבוֹאוֹת יָם רֹכֶלֶת הָעַמִּים אֶל אִיִּים רַבִּים כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוָה צוֹר אַתְּ אָמַרְתְּ אֲנִי כָּלִיל יֹפִי: גְּבוּלַיִךְ בְּלֵב יַמִּים בֹּנָיִךְ כִּלְּלוּ יָפְיֵךְ: מִבְרוֹשִׁים שְׂנִיר בָּנוּ אֶת כָּל לוּחוֹתַיִךְ לָקְחוּ אֶרֶז מִלְּבָנוֹן לַעֲשׂוֹת תֹּרֶן עָלָיִךְ: אַלּוֹנִים מִבָּשָׁן חֲתָרוּךְ תָּאֳרֵךְ שִׂמוּ בַּת כִּתִּים מִן אִיֵּי אֶלִישָׁה: שֵׁשׁ בְּרִקְמָה מִצְרַיִם הָיָה מִפְרָשֵׂךְ לִהְיוֹת לָךְ לְנֵס תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן מֵאִיֵּי אֱלִישָׁה הָיָה מְכַסֵּךְ: יוֹשְׁבֵי צִידוֹן וְאַרְוָד הָיוּ מַשְׁיָטַיִךְ חֲכָמַיִךְ צוֹר הָיוּ בָּךְ הֵמָּה חֹבְלָיִךְ: זִקְנֵי גְבָל וַחֲכָמֶיהָ הָיוּ בָךְ מְחַזְּקֵי בִדְקֵךְ כָּל אֳנִיּוֹת הַיָּם וּמַלָּחֵיהֶן הָיוּ בָךְ לַעֲמֹד מַעֲרָבֵךְ: פָּרַס וְלוּד וּפוּט הָיוּ בְחֵילֵךְ אַנְשֵׁי מִלְחַמְתֵּךְ מָגֵן וְכוֹבַע תָּלוּ בָךְ הֵם יִתְּנוּ הוֹדֶךְ: בְּנֵי אַרְוָד וְחֵילֵךְ עַל חוֹמֹתַיִךְ סָבִיב וְגַמָּדִים בְּמִגְדְּלֹתַיִךְ הָיוּ שִׁלְטֵי שָׁרְיָנַיִךְ עַל חוֹמֹתַיִךְ סָבִיב הֵם כִּלְּלוּ יָפְיֵךְ: תַּרְשִׁישׁ סֹחֲרֵךְ מֵרֹב כָּל הוֹן כֶּסֶף בַּרְזֶל בְּדִיל וַעוֹפֶרֶת נָתְנוּ בַּעֲזָבוֹנַיִךְ: יָוָן תֻּבַל וּמֶשֶׁךְ הֵם רֹכְלָיִךְ בְּנֶפֶשׁ אָדָם וּכְלֵי נְחֹשֶׁת נָתְנוּ תְּמוּרָתֵךְ: בֵּית תֹּגַרְמָה בְּסוּסִים וּבְפָרָשִׁים וּבְפִרְדִּים נָתְנוּ עַזְבוֹנַיִךְ: דְּדָן רֹכְלַיִךְ אִיִּים רַבִּים סְחֹרַת יָדֶךָ בְּנֵי וָאִילִים וַעַתּוֹדִים בָּם סַחְרֵךְ: רֹכְלֵי שְׁבָא וְרַעְמָה הֵמָּה רֹכְלֵךְ בְּרֹאשׁ כָּל בֹּשֶׂם וּבְכָל אֶבֶן יְקָרָה וְזָהָב נָתְנוּ עִזְבוֹנֵךְ: חָרָן וְכַנֵּה וָעֵדֶן רֹכְלֵי שְׁבָא אַשּׁוּר כִּלְמַד רֹכְלָתֵךְ: הֵמָּה רֹכְלַיִךְ בְּמַכְלֻלִים בְּגֻלּוֹמִי תְכֵלֶת וְרִקְמָה וּבְגָנְזֵי בְרוֹמִים בַּחֲבָלִים חֲבֻשִׁים וַאֲרָזִים בְּמֶרְכֻלְתֵּךְ: אֳנִיּוֹת תַּרְשִׁישׁ כָּה שָׁרוֹתַיִךְ מַעֲרָבֵךְ וַתִּמָּלְאִי וַתִּכָּבְדִי מְאֹד בְּלֵב יַמִּים: בְּמַיִם רַבִּים הֱבִיאוּךְ מֹשְׁטַיִךְ הַרוּחַ קָדִים שִׁבָּרֵךְ בְּלֵב יַמִּים: הוֹנֵךְ וְעִזְבוֹנַיִךְ מַעֲרָבֵךְ מַלָּחַיִךְ וְחֹבְלָיִךְ מַחֲזִיקֵי בִדְקֵךְ וְעֹרְבֵי מַעֲרָבֵךְ וְכָל אַנְשֵׁי מִלְחַמְתֵּךְ אֲשֶׁר בָּךְ וּבְכָל קְהָלֵךְ אֲשֶׁר בְּתוֹכֵךְ יִפְּלוּ בְּלֵב יַמִּים בְּיוֹם מַפַּלְתֵּךְ: לְקוֹל זַעֲקַת חֹבְלָיִךְ יִרְעָשׁוּ מִגְרָשׁוֹת: וְיָרְדוּ מֵאֳנִיֹּתֵיהֶם כָּל תֹּפְשֵׂי מֶשׁוֹט מַלָּחִים כָּל חֹבְלֵי הַיָּם אֶל הָאָרֶץ יַעֲמֹדוּ: וְהִשְׁמִיעוּ עָלַיִךְ בְּקוֹלָם וְצָעֲקוּ מָרָה וַיַּעֲלוּ עָפָר עַל רָאשֵׁיהֶם בָּאֵפֶר יִתְפָּלָּשׁוּ: וְהִקְרִיחוּ אֵלַיִךְ קָרְחָה וְחָגְרוּ שַׂק וּבָכוּ אֵלַיִךְ בְּמַר נֶפֶשׁ מִסְפֵּד מָר: וְנָשְׂאוּ אֶת קִינָה עָלַיִךְ מִי כְצוֹר כַּדֻּמָּה בְּתוֹךְ הַיָּם: בְּצֵאת מִן יַמִּים עֲמֻקִּים מִדֹּתַיִךְ הִכְבִּידוּךְ יוֹשְׁבֵי אִיִּים: כָּל יוֹשְׁבֵי אִיִּים שָׁמְמוּ עָלָיִךְ וּסְעָרָה מַלְכֵיהֶם שָׂעֲרוּ פָנָיִם נָמוֹגוּ: סֹחֲרִים בָּעַמִּים שָׁרְקוּ עָלָיִךְ בַּלָּהוֹת הָיִית וְאֵינֶךְ עוֹד לְעוֹלָם: וַיְהִי דְבַר יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: וְאַתָּה בֶן אָדָם הִנָּבֵא אֶל נְשִׂיא צוֹר וְאָמַרְתָּ אֵלָיו כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוָה יַעַן גָּבַהּ לִבְּךָ וַתֹּאמֶר אֱלֹהַּ אָנִי יָשַׁבְתִּי מוֹשַׁב אֱלֹהִים בְּלֵב יַמִּים וְאַתָּה אָדָם וְלֹא אֱלוֹהַּ וַתִּתֵּן לִבְּךָ כְּלֵב אֱלֹהִים: הִנֵּה חָכָם אַתָּה מִדָּנִיֵּאל לֹא עָלֶיךָ סָתוּם כָּל סוֹד: בְּחָכְמָתְךָ וּבִתְבוּנְתְּךָ עָשִׂיתָ לְךָ חַיִל וַתַּרְבֶּה זָהָב וָכֶסֶף אֶל אוֹצְרוֹתֶיךָ: בְּרֹב חָכְמָתְךָ בְּרֹכֶלְתְּךָ הִרְבִּיתָ חֵילֶךָ וַיִּגְבַּהּ לִבְּךָ מֵחֵילֶךָ: לָכֵן כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוָה יַעַן תִּתְּךָ לֵב כְּלֵב אֱלֹהִים: הִנְנִי מֵבִיא עָלֶיךָ זָרִים עָרִיצֵי גּוֹיִם וְהוֹרִקוּ חַרְבוֹתָם עַל יְפִי חָכְמָתֶךָ וְחִלְּלוּ יִפְעָתֶךָ: לְשַׁחַת יוֹרִדוּךָ וָמַתָּ מוֹתֵי חֲלָלִים בְּלֵב יַמִּים: הַאַמֹּר תֹּאמַר לְפָנֵי הֹרְגֶךָ אֵל וְאַתָּה אָדָם וְלֹא אֱלוֹהַּ בְּיַד חוֹלְלֶיךָ: מוֹתֵי עֲרֵלִים תָּמוּת בְּיַד זָרִים כִּי אֲנִי דִבַּרְתִּי נְאֻם אֲדֹנָי יְהוָה: וַיְהִי דְבַר יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: בֶּן אָדָם שָׂא קִינָה עַל מֶלֶךְ צוֹר וְאָמַרְתָּ אֵלָיו כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוָה אַתָּה חוֹתֵם תָּכְנִית מָלֵא חָכְמָה וְכָלִיל יֹפִי: בְּעֵדֶן גַּן אֱלֹהִים הָיִיתָ כָּל אֶבֶן יְקָרָה מְסֻכָתְךָ אֹדֶם פִּטְדָה וְיָהֲלֹם תַּרְשִׁישׁ שֹׁהַם וְיָשְׁפֵה סַפִּיר נֹפֶךְ וּבָרְקַת וְזָהָב מְלֻאכֶת תֻּפֶּיךָ וּנְקָבֶיךָ בְּיוֹם הִכּוֹנְךָ הוּכָנוּ: אַתָּה כְּרוּב מָשִׁחַ הַסּוֹכֵךְ וְנָתַתִּיךָ בְּהַר קֹדֶשׁ אֱלֹהִים הָיִיתָ בְּתוֹךְ אַבְנֵי אֵשׁ הִתְהַלָּכְתָּ: תָּמִים אַתָּה בְּדְרָכֶיךָ מִיּוֹם הִבָּרְאֲךָ עַד נִמְצָא עַוְלָתָה בָּךְ: בְּרֹב רִכְלָתְךָ מָלְאוּ תוֹכְךָ חָמָס וַתֶּחֱטָא וָאֲחַלֵּלְךָ מֵהַר אֱלֹהִים וָאַבֶּדְךָ כְּרוּב הַסּוֹכֵךְ מִתּוֹךְ אַבְנֵי אֵשׁ: גָּבַהּ לִבְּךָ בְּיָפְיֶךָ שִׁחַתָּ חָכְמָתְךָ עַל יִפְעָתֶךָ עַל אֶרֶץ הִשְׁלַכְתִּיךָ לְפָנֶיךָ נָתַתִּיךָ: מֵרֹב עֲוֹנֹתֶיךָ בְּעַוֶּל רִכְלְתְּךָ חִלַּלְתָּ מִקְדָּשֶׁיךָ וָאוֹצִא אֵשׁ מִתּוֹכְךָ הִיא אָכָלַתְךָ וָאֶתֶּנְךָ לְאֵפֶר עַל הָאָרֶץ לְעֵינֵי כָל רֹאֶיךָ: כָּל יוֹדְעֶיךָ בָּעַמִּים שָׁמְמוּ עָלֶיךָ בַּלָּהוֹת הָיִיתָ וְאֵינְךָ עַד עוֹלָם: וַיְהִי דְבַר יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: בֶּן אָדָם שִׂים פָּנֶיךָ אֶל צִידוֹן וְהִנָּבֵא עָלֶיהָ: וְאָמַרְתָּ כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוָה הִנְנִי אֵלֶיךָ צִידוֹן וְנִכְבַּדְתִּי בְּתוֹכֵךְ וְיָדְעוּ כִּי אֲנִי יְהוָה בְּעָשִׂתִי בָהּ שְׁפָטִים וְנִקְדַּשְׁתִּי בָהּ: וְשָׁלַחְתִּי בָהּ דֶּבֶר וְדָם לִרְחֹבֶהָ וְנֹפֵל חָלָל בְּתוֹכָהּ בַּחֶרֶב עָלֶיהָ מִסָּבִיב וְיָדְעוּ כִּי אֲנִי יְהוָה: וְלֹא יִהְיֶה עוֹד לְבֵית יִשְׂרָאֵל סִלּוֹן מַכְאִיב וְקוֹץ מְסָרֵר מִכָּל סְבִיבוֹתָם הַשֹּׂאֲטִים אוֹתָם וְיָדְעוּ כִּי אֲנִי אֲדֹנָי יְהוָה: כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוָה בְּקַבְּצִי אֶת בֵּית יִשְׂרָאֵל מִן הָעַמִּים אֲשֶׁר נְפוּצוֹתִי בָם וְנִקְדַּשְׁתִּי בָהֶם לְעֵינֵי גוֹיִם וְיָשְׁבוּ עַל אַדְמָתָם אֲשֶׁר נָתַתִּי לְעַבְדִּי לְיַעֲקֹב: וְיָשְׁבוּ עָלָיו לָבֶטַח וּבָנוּ בָתִּים וְנָטְעוּ כְרָמִים וְיָשְׁבוּ לָבֶטַח בְּעָשִׂתִי שְׁפָטִים בְּכָל הַשֹּׁאטִים אֹתָם מִסָּבִיב וְיָדְעוּ כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם: וַיְהִי בַּשְּׁנַת הָעֲשִׂרִית בְּשְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ בְּשְׁנֵים עָשָׂר לַחֹדֶשׁ הָיָה דְבַר יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: בֶּן אָדָם שָׂא פָנֶיךָ אֶל פַּרְעֹה מֶלֶךְ מִצְרַיִם וְהִנָּבֵא עָלָיו וְעַל מִצְרַיִם כֻּלָּהּ: דַּבֵּר וְאָמַרְתָּ אָמַר אֲדֹנָי יְהוָה הִנְנִי אֵלֶיךָ פַּרְעֹה מֶלֶךְ מִצְרַיִם הַתַּנִּים הַגָּדוֹל הָרֹבֵץ בְּתוֹךְ יְאֹרָיו אֲשֶׁר אָמַר לִי יְאֹרִי וַאֲנִי עֲשִׂיתִנִי: וְנָתַתִּי חַחִים בִּלְחָיֶיךָ וְדָבַקְתִּי דְגַת יְאֹרֶיךָ בְּקַשְׂקְשֹׂתֶיךָ וְהַעֲלִיתִיךָ מִתּוֹךְ יְאֹרֶיךָ וְאֶת כָּל דְּגַת יְאֹרֶיךָ בְּקַשְׂקְשֹׂתֶיךָ תִּדְבָּק: וְנָטַשְׁתִּיךָ הַמִּדְבָּרָה אוֹתְךָ וְאֶת כָּל דְּגַת יְאֹרֶיךָ עַל פְּנֵי הַשָּׂדֶה תִּפּוֹל לֹא תֵאָסֵף וְלֹא תִקָּבֵץ לְחַיַּת הָאָרֶץ וּלְעוֹף הַשָּׁמַיִם נְתַתִּיךָ: לָכֵן כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוָה הִנְנִי מֵבִיא עָלֶיךָ חָרֶב וְהִכְרַתִּי מִמְּךָ אָדָם וּבְהֵמָה: וְהָיְתָה אֶרֶץ מִצְרַיִם לִשְׁמָמָה וְחָרְבָּה וְיָדְעוּ כִּי אֲנִי יְהוָה יַעַן אָמַר יְאֹר לִי וַאֲנִי עָשִׂיתִי: לָכֵן הִנְנִי אֵלֶיךָ וְאֶל יְאֹרֶיךָ וְנָתַתִּי אֶת אֶרֶץ מִצְרַיִם לַחֲרָבוֹת חֹרֶב מִמִּגְדֹּל סְוֵנֵה וְעַד גְּבוּל כּוּשׁ: לֹא תַעֲבָרֶנָּה רֶגֶל אָדָם וְרֶגֶל בְּהֵמָה לֹא תַעֲבָרֶנָּה וְלֹא תֵשֵׁב אַרְבָּעִים שָׁנָה: וְנָתַתִּי אֶת אֶרֶץ מִצְרַיִם שְׁמָמָה בְּתוֹךְ אֲרָצוֹת נְשֹׁמוֹת וְעָרֶיהָ בְּתוֹךְ עָרִים נִצִּיוֹת תִּהְיֶינָה שְׁמָמָה אַרְבָּעִים שָׁנָה וְהַפֹּצֹתִי אֶת מִצְרַיִם בַּגּוֹיִם וְזֵרִיתִי אֹתָם בָּאֲרָצוֹת: כִּי כֹה אָמַר אֲדֹנָי יְהוָה מִקֵּץ אַרְבָּעִים שָׁנָה אֲקַבֶּצְתִּי אֶת מִצְרַיִם מִן הָעַמִּים אֲשֶׁר נָפוּצוּ שָׁמָּה: וְשַׁבְתִּי אֶת שְׁבוּת מִצְרַיִם וְהֹשַׁבְתִּים אֶרֶץ פַּתְרוֹס עַל אֶרֶץ מְכוֹרָתָם וְהָיוּ שָׁם מַמְלָכָה שְׁפָלָה: מִן הַמַּמְלָכוֹת תִּהְיֶה שְׁפָלָה וְלֹא תִתְנַשֵּׂא עוֹד וְהִמְעַטְתִּים לְבִלְתִּי רְדוֹת בַּגּוֹיִם: וְלֹא יִהְיֶה עוֹד לְבֵית יִשְׂרָאֵל מִבְטַח מַזְכִּיר עֲוֹן בְּפָנוֹתָם אַחֲרֵיהֶם וְיָדְעוּ כִּי אֲנִי אֲדֹנָי יְהוָה: וַיְהִי בְּאַרְבָּעִים וְאַחַת שָׁנָה בָּרִאשׁוֹן בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ הָיָה דְבַר יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: בֶּן אָדָם הַעֲבֵד אֶת חֵיל צוֹר אֶל מַעֲבָדָה כָּל רֹאשׁ מֹרֻט וְכָל כָּתֵף מְרוּטָה לֹא הָיָה לוֹ וְשָׂכָר לֹא הָיָה לוֹ לְצָבָא מִצּוֹר עַל הָעֲבֹדָה אֲשֶׁר עָבַד עָלֶיהָ: לָכֵן כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוָה הִנְנִי נֹתֵן אֶת אֶרֶץ מִצְרַיִם לְנְבוּכַדְנֶאצַּר מֶלֶךְ בָּבֶל וְנָשָׂא הֲמוֹנָהּ וְלָקַח שְׁלָלָהּ וּבָזַז בִּזָּהּ וְהָיְתָה שָׂכָר לְחֵילוֹ: אֶת אֲשֶׁר עָבַד עָלֶיהָ נָתַתִּי לוֹ אֶת אֶרֶץ מִצְרַיִם עַל אֲשֶׁר עָשָׂה אֹתִי נְאֻם אֲדֹנָי יְהוָה: בַּיּוֹם הַהוּא יֵצְאוּ מַלְאָכִים מִלְּפָנַי לְהַחֲרִיד אֶת כּוּשׁ בֶּטַח וְהָיָה חִיל בָּם כְּיוֹם מִצְרַיִם וְהִנֵּה בָּא: הִנֵּה הַיּוֹם הַהוּא בָּא נְאֻם אֲדֹנָי יְהוָה בְּיַד נְבוּכַדְנֶאצַּר מֶלֶךְ בָּבֶל: הַשְּׁחִתִים עַמּוֹ מִמִּצְרַיִם לְהַכְרִיתָם וְהָיוּ אֶת הָאָרֶץ לְחָרְבָּה וְרֵקָה וְהָיוּ אֶת הַנְּהָרוֹת לְחָרָבוֹת וְנִמְכַּרְתִּי אֶת הָאָרֶץ בְּיַד רָעִים וְהַשִּׁמֹּתִי אֶת הָאָרֶץ וּמְלוֹאָהּ בְּיַד זָרִים אֲנִי יְהוָה דִּבַּרְתִּי: כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוָה וְגַם אֲבַדְתִּי אֲלִילִים וְאַשְׁבִּיתָה נֹפִים מִן הָאָרֶץ וְלֹא יִהְיֶה עוֹד נְשִׂיא מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם וְשַׂמְתִּי יִרְאָה בְּאֶרֶץ מִצְרָיִם: וְהַשִּׁמֹּתִי אֶת פַּתְרוֹס וְנָתַתִּי אֶשׁ בְּצוֹעַן וְעָשִׂיתִי שְׁפָטִים בְּנֹא: וְשָׁפַכְתִּי חֲמָתִי עַל סִין מָעוֹז יְאֹר וְהִכְרַתִּי אֶת הֲמוֹן נֹא: וְנָתַתִּי אֵשׁ בְּמִצְרָיִם חִיל תֵּחוֹל סִין וְנֹא לֹא יִהְיֶה לָהּ וְנִבְקְעוּ מְסִלּוֹת: בָּאוֹן וּבַפִּיבֶשֶׁת בָּחוּרֵי אָוֶן יִפֹּלוּ וְהַנָּשִׁים בַּשְּׁבִי תֵלַכְנָה: וּבִתְחַפְנֵחֵס חָשַׁךְ יוֹם בְּשָׁבְרִי שָׁם מוֹטוֹת מִצְרָיִם וְשָׁבַתָּה בָהּ גְּאוֹן עֻזָּהּ הִיא עָנָן תְּכַסֶּנָּה וּבְנוֹתֶיהָ בַּשְּׁבִי תֵלַכְנָה: וְעָשִׂיתִי שְׁפָטִים בְּמִצְרָיִם וְיָדְעוּ כִּי אֲנִי יְהוָה: וַיְהִי בְּעַשְׁתֵּי עֶשְׂרֵה שָׁנָה בָּרִאשׁוֹן בְּשִׁבְעָה לַחֹדֶשׁ הָיָה דְבַר יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: בֶּן אָדָם אֶת זְרוֹעַת פַּרְעֹה מֶלֶךְ מִצְרַיִם שָׁבָרְתִּי וְהִנֵּה לֹא תִשָּׂם לִרְפוּאָה לָתֵת חִתּוּל לָשִׂים עֹר לְחָבְשָׁהּ לְחָזְקָהּ לָשִׂים לְהַחֲזִיק בַּחֶרֶב: לָכֵן כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוָה הִנְנִי אֶל פַּרְעֹה מֶלֶךְ מִצְרַיִם וְשִׁבַּרְתִּי אֶת זְרֹעֹתָיו הַחֲזָקוֹת וְאֶת הַנִּשְׁבָּרֶת וְהִפַּלְתִּי אֶת הַחֶרֶב מִיָּדוֹ: וְהֵפִצֹתִי אֶת מִצְרַיִם בַּגּוֹיִם וְזֵרִיתִי אֹתָם בָּאֲרָצוֹת: וְגִבַּרְתִּי אֶת זְרֹעוֹת בָּבֶל וְנָתַתִּי חַרְבִּי בְּיָדוֹ וְשָׁבַרְתִּי אֶת זְרֹעֹתַי הַנִּכְאָה וְהַנִّשְׁבָּרוֹת וְהִפַּלְתִּי חַרְבּוֹ מִיָּדוֹ: וְהָיוּ אֶת זְרוֹעוֹת בָּבֶל וְזְרוֹעוֹת פַּרְעֹה נִאָנָחוֹת וְיָדְעוּ כִּי אֲנִי יְהוָה בְּתִתִּי חַרְבִּי בְּיַד מֶלֶךְ בָּבֶל וְנִטָּהּ אֹתָהּ עַל אֶרֶץ מִצְרָיִם: וְהָיָה כַּאֲשֶׁר הִנְבֵּאתִי אֶת הַנְּבוּאָה הַזֹּאת אֶל מִצְרָיִם וְיָדְעוּ כִּי אֲנִי יְהוָה: וַיְהִי בְּעַשְׁתֵּי עֶשְׂרֵה שָׁנָה בַּשְּׁלִשִׁי בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ הָיָה דְבַר יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: בֶּן אָדָם אֱמֹר אֶל פַּרְעֹה מֶלֶךְ מִצְרַיִם וְאֶל הֲמוֹנוֹ אֶת מִי גָדַלְתָּ בְּיָפְיֶךָ: הִנֵּה אַשּׁוּר אֶרֶז בַּלְּבָנוֹן יָפֶה עָנָף וְחֹרֶשׁ מַצֵּל וְגֹבַהּ קוֹמָה וּבֵין עֲבֹתִים הָיָה צַמְּרָתוֹ: גִּדְּלוּהוּ מַיִם תְּהוֹם רוֹמְמָתְהוּ נַהֲרוֹתֶיהָ הֹלְכוֹת סְבִיבוֹת מַטָּעוֹ וְאֶת תְּעָלוֹתֶיהָ שָׁלַחַ אֶל כָּל עֲצֵי הַשָּׂדֶה: עַל כֵּן גָּבַהּ קֹמָתוֹ מִכָּל עֲצֵי הַשָּׂדֶה וַתַּרְבֶּינָה אֲמִלָּתוֹ וְגַבַּהּ אֲרֻכָּתוֹ מִבֵּין עֲבֹתִים הָיָה וַתִּגְבַּהּ רָמָתוֹ: וַתְּרָם אֶל אֵל כָּל הָעֵץ אֲשֶׁר בַּשָּׂדֶה וַתִּרְבֶּינָה אֲמִלָּתוֹ בְּהִנְתָּקוֹ בְּרֹב מַיִם שְׁלָחָם: בְּמַפַּלְתּוֹ הִנִּיחַ כָּל עוֹפֵי הַשָּׁמַיִם וְתַחַת אֲמִלָּתוֹ יָלְדוּ כָּל חַיְתוֹ הַשָּׂדֶה וּבְצִלּוֹ יָשְׁבוּ כָּל גּוֹיִם רַבִּים: וַיִּנְאָוֻהוּ בְּגֹדֶל יָפְיוֹ בְּאָרְכּוֹ אֲמָלָיו כִּי הָיָה שָׁרְשׁוֹ אֶל מַיִם רַבִּים: אֶרֶז לֹא עֲמָמוּהוּ בְּגַן אֱלֹהִים בְּרוֹשִׁים לֹא דָמוּ אֶל עֲבֹתָיו וְעַרְמֹנִים לֹא הָיוּ כְפֹארֹתָיו כָּל עֵץ אֲשֶׁר בְּגַן אֱלֹהִים לֹא הִדְמָהוּ אֵלָיו בְּיָפְיוֹ: כִּי יָפִיתִיו בְּרֹב אֲמָלָיו וַתְּנַחֲמֻהוּ כָּל עֲצֵי עֵדֶן אֲשֶׁר בְּגַן אֱלֹהִים: לָכֵן כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוָה יַעַן גָּבַהּ וַתִּתֶּן גָּבְהוֹ בְּתוֹךְ עָבִים וַיִּגְבַּהּ לִבָּם בְּגָבְהוֹ: וָאֶתְּנֵהוּ בְּיַד אֵל גּוֹיִם עָרִיץ עָשׂוֹ יַעֲשֶׂה אֹתוֹ בְּרִשְׁעוֹ גֵּרַשְׁתִּיהוּ: וַיִּכְרְתֻהוּ זָרִים עָרִיצֵי גּוֹיִם וַיַּטֻּשֻׁהוּ עַל הָרִים וּבְכָל גֵּאָיוֹת הָיָה שָׁבְרוֹתָיו וַתִּשְׁבֹּרְנָה אֲפִיקֵי הָאָרֶץ וַיֵּרְדוּ מִצִּלּוֹ כָּל עַמֵּי הָאָרֶץ וַיִּטְּשֻׁהוּ: עַל מַפַּלְתּוֹ הִשְׁכִּין כָּל עוֹפֵי הַשָּׁמַיִם וּבְמִרְטָתוֹ הָיוּ כָּל חַיַּת הַשָּׂדֶה: לְמַעַן אֲשֶׁר לֹא יִגְבְּהוּ עוֹד כָּל עֲצֵי מַיִם וְלֹא יִתְּנוּ רֹאשָׁם בֵּין עֲבֹתִים וְלֹא יַעַמְדוּ אֵלָיו כָּל שֹׁתֵי מָיִם כִּי כֻלָּם נְתֻנִים לַמָּוֶת אֶל אֶרֶץ תַּחְתִּית בְּתוֹךְ בְּנֵי אָדָם אֶל יוֹרְדֵי בוֹר: בְּיוֹם רִדְתּוֹ שְׁאוֹלָה הִאְבַּלְתִּי כִּסִּיתִי עָלָיו אֶת תְּהוֹם וַאֲכַלֶּה נְהָרוֹת וַיִּכָּלְאוּ מַיִם רַבִּים וְהַקְדַּרְתִּי עָלָיו לְבָנוֹן וְכָל עֲצֵי הַשָּׂדֶה הָעֲטוּפִים לוֹ: מִקּוֹל מַפַּלְתּוֹ הִרְעַשְׁתִּי גוֹיִם בְּהוֹרִדִי אֹתוֹ שְׁאוֹלָה אֶל יוֹרְדֵי בוֹר וְנֶחָמוּ בְּאֶרֶץ תַּחְתִּיּוֹת כָּל עֲצֵי עֵדֶן בְּרוּרֵי וּטְוֹבֵי לְבָנוֹן כָּל שֹׁתֵי מָיִם: גַּם הֵם אִתּוֹ יָרְדוּ שְׁאוֹלָה אֶל חֲלָלִים אֵת אֲשֶׁר חָרֶב וְזְרוֹעוֹת הָיוּ יֹשְׁבֵי צִלּוֹ בְּתוֹךְ גּוֹיִם: אֶל מִי זֶה דָּמִיתָה בְּכָבוֹד וּבְגֹדֶל מֵעֲצֵי עֵדֶן וְהוֹרַדְתָּ אֶת עֲצֵי עֵדֶן אֶל אֶרֶץ תַּחְתִּית בְּתוֹךְ עֲרֵלִים תִּשְׁכָּב אֶת חֲלָלֵי חָרֶב פַּרְעֹה וְכָל הֲמוֹנוֹ נְאֻם אֲדֹנָי יְהוָה: אֶל מִי דָמִיתָה בְּגָדְלְךָ וְנִדַּעְתָּ אֶל עֲצֵי עֵדֶן אֶל אֶרֶץ תַּחְתִּית תּוֹרַד וְשָׁכַבְתָּ אֶל תּוֹךְ עֲרֵלִים אֶל חַלְלֵי חָרֶב הָיוּ פַרְעֹה וְכָל הֲמוֹנוֹ נְאֻם אֲדֹנָי יְהוָה: וַיְהִי בְּעֶשְׂרִים וְשֵׁבַע שָׁנָה בָּרִאשׁוֹן בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ הָיָה דְבַר יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: בֶּן אָדָם שָׂא קִינָה עַל פַּרְעֹה מֶלֶךְ מִצְרַיִם וְאָמַרְתָּ אֵלָיו כְּפִיר גּוֹיִם נִדְמֵיתָה וְאַתָּה כַּתַּנִּים אֲשֶׁר בַּיָּם וַתָּבוֹא בְנְהָרֶיךָ וַתִּדְלַח מַיִם בְּרַגְלֶיךָ וְתַרְפֵּשׂ נְהָרוֹתָם: כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוָה וּרְשַׁתִּי עָלֶיךָ רְשָׁתִי בְּקְהַל עַמִּים רַבִּים וְהַעֲלוּךָ בְּחֶרְמִי: וְנָטַשְׁתִּיךָ אֶל הָאָרֶץ עַל פְּנֵי הַשָּׂדֶה הִשְׁלַכְתִּיךָ וְהוֹשַׁבְתִּי עָלֶיךָ כָּל עוֹפֵי הַשָּׁמַיִם וְהִשְׂבַּעְתִּי מִמְּךָ אֶת כָּל חַיְתוֹ הָאָרֶץ: וְנָתַתִּי אֶת בְּשָׂרְךָ עַל הֶהָרִים וּמָלְאוּ הַגָּאָיוֹת רָמֶיךָ: וְהִשְׁקִיתִי אֶרֶץ זַבְתְּךָ מִן הָרִים אֶל הַגָּיְאוֹת תֵּלַכְנָה נַחֲלֵיכֶם: וְכִסִּיתִי בְּהִכָּבוֹתְךָ אֶת שָׁמַיִם וְקָדַרְתִּי אֶת כּוֹכְבֵיהֶם שֶׁמֶשׁ בֶּעָנָן אֲכַסֶּנָּה וְיָרֵחַ לֹא יָאִיר אוֹרוֹ: כָּל מְאוֹרֵי נְגַהּ אַקְדִּירֵם עָלֶיךָ וְנָתַתִּי חֹשֶׁךְ עַל אַרְצֶךָ נְאֻם אֲדֹנָי יְהוָה: וְהִכְעַסְתִּי עַם רַב בְּהַגְלוֹתִי שִׁבְרְךָ בַּגּוֹיִם אֲרָצוֹת אֲשֶׁר לֹא יָדַעְתָּן: וְנָתַתִּי עוֹד כַּעַסִי בָּם אֲשֶׁר הִרְבּוּ עָלַי כָּל הָעַ

ונשאו אליך בניהם • ענין נהי אבל הוא ערש אחר על דעת המדקדקים ועל דעתי שהיו"ד עי"ן הפעל מומרת בה"א וכבר האריכתי בזה בספר מכלל בחלק הערשים: מי כצור כדומה בתוך הים • יאמרו בקינתם מי היתה כצור במעלה ומי כמוה שהיא דומה בתוך הים ודומה נכרתת וכן שכנה דומה נפשי ויונתן תרגם מי כצור לית דדמי לה בגו ימיא: בגלות • כשהיו יוצאים עזבוניך מימים השבעת עמים רבים מרוב סחורותיך שהיו יוצאות מן הים כלומר ממך שהיית שוכנת בתוך הים השבעת והעשרת רבים: עת נשברת מימים • עת שתהיה נשברת מימים כל סחורתך וכל קהלך נפלו בתוכך כלומר עמך אמר מימים היה עושרך והונך וימים שטפו הכל: כל יושבי האיים • לפי שהיית יושבת אי אמר כל יושבי שאר האיים שמסו: ומלכיהם שערו שער • שיפחדו על עצמם שלא יקרם כמקרך ענין שער ידוע ושזה הוא בס"מך ושי"ן: רעמו פניהם • ענין זעם וכעס בעבור הרעימה: סוחרים • מבואר הוא: ויהי דבר יי' • בן אדם • עד הנה דבר על העיר עתה הוא מדבר על המלך: אל אני • כלומר כמו אל אני שלא יוכל אדם להזיקני ולהרע לי: מושב אלהים ישבתי בלב ימים • כי אני ישבתי במקום חזק כי אני בלב ימי שהימי מקיפי אותי ומי יוכל לגעת בי כמו אלהי שיושב בשמי וכל סוחרי העמי עובדים אותי ומביאים לי מנחה ויונתן תרגם דאמלי אנא יתיבית בגו ימיא: הנה חכם אתה מדניאל • זכר דניאל לפי שנודעה חכמתו בבבל: מדניאל • חסר יו"ד והיא נקראת דנואל בתנועת הצרי ואף על פי שהיה כמו יו"ד ירושלם שנקראת בתנועת החירק והיינה בחוכה יאמר הנה חכם אתה בעיניך מדניאל: כל סתום לא עממך • הדברים הסתומים והנעלמים לא נסתמו ממך עממך ענין סתר וכסוי כמו ארזים לא עתמוהו אלא שהוא עוכר וזה בודד וכן מיכה יועם זהב נסתר זהרו ונכם וכן תרג' יונתן כל רז לא יתכסי מנך: בחכמתך • ואתה חשבת כי בחכמתך ובתבונתך עשית לך חיל כמו שהתגאה מלך אשור שאמר בכח ידי עשיתי ובחכמתי כי נבונותי: עשית • ותע' ענין אסיפה וקבוץ כמו ותעש הארץ עשה לי את החיל הזה חיל נכסי' כמו את החיל הזה: ברוב • מבואר הוא: חילך • בחילך נכסיך או בצבאך וכן תרגם יונתן מסריחך: לכן • על יפי חכמתך • בשוא היו"ד ופי' והריקו חרבותיך על יפי חכמתך דרך משל כלומר שתשחת חכמתך בחרבנך או כמשמעו על הגבא שהרבה ברוב חכמתו: יפעתך • זהרך מן הוסיע מהר פארן יפעה בשקל שמלה: לשחת • ומתה • מין בו מן הארס כי אם המ"ם ועיקרו מתח בשקל שבר קמת ותי"ו למ"ד הפעל כבלעה בדגש תי"ו הנמלא ונכתב בו הנח שאחרי התי"ו: ממותי • פשט כפלם כמבואר עיר מבוקע' וטעם הרבוי אמר תמות מיתות רבות כלומר בדקירו' רבות כמו מיתות החלל שיקדרוהו דקירות רבות עד שימות וכן הטובע לא ימות בבת אחת לפיכך אמר בלב ימים אז פי' ואתה שהיית מתגאה בלב ימים תמות ביד ערלי גוים מיתה משונה בדקירות רבות: האמור תאמר מחללך • כמו מהרגיך והוא מבנין הדגוש ונפל ממנו הדגש ויבא מן חלל חללים: מותי ערלים תמות • שם אמר מן מות מותים כמו מן און אונים וכשמוך מותי וכן ואת עשיר במותיו: ערלים • כתרגומו רשעיא כלומר ערלי לב: ויהי • בן אדם • אתה מותם תכנית • חכנית • משלים התכנות כי כלו שלם בך ותכנית שם בשקל גפרית כי התי"ו שרשית וכן ומדדו את תכנית פי' תוכן כל החכמות והכבוד והעושר וכן פירש מלא חכמה כלי ליופי ויונתן תרגם את דמי למנא דלורתא דמתקן בחכמה ומשכלל בשופריה: בעדן

רש"י

ונשאו אליך בניהם • בנהי שלה: בדומה • כך שם ראשי תבות כענין שנאמר משא דומה וי"ת לית דדמי לה כדומה כדוגמתה: בגלות עזבוניך וגומר • כל זה יקונגו עליך בקינתה: רעמו פנים • זעומי פנים וכן בעבור הרעימה וכן כל תלוי תורעמת: שרקו שובלי"ר בלע"ז כך שורקי' על דבר שחלף והלך לו: מושב אלהי' • עשה לו בחור על הים במנגנון כמין שבעה רקיעים ויושב לו על העליון: הנה חכם אתה מדניאל • דניאל בא נבוכד נצר לעשותו אלוה ולדניאל סגיד ומכתה וניחומין אמר לנסכא ליה ולא קביל עליה ואתה עושה עצמך אלוה: וכל סתום לא עממך • לא עמום ממך קנתורין הם שמקנתרין כלו' שמא חכם אתה כדניאל שנאמר בו כל רז לא אנס לך: עשית לך חיל • קנית לך נכסים: ותעש זהב וכסף • וכנשתא: והריקו חרבותיך • כמשמעו ומדרש אגדה מסכב אסור שנבעל בנשי' שלשה עשו עצמם אלוה ונבעלו בנשים יואש בן אחזיה שנא' ואת כנשים יואש עשו שפוטים וחירם ונבוכד נצר: יפעתך • הופעתך לשון תואר פנים והמדרש דורשו יופי עתך: מחללך • כמו הורגך: תכנית • פינטור"א בלע"ז: אתה מותם תכנית וגומר אתה הוא מלא חכמה לאתוס ולטבוע כל תבנית וצורה: בעדן

מסרה

במעמקי מים ב'וסימ'עת נשברת מימים • באתי במעמקי מים • קהל ב'וסימ' הונך ועזבונך • עת נשברת מימים: גבה ה'בקריאה וסימ' אמר לנגיד צור • גבה לבך ביפיך • ובחזקתו גבה לבו דדברי הימים • ולא כגמול עליו השיב דיחזקיהו דדברי הימים לא גבה לבי ולא רמו עיני • וחד וגבה ירום ונשא וגבה • הנה י' ר"ף בסיפרא וסי' הנה נתתי את פניך • באה הצפירה • הנה לאש נתן לאכלה • הנה בהיותו תמים • הנה כל המשל • הנה זה היה עון סדום • הנה נשיאי ישראל • הנה אשור ארז • הנה חכם אתה • הנה באה ונהיתה נאם יי': כלב ח'וסי' נמסר בירמיה סוף סי' מ"ח: על מלך ט' בקריאה וסי' בימיו עלה פרעה נכה • ויקח אתכם נבוזר אדן דמלכים • ויצא יהויקים מלך יהודה דמלכי' ונשאת המשל הזה • בן אדם שא קינה על • והיה כמלאת שבעים שנה • בעת ההיא בא חנני ויער כחו ולבבו • ובעתי' ההם רבים יעמדו על מלך הנגב:

מנחה גדולה

גבה לבך ותאמר אל אני רואה לומר חשבת שהיית בעל יכולת רב כאל שהוא הסם המורה על היכולת מגזרת יש לאל ידי והיה הנוהה הזה לך לפי שמושב אלקים ישבת בלב ימים ר"ל כי כמו שהאלקים יושב בשמים כן אתה מושב אלקים יכול ישבת בלב ימים ואין הדבר כמו שחשבת כי אתה אדם ולא אלו"ל אדם אשר בעפר ובאדמה יסודו וברגע קטן יסוד העפר אל להאמן כשהיה ולא אל שאין לך יכולת ועל כל זה נתת לבך ומהשבתיך כלב אלקי' היכול על כל אשר הוא באמת סבלות גדול והם חשבת זה מפני חכמתך אמור אם חכם אתה מדניאל וכו' (כהר"ק) לכן אמר הסם על מה שגבהת בחכמתך ותבונתך לא תעניסך דבר כי כמה טועים יש בעולם ואתה כאחד מהם ובני מיי ומזוכי לא בחכמתא תליא מילתא אלא במזלא תליא מילתא אבל יען תתך את לבבך כלב אלקי' על זה אוכיחך ואברכה לנגדך והוא שהביא עליך זרים עריצי גוים שהם כפי דעתי פרס ומדי והריקו חרבותם על יופי חכמתך ר"ל על יופי הנהגותיך בסחורות שהם יבלבלו בכל אחלו יפעתך שהיא זוהרך מלשון הופיע מהר פארן וגם אתה לשחת יורידוך ותמות ממותי חללי"ל כחללים המתים אבל תהיה מיתתך בלב ימים כי תטבע בים ושם תמות ע"כ:

ולע"ד אם יתכנו דברי מהר"יא ז"ל שיהי' פי' נגיד פה על נגיד ומלוה ואינו מלך כי אם כדברי המפרשי' ז"ל שנגיד ומלך גבי צור הכל כיון אחד להם וכבר מצינו דגמתו כמה פעמים כמו לעות אותי נגיד הנאמר בדוד וכן להיות נגיד על עמי ישראל וכמוהו רבים ודוד מלך היה ואב לכולם וימליכו שנית לשלמה בן דוד ויחשבו לה' לנגיד הרי בבירור שם נגיד נאמר ג"כ על המלך ומה גם מה שאמר יען נבה לבך ותאמר אל אני וגו' שאז"ל שעשה חירם מלך צור עצמו אלוה ולא מצינו זה בשי נגיד ומצוה שלא צור וכמו שהביא רש"י ז"ל שלשה עשו עצמו אלוה וכו' • וכן הביא בילקוט יחזקאל ענין ארוך מזה איך בנה שבעה רקיעי' ויחזקאל הורידו משם ע"פה' וא"כ היינו נגיד היינו חירם מלך צור וכבר מצינו שכנה הכתוב המלך בכמה פעמים כמו שהביאו בספר אוהל מועד בערך מלך ע"ש ומיהו הפסר לומר כיון שרלה הסם להוכיחו על גבה לבו והחזיק עצמו אל לא רלה לכנותו בפירוש בשם מלך אלא לנגיד הנאמר ג"כ על ממונה על דבר מה כמו נגיד בית המלך וכדומה וכדי להשפילו אמר לנגיד צור כלומר שאינו כדי לכנות אותו בשם מלך כי כל המבזיה עצמו הקב"ה מספילו ע"כ קורהו נגיד ומשפילו הסא"כ בסמוך אמר הס"י שלא קינה כנהו בשם מלך כדי לגערו ביותר כי כל עוד שהוא מגדיל אותו גערו גדול על הסרת ממנו המשלה הגדולה שהיה לו כי אינו דומה לגדול המבזים לקטן המבזים וע"כ שלא קינה על מלך צור ותקונן עליו איך נפלת מאיגרת רמה לבירה עמיקתא שהיה בך כמה מעלות גדולות הטובים וספונים וכלם נאבדו ממך על גאוותך: והן אמת אם נאמר שזה היה חירם שמלה לשלמה עצים לבנין הבית צריכין אנו לומר שמדרשים אלוקים יש בזה שכבר מצינו לאז"ל שאמרו שהוא היה מ' משלשה עשר שלא טעמו טעם מיתה ואחד מתשעה שנכנסו חיים לגן עדן • וכמדרש אחר אחר שסיפר בהריכות מבנין שבעה רקיעי' שעשה על הים אמר ומה היה סופו הביא הקב"ה עליו נבוכד נאצר ובעל את אמו בפניו והורידו מכסאו והיה חותך בשרו כשתי אצבעות בכל יום ומטבילם בחומץ ומאכילן עד שפת מיתה משונה הרי שמדרשי' אלוקים בדבר ועל פי משמעות הכתובים שנעשה בו כל הייעודים ושפטים הרעים מסכים עם המדרש הנ"ל לך קשה לייסב דבריהמדרש ראשון שאמר שלא טעם טעם מיתה ושנכנס חי לג"ע • ועל כרחך צריכין אנו לומר שזה הוא חירם אחר אלא ברש"י ז"ל פי' שזה הוא חירם שסיים שלמה בבנין הבית

בעדן גן אלהים · כאילו בעדן גם אלהים היית אלא חסרה דכר ותירגי יונתן בסני בעדן גן אלהים · כאילו בעדן גם אלהים היית אלא חסרה דכר ותירגי יונתן בסני
טובין תפנוקין את מתפנק כאילו בעדן גינתא דיי' את שרי עותרא ויקרא מתיהב
בעדן גינתא ויקרא מתיהב סביון תפנוקין את מתפנקא כאילו בעדן גנתא דיי' את שרי וגיותא ויקרה מתיהב
לך כעדן גן כמו בעדן גנן ובי"ת בעדן עימדת במקום סניס לו יהיה סמוך עדן אל
גן וגם על פי שכרוב נסמך גן אל עדן ושני מקומות היו כמו שכתוב ונהר יוצא מעדן
להשקות את הגן: מסיכתך גזרך
והוא כתוב בס"מך כמו הסר
מסיכתו והוא על דרך הפלגה
כאילו גזר ביתו לו נכו לו כרמו
היה מלאכן יקרה ויונתן תירגס
כל מבנין טבן מסדרון על לבושך:
וברקת · כמו וברקת הגזכר
בתירגמא והוא בסני מסקליס:
וזהב · כלל הזהב עם המבנים
היקרות כי הוא המשובח שבמיני
מתכות ומשימין אותו עם המבני
במלאכות הנאות והיקרות וי"ת
מסקען בזהב כלומר כל אלה
המבני מסבני בזהב על לבושך:
מלאכת תפך ונקביך · תפיך
כמו בתפי' ובמחולות ונקביך הם
כלי הנגון העשוי' נקבים נקבים:
בך · כלומר בביתך תיותליס
שמן כמותם: ביום הבריתך
כוננו · כאילו ביום שבראת
כוננו אלה הכלים לך כוננו
מבנין שלא נזכר שם פועלו
והוא מנתי הע"ן ויונתן תירגס
כל תילין עבידת תקונך וגו': את
כרוב ממשח הסוכך · דמה
אותו לכרוב לרוב מעלתו ·
ממשח · ענין גדולה כמו אל
תגעו במשיחי: הסוכך · לפי
שב' בכרובים סוככים בכנפיהם
ודמה אותו לכרוב המר עליו גם
כן הסוכך כלומר סוכך על עמו
וממשח שם תואר וזה על פי
שהוא פתח שלא בסמיכות הנה
כמוהו ומקסס חלק ולשונו
מרמס ויהי המלבר ורבי יונה
פירש כי סוכך שם השמן הטוב
שמושחין בו המלכים מן יסוך
לה שכתי ויהיה ממשח תואר
שמיך: ונתתיך אני נתתיך בזאת
הגדולה ואתה לא ידעתני
והתגאית על עמי: בהר קדש
אלהים היית · אמר כנגד מלך
צור לא כנגד זה שהיה היום
מלך כאילו אמר מלך צור כבר
היה טוב והיה בהר הקדש כי
חירם מלך צור היה בירושלים
ושלח לשלמה החלך עצים לבנות
בית המקדש הכל כמו שכתוב
במלכים: בתוך אבני אש שהיו
ישראל קרוי אבני אש שהיו
עם קדוש · והדוני אני ז"ל פי' הפסוק בלשון תמיה ופי' בתוך אבני אש נופיה רוחניי' של אש עליונים ופי' בו עוד פי' אחר עוד חשבת בלבך שאתה כרוב כי אתה התהלכת
בתוך אבני יקרות אבני אקדח מלאות אש שהיו מוליכים לפניך במקום גרות להאיר בלילה: תמים אתה · מיום הבראך · מיום עמדת על דעתך וכן רכבת עלי מעודך
מעוד ברכבת: עד נמצא עולת' בך · שהתגאות על עם יי' ושמחת בחורבנה: ברוב רכלתך מלו תוכך חמס · ועוד כי ברוב הסחורה שהיתה בעירך היו סוחריך עושים
חמס לסחורי המקומות האחרים ואמרת כי מרוב שגודעת העיר בסחורה לא ימנעו בעבור זה לבא: מלו · כמו מלאו ובא בדרך בעלי הה"א: תוכך · תוך עירך: ותחטא·
את החטאת בתה שסחרת על חורבן ארץ ישראל בחמס שעשו בעירך לפי שהיה כח בידך למנוע ולא מנעת: ואחלך מהר אלהים ואבדך · הוי"ן קמוצין כי הענין
לעבר והוא במקום עתיד כדרך הנבואות: ואבדך · מבנין הדגוש ומשפטו ואאבדך ובנפול חלף פ"א הפעל להקל הקריאה מפני פגישת שני האלפ"ין היטלה הנועתה על
אל"ף האי"ן אמר ואחלך מהר אלהים ואבדך חזרה זו הטובה שהיה למלך צור בהר אלהים היית אחלך מאותו מקום קדוש שלא חזכר שם
אלא לאלה ולקללה וכפל הענין במלות שונות ואמר ואבדך כרוב הסוכך מתוך אבני אש ר"ל אתה כרוב הסוכך ואבד אותך כלומר שמך וזכרך אאבד מתוך הנשי קדש שהם
ישראל הנמשלים לאבני אש: גבה לבך · שחת · דינו שחת: על יפעתך · שגבה לבך בה ובזה שחת חכמתך כי החכ' לא יגבה לבו בטיב העולם הזה: יפעתך פירשנוהו:
לראות בך · כמו לראות בך כלומר לראות בך הפך מה שהייתה ואבדת ברוב גאות לבך ולתמוה עליך וכן ת"י להסתכלא בך ויש מפרשים לראות ענין בזיון וכן והמה יביטו ירא
לראות בך · כמו לראות בך כלומר לראות מעניכם ומלת לראות מקור שלם מן הקל בהמורת למ"ד הפעל ביו"ו נראה ומשקלו לאהבה את יי' אלהיך: מרוב עונך בעול רכלתך·
בי את כל גבוה ירמה ואין נריך להוליאם מעניכם ומלת לראות מקור שלם מן הקל בהמורת למ"ד הפעל ביו"ו נראה ומשקלו לאהבה את יי' אלהיך: מרוב עונך בעול רכלתך·
בעול סחרך מן עול ולא בא בדרך חברו במשקלו: חללת מקדשך · חרמיזך כמו מקדש הוא אחר החמס והעול שעשית גרמו לך לחלל ולהחריב את מקדשך: והוציא
אש מתוכך היא אכלתך · האש היא משל לענין ולפי שאמר אכלתך אמר ואתנך לאפר על דרך משל כי הנאכל באש שב לאפר ובאמרו כל הענין בלשון עבר כמו השלכתיך
נתתיך והוציא ואתנך כלם עבר בחקוק עתיד כמו שהוא מנהג המקרא ובדברי הנבואות ברוב: כל יודעיך · שממו · כמו תמהו: בלהות · פירשנוהו: ויהי · בן אדם ·
מבואר הוא: ואמרת אמר הנני עליך ואמר בה כן מנהג המקרא ובדברי הנבואות ברוב לדבר לנוכח ושלא לנוכח כאחד: ושלחתי

בסני טוב ותפנוקין את מתפנק כאילו
בעדן גינתא דיי את שרי עותרא
גיותא ויקרא מתיהב לך כל אבנין
טבין מסדרן על לבושך סמקן ירקן
וכבהלום כרום יקא ובורלא
ופנתירין שבזיז אזמרגדין וברקן
משקען כרהב כל איליין עיבידת
תיקונך בכן ראים ליבך ברם לא
איסתכלת בפגרך דאיתעביד חללין
ונקבין דאינון צורכך דלא אפשר לך
דהתקיים בלא בהון מיומא
דאיתברית עמך מתקנין: את מלך
מרבא למלכו והבית לך רבותא
ואת על טור קודשא דיי בסרתא
ובעמא קדישא סברתא למישלט:
שלים את באורחך מיומא
דאיתברית עד דאשתכח שקר
ביך: בסגיאות סחורתך אתמליאו
אוצרך חטוף וחבתא ואפסינך על
על דבסרתא על טור קודשא דיי
ואבדינך מלכא דרבתנא על די
סברתא למישלט בעמא קדישא:
ראים לך בתוקפך אתחבלת
בחוכמתך על זיו אימתך על ארעא
רטשיתך אזהרא למלכיא יהביתך
לאסתכלא בך: מסגי חובך בשקר
סחורתך אפיסתא מקדשך ואיתי
עממיא דתקיפין מן כאשתא מחובי זדונך אינון ישיצונך ואתנינך כקטם על ארעא
לעיני כל חזך: כל דידעך בעממיא צריאו עלך כדלא הוית אתנן וכן תהי עד
עלמא: והוה פתגם נבואה מן קדם יי עמי למימר: בר אדם קביל נבואה על צידון
ואתנבי עלה: והימר כדנן אמר יי אלהים הא אנא שלח רוגזי עלך צידון ואתיקר
בגויך וידעון ארי אנא יי כד אעביד ביך פורענית דינין ואיתקדש בה: ואשלח

בעדן גן אלהים היית כל אבן יקרה
מסכתך אדם פטדה וירהלם תרשיש
שהם ויישפה סגיר נפך וברקת וזהב
מלאכת תפיך ונקביך בך ביום
הבראך כוננו: את כרוב ממשח
הסוכך ונתתיך בהר קדש אלהים
היית בתוך אבני אש התהלכת:
תמים אתה בדרכיך מיום הבראך
עד נמצא עולתה בך: ברב רכלתך
מלו תוכך חמס ותחטא ואחלך
מהר אלהים ואבדך כרוב הסוכך
מתוך אבני אש: גבה לבך ביפיך
שחת חכמתך על יפעתך על ארץ
השלכתיך לפני מלכים נתתיך
לראות בך: מרב עונך בעול
רכלתך חללת מקדשיך והוצא אש מתוכך היא אכלתך ואתנך לאפר על הארץ לעיני כל רואיך:
כל יודעיך בעמים שממו עליך בלהות היית ואינך עד עולם:
ויהי דבר יהוה אלי לאמר:
בן אדם שים פניך אל צידון והנבא
עליה: ואמרת כה אמר אדני יהוה
הנני עליך צידון ונכבדתי בתוכך
וידעו כי אני יהוה בעשותי בה
שפטים ונקדשתי בה:

ושלחתי

את ג' לזכר וסימן ואם ככה את עשה לי · ואת תדבר אלינו · את כרוב ממשח: יפעתיך ב' וסימן' וחללו את
יפעתך · הכמתך על יפעתך ואוצא אש מתוכך הד מן מלין מיחדין דחסרים יו"ד בליש' ציאה וסי' מוצאי
דבת הארץ · והוצא עליה שם רע · ותעלה ותצא מרכבה דמלכים ויוצאו את מצבות · ביום הוצאי אתכם ·
ביום הוצאי דלקרוא דרור · להוצאתו אל רבית דירמיה · ואוצא אש מתוכך דיחזקאל · ותעלומה יוצא
איר · ומלכם יוצאו מלין · ומוצא רבה הוא כסיל:

מנחה גדולה

הכית · ובדומה לומר שזה היה הבן לו בן הבן של חירם הראשון שהיה בימי שלמה ושלחתו חירם
הראשון לא עשה עשה תיתה וכנגם מי בג"ע ומעלה הכתוב על ביתיהם ג"כ כאלו הם סייעו
בבנין ג"כ ולפשר שכבר היו גולדים בימי שלמה והיה מסייעין בענין כתיבת העצים ואמרי דברי
ואלו לא חטא חירם זה היה לו זכות גדול עי"כ ועי"כ זכה לעושר עצום כמוזכר בכתוב אלא
שנבה לבו ע"י עשרו עד שנעקר עי"כ מן העולם · כי אם היה זה חירם הראשון שהיה בימי
שלמה קשה לומר שהאריך ימים כ"כ מימי שלמה עד עכשיו יותר מארבע מאות שנה · ולפ"ע:
בן אם קינה על מלך צור וגו' · מהר"ם ז"ל אזל לשיטתי' שזה מלך צור אינו נגיד צור
הנזכר למעלה וכתב ז"ל אחרי שניגה על הנגיד בא לנבא על מלך צור ונשא עליו קינה
באותו לאתה חותם חכמת מלא חכמה וכליל יופי ר"ל אתה חיש אחתי שלא ימצא בך כזב ושקר
ולכן דמה אותו לאבנית החותם שבו יחתמו הדברים לקיומם ואתה ג"כ מלה חכמה וג"כ כליל
יופי יפה תואר ויפה מראה ולא אמר עליו שנבה לבו ולא שדת' עצמו אלקים כאשר אמר על הנגיד
בשבעתו ע"כ וכבר הקיתו אותו בראיה ברורה שאינו כן אלא שלמעלה אמר הנשי' שינבא על
מפלתת של צור על רוע מעלליה ואח"כ אמר שא קינה על מלך צור ונגיד ומלך אחת הוא · וכמו
בן מלינו גבי מצרים שמתחלה ניבא עליה את כל אשר נגזר עליהם ואח"כ אמר הנשי' שא קינה
הכית · ובדומה לומר שזה היה הבן לו בן הבן של חירם הראשון שהיה בימי שלמה ושלחתו חירם
הראשון לא עשה עשה תיתה וכנגם מי בג"ע ומעלה הכתוב על ביתיהם ג"כ כאלו הם סייעו
בבנין ג"כ ולפשר שכבר היו גולדים בימי שלמה והיה מסייעין בענין כתיבת העצים ואמרי דברי
ואלו לא חטא חירם זה היה לו זכות גדול עי"כ ועי"כ זכה לעושר עצום כמוזכר בכתוב אלא
שנבה לבו ע"י עשרו עד שנעקר עי"כ מן העולם · כי אם היה זה חירם הראשון שהיה בימי
שלמה קשה לומר שהאריך ימים כ"כ מימי שלמה עד עכשיו יותר מארבע מאות שנה · ולפ"ע:
אם קינה לומר שהאריך ימים כ"כ מימי שלמה עד עכשיו יותר מארבע מאות שנה · ולפ"ע:
בן אם קינה על מלך צור וגו' · מהר"ם ז"ל אזל לשיטתי' שזה מלך צור אינו נגיד צור
הנזכר למעלה וכתב ז"ל אחרי שניגה על הנגיד בא לנבא על מלך צור ונשא עליו קינה
באותו לאתה חותם חכמת מלא חכמה וכליל יופי ר"ל אתה חיש אחתי שלא ימצא בך כזב ושקר
ולכן דמה אותו לאבנית החותם שבו יחתמו הדברים לקיומם ואתה ג"כ מלה חכמה וג"כ כליל
יופי יפה תואר ויפה מראה ולא אמר עליו שנבה לבו ולא שדת' עצמו אלקים כאשר אמר על הנגיד
בשבעתו ע"כ וכבר הקיתו אותו בראיה ברורה שאינו כן אלא שלמעלה אמר הנשי' שינבא על
מפלתת של צור על רוע מעלליה ואח"כ אמר שא קינה על מלך צור ונגיד ומלך אחת הוא · וכמו
בן מלינו גבי מצרים שמתחלה ניבא עליה את כל אשר נגזר עליהם ואח"כ אמר הנשי' שא קינה

רשי

וְשִׁלַּחְתִּי־בָהּ הַדֶּבֶר וָדָם בְּחוּצוֹתֶיהָ
וְנִפְלַל חָלָל בְּתוֹכָהּ בְּחֶרֶב עָלֶיהָ
מִסָּבִיב וְיָדְעוּ כִּי־אֲנִי יְהוָה׃ וְלֹא־
יִהְיֶה עוֹד לְבֵית יִשְׂרָאֵל סִרְוֹן מַמְאִיר
וְקוֹץ מַכְאֵב מִכָּל סְבִיבוֹתָם הַשָּׂאטִים
אוֹתָם וְיָדְעוּ כִּי אֲנִי אֲדֹנָי יְהוָה׃
כֹּה־אָמַר אֲדֹנָי יְהוָה
בְּקַבְּצִי אֶת־בֵּית יִשְׂרָאֵל מִן־הָעַמִּים
אֲשֶׁר נָפֹצוּ בָם וְנִקְדַּשְׁתִּי בָם לְעֵינֵי
הַגּוֹיִם וְיָשְׁבוּ עַל־אַדְמָתָם אֲשֶׁר
נָתַתִּי לְעַבְדִּי לְיַעֲקֹב׃ וְיָשְׁבוּ עָלֶיהָ
לָבֶטַח וְבָנוּ בָתִּים וְנָטְעוּ כְרָמִים
וְיָשְׁבוּ לָבֶטַח בְּעַשׂוֹתִי שְׁפָטִים בְּכָל
הַשָּׂאטִים אֹתָם מִסְּבִיבוֹתָם וְיָדְעוּ כִּי
אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם׃
בַּשְּׁנָה הָעֲשִׂרִית בְּעַשְׂרִי בְּשִׁנִּים
עָשָׂר לַחֹדֶשׁ הָיָה דְבַר־יְהוָה אֵלַי
לֵאמֹר׃ בֶּן־אָדָם שִׂים פָּנֶיךָ עַל־
פַּרְעֹה מֶלֶךְ מִצְרַיִם וְהִנָּבֵא עָלָיו וְעַל־
מִצְרַיִם כֻּלָּהּ׃ דַּבֵּר וְאָמַרְתָּ כֹּה־
אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה הִנְנִי עָלֶיךָ פַּרְעֹה
מֶלֶךְ־מִצְרַיִם הַתַּנִּים הַגָّדוֹל הָרֹבֵץ
בְּתוֹךְ יְאֹרָיו אֲשֶׁר אָמַר לִי יְאֹרִי וַאֲנִי
עֲשִׂיתִנִי׃ וְנָתַתִּי חַחִים בִּלְחָיֶיךָ
וְהִדְבַּקְתִּי דְגַת־יְאֹרֶיךָ בְּקַשְׂקַשְׂתֶּיךָ
וְהַעֲלִיתִיךָ מִתּוֹךְ יְאֹרֶיךָ וְאֵת כָּל־
דְּגַת יְאֹרֶיךָ בְּקַשְׂקַשְׂתֶּיךָ תִּדְבָּק׃
וּנְטַשְׁתִּיךָ הַמִּדְבָּרָה אוֹתְךָ וְאֵת כָּל־
דְּגַת יְאֹרֶיךָ עַל־פְּנֵי הַשָּׂדֶה תִּפּוֹל לֹא
תֵאָסֵף וְלֹא תִקָּבֵץ לְחַיַּת הָאָרֶץ וּלְעוֹף
הַשָּׁמַיִם נְתַתִּיךָ לְאָכְלָה׃ וְיָדְעוּ
כָל־יֹשְׁבֵי מִצְרַיִם כִּי אֲנִי יְהוָה יַעַן
הָיוֹתָם מִשְׁעֶנֶת קָנֶה לְבֵית יִשְׂרָאֵל׃
בְּתָפְשָׂם

וַאֲשַׁלַּח בָּהּ מוֹתָא וְקָטְלָא בְּשׁוּקָהָא
כַּד יִתְרְמוּן קְטִילִין בְּגַוָּהּ בְּאִתְיְאוּתִי
עֲלָהּ דְּקַטְלִין בְּחַרְבָּא מִסְּחוֹר סְחוֹר
וְיִדְעוּן אֲרֵי אֲנָא יְיָ׃ וְלָא יְהֵי עוֹד
לְבֵית יִשְׂרָאֵל מַלְכָּא מַבְאִישׁ וְשִׁלְטוֹן
מְעִיק מִכֹּל סְחַרְנֵיהוֹן דְּבָזִזִין יַתְהוֹן
וְיִדְעוּן אֲרֵי אֲנָא יְיָ אֱלָהִים׃ כְּדֵנָן
אָמַר יְיָ אֱלָהִים כַּד אֲכַנֵּיש יַת בֵּית
יִשְׂרָאֵל מִבֵּינֵי עַמְמַיָּא דְּאִתְבַּדְּרוּ
לְתַמָּן וְאִתְקַדַּשׁ בְּהוֹן לְעֵינֵי עַמְמַיָּא
וַיִתְּוּבוּן עַל אַרְעָהוֹן דִּיהַבִית לְעַבְדִּי
לְיַעֲקֹב׃ וַיִתְּוּבוּן עֲלָהּ לְרוּחֲצָן וּבְנוּן
בָּתִּין וְיִצְּבוּן כַּרְמִין וַיִתְּבוּן לְרוּחֲצָן כַּד
אַעְבִּיד פּוּרְעָנוּת דִּינִין מִכֹּל דְּבָזִזִין
יַתְהוֹן מִסְּחַרְנֵיהוֹן וְיִדְעוּן אֲרֵי אֲנָא יְיָ
אֱלָהֵהוֹן׃ בְּשַׁתָּא עֲשִׂירְיָתָא
בַּעֲשִׂרְיָאָה בְּתְרֵי עַסַר לְיַרְחָא הֲוָה
פִּתְגָם נְבוּאָה מִן קֳדָם יְיָ עִמִּי לְמֵימָר׃
בַּר אָדָם קַבֵּיל נְבוּאָה עַל פַּרְעֹה
מַלְכָּא דְּמִצְרַיִם וְאִתְנַבֵּי עַלְוֹהִי וְעַל
כְּוָתָא כֻּלְּהוֹן׃ אִתְנַבֵּי וְתֵימַר כְּדֵנָן
אָמַר יְיָ אֱלָהִים הָא אֲנָא שָׁלַח רוּגְזִי
עָלָךְ פַּרְעֹה מַלְכָּא דְּמִצְרַיִם דְּאַתְּ
דָּמֵי לְתַנִּינָא רַבָּא דִּישְׁרֵי בְּגוֹ
נַהֲרָוָתֵיהּ דִּי אָמַר דִּילִי מַלְכוּתָא
וַאֲנָא כְּבִישִׁית׃ וְאֶתֵּן שִׁירִין בְּלֶחְיָךְ
וְאַקְטוֹל שִׁלְטוֹנֵי תוּקְפָּךְ עִם גִּבְרָךְ
וַאֲבַטֵּל יָתָךְ מִמַّלְכוּתָךְ וְיַת כָּל שִׁלְטוֹנֵי
תוּקְפָּךְ עִם גִּבְרָךְ יִתְקַטְּלוּן׃
וַאֲרַטֵּשׁ יָתָךְ לְמַדְבְּרָא יָתָךְ וְיַת כָּל
שִׁלְטוֹנֵי תוּקְפָּךְ עַל אַפֵּי חַקְלָא
תִּתְרְמֵי נְבִילְתָּךְ לָא תִתְכַּנֵּיש וְלָא
תִתְקַבַּר לְחַיַּת אַרְעָא וּלְעוֹפָא
דִּשְׁמַיָּא מְסַרִיתָךְ לְאִשְׁתֵּיצָאָה׃
וְיִדְעוּן כָּל יָתְבֵי מִצְרַיִם אֲרֵי אֲנָא יְיָ חֲלַף דַּהֲוָו סְמָךְ קָנְיָא רַע לְבֵית יִשְׂרָאֵל׃
כָּא תְּכַנִּיתְהוֹן

זנפלל חלל בתוכה בחרב עליה מסביב · על חסר ירמו החרב מסביב בחוץ יפללו יושבי העיר ויהיו בטוחים להיות חללים בתוכו׳ ונפלל כמו לא פללתי לא סברית וכמו ואויביכו פלילים ידונו עלמס להיות חללי׳ בתוכה: ולא יהיה עוד לבית ישראל וגו׳ · לפי שניבא על עמון ומואב ופלשתים וצדון וצור ואדום שהם שכיני ארץ ישראל שיחרבו ותחר שיאבדו כלם לא יהיה סלון וקוץ לישראל בכל סביבות שיכאיבם ושרע להם: סלון · מין קטשוניס וחוחים הוא: ממאיר · כמו לרעת ממארת פוכיי״ט בלע״ז: השאטים אותם · הבוזזי׳ אותם: לעבדי ליעקב · כמו שניתנה ליעקב בלא מצרים ופרלת ימה וקדמה צפונה ונגבה: בשנה העשירית בעשירי בשני׳ עשר לחדש היה דבר יי׳ אלי לאמר · התנים הגדול · לפי שכל גדולתה של מצרים וכל שובע שבה על ידי יאורי׳ נילוס הוא לפיכך הנביא מושל את מלכה לתנין ואת עמה לדגת יאור: לי יאורי · איני צריך לעליונים כי יש לי יאור מספיק כל צרכי: ואני עשיתני · בגבורתי ובחכמתי הגדלתי גדולתי וממשלתי: חחים · כמין סבעו׳ ברזל איי״נס בלע״ז: דגת יאוריך בקשקשותיך · מיצעי שי״קארדים בלע״ז כלומ׳ אחן בלב כל גבוריך לנאת עיוך למלחמה ויפלו כלם: ונטשתיך המדברה · אותי׳ נדריטווי בלע״ז זו היא אובדן של דגים כיון שנטשו על פני היבשה מתי׳: מסעת קנה · כמה פעמים סמכו עליה׳ בימי סנחריב ובימי נבוכד נצר ולא הועיל להם כקנ׳ זה שהוא רך ואינו סומך את הנשען עליו: בתופשם

וקוץ ג׳ וסימ׳ וקוץ ודרדר תצמיח · סלון ממאיה וקוץ מכאיב · וקוץ הוליד את ענוב: כח אמרה׳ בטע׳ בספרא וסימ׳ בקבצי את בית ישראל · כל בן נכר · בראשון באחד · שער החצר הפנימית: בעשרי ד׳ חס׳ בליש׳ וסימ׳ בשנה רתשיעית לצדקיהו · לשכניהו העשרי · בשנה העשירית בעשרי דפרעה דסי׳ · בעשרי׳ בחמשה לחדש לגלותינו בא אלי דפליט · וכל רבוי מניין מלאים במ״א והמה בשלשים איש: אמר לי ה׳ דסמיכי בקריא׳ וסי׳ נמסר בסדר ויקרא אליו יי׳: המדברה י״ב וסי׳ נמסר בסדר אחרי מות: אוהך י״ז מ״ל וסי׳ במסר׳ רבת׳:

והוא משל על עם מצרים שריס ופרעים וגבוריס ולבת העם כלם יסופו: וגטשתיך המדברה · אמר המדברה לענין משל כי הדגי׳ לא יקיו במדבר כן המצרים יאמרו במדבר על פני השדה בלחם עם הכשדי׳ ולא יאספו לקבורה ויהיו לאכלה לחית השדה ולעוף השמים ותירג׳ יונתן ולא יתקבר ר״ל ולא תתקבץ לקבורה: וידעו כל יושבי מצרים · יען היותם משענת קנה לבית ישראל כי היו מבטיחים את ישראל להגילם מיד הכשדים ולא יכלו והנה היו להם משענת רצה כי מיגו חזק ואינו משענת אלא לפי שעה מעט כי קרוב הוא להשבר כל שכן כשהוא רצוץ וכן תירגם יונתן סמך קניא רעיעי וכן בחסרון החולה כמאר יהיו ר״ל כל ר׳ נבן יכן יש בעדרו זכר ר״ל זכר תמיה כי מצרים לא היו לישראל משענת ועזר אלא מעט כמו שאומר בספר ירמיהו וחיל פרעה יצא ממצרים וישמעו הכשדים הגרים על ירושלים היה שמעם ויעגו מעל ירושלם ואמר להם הנביא הנה חיל פרעה היוצא לכם לעזרה שב לארצו מצרים ושבו הכשדים ונלחמו על העיר הזאת ולכדוה ושרפוה באש והנה הם לא שמכום אלא הרעו להם כי הפני בטחונם מרדו במלך בבל והנה זהו דמיון משענת קנה וזהו ובקעה להם כל כתף וכן אמר רבשקה הנה בטחת על משענת קנה הרצון הזה על מצרים אשר יסמוך איש עליו ובא בכפו ונקבה לא די שלא שמכו אלא שנקבה כפו שהיתה תופשת בו:

בתופשם

מנחה גדולה

אלא כשברה לאותות העמים נשבה אלי אמלאה המרבה בזה גלה דעתו שהוא תוהה על הראשונה במה שהי׳ מסייע ידי המלך שלמה בבניתו הבית וז״ש מרב עוכך בגול רכלתך הללת מקדשך ע״י שהרבית לחטוא להיות תוהה על הראשונות מה שעשית טובה לבנין בית ה׳ ע״י פול רכלתך שהיית רוצה שיבוא אליך כל ארצי הים עם סחורתם כאשר בא עד עתה לירושלים ואמרת אמלאה ע״י ירושלים החרבה בזה חללת מקדשך חללך שהי׳ לך במקדש ואש אוכלה מתוכך ע״י שסמחת על שריפת ירושלים ובית ה׳ גם אתה אוכלה אש מתוכך היא אכלתך וגו׳ · ורש״י ז״ל מביא מדרש אגדה (והוא ב״כ דף עה) בך נשתכלתי ובראתי תופים ונקבי׳ באדם הראשון ל״א בך נשתכלתי וקנסתי מיתה על אדם הראשון · ופירש רשב״ם ז״ל בך נשתכלתי עולתי שאתה עתיד לפרוד בי ולעשות עצמך אלוה בראתי באדם נקבים שמוציאין רעי · הוף אלול הוא וגם מנוקב ביום הבראך כונני ביום שנתתי את לבי שתהא נברא בו ביום כיונני הנקבים באדם וקנסתי לו מיתה והיינו תופיך הקבר שהוא אלול כמו תוף אכ״ל: ולע״ד הטעם דפליגי בהני תרי מילתא מר סבר נקבים בראו ומר סבר מיתה קנס עליו · דמכח אלו שתים נשתר שעותא דחירם שאמר שלף הוא אלוה שם לו ג״כ שבעה רקיעים וכשם שהקב״ה יושב ברקיע שביעי אף הוא ישב עצמו ברקיע שביעי שעשה על הים וז״ש מושב אלהי׳ ישבתי שנם אני כאלהי׳ וע״כ נזר ה׳ נקבי׳ ומיתה באדם דמכח הני תרתי מוכח שאין אלוה אלא אחד · והוא מה דאי׳ בסנהדרין (דף לט) א״ל האי המגושא לאמיתר מפלגך לאילני דהורמיז מפלגך לאתתי דאהורמיז א״ל א״כ היכי מצבת ליה אהורמיז לאבורי מיא באראעא הרי ע״י שיש נקבים באדם לעשות צרכיו מוכח שאין אלוה אלא אחד וזה שאמר בך נשתכלתי ובראתי נקבים באדם שמוכרח לעשות צרכיו ושמא

מינה שה׳ אחד דאל״כ איך שביק ליה חד לחברים לאבורי מיא באראע׳ · ולמ״ד מיתה קנס עליו היא מ״ש הגמרא שם דא״ל קיסר לר״ג כתיב ויברא ויצר מי שברא זה א״ל ברא זה א״ל ובשעת מיתה איך נתפייסו הרי שהמיתה ג״כ הוכחה שאין אלוה אלא אחד · וז״ש מלאכת תפיך ונקביך בך וגו׳ כי ע״י אלו שתים מוכח שאין אלוה אלא אחד ואתה בדאי:

כה אמר ה׳ בקבצי את בית ישראל וגו׳ בעל כלי המדה ז״ל אמר כי להיות שנתברבו בגויים וילמדו מעשיהם שהללו עובדי ע״ז והללו עובדי ע״ז · הללו מגדלי בלורית והללו גם כן וכו׳ ואל זה כיוון באומר בקבצי את בית ישראל מן העמים אשר נפוצו שם שם דייקא ולא כתיב בארצם או בקבצי את בית ישראל מן העמים אשר נפוצו שם אלא מן העמים אשר נפוצו שם · שם מורה על התערבם ביניהם ודומים אליהם בעבודת ע״ז ובלורית ונקדשתי וכו׳ · אשר לעומת זה כדי להסיר מהוכם מוטה ותרעוכו׳ רשע הוכרחתי להביאם והושיבם על אדמתם בטח עליה׳ וכדי שלא יבטחו עוד בע״ז ולא יעובו לכסלה הוכרחתי להחריב גוים שסמדו שמו פנותם כדי שיראלו ירא׳ גדולה ויבטחו בי זהו שאמר ויבנו לבטח בעשותי שפטים בכל השלטים אותם רוצה שלא יפחדו כן תדבקם רעה ולכך הוכרחו לבטוח בי ולדבק אלי והיינו יתור ויבנו לבטח בעשותי וגו׳ שכבר נאמר בתחלת הפסוק ויבנו לבטח עליה אלא ודאי כדפרישית שכוונת ויבנו עליה מורה על ההשקט ובטחה אמנם ויבנו לבטח בעשותי שפטים וכו׳ הוא בהפך שמהיות להם לב רגז כן תדבקם הרעה ומתו יוכרחו לבטח בטח בקונם שיגילם מהרעות המתרגשת ועם שהמלות מתרומות במבטא הם מתחלפות בכוונה כאמר והיינו דמסיים וידעו כי אני ה׳ אלהיהם בהתגלות

בְּאִיתְכַּנְיוּתְהוֹן כָּךְ בְּיַד מֶלֶךְ תַּקִּיף
הִתְמְסַר וְיֵיבַר בֵּית רוּחֲצָנִיד־הוֹן
וּבְאִיסְתְּמָכוּתְהוֹן עֲלָךְ תִּתְבַּר וְלָא
תְּהֵי לְהוֹן לְבֵית סוּמְכָוּן: בְּכֵן
כְּדְנַן אָמַר יְיָ אֱלָהִים הָא אֲנָא מַיְתִי
עֲלָךְ דְּקַטְלִין בְּחַרְבָּא וְאֵישֵׁיצִי מִנָּךְ
אֲנָשָׁא וּבְעִירָא: וּתְהֵי אַרְעָא דְּמִצְרַיִם
לְאִישְׁתְּמָמוּ וְחוּרְבָא וְיִדְעוּן אֲרֵי אֲנָא
יְיָ חֲלַף דַּאֲמַר מַלְכוּתָא דִּילִי וַאֲנָא
כַּבְּשִׁית: בְּכֵן הָא אֲנָא שְׁלַח רוּנְזִי
עֲלָךְ וְעַל מַלְכוּתָךְ וְאִתֵּן יַת אַרְעָא
דְּמִצְרַיִם לְחוּרְב צְרוּ וְאִישְׁתְּמָמוּ
מִמִּגְדַּל סְוֵנֵה וְעַד תְּחוּם כּוּשׁ: לָא
תְּעִיבַר בָּהּ רִגְלָא אֲנָשָׁא וְרִגְלָא דְּ
בְעִירָא לָא תְּעִיבַר בָּהּ וְלָא תִתְיַתֵּב
אַרְבְּעִין שְׁנִין: וְאֶתֵּן יַת אַרְעָא
דְּמִצְרַיִם לְצָדוּ בְגוֹ מְדִינָן צַדְיָן
וְקִירְוָהָא בְּגוֹ קִירְוִין דַּהֲוָאָה חָרְבָן
הַוְיָן לְצָדוּ אַרְבְּעִין שְׁנִין וַאֲגַלֵּי יַת
מִצְרָאֵי לְבֵינֵי עַמְמַיָּא וְאֶבְדְּרִנּוּן
בְּמְדִינָתָא: אֲרֵי כְּדְנַן אָמַר יְיָ
אֱלָהִים מִסּוֹף אַרְבְּעִין שְׁנִין אֲכַנֵּיש
יַת מִצְרָאֵי מִבֵּינֵי עַמְמַיָּא דְּאִיתְבַּדְּרוּ
לְתַמָּן: וְאָתִיב יַת גְּלוּת מִצְרַיִם
וְאָתִיב יַתְהוֹן לְאַרְעָא פַתְרוֹס עַל
אַרְעָא תּוֹתָבוּתְהוֹן וִיהוֹן תַּמָּן מַלְכוּ
חַלְשָׁא: מִן מַלְכֻתָא תְּהֵי חַלְשָׁא
וְלָא תִתְרַבְרַב עוֹד עַל עַמְמַיָּא
וְאַזְעִירִנּוּן בְּדִיל דְּלָא יִפְלְחוּן
בְּעַמְמַיָּא: וְלָא יְהוֹן עוֹד לְבֵית
יִשְׂרָאֵל לְאִתְרַחֲצָא עֲלֵיהוֹן לְאַרְכָּרָא
חוֹבִין בְּאַפְנֵי אוֹתְהוֹן בַּתְרֵיהוֹן וְיִדְעוּן
אֲרֵי אֲנָא יְיָ אֱלָהִים: וַהֲוָה בְּעֶשְׂרִין
וּשְׁבַע שְׁנִין בְּקַדְמָאָה בְּחַד לְיַרְחָא
הֲוָה פִּתְגָם נְבוּאָה מִן קֳדָם יְיָ עִמִּי
לְמֵימָר: בַּר אָדָם נְבוּכַד רְאֻצַּר
מַלְכָּא דְבָבֶל אַפְלַחְתִּ מַשְׁרְיָתֵיהּ
פּוּלְחָן רַב עַל צוֹר כָּל סְעַר רֵישׁ נְתַר
וְכָל כְּתַף אִיתְמְרַט וַאֲגַר לָא הֲוָה לֵיהּ
וּלְמַשְׁרְיָתֵיהּ מִצּוֹר עַל פּוּלְחָנָא דְּאַפְלַח עֲלָהּ:

בְּרַ֣תְפְּשָׁ֗ם בְּךָ֙ בַּכַּ֔ף תִּרּ֖וֹץ וּבָקַ֣עְתָּ
לָהֶ֑ם כָּל־כָּתֵ֖ף וּבְהִשָּׁעֲנָ֣ם עָלֶ֗יךָ
תִּשָּׁבֵ֔ר וְהֶעֱמַדְתָּ֥ לָהֶ֖ם כָּל־מָתְנָֽיִם׃
לָכֵ֕ן כֹּ֥ה אָמַ֖ר אֲדֹנָ֣י יְהוִ֑ה
הִנְנִ֤י מֵבִ֙יא֙ עָלֶ֣יךָ חָ֔רֶב וְהִכְרַתִּ֥י מִמְּךָ֖
אָדָ֥ם וּבְהֵמָֽה׃ וְהָיְתָ֥ה אֶרֶץ־מִצְרַ֖יִם
לִשְׁמָמָ֣ה וְחָרְבָּ֑ה וְיָדְעוּ֙ כִּֽי־אֲנִ֣י יְהוָ֔ה
יַ֕עַן אָמַ֖ר יְאֹ֣ר לִ֑י וַאֲנִ֥י עָשִֽׂיתִֽי׃
לָכֵ֗ן הִנְנִ֤י אֵלֶיךָ֙ וְאֶל־יְאֹרֶ֔יךָ וְנָתַתִּ֗י
אֶת־אֶ֤רֶץ מִצְרַיִם֙ לְחָרְבוֹת֙ חָרֶ֔ב
שְׁמָמָ֖ה מִמִּגְדֹּ֣ל סְוֵנֵ֑ה וְעַ֥ד גְּבוּל־כּֽוּשׁ׃
לֹֽא־תַעֲבָר־בָּ֥הּ רֶ֖גֶל אָדָ֑ם וְרֶ֥גֶל בְּהֵמָ֛ה
לֹ֥א תַעֲבָר־בָּ֖הּ וְלֹ֣א תֵשֵׁ֑ב אַרְבָּעִ֥ים
שָׁנָֽה׃ וְנָתַתִּ֤י אֶת־אֶרֶץ־מִצְרַיִם֙
שְׁמָמָ֔ה בְּת֖וֹךְ אֲרָצ֣וֹת נְשַׁמּ֑וֹת וְעָרֶ֣יהָ
בְּת֣וֹךְ עָרִ֔ים מֻחֳרָבוֹ֖ת תִּהְיֶ֣ינָה שְׁמָמָ֑ה
אַרְבָּעִ֥ים שָׁנָ֖ה וַהֲפִצֹתִ֣י אֶת־מִצְרַ֔יִם
בַּגּוֹיִ֖ם וְזֵרִיתִ֥ים בָּאֲרָצֽוֹת׃
כִּ֣י כֹ֔ה אָמַ֖ר אֲדֹנָ֣י יְהוִ֑ה
מִקֵּ֣ץ אַרְבָּעִ֔ים שָׁנָ֖ה אֲקַבֵּ֣ץ אֶת־מִצְרַ֑יִם
מִן־הָעַמִּ֗ים אֲשֶׁר־נָפֹ֥צוּ שָׁמָּֽה׃
וְשַׁבְתִּ֤י אֶת־שְׁבוּת֙ מִצְרַ֔יִם וְהֲשִׁבֹתִ֥י
אֹתָ֖ם אֶרֶץ פַּתְרוֹס֙ עַל־אֶ֣רֶץ מְכוּרָתָ֔ם
וְהָי֥וּ שָׁ֖ם מַמְלָכָ֥ה שְׁפָלָֽה׃
מִן־הַמַּמְלָכוּת֙ תִּהְיֶ֣ה שְׁפָלָ֔ה וְלֹֽא־
תִתְנַשֵּׂ֥א עוֹד֙ עַל־הַגּוֹיִ֔ם וְהַמְעַטִּתִ֖ים
לְבִלְתִּ֣י רְד֑וֹת בַּגּוֹיִֽם׃ וְלֹֽא־יִהְיֶ֤ה
עוֹד֙ לְבֵ֣ית יִשְׂרָאֵ֔ל לְמִבְטַ֖ח מַזְכִּ֣יר
עָוֹ֑ן בִּפְנוֹתָ֖ם אַחֲרֵיהֶ֑ם וְיָדְעוּ֙ כִּֽי־אֲנִ֣י
אֲדֹנָ֔י יְהוִֽה׃
וַיְהִי֙ בְּעֶשְׂרִ֣ים וְשָׁבַ֔ע שָׁנָ֖ה בָּרִאשׁ֑וֹן
בְּאֶחָ֣ד לַחֹ֔דֶשׁ הָיָ֥ה דְבַר־יְהוָ֖ה אֵלַ֥י
לֵאמֹֽר׃ בֶּן־אָדָ֗ם נְבוּכַדְרֶאצַּ֤ר
מֶלֶךְ־בָּבֶל֙ הֶעֱבִ֣יד אֶת־חֵיל֔וֹ עֲבֹדָ֖ה
גְדֹלָ֑ה אֶל־צֹ֗ר כָּל־רֹ֤אשׁ מֹרָט֙ וְכָל־
כָּתֵ֣ף מְרוּטָ֔ה וְשָׂכָ֥ר לֹֽא־הָיָ֖ה לוֹ
וּלְחֵילוֹ֙ מִצּ֔וֹר עַל־הָעֲבֹדָ֖ה אֲשֶׁר־
עָבַ֥ד עָלֶֽיהָ׃

לכן

בכן

רשי

בתפסם בך בכפך. בכף קרי בחדס המהלך ונשען על מקלו: תרוץ. תירגן: ובקעת להם כל כתף. כתפיה כחד הנסמך על קנה וכשבר והחדס נופל עליו והקרומיות ככנסות לו בכתיפיו: והעמדת להם כל מתני. מחאל שתשבר יצטרכו לחזק את מתניהם ולעמוד עליהם והרי אתה כחדס שחבירו כשען עליו והוא חלש ואומר לו התחזק על מתניך כי לא תסמיך עוד עלי וכן תרגמו יונתן ולא תהא להון לבית סומכון ויש מחליפין והעמדת להם לו העמד' ואיני רואה את דבריהם ומנת חברו עם מעמד רגלי' כמוני: ולא תשב ארבעים שנה. ארבעים ושתי שני רעבו' גזרו בחלוס פרעה כנגד שלשה פעמים שנכתב החלו' שבע פרות ושבע שבלים רעות ראה וספרו ליוסף הרי שני פעמים ויוסף אמר לו שבע הפרות הדקות והרעות ושבע השבלי' הדקות הרי ארבעים ושתי' לרעה ולא היה להם אלא שתים שנ' כי זה שכתי' הרעב ומשירד יעק' למצרי' פסק הרעב שהרי בשני' השלישית זרעו שנאמר וחן זרע וכתיב וגו' והארבעי' נפרעו להם עכשיו תשב ארבעים שנה תשב שר"ת אשגיר"ה בלע"ז: מכורתם. מנורתם ל"ח כמו מולדותם וכן חברו מנחם: לבלתי רדות בגויים. לשון ממשלה כמו ורדו בדגת הים: ולא יהיה. נריש לבית ישראל עוד למבטח המזכיר להם עון שאמר להם הב"ה לא תוסיפו לרחות' עוד: ויהי בעשרים ושבע שנה. למלכות נבוכד נצר אות' שנה נהגו מצרי' בידו כך שנינו בסדר עולם ויש בספר הזה הרבה נבואות כתובות מוקד' מאוחר: העביד את חילו. על נד עבוד' גדולה: כל ראש. אנשי חיילותיו: מיקרח וכל כתף מרוטה. כתוך הנרי' על העיר ימים רבים וטירחו' ויגיעו' בשאת משאות עניים והבני' והוא לכל את צור בעשרים ושלש למלכותו כמו שמצינו בסדר עולם מוקדם קה"לבו בלע"ז מרוסה פלי"לה בלע"ז: ושכר לא היה לו. לאחר ששללו שללה עלה היש ושטפו מהם לפי שנגזר עליה ועל שללה ליאבד בים פעולתו

מנחה גדולה

הבטחון הזה הנמשך מהשפעים של השאטים אותם ג"כ ימשך שידעו מציאות ה' כי אני ה' ומשגיח ומלהיהם אני המזיק לשונאים ומציל לאוהבי בני ישראל: ולע"ד אחר שאמר ואת יהיה עוד לבית ישראל סלון ממאיר וגו' שכוונת הכתוב הוא כמ"ש ז"ל בני יוסף על פסוק ואת העם העביר אותו לערים מקלה גבול מצרים וגו' כי היכי דלא ליקרי לאמוראה גלותא כמו כן העם העביר אותו לערים מקלה גבול מצרים וגו' כי היכי דלא ליקרי לאמוראה גלותא כמו כן ועשה ה' כסרוגה ליתן עשרת השבטים תחת יד סנחריב לגלות אותם מארצם כבש ג"כ תחתיו כל מלכי העמים ובלה גם המה מארצם לארץ אחרת כמ"ש ז"ל כבר בא סנחרב ובלבל כל האומות ועשה הש"י זה כי היכי דלא ליקרי ליישראל גלותא. כמו כן עתה בהביע תור יהודה לגלות אותם מארצם על חטאם ושיהיו תחת יד כ"נ כבש ג"כ כל העולם תחתיו כדי שלא יוגו את ישראל לקרות אותם גלותא ומלכותא קטיעא כי כולם כמוהם היו משועבדים תחת יד כ"נ ועבדים לו כמ"ש ז"ל כל ימיו של נבוכד נאצר לא נמצא שחוק בפי כל בריה כי כולם היו מיתתו עליהם וע"כ נהה ה' לגביה שיכבה כל אלו הנבואות מפרעונות העמים כדי שלא יבזו ליישראל ולקרות להם גלותא והנה לא יצאר ערש שבא אלו הפרעונו' על אלו העתים היו מוציא את ישראל בדברי קנטור ובדופים ויש נושה כמדקרות חרב ע"כ אמר כשיעשה ה' פשעים בצור ולירון על אשר שמחו בחרבם בל ישראל אבל לא יהיו עוד לבית ישראל סילון ממאיר וגו' להוכות ולקנטר אותם מכל סביבותם הפלשים אותם כי יהיו גם המה מוכנעים תחת יד כ"נ ויהיה זה העונש מלה כנגד מדה על אשר הפלשים אותם כי יהיו גם המה מוכנעים תחת יד כ"נ עתה גם המה כמוהם מוכנעים תחתיו כי שמח לאל בפלשתים של ישראל שבאו תחת יד כ"נ לא ינקה מאותו אל כי ימלך לו באותו מדה וזה וידעו כי אני ה' מפלש לאים כמעשהו. ואמר כה אמר ה' וגו' כשם שעשיתי נקם מאז בעמים כתמיר שידעו עי"כ כי אני ה' שלמתי להם כמדתם כמו כן אעשה בקבצי את בית ישראל מן העמים שהשלם להם כמדתם כאשר הרעו לעשות ונקדשתי בם לעיני הגוים ע"י האותות והמופתים אשר אעשה להם להגילם מיד שונאיהם ואפשר שרמז כאן על מלחמת גוג שנאמר שם בהקדשי בך לעיניהם גוג ואומר והתגדלתי והתקדשתי וגו' ע"י שיעשה הש"ש נסים ונפלאים במכות גדולות ונפלאות בגוג והמונו וז"ש ונקדשתי בם לעיני הגוים וגו' ויסבו על אדמתם וגו' כלומר יתמידו ביסיבתם כמו שהיה קודם גוגוג כמבואר להלן בפרשת גוג וע"כ לא אמר ויסובו על אדמתם אלא ויסבו ואמר אשר נתתי לעבדי ליעקב אחלה בלי מצרים כמו שאמרו ז"ל עתיד ארץ ישראל שיהיה מסוף עולם ועד סופו ויסבו עליה לבטח כי ידעו כי אחלת יד העמים כי הספילם והכניעם ה' תחת יד ישראל ואמר עוד ויסבו לבטח שלא פחדו שנעת מן העמים יגלו משם כאשר היה מאז כי אם ויסבו לבטח מעולם ועד עולם שהפי' בחולה עולמית ואמר וידעו כי אני ה' כמו שאמר למעלה בבי פרעונות לידון ג"כ עתה שיגאלו ידעו כי אני ה' אלהיהם שהיא מלכותו בגלית ומפורסמת בכל העולם:

בשנה וגו' שים פניך על פרעה וגו' מהר"ת ז"ל. זה הש לבנית שיש פניו על פרעה ועל מצרים כולה שלא"ם שהיו רחוקים ממנו יכוונו אליהם ותשוטט מחשבתו אליהם כדי שירגלה העתיד לבוא עליהם ואמר על מצרים כולה בלשון נקבה כלו' על עדת מצרים ע"כ ולע"ד

לכן · מבואר הוא: פעולתו · אשר עשו לי · תחת הרע אשר עשו לי שהיו משענת קנה לבית ישראל וכן תירגם יונתן דחנו קדמי לאת פרעה מנהון: ביום ההוא למיחי קרן לבית ישראל ולך אתן פתחון פה בתוכם · פירושו בזמן ההוא כמו והרה אפי בו ביום ההוא והדומים לו ואין לפרש בזמן שנלכדה מצרים שהרי נלכדה בכ"ז נבוכד נצר ומה למיחת קרן היה לישראל באותה שעה ופירוש אדוני אבי ז"ל בזמן מלכות מלך בבל שזכר שיחן האל יתברך מצרים בידו אמר כי בזמן מלכותו רוצה לומר מלכות בנו היתה למיחת קרן לבית ישראל ומה הוא שנולד כורש בשנת המשיס לגלות בבל כמו שאומר מן מולד דבר להשיב ולבנות ירושלים עד משיח נגיד שבעים ושבעה שהם מ"ט שנה וכורש נקרא משיח כמו שנ' למשיחו לכורש והוא היה למיחת קרן לבית ישראל ששלחם מן הגולה והשיבם לארצם והיה אז בן עשרים שנה ודריוש חתנו בן ס"ב: ולך אתן פתחון פה בתוכם · שירחו שיתקיימו נבואותיך ורבינו שלמ' ז"ל פירש כי הפסוק הזה מוסב לפרשה של מעלה מקץ ארבעים שנה אקבץ את מצרים ואיתו חשבון כלה בשנת שמלך בלשצר ליפל בשנת כ"ז לנבוכד נצר נהגה מצרים בידו נשחרו ממלכותו י"ח שנה וכ"ב דאויל מרודך הרי ארבעים ובשנה הראשונ' לבלשצר נחמרה נבואת פרס לדניאל כמו שנאמר' בשתה הדא לבלשצר מלכא' ובאיתת כורש מלך פרס לבבל היתה למיחת קרן לבית ישראל ותירגם יונתן ביומא ההוא אקים פורקן לבית ישראל ולך אתן פתחון פומא בנבואה בינייהון וידעון ארי אנא יי: ויהי בן הדש · הלילו · המר כנגד מצרים: כי קרוב יום כי בהותה שנה שנאמרה נבואה זו נתנה מצרים כיד מלך בבל המר כי קרוב יום רוצה לומר יום אידם והפיר אחר כן וקרוב יום ליי' ר"ל כי היום הזה בא להם מיי' והליו הוא למהר יום אידם כי הוא יבוא לאויב לבא עליהם: יום ענן · ענן וערפל יהיה להם היי' ההוא עם גויים יהיה עת שיאספו גויים על מצרים להחריבה ויונתן תירגם עידן חבר עממין יהא: ובאה · מלרע: והיתה חלחלה בכוש · כשיראו בני כוש שיפלו חללים במצרים יחילו ויפחדו וירגזו שחבת החרב גם עליהם כי שכנים הם ועם אחד הם כלם בני חם: חלל · דרך כלל רוצה לומר חללים רבים: כוש ופוט ולוד וכל הערב · עם מקובץ מעמים נתערבו יחד וי"ת סומכיהא לשון ערבוב: ובני ארץ הברית · שהיה להם ברית עם ארץ מצרי' אבל לא היו מהם ונמשפחותם ולפי שהיו בני בריתם לקו עמהם: כה אמר יי' · שם מלכי מצרים · הם בני ארץ הברית ושאר העמים שזכר שהיו סומכים ידי מצרים ועוזרים אותם: ממגדל סונה · הוא גבול מצרים מפאה אחת ואמר כי משם תחול החרב להכיל בהם עד גבול כוש כמו שזכר למעלה ממגדל סונה ועד גבול כוש ולפי שזכר כוש למעל שהוא הגבול השני סמך על המבין ולא זכרו וכמו מלת בה לארץ מצרים: נשמו בתוך ארצות נשמות · בתוך ר"ל ככלל ופירוש ונשמו ארצות מצרים ובתוך הרגית יעיל עליו וכן כפל הענין במלות שונות ואמר ועריו בתוך ערים נחרבות: וידעו · בתתי אש במצרים · על דרך משל כתרגומו כד אייתי עמיתא דחקיפין כאשתא על מצרים: ביום ההוא יצאו מלאכים מלפני בציים להחריד את כוש · בציים הם הספינות כמו מן עי עיים הלא שהוקל כמו עברי' יהודים אמר בעת ההיא אחרי חרבן מצרים אביה על כוש לבא גויים בספינות וקראם מלאכים כמילו בשליחות האל ית' בהיות שם כי הוא נזר הגזירה עליה לפיכך אמר מלפני ואמר בציים כי נהר גדול סובב ארץ כוש ולא יוכלו להכנס לה אלא בספינות וכן אמר בתורה היא הסובב את כל ארץ כוש וכן יש נהרות הארו' ואמר בספר ישעיה הוי ארץ צלצל כנפים אשר מעבר לנהר כוש השולח בים צירים ובכלי גמא על פני מים: להחריד את כוש בטח · כוש שהיה יושב לבטח יחריד אותם העם שיבואו עליהם פתאום: ביום מצרים · כמו שהיית חלחלה בהם בחרבן מצרים כמו שאמר למעלה והיתה חלחלה בכוש בנפול חלל במצר ס כן תהיה עתה חלחלה בהם בעבור עצתם: כי הנה באה · רוצה לומר עת חורבנם:

כה

רשי

פעולתו אשר עבד בה · שכר פעולה אשר עבד במלחמתי בצור אתן לו את ארץ מצרים: אשר עשו לי · מלרים רעה במשענת שהבטיחו את עמי בעזרת הבל: ביום ההוא למיחת קרן · לא שמעתי ולא מצאתי פירוש מקר' זה מה הוא למת קרנם של ישראל בתפלת מנרי שהרי ישראל גלו מ' שנים לפני תפלת מצרים ואומר אני ביום ההוא מוסב על פרשה של מעלה מקץ ארבעים שנה אקבץ את מצרים ואותו חשבון כלה בשנת שמלך בלשצר ומצינו בדניאל שבאותה שנה התחילו מלכי פרס להתחזק וגזר תפלה על בבל שנאמר בשנה אחת לבלשצר דניאל חלם חזון וגומר קדמיתא כאריה היא בבל וכתיב חזה הויתי עד דאתרמיו גפהא וגומר ואמרו חיות אחרי תניינא דמיא לדוב היא פרס וכתיב וכן אמרין לה קומי אכולי בשר שגיא כלומר תפשי המלוכה ומלכות פרס היא למיחת קרן לישראל שנאמר בכורש הוא יבנה עירי וגלותי ישלח ומניין שארבעים שנה של מלרי' כלו באותו הפרק מצרים נתנה ביד נבוכד נצר בכ"ז לנבוכד נצר בשנה שנאמרה נבואה זו ליחזקאל הוסיף ארבעי' שנה הרי ששים ושבע נא מהם ארבעים וחמש לנבוכד נצר ועשרים ושלש לאויל מרודך כדאמרינן במסכת מגילה ושנה אחת מהם עלתה לזה ולזה כדאמרינן התם שנים מקוטעות היו: ולך אתן פתחון פה בתוכ' ולך יחזקאל יהא פתחון פה בשירתו נבואתך מתקיימת: הה· כמו אהה הה ליום העתיד לבא על האומות: עת גויים · עידן תבר עממיא: והיתה חלחלה בכוש · לשון רעד כשישמעו מפלת מצרים יחרדו לנפשם פן יעלה מלך בבל עליהם: וכל הערב · ת"י וכל סומכותא כל העורבי' ערובת מצרי' נרגסי' אה בלע"ז: ארץ הברית · כרותי ברית למצרים לעזור לה: בתתי אש · חתתי כאש: מלאכים מלפני · גדודי נייסות הולכים בשליחותי בשיירות רבות להחריד את כוש היושבת בטח: ומכרתי · כתרגומו ואימסר: בציים · כמו וגיס מיד כתיים וכן תרגמו יונתן בלגיונין: ונתתי

מנחה גדולה

ולע"ד לפי שבנבואה הקודמת על צור נאמר בשתי נבואות תחילה על צור ואח"כ על נגיד צור כל אחד נבואה לעצמו וכאן כלל שניהם יחד בנבואה אחת וזה שאמר שים פניך על פרעה מלך מצרים ועל מצרים כולה על שתיהן יחד נבואה כוללת ואמר כולה לשון נקבה לפי שתש כחן כנקבה וכמו שאמר ישע' ע"ה והיתה מצרים כנשים · אי נמי על שם שבאו עליה ערה אחר ערה כמ"ש ז"ל שלשה כוסות החמורות במצרים למה אחת שתה בימי משה ואחת שתתה בימי פרעה נכה ואחת שתתה לשתות עם כל האומות וע"כ המשילה לנשים כשהם נפדות מערה ומבלי ילד אימו אלא לפי שעה עד שחוזרת לילד: ובעל כלי חמדה ז"ל פרשת ואדא שני כתב הנני עליך פרעה מלך מצרים כי אחר שאז"ל חלוש פרעה אשר בימי עולם ושנים קדמוניות ראה ה' כעת ליסרע ממנו אותה מלוה ישנה והיינו חרבעים שנה שנגזר על מצרים להיות חורבה ושוממה כמו שהובא ברש"י ז"ל וז"ש הנני עליך ר"ל הנני מוכן מכמה שנים שים לי עליך חוב מ' שנה וזהו דקדוק עליך ולא כתיב אליך לומר שחוב ישן נמצא עליו בעונש אשר אמר לי יאורי ואני עשיתני בחופן שכל הפורענות הראשון והאחרון כדי להראות לכל העולם שאזלת יד אלוהו הוא ביאור אשר אמר לי יאורי ר"ל לי להשפיע עלי טובה ואני עשיתי כל זאת בעבדי אותו תמיד בעבודה נכריה זכל מעשה שדים ועומאה ולזה כל חרבת מצרים היתה ביאור ממש כמו שנ' הנני אליך ואל יאורך וגו' ליבשם במדה שנתגאה בה מודדין לו ע"כ: ובעל ביצה לבתים ז"ל בדרוש כ"ע כתב הנני עליך וגו' הנבוקו ית' על פני על חשבו היותו אלוה ונשתין עליו שאם קנין

בכן כה אמר אדני יהוה הנני נתן לנבוכדראצר מלך בבל את ארץ מצרים ונשא המנה ושלל שללה ובזז בזה והיתה שכר לחילו: פעלתו אשר עבד בה נתתי לו את ארץ מצרים אשר עשו לי נאם אדני יהוה: ביום ההוא אצמיח קרן לבית ישראל ולך אתן פתחון פה בתוכם וידעו כי אני יהוה: ויהי דבר יהוה אלי לאמר: בן אדם הנבא ואמרת כה אמר אדני יהוה הילילו הה ליום: כי קרוב יום וקרוב יום ליהוה יום ענן עת גוים יהיה: ובאה חרב במצרים והיתה חלחלה בכוש בנפל חלל במצרים ולקחו המונה ונהרסו יסדותיה: כוש ופוט ולוד וכל הערב וכוב ובני ארץ הברית אתם בחרב יפלו: כה אמר יהוה ונפלו סמכי מצרים וירד גאון עזה ממגדל סונה בחרב יפלו בה נאם אדני יהוה: ונשמו בתוך ארצות נשמות וערי בתוך ערים נחרבות תהיינה: וידעו כי אני יהוה בתתי אש במצרים ונשברו כל עזריה: ביום ההוא יצאו מלאכים מלפני בציים להחריד את כוש בטח והיתה חלחלה בהם כיום מצרים כי הנה באה

כה

לאזעא ית כוש דשריא לרוחצן ויהי זיעא בהון כיום מצרים ארי הא אתיא: כדנן

ונשא י"ז בקריא וסימ' על כתפות האפיד · ונשא אהרן את שמות בני ישראל את האורים ואת התומים והיו על לב אהרן · והיה על מצח אהרן · והוא כד יבא לראה או ידע · ואם נפש כי תחטא ועשתה · ונשא השעיר עליו את כל עונותם · ואם לא יכבס · איש איש כי יקלל אלהיו · ואם הפר יפר אתם אחרי: ונשא שה מהעדר · ויצו המלך את חלקיה תניינא · ונשא גם לגוים ואכף נדחי ישראל · וחכרו בדר מרום ישראל · ונשא המונה · רבני גוער לכם את הגרע: ליום כ' דגשי' וסי מצויין במס' רבתא בערך יום: וקרוב ד' בקריא' וסי' וקרוב לבוא עתה ועשתה נלולים · כי קרוב יום וקרוב יום להי' · הודינו וקרוב שמך · וקרוב לשמוע מתת הכסילים · יצאו י"ר וסימ' נמסר בירמיה סימ' י"ז: מלפני י"ב וסימ' נמסר בסדר אמור:

בכן כה אמר אדני יהוה הנני נתן לנבוכדראצר מלך בבל את ארץ מצרים ונשא המונה ושלל שללה ובזז בזה והיתה שכר לחילו: פעלתו אשר עבד בה נתתי לו את ארץ מצרים אשר עשו לי נאם אדני יהוה: ביום ההוא אצמיח קרן לבית ישראל ולך אתן פתחון פה בתוכם וידעו כי אני יהוה: ויהי דבר יהוה אלי לאמר: בן אדם הנבא ואמרת כה אמר אדני יהוה הילילו הה ליום: כי קרוב יום וקרוב יום ליהוה יום ענן עת גוים יהיה: ובאה חרב במצרים והיתה חלחלה בכוש בנפל חלל במצרים ולקחו המונה ונהרסו יסדותיה: כוש ופוט ולוד וכל הערב וכוב ובני ארץ הברית אתם בחרב יפלו: כה אמר יהוה ונפלו סמכי מצרים וירד גאון עזה ממגדל סונה בחרב יפלו בה נאם אדני יהוה: ונשמו בתוך ארצות נשמות וערי בתוך ערים נחרבות תהיינה: וידעו כי אני יהוה בתתי אש במצרים ונשברו כל עזריה: ביום ההוא יצאו מלאכים מלפני בציים להחריד את כוש בטח והיתה חלחלה בהם כיום מצרים כי הנה באה

כה

לאזעא ית כוש דשריא לרוחצן ויהי זיעא בהון כיום מצרים ארי הא אתיא: כדנן

רש"י

פעולתו אשר עבד בה · שכר פעולה אשר עבד במלחמתי בצור אתן לו את ארץ מצרים: אשר עשו לי · מלרים רעה במשענת שהבטיחו את עמי בעזרת הבל: ביום ההוא למיחת קרן · לא שמעתי ולא מצאתי פירוש מקר' זה מה הוא למת קרנם של ישראל בתפלת מנרי שהרי ישראל גלו מ' שנים לפני תפלת מצרים ואומר אני ביום ההוא מוסב על פרשה של מעלה מקץ ארבעים שנה אקבץ את מצרים ואותו חשבון כלה בשנת שמלך בלשצר ומצינו בדניאל שבאותה שנה התחילו מלכי פרס להתחזק וגזר תפלה על בבל שנאמר בשנה אחת לבלשצר דניאל חלם חזון וגומר קדמיתא כאריה היא בבל וכתיב חזה הויתי עד דאתרמיו גפהא וגומר ואמרו חיות אחרי תניינא דמיא לדוב היא פרס וכתיב וכן אמרין לה קומי אכולי בשר שגיא כלומר תפשי המלוכה ומלכות פרס היא למיחת קרן לישראל שנאמר בכורש הוא יבנה עירי וגלותי ישלח ומניין שארבעים שנה של מלרי' כלו באותו הפרק מצרים נתנה ביד נבוכד נצר בכ"ז לנבוכד נצר בשנה שנאמרה נבואה זו ליחזקאל הוסיף ארבעי' שנה הרי ששים ושבע נא מהם ארבעים וחמש לנבוכד נצר ועשרים ושלש לאויל מרודך כדאמרינן במסכת מגילה ושנה אחת מהם עלתה לזה ולזה כדאמרינן התם שנים מקוטעות היו: ולך אתן פתחון פה בתוכ' ולך יחזקאל יהא פתחון פה בשירתו נבואתך מתקיימת: הה· כמו אהה הה ליום העתיד לבא על האומות: עת גוים · עידן תבר עממיא: והיתה חלחלה בכוש · לשון רעד כשישמעו מפלת מצרים יחרדו לנפשם פן יעלה מלך בבל עליהם: וכל הערב · ת"י וכל סומכותא כל העורבי' ערובת מצרי' נרגסי' אה בלע"ז: ארץ הברית · כרותי ברית למצרים לעזור לה: בתתי אש · חתתי כאש: מלאכים מלפני · גדודי נייסות הולכים בשליחותי בשיירות רבות להחריד את כוש היושבת בטח: ומכרתי · כתרגומו ואימסר: בציים · כמו וגיס מיד כתיים וכן תרגמו יונתן בלגיונין: ונתתי

מנחה גדולה

ולע"ד לפי שבנבואה הקודמת על צור נאמר בשתי נבואות תחילה על צור ואח"כ על נגיד צור כל אחד נבואה לעצמו וכאן כלל שניהם יחד בנבואה אחת וזה שאמר שים פניך על פרעה מלך מצרים ועל מצרים כולה על שתיהן יחד נבואה כוללת ואמר כולה לשון נקבה לפי שתש כחן כנקבה וכמו שאמר ישע' ע"ה והיתה מצרים כנשים · אי נמי על שם שבאו עליה ערה אחר ערה כמ"ש ז"ל שלשה כוסות החמורות במצרים למה אחת שתתה בימי משה ואחת שתתה בימי פרעה נכה ואחת שתתה לשתות עם כל האומות וע"כ המשילה לנשים כשהם נפדות מערה ומבלי ילד אימו אלא לפי שעה עד שחוזרת לילד: ובעל כלי חמדה ז"ל פרשת ואדא שני כתב הנני עליך פרעה מלך מצרים כי אחר שאז"ל חלוש פרעה אשר בימי עולם ושנים קדמוניות ראה ה' כעת ליסרע ממנו אותה מלוה ישנה והיינו חרבעים שנה שנגזר על מצרים להיות חורבה ושוממה כמו שהובא ברש"י ז"ל וז"ש הנני עליך ר"ל הנני מוכן מכמה שנים שים לי עליך חוב מ' שנה וזהו דקדוק עליך ולא כתיב אליך לומר שחוב ישן נמצא עליו בעונש אשר אמר לי יאורי ואני עשיתני בחופן שכל הפורענות הראשון והאחרון כדי להראות לכל העולם שאזלת יד אלוהו הוא ביאור אשר אמר לי יאורי ר"ל לי להשפיע עלי טובה ואני עשיתי כל זאת בעבדי אותו תמיד בעבודה נכריה זכל מעשה שדים ועומאה ולזה כל חרבת מצרים היתה ביאור ממש כמו שנ' הנני אליך ואל יאורך וגו' ליבשם במדה שנתגאה בה מודדין לו ע"כ: ובעל ביצה לבתים ז"ל בדרוש כ"ע כתב הנני עליך וגו' הנבוקו ית' על פני על חשבו היותו אלוה ונשתין עליו שאם קנין

טוער ומוסל והשיבו ית' הנני עליך אני הוא גבוה מעל גבוה ממעל לך ומוסל עליך בעל כרחך וגדולתי גדולה מגדולתך וע"כ באה לו הכנעתו עד שלקח בזמן חזרתו להיותו אמר עליו מן הממלכות תהיה שפלה ולא תתנשא עוד וגו' ובאיזה כי התכלית היה בעבור ישראל שלמדו ממעשיהם והיו נאים כמוהו וזהו אומרו ולא יהיה עוד לבית ישראל למבטח מזכיר עון בטחונם לחריבה וגו' והיינו שהיו למדים להתנאות כמותו ע"כ: ולע"ד לפי מלכות מצרים היתה שפלה קודם שירדו ישראל לשם אלא מפני כבודן של ישראל השליטו ה' על מלכים רבים כאמרם ז"ל על פסוק מי ה' אשר אשמע בקולו שאמר פרעה חפשתי בפנקסי שברשמים שם כל המלכים שמריצים לגרות יהון לי ומעלים לי מסים ואלהיכם לא מצאתי שם שלא כתב לי הגרות מעולם · וע"כ עתה שיעתה כוש פרעונות יחזיר לקדמותו למלכות שפלה: ובעל יפה עין ז"ל כתב דבר ואמר' ירצה בקושי תתחיל אמרתך זאת והיה הנני עליך פרעה מלך מצרים התנים הגדול הרובץ בתוך יאוריו וגו' ולמה אני קורא לו הרובץ בתוך יאוריו יען אמר לי יאורי כלומר יאורי לי ואני לו שאיני זז ממנו ובתוכו אני יושב ואני עשיתיני בחופן זה מלך הברגל שהתנהגתי בעצמי בזה ואינני יכול לצאת חוצה ממצרי' אשר בה ביאור וכו' ונתתי חיים בלחייך והדבקתי דגת יאוריך בקשקשותיך והם הנבורים שלו כשר"ש ז"ל והעלתיך מתוך יאוריך ואז ברלותך את עצמך מולה מן היאור תדבקשי לך מעט חיות מה בהדבקך עם כל דגת יאוריך ר"ל עם השרים והנבורים שבעלתי עמך וגם בזה לא יהיה לך מנוס אשר יועבר לך וח"ל פעם שניה ואת כל דגת יאוריך

בקשקשותיך

יחזקאל ל

דרך

כה אמר. מבואר הוא: הוא ועמו. מובאים כי אני יי' מביא לותם: ונתתי יאוריס הרבה. יבשה כמו שאר בחרבה ולפי שארץ מצרים כל טובה ובבהמה היא היאור אמר
דרך משל שיהרגו היאורים רוצה נומר שיכלה מהם כל טובה: כה אמר יי. והאבדתי גלולים. כמשמעו ולפי שהיה בטחונם בהם שילולו אותם מיד האויב אמר כן כמו
שאמר בכל הבית בל תת מרודך תחת גלוליה הו על דרך משל כמו ובכל אלהי מצרים אעשה שפטים וי"ת ולאביד דפלחין לטעוותה: ונשיא מארץ מצרים לא יהיה עוד. ומלך
גם כן הנבית מארץ מצרים שלא יהיה שם עוד ר"ל זמן רב כמו ולא יספו עוד גדודי מרם שהרי אמר מקץ מ' שנה אקבץ את מצרים אז יהיה עוד כמשמעו לעולם כמו שאחר

ולא תתנשא עוד על הגויים וזהו
שאמר ונתתי ירמה בארץ מצרי'
שיהיו לעולם ירמים משמר
העמים: והשמתי. בנא. נא
היא אליכסנדריא וכן תירגם
יונתן: וספרתי. מבואר הוא:
ונתתי. חול תחיל סין. כתיב
ביו"ד וקרי ביו"ן הכתוב מכנין
הפעיל והקרי מן הקל והוא לשון
חיל כיולדה: להבקע. שיבקעו
חומותיה: ונוף צרי יומם. ואל
נוף יבואו צרי יומם רוצה לומר
ביום יבואו לה האויבי ולא בלילה
כגנבים ויונתן תירגם בעיל
דבבה יקפינה יום יום: בחורי
און. שם עיר בארץ מצרי' והפיר
שהיא און הכתוב בתורה כהן
און ופיבסת תרין אלין כתיבין
וקרין מלה חדא היא שם עיר:
והנה בשבי תלכנה. כמו הן הנה
היו לבני ישראל. יאמר המה
לזכריה והנה לנקבית ופירש
אדוני הבי ז"ל כי על הנשי' אמר
ואף על פי שלא זכרם הנה זכר
הבחורים שיפלו בחרב ואמר כי
נשיהם תלכנה בשבי ויונתן
תירגם עולמי און ופיבסת
בחרבא יתקטלון ופלחיהון
בשביא יהכון: ובתחפנחס.
הוא תחפנחס הנזכר במלכים
ונשתנו התנועות כי זה נקוד
הבי"ת בחיריק והתי"ו בשוא
והתי"ת בפתח והפ"ת והנ"ון
בשוא: חשך היום. בשי"ן ונקר'
בסמאל כמו ולא חשך ממני
מ"ז אותה פירוש מנע היום מאורו
להם והאר זה מרוב הצרה כאילו
מנע היום מאורו להם ויונתן
תירגם על תחפנחס הייתי חשך
בימים תירגם אותו כמו חשך
בימין: את מטות מצרים.
מוטות עול שהיו על צוארי הגויים
ויונתן תירגם כדהתבר תמן ית
תקוף מצרים: היא ענן יכסנה.
כתרגומו מלך במסרייתיה
יתפינה כענגא דסליק ותפי ית
ארעא: ובנותיה בשבי תלכנה.
רוצה לומר יושבי הכפרים ילכו
בשבי כי הם אין להם כח להלח'
כנגד האויבים ויקחום ויוליכום
בשבי. ויהי בחמש עשרה שנה.
לגלות נבוכדנצר: ברחשון בשבעה
לחדש. בחדש הראשון שהוא ניסן:
בן אדם את זרוע פרעה מלך מצרים שברתי. זהו שנאמר בירמיה על חיל פרעה נכה מלך מצרים אשר היה על נהר פרת בכרכמיש
אשר הכה נבוכדנצר מלך בבל בשנה הרביעית ליהויקים בן יאשיהו ואומר במלכים ולא הוסיף עוד מלך מצרים לנצח מחרבו כי לקח מלך בבל ואומר וזהו שנשברה זרועו
כתחת: והנה לא חובשה. אחר שנשברה לא חובשה שתוכל לתפוס בחרב עוד כמו שאמר ולא הוסיף עוד: לשום חתול. כריכה שכורכין העלים הנשבר והובשין אותו
וזה השברון לא היה לו רפואה עוד: לחבשה. במקיק הה"ה לחבש אותה וכן לחזקה ויהי לחזקה מקיר מן הקל יונא וכן ויאר לו ולא חזקו פעל יונא מן הקל ופירש יונתן
המשל כן בר אדם את תקוף פרעה מלכא דמצרים תברית והא לא מיתקפא להתשלמה ונומר: לכן

מנחה גדולה

בקלקלתיך תדבר אדני אמ' והדברתי לדת ילוריך בקשקשותיך אלא שהענין הראשון הוא
כעל הפיי' והענין הב' היא מה שיעשה הוא כדי להשען עליו ולעמוד על מה שהיה מתנהגו
לעמוד על היאור ועתה שילא מלכל היאור ידבק ביאורי' מן היאור וכו' ונשתיך המדבר' שהוא
הכך מן היאור שמש יש חורב שמתה וכו' אותך ואת כל דגת יאוריך על פני השדה תפול לא תאסף
ולא תקבץ כאשר יאסרו ונתנו את הדגים אכל לעוף השמים שאין מדרכם לאכול את
הדגים נתתי לאכלה אותך ואת עמך הנמצאים לדגים: וידעו כל יושבי מצרים כי אני ה' נאמן
לתת פרעונות לעשות רשעה לעמי והוא יען היותם משענת קנה לבית ישראל: בתפשם בך בכף
הרוח ובקעת להם כל כתף בימי שנחריב שנשענו עליך ובהשענם עליך בימי נבוכד נצר תשבר
והעמדת להם כל מתניים כי בשני פעמים אלו נשענו עמי עליך ולא הועלת להם דבר: ועם זה
קבלתי הוצרה שלא אחת שם בפסוק זה והיא דלמה אמ"ר' ענינים אלה בתפשם וכו'
לכן הנני אליך ואל יאוריך וכו' לא העבור בה רגל אדם מרוב החמימות כאילו הוא במדבר לו
לכן הנני אליך תמה ביותר: ונתתי את ארץ מצרים שממה בתוך ארצות נשמות יר' לו' זו טעם
ארץ כוש שהיא תמה ביותר: ונשמתי את שממה בערכם בלופן שתהיה שממה תכלית השממות ועל זה הדרך
הייתם נשמות תקרא זאת שממה בערכם שתהיה שממה ולא יהיה עוד למבטח מזכיר עון: והכה אחד מהדברים
ועריה בתוך ערים מתרבות תהיה שממה ולא יהיה עוד למבטח מזכיר עון: שמזכרון עונותיהם של האדם הוא קיר נטוי ור"ל שמבטחם הוא כקיר נטוי שהוא מזכיר עון ר' יעקב בר
ובילקוט מביא בשם הנחומא ולא יהיה עוד לישראל למבטח ולמזכיר עון ר' יעקב בר
זבדי בשם ר' אבהו כתיב ערפים עומדים וגו' בשתים יכסה פניו שלא להביט
בשכינה ובשתים יכסה רגליו שלא יראו פני השכינה דכתי' וכף רגליהם ככף רגל עגל ראה מה
כתיב ארבעה פנים לאחד וארבעה כנפים בשביל כפרתם של ישראל הוסיף להם עוד שתים לפר
הקב"ה יתכסו רגליהם שהם דומות לעגל תמן תנינן כל הסופרות כשרים חוץ משל פרה תמן
הנינן והרגת את הלשון ואת הבהמה הם אמה חטאה בהמה מה חטאה אלא שלא תהא בהמה

בדנן אמר יי אלהים ואבטל ית
איתרגושת מצרים ביד נבוכד נאצר
מלכא דבבל: הוא ועמיה עמיה
תקיפי עממיא אתין לחבלא ארעא
וישלפון סייפיהון על מצרים וימלון
ית ארעא קטילין: ואתן נהריהון
יבישתא ואמסר ית ארעא ביד
מבאישין ואצרי ארעא ומלהא ביד
רשיעין אנא יי גזרית במימרי: כדנן
אמר יי אלהים ואביד דפלחין
לטעותא ואשיצי דפלחין לצילמניא
מן מפס ומלכא מארעא דמצרים לא
יהי עוד ואתן דחלא במצרים: ואצרי
ית פתרוס ואתי עמא דתקיפין
כאישתא על טאנס ואעביד
פורענות דינין באלכסנדריא:
ואשפוך חימתי על סין תקוף מצרים
ואישיצי ית אתרגושת אלכסנדריא:
ואתי עממיא דתקיפין כאשתא
במצרים מזע תזוע סין ואלכסנדריא
תהי מתרעא משור ומפיס בעלי
דבבו יקפונה יום יום: עולימי און
ופיבסת בחרבא יתקטלון ופלחיהון
בשבא יהכון: ועל תחפנחס אתי
חשוך בימס כד איתכר תמית תקוף
מצרים ובטל בה יקר תוקפה מלך
במשרית ה יחפינה כענגא דסליק
והפי ית ארעא ויתכי כפרנהא
בשביא יהכון: ואעביד פורענות
דינין במצרים וידעון ארי אנא יי:
והוה בחדא עשרי שנין בקדמאה
בשבעא לירחא אתה פתגם נבואה
מן קדם יי עמימר: בר אדם ית
תקוף פרעה מלכא דמצרים תברית
והא לא מתקפא לאיתסאה למיתן עיצה למחבם לאיתקפא למיחד מלכו: בכן
כדנן אמר יי אלהים הא אנא שלח רוגזי על פרעה מלכא דמצרים ואיתכר

כה אמר אדני יהוה
והשבתי את המון מצרים ביד
נבוכדראצר מלך בבל: הוא ועמו
אתו עריצי גוים מובאים לשחת
הארץ והריקו חרבותם על מצרים
ומלאו את הארץ חלל: ונתתי
יארים חרבה ומכרתי את הארץ
ביד רעים והשמתי ארץ ומלאה
ביד זרים אני יהוה דברתי:
כה אמר אדני יהוה
והאבדתי גלולים והשבתי אלילים
מנף ונשיא מארץ מצרים לא יהיה
עוד ונתתי יראה בארץ מצרים:
והשמתי את פתרוס ונתתי אש בצען
ועשיתי שפטים בנא: ושפכתי
חמתי על סין מעוז מצרים והכרתי
את המון נא: ונתתי אש במצרים
חול תחיל סין ונא תהיה להבקע
ונף צרי יומם: בחורי און ופיבסת
בחרב יפלו והנה בשבי הלכנה:
ובתחפנחס חשך היום בשברי שם
את מטות מצרים ונשבתה בה גאון
עזה הוא ענן יכסנה ובנותיה בשבי
תלכנה: ועשיתי שפטים במצרים
וידעו כי אני יהוה:
ויהי באחת עשרה שנה בראשון
בשבעה לחדש היה דבר יהוה אלי
לאמר: בן אדם את זרוע פרעה
מלך מצרים שברתי והנה לא
חבשה לתת רפאות לשום חתול
לחבשה לחזקה לתפש בחרב:
לכן כה אמר אדני
יהוה הנני אל פרעה מלך מצרים
ושברתי

רשי

ונתתי יאוריס. ארץ היאוריס
היא מצרים: ועשיתי שפטים
בנא. אלכסנדריה: להבקע
חומתה תבקע: צרי יומם. מי יום
יבאו עליה יום יום והנה בשבי
תלכנה שתיהן המדינות מון
ופיבסת: חשך היום. יאמר
האור: ענן יכסנה. ערה תבא
עליה וחכסל ותחשך ביום כסוי
ענן: ובנותיה. ובפרוניה:
את זרוע פרעה מלך מצרים
שברתי. כבר פירש אחר שנתתי
חילו ביד נבוכד נצר בשנה
הרביעית ליהויקים כמה שנאמר
בספר ירמיה למצרים על חיל
פרעה נכה מלך מצרי' אשר היה
בכרכמיש על נהר פרת אשר
הכה נבוכד נצר ונומר: והנה
לא חבשה. מאותו היום והלאה
כמה שנאמר בספר מלכי' בסופו
ולא יסף עוד מלך מצרים לצאת
מארצו כי לקח מלך בבל מצרים
פרת עד נחל מצרים ובכגון זה
נתנבא ירמיה גם הוא על הותה
המכה בלשון רפיאה הין לה שלי
עלי גלעד וקחי צרי בתולת בת
מצרים לשוא הרבית רפואות
תעלה אין לך לה מרפא לשון
קשירה שקושרין עצים הנשבר
לשוא חתול. עשה כגדי ורעייה
כמו והחתל לא חתלת. לתפש
בחרב שיהא לו עוד כח להלחם:
ושברתי

מסרה

והשבתי. ג' וסי' נמסר בריש ספר
דא סוף סימ' ז': מובאים ג'
בקריאה וסימ' אנחנו מובאים
להתגולל עלינו מובאים סבאים
לשחת הארץ: כה אמר ח' בטע'
בסיפרא וסימ' הבה כף אל כף:
השפך נחשתך. והאבדתי גלולים
כסיתי עליו אתתהום. הנני אל
הרועים. האתה הוא אשר. רב
לכם נשיאי. כי יתן הנשיא:
והנה ג' בקריאה וסי' בשמואל ב'
סימן ד': חשך ז' בקריאה וסי'
בלשון תרג' ירדף מני רבוני יומא

בישא ועבא דמותא. ופי' נמסר בשמואל א' סוף סימן כ"ד: רפאות ג' בקריאה והסר וסי' לשוא הרבית רפאות תעלה אין לך: אין דן דינך
למזור. והנה לא חבשה לתת רפאות:

בן אדם את זרוע פרעה מלך מצרים שברתי. זהו שנאמר בירמיה על חיל פרעה נכה מלך מצרים אשר היה על נהר פרת בכרכמיש
אשר הכה נבוכד נצר מלך בבל בשנה הרביעית ליהויקים בן יאשיהו ואומר במלכים ולא הוסיף עוד מלך מצרים לנצח מחרבו כי לקח מלך בבל ואומר וזהו שנשברה זרועו
כתחת: והנה לא חובשה. אחר שנשברה לא חובשה שתוכל לתפוס בחרב עוד כמו שאמר ולא הוסיף עוד: לשום חתול. כריכה שכורכין העלים הנשבר והובשין אותו
וזה השברון לא היה לו רפואה עוד: לחבשה. במקיק הה"ה לחבש אותה וכן לחזקה ויהי לחזקה מקיר מן הקל יונא וכן ויאר לו ולא חזקו פעל יונא מן הקל ופירש יונתן
המשל כן בר אדם את תקוף פרעה מלכא דמצרים תברית והא לא מיתקפא להתשלמה ונומר: לכן

עוברת בשוק ואומר זו היא שנהרגה פלוני על ידה ומפני מה אמרו אין סוטה שותה בכוס של
חברתה שלא יהיו הבריות אומרים בכוס זה שתה אשה פלונית ומתה וכה"ה שור לו כשב לו עגל
כי יולד שור נולד ואין עגל נולד אלא שלא להזכיר עון. עכ"ל המדרש וכפי כיוונת המדרש פי'
הפסוק בכל זמן שהיה מלכות מצרים במעלה היו מזכירין מעשה הדבר שהוה בשביל שהיו ישראל
משועבדי' תחת ידו ע"כ נתן לו הש"י גדולה כמ"ש לעיל וכדאי' במכילתא זה לשונו לעולם שלא
היתה מלכות ירודה ממצרים אלא שנעלה פרעה לשעה בשביל כבודן של ישראל הרי שהיו מזכירין
ישראל בשהיו מזכירין כבודן של מצרים והיו מזכירין עונותיהם שהיו עושין במצרי' כמ"ש הללו
עע"ז והללו עע"ז וע"כ מן המלכות תהיה שפלה כדי שלא יזכר עון ישראל עוד ח"נ ולא יהי'
עוד וגו' לפי שיוחנן בן קרח עם יתר הפלטה היו הולכין למצרים כדי להבטיח עצמן במצרים וזה
היה להם לעון כי ירמיה ע"ה הוה להם ע"פ' שלא יבואו לשם כמבואר בירמי' וכל זמן שהיה
מלכות מצרים קיימת היה עוד זכרון העון קיימת:

בן אדם כ"ג מלך בבל העביד את חילו וגו': מהר"ת ז"ל הביד הכתוב שכל הגלות שבאו
לנ"ג היו בהשגחת ה' ומלותו לפי שהוא היה כלי זעמו ומטה משפטו ולכן אמר בדרך
מליצה ונחות בן אדם כ"ג מלך בבל העביד את חילו עבודה גדולה אל צור וענין המליצה הזאת
כאלו נ"ג היה שכירו של צור להחריב אותה לו שכירו של הקב"ה שלא אותו להחריבה ולכן אמר
העביד את חילו עבודה גדולה את צור שעבד אותה בעבודת החרבן שעשה בה כל ראש ר"ל מלכי
צור מוקרח והוא רמז להרוגים על ידי הרב שנכרת ראש במלחמה ועל כתף מרושה מאשר
כרתה זרוע ועשו אברים אברים כי זאת היתה העבודה שעשה נ"ג את צור ושכר לא היה לו
ולחילו מצור כי נשארה חרבה ולא מלך הוא עליה אחר כך ומפני שאין הקב"ה מפקח שכר כל
בריה ובריה אמר שהיה נותן אל נ"ג את ארץ מצרים לא שימלוך עליה אלא שיעשה המוכה. בשבי
ויגלה שלא ובוז בזה ואותו שלל ובזת מצרים תהיה שכר לחיל נ"ג והנה אמר שכר לחילו ולא אמר
שכר אליו כמו שאמר למעלה ושכר לא היה לו ולחילו לפי שהשלל ובזה היה שכר לאנשי המלחמה
לא למלך כי המלך לא יעשה מלחמה בעבור חמדת השלל כי אם לתכליה קנין כבוד הגלחון
הבינים

לכן · את החזקה ואת הגשברת · החזקה אשבר הגשברת תהיה שברה כמו שהיתה והחזקה משל על ארלו שנשארה לו אחר שהכה אותו נבוכד נצר על נהר פרת · והפילותי מבואר הוא : וחזקתי · ונחק נאקות חלל לפניו · כבר פירשנו לעיל מהו נאקת חלל והוא הולאח הנשמה מהקנה בקול בעת מותו : והחזקתי · תפלנה · כאילו נפלו שלא יהיה בהם כח . ונטה אותה · על דרך נטה את מטה : אל ארץ מצרים · כמו על וכמוהו רבים : ויהי · בן אדם · אל מי דמית בגדלך · למי את דומה בגדלך שהתפאר בהמונך ובגדלך ותתשב שלא תרד מגדולתך הנה אשור היה גדול ממך וכפל בידי אף אתה תפול והחל בגדולת מלך אשור על דרך משל והמשילו לארז בלבנון שהוא גבוה מכל שאר עצי הלבנון : הנה אשור · יפה ענף שענפיו יפים : וחורש מצל · ענף שהוא משתנך הרבה ועושה צל תחתיו מצל מן צלל והוא מפעל מבנין הפעיל ונא בפתח כמו מסב קלע ויבא בצרי הגני מסב את כלי המלחמה : וכין עבותים היתה צמרתו · הסעיף העליון יקרא צמרת אמר כי צמרת הארז הזה היתה בין עבותים בין אנשים מסתבכים וגבוה עליהם וגדלה יפה לא אמר עבותים על רבוי העלים בענפים כמו שפירשו רז"ל וענף עץ עבות והוא משל על מלכי האומות כי כל כלם עלה ויונתן תירגם ומל ניגדין שלא שרשהי ובדרש מיהיכן זכה לגדולה זו לפי שנמנע מעלת דור הפלגה שנאמר מן הארץ ההיא יצא אשור כשנעשו כל בני העולם קליעה אחת בעלה ולמרוד בו הוז היתה צמרתו לעצמה ולא נשתלשלה עמהם : מים גדלוהו · היה לו שפע מים לפיכך גדל כל כך כלומר היתה לו הצלחה גדולה. תהום רוממתהו · זכר תהום בלשון נקבה ובלשון זכר תהום אחר לא בי היא ואמר תהום שהוא לשון עומק מים רבים שלא יפסקו כן גדולתו לא היתה לה הפסק ימים רבים עד בא עתו : את נהרותיה הולך סביבות מטעה · נהרות התהום כלומר כל אחת מן הנהרות היוצאים מן התהום הולכים סביבות הארץ הזה שהוא מטע התהום כמו שאמר תהום רוממתהו והתהום הוא משל לטובה ולהצלחה גדולה : ואת תעלותיה שלח אל כל עצי השדה אמר כי התהו הוליכה נהרותיה סביבות זה הארץ שהוא מטעה כלומר רבוי מימיה ותעלותיה שהם פלגי מים קטנים כמו תעלת הברכה הותם התעלות שלחה להשקות כל עצי השדה והמשל כי רוב הטובה והצלחה היתה למלך אשור והמעט לשאר מלכי הארץ ויונתן פירש המשל כן בעממיא סני בסומכוותיה חקיף ית מלכיא שעביד לתחות מלכותיה וית שילטונהי מני על תדינת ארעא : שלחה · קלה הלמ"ד ורחויה להדגש ובדרש מים גדלוהו תהום רוממתהו על שמעם לקול יונה בן אמתי שירד לתהום ושבו אנשי נינוה מן החטא אשר בכפיהם . העניין כפול במלות שונות כי שרעפותיו והסכיף והפארה אחת בשמות שונים והעל על כן גבהה קומתו · הא"לף במקום ה"ח : ותרבינה שרעפותיו ותאריכנה פארותיו · מסעף פארה שרעפותו כתיב בלא יו"ד הרבוי וקרי ביו"ד וכמוהו רבים : פארותיו · האל"ף קודש לרי"ש : ממים רבים בשלחו · בשלח התהום מים רבים שביבותיו כמו שאמר מים רבים מחותה מים רבים ארכו פארותיו : בשעפותיו · פארותיו · האל"ף קודש הרי"ש וי"ח המשל כן במשיריתיה כביש כל כרכין תקיפין ונומר : וייף · היו"ד הרחשונה מחי"ן והשנייה פ"ח הפעל שרשו יפה ויאמר האיתן איפה רפה ובחסרון למ"ד הפעל אף ייף וזה וייף הוא לקריאת בן כפתלי בחירק היו"ד הראשונה ונוח השנייה לקריאת בן אשר וייף בשוא הראשונה וחירק השנייה ובקלת הספרים מנאתי בחירק הראשונה ובשוא השנייה לבן אשר וזו היא קריאה נכונה על משקל ויסב : בארך דליותיו · הס הענפים הרמים מענין ארוממך יי' כי דליתני : מרוים

רש"י

ושברתי את זרועותיו · אשבור את הגבית ותהיין שתיהן שבורות בלומר כבר לקח מלך בבל מלך המצרי עוד אמסיר לו יתר המלכות כולו : וחזקתי · לשון חוזק : והחזקתי · לשון אחיזה שאוחז בידו לסומכה שלא תפול וסופו יוכיח וזרועות פרעה תפלנה שאינו אוחז בהן : אל מי דמית בגדלך · בהתגדלך לגנדי אל מי היית שבור לדמות : הנה אשור שהפלתי כבר : ארז בלבנון היה · וחורש מצל · יער מסיך צל גדול : וכין עבותים : עני רעבן : צמרתו · כי"מא בלע"ז : תעלותי · פוס"ין בלע"ז : אל כל עצי השדה · להשקיתה והדוגמא כתרגומו של יונתן הא אתורתא דמי לארזא דלבנון וגו' כבעמוד: מים גדלוהו תהום רוממתהו · בעממיא סגיא בסומכוותא תקיף וית מלכיא שעביד לתחות מלכות' וית שולטונהי מני על כל מדיל' ארעא ומדרש אגדה וכין עבותי' היא' צמרתו מהיכן זכה לגדולה זו לפי שנמנע מעלת דור הפלג' שנאמר מן הארץ ההיא יצא אשור כשנעשו כל בני העולם קליעה אחת לבוא בעצה למרוד בו אז היתה צמרתו נראית לעצמה ולא נשתלשלה עמהם מים גדלוהו תהו' רוממתהו ועל ששמע לקול יונה בן אמתי שירד לתהו' ושבו אנשי נינוה מן החטא אשר בכפיהם : סרעפותיו · ענפיו : פארותיו · זמורותיו : מימי רבי' בשלחו · פארותיו על ידי מים רבים בשלחו פארותיו כלומר בגדלו פארותיו ולשון שילוח נופל בהם כמו ותשלח פארות : קננו · לשון קן . בסעפותיו · בענפיו : דליותיו · אף הס לשון ענפים הנטויים לארוך לכל לד במין דליות הכר' שיסטרו' ייל"אס בלע"ז : וייף · לשון יופי : לא

לא

ושברתי את־זרעתיו אשר־החזקה ואת־הנשברת ואת־כל־אפיקי־מים ירדו בכל־עצי השדה עד אשר־כלו מתו גם־הם ירדו אל־שאול אחרי הורדי־בור׳ בתוך בני־אדם׳ אל־ארץ תחתיות׳ ישבו בצל בתוך גוים׳ כל־עצי עדן׳ מבחרי ומטובי לבנון׳ כל שתי־מים׳ ינחמו בארץ תחתיות׳ גם־הם אתו ירדו אל־שאול׳ אל־חללי חרב׳ ואם־היו זרועו׳ ישבו בצלו׳ בתוך גוים׳ אל־חרב׳ מי־דמית בגדלך׳ ותורדת׳ אל־ארץ תחתיות׳ תשכב׳ בתוך ערלים׳ אל־חללי חרב׳ פרעה והמונו׳ נאם אדני יהוה׳ אל־מי דמית בגדלך׳ ואת׳ אל־ארץ תחתיות׳ אל־תוך בני־עמך׳ אל־בנות גוים׳ הורדום׳ שכבו׳ ערלים׳ חללי חרב׳ אשור שם קהלו׳ סביבותיו קבריו׳ כולם חללים׳ נפלים׳ חרב׳ אשר־נתנו חתתו׳ בארץ חיים׳ ויורדו׳ אל־ארץ תחתיות׳ אל־תוך בני־אדם׳ אל־חללי חרב׳ שם עילם׳ סביבותיו׳ קבריו׳ כולם חללים׳ נפלים׳ חרב׳ אשר־נתנו חתתו׳ בארץ חיים׳ ויורדו׳ אל־ארץ תחתיות׳ אל־תוך בני־אדם׳ אל־חללי חרב׳ נשאו כלמתם׳ אל־תוך בני־אדם׳ אל־חללי חרב׳ שם־תהום׳ סביבותיו׳ כולם חללים׳ נפלים׳ חרב׳ אשר־נתנו חתתו׳ בארץ חיים׳ ויורדו׳ אל־ארץ תחתיות׳ אל־תוך בני־אדם׳ אל־חללי חרב׳ אל־תוך בני־עמך׳ אל־בנות גוים׳ הורדום׳ שכבו׳ ערלים׳ חללי

מלכין תקיפין לא איתנצחו לקיבליה בתקוף גבורה דהוה עימיה מן קדם ייי שלטונין לא קמו קדם משיריתיה וגיברין לא יכילו בסומכותיה בתקוף גבורא דהוה עימיה מן קדם ייי לא דמיליה בתוקפיה: שפיר עבדתיה בסגי גיברוהי וזעו מן קדמוהי כל מלכי קדם בתקוף גבורא דהוה עימיה מן קדם ייי: כן כדנן אמר ייי אלהים חלף דראימתא בקומה ויהב מרותיה על מלכותיה וראים לביה בתוקפיה: ואימסריניה ביד תקיף עממיא ורטשוהי על טורא ובכל חליא נפלא משיריתיה ואיתבדרו סומכותיה בכל פצירי ארעא ונחתו מטלל מלכותיה כל עממי ארעא ורטשוהי: על מפלת קטילוהי שרו כל עופא דשמיא ועל פגרי משריתיה נחתו כל חית ברא: דלא יתרברבון בתוקפיהון כל מלכי קדם ולא יתנון ית מרותהון על מלכותא ולא יתרברבן להון בתוקפיהון כל עבדי מלכו: בתוך בני אדם בכלל בני אדם כן ימותון התלכי כמו שאר בני אדם: אל יורדי בור: כמו עם יורדי בור והוא הקבר: ויונתן תירגם עם נחתי גוב בית אבדנא: כה אמר: אהבלתי כסיתי עליו את תהום: כאילו התהום שהיה מגדל הותו תתאבל עליו בהיותו נכרת כי כבר הושלו לארץ ואמר עליו תהום רוממתהו ועתה יתאבל עליו ויתכסה שק על מה שהאבלתי: פעל יונה לשני: כסיתי בגרי הס"מך: ואמנע נהרותיה נהרות התהום שאמר למעלה שהיו הולכים סביבות מטעה מנעתי אותם ממנו וייבש ויכלה וכבר פירשנו המשל למעלה: ואקדיר עליו לבנון: לפי שהשילו לארז בלבנון אמר כי בכשלו קדרו עליו עני הלבנון ובאמרו האבלתי כסיתי ואמנע ואקדיר להודיע כי מלאת האל יתברך היתה לו הרעה. עלפה: שם תאר מן ויתעלף תתעלפנה

רשי

לא עממוהו: לא כהו תארו כלומר לא היה בהם אחד נאה ממנו: בגן אלהים: כלומר בכל העולם: ערמונים: קשט"ייכים בלע"ז: כל עצי עדן: כלומר כל המלכים המשובחין: יען אשר גבהת בקומה: כך אמרתי לאשור: ביד אל גוים: ביד קשה שבגויים ביד נבוכד נצר כתתיו דאמר מר שנה ראשונה כבש נינוה: עשה יעשה לו: נבוכד נצר ככל רצוני: ויטשוהו: ויפילוהו לארץ כמו ויטש על המחנה: על מפלתו יסבבו וגו': כתרגומו על מפלת קטילוהי: עצי מים: שהם רבי וחלשים אלא שענפיהם רבים וחרוכין מחמת לחלוחית המים אין להם לדמות עצמן לארזי עדן כלומר לא היה לו להתגאות על ישראל ולא יעמדו עליהם: אל בין עבותים: לא יתגאו להשות גבורת שותן מים ל עצי עבותי: ביום רדתו שאולה: כשהשפלתי את מלך אשור ביד אויבו: האבלתי: עליו אבלים רבים שהיו סומכין עליו: כסיתי עליו את תהום: כסיתי בשבילו את תהום שהיה רגיל להשקותו ולגדלו כמו שאמור למעל תהום רוממתהו הוא היו' כסיתי עליה יעלה ויבכה את הבערתו כלומר: החלשתי את עוזריו: ואמנע נהרותיה: שהיו הולכין סביבי מטעה: ויכלאו מים רבים: שהיו מאריכין פארותיו כמו שאמר למעל ותארכנה פארותיו ממים רבים: ואקדיר: בשבילו לבנון ואקדיר לשון שחרות: וכל עצי השדה: שהיו תעבוהו אלוהים כמו שאמר למעלה: עליו עלפה: בשבילו פסק לחלוחם כאדם שמתעלף ורוחו פורחת ששמי"ר בלע"ז: וינחמו בארץ תחתיות: שאר יורדי גיהנם קבלו הנחומין אמרו אף זה כמונו: וזרעו

ל ארזים לא־עממוהו בגן־אלהים ברושים לא דמו אל־סעפתיו וערמנים לא־היו כפארותיו כל־עץ בגן־אלהים לא דמה אליו ביפיו: יפה עשיתיו ברב דליותיו וקנאהו כל־עצי־עדן אשר בגן האלהים:

לכן כה אמר אדני יהוה יען אשר גבהת בקומה ויתן צמרתו אל־בין עבתים ורם לבבו בגבהו: ואתנהו ביד אל גוים עשו יעשה לו ברשעו גרשתיהו: ויכרתהו זרים עריצי גוים ויטשהו אל־ההרים ובכל־גאיות נפלו דליותיו ותשברנה פראתיו בכל־אפיקי הארץ וירדו מצ־ל כל־עמי הארץ ויטשהו: על־מפלתו ישכנו כל־עוף השמים ואל־פראתיו היו כל חית השדה: למען אשר לא־יגבהו בקומתם כל־עצי־מים ולא־יתנו את־צמרתם אל־בין עבתים ולא־יעמדו אליהם בגבהם כל־שתי מים כי־כלם נתנו למות אל־ארץ תחתית בתוך בני אדם אל־יורדי בור:

כה־אמר אדני יהוה ביום רדתו שאלה האבלתי כסיתי עליו את־תהום ואמנע נהרותיה ויכלאו מים רבים ואקדר עליו לבנון וכל־עצי השדה עליו עלפה: מקול מפלתו הרעשתי גוים בהורידי אתו שאלה את־יורדי בור וינחמו בארץ תחתית כל־עצי־עדן מבחר וטוב־לבנון כל־שתי מים: גם־הם אתו ירדו שאלה אל־חללי־חרב וזרעו

ביפיו ב'וסימ' לא דמה אליו. מלך ביופיו: יפה ה' בקריאה וסימ' וכאבשלום לא היה איש יפה בכל הארץ. יפה עשיתיו ברוב דליותיו. את הכל עשה יפה בעתו. טוב אשר יפה לאכול ולשתות. הנך יפה רודי אף נעי': למען אשר לא יגבהו חד מן ל"ד פס': דאית בהון לא ולא ולא קדמא קרחי ותרין אחרנין נסבין יו"ו וסימ' נמסר במסר' רכתא בערך לא: שאלה ט' בקריא' ח' חס' וא' מלא וסימ' ויקומו כל בניו וכל בנותיו לנחמו וימאן. לא ירד בני עמכם כי אחיו מת. ולקחתם גם את זה מעם פני וקרהו אסון. והיה כראותו כי אין הנער ומת והורידו ואם בריאה יברא יי'. יורדו הם וכל אשר להם חיים. ביום רדתו שאלה. מקול מפלתו הרעשתי. גם הם אתו ירדו. והד ישובו רשעים לשאלה כל גוים. וכולהון חסר במ"ב לא ירד. ישובו רשעים:

הבתולות ועניה רב היניעה והבהלה עד שלא יוכל אדם לעמוד על עצמו ובדברי רז"ל שאת נזכר שם פעלו שלא נזכר בחוספת ה"ת ויאמר עלף בלי תוספת בשקל אכל לקח ותוספת הה"ת בו כתוספת הה"ת במלת אשה לוי' לאה למתו ובאמרו בלשון יחיד עלפה ר"ל כל אחד מן עני השדה: מקול. וינחמו בארץ תחתיות. היתה להם נחמה בו כשירד שהול גם הוא על דרך שאמר ישעיה על מלך בבל גם אתה חלית כמונו: מבחר וטוב לבנון. סמוך על סמוך כמו מספר מפקד העם והדותים לו: גם הם. המלכים שהיו עניו היו חללי חרב כמוהו ואמר הם כי זכר עני עדן ושתי מים והיה משל למלכים ואמר כי אשר ירדו לפניו נחתו בו ובמותו גם כן מתו עמו: וזרעו

מנחה גדולה

בן אדם הנבא וגו' הלילו הה ליום וגו' מהר"ת ז"ל כבר בארתי לפעלה. שדרך הנבואות כן הוא שפעמים תבוא הנבואה לנביא על ענין אחד קרוב לבוא ומיד יודיעהו ענין אחר ממינו שהוא לזמן רחוק לו לאחרית הימים וכמו שפירשתי בענין צור שלא לבד ביאת יחזקאל אחר בן אדם העמ"ר שאמרתי לך ביום ההוא אמית קרן לבית ישראל הכוונה בו שלא לעשה בהם כלה אבל מ"ע אסרם למשפט וע"כ הלילו הה ליום כי קרוב יום של מצרים ג"כ קרוב יום לא' שאמר ליחזקאל ויסרתיך למשפט שגם המה נלקו עם המצרים יום ענן עת גוים יהיה זה יום הענן יהיה כשיהי' עת שילקו הגוים ע"י כ"ג גם ישראל ילקו בכלל בנבואת ירמיהו וזה שאמר ובני ארץ הברית אתם בחרב יפלו ר"ל ישראל שהיה סומכים על הברית שכרת להם פרעה. לו ידלה ובני ארץ הברית ישראל שהיה להם ארץ ישראל שנקרא ארץ הברית על שם שכרת ה' אתם ברית לתת להם ארץ כנען:

בן אדם קינה על פרעה מלך מצרים וגו' הנה בני צור לא הזכיר שם המלך כי אם שלא קינה על מלך צור לפי שלא היה לו מעלה מלך עצמו כי אם במה שהיה מלך צור זו היא מעלתו ע"כ לא הזכיר שמו כי אם מלך צור מש"כ פרעה שמלבד שהיה לו מעלת מלך מצרים גם היה לו מעלה מצד עצמו ע"כ אמר פרעה מלך מצרים. אי"נ לפי שעם פרעה לא היה שם הבעלים של מלך כי אם היה שם החותר על המלוכה כמו שאז"ל ע"כ בהזכיר המלכות מזכיר ג"כ שם פרעה שהוא שם משותף אל המלוכה. ואמר שא קינה וגו' הע"פ שבנבואה ראשונה כלל גם שניהם בנבואה אחת כמ"ש על פרעה ועל מצרים כלה משא"כ לענין הקנה שא קינה על פרעה בפני עצמו ועל המונו בפני עצמו. והטעם כיון שהיה לפרעה עונש מפורש לעצמו שלא ישוב עוד לכתר המלוכה כמו שהיה כי אם ממלכה שפלה במפורש לעיל ע"כ שא עליו קינה בפני עצמו. ואמר כפיר גוים נדמית וגו' שהיית סגור שאתה מושל ביבשה ובמים כי אמרת לי יאור ואני

רשי

לב

זרועו ישבו בגלו · ועוזריו אשר ישבו בגלו: אל מי דמית ככה · אתה פרעה אל מי מעני עדן דמית שיהא ככה גדול כאשור בכבוד ובגדל והרי ראית שאורדתיו שאול ואף אתה והורד' עם עני עדן עם אחר מלכים חזקים: אל ארץ תחתית · ניהנם: · כפיר גוים נדמית ואתה כתנים בימי' · היה לך לרבון תוך יאוריך כמספר הגני' ולא לגאות אל היבשה ונתגאות בלבך ונדמית בעצמך לכפיר הסליט ביבש' ויולא לטרוף טרף: ותגח בנהרותיך · ותגא חוץ עם נהרותיך לשון גוחי מכטן כי יגיח ירדן ואורב ישראל מגיח ממקומו לשון דבר הנובע ויולא מביח מסתרים: ותדלח · לשון עכירה: ברגליך · רגליס לא היו לך ועשית לך רגלי בהמת הארץ לעבור מימי הארצות ולרפוס נהרות' והדוגמא בחרגו' יוכתן ותגאחא במסרייתך והזעתא עממיא בסומכותך ואחריבתא מדינתהון: בחרמי · לשון מצולה והרבה יש במקרא יגורהו ברחמו מצולים וחרמים: ותלאתי הגאיות רמותיך · השלכתך כמו רמה בים ויש אומרים דמותיך לשון רמה כמו ורים תולעים ויבאש: והשקיתי ארץ נפתך · ארץ אשר אתה נף בה על פני מימי יאוריך כמו נפו מים על ראשי ויגף הבדיל אותה הארץ אשקך מדמך: אל ההרים הגבהים: שבה נפתך · סוכפרוטמ"נט בלע"ז: ומפיקי · ראוי"ר בלע"ז: וכסיתי בכבותך שמים · כפתכבה תבערתך יעלה העשן ויכסה השמים ויחשיך המאורות כלומר כל שומעי שמעך יתאבלו ויתחוממו כי ידאגו מים לנפשו לאמר גם עלינו יעמוד המשחי: כל מאורי אור בשמי · שרי' של מעלה תליך: בהביאי שברך · בהביאתי תבירי קרבך לביניהון: והכעסתי לב · כלומר ירגז ויחרד לבם: והשמותי · לשון תמהון בעופפי

וזרע ישבו בצרו בתוך גוים: אל מי דמית בגדלך · אל מי דמית ככה: בשני עשר · בימים ה' דגשים בקריא' ו' בלישא וסימ' נמסר בסדר תצוה: כתנים ג' בקריא' וסי' בירמיה סימן י"ד: בימים ה' דגשים בקריא' וסימ' פרו ורבו ומלאו · כל אשר לו סנפיר · וכל אשר אין לו · ואתה כתנים בימים: בימים וכל תהומות: ומלאתי ד' בקרי' וסי' את דבריך · את הריו חלליו · את הבית הזה כבוד · ומלאתי הגאיות: וירח ט' בקריאה וסימ' וידם השמש וירח עמד · שמש בגבעון דם וירח בעמק · חשך השמש בצאתו: שמש וירח קדרו · וחברו תרויהון ביואל · וכסיתי בכבותך שמים · יומם השמש לא יכבה · הללוהו שמש וירח · וידק יקר הולך:

אל מי דמית בגדלך · אל מי דמית ככה: אל מי מכלנו · ואמר יהוה אל מי מכלנו: בשני עשר ו' בלישא וסימ' נמסר בסדר תצוה: כתנים ג' בקריא' וסי' בירמיה סימן י"ד: בימים ה' דגשים בקריא' וסימ' פרו ורבו ומלאו · כל אשר לו סנפיר · וכל אשר אין לו · ואתה כתנים בימים: בימים וכל תהומות: ומלאתי ד' בקרי' וסי' את דבריך · את הריו חלליו · את הבית הזה כבוד · ומלאתי הגאיות: וירח ט' בקריאה וסימ' וידם השמש וירח עמד · שמש בגבעון דם וירח בעמק · חשך השמש בצאתו: שמש וירח קדרו · וחברו תרויהון ביואל · וכסיתי בכבותך שמים · יומם השמש לא יכבה · הללוהו שמש וירח · וידק יקר הולך:

ושלטונוהי איתברו מתקפיהון בגו מלכותא: למן דמית כדין ביקר ובירבו במלכי קדם ותיתחת עם מלכי קדם לארעא ארעיתא בגו חייביאת שכב עם קטילי חרבא הוא פרעה וכל אתרנושתיה אמר ייי אלהים: והוה כתרתא עסרי שנין בתרי עסר ירחין בחד לירחא הוה פתגם נבואה מן קדם ייי עימי למימר: בר אדם טול אילנא על פרעה מלכא דמצרים ותימר ליה תקיף בעממיא הויתא ואת כתנינא בימא ואגחתא במשריתך ואזעתא עממיא בסומכותך ואחריבתא מדינתהון: כדנן אמר ייי אלהים ואפרס עלך ית מצדתי בקהל עממין סגיאין ותיתאחד בסריגתי: וארטשינך בארעא על אפי ברא אירמי נבילתך ואשרי עלך כל עופא דשמיא ואסבע מינך חית כל ארעא: ואתן ית בסר קטילך על טוריא ויתמלון חילא פגרי משריתך: וארוי ארעא דהניתא מדמך על טוריא ופציריא יתמלון מינך: ותחפינך עקא באכהיותי ית זיו יקר מלכותך מן שמיא יזערון עם משריתך דהוו סגיאין בכוכביא מלך במשריתיה יחפינך בענגא דסליק וחפי ית שמשא וכסהרא בימאלא מזהר נהוריה: כל שבילי אורחתיך דמתקנין ונטירן בגויך הא כמנהרי זהריא בשמיא אקלקלינון עלך ותחפי עקא כקבלאית ארעך אמר ייי אלהים: ואזיעלב עממין סגיאין באיתיותי תבירי קרבך לבני עממיא למדינן דלא ידעתנון: ואצדי עלך עממין סגיאין ומלכיהון יתמאן עלך תימר באיתכניותהון

ג' · כ' מלכותא · ל' ובירבו · ל' מלכי קדם · ל' כתי' ה' פרעה · ל' אתרנושתיה · ל' בתרי עסר · ל' בחד לירחא · ל' ה' · ל' הויתא · ל' ל' ואת · ל' בסומכותך · ל' ל' ואחריבתא · ל' ל' ואזעתא · ל' ל' ואחריבתא · ל' ל' ואזעתא · ל' ל' ואחריבתא · ל' ל' ואזעתא

יחזקאל לב

בעופפי חרבי על פניהם · בהבריקי ולהטי אותה על פניהם להפחידם ולהודיעם כי בה יהרגו׳ בעופפי ענין בהירות והברקה כמו תעופה בבקר תהיה ויש לפרש נס לן
ענין תנועה כלומר בהגיעי ועופפי אותה על פניהם וענין התנועה קרוב לענין העיפה ובדברי רז״ל אין מדליקין בצרי מפני שהוא עף כלומר שהוא פורח ונע מן הגר הנה
והנה ויונתן תירגם בחיתותי עלך דקטלין בחרבא ואיכון חון: וחרדו לרגעי׳: מרגע לרגע יחרדו ויונתן תירגם לרגעים מן רגע היש ויזעון מן קדם תבריהון: איש
לנפשו · כל אחד ואחד יחרד על עצמו ויפחד ברואותם מפלתך: כי כה אמר · תבואך · תבא לך: בחרבות · מבואר הוא: והאבדתי · מעל מיס רבים · שהיתה גדלה

בעופפי חרבי על־פניהם וְחָרְדוּ לְרֶגָעִים אִישׁ לְנַפְשׁוֹ בְּיוֹם מַפַּלְתֶּךָ: כִּי־כֹה אָמַר אֲדֹנָי יְהוָה חֶרֶב מֶלֶךְ־בָּבֶל תָּבוֹא־לָךְ: בְּחַרְבוֹת גִּבּוֹרִים אַפִּיל הֲמוֹנֵךְ עָרִיצֵי גּוֹיִם כֻּלָּם וְשָׁדְדוּ אֶת־גְּאוֹן מִצְרַיִם וְנִשְׁמַד כָּל־הֲמוֹנָהּ: וְהַאֲבַדְתִּי אֶת־כָּל־בְּהֵמָתָהּ מֵעַל מַיִם רַבִּים וְלֹא־תִדְלָחֵם רֶגֶל־אָדָם עוֹד וּפַרְסוֹת בְּהֵמָה לֹא תִדְלָחֵם: אָז אַשְׁקִיעַ מֵימֵיהֶם וּנְהָרוֹתָם כַּשֶּׁמֶן אוֹלִיךְ נְאֻם אֲדֹנָי יְהוָה: בִּתְּתִי אֶת־אֶרֶץ מִצְרַיִם שְׁמָמָה וּנְשַׁמָּה אֶרֶץ מְמִלֹּאָהּ בְּהַכּוֹתִי אֶת־כָּל־יוֹשְׁבֵי בָהּ וְיָדְעוּ כִּי־אֲנִי יְהוָה: קִינָה הִיא וְקוֹנְנוּהָ בְּנוֹת הַגּוֹיִם תְּקוֹנְנֶהָ אוֹתָהּ עַל־מִצְרַיִם וְעַל־כָּל־הֲמוֹנָהּ תְּקוֹנְנֶהָ אוֹתָהּ נְאֻם אֲדֹנָי יְהוָה: וַיְהִי בִשְׁתֵּי עֶשְׂרֵה שָׁנָה בְּחֲמִשָּׁה עָשָׂר לַחֹדֶשׁ הָיָה דְבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: בֶּן־אָדָם נְהִי עַל־הֲמוֹן מִצְרַיִם וְהוֹרִדֵהוּ אֹתָהּ וּבְנוֹת גּוֹיִם אַדִּרֵם אֶל־אֶרֶץ תַּחְתִּיּוֹת אֶת־יוֹרְדֵי בוֹר: מִמִּי נָעַמְתָּ רְדֵה וְהָשְׁכְּבָה אֶת־עֲרֵלִים: בְּתוֹךְ חֲלָלֵי־חָרֶב יִפֹּלוּ חָרֶב נִתָּנָה מָשְׁכוּ אוֹתָהּ וְכָל־הֲמוֹנָיהּ: יְדַבְּרוּ־לוֹ אֵלֵי גִבּוֹרִים מִתּוֹךְ שְׁאוֹל אֶת־עֹזְרָיו יָרְדוּ שָׁכְבוּ הָעֲרֵלִים חֲלָלֵי חָרֶב: שָׁם אַשּׁוּר וְכָל־קְהָלָהּ סְבִיבוֹתָיו קִבְרָתָיו כֻּלָּם חֲלָלִים הַנֹּפְלִים בַּחָרֶב: אֲשֶׁר נִתְּנוּ קִבְרָתָיהָ בִּירְכְּתֵי־בוֹר וַיְהִי

רשי

בעופפי חרבי על פניהם · לשון עוף פורח בשלחי עליך חיל שלוחי דרך חרב׳: וחרדו לרגעי׳ · לשברי׳ אין נס עליהם יבא הדבר ל״ח לשון רגע ממש כן חברו מנח׳: איש לנפשו · כל אחד על עצמו שויימת״ ימתא בלע״ז: מעל מיס של שחר מדינות שהיית עובדים: אשקיע מימיה׳ · שלא תעברם רגל בהמה ישקע הטיט ויהיו הגלי׳ גלולי ונקיי׳ כשמן המזוקק · הרן ממולאה מרן שהיה עתה ממולאה מכל טוב: נהה · בכה וקינן: והורידהו אותה ובנות וגו׳ · התנבא עליו ועל כל המומות שירדו לבור שחת כאן הרהו הקב״ה ליחזקאל שכל הרשעי׳ יורדי׳ לגיהנם: ממי נעמת · כלום נעמת משהר הערלי אף אתה רדה לבור והשכבה אותם: חרב נתנה · לחרב נתנה מגרים: ידברו לו · ידברו עליו ועל עוזריו: אילי נבורים מתוך שאול · סרס המקרא ודרשהו ידברו לו את עוזריו עם עוזריו כלומר גם על עוזריו אתו ידברו אילי נבורים שבשאול ובכה יאמרו עליהם ירדו שכבו הערלים וגו׳ כל לו ולי ולהם ולך הסמוכין לדבור אינם חלק לשון על: שם אשור · בניהם · סביבותיו · בתוך שאול קברותיו מוכנים כי משם לא יצא לבות בקבר: בירכתי בור · בעמקי בור בתוך עמקו:

ויהי

מסרה

לרגעים ד׳ וסימ׳ אני יי׳ נצרה · חרדות ילבשו׳ על הארץ ישבו׳ וחרדו לרגעים איש לנפשו׳ לרגעים תבחנני: כשמן ב׳ וסימ׳ ונהרותם כשמן אוליך · כשמן הטיב: בהכיתי ב׳ א׳ מלי׳ יא׳

חסר וסימ׳ בהכתי בארץ מצרים · בהכתי את כל יושבי בה: תקוננה חד מן ג׳ מלין ת׳ בריש תיבותא ומן ב׳ ב׳ בפסיק וסימ׳ תדלחם
והאבדתי את בהמתה · תקוננה קינה היא וקוננוה · הכל ואנה שמעית עליך: קבריתיה ג׳ בקריאה וסימ׳ אשר נתנו קבריתיה · בתוך
חללים ר״פ שם משך תובל · ומשתנין באתיהון קדמא קברתיה כתיב · תנינא · קברתה כתיב חס׳ דחס׳ · תליתאה קברותיה כתיב מל׳ דמל׳:

בעופפי חרבי על פניהם · בהבריקי ולהטי אותה על פניהם להפחידם ולהודיעם כי בה יהרגו׳ בעופפי ענין בהירות והברקה כמו תעופה בבקר תהיה ויש לפרש נס לן
ענין תנועה כלומר בהגיעי ועופפי אותה על פניהם וענין התנועה קרוב לענין העיפה ובדברי רז״ל אין מדליקין בצרי מפני שהוא עף כלומר שהוא פורח ונע מן הגר הנה
והנה ויונתן תירגם בחיתותי עלך דקטלין בחרבא ואיכון חון: וחרדו לרגעי׳: מרגע לרגע יחרדו ויונתן תירגם לרגעים מן רגע היש ויזעון מן קדם תבריהון: איש
לנפשו · כל אחד ואחד יחרד על עצמו ויפחד ברואותם מפלתך: כי כה אמר · תבואך · תבא לך: בחרבות · מבואר הוא: והאבדתי · מעל מיס רבים · שהיתה גדלה

בְּאֵיתָיוּתִי עֲלָךְ דְּקַטְלִין בְּחַרְבָּא אֵינוּן חֲזַן וְיִזְעוּן מִן קֳדָם תִּבְרְהוֹן גְּבַר לְנַפְשֵׁיהּ בְּיוֹם מַפַּלְתָּךְ: אֲרֵי כְּדֵן אָמַר יְיָ אֱלָהִים קְטוֹלֵי חַרְבָּא מַלְכָא דְבָבֶל יֵיתוּן עָלָךְ: בְּחַרְבָּא דְגִבָּרַיָּא אֵימַגַּר מַשְׁרִיתָךְ תַּקִּיפֵי עַמְמַיָּא כוּלְהוֹן וְיִבְזוֹן יַת תֻּקְוָךְ מִצְרַיִם וְתִשְׁתֵּיצֵי כָּל אִיתְרַגּוּשְׁתָּהָא וְאוֹבֵיד יַת כָּל בְּעִירָהּ מֵעַל מַיִן סַגִּיאִין וְלָא תִזְעוּנוּן רַגְלָא דַאֲנָשָׁא עוֹד וּפַרְסוֹת בְּעִירָא לָא תִזְעוּנוּן: בְּכֵן אַשְׁקִיט לַעֲמַמַיָּא וּמַלְכֵיהוֹן בְּנִיחַ אֲדַבַּר אָמַר יְיָ אֱלָהִים: כַּד אֶתֵּן יַת אַרְעָא דְמִצְרַיִם צָרוּ וּתְצָדֵי אַרְעָא וּמַלְיָא בְּאֵיתָיוּתִי מְחָאָה עַל כָּל דִּיתְבִין בָּהּ וִידְעוּן אֲרֵי אֲנָא יְיָ: אָמַר נְבִיָּא אֵילֵיָא הֵיא נְבוּאָתָא וּתְהֵי לֵאֵילֵיָא כַּפְרֵנִי עַמְמַיָּא יְלֻלוּן יָתָהּ עַל מִצְרַיִם וְעַל כָּל אִיתְרַגּוּשְׁתָּהּ יְלִילוּן יָתָהּ אָמַר יְיָ אֱלָהִים: וַהֲוָה בְּתַרְתָּא עַשְׂרֵי שְׁנִין בְּחַמְשָׁא עַשַׂר לְיַרְחָא הֲוָה פִּתְגָם נְבוּאָה מִן קֳדָם יְיָ עִמִּי לְמֵימָר: בַּר אָדָם אִתְנַבֵּי עַל אִתְרַגּוּשַׁת מִצְרַיִם וְתֵבְרֵהָ לָהּ וּלְכַפְרֵנִי עַמְמַיָּא תַּקִּיפַיָּא אִתְנַבֵּי דִּיתְמַסְרוּן לְאַרְעָא אַרְעֵיתָא עִם נַחֲתֵי גוּב בֵּית אַבְרָנָא: מִמַּן אַתְּ גִּיבַר חוּת וּשְׁכִיב עִם חַיְיָבַיָּא: כְּגוֹ קְטוֹלֵי חַרְבָּא יִתְרְמוּן לָהּ לְחַרְבָּא יִתְמַסְרוּן לְשֵׁיצָאָה יַתְהוֹן וְיַת כָּל אִתְרַגּוּשְׁתְּהוֹן: יְמַלְלוּן עִמֵּיהּ תַּקִּיפֵי גִּיבָרַיָּא מִגּוֹ שְׁאוֹל עִם סַעֲרוֹהִי נְחִיתוּ שְׁכִיבוּ חַיְיָבַיָּא קְטוֹלֵי חַרְבָּא: תַּמָּן אָתוּר וְכָל מַשְׁיָנֶתֵיהּ גּוּב בֵּית אַבְרָנָא סְחָרֵתְהוֹן קַבְרֵיהוֹן כּוּלְהוֹן קְטִילִין דְּאִתְקְטָלוּ בְּחַרְבָּא: דְּאִתְמַסְרוּ לְקִבּוּרָא בִּסְיָפֵי גוּב בֵּית אַבְרָנָא

מנחה גדולה

עניין הנבואה הזאת לדעתי לא שערו אותה המפרשים כלל והוא מה שבארתי במעין ה״ת מסדר מעייני הישועה שעשיתי בפי׳ ספר דניאל והוא שקודם הגאולה אשר קיימו עתידי ארמיי׳ אשר בארצות המערב ורומי ואטליא ללכת לכבוש את ירושלים ואת כל א״י שהוא כולו היום מתלכות מצרים וילכדו את ארץ מצרים ראשונה ויחריב את מצרים ויהרגו המון רב ועם עצום בקרבה וכן יכבשו הרבה מא״י וכשישמעו שאר האומות מארצות המזרח והצפון שרובם הם היום יפתעלים תכוריות ראוס אשר עשו במצרים ובא״י ושאר ארצות שילכדו יפחדו וידעו מפניהם כן יתפזרו גם על ארצותם ויעשו בהם כמו שעשו במצרים ועם זה יקנאו קנאה גדולה על היות הגוצרים לוקחים להם העיר ירושלים שגם היא בפני הישמעאלי׳ מקום הקדושה ושער השמים ועל זה נאמר בפרשה שזכרתי למעלה והיתה חלחלה בכוש כשמוע חיל במצרים וגו׳ כוש ופוט ולוד וכל הערב ובני ארץ הברית אותם בחרב יפולו שארץ הברית היא א״י ופרט אותה לפי שעליה ולכובשה היה עליית הגוצרים שמה ומפני זה יתקבצו העמים מתוך המזרח ומצפון ויבאו על הגוצרים ויערכו אתם מלחמה קרוב לירושלים ויהרגו אלו באלו מכה רבה והיתה להם עת צרה גדולה כי לא יתמו חטאים מן הארץ ותהיה נקמת ה׳ עליהם והאשורים שהם היום מדת ישמעאל שהתריבו בים הרשון יגיע לו עברת הנבעים והגוצרים בני אדום שהתריבו בית שני בהיותם לוחצים אלו

עם אלו לחשוב על אדמת הקדש יקבלו בתוכה עונש מה שעשו בה בימי קדש מקוש הרשע שמה יהיה המספר וכבר העיר על כל זה דניאל בסוף נבואותיו כשזכר ממלך הצפון ומלך הנגב שאמר שם ויפלח ידו בארצות וארץ מצרים לא תהיה לפליטה ומשל במכמני הזהב והכסף על אוצרות מצרים וזה כולו ממה שעשו הגוצרים בארץ מצרים ואמר עוד ושמועות יבהלוהו ממזרח ומצפון והם שמועות אנשי המזרח ואנשי הצפון שיבאו להלחם על הגוצרים ולכן לא זכר מערב כי הגוצרים הם מערביים וכמו שפירשתי שם ועל זה באמת יחזקאל ניבא במקום הזה באמר השם אלי בן אדם נהה על המון מצרים כי עם שהנביא ישמח בחרבנה והנודם אמר לו נהה שעינינו שלא קיבים והוא שיאמר הדברים שיקוננו המקוננים עליהם ואמר והורידוהו אותה ר״ל שבדברו ובנותיו יספר ויגיד שאותה ר״ל בת מצרים ובנות גוים אדירים והם שאר האומות שיזכו׳ אמר זה בפרשה ירדו אל ארץ תחתית אל יורדי בור ר״ל שימותו חללים במלחמה ההיא ויפלו בשדה כמו חללים שוכבי קבר כי בעבור שאמר העמים ההם בתו לעזור למצרים ולנקום נקמתם לכן שתף הריגתם עם הריגת מצרים באומרו אותה לבנות גוים אדירים ואמר כנגד מצרים בפרט ממי נעמת רדה והשכבה את ערלים ר״ל את מצרים היית מתפארת מכל האומות ועתה תרדי ותשכבי לארץ בה לאמך את ערלים שהם האדומים ערלי לב וערלי בשר ולפה הנביא ברוח נבואתו שבאומן ההוא

יהיה

בעופפי חרבי על־פניהם וְחָרְדוּ לְרֶגָעִים אִישׁ לְנַפְשׁוֹ בְּיוֹם מַפַּלְתֶּךָ: כִּי־כֹה אָמַר אֲדֹנָי יְהוָה חֶרֶב מֶלֶךְ־בָּבֶל תָּבוֹא־לָךְ: בְּחַרְבוֹת גִּבּוֹרִים אַפִּיל הֲמוֹנֵךְ עָרִיצֵי גּוֹיִם כֻּלָּם וְשָׁדְדוּ אֶת־גְּאוֹן מִצְרַיִם וְנִשְׁמַד כָּל־הֲמוֹנָהּ: וְהַאֲבַדְתִּי אֶת־כָּל־בְּהֵמָתָהּ מֵעַל מַיִם רַבִּים וְלֹא־תִדְלָחֵם רֶגֶל־אָדָם עוֹד וּפַרְסוֹת בְּהֵמָה לֹא תִדְלָחֵם: אָז אַשְׁקִיעַ מֵימֵיהֶם וּנְהָרוֹתָם כַּשֶּׁמֶן אוֹלִיךְ נְאֻם אֲדֹנָי יְהוָה: בִּתְּתִי אֶת־אֶרֶץ מִצְרַיִם שְׁמָמָה וּנְשַׁמָּה אֶרֶץ מְמִלֹּאָהּ בְּהַכּוֹתִי אֶת־כָּל־יוֹשְׁבֵי בָהּ וְיָדְעוּ כִּי־אֲנִי יְהוָה: קִינָה הִיא וְקוֹנְנוּהָ בְּנוֹת הַגּוֹיִם תְּקוֹנְנֶהָ אוֹתָהּ עַל־מִצְרַיִם וְעַל־כָּל־הֲמוֹנָהּ תְּקוֹנְנֶהָ אוֹתָהּ נְאֻם אֲדֹנָי יְהוָה: וַיְהִי בִשְׁתֵּי עֶשְׂרֵה שָׁנָה בְּחַמִּשָּׁה עָשָׂר לַחֹדֶשׁ הָיָה דְבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: בֶּן־אָדָם נְהִי עַל־הֲמוֹן מִצְרַיִם וְהוֹרִדֵהוּ אֹתָהּ וּבְנוֹת גּוֹיִם אַדִּרֵם אֶל־אֶרֶץ תַּחְתִּיּוֹת אֶת־יוֹרְדֵי בוֹר: מִמִּי נָעַמְתָּ רְדֵה וְהָשְׁכְּבָה אֶת־עֲרֵלִים: בְּתוֹךְ חֲלָלֵי־חָרֶב יִפֹּלוּ חָרֶב נִתָּנָה מָשְׁכוּ אוֹתָהּ וְכָל־הֲמוֹנָיהּ: יְדַבְּרוּ־לוֹ אֵלֵי גִבּוֹרִים מִתּוֹךְ שְׁאוֹל אֶת־עֹזְרָיו יָרְדוּ שָׁכְבוּ הָעֲרֵלִים חֲלָלֵי חָרֶב: שָׁם אַשּׁוּר וְכָל־קְהָלָהּ סְבִיבוֹתָיו קִבְרָתָיו כֻּלָּם חֲלָלִים הַנֹּפְלִים בַּחָרֶב: אֲשֶׁר נִתְּנוּ קִבְרָתָיהָ בִּירְכְּתֵי־בוֹר וַיְהִי

ויהי קהלה סביבות קברתה · קהל ארץ מצרים סביבות קברות עדת ארץ אשור וכאמרו סביבות אינו אומר שיקברו בתוקם שנקבר הם אלא שיפלו בחרב כמותם ומשכבו אחד להם כאילו הם ביחד וכולם יפלו בחרב אותם אשר נתנו חתית בארץ חיים שנתנו מורא ופחיתם בבני אדם בעול' חיים ולפי אמר בארץ חיים לפי שהם עתה בארץ מתים ויונתן תירג' על דשליטו בארעא דיסר' : סס עילם · סביבות קברתה · המון עילם יהיו סביבות קברתה וקבורתה אחר על עדת הסרי' והגבורים : אשר ירדו ערלי' · שמתו כרשעים : וישאו כלימתם · כי יהיו כלמי' מגדולתם שהיתה להם ועתה יפלו בחרב ביד אויביהם ויונחן תירגם וקבילו אתכנעותהון : בתוך חללי' נתנו משכב לה · שמכבה נקבר עם שאר החללים : בכל המונה סביבותיו קבורותיה · סביבות המונה וכל הענין מבואר הוא : חללי חרב · כולם אשר בפרשה הטופין אין מאריך בחי"ת : סס משך מחללי חרב מענין חללי חרב והוא פעול מבנין הדגוש והיקל והלמד בשוא ופתח והפועל ביד מחלליך : ולא ישכבו את גבורי' נופלי' מערלי' · אמר כי עם הגבורים שנפלו כלומר שמתו מיתת עצמם שלא נפלו בחרב ופירש עוד ואמר מערלי' אשר ירדו שאול בכלי מלחמתם ר"ל מאותם ערלים שירדו לשאול בכלי מלחמתם' כלומר שעד מותם אחזו בכלי מלחמת' וכאילו נתנו חרבותם תחת ראשיהם בשכבם בקבר כלומר שער הקבר נברה ידם במלחמה הם הנזכרים ולא ישכבו עם הוא' הגבורים ולא ישכבו עם הוא' שהם חללי חרב: ותהי עונותם על עצמותם · חטאת עונות' ועונשם היתה על עצמותם כלומר שדקרו אותם בחרב ושברו עצמותיהם : כי חתת גבורים בארץ חיים · לפי שאלה הגבורים נתנו חתיתם בארץ חיים לפיכך לא ימותו מיתת עצמם אלא חללי חרב יהיו ויש לפרש נופלים מערלים כמו לא נופל אנכי מכם כלומ' פחותי' יהיו מחותם ערלי' שירדו לשאול בכלי מלחמתם ויתנו חרבותם תחת ראשיה' כמשמעו כי כן עושים אות' הגבורי' שמתו מיתת עצמ' לאות ולסימן להם קוברין עמה' כלי מלחמתם והסיף שלהם משימים אותו הקוברים תחת ראשיהם סימנא המונהים בחטיטת הקברי כלי מלחמתם בקבר כדי שידעו כי אותם היו גבורי' ולא נפלו בחרב במותם ויהיה להם לשם ו"ת נופלים דאתקטילו : ואתה · אמר כנגד פרעה : תשבר · בפתח הבי"ת כמו תשבר בגרי וכמוהו וכל מקיף תזכר ותעלר המגפה : שמה אדום · וכל אלה שזוכר הם שהרעו לישראל וכולם נפלו בחרב : שמה נסיכי צפון · הם מלכי בבל : וכל צידוני · כמו צידונים וכן לכרי ולרגים כמו לכרי : מגבירתם · הגי"מל רפה ומשפטה להדגש וכמוהו מבגיד אביעזר : ויסכבו ערלי' · שמת ברשעתם : אותם · ונחס פתח הוא כפעל עבר מוסב לעתיד מפני הוי"ו : כי נתתי את חתיתו כתוב בו"יו וקרי ובי"וד והוא מאמר האל יתברך והכתוב ר"ל כי חתית פרעה אני נתתי אותו לא בכח ידו ובגבורתו והקרי פי' כי אני נתתי חתיתי בארץ חיים באותם שנתנו חתית : והשכב · הה"מ בקבון שפתים והוא מבנין הפעל שלא נזכר פועלו : וכל המונה · בה"מ כמו בו"יו וכן ויט אהלה והדומים לו : ויהי

רשי

ויהי קהלה · בתוך שאול סביבות קבורתה : אשר נתנו חתית · אשר נתנו שבר בארץ ישראל : נתנו משכב לה · לעילם : מחללי · כמו הרוגי : ולא ישכבו · אלה הנזכרי' עם גבורי' שמתו מיתת עצמם כי נופלים וגרועים יהיו מערלי' אשר מתו מיתת עצמה וירדו בכלי מלחמת' שאול : ויתנו · קוברים' את חרבותם תחת ראשיהם לסימן להודיע כי לא שלטה בהם חרב : ותהי עונותם על עצמותם · לא נחסר מעונם כלום שלא כפרה עליהם חרב הרינה שלא נהרגו ומה הוא העון כי חתי' הגבורים ההם היתה בארץ חיים : ואתה בתוך ערלים · לפרעה כוה אומר : את חללי חרב · עם המתי' מיתת עצמם · בחתיתם מגבורתם בושים · מגבורתהון בהתין : כי נתתי את חתיתי בארץ החיים · כי אתן אני את מוראי בארץ ישראל ולא תכנעו עוד חתית אדם בה :

לנופה

מסרה

קבורתה ג' ב' חס' וא' מלא וסימ' נמסר בסדר וישלח · תחתיות ו' וסי' ביהושע סימ' ט"ו · סביבותיו ד' מ"ל וסי' שם אשור וכל קהלה · בתוך חללים נתנו · שם משך תובל · ישת חשך סתרו דתהלו' · ראשיהם י"ג בקריא' וסימ' ואת עמוריו חמשה ואת וויהם · והארנים לעמרי' נחשת ועמריה' ארבעה וארניהם ארבעה נחשת · ואת האלף ושבע המאות וחמשה · וישימו את ראשיהם כרורים · בטוי על ראשיהם מלמלעלה : ועלו עפר על ראשיהם · וכל ראשיהם קרחה · ויתנו את חרבותם תחת ראשיהם · כסים יכסמו את · ראשיהם מאתים רד"ה · מה עצמו ראשיה' · ויזרק עפר על ראשיהם השמימה · סימן מן ריש יחזקאל עד ויאמר יי' אלי עבור בתוך העיר אל כל ואל כל ומן עבור בתוך העיר עד בעשרים וחמש לגלותינו על כל ועל כל במ"ג אל כל ואל כל וסי' אל כל ראש דרך בנין : יען אשר הכרתי ממך · מים גדלוהו · ומן בעשרים וחמש שנה עד סוף דסיפרא אל כל ואל כל במ"א על כל וסימ' ולא יגשו לכהן לי :

ל

ויהי דבר יי אלי לאמר בן אדם צוה אל המון מצרים והורדם אתה ואת בנות אדרים אל ארץ תחתית עם יורדי בור: מי נעם תתה ורד שכבה ערלים: בתוך חללים יפלו חרב נתנה משכה אל מתוך חילה דברו לו אדירי גבורים עם עזריו ירדו שכבו ערלים חללי חרב: שם אשור וכל קהלה סביבותיו כולם חללים נפלים חרב אשר נתנו חתתם בארץ החיים ויכלמו עם יורדי בור: שם עילם וכל המונה סביבותיו כולם חללים נפלים חרב אשר נתנו חתתם בארץ החיים ויכלמו עם יורדי בור בתוך חללים נתנו משכב לה בכל המונה סביבותיו קבורתה כולם חללים נפלים חרב אשר נתנו חתתם בארץ החיים ויכלמו עם יורדי בור בתוך חללים נתנו משכב לה: שם משך תבל וכל המונה סביבותיה קבורתה כולם חללים נפלים חרב כי נתנו חתתם בארץ החיים: ולא ישכבו את גבורים נפלים מערלים אשר ירדו שאול בכלי מלחמתם ויתנו את חרבותם תחת ראשיהם ותהי עונותם על עצמותם כי חתת גבורים בארץ חיים: ואתה בתוך ערלים תשברו ותשכב את חללי חרב: שמה אדום מלכיה וכל נשיאיה אשר נתנו בגבורתם את חללי חרב המה את ערלים ישכבו ואת ירדי בור: שמה נסיכי צפון כלם וכל צידני אשר ירדו את חללים בחתיתם מגבורתם בושים ויכלמו עם יורדי בור: אותם יראה פרעה ונחם על כל המונה חללי חרב פרעה וכל המונה נאם אדני יהוה: כי נתתי את חתיתו בארץ החיים והשכב בתוך ערלים את חללי חרב פרעה וכל המונה נאם אדני יהוה:

ג' וחס' והורה משיריתהון סחרנותהון קברתהון כולהון קטיליא דאיתקטלו בחרבא דאיתמסירו ג' וחס' לתבר על דשליטו בארעא דישראל: תמן עילם וכל איתרגושתה סחרנותהון קבריהון כולהון קטיליא דאיתקטלו בחרבא דאיתחתו ד' חייביא לארעא ארעיתא דאיתמסירו ד' ואלי' לתבר על דשליטו בארעא דישראל וקבילו איתכנעותהון עם נחתי גוב ה' חס' דחס' בית אברנא: בגו קטיליא איתמנא בית משכבהון לרהון בכל ו' ' ' איתרגושתהון סחרנותהון קבריהון כולהון חייביא קטלי חרבא דאיתמסרו לתבר על דשליטו ז' חס' בארעא דישראל וקבילו איתכנעותהון עם נחתי גוב בית אברנא בגו קטיליא איתמסרו: ח' ר"ף תמן משך תובל וכל משיריתהון סחרניהון קברתהון כולהון חייביא ט' ' ' קטילי חרבא דאיתמסרו לתבר על דשליטו בארעא דישראל: ולא ישכבון עם גיברא דאיתקטלו י' ' ' דנש מחייביא דאיתתחתו לשאול בכני קרביהון ויהבו ירת סיפיהון תחות י' ח' ר"ם · וחס' רישיהון והוו חוביהון על גרמיהון ארי איתמסירו לתבר גיברא על יא' ' ' ' דשליטו בארעא דישראל: ואת בגו חייביא תתבר ותשכוב עם קטילי חרבא: תמן אדום מלכהא וכל יב' ' ' רברבהא דאיתמסירו בגבורתהון עם קטילי חרבא אינון עם חייביא יג' ' '

ויהי · בן אדם · אל בני עמך · הנה דברתי אליך על הגויים המריעים לישראל כי ישאו את עונם ועתה דבר אל בני עמך כי בעונותם שלטה בהם יד הגויים : והמרת אליהם · אמור להם זה המשל : הרן כי אביה עליה · אמר אביה כמו שאמר ירמיה רגע אדבר על גוי ועל ממלכה להודיע כי הוא מסגיח בבני אדם ונומל טוב לטובים ורע לרעים אף על פי כן ביסראל היא ההסבה הגדול היא מחנה מקנת בשאר האומות כמו שאמר רק אחכם ידעתי מכל משפחות האדמה על כן אפקוד עליכם את כל עונותיכם : מקניהם · רפויה הק"וף ועניינו כמו מקנה אחיו לקח וח"ס מקניהם מ"ס משמש ומ"ס מקנה מ"ס התוספת : וראה את החרב באה על הארץ · כתרגומו דקטלין בחרבא אתין על ארעא : ושמע · ולא נזהר · כל נזהר דפרשה זו קטלין · את קול · מלא · בגרי : והנפה · לקח · קמן בזקף : אדרש · אף על פי שהו שהי' חייב כבר מכל מקו' על ידי הנופה מת והוא מתחייב בדמו כיון שלא הזהירו והיה לו ידע מה יהיה נלקח ומי הוא ראוי להלקח והיה לו להזהיר העם בכלל כיון שסמהו לו נופה ובטחו בו וכן אמר והאלהי' אנה לידו ואף על פי כן חייב הסוגב כיון שהיה לו להזהיר ואמר כי יפול הנופל ממנו ואמרו רז"ל ראוי היה זה ליפול אל שמגלגלין זכות על ידי זכאי וחובה על ידי חייב : ואתה בן אדם · הענין הזה מפורש לתענלה בתחלת הספר : וקול הסופר · היא דבר הנבואה כמו שאמר הרס קולך והגד לעמי פשעם : ואתה נפשך הנלת · בלא מלת את ושאמרת את נפשך הנלת : ואתה בן אדם · כן אמרת לאמר · כמו כן בנות נלפחד דוברות אמר טוב חשבתם אם חשבת בלבבכם לאמר פשעינו וחטאתינו עלינו כלו' אם תתורו על חטאתיכם ופשעיכם יהיה טוב ותודו כי הרעות הבאות עליכם הם בעונותיכם לא דרך מקרה : נמקים · מבינין נפעל שרשו מקק מענין המק בשרו וכן ימקו בעונם : אתר אליהם · כל הענין עד סוף הפרשה מבואר הוא למעלה : ואתה בן אדם · בייס חטאתו · מקיר בשקל לבלתי קראת לנו עד יו' מלאתו בחמרי · והוא בטח על צדקתו · אף על פי שם רשני זה הענין בתוכחה על הראשונו' כמו שפירשו רז"ל אמר נחמן ר"ל כי הו' חושב כי יועילו לו צדקותיו אשר עשה אף על פי שתוכח עליהם כי ענין תהיתו הוא להבחנו תאות העולם ולעשות מה שלבו חפץ ותוכח על הימן שעבר שלא עשה כתתו לבו : ויהי

רשי

לנופה · באר"ש בלע"ז : ורואה את החרב · המה הגייסו : דמו בראשו יהיה · עון מיתתו ירדם מיד עצמו שפשע בנפשו : והוא נזהר נפשו מלא · אם נזהר היה נמלט : נופה נתתיך · כאותו הנופה הניתן להזהיר שלא תאבד נפש כן נתתיך להזהיר את ישראל : כן אמרתם · לפיכך אין אתם חפצים לשוב כשבורין אתם שלא תועיל לכם תשובה : לאיות בה · בצדקתו : לא תזכרנה · להגילו מליעבר על עבירה זו : חבול

מסרה

בראשו"ר וסי' נמסר בסיף סדר ויקרא ולעיל בסי' סימן י"ז : ותבוא י' מ"ל בנביאים וסי' נמסר בסיפרא דא סימן כ"ב : והזהרת ג' ב' חס' וא' מלא וסי' אתרם את החקים · צפה נתתיך לבית ישראל · וחברו · קדמא מ"ל : ולא שב ה' בקריא וסי' ילך בדרך אחר דמלכים · בא המלאך עד הם · וחברו ואתה כי הזהרתה רשע · וחברו · תמותי ז' מ"ל וסי' נמסר בסדר מקץ : וצדי' ' וסי' מדבר שקר תרחק · ואתה בן אדם אמור אל בני עמך · הנה עפלה לא ישרה · זרח כחשך אור · חנון יי' וצדיק אלהינו · יכין רשע וצדי' ילבש בפשע איש רע מוקש · כל היום התאוה תאוה · לוה רשע ולא ישלם · בעבור סופה ואין רשע : חיו ד' כתיב כן וסימ' נמסר בריש סיפר' דא סימן ג' :

וַהֲוָה פִתְגַם נְבוּאָה מִן קֳדָם יְיָ עִימִי לְמֵימַר: בַּר אָדָם אִתְנַבִּי לְבָנֵי עַמָּךְ וְתֵימַר לְהוֹן אַרְעָא אֲרֵי אֵיתֵי עָלָהּ דְּקָטְלִין בְּחַרְבָּא וְיִדְבְּרוּן עַמָּא דְּאַרְעָא גַּבְרָא חַד מִבֵּינֵיהוֹן וּיְמַנּוּן יָתֵיהּ לְהוֹן לְאַזְהָרָא: וְיֶחֱזֵי יָת דְּקָטְלִין בְּחַרְבָּא דְּאָתֵן עַל אַרְעָא וְיִתְקַע בְּשׁוֹפְרָא וְיַזְהַר יָת עַמָּא: וְיִשְׁמַע דִּי שָׁמַע יָת קָל שׁוֹפְרָא וְלָא אִזְדְּהַר וַאֲתָא קְטוֹלֵי חַרְבָּא וּדְבָרוּהִי חוֹבַת קְטוֹלֵיהּ בְּרֵישֵׁיהּ יְהֵי: יָת קָל שׁוֹפְרֵיהּ שְׁמַע וְלָא אִזְדְּהַר חוֹבַת קְטוֹלָא בֵּיהּ תְּהֵי הוּא אִזְדְּהַר נַפְשֵׁיהּ שֵׁזִיב: וּמִזְּהַרְנָא אֲרֵי יֶחֱזֵי יָת דְּקָטְלִין בְּחַרְבָּא אָתֵן וְלָא תְקַע בְּשׁוֹפְרָא וְעַמָּא לָא אִזְדְּהַר וַאֲתָא קְטוֹלֵי חַרְבָּא וּדְבָרוּ מִנְּהוֹן נַפְשָׁא הוּא בְּחוֹבֵיהּ אִתְרַבַּר וּדְמֵיהּ מִיַּד אַזְהַרְנָא אֶתְבַּע: וְאַתְּ בַּר אָדָם מְלִיף מַנְיָתָךְ לְבֵית יִשְׂרָאֵל וּתְקַבֵּיל מִמֵּימְרִי פִתְגַם וְתַזְהַר יַתְהוֹן מִלְּמֶחֱטֵי קָדָמָי: בְּדַאֲמָרִית לְרַשִׁיעָא רַשִׁיעָא מִמֵּת תְּמוּת וְלָא מַלֵּיל תְּאַלְּ לְאַזְהָרָא רַשִׁיעָא מֵאוֹרְחֵיהּ הוּא רַשִׁיעָא בְּחוֹבֵיהּ יְמוּת וּדְמֵיהּ מִן יָדָךְ אֶתְבַּע: וְאַתְּ אֲרֵי אַזְהַרְתָּא רַשִׁיעָא מֵאוֹרְחֵיהּ לְמִתַּב מִינָהּ וְלָא תָב מֵאוֹרְחֵיהּ הוּא בְּחוֹבֵיהּ יְמוּת וְאַתְּ נַפְשָׁךְ שֵׁזִבְתָּא: וְאַתְּ בַּר אָדָם אֵימַר לְבֵית יִשְׂרָאֵל כֵּן אַתּוּן לְמֵימַר אֲרֵי חוֹבְנָא וַחֲטָאנָא עֲלָנָא מִתְּיַהֲבִין וּבְהוֹן אֲנַחְנָא מִיתְמְסִין וְאֵיכְדֵין נִחְיֵי: אֵימַר לְהוֹן קַיָּים אֲנָא אֲמַר יְיָ אֱלָהִים אִם רָעֵינָא בְּמִית רַשִׁיעָא אֱלָהֵין כַּד יְתוּב רַשִׁיעָא מֵאוֹרְחֵיהּ וְיֶחֱי תּוּבוּ תּוּבוּ מֵאוֹרְחָתְכוֹן בִּישָׁתָא וּלְמָה תְּמוּתוּן בֵּית יִשְׂרָאֵל: וְאַתְּ בַּר אָדָם אֵימַר לִבְנֵי עַמָּךְ זְכוּת זַכָּאָה לָא תְשֵׁזִבְנִיהּ בְּיוֹמָא דְּחוֹבְתֵיהּ וְחוֹבַת חַיָּבָא לָא יִתְקַל בָּהּ בְּיוֹמָא דְּיָתוּב מֵחוֹבְתֵיהּ וְצַדִּיקָא לָא יֵיכוֹל לְאִתְקַיָּמָא בֵּיהּ בְּיוֹמָא דְּחוֹבָתֵיהּ: בְּדַאֲמָרִית לְזַכָּאָה מֵיחָאֵי וְהוּא אִתְרְחִיץ עַל זְכוּתֵיהּ וְעָבַד שִׁקַּר כָּל זַכְוָתֵיהּ לָא יִדְכְּרָן וּבְשִׁקְרֵיהּ דַּעֲבַד בֵּיהּ יְמוּת:

וַהֲוָה פִתְגַם נְבוּאָה מִן קֳדָם יְיָ עִימִי לְמֵימַר: בַּר אָדָם אִתְנַבִּי לְבָנֵי עַמָּךְ וְתֵימַר לְהוֹן אַרְעָא אֲרֵי אֵיתֵי עָלָהּ דְּקָטְלִין בְּחַרְבָּא וְיִדְבְּרוּן עַמָּא דְּאַרְעָא גַּבְרָא חַד מִבֵּינֵיהוֹן וּיְמַנּוּן יָתֵיהּ לְהוֹן לְאַזְהָרָא: וְיֶחֱזֵי יָת דְּקָטְלִין בְּחַרְבָּא דְּאָתֵן עַל אַרְעָא וְיִתְקַע בְּשׁוֹפְרָא וְיַזְהַר יָת עַמָּא: וְיִשְׁמַע דִּי שָׁמַע יָת קָל שׁוֹפְרָא וְלָא אִזְדְּהַר וַאֲתָא קְטוֹלֵי חַרְבָּא וּדְבָרוּהִי אִזְדַּהַר וַאֲתוּ קְטוֹלֵי חַרְבָּא וּדְבָרוּ מִנְּהוֹן נַפְשָׁא הוּא בְּחוֹבֵיהּ אִתְרַבַּר וּדְמֵיהּ מִיַּד אַזְהַרְנָא אֶתְבַּע: וְאַתְּ בַּר אָדָם מְלִיף מַנְיָתָךְ לְבֵית יִשְׂרָאֵל וּתְקַבֵּיל מִמֵּימְרִי פִתְגַם וְתַזְהַר יַתְהוֹן מִלְּמֶחֱטֵי קָדָמָי: בְּדַאֲמָרִית לְרַשִׁיעָא רַשִׁיעָא מִמֵּת תְּמוּת וְלָא מַלֵּיל תְּאַלְּ לְאַזְהָרָא רַשִׁיעָא מֵאוֹרְחֵיהּ הוּא רַשִׁיעָא בְּחוֹבֵיהּ יְמוּת וּדְמֵיהּ מִן יָדָךְ אֶתְבַּע: וְאַתְּ אֲרֵי אַזְהַרְתָּא רַשִׁיעָא מֵאוֹרְחֵיהּ לְמִתַּב מִינָהּ וְלָא תָב מֵאוֹרְחֵיהּ הוּא בְּחוֹבֵיהּ יְמוּת וְאַתְּ נַפְשָׁךְ שֵׁזִבְתָּא: וְאַתְּ בַּר אָדָם אֵימַר לְבֵית יִשְׂרָאֵל כֵּן אַמַּרְתּוּן לֵאמֹר כִּי־פְשָׁעֵינוּ וְחַטֹּאתֵינוּ עָלֵינוּ וּבָם אֲנַחְנוּ נְמַקִּים וְאֵיךְ נִחְיֶה: אֱמֹר אֲלֵיהֶם חַי־אָנִי נְאֻם אֲדֹנָי יְהוִה אִם־אֶחְפַּץ בְּמוֹת הָרָשָׁע כִּי אִם־בְּשׁוּב רָשָׁע מִדַּרְכּוֹ וְחָיָה שׁוּבוּ שׁוּבוּ מִדַּרְכֵיכֶם הָרָעִים וְלָמָּה תָמוּתוּ בֵּית יִשְׂרָאֵל: וְאַתָּה בֶן־אָדָם אֱמֹר אֶל־בְּנֵי־עַמֶּךָ צִדְקַת הַצַּדִּיק לֹא תַצִּילֶנּוּ בְּיוֹם פִּשְׁעוֹ וְרִשְׁעַת הָרָשָׁע לֹא־יִכָּשֵׁל בָּהּ בְּיוֹם שׁוּבוֹ מֵרִשְׁעוֹ וְצַדִּיק לֹא יוּכַל לִחְיוֹת בָּהּ בְּיוֹם חַטֹּאתוֹ: בְּאָמְרִי לַצַּדִּיק חָיֹה יִחְיֶה וְהוּא בָטַח עַל־צִדְקָתוֹ וְעָשָׂה עָוֶל כָּל־צִדְקֹתָיו לֹא תִזָּכַרְנָה וּבְעָוְלוֹ אֲשֶׁר־עָשָׂה בּוֹ יָמוּת: וּבְאָמְרִי

מנחה גדולה

ליום מכלל האדומי' ויהיה ענין הכתוב הזה שלאחרי שזכר ענין אשור ועילם אשר יבאו לעזרת מצרים להלחם עם האדומי' זכר האומו' האדומי' שיהיו באותה מלחמה ורחשונה זכר מהם משך ותובל שיפלו שם חללים כשאר האומו' ועליהם אשר כולם ערלים מחללי חרב"ל שסם כולם ערלים והם יהיו מכלל חללי חרב שימותו שמה לפי שנתנו אחיתם בארץ חיים והוא חרבן בית שני שהחריבו הרומיים והמנהג לומרו ולא יסבבו את גבורים נופלים חללים לא יהיו נקברים בכבוד כמו שהיו נקברים גבורים שגם הלה משך ותובל בהיותם נופלים חללים לא יהיו נקברים בכבוד כמו שהיו נקברים גבורים רגיל שבבר מתו מן הערלים ונקברו בכבוד בכלי מלחמתם וחרבותם החת ראשיהם כי בן יקברו האדומים את הגבורים והפרשים לכבוד ולתפארת לא יזכו לדבר מזה משך ותובל אבל תהיה עונותם על עצמותם ויקבלו גמול מה שעשו והוא שגם הם לא נתנו בקבורה וכבוד לבני ישראל במלחמותם והוא אומרו כי חתית גבורים בארץ חיים ר"ל כי מחתה רבו עשו הם ג"כ לגבורי ישראל ויהודה בארץ חיים ולכן ראוי שיעלו הם שמה כפגר מוגם ויענשו מדה כנגד מדה ואומרו ואתה בתוך ערלים תשכב פי' המפרשי' על פרעה ואינו נכון כי הדברים היו עם משך ותובל שבתוכו מתית גבורים בארץ חיים וכנגדם אמר ואתה בתוך ערלים תשכב ותשכב את חללי חרב ר"ל לכן באשר עשית יעשה לך שאתה בתוך ערלים תשכב כמו שכבו ישראל בתוכך ותשכב את חללי חרב שלא תקבל קבורה בכבוד אלא משלך ארצה עם חללים רבים : ומשה שזכר הנביא בכלן יתבאר אחתית מה שפרשתי בענין גוג ומגוג שלא תהא ביאתו להלחם עם ישראל בלבד אלא להלחם עם בני אדום הנגלים בארץ הנגב ובארץ הגבי וכמו שיתבאר אחר זה ואחרי שזכר משך ותובל שהם מכלל הרמיים זכר אדום מלכיה וכל נסיכיה שהוא רומי וכל נסיכי איטליא אלפי שהרומיים היו הגבורים אשר מעולם לכן אמר אשר ביתנו בגבורתם את חללי חרב ר"ל שבשבת גבורתם יהיו כתוכים עם חללי חרב שנתנו במלחמה ולפי שהם מכלל אומונה ידוע אמר המשל את ערלים

לא נתנו בעלמם התחיתה אבל ניקנה בשמם ולכן נענשו כפי חטאם ויפלו כלימתם אל יורדי בור בתוך חללים כיתן עילם בעבור זה עוד אמר שם משך ותובל וכל המונה סביבותיו קבורותיה כולם ערלים וגומר והם היה משך ותובל מארצות הצפון מבני יפת כבני המפרשים הנה הם בלא ספק גויי גוג ראש משך ותובל שגם הם יבואו לזאת המלחמה ויהיה לפי זה פירוש הכתוב הזה שגם משך ותובל יבאו לזאת המלחמה ויהיה סביביו של מצרים וגם יהיו קבורותיה של משך ותובל הערלים המצרים מחללי חרב כי קרה כהם כמו שקרה לעילם שמתו במלחמה והיו קבורותיהם האדומים הערלים שהיו חלליהם סביבותיהם ויהיה זה למשך ותובל לפי שגם הם נתנו אחיתם בארץ חיים כיהם בגוגם ומגוגם ר"ל להחריב בית המקדש ולכן יהי' מעונשם שימותו חללים אבל יוסף בן גורין כתב בספרו מחלמת כ"ג להחריב בית המקדש ולכן ראוי שיהיה מהם בארץ ברש"ניא על נהר ליר"ח בית שני וזה לשונו שבני יפת הם בצרפת על נהר סיינה מהם בארץ ברש"ניא והבתים הם הרומים ובני הוכל הם בפי"שא ובני תירש הם האינג"לי ובני אשכנז הם אליאנ"יא ויהיו גבולם עד נהר הדונים בבקעת קאספיא על נהר סיבריאו ובני תרשיש ישבו בטושק"אנא ויהיו גבולם עד נהר עיבורי"ו ובני יון ארצם ידוע וכן בני תורגמה שהם עשרה כמו שזכר וכל זה מאה שירה שבני יפה נתישבו בחלק האיר"רפא ומשך ותובל הם היום מכלל האדומים והספר שגוג ומגוג והאדומי' ג"כ כולם היו ממשך ותובל ונתפרדו לגויהם ונשאר חלק מהם בעזרת והשאר פנה לתמרד ולכן נאמר בענין גוג שיש רוש משך ותובל אולי שם נתישבה בן הבכור וכבר יסכימו בל המפרשים בספר דברי הימים אשר לרומיים שבני נח חלקו ביניהם את הארץ שרוחו בחכמתם שהיתה עתידה להתישב ונפל חלקו של שם בארץ האסי"יה שנקראת כן על שמו וחלקו של שם בארץ אפריקה ויפת לקח לו בחיאו"רופה והיא נתחלקה לבני' ותובל הם את ארץ ספרד וצרפת והם עכשיו הם אל לי קלה בארץ הנקרת אינגלאנ"דא ופפני זה הדברים בכתב אחת משך ותובל הם

רשי

לנופה · באר"ש בלע"ז : ורואה את החרב · המה הגייסו : דמו בראשו יהיה · עון מיתתו ירדם מיד עצמו שפשע בנפשו : והוא נזהר נפשו מלא · אם נזהר היה נמלט : נופה נתתיך · כאותו הנופה הניתן להזהיר שלא תאבד נפש כן נתתיך להזהיר את ישראל : כן אמרתם · לפיכך אין אתם חפצים לשוב כשבורין אתם שלא תועיל לכם תשובה : לאיות בה · בצדקתו : לא תזכרנה · להגילו מליעבר על עבירה זו : חבול

מסרה

בראשו"ר וסי' נמסר בסיף סדר ויקרא ולעיל בסי' סימן י"ז : ותבוא י' מ"ל בנביאים וסי' נמסר בסיפרא דא סימן כ"ב : והזהרת ג' ב' חס' וא' מלא וסי' אתרם את החקים · צפה נתתיך לבית ישראל · וחברו · קדמא מ"ל : ולא שב ה' בקריא וסי' ילך בדרך אחר דמלכים · בא המלאך עד הם · וחברו ואתה כי הזהרתה רשע · וחברו · תמותי ז' מ"ל וסי' נמסר בסדר מקץ : וצדי' ' וסי' מדבר שקר תרחק · ואתה בן אדם אמור אל בני עמך · הנה עפלה לא ישרה · זרח כחשך אור · חנון יי' וצדיק אלהינו · יכין רשע וצדי' ילבש בפשע איש רע מוקש · כל היום התאוה תאוה · לוה רשע ולא ישלם · בעבור סופה ואין רשע : חיו ד' כתיב כן וסימ' נמסר בריש סיפר' דא סימן ג' :

ויהי · לגלותינו · לגלות יהויכין כי אז גלה יחזקאל הנביא: ויד יי׳ · בא אלי · הפליט כמו שאמר למעלה ביום ובא הפליט ושם פירשנו הענין וכן בפסוק ובדברי אוחך: ויהי · בן אדם יושבי החרבות האלה · כי במלכות נבוכדנצר רוב ארץ ישראל היתה חרבה: אחד היה אברהם וירש את הארץ · אמר הנה אברהם אבינו לא היה אלא אחד וירש את הארץ כי נתנה לו האל יתברך בירושלם כמו שאמר לתת לך את הארץ הזאת לרשתה ואמר במה אדע כי אירשנה והוא שהיה אחד ירש את הארץ ואתה על פי שהיה לי במקום אחד מן הארץ ואנחנו שאנו רבים כל שכן שראויה לנו את הארץ לירושה ובדברי רז״ל אחד היה אברהם רבי עקיבא אומר כך אמרו ומה אברהם שלא עבד אלא אלוה אחד ירש את הארץ אנחנו שאנו עובדים אליהות הרב״על אחת כמה וכמה שנירש את הארץ רבי שמעון בן יוחאי אומר ומה אברהם שלא נלטווה אלא מצוה יחידית ירש את הארץ אנחנו שנלטווינו כמה מצות אינו דין שנירש את הארץ ומה הנבי׳ משיבקעל הדם תאכלו וגו׳ והארץ תירשו: למורשה · להיות לנו לירושה כי לא נתנה לאברה׳ אלא שתהיה לנו למורשה. לכן · על הדם תאכלו · ואני לויתי לכם לא תאכלו על הדם כי היא עבודת ע״ז שהיתה חק מן הזובחים לשדים שאוכלים שביב הדם אחר שזבחו להם וזהו דבר הלמד מענינו לא תאכלו על הדם לא תזבחו ולא תעוכנו: ועיניכם השאו אל גלוליכ׳ שאתם פונים אליהם תמיד לעובדם ולהשתחות להם והפילו להביט בהם אסרתי לכם כמו שנאמ׳ אל תפנו אל האלילים: ודם השפכו אל דם נקי: והארץ תירשו · בחמיה ואיך תרשו את הארץ ותעשו אלה המעשים שאינה טבע הארץ כמו שכתוב אלהי נכר הארץ והכנענים יגלו ממנה מפניכם מפני עבודת אלילים ושפיכות דם נקי ועשו התועבות כמו שכתוב ולא תקיא הארץ אתכם בטמאכם אותה כאשר קאה את הגוי אשר לפניכם ואיך תירשו אתם הארץ ואתם עושים התועבות שעשו הגוי הארצות האלה שהיו לפניכם: עמדתם על חרבכם · לשפוך דם נקי ויונתן תירגם את עמדתון על תוקפיכון עשיתן תועבת · בגו׳ במקו׳מ״ס הו אומר עשיתן כנגד הנקבות: כה תאמר · אם לא · לשון שבועה כמו אם לא כאשר דמיתי והדומים להם כמו שפירשנו: במילדו׳ מגדלי׳ חזקיס: ונתתי · מבואר הוא: ואתה · מבואר הוא:

רשי

מבול · עבור שנויתי להשיבו כבא השמש: ומת בהם · בשבילם יענש: ויפתח את פי · כמו שאמר בראש הספר ונאלמת ולא תהיה לאיש מוכיח ואחר כך אמר לו ביום קחתי מהם את מעוזם יבא הפליט אליך ביום ההוא יפתח את פיך את הפליט ולא תאלם עוד: עד בא אלי בבקר · כלומר בעוד בואו אלי בבקר כמו לפני בואו אלי בבקר: אחד היה אברהם · זה אחד מארבעה דברים שהיה רבי עקיבא דורש ואין רבי שמעון בן יוחאי תלמידו דורש כמותו וכך היה רבי שמעון דורש אברהם שלא נלטווה אלא על מצוה אחת ירש את הארץ הנו שנלטווינו על מצות הרבה כל שכן לנו נתנה הארץ למורשה הוא שהנבי׳ משיב על הדם תאכלו ונומר והארץ תירשו בחמיה הם נלטוויתם אין אתם שומרים על הדם תאכלו את מאכלי חפצוקי׳ אתם אוכלי׳ על ידי רציח׳ שהורגין את בעלי חמון ומוטלין את ממונם: עמדת׳ על חרבכם · כלומר כל בטחונכם בחזקתם על חרבם: עשיתם תועבת · משכב אסור: אשר בחרבות · בעריס הנלורות שסופן להיות חריבות: ואשר במגלות · בחכמה להטמן מן החרב אשלח בם את הדבר הנלבריס

מסרה

ובשוב ד׳ בקריאה וסימ׳ ובשוב צדיק מצדקו ועשה עול · בכל התועבות · ובשוב רשע · וחברו אחר ובשוב דוד מהבות את הפלשתי: בעשרי ד׳ הסר כליש׳ וסי׳ בסדר נשא ולעיל בסיפרא סימן כ״ט: בוא י״ד מ״ל בקריאה וסימ׳ ויאמר בוא ברוך יי׳ למה תעמד · ויכינו את המנחה עד בוא יוסף · ותנח בגדו אצלה עד בוא אדניו · עד השנה התשיעית עד בוא תבואתה · אם חבול תחבל שלמת רעך · וידי משה כבדים ויקחו אבן · פלי״גא ע״ל רי״ן · לבלתי בוא בגוים · עד בוא המלך אחז מדמשק · כל אשר ידבר בוא יבוא · בוא בצור והטמן בעפר בוא כתבה על לוח · ביום בוא נוג על אדמת ישראל · לפני בוא הפליט ב׳ בפסוק · את אליהו הנביא לפני בוא יום יי׳ · וכל שמואל דכוו׳ מ״ל במ״ה חס׳: נשיתן ב׳ וסי׳ותחיין את הילדים: עמדתם על חרבב׳ עשיתן תועב׳: במצרות ח׳ וסימ׳ בלשון ארמי במערתא דגריא בטיראא מטמר מרום בכל אקש לה מותא · ופי׳ נמסר בישעיה סימן ל״ג:

מנחה גדולה

ערלים יסבבו את ירדי בור ואומרו שמה נסיכי לפון כולם וכל לידוני המפרשים פירשו נסיכי לפון על מלכי בבל ולידוניים אמרו שהם מארץ לידון ואני אשוב שנסיכי לפון וכל לידוני הם מעפחות המשכנזים ואנשי אינגרים פולוניא ובוהי״מ ורוס״יא שהם כלם לגר לפון וגם אנשי אינגלטירה ושקוניא שהם לפוניים באמת וקראם מפני היותם טורפים ומומסים לדומי מלשון לייד והם בולם מקבלל האמונ׳ הילוע ולא יוכלו בשם אדום אשר יומם לרומי ולאנשי איטליא ומרפת וספרד שיבינו מעיקר מלחמה הזאת ומפני הדת יבואו בעזרת בני אדום לכבוש את ארץ ישראל ולפי שהם עם בבור ומים מלחמה לכן אמר עליהם אשר ירדו לת חללים בחתיתם מגבורתם בושים ר״ל שיבושו מגבורתם ושכבו הערלים ההם עם שאר חללי חרב שימותו שמה במלחמ׳ ויטלו כלימתם את ידדי דור ומפני שלא היו בחרבן בית ראשון ולא בחרבן בית שני לכן לא נאמר בהם שנחנו בחייתם בארץ חיים כמו שנאמר באמור אמור לעם אדום לכבוש את ארץ ישראל והיה מ״ב הדבר מבואר מעכין המלחמה הזאת לא תהיה רק על ביאת אדום לכבוש את ארץ ישראל והיה מ״ב הדבר מבואר שבתנו חתיתם בארץ חיים שאמרו אמר זה אומם ידאה פרעה ונחם כ״ל שהוא תוך לכל הערלים שאבר למעלה עשך ותובל ואדום ונסיכי לפון שהם האומה המאיני׳ באותו הימים כולם מבריאות פרעה בקבר אשר הוא עם שהם ג״כ חללים ינחם על דעתו ומה שעשו לו בראותו שבבר לוקחה נקמתו מהם ואמו אותם ידאה פרעה ונחם על כל המונה לפי שהיו חללי חרב פרעה וכל הילו פ״י אמונת הידוע הערלים והנה יהיה זה לפרעה ולמלכים לפי שנתתי חיתתו בארץ חיים

ובראמרי לרשע מות תמות ושב מחטאתו ועשה משפט וצדקה: חבל ישיב רשע גזלה ישלם בחקות החיים הלך לבלתי עשות עול חיו יחיה לא ימות: כל חטאתו אשר חטא לא תזכרנה לו משפט וצדקה עשה חיו יחיה: ואמרו בני עמך לא יתכן דרך אדני והמה דרכם לא יתכן: בשוב צדיק מצדקתו ועשה עול ומת בהם: ובשוב רשע מרשעתו ועשה משפט וצדקה עליהם הוא יחיה: ואמרתם לא יתכן דרך אדני איש כדרכיו אשפוט אתכם בית ישראל:

ויהי בשתי עשרה שנה בעשרי בחמשה לחדש לגלותינו בא אלי הפליט מירושלם לאמר הכתה העיר: וידיהוה היתה אלי בערב לפני בוא הפליט ויפתח את־פי עד־בא אלי בבקר ויפתח פי ולא נאלמתי עוד:

ויהי דבר־יהוה אלי לאמר: בן־אדם שבי החרבות האלה על אדמת ישראל אמרים לאמר אחד היה אברהם וירש את־הארץ ואנחנו רבים לנו נתנה הארץ למורשה: לכן אמר אלהים כה־אמר אדני יהוה על־הדם תאכלו ועינכם תשאו אל־גלוליכם ודם תשפכו והארץ תירשו: עמדתם על־חרבכם עשיתן תועבה ואיש את־אשת רעהו טמאתם והארץ תירשו: כה־תאמר אלהים כה־אמר אדני יהוה חי־אני אם־לא אשר בחרבות יפלו ואשר על־פני השדה לחיה נתתיו לאכלו ואשר במצדות ובמערות בדבר ימותו: ונתתי את־הארץ שממה ומשמה ונשבת גאון עזה ושממו הרי ישראל מאין עובר: וידעו כי־אני יהוה בתתי את־הארץ שממה ומשמה על כל־תועבתם אשר עשו:

ואתה בן־אדם ובני עמך דברים אליך אל־הקיר ואל־הבתים ודברו איש אל־אחיו לאמר לכו־נא ושמעו מה־הדבר אשר יצא מאת יהוה: והנה אתה כשיר עגבים יפה קול ומשכיל היטב ושמעו דבריך ואת אין עשים אותם כי־פה עשים עגבות בלבם: והנה אתה כשיר עגבים יפה קול ומשכיל היטב ושמעו דבריך ואת אין עשים אותם: ובבואה זאת הנה באה ידעו כי נביא היה בתוכם:

רש״י

ובראמרי לרשע מות תמות · אם אמר לרשע מות תמות ושב מחטאתו ועשה משפט וצדקה: חבל ישיב רשע · אם יחזיר הרשע חבל שלקח: גזלה ישלם · אם גזל: בחקות החיים הלך לבלתי עשות עול · אם הלך בחקות שלא לעשות עול: חיו יחיה לא ימות · אם יעשה כן לא ימות: כל חטאתו אשר חטא לא תזכרנה לו · אם חטא לא יזכרו לו חטאיו: משפט וצדקה עשה חיו יחיה · אם עשה משפט וצדקה בחיים יחיה: ואמרו בני עמך · אם אמרו בני עמך: לא יתכן דרך אדני · אם לא יתכן דרך אדני: והמה דרכם לא יתכן · אם דרכם לא יתכן: בשוב צדיק מצדקתו ועשה עול · אם ישוב הצדיק מצדקתו ויעשה עול: ומת בהם · אם ימות בהם: ובשוב רשע מרשעתו ועשה משפט וצדקה · אם ישוב הרשע מרשעתו ויעשה משפט וצדקה: עליהם הוא יחיה · אם בהם הוא יחיה: ואמרתם לא יתכן דרך אדני איש כדרכיו אשפוט אתכם בית ישראל · אם אמרתם לא יתכן דרך אדני איש כדרכיו אשפוט אתכם בית ישראל: ויהי בשתי עשרה שנה בעשרי בחמשה לחדש לגלותינו · אם ויהי בשתי עשרה שנה בעשרי בחמשה לחדש לגלותינו: בא אלי הפליט מירושלם לאמר הכתה העיר · אם בא אלי הפליט מירושלם לאמר הכתה העיר: וידיהוה היתה אלי בערב לפני בוא הפליט · אם וידיהוה היתה אלי בערב לפני בוא הפליט: ויפתח את־פי עד־בא אלי בבקר ויפתח פי ולא נאלמתי עוד · אם ויפתח את־פי עד־בא אלי בבקר ויפתח פי ולא נאלמתי עוד: ויהי דבר־יהוה אלי לאמר · אם ויהי דבר־יהוה אלי לאמר: בן־אדם שבי החרבות האלה על אדמת ישראל · אם בן־אדם שבי החרבות האלה על אדמת ישראל: אמרים לאמר אחד היה אברהם וירש את־הארץ ואנחנו רבים לנו נתנה הארץ למורשה · אם אמרים לאמר אחד היה אברהם וירש את־הארץ ואנחנו רבים לנו נתנה הארץ למורשה: לכן אמר אלהים כה־אמר אדני יהוה על־הדם תאכלו · אם לכן אמר אלהים כה־אמר אדני יהוה על־הדם תאכלו: ועינכם תשאו אל־גלוליכם ודם תשפכו והארץ תירשו · אם ועינכם תשאו אל־גלוליכם ודם תשפכו והארץ תירשו: עמדתם על־חרבכם עשיתן תועבה ואיש את־אשת רעהו טמאתם והארץ תירשו · אם עמדתם על־חרבכם עשיתן תועבה ואיש את־אשת רעהו טמאתם והארץ תירשו: כה־תאמר אלהים כה־אמר אדני יהוה חי־אני אם־לא אשר בחרבות יפלו ואשר על־פני השדה לחיה נתתיו לאכלו ואשר במצדות ובמערות בדבר ימותו · אם כה־תאמר אלהים כה־אמר אדני יהוה חי־אני אם־לא אשר בחרבות יפלו ואשר על־פני השדה לחיה נתתיו לאכלו ואשר במצדות ובמערות בדבר ימותו: ונתתי את־הארץ שממה ומשמה ונשבת גאון עזה ושממו הרי ישראל מאין עובר · אם ונתתי את־הארץ שממה ומשמה ונשבת גאון עזה ושממו הרי ישראל מאין עובר: וידעו כי־אני יהוה בתתי את־הארץ שממה ומשמה על כל־תועבתם אשר עשו · אם וידעו כי־אני יהוה בתתי את־הארץ שממה ומשמה על כל־תועבתם אשר עשו: ואתה בן־אדם ובני עמך דברים אליך אל־הקיר ואל־הבתים ודברו איש אל־אחיו לאמר לכו־נא ושמעו מה־הדבר אשר יצא מאת יהוה · אם ואתה בן־אדם ובני עמך דברים אליך אל־הקיר ואל־הבתים ודברו איש אל־אחיו לאמר לכו־נא ושמעו מה־הדבר אשר יצא מאת יהוה: והנה אתה כשיר עגבים יפה קול ומשכיל היטב ושמעו דבריך ואת אין עשים אותם כי־פה עשים עגבות בלבם · אם והנה אתה כשיר עגבים יפה קול ומשכיל היטב ושמעו דבריך ואת אין עשים אותם: ובבואה זאת הנה באה ידעו כי נביא היה בתוכם · אם ובבואה זאת הנה באה ידעו כי נביא היה בתוכם:

מסרה

ובראמרי לרשע מות תמות · אם ובראמרי לרשע מות תמות ושב מחטאתו ועשה משפט וצדקה: חבל ישיב רשע · אם חבל ישיב רשע: גזלה ישלם · אם גזלה ישלם: בחקות החיים הלך לבלתי עשות עול · אם בחקות החיים הלך לבלתי עשות עול: חיו יחיה לא ימות · אם חיו יחיה לא ימות: כל חטאתו אשר חטא לא תזכרנה לו · אם כל חטאתו אשר חטא לא תזכרנה לו: משפט וצדקה עשה חיו יחיה · אם משפט וצדקה עשה חיו יחיה: ואמרו בני עמך · אם ואמרו בני עמך: לא יתכן דרך אדני · אם לא יתכן דרך אדני: והמה דרכם לא יתכן · אם והמה דרכם לא יתכן: בשוב צדיק מצדקתו ועשה עול · אם בשוב צדיק מצדקתו ועשה עול: ומת בהם · אם ומת בהם: ובשוב רשע מרשעתו ועשה משפט וצדקה · אם ובשוב רשע מרשעתו ועשה משפט וצדקה: עליהם הוא יחיה · אם עליהם הוא יחיה: ואמרתם לא יתכן דרך אדני איש כדרכיו אשפוט אתכם בית ישראל · אם ואמרתם לא יתכן דרך אדני איש כדרכיו אשפוט אתכם בית ישראל: ויהי בשתי עשרה שנה בעשרי בחמשה לחדש לגלותינו · אם ויהי בשתי עשרה שנה בעשרי בחמשה לחדש לגלותינו: בא אלי הפליט מירושלם לאמר הכתה העיר · אם בא אלי הפליט מירושלם לאמר הכתה העיר: וידיהוה היתה אלי בערב לפני בוא הפליט · אם וידיהוה היתה אלי בערב לפני בוא הפליט: ויפתח את־פי עד־בא אלי בבקר ויפתח פי ולא נאלמתי עוד · אם ויפתח את־פי עד־בא אלי בבקר ויפתח פי ולא נאלמתי עוד: ויהי דבר־יהוה אלי לאמר · אם ויהי דבר־יהוה אלי לאמר: בן־אדם שבי החרבות האלה על אדמת ישראל · אם בן־אדם שבי החרבות האלה על אדמת ישראל: אמרים לאמר אחד היה אברהם וירש את־הארץ ואנחנו רבים לנו נתנה הארץ למורשה · אם אמרים לאמר אחד היה אברהם וירש את־הארץ ואנחנו רבים לנו נתנה הארץ למורשה: לכן אמר אלהים כה־אמר אדני יהוה על־הדם תאכלו · אם לכן אמר אלהים כה־אמר אדני יהוה על־הדם תאכלו: ועינכם תשאו אל־גלוליכם ודם תשפכו והארץ תירשו · אם ועינכם תשאו אל־גלוליכם ודם תשפכו והארץ תירשו: עמדתם על־חרבכם עשיתן תועבה ואיש את־אשת רעהו טמאתם והארץ תירשו · אם עמדתם על־חרבכם עשיתן תועבה ואיש את־אשת רעהו טמאתם והארץ תירשו: כה־תאמר אלהים כה־אמר אדני יהוה חי־אני אם־לא אשר בחרבות יפלו ואשר על־פני השדה לחיה נתתיו לאכלו ואשר במצדות ובמערות בדבר ימותו · אם כה־תאמר אלהים כה־אמר אדני יהוה חי־אני אם־לא אשר בחרבות יפלו ואשר על־פני השדה לחיה נתתיו לאכלו ואשר במצדות ובמערות בדבר ימותו: ונתתי את־הארץ שממה ומשמה ונשבת גאון עזה ושממו הרי ישראל מאין עובר · אם ונתתי את־הארץ שממה ומשמה ונשבת גאון עזה ושממו הרי ישראל מאין עובר: וידעו כי־אני יהוה בתתי את־הארץ שממה ומשמה על כל־תועבתם אשר עשו · אם וידעו כי־אני יהוה בתתי את־הארץ שממה ומשמה על כל־תועבתם אשר עשו: ואתה בן־אדם ובני עמך דברים אליך אל־הקיר ואל־הבתים ודברו איש אל־אחיו לאמר לכו־נא ושמעו מה־הדבר אשר יצא מאת יהוה · אם ואתה בן־אדם ובני עמך דברים אליך אל־הקיר ואל־הבתים ודברו איש אל־אחיו לאמר לכו־נא ושמעו מה־הדבר אשר יצא מאת יהוה: והנה אתה כשיר עגבים יפה קול ומשכיל היטב ושמעו דבריך ואת אין עשים אותם כי־פה עשים עגבות בלבם · אם והנה אתה כשיר עגבים יפה קול ומשכיל היטב ושמעו דבריך ואת אין עשים אותם: ובבואה זאת הנה באה ידעו כי נביא היה בתוכם · אם ובבואה זאת הנה באה ידעו כי נביא היה בתוכם:

ואתה בן־אדם בני עמך דברנן בך בכסר כתליא ובתרעי בתיא וימליל חד עם חד גבר ית אחוהי למימר איתו כען וישמעו מה פתגמא דנפק מן קדם ייי: ייתון עליך כמיתי גברין תלמידין ויתיבון קדמך עמי ושמעין ית פיתגמך ויתהון לא יעבדון ארי תולעבא בפומהון אינון עבדין כתר ממון אונסיהון לבהון טעי: והא את להון כזמר אבובין דבסים קליר ומוטב לנגנא ושמעין ית פתגמך ולמעבדה הון לית אינון צבן: ובמיתיה הא אתיא וידעון ארי נביא הוה ביניהון: והוה פתגם נבואה מן קדם ייי עימי למימר: בר אדם איתנבי על פרנסי ישראל איתנבי ותימר לרעון לפרנסיא כדנן אמר ייי אלהים ווי על פרנסיא דישראל דהוו מפרנסין נפשיהון הלא לפרנסא עמא איתמניאו פרנסיא: ית טובא אתון אכלין ועמר נקי אתון לבשין פטימיא אתון נכסין עמא ליתיכון מפרנסין: ית כאיביא לא תקיפתון ולמרעיא לא אסיתון ולתבירא לא צטרתון וית דאיטלטלו לא אתיבתון וית דאבדו לא בעיתון ובתוקפא פרחתון בהון ובקשיו: ואיתבדרו מבלי פרנס ואתמסרו לאישתצאה לכל כלכות עממיא ואיטלטלו: טעו עמי בכל טוריא ועל כל רמא מנטלא ועל כל אפי ארעא איתבדרו עמי לית דתבע ולית דבעי: בכן פרנסין קבילו ית פתגמא דייי: קיים אנא אמר ייי אלהים אם לא חלף דהוו עמי לביזא ואיתמסרו עמי לאישתצאה לכל מלכות עממיא מבלי פרנס ולא תבעו פרנסיא ית עמי ופרנסו פרנסיא ית נפשיהון וית עמי לא פרנסו: בכן פרנסיא רשיעיא תובו לאוריתא ואנא עתיד לרחמא עליכון אמר תו לאולפן וקבילו פתגמא דייי:

ואתה בן־אדם הנך דברים בך אצל הקירות ובפתח הבתים ודבר־חד את־אחד איש אחיו לאמר באו־נא וישמעו מה־דבר היוצא מאת יהוה: ויבואו אליך כמבוא־עם וישבו לפניך עמי ושמעו את־דבריך ואותם לא יעשו כי־עגבים בפיהם המה עשים אחרי בצעם לבם הלך: והנך להם כשיר עגבים יפה־קול וכטב נגן ושמעו את־דבריך ועשים אינם אותם: ובבאה הנה־באה וידעו כי נביא היה בתוכם: ויהי דבר־ א יהוה אלי לאמר: בן־אדם הנבא על־רועי ישראל הנבא ואמרת אל־הם לרעים כה־אמר אדני יהוה הוי רעי ישראל אשר היו רעים אותם הלוא הצאן ירעו הרעים: את־החלב תאכלו ואת־חצמר תלבשו הבריאה תזבחו הצאן לא תרעו: את־הנחלות לא חזקתם ואת־החולה לא רפאתם ולנשברת לא חבשתם ואת־הנדחת לא השבתם ואת־האבדת לא בקשתם ובחזקה רדיתם אתם ובפרך: ותפוצינה מבלי רעה ותהיינה לאכלת לכל־חית השדה ותפוצינה: ישגו צאני בכל־ההרים ועל כל־גבעה רמה ועל כל־פני הארץ נפצו צאני ואין דורש ואין מבקש:

לכן רעים שמעו את־דבר יהוה: חי־אני נאם אדני יהוה אם־לא יען היות צאני לבז ותהיינה צאני לאכלה לכל־חית השדה מאין רעה ולא־דרשו רעי את־צאני וירעו הרעים אותם ואת־צאני לא רעו: לכן הרעים שמעו דבר־יהוה:

כה

רשי

הנדברים בך · מתלוננין בך: ויבאו לפני · כאילו הם עמי: עגבים · שחוק כמו עוגב: בצע · גזילתם: והנך להם כשיר עגבים · והם את להון כזמר הבובי: ובבאה · הרעה אליהם: הנה באה · כי אמת מוכנת היא לבא חז ידעו כי לא שחוק היו דבריך כי נביא אמת היה בתוכם: על רועי ישראל · על פרנסי ישראל: אשר היו רועים אותם · את עצמם היו מעבדי ממון חבריה אשר תחתיהם: הלא הצאן ירעו הרועים · הלא מספט הרועי לרעות את הצאן ולא לרעות את עצמם: את הנחלות · את הכחושות מאין כח דולרוסי"ם בלע"ז סנריכו"ר חיזוק לתחוך בהן ביד: לא חבשתם · לקשור שברי העצם זה עם זה כמשפט הרופאי: את הנדחת · שנדחת מתוך העדר אל המון: רדיתם · יסרתם · יסגו לרעי · הולכו · מועות על פני כל ההרי כלות כעשו הפקר לעשו · אים אים כרגונו ולא הוכחתם אותם ולא ספרתם בי אים לרעהו. וירעו הרועים אותם · את עצמם: ולא

מסרה

אחד כ"ה פתחין וסימ' נמצר בספר מלכים חלק ב' סימן ו': וישובו ד' בקריא' וסימ' האנשים האלה שלחים הם אתנו · מקנידם וקנינם וכל · ויבואו אליך כמבוא עם · ויצו מלך אשור לאמר: ומטיב נגן חד מן ט' מלין חסרי יו"ד בליש' הטב' וסימ' להיטבך באחריתך · והטיבך והרבך מאבהיך: כי ייטב אל אבי · והיטב לאדני · מה תיטבי דרכך · יפה קול ומיטב נגן: והישבתי מראשותיכ' · לב שמח ייטב גדה · ארבעה מיטבי לבת תניינא דפסוק: הבריאה ב' וסימ' את החלב תאכלו ואת הצמר · ובשר הבריאה יאכל: י"ג פסיקים בקריא' אית בהון ואין ואין וסי' במסר' רבת':

מנחה גדולה

כי מפני חרבות נדלו אחת בים שב' מפני חרב נעוסה ואחת בשדה מפני קשת דרוכה ואחת בכרך בגדול של רומי שהיה כבדה מבתיהן שב' ומפני כובד אלאמה ומשם בן דוד ינמה וירחה באחדן של אלו ושל אלו ומשם יבוא לארץ ישראל שב' מי זה בא מאדום התבונן מה ידעת ביבה כי הנה שתי מלחמות שאמרו אחת בים ואחת בשדה הם אמר יהיו כאלו מאדומ"יים שילכו שמה לכובשה והישמעאלי' שיבאו עליהם וכמו שבא' בדניאל ובעת שהיא יתבנה עמו מלך הנגב ויסתער עליו מלך הצפון ברכב ובפרשים ובאניות רבות כי האדומ"יים ילכו שמה באניות בלב ים ומהם ירדו בארץ ברכב ובפרשים ולכן נאמר שם ויבא אחלי אפדנו בין ימים להר צבי קדש כי יהיו אניותיהם בארץ ישראל ויבאו בארץ ויסתעלים ב"כ יבואו עליהם בים ובינשה ולכן יהיו שתי המלחמות על הים ומה בלמים בארץ ומפני מפלת אדום שתהיה עצומה יעברו כח הישמעאלי' לבוא על שמה אחת בים ואחת בשדה ומפני מפלת אדום שתהיה עצומה יעברו כח הישמעאלי' לבוא על רומי כמו שהאדומ"יים הלכו כל ירושלי' ואז תהיה המלחמה הג' שאמרו בכרך גדול של רומי עכ"ל: אמת שיש להביא ראיה לדברי מהר"יח ז"ל ממה שאמר שאין דבר הנביא כאן מכוונני ביהנם הן וכו' ממה שאמרו ז"ל בפ' שני דעירובין אר"ל ז' שמות יש לגהינם שאול ואבדון וכו' וארץ ר"ת ומייתי הגמרא קראי לכל אחד אלא נבי ארץ תחתית אמרו ארץ תחתית כתיבי טובא אלא ואלו דבכא מיירי מגיהנם אמאי אמר גמרא הרי מקרא אלא הוא דארץ תחתית שהיא הז' דאלא מיירי כלו מגיהנם אלא שהן שמות מושאלים למיתה וקבורה · וראיתי שתים מרגיעי' בזה

כה אמר · ודרשתי · שאעניש אותם על אשר לא רעו אותם : והשבתים מרעות צאן · שאקח המלוכה מידם ולא ירעו עוד הרועים אותם כלומר לא יתלכו עליה עוד ויוכלו
חרגם ולא יפרנסון עוד פרנסיא נפשיהון : כי כה אמר · הנני אני · כיון שפשעו בהם הרועים אני אדרוש אותם ואוציאם מצלמם : כבקרת · נפרשות · כמו נפרדות כי
אז יבקר אותם יותר היטב ויוכלו תירגם ומפרש להון : ביום ענן וערפל · כי יום חשך היה להם הגלות והמלינה כי הצאן מתפזרות ביום המעונן : והוצאתים · אל הרי
ישראל בחפיקים ובכל מושבי הארץ · כי העיזים טוב מרעיתם בהרים והכבשים והרחלים בעמקים ובחפיקים והנה ישראל ישובו לחרגם ויסכנו בכל מושב טוב בהרים
ובעמקים : במרעה טוב · ובהרי מרום ישראל · אמר זה על ירושלם שהיא גבוהה מכל ארץ ישראל וכן ישראל יהיה להם נוה בירושלם לעתיד לבא כמו שכתוב בסוף זה הספר : אני ארעה · ואני ארביץ · כי הרועה ירעה הצאן עד הצהריים ובצהרי אז ירביץ כמו שכתוב איכה תרעה איפה תרבין בצהריים : את האבדת ואת החולה אחזק · אמר חולה הנה במקום נחלוח וחולה שאמר למעלה אומר אחזק הכולל שניה כי הרפואה לחזק הבריאו : ואת השמנה ואת החזקה · אשמיד השמנה והחזקה שדוחפין את החלושות מהמרעה אני אשמיד חזקתן : ארענה במשפט · כהונן כמו החלושות שלא ירעו יותר מן הראוי להן והמשל על הפושקי והחזקים שהיו ביישראל והיו עושקי את העניי והחלושי ויוכלו תירגם את חטאיה ות חייביה אשלי ואפרנס יה עמי בדינא : ואחנה · בין שה לשה · בין החזקה לחלושה : לאליס ולעתודים · כי הם החזקים שבצאן ויוכלו תירגם לעניי המשל בין גבר לגבר בדין לחטאיה ולחייביה : המעט · פי' המשל כתרגומו הזעיר לכון דפרנוס טב אחין מתפרנסין ומותר פרנסיכון אכלי' שמשיכון ומשתי מתקן אתון שתן ות מותריה שמשיכון שתן : ומשקע מים · המים הצלולי' ומשקע הטיט ולא נעכרו ברגלי' והלוגמה כתרגומו הזעיר לכון דפרנוס טב אחין מתפרנסין ומותר פרנסיכון אכלי' שמשיכון ומשתי מתקן אתון שתן ות מותריה שמשיכון שתן : ומשקע מים · המים הצלולים כמו שפירשנו בפסוק מו משקיע מימיהם : ואתי · ועמי ויוכלו תירג' ועמי מות' מיכל שמשיכון וכו' שתן : תרפשון · ומרפש · כתיב בשי"ן והם ע"ן הרמיסה במים והעכירה : לכן · בריה · כמו בריאה ופירושו שמל' המשל כתרגומו בין גבר עתיר ובין גבר מסכן : יען · תירג' יוכלו חלף דברשע ובדרע דחקתון וגו' : והושעתי · מבומר הוא : והקימותי · את עבדי דוד · המשיח שיעמוד מזרעו בעת פיסופה : ואני

רשי

ולא ירעו עוד הרועי' אותם · את עצמם : ובקרתים · לשון ביקור חולים : נפרשות · כשהן נפוצות והוא הולך ביניה' ומאספם יחד : ביום ענן וערפל · כי כן דרך הצאן להתפזר ביום המעונן : ואת השמינה · ואת החזקה · ההודפת ודוחפת את חברותיה : בין שה לשה · בין בעלי אגרופי לחלשים : המעט מכם · את חשר החזקות שבכם רועות המרעה הטוב והלוואי לא תרמסו המותר ברגליכם ותחכלנה אותן שאר אני אלא שאף מותר מרעיכם תרמסו ברגליכם ולא די לכם אשר משקע מים תשתו אלא שהנותרים ברגליכם תרפשון : ומשקע מים · המים הצלולי' משקע הטיט ולא נעכרו ברגלי' והלוגמה כתרגומו הזעיר לכון דפרנוס טב אחון מתפרנסין ומותר פרנסיכון אכלי' שמשיכון שתו ות מותריה שמשיכון שתן : ולאחי מרמס רגליכם וגו' ועמי מותר מיכל שמשיכון אכלין ומותר משתי שמשיכון שתן : שה בריה · חזקה : רזה · מיינר"ה בלע"ז : עבדי דוד · מלך מזרעו : ויסנו

מסרה

אתחם ה' וסי' וישכם לבן בבקר · והזהרת אתהם את · וישמע יי' בקול ישראל ויתן את הכנעני · בבקרת רעה עדרו · ויחנו בגורל ממטה יהודה כד"ה אל הרי ה' בקריא' וסימ' והוצאתים מן העמים · במרעה טוב ארעה אות' שים פניך אל הרי ישראל הנבא על גוג · ויתנהו כסוגר בחחים · השמנה ב' בתרי לישני וסימ' השמנה היא אם רזה · ואת החולה אחזק ואת השמנה · ואתנה ג' וסימ' בסדר ויצא ונסיפרא דא סימן י"ג · תרפשין ג' כתיב שי"ן בליש' וסי' ואת הנותרי' ברגליכם · ודכתריה וצאני מרמס רגליכם תשתינה · מעין נרפש ומקור משחת · החוצה י"ז בקריא' וסימ' נמסר בספר שופטים סימן י"ב · דויד ה' מלאים בקריאה וסימ' והארכתי ימיך · ויהי לעת זקנת שלמה · ולכנו אתן שבט · והקימותי עליהם ריחזקאל · במגדל דויד צוארך בנוי · וכל הריפר ועזרא וד"ה דכוו' מלאים :

מנחה גדולה

דבריהם למזוק הדבר לו דרך משל כידוע ובזה כיחא כמי אמאי לא מייתי הגמרא ראייה מהכא לשמות הגיהנם מבור ושאול אלא ודאי דהכא לא מיירי מגיהנם בעצם אלא מהריגה וקבורה כאמור כן כ"ל :

בן אדם דבר אל בני עמך ואמרת אליהם ארץ וגו' מהר"ש ז"ל דעתי הוא שהנבואה הזאת אחר זה ויד ה' היה אלי בערב לפני בוא הפליט והיה ענין הנבואה הזאת ולוכרה שהשם הפס מה יאמר הנביא וגם בני עמו בשמעם חרבן ירושלים וחרבן עמה מה הועילו נבואת הנביא ומה הועילו דבריו והזהרותיו אחרי שהיה הכל בגזרה ועליה אין לבשיב וכבר מפני זה בתחלת הספר לפי שהנביא היה נשמע מלאכיא אמר לו השם לופה כתתיך לבית ישראל והגיד לו התועלת שהיה אמר את קול הסופר שמע ולא נזהר דמו בו יהיה כלו' החיוב הזה של הנפש קודם לחיוב הגוף כי חיוב הגוף לא בא בו עד עת ההריגה ומשם לא כן חיוב נפשו בהסר חטא עליה שהכף אסר את קול הסופר שמע וכו' נתחייב בנפשו כיון שהפקיר עצמו למיתה הרי מיד באותו העת חוטא הוא והוא מדוקדק אומרו שנית את קול הסופר שמע וגו' להורות שהכף שמע ולא נזהר קודם שיהרגוהו הרי חטא בנפשו ודמו בו יהיה ומדוקדק ג"כ לשון יהיה שהוא לשון מתיד על עולם הבא העתיד לבא ונכון הוא · ואם הלים הזה עצמו שסופו בהרג היה עוסק יכלתו להזהר ולהמלט על נפשו וסוף תעלה חרס בידו שיהרגוהו מ"מ היה מרוים שלא"פי שנתחייב בגופו לא היה מתחייב בנפשו ז"ל והוא נזהר נפשו מלט כלומר לפי' הוא הלים הזה הנזכר שבהרג עם נזהר מתחלה אלא שלא הועילה לו אזהרתו מ"מ הרויח שמילט נפשו מהחטא והיא הצלת הנפש לפי' שלא הגיע הגוף לפחות הגיע לנפשו וביאר המשל ואמר ואתה בן אדם כי הזהירות אל הנביא הוא ביהו ממש דומה בדומה אל הצופה שכמו שהיה לשם שתי הצלות הצלת הגוף מהלכד בחרב והצלת הנפש כאלו הרג את עצמו ויותר כי הרג נפשו הרוחניות והשחיתה לעומת זה המשיל הקב"ה הנביא לצופה המגיע בני העיר מהמיתה ככה הנביא המוכיח מגיע הרשע ממיתה ואמר כי לקחו עם הארץ לצופה היש אחד מקליהם הכוונה באמרו מקליהם להודיענו הגב אורחין דבשהאדם נתבא אל הכלים ובורח מן הסרה רודפת אחריו וז"ש ולקחו עם הארץ אי' מקליהם כלו' אחד המיוחד שבעם והחשיב בשלימות שבו דרך כלל ופרט היותו עניו שתמיד היה יושב בקלות בענותנותו · והנה ראוי להיות לופה להזהיר העם וכאשר השומע ישמע ולא יזהר נמצא מתחייב בגופו ומתחייב בנפשו בגופו ותבא חרב ותקחהו דמו בראשו הקשה להבלתי נכנע לקול הלופה והרי הוא כהורג לעצמו בעה"ז ובע"הב ולהיות האדם מחויב להרחיק עצמו מהסכנה תכף ומיד לעומת זה אמר את קול הסופר שמע ולא נזהר דמו בו יהיה כלו' החיוב הזה של הנפש קודם לחיוב הגוף כי חיוב הגוף לא בא בו עד עת ההריגה ומשם לא כן חיוב נפשו בהסר חטא עליה שהכף אסר את קול הסופר שמע וכו' נתחייב בנפשו כיון שהפקיר עצמו למיתה הרי מיד באותו העת חוטא הוא והוא מדוקדק אומרו שנית את קול הסופר שמע וגו' להורות שהכף שמע ולא נזהר קודם שיהרגוהו הרי חטא בנפשו ודמו בו יהיה ומדוקדק ג"כ לשון יהיה שהוא לשון מתיד על עולם הבא העתיד לבא ונכון הוא · ואם הלים הזה עצמו שסופו בהרג היה עוסק יכלתו להזהר ולהמלט על נפשו וסוף תעלה חרס בידו שיהרגוהו מ"מ היה מרוים שלא"פי שנתחייב בגופו לא היה מתחייב בנפשו ז"ל והוא נזהר נפשו מלט כלומר לפי' הוא הלים הזה הנזכר שבהרג עם נזהר מתחלה אלא שלא הועילה לו אזהרתו מ"מ הרויח שמילט נפשו מהחטא והיא הצלת הנפש לפי' שלא הגיע הגוף לפחות הגיע לנפשו וביאר המשל ואמר ואתה בן אדם כי הזהירות אל הנביא הוא ביהו ממש דומה בדומה אל הצופה שכמו שהיה לשם שתי הצלות הצלת הגוף מהלכד בחרב והצלת הנפש

יחזקאל לה

רדק

זאלני • מבו"ר הוא: וכרתי • ויסנו ביעריס • כי לא יפחדו מחית היער ויסנו ענין סיגה: ונתתי אותם וסביבות גבעתי ברכה • אחן אותם ברכה על דרך והיה ברכה
וסביבות גבעתי אתן ח"ת' ברכה והיא אחן ארץ ישראל כלה שהיא סביבות בית המקדש כי בית המקדש נקרא הר וגבעה כמו שכתוב
בכון יהיה הר בית יי' בראש ההרים ונשא מגבעות וי"ת ואשרי יתהון סחרי לבית מקדשי ויהון מברכין ומיברגש הגשם מטר בכיר: ונאן • מבואר הוא: ולא יהיו • ומית
בארץ לא אחלנים • משל כחרנומו ומלכו' ארעא לא ישיליטו': והקימותי להם מטע • כמו שאמר ונטעתי' על אדמתם: לעם • שילא שמם בגויים וי"ת לקיימא: אסופי רעב

ואנא יי אהוי להון לאלהא ועבדי
דוד מלכא ביניהון אנא יי גזרית
במימרי: ואיגזר להון קיים שלם
ואבטל חיתא בישתא מן ארעא
ויתיבון במדברא לרוחצן ויתעתקון
בחורשא: ואשרי יתהון סחור
סחור לבית מקדשי ויהון מברכין
ואחית להון מטר בכיר בעידניה
מטרין דברכן יהון: ויתן אילן חקלא
ית איביה וארעא תתן עללתה ויהון
על ארעהון לרוחצן וידעון ארי אנא
יי כד אתבר ית ניר תוקפהון
ואשזבינון מיד דמפלחין בהון: ולא
יהון עוד ביזא לעממיא ומלכות
ארעא לא ישיצינון ויתבון לרוחצן
ולית דמניר: ואקים להון נצבא
לקיימא ולא יהון עוד מטלטלי כפנא
בארעא ולא יקבלון עוד אתכנעות
עממיא: וידעון ארי אנא יי אלההון
מימרי בסעדהון ואינון עמי בית
ישראל אמר יי אלהים: ואתון עמי
עם דאתקרי שמי עליהון בית
ישראל אתון אנא אלהכון אמר יי
אלהים: והוה פתגם נבואה מן
קדם יי עמי למימר: בר אדם
קביל נבואה על טורא דשעיר
ותתנבי עלוהי: ותימר ליה כדנן
אמר יי אלהים הא אנא שלח רוגזי
עלך טורא דשעיר וארים מחת
גבורתי עלך ואתנינך לצדו
ואישתממו: קרוך חורבא אשוי
ואת לצדו תהי ותדע ארי אנא יי:
חלף דהות לך דכבות עלם ותביבתא
ית בני ישראל על ידי קטולי חרבא
בעידן תבירהון בעידן תושלימת
חוביהון: בכן קיים אנא אמר יי
אלהים ארי לקטול אעבדינך
ודקטלין בחרבא ירדפונך אם לא
דמא סניתון ואשדי דמא ירדפונך:
ואתן ית טורא דשעיר לצדו
ולאישתממו ואישיצי מיניה רעדי
ורתאיב: ואמלי ית טורוהי קטילוהי ורמותהי וחילוהי וכל פציריהי קטילי חרבא
יתרמון בהון: צדו עלם אתנינך וקירוך לא יתיתבון ותדעון ארי אנא יי: חלף

ואני יהוה אהיה להם לאלהים
ועבדי דוד נשיא בתוכם אני יהוה
דברתי: וכרתי להם ברית שלום
והשבתי חיה רעה מן הארץ וישבו
במדבר לבטח וישנו ביערים:
ונתתי אותם וסביבות גבעתי ברכה
והורדתי הגשם בעתו גשמי ברכה
יהיו: ונתן עץ השדה את פריו
והארץ תתן יבולה והיו על אדמתם
לבטח וידעו כי אני יהוה בשברי
את מטות עלם והצלתים מיד
העבדים בהם: ולא יהיו עוד בז
לגוים וחית הארץ לא תאכלם
וישבו לבטח ואין מחריד:
והקמתי להם מטע לשם ולא יהיו
עוד אספי רעב בארץ ולא ישאו
עוד כלמת הגוים: וידעו כי אני
יהוה אלהיהם אתם והמה עמי בית
ישראל נאם אדני יהוה: ואתן
צאני צאן מרעיתי אדם אתם אני
אלהיכם נאם אדני יהוה:
ויהי דבר יהוה אלי
לאמר: בן אדם שים פניך על
הר שעיר והנבא עליו: ואמרת לו
כה אמר אדני יהוה הנני אליך הר
שעיר ונטתי ידי עליך ונתתיך
שממה ומשמה: עריך חרבה אשים
ואתה שממה תהיה וידעת כי אני
יהוה: יען היות לך איבת עולם
ותגר את בני ישראל על ידי חרב
בעת אידם בעת עון קץ: לכן חי
אני נאם אדני יהוה כי לדם אעשך
ודם ירדפך אם לא דם שנאת ודם
ירדפך: ונתתי את הר שעיר
לשממה ושממה והכרתי ממנו עבר
ושב: ומלאתי את הריו חלליו
גבעותיך וגיאותיך וכל אפיקיך
חללי חרב יפלו בהם:
שממות עולם אתנך ועריך לא
תשובנה ויודעתם כי אני יהוה:

רשי

ויסנו ביעריס • תירגם יונתן כה ויתעתקון בחורשא ויש לפוחרו בלשון סיגה: ונתתי אותם וסביבות גבעתי • תהי נתיבתי בברכה ונתתי כמו והשכנתי: מטע לשם • קיום שיהוא לשם עולם: אסופי רעב • טמוני רעב מחמת בושת רעבון ועוני: אדם אתם • אינכם בבהמות בעיני: וחגר • ותשפל כמו והרגתי לגיא אחביה שהיו מסגירין אותם לאויביה' כשהיו בורחים דרך חרב' וזהו היא שאמר עובדיה אל תעמוד על הפרק: בעת אידם • כשמסרתי' ביד אויב: בעת עון קץ • כשגגמר קץ עונם ונתמלאת סאתם: לדם אעשך • נופל בחרב: דם שנאת • בזיה את הבכורה שעבודתי היא' מסור' להם ושנאת להיו' מלכלך עלמך כדם קרבן עבודתי ולכלוך דם הרוגים ירדפוך ויש מומרי' דם מילה שנאת ויש מומרי' רוצחים אתה ירא כשאר כל אדם ורוצחי' ירדפוך ויש מומרים דם שנאת אחיך שהוא בשרך ודמך: ועריך לא תשובנה • לא כמו שאמרתי למגרים ושבתי את שבות מגרי' ושבתי את שבות בני עמון וזו היא שאמר מלאכי ואת עשו שנאתי ואתן את הריו שממה שעתידים לשוממות עולם: שני

מסרה

נתינה יבולה ד' חס' את בלישי' וסימ' ונתתי גשמיכ' בעתם ונתנה הארץ • ונתן עץ השד' את פריו' גם יי' יתן הטוב • ארץ נתנה יבולה • יבולה ח' וסימ' נמסר בריש סדר בחקתי • ולא ישאו ד' וסימ' והיו על אהרן ועל בניו בבאם • ושמרו את משמרתי • ולא ישאו עצים מן השדה • ולא ישאו עוד כלמת הגוים • ונטיתי יד י"ו חס' את וסימ' נמסר בהאזי סיפרא סימ' כ"ה • איבת כ' ובסידרא וסימן בשאט בנפש למשחית • יען היות לך איבת עולם • ושב נ' קמץ וסימן ודוד הולך ושב מעל שאול • ושב ורפא לו • והכרתי ממנו עבר ושב:

מנחה גדולה

רשע מות תמות כלו' באומר לרשע מלך היותו רשע מות המות כפלים מיתת הנפש ומיתת הגוף שכ"ז שהרב הורג הגוף ככה החטא הורג הנפש וז"ש רשע מות תמות הזכיר הסגה והוא רשע והמסובב מות תמות אתכם בענין התוכחות המר כי ימלא באחד מעני פנים הלאחד מיוכיח הרשע על פניו ממעשיו בתוכחת מגלה טובה היא אבל המעולה שלהבה הלא היא המסותרת בחלו לינו מדבר עם הרשע אלא מבית הלבב למעשה העושה דבר פלוני ענשו כך וכך עד שיכין הרשע לתשובה ויסוב וניחם ז"ש ולא דברת ר"ל לא דברת דרוש שמתוכו יוקח מוסר השכל להזהיר הרשע לתשובה ויסוב וניחם ז"ש ולא דברת ר"ל לא דברת דרוש שמתוכו יוקח מוסר השכל להזהיר רשע שלא אמר ולא הזהרתו רשע היה מורה שבוא מחייבו להוכיחו על פניו לא כן עתה כי בדברו דבריהם שמתוכם ילמד הרשע איך גדול עונו מנשוא יסוב ז"ש ולא דברת להזהיר רשע לפי' זאת התוכחת לפי לא תירא מהרשע לא הוכחתו דע לך כי הוא רשע בעונו ימות מלך העונש ועוד עונו כי כי לא נתן לבו לתשובה כי לא מלא מי שיזהר אותו על כך ז"ש בעונו ימות לו אמר הוא רשע בעונו ימות כלו' לפי' בחיים חיותו מלך עונו חטוב כמת ז"ש הוא רשע כלו' הוא בחייתו בחיי רשע בעונו ימות המיתה הנפשית עד הרשעי' לפי' בחיים קרוים מתים ולהיות כל עם בני ישראל גוי אחד הן בגופם הן בנפשם כמ"ש שבעים נפש ולא נפשות ע"כ מלבד שמיתת עלמו בחטאו בם חטאים נפגמים עי"כ משא"כ אם אתה מזהירו אזי כל ישראל נקיים והוא לבדו ימות בעונו וז"ש ואתה את נפשך הצלת נמת שהזהרת אותו אתה נקי מעונכם • ואמר ואתה בן אדם כי אמרתם לאמר הכוונה אמור לבני ישראל אמרתם דברים לכוונת אמירת ענין אחר ואע"פ שנאותה הכוונה לא נדקדקתם מ"מ מלך אחר כוונתם לדעת האמת ז"ש כן אמרתם כמו בנים אנחנו ז"ש לאת אמרתם במה שאמרתם אע"פ שבדאתיכם היה לאמר ענין אחר ז"ש לאמר ופה בן

הדברים פי' ואמר כי פשעינו וחטאתינו עלינו ובם נמקים ואיך נחיה כי הדברים הללו המכוון בהם הוא להתיאש מהתשוב' באמרכם שנפלאתם לא תוסיפו קום מחמ' שפשעיכם וחטאתיכם עליכם בם חתם נמקים בחין מרפא והנה אע"פ שכוונה זו בלתי מודקת שהרי אין ראוי להתייאש מן התשובה לפי' בפשעים גדולים מ"מ לדקתם בדבריכם בחלק מהם והוא בחטא שהוליתם שהנפש החוטאת היא תמות בחייהם אותה וזהו שאמרתם ובם אנחנו נמקים ואיך נחיה מכלל דהרי הם נמתים בחייהם מדקאמר ואיך נחיה לעומת זה אמר אמור אליהם אני חי אם אחפוץ במות הרשע כלומר במות בחיים חייתו על ידי רשעתו כי מה שהני חפץ הוא בשוב רשע מדרכו וחיה ר"ל ויחיה כי כבר הוא מת ברשעתו כמו שפי' במות רשע ועתה בשובו חיו יחיה ממות רשעתו לכך אמר שובו שובו ולמה תמותו בעולכם בית ישראל כי ולפי מיתת הנפש הוא בחיים חייתכם ובית ישראל הרי אתם כמתים ז"ש ולמה תמותו בית ישראל ולא אמר שובו בית ישראל ולמה תמוקו' עוד לפשר שאמר אם אחפוץ במות וגו' כפי מה שפי' הרב ב"ע ז"ל שהכוונה לפי' כשנגרמים העונות למות הרשע היינו חפץ במיתתו מלך עצמה אלא כדי שיקח רשע לאחר מוסר ז"ש כי אם בשוב רשע ולא אמר הרשע כמו בתחלת הכוונה אם אחפוץ במות הרשע כי אם כדי שישוב רשע לאחר זולתו באופן שחפץ ה' להמית רשע כדי שישוב רשע אחר זולתו ע"כ שמעתי וזהו לני מדין לע"ד סוף הפסוק שאמר שובו וגו' הכוונה בכפל שובו כלו' מאחר שהכלית המיתה של הרשע הוא כדי שישוב רשע אחר הנה יותר טוב היה שישובו שניהם כאחד טובים ולא ימות אחד ז"ש שובו שובו ולמה תמותו בית ישראל כלומר מה בלע במיתה מאחר שהתכלית בה לשוב שובו שובו גם הרשעים החיינים כדי שישובו הבריכם שובו גם שניכם ולמה תמותו מאחר שהשיבו התשובה

יען אמרך את שני הגויים · ישראל ויהודה : ואת שתי הארצות · ארץ יהודה ובניימן וארץ שאר השבטים כמו שהיו חלוקות במלכות · ואמר תהיינה על הדבק וכן גרי ביתי ואחזתי לזר תחשבני הנה אפי וקנאתי ואמתי נחכת ואמר אחר כך וירשנוה לשון יחידה כי שתי הארצות אחת אלא שנחלקה המלכות אחרי דוד : ויי׳ שם היה · שמע דבריהם ויעיב גמולם בראשם : לכן · ועשיתי כאפך וכקנאתך · כמו שהיה אפך וקנאתך על ישראל כן אעשה עמך : אשר עשית משנאתיך בם · משנאתיך כתוב ביו״ד הרבוי ובא בסימן רבוי הזכרים לכל כמו למען אספרה כל תהלתיך וכן ונשאו את זנותיכם בזנותיך וברעתיך והלומים להם : ונודעתי בם כאשר אשפטך · כי בעבורם אשפטך ואז אהיה נודע ביסראל שבחרתי בהם. והם לי לעם וי״ת ואתגלי לאוטבא להון כד אה פרע מיכך: וידעת · נאצותיך · בקמץ הכ״ף והאל״ף והוא מן הדגושים לולי האל״ף נאלה בשקל אפרה וכן פרשה ופרשה גדולת מרדכי שלא בדגש מפני הרי״ש : לאחר שממה · כתוב בה״א כמו לא שפכת וקרי בו״ו : והגדילו · שהייתם אומרים שאינני שומע דבריכם הרעים : והעתרתם · ענין רבוי דבריס חזקים וכן נעתרות נשיקות שונא ועתר ענן הקטרת עולה וכן תירגם יונתן והסניתון עלי פתגמיכון: כה אמר · כשמח כל הארץ · כ״ף כשמח וכ״ף כשמחתך שני כ״פי הדמיון שמוכיס כמו כעס ככהן כמוך כפרעה כמלוה כלוה והלומים להם רוגה לומר שמחת כל הארץ על שוממותיך ושמחתך על שממו׳ נחלת ישראל שוין כלומר כמו ששמחה על נחלת ישראל כשממו כן תשמח כל הארץ על שוממותיך : כשמחתך · תהיה הר שעיר · בא הר מכונה בלשון נקבה לו פירושו עדת הר שעיר וכן וכל אדום כלה רוגה לומר עדת אדום כמו ותהי ישראל ותהי אדום : ואתה בן אדם הנבא אל הרי ישראל אחר שדבר פורענות על הר שעיר דבר נחמה על הרי ישראל : כה אמר · האח · כתרגומו חדוה : ובמות עולם · קרא הרי ישראל במות עולם לפי שארץ ישראל נבוה מכל הארצות ואמר היתה על הארץ הכוללת הבמות : לכן · יען ביען · הכפל לחזק הענין וכן יען ויען במשפטי מאסו : שמות ושאוף אחכם מסביב · שמות מקור בשקל השכח חנות אל ואמר חלותי היא ושאוף ענין בליעה כמו שאפה רוח שאפני חנוש ושמות מקור יונא וכן אשם ואשאף פועל יונא ופירושו הגויים אשר סביבותיכם היתה מחשבת׳ ועסקם לשמות אתכם ולבלוע אתכם ות״י חלף דיתרברבו וחלף דחשיבו לאחרבא ולאכלא יתכון מסחור סחור : ותעלו · העי״ן בשוא ופתח שלא כמנהג כי משפטו על המנהג העי״ן בקמץ כמו ויעלו מעל משכן קרח : על שפת לשון ודבת עם · כי כל אומה יש לה לשון מיוחל כמו שאמר ללשונותם בגויהם והיו מדברים רעות על ישראל זהו שהיו ישראל נעלים על שפם ועם ויונתן תירגם ותעלו ואתאמרתון : לכן · כמו שאמר למעלה בפורענות בפרט כה אמר יי׳ להריס ולנבעות כן אמר הנה בכחמה בפרט כה אמר יי׳ להריס ולנבעות : ולחרבות השוממות · בגרי המ״ם במקלת ספרים ובמקלתם בשוא: לכן · ועל אדום כלה · אל״ף במקום ה״א כמו והיה לכם לזרע · קראנא לי מרא כן יתן לידידו שינה : את אדני · בשאט נפש · בלא בי״ת ואשר למעלה בפרשת פלשתים בשאט בנפש בבי״ת : למען מגרשה לבז · שם במקום מקור כמו ולמשסו את המחנות כאילו אמר לגרוש אותה להיותה לבז וכן תירגם יונתן בדיל לאתרכות׳ למבזה : לכן

רשי

יען אמרך את שני הגויים · ישראל ויהודה ומדרש אגדה רבי תנחומ׳ דורשו כלפי שהלך עשו אל ישמעאל להתחתן בו להשיאו שיעורר על יצחק על ירושת אברהם ויהרג ישמעאל את יצחק ואהיה אני גואל הדם ואהרג את ישמעאל וזהו יקרבו ימי אבל אבי ואהרג אני את יצחק ואת ישמעאל : ויי׳ שם היה · יוד׳ את מחשבותיך : ומשיתי כאפך · באותה האף שעשית לישראל אעשה לך : וגודעתי בם · כאשר אשפטך אז יכירו את גבורתי : העתרתם הרביתם וכן ועתר ענן הקטרת לשון עובי : כשמח כל הארץ · בשאטול אני את מלכותי כי אז תשמח הארץ כענין שנאמר יי׳ מלך תגל הארץ אז שממה תעשה לך : האח · שממה: ובמות עולם · ארץ ישראל שהיא גובהויו של עולם : שמות ושאוף · אתכם מסביב שביניכם היו משתוממים ותוהים לשתוק ולרות בסוף חורבנכם ושואפים ותאבים ומצפים להיותכ׳ מורשה לשארית הגויים : ותעלו על שפת לשון · ועכשיו בחורבנכם הכל מדברים ומדובבים בכם לאמר האח הרי׳ שממו : ודבת עם · פאר׳ למגע בלע״ז : למען מגרשה לבז · לפי שרצו גירושה לבז שהוטלה לביזה : לשאט

מסרה

ואת שתי ו׳ בקריאה וסימ׳ ויקח את שתי נשיו ואת שתי שפחותיו׳ ואת שתי בניך הנמצאות · ואת שתי קצות שתי · וחברו · ואת שתי נשיו הציל דוד דצקלג · יען אמרך את שני הגוים · נתנו ו׳ בקריאה וסימ׳ כי חקר וחק בניך נתנו · למען אשר לא יגבהו אשר נתנו קברתיה · שמה אדום וכל מלכיה · וידעת כי אני יי שמעתי את כל נאצותיך · נתנו מרעה אחד : כשמחתך חד מן ד׳ זוגין מן ב״כ כ״ם כרישיהון וסי׳ בספר ל׳ ונמקו-כל צבא השמים · כסיר ל׳ ירתיה כסיר מצולה · כשמח ל׳ כה אמר אדני יי׳ כשמח כשמחתך ל׳ לנחלת בית ישראל דסיפ׳ · ואינון מן א״ב כ״כ ברישיהון וכל חד לית ליה אוגא : שמות ג׳ בקריאה וסי׳ שמות ההרור׳ · יען ביען שמות ושאוף · אשר שם שמות בארץ : כלא חד מן מלין דמשמשין א׳ בסוף תיבותא · וכל חד וחד לית דכוו׳ וסים׳ נמסר במסרה רבתא בערך הא״לף :

יען אמרך את שני הגויים ואת שתי הארצות לי תהיינה וירשנוה ויהוה שם היה : לכן חי־אני נאם אדני יהוה ועשיתי כאפך וכקנאתך אשר עשיתה משנאתיך בם ונודעתי בם כאשר אשפטך : וידעת כי אני יהוה שמעתי את־כל־נאצותיך אשר אמרת על־הרי ישראל לאמר שממה לנו נתנו לאכלה : ותגדילו עלי בפיכם והעתרתם עלי דבריכם אני שמעתי : כה אמר אדני יהוה בשמח כל־הארץ שממה אעשה־לך : כשמחתך לנחלת בית־ישראל על אשר־שממה תהיה הר־שעיר וכל־אדום כלה וידעו כי־אני יהוה : ואתה בן־אדם הנבא אל־הרי ישראל ואמרת הרי ישראל שמעו דבר־יהוה : כה אמר אדני יהוה יען שמות ושאף אתכם מסביב להיותכם מורשה לשארית הגוים ותעלו על־שפת לשון ודבת־עם : לכן הרי ישראל שמעו דבר־אדני יהוה כה־אמר אדני יהוה להרים ולגבעות לאפיקים ולגאיות לחרבות השממות ולערים הנעזבות אשר היו לבז ולעג לשארית הגוים אשר מסביב : לכן כה־אמר אדני יהוה אם־לא באש קנאתי דברתי על־שארית הגוים ועל־אדום כלה אשר נתנו־את־ארצי להם למורשה בשמחת כל־לבב בשאט נפש למען מגרשה לבז : לכן

חלף דאמרת ית תרין עממין וית תרתין מדינן דילי אינון ואירתינון וקדם יי גליין מחשבת ליבא : בכן קיים אנא אמר יי אלהים ואעביד כרוגזך וכחימתך דעבדתא מרסנית להון ואיתגלי לאיטבא להון כד איתפרע מינך : ותדע ארי אנא יי שמיעית כל ארגזותך דאמרת על טורי ארעא דישראל למימר צדיאת לנא איתמסירו לאישתיצאה : ואיתרברבתון עלי במילי פומכון ואסגיתון עלי פתגמיכון קדמי שמיע : כדנן אמר יי אלהים כמיחדי כל ארעא צדו אעביד לך : כמא דחדיתא על אחסנת בית ישראל דצדיאת ארעהון כן אעביד לך צדו תהי טורא דשעיר וכל אדום כולה וידעון ארי אנא יי : ואת בר אדם איתנבי על טורי ישראל ותימר טורי ישראל קבילו פתגם יי : כדנן אמר יי אלהים חלף די אמר סנאה עליכון חדוא ובמת עלם לירותא הות לנא : בכן איתנביתי כדנן אמר יי אלהים חלף די איתרברבו חלף דחשיבו לאחרבא ולאצדאה יתכון מסחור סחור למהויכון ירותא לשארא דעממיא איתאמרתון על שפת לישן ורינגת עם : בכן טורי ישראל קבילו פתגמא דיי אלהים כדנן אמר יי אלהים לטוריא ולרמתא לפצידיא ולחיליא ולחרבתא צדיתא ולקירויא שביקתא דהואה לחוך ולעג לשארא דעממיא דמסחור סחור : בכן כדנן אמר יי אלהים אם לא באישת פורענותי גזרית במימרי על שארא דעממיא ועל אדומאי כולהון די הבו ית ארעא בית שכינתי לירותא בחדות כל לב בצפוח נפש בדיל לתרכותה למיבזה : בכן

מנחה גדולה

התשובה בלי התעוררות המיתה ונכון ע״כ :

אחר היה אברהם וגו׳ מהר״ש ז״ל זאת הכבוהה נאמרה על היהודים האמצעים שאחרי חרבן ירושלים בשאמרו מפורים בערי יהודה הנחרבות מהם תחת אליהו בן אמיקם ומהם תחת יוחנן בן קרח ושאר שרי יהודה ועליהם אמר יוסבי החרבות האלה על אדמת ישראל אומרים אחד היה אברהם וגו׳ ר״ל שהיה בדעתם שהם אשר לא הלכו בגולה יירשו את כל ארץ יהודה וכאלו היו אומרים אע״פ שנשארנו מעט מהרבה כיון שהק״ב הותיר לנו שריד בתחת לנו נתנה הארץ למורשה ואפן הפשט בנו לרשת את הארץ ולא יאבד מזה בעבור מעוטנו כי אחד היה אברהם ויירש את הארץ ואין מעצור ביד הפשט להושיע ברב או במעט ע״כ : ולע״ד אחד היה אברהם שהוא היה אחד בעולם שהכיר אחדותו ית׳ כי כל דורו עע״ז היו ועובדים לנמרוד מלכם והוא פרסום אחדותו ית׳ בעולם והרגילו בפי הבריות כידוע וע״כ זכה שאמר הפשט להתת לו ולבניו את ארץ כנען לרשת לאחוזת עולם וכיון שכן דאוי שנהיה יושבי׳ בכ לעולם אלא ירושת אבינו אפי׳ שלא היה שום שבה אחרת ליתן לנו את הארץ אלא אלא הבטחת אבינו כ״ש שיש עוד סיבה אחרת שראוי ליתן לנו את הארץ והוא ואנחנו רבים שקבלנו תורתו וקבלנו אלהותו עלינו מה שלא רצו שום אומה ולשון לעשות כ״ש שלנו נתנה הארץ למורשה להיות לנו לאחוזת עולם · וה׳ ית׳ הסיבב אברהם היא נותנת כיון שקבלתם עליכם אחדותי ומצותי קיימים אתם לקיימם ואם לאו יש לכם עונש יותר מהאומות׳ שלא קבלוהו והשתא יש ללמוד הק״ו לאידך גיסא אם האומות אין יושבים לפנים בה הקיא הארץ אותם על רוב מעשיהם אע״פ שלא קבלו התורה כ״ש אתם שקבלתם התורה עליכם ואתם עושים תועבות גדולות כ״ש שתקיא הארץ אתכם · ועוד עונש נוסף על הגלות והוא בחרב יפלו וגו׳ עד שיכיר כי אני ה׳ עושה זאת על תועבתם אשר עשו :

דרוי רועי ישראל וגו׳ בעל בינה לעתים ז״ל כתב ירלה כי הרועים נחתלו בעצמם ממה שהם כי במקום היות הרועים הם רועי את הצאן ומשגיחי׳ עליה לכל המצטרך להם ולבקש טובתם היה הדבר בהפך כי הצאן הם הרועים · הצאן היו הם הרועים זה מפרנסים את הרועים כי אתם אוכלים את חלבם ולובשים את צמרם ונמצא שהרועים הם עצמם הם הרועים בהיכותם שתחת היותם פועלים הם מתפעלים אמנם הוא ית׳ מבטיח ליישראל הנני אני׳ לעולם אני אהיה מה שאני בעצמי ולא אשתנה ולא אתחלף ממה שאני כי לעולם אהיה אני הרופא והמשגיח על נאני אשר אשר אחרוש אותם ואהיה מבקש תועלתם ובקרתים לטובה ולא לבזוד עצמי אחרוש כי אקבצם מכל הארצות ואביאם אל אדמתם ע״כ : ולע״ד דידוע כל זמן שהיו המלכים צדיקים גם הדור היו צדיקים וכן להפוך בהופן שמצוה גורמת מצוה שלא לבד שהיו מזכה לעצמו אלא גם אחרים היו עושין כמעשיו ופה גם היה בידו למחות לאחרים העושים ולהוכיח לאחרים כיון שקשט עצמו תחילה היה יכול לקשט גם אחרים והיה זוכה גם אחרים משא״כ אם היו המלכים הולכים בדרך רע טוב לא יכבדו והיו עושי׳ מעשים מכוערים שלא לבד שסחת לו גם אחרי׳ שחתו עי״כ שמתנו דאו וכן עשו הרי עבידה גורמת עבירה ומה גם לא היו יכול להוכיח לאחרים ליטול קיסם מבין שניהם כיון שקורה בין עיניהם ואיך יקשטו לאחרים כיון שעצמו לא קשט וא״כ הוא גרם שהדור מרן בעבירה ח״ש הוי רועי ישראל שאתם היה לכם לרעות ולהוכיח

לכן · כלימת גויים · כלה ה"ל ולית כותיה ומלמיה בפרשת האחרת כלימת הגויים: לכן · מבואר הוא: ואתם · ענפכם תתנו רוגה לומר ענף עצמיכם: ופריכם · בסנהל הפ"ת ויש ספרים בחירק: כי קרבו לבא · פעל עומד מן הדגים וכן ופרעה הקריב כאשר הקריב לבא מלרימה פעל עומד מן הנוסף הוא פי' קרבו לבא קרבו ביאתכם בתשובה ומעשים טובים ויונתן תרגם אדי קריב פולחני לתיתי: כי הנני · מבואר הוא: והרביתי · כל בית ישראל כלה · הכפל לחזק הענין ולהורות על עשרת השבטים שנעלמו על היום: והרביתי · כקדמותיכם · קבין מן שקדמת שלף יבש: והטבתי מראשתיכם · אמר אדבה אתכם כמו שהייתה מקדם ויותר אטיב ממה שהייתם בראשונה: והטבתי · מורכב משני משקלי' מן והטבתי כמו והטלתי אתכ' ומן והטיבותי במו הטיבות כי היה עם לבבך אם הגיפותי על יתו' ידי אז הוא מורכב מן יטב וטוב כי שני הפרשים בענין זה: מראשתיכ' · הרי"ם בחירק והוא ממשקל אמרה שמלה אמר כן האחד ראשה בנוח הא"לף והקבוץ ראשה בפלס אחרות שמלות בפלס כבשות ובסמוך ראשות בפלס כבשות הלמן אלא שנחה הא"לף וכן בסתיכות הכנוי · והולכתי כשאוניאם מן הגלות אוליכם בדרך ואביאם עליכם · ואמר ויירשוך והיית תוסיף כנגד כל הר והר: כה אמר · לכם · כנגד ההרים ואמר אוכלת אדם ובומר כנגד הארץ: אתי · כתיב ביו"ד כדרך היו"ד הנוספת לנקבה הנמצא' כאן נעוריכי תתלוחיכי והלימים להם וקראת כמשפט: גויך · חסר יו"ד הרבי' מהמכתב וכן וגויך ביו"ד אחת לבדה: לכן · לא תכשלי · כתיב וקרי תשכלי ועניכ' קרוב: ולא תכשלי כן כתיב וקרי ויונתן תרגם תכשלי תתכלין: ויהי · בן אדם · כטומאת הנדה · לפי שעל דרך משל נקראת כנסת ישראל אשה לאל יתברך והוא לה לבעל המשילה בעת חטאתיה לנדה שהבעל מרחיקה כל ימי נדותה ומקרבה אחרי טהרתה וכן הרחיק האל יתב' ישראל והגלם לאחרות העמים מפני הטאתם ועתיד להחזירם אחרי שיסיבו אליו ויסהרו תעונותיה: ואשפוך מבואר הוא: ואפין · מבואר הוא: ויבא · לשון יחיד דרך כלל ובדרש על דרך בכל ארתם לו לר: ויחללו את שם קדשי באמור להם עם יי' אלה ומארצו יצאו · זהו חלול הש"י שאומר העמי' על ישראל עם יי' אלה כבר נקראו עם יי' אלה ויצאו מארצו והניחם בגלות זה כמה והנה כאילו הם מחללי' אותו בהמשך גלותם זה כמה בעונותיהם והעמי' אומרי' מבלתי יכולת יי' להוציאם יאמרו איך בחר בהם ואחר כך כאנם והסליכם מעל פניו ויונתן תרג' ועלו לבני עממיא דאחגליאו לתמן על דאחילו ית שמ' דקודשין כדאמרין להון עמא דיי' אילו ואיכדין מארע בית שכינתי' גלו: ואחמול · מבואר הוא: לכן

רשי

לשכלם · לגרש יושביך מקרב הוא קרוי שכול· אוכל· אדם את לימודה הימ האדם הוא להשמי' את יושביה האמוריי' כלו בה והיהודים כלו בה: ויהי דבר יי' אלי לאמר · בן אדם בית ישראל יושבים על אדמתם וגומר · כטומאה הנדה המשילה הכתוב לנדה שבעלה מנפה מהי' תטהר ואתה לשוב אליה: ויבא · לפי שאמר בית ישראל בראש הפרשה קרא כל הפרשה בלשון יחיד ומדרש אגדה הב"ה בא עמהם בגולה ומטה אזן מה היו אומרים השבאים הרי אלו עם יי' ולא היה לו יכולת להגילם במדרש איכה רבתי: ויחללו את שם קדשי · השפילו את כבודי ומהו החלול באמור אויביהם עליהם עם יי' אלה ומארצו יצאו ולא היה יכולת בידו להציל את עמו ואת ארצו: לכן

מסרה

ואתם · ל' יחיד ל"ש וסי' קמון ישראל ואתכם בשבתא

תכשלי · ק'

שאו' קמצין בקריאה וסי' חטאם ישאו ערירים ימתו · כי את שארו הערה · ולבני קהת לא נתן כי עבדת · והכ ולבונה ישאו ותהלות יי' · המה כלמתם ישאו · עליו משל ישאו · ואתם ד' ר"פ בקריא' בטעמא וסי' קמון ישראל וכתבן בשבתא · ופי' ביהושע מי' י"ח: ולא תוסף ד' בקריאה וסימ' כוע תניע ארץ כשכור · והולכתי עליכם אדם · עין שיפתהו · ואמר ע' פה תבא · תוסף ג' חסרים יו"ד בקריאה וסימ' ולא תסף עוד לשכלם · כי אם תציל · וכונדים באדם תוסף · על אדמתם ד' וסי' בקבצי את בית ישראל · ונתן עץ השדה את פריו · בית ישראל יושבים · בשבתם על אדמתם: שמה ד' סיף פסוק כספרא וסימ' מן העמים אשר נפצו שמה · ואחמל על שם קדשי אשר חללוהו: בעשרים וחמש שנה לגלותינו · סביב שמונה עשר אלף:

בכן איתנבי על ארעא דישראל ואמרת לטוריא ולרמתא לפציריא ולחילא כדנן אמר יי אלהים הא אנא ברוגזי וברתיתי גזרית במימרי חלף דאיתכנעות עממיא קבילתון: בכן כדנן אמר יי אלהים אנא קימית במימרי אם לא עממיא די בזו יתכון מסחור סחור אינון איתכנעותהון יקבלון: ואתון טורי ישראל איבכון תצלחון ופריכון תטענון לעמי ישראל ארי קריב יום פורקני למיתי: ארי הא אנא מתגלי עליכון ואתפני במימרי לאיטבא לכון ותתפלחון ותזדרעון: ואסגי עליכון אינשא כל בית ישראל כולהון ויתתבן קירויא ותתבנא אתרא: ואסגי עליכון אינשא ובעירא ויסגון ויפשון ואתיב יתכון כדמלקדמין ואוטיב לכון כדמן אמולא ותדעון ארי אנא יי: ואסגי עליכון אינשא ית עמי ישראל ויחסנונך ותהי להון לאחסנא ולא תוסיף עוד לתכלותהון: כדנן אמר יי אלהים חלף דאמרין לכון מקטלת אינשא את ומתכלת עמיך היית: בכן אינשא לא תקטלין עוד ועמיך לא תתכלין עוד ולא אשמע ליך עוד איתכנעות עממיא וחיסודי עממיא לא תקבלין עוד ועמיך לא תהכלין עוד אמר יי אלהים: והיה פתגם נבואה מן קדם יי עמי למימר: בר אדם בית ישראל יתבין על ארעהון וסאיבו יתה באורחתהון ובעובדיהון כסואבת איתתא טומאה הוית אורחתהון קדמי: ושפיכית חימתי עליהון על דם זכי דאשדו על ארעא ובפולחן טעותהון סאבוה: ואגליתי יתהון לבני עממיא ואיתבדרו במדינתא כאורחתהון כישתא וכעובדיהון מקלקליא איתפרעית מנהון: ועלו לבני עממיא דאתגליאו לתמן על דאחילו ית שמא דקודשי בדאמרין להון אם עמיה דייאילין ואיכדין מארעא בית שכינתיה גלו: לכן בית ישראל בני עממיא דאיתגליאו לתמן: לכן הנבא על אדמת ישראל ואמרת להרים ולגבעות לאפיקים ולגאיות כה אמר אדני יהוה הנני בקנאתי ובחמתי דברתי יען כלמת גוים נשאתם: לכן כה אמר אדני יהוה אני נשאתי את ידי אם לא הגוים אשר לכם מסביב המה כלמתם ישאו: ואתם הרי ישראל ענפכם תתנו ופריכם תשאו לעמי ישראל כי קרבו לבוא: כי הנני אליכם ופניתי אליכם ונעבדתם ונזרעתם: והרביתי עליכם אדם כל בית ישראל כלה ונושבו הערים והחרבות תבנינה: והרביתי עליכם אדם ובהמה ורבו ופרו והושבתי אתכם כקדמותיכם והטבתי מראשתיכם וידעתם כי אני יהוה: והולכתי עליכם אדם את עמי ישראל וירשוך והיית להם לנחלה ולא תוסף עוד לשכלם:

כה אמר אדני יהוה יען אמרים לכם אכלת אדם אתי ומשכלת גויך היית: לכן אדם לא תאכלי עוד וגויך לא תכשלי עוד נאם אדני יהוה: ולא אשמיע אליך עוד כלמת הגוים וחרפת עמים לא תשאי עוד וגויך לא תכשלי עוד נאם אדני יהוה:

ויהי דבר יהוה אלי לאמר: בן אדם בית ישראל ישבים על אדמתם וטמאו אותה בדרכם ובעלילותם כטמאת הנדה היתה דרכם לפני: ואשפך חמתי עליהם על הדם אשר שפכו על הארץ וגלוליהם טמאוה: ואפיץ אותם בגוים וזרו בארצות כדרכם ובעלילותם שפטתים: ויבוא אל הגוים אשר באו שם ויחללו את שם קדשי באמר להם עם יהוה אלה ומארצו יצאו: ואחמל על שם קדשי אשר חללוהו בית ישראל בגוים אשר באו שמה: לכן אמר לבית ישראל כה אמר אדני יהוה לא למענכם אני עשה בית ישראל כי אם לשם קדשי אשר חללתם בגוים אשר באתם שמה: וקדשתי את שמי הגדול המחלל בגוים אשר חללתם בתוכם וידעו הגוים כי אני יהוה נאם אדני יהוה בהקדשי בכם לעיניהם: ולקחתי אתכם מן הגוים וקבצתי אתכם מכל הארצות והבאתי אתכם אל אדמתכם: וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם מכל טמאותיכם ומכל גלוליכם אטהר אתכם: ונתתי לכם לב חדש ורוח חדשה אתן בקרבכם והסרתי את לב האבן מבשרכם ונתתי לכם לב בשר: ואת רוחי אתן בקרבכם והעשיתי את אשר בחקי תלכו ומשפטי תשמרו ועשיתם: וישבתם בארץ אשר נתתי לאבתיכם והיתם לי לעם ואנכי אהיה לכם לאלהים: והושעתי מכל טמאותיכם וקראתי אל הדגן והרביתי אותו ולא אתן עליכם רעב: והרביתי את פרי העץ ותבואת השדה למען אשר לא תקחו עוד חרפת רעב בגוים: וזכרתם את דרכיכם הרעים ומעלליכם אשר לא טובים ונקטתם בפניכם על עונתיכם ותועבותיכם: לא למענכם אני עשה נאם אדני יהוה יודע לכם בושו והכלמו מדרכיכם בית ישראל: כה אמר אדני יהוה ביום טהרי אתכם מכל עונותיכם והושבתי את הערים והחרבות תבנינה: והארץ הנשמה תעבד תחת אשר היתה שמה לעיני כל עוברים: ואמרו הארץ הזאת הנשמה היתה כגן עדן והערים הרסות ונשמות ובצורות נושבו: ונודעו הגוים אשר יותרו סביבותיכם כי אני יהוה בנתי הנהרסות נטעתי הנשמה אני יהוה דברתי ועשיתי: כה אמר אדני יהוה עוד זאת אדרש לבית ישראל לעשות להם ארבה אותם כצאן: כצאן קדשים כצאן ירושלים במועדיה כן תהיינה הערים הרסות מלא צאן אדם וידעו כי אני יהוה:

מנחה גדולה

ולהוכיח אותם ולהדריכם בדרך ישרה ולהסגיר עליהם ועל מעשיהם כמו שעושה הרועה הנאמן מסגיר על צאנו ואתם לא עשיתם כן אלא הנחתם להם לעשות רע ע"י שאתם בעצמכם עשיתם ויהיו נכרים כל אחד כמו הצאנה בלות שמסומנות אותות מחולפים וזה נכרות על מי הם ומאיזה מרעה הם כפי האות והסימן שרשום עליה היינו דקאמר ואתן לאחי ובאות המילה אתם נכרים שאתם מצאן מרעיתי ולא ממרעה אחר וגם יש הועלת אחר ועשה אחר במילה שמחליש האבר ומכסה התאוה ואין האדם להוע אחר הזנות כבהמות הסדה והיינו דקאמר לדם אתם בזה ניכר שאדם אתם והיינו דאמרו חז"ל אדם אתם ואין אומו' העולם קרויין אדם פי' אתם שאתם מהולים ונחלש תאותכם ואינה רק כפי הצריך לקיום המין אדם אתם ע"כ: ולע"ד ואתה צאני אמתי אתם צאני כשאתם צאן מרעיתי כצאן הזה להיות דבוקי' בי' והולך למרעה אחרת כך אם אתם ישראל עושי' עצמיכם כצאן הזה להיות דבוקי' בי' ולא חלכו אחר ע"ז אז אדם אתם מבחר האומות · אז ירצה אדם אתם אפי' אחד מכם חשוב ברבים וזה אדם אתם שצדיק ה' יסוד עולם משל"כ אם אינכם עושים רצונו שלו מקום אפי' רבים אינם חשובים כאחד שהם נעלים כמ"ש ז"ל קשר הרשעים אינם מן המנין וזה בשאתם עושי' רצונו שלו מקום אתם קיום אדם ואז כל אחד הם ברבים וז"ש ז"ל שעל פסוק ונפל ממנו רב אפי' יחיד שנפל הרי הוא ברבים ודייקי' זה מדכתיב ונפל ולא כתיב ונפלו כדאי' במכילתא פ' יתרו לפי שאתם במתן תורה היו כולם צדיקי' וכל אחד מכם חשוב כדבי' וזה אדם אתם:

יען אמרך את שני הגוים ואת שתי הארצות וגו' מבר"ית ז"ל אמרו בני אדום שהם הרומים שהם ירשו אותם וכן היה שנחרבן בית שני משלו על כל מ"י והתמידו בממשלתם עליהם חמש מאו' ושבעים שנה ואותה אדום לא זכרת שהשם שם היה כלומר בית מקדשו אשר החרבת היה שם ומפני זה סי אחי נאם השם ועשיתי באפך וגו': ולע"ד שאמר אדום כיון שישראל הרבה וז"ש אדם אתם אדם אחד אתם כיון שכולכם יחד סרים אל משמעתי: ובעל יד יוסף ז"ל פי' לך לך דרוש שלישי כתוב פרשה בזה ב' ענינים והוא דיבור שהמילה אות נשמי שיקבלם ויהיו נכרים כל אומות בלות מיוחד כמו הצאן שמסומנות אותות מחולפים ובזה נכרות של מי הם ומאיזה מרעה הם כפי האות והסימן שרשום עליה היינו דקאמר ואתן לאחי ובאות המילה אתם נכרים שאתם מצאן מרעיתי ולא ממרעה אחר וגם יש הועלת אחר ועשה אחר במילה שמחליש האבר ומכסה התאוה ואין האדם להוע אחר הזנות כבהמות הסדה והיינו דקאמר לדם אתם בזה ניכר שאדם אתם והיינו דאמרו חז"ל אדם אתם ואין אומו' העולם קרויין אדם פי' אתם שאתם מהולים ונחלש תאותכם ואינה רק כפי הצריך לקיום המין אדם אתם ע"כ: ולע"ד ואתה צאני אמתי אתם צאני כשאתם צאן מרעיתי כצאן הזה להיות דבוקי' בי' והולך למרעה אחרת כך אם אתם ישראל עושי' עצמיכם כצאן הזה להיות דבוקי' בי' ולא חלכו אחר ע"ז אז אדם אתם מבחר האומות · אז ירצה אדם אתם אפי' אחד מכם חשוב ברבים וזה אדם אתם שצדיק ה' יסוד עולם משל"כ אם אינכם עושים רצונו שלו מקום אפי' רבים אינם חשובים כאחד שהם נעלים כמ"ש ז"ל קשר הרשעים אינם מן המנין וזה בשאתם עושי' רצונו שלו מקום אתם קיום אדם ואז כל אחד הם ברבים וז"ש ז"ל שעל פסוק ונפל ממנו רב אפי' יחיד שנפל הרי הוא ברבים ודייקי' זה מדכתיב ונפל ולא כתיב ונפלו כדאי' במכילתא פ' יתרו לפי שאתם במתן תורה היו כולם צדיקי' וכל אחד מכם חשוב כדבי' וזה אדם אתם:

יען אמרך את שני הגוים ואת שתי הארצות וגו' מבר"ית ז"ל אמרו בני אדום שהם הרומים שהם ירשו אותם וכן היה שנחרבן בית שני משלו על כל מ"י והתמידו בממשלתם עליהם חמש מאו' ושבעים שנה ואותה אדום לא זכרת שהשם שם היה כלומר בית מקדשו אשר החרבת היה שם ומפני זה סי אחי נאם השם ועשיתי באפך וגו': ולע"ד שאמר אדום כיון שישראל

לכן · מבואר הוא : וקדשתי · מבואר הוא : ולקחתי · מבואר הוא : וזרקתי · דרך משל כמו שהטמא נטהר במים שטובל בהם ובהזאת מי חטאת כן הטמא מעונות נטהר בכפרה ויונתן תרגם ואשבוק לחוביכון כמה דמלכן במי חדיות ובקטם תורתא דחטאתא ותדכון מכל טוצותהון אדכי יתכון : ונתתי לכם לב חדש ורוח חדשה אתן בקרבכם · החדוש הוא שיהיה להם לב שומע ורוח נכונה לקבל דברי האל יתברך באהבה וכן תרגם יונתן לב דחיל ורוח דחילא וכן לב האבן תרגם ליבא רשיעא דהוא תקיף כאבנא : לב בשר · לב רך ונכון לקבל הטוב ויונתן תרגם לבדחיל קדמי למעבד רעותי : ויתן רוחי · ויתן רוחקדשי : ושבתם · מבואר הוא : והושעתי · וקראתי · כאלו אני קורא אליו שירב' בהמטירי עליו ושמרי אותו מן השדפון והירקון ושאר הפגעים : והרביתי · לא תקחו עוד חרפת רעב בגוי' · כי ארץ ישראל צריכה לגשמי' יותר מן הארצות האחרות לפיכך הרעב מצוי בה יותר' משאר ארצות והעד אברהם יצחק ויעקב שלמלך בעבור הרעב הוא חרפה : וזכרתם · ונקטתם בפיכם · תהיו נכרתים בעיני עצמכם כשתזכרו עונותיכ' תתמרו בדין הכריתנו האל יתברך והגלנו מארצנו ויונתן תרגם ותרקמון ותהון חזן : לא למענכם · בושו והכלמו · דין הוא שתבושו ותכלמו כי דרכיכם רעים ואני אוציא אתכם מן העמים והבית אתכם אל ארצכם ומה שאמר לא למענכם מרמה שלא יעלו מהגלות הלא על ידי תשובה וכבר הארכנו בזה הענין בספר ישעיהו בפסוק וירא כי אין איש : כה אמר יי' · ונכנו החרבות · הה"א בסגול והחי"ת בקמץ המפוהרי"ם בקמץ: והארץ · מבואר הוא : ואמרו · בעובדה שממה היו אומרים העוברים כן ויונתן תרגם כי אחר שתשוב לישובה יאמרו כן ויאמרון ארעא דכן דישראל דהות גליא חבת למיהוי כגנת' דעדן וקרויא חרבת' ואדיתא ומפגרתא כריכן תקיפין יתיבו : והעריס החרבות · בגרי הרי"ם : וידעו · אשר יסתרו סביבותיכם · ורואה בחורבנה וירואה בישובה במעט זמן ידעו כי לא היה יכול להיות דבר זה אלא מהאל יתברך : אני יי' דברתי ועשיתי · דברתי זה על ידי הנביא וכן עשיתי כמו שדברתי: כה אמר יי' · עוד זאת אדרש · עוד אהיה נדרש להם בזאת הברכה שאברכה אותם : כצאן אדם · אדם הם ישראל שהם אדם כמו שפירשנו למעלה אדם אתם יהיו רבי' כצאן ואחר כצאן עם כ"ף הידיעה ופיר אחר כן כצאן קדשים וי"ת כצאן אדם אסגינון באינשא והצלחינון כבעירא : כצאן

רשי

לא למענכם אני עושה·התשועה שאושיעכם : וקדשתי את שמי· ומה הוא הקידוש ולקחתי אתכם מן הגוים : מים טהורים·אכפר עליכם ואעביר טומאותיכ בהזית מי חטאת המעבירין טומאת המת: לב חדש · יגר שנתחדש לטובה: ונקיטותם בפיכם · דמוני"יר בלע"ז תמקו בעצמיכם בבשתכ' על הגמול הרע אשר גמלת' לפני ואני גומל לכם טובה : והארץ הנשמה תעבד· הארץ אשר היתי' שממה עד הנה תהיה נעבדה וכזרעת: היתה כגן עדן · עכשיו כהפכה להיות כגן עדן:והעריס החרבות · זה ימים רבים עכשיו בגורות ישבו : אדרש לבית ישראל אתפלה להם בתפילתם בלורשם אותי על זאת : ארבה אותם · אדם כצאן לרוב : כצאן

לגוליכם חלין בתרי מי יסי' יג ת"ל כים

מסרה

לעיניהם כ"ר וסימ' נמסר בסדר הקת התורה : ומכל גלוליכם חד מזח'מלין בתרי טעמי פי'הטפחא לא ישרתנה מירכא בתיבתה כי אם בח' מקומות וסימ' בכל משבתיכם דוספרתם לכם דפרשת אמור· ההרותיה ואת כל ההרותיה בקע דמלכים · מכליגתי· גלוליכ' ומכל גלוליכם אטהר· מכל תועבותיכם · כי למבראשונה דר"ה · ונבזביתך לאחרן הב · שהם הרהיבוני · וסימ' מהמ"ג תל"יש : בושו ג'מ"ל וסימ' ואם נכלמו מכל אשר עשו · בושו והכלמו מדרכיכם בית · כן בטחו ולא בושו : דברתי ועשיתי ד' וסימ' נמסר בסיפרא דא סי' י"ז :

מנחה גדולה

היו ירמים הארץ מלבותם לאברהם יצחק ויעקב ועכשיו שגלו אין יורש קרוב מעשו וז"ש שתי הארצות לי תהיינה שהדין נותן שלי תהיינה וירשנוה שמלך ירושה היא מגיע לי וטובה אתה בדבר כי הגלות מארצם אינה אלא לפי שעה לא גרושין עולמות שע"כ מעולם לא זזה שכינה מבותל מערבי וזה שאמר וה' שם היה כשדברת זה הדבר ה' שם בכותל המערבי היה לאות אמת שעוד ישובו ישראל לארצם ולירושי' ובית ה' יבנה בה · וא"כ איך עלתה על דעתך כך כיון שאתה מרוחק מלהקריב קרבנות כמ"ש למסלה דם שנאת שדרשו חז"ל על דם קרבנות ששנאת לו דם מילה שנאת וערל וטמא לא יבא בית ה' וע"כ לא לבד מה שבקשת לא יותן לך אפי' מה

שבידך יוקח ממך ונתתי את הר שעיר לשממה וגו' שמתה לעשה לך וגו' :

בן אדם אתיאיכה העלמו' האלה וגו' מסר"יא ז"ל אין בידינו להכריע הם מתי יחזקאל היה מסל לו היה הדבר כפשוטו כי מי ישלח ידו בין גאוני עולם להכריע דמה שחלקו בו הבל לבר אוליע שגם שנודה שהיה הדבר כפשוטו בין שהיו מבני אפרים שמרדו את הקן לגאת ממצרי' ונהרגו בגת ובין שהיו אנשים שכפרו בתחיית המתים או אותם שמתו בבקעת דורא הם היו שחיו שמה ועמדו על רגליהם אין ספק שבאה הנבואה הזאת להודיע לנביא שכן יהיו כל בית ישראל שמתו בגלות שעוד יקומו מקבריהם ויבאו על אדמת ישראל כי מה שקרה לאלה יקרה להם וזה ענין אומרו כפי זה הדעת העצמות האלה כל בית ישראל המה וגו' ואם נאמר שהיה הדבר מסל שהוא היותר מתישב על הלב לא יעלה על לבך שהיה הנמשל קבוץ גליות ושקדא לארצות הגויים קבריה באומרו הנני פותח את קבריתיכם ושעל הידיעה והחכמה שתתחדש בזמן הגאולה העתידה אמר ונתתי רוחי בכם וחייתם כמו שפירש הרד"ק כי הנה לייעוד קבוץ גליות לא היה הנבואה צריך למשל וכמה מהפעמים כיבא אלו בחין משל ולא בחידות אבל היתה המראה הזאת משל לענין תחיית המתים שתהיה סמוכה וקרובה לזמן הגאולה ולכן היה המשל שראה הנביא תחיית העצמות היבשות שראו בחותה בקעה והיה הנמשל בה התחיה לאחרית הימים ולכן אמר בדיאור הנמשל הנני פותח את קבריתיכם והעלתי אתכם מקבריתיכם וגו' ונתתי רוחי בכם והייתם כי זהו המכוון והנמשל בנבואה הזאת באמת וכן אמרו בפר"ה היו ישראל יושבין ובוכין היינו מקוים לאור ובא מושך באותה שעה אמר הקב"ה לנביא חי ה' שאני מעמיד אתכם בתת"מ ואקבץ אתכם עם ישראל שב' הנני פותח את קבריתיכם גם שאחרי הגאולה הזאת באה גאולה קה לך עץ אחד שמיעד על קבוץ גליות בדיאור וכיון שקיבץ הגליות בא בגאולה בפני עצמה יתחייב שהגאולה הזאת שקדמה לגאולת הקבוץ תהיה מענין אחר זולתו והוא התחייה כמו שזכרתי ועל זה אמר היתה עלי יד ה' שכבר פירש הרד המורה בפרק מ"ה חלק שניסיד ה' היא אחרת ממדרגות הנבואה כי לפי שהיה האדם בשנם הוא בשר בלתי רוחי ולא הגון לקבל השפע האלהי והנבואה העליונה ומשילו הנביאים הורדת השפע על הנביא כאלו הש"י מחזיק בו בידיו או שתתך את ידיו עליו ולדעת מי שיאמר שהיתה הנבואה הזאת כפשוטה ושענין מעצמות היה בפועל ובהקיץ היה ענין היתה על יד הש"ם שלקחו בגיאית ראשו ויניקהו בתוך הבקעה שהיתה מלאה

יחזקאל לז

כעמא קדישא כעמא דמרכן ואתן לירושלם בזמן מועדי פסחיא כן יהויין קרוי ארעא דישראל דהוא חורבן מלין אינשא עמא בית ישראל וידעון ארי אנא יי׃ שרת עלי רוח נבואה מן קדם יי ואפקיני רוח נבואה די שרת עלי מן קדם יי ואשרני בגו בקעתא והיא מליא גרמי אינשא׃ ואעבירני על הון סחור סחור והא סגיאן לחדא על אפי בקעתא והא יבישין לחדא׃ ואמר לי בר אדם הייחין גרמיא האילין ואמרית ייאלהים את גליקרמך׃ ואמר לי אתנבי על גרמיא האילין ותימר להון גרמיא יבישיא קבילו פתגמא דיי׃ כדנן אמר יי אלהים לגרמיא האילין הא אנא מעיל בכון רוחא ותיחון׃ ואתן עליכון גידין ואסיק עליכון בשרא ואקרום עליכון משכא ואתן בכון רוחא ותיחון ותידעון ארי אנא יי׃ ואתנביתי כמא דאיתפקדית והוה קל כאיתנביותי והא זיעו וקריבו גרמיא גרמא לות חבריה׃ וחזית והא עליהון גידין ובשרא סליק וקרם עליהון משכא מלעיל ורוחא לית בהון׃ ואמר לי איתנבי על רוחא איתנבי בר אדם ותימר לרוחא כדנן אמר יי אלהים מארבע רוחיא אתיא רוחא ועולי בקטילייא האילין וייחון׃ וא תנביתי כמא די פקדני ועלת בהון רוחא ויחיו וקמו על ריגליהון משיריין סגיאן לחדא לחדא׃ ואמר

כצאן קדשים כצאן ירושלם במועדיה וזהו הקדשים שהיו מביאי ישראל לירושלם שלש פעמים בשנה שהיו רגלים׃ הערים החרבות׳ כלה בלרי הרי״ש ויונתן תרגם כעמא קדישא כעמא דמדכן ואתן לירושלם בזמן מועד פסחא כן יהון קרוי מרעא דישראל די הוה חרבן יהו מליין מכשא דעמא בית ישראל׳ אמר בזמן מועד פסחא רוגה לימר כי מן היה הגלון מרובה בירושלם כי כל הבאי לירושלם היו מביאים שם ולאוכלו שם כמו שכתוב בתורה׳ היתה עלי יד יי׳׃ ויניחני׳ כתרגומו ואשריני ענין מנוחה׃ בתוך הבקעה׳ אפשר שהיא הבקעה שבאה לו הנבואה שם כבר כמו שאחר בתחילת הספר׃ והיה מלאה עצמות׳

מרגם יונתן גרמי מכשא והענין הזה הראה לו הקדוש ברוך הוא למשל כי בני ישראל יגאו מהגלו׳ שהם בו והם בו כעצמות היבשו׳ על דרך משל מו הראה לו זה להראות לו שעתיד להחיות מתי ישראל בעת הישועה כדי שיראו גם הם בישועה ויש בזה מחלוק׳ בלבדי רז״ל תניא רבי אליעזר אומר מתי׳ שהחיה יחזקאל עמדו על רגליהם ואמרו שירה ומה שירה אמרו יי׳ ממית ומחיה ממית בצדק ומחיה ברחמים ורבי יהושע אומר שירה זו אמרו יי׳ ממי׳ ומחיה מוריד שאול ויעל׳ רבי יהודה אומר באמת משל היה רבי אליעזר בנו של ר׳ יוסי הגלילי אומר מתים שהחיה יחזקאל עלו לארץ ישראל ונשאו נשים והולידו בנים ובנות עמד רבי יהודה בן בתירא על רגליו ואמר אבי מבני בניהם׳ והלא תפילין שאנים לי אבי הבית מהם ואמרו מי היו המתים שהחיה יחזקאל אמר רב אלו בני אפרים שמנו לקץ וטעו בכתיב ובני אפרים שותלח וברד בנו ונומר והרגום אנשי גת׳ ונומר ויתאבל עליהם אפרים אביהם ושמואל אמר אלו בני הדם שבפרו בתחיי׳ המתים ורבינו יוחנן אמר אלו מתים שבבקעת דורא וכו׳ כמו שכתוב בפרק חלק׃ והעבירני׳ וכל זה במראה הנבואה׃ עליהם סביב סביב׳ כדי שתראה אותם כולם ומה שפירש רש״י ז״ל סביב סביב לבקע׳ ולא הכניסו לתוכה כדי שלא יטמא לפי שהיה כהן אם כן היך לזהו להעביר התער על ראשו ועל זקנו וכתרג׳ יונתן על הכהני׳ ופאת זקנם לא יגלחו ועוד הרי אמר ויניחני בתוך הבקעה אלא הכל היה במראה הנבואה ולא היו דברים ממש׃ ויאמר׳ בן אדם׳ מבואר הוא׃ ויאמר׳ הנבא׳ מבואר הוא׃ כה אמר׳ מביא בכם רוח׳ אמר הכבשר והעור והגידים כמו שאמר בפסוק האחר על הסדר׃ ונתתי עליכם גידי׳ כי אם תחל׳ ילדת הולד ותכונתו כי רבים מהם נקשרות בעצמות ואחר הגידים הבשר ואחר כך העור כי הוא העליון ומה שאמר מיוד עור ובשר תלבישני תחילה ואחר כך ובעצמות וגידים תסוككני אלא למה היו אלו דומים לאל׳ שפושט ומחזר ולובש שמה שפשט אחרון לובש ראשון אבל בתחילת בריי׳ הוולד עור ובשר תחל׳ ואחר כך עצמות וגידים׃ וקרמתי׳ לשון קרוס מיקרוטי׳ אדרי״ה בלע״ז׃ ויהי קול׳ והנה רעש׳ העצמות שהיו מתפחין זה לזה׃ עצם אל עצמו׳ עצמות כל אחד כל מקום שנתפזרו היו קופצין ומתקרבין כל אחד ואחד אל מקום חבורו׳ מארבע רוחות׳ כל מקום שהלכו נשמותיהם לשוט לארבע רוחות העולם משם יתקבצו ויבאו׃ ופחי׳ כמו נופח בהם פחם׃ העצמות

מסרה

כצאן ז׳ בקריאה וסימ׳ התיקם כצאן לטבחה והקדישם׳ כצאן קרשים כצאן ירושלם ב׳ בפסוק׃

רש״י

כצאן קדשי׳ שהיה באה לירושל׳ במועדי פסחים לשון׳ אמר כתרגומו אסגיגון באיכסת והגלגלים בנעירה כלומר שלא יהיה עוונותיהם נזכרי׳ עליהם׃ היתה עלי יד יי׳ ויוציאני ברוח יי׳ ונומר׳ יד יי׳ כל יד יי׳ שבנבואה לשון כפייה הוא שהית׳ הרוח כופה אותו ליולך כמשחבע אל מקום שהרוח הפן׃ והיא מלאה עצמות׳ רבותינו אמרו שהיו משבט אפרי׳ שילאו ממצרי׳ לפני הקץ והרגום אנשי גת הנולדים בארץ כמו שאמור בדברי הימים׃ והעבירני עליה׳ סביב׳ לבקעה ולא הכניסו לתוכ׳ לפי שהיה כהן׃ התחייה׳ הנראה בעיניך שיכולו לחיות׃ ונתתי עליכם גידים ונומר׃ ובספר איוב הוא אומר עור ובשר תלבישני׳ תחילה ואחר כך ובעצמות וגידים תסוككני אלא למה היו אלו דומים לאל׳ שפושט ומחזר ולובש שמה שפשט אחרון לובש ראשון בתחילת בריי׳ הוולד עור ובשר תחל׳ ואחר כך עצמות וגידים׃ וקרמתי׳ לשון קרוס מיקרוטי׳ אדרי״ה בלע״ז׃ ויהי קול׳ והנה רעש׳ העצמות שהיו מתפחין זה לזה׃ עצם אל עצמו׳ עצמות כל אחד כל מקום שנתפזרו היו קופצין ומתקרבין כל אחד ואחד אל מקום חבורו׳ מארבע רוחות׳ כל מקום שהלכו נשמותיהם לשוט לארבע רוחות העולם משם יתקבצו ויבאו׃ ופחי׳ כמו נופח בהם פחם׃ העצמות

לז

כצאן קדשים כצאן ירושלם במועדיה כן תהיינה הערים החרבות מלאות צאן אדם וידעו כי אני יהוה׃ היתה עלי יד יהוה ויוצאני ברוח יהוה ויניחני בתוך הבקעה והיא מלאה עצמות׃ והעבירני עליהם סביב סביב והנה רבות מאד על פני הבקעה והנה יבשות מאד׃ ויאמר אלי בן אדם התחיינה העצמות האלה ואמר אדני יהוה אתה ידעת׃ ויאמר אלי הנבא על העצמות האלה ואמרת אליהם העצמות היבשות שמעו דבר יהוה׃ כה אמר אדני יהוה לעצמות האלה הנה אני מביא בכם רוחיים׃ ונתתי עליכם גידים והעלתי עליכם בשר וקרמתי עליכם עור ונתתי בכם רוחיים וידעתם כי אני יהוה׃ ונבאתי כאשר צויתי ויהי כקול הנבאי והנה רעש ותקרבו עצם אל עצמו׃ וראיתי והנה עליהם גידים ובשר עלה ויקרם עליהם עור מלמעלה ורוח אין בהם׃ ויאמר אלי הנבא אל הרוח הנבא בן אדם ואמרת אל הרוח כה אמר אדני יהוה מארבע רוחות באי הרוח ופחי בהרוגים האלה ויחיו׃ והנבאתי כאשר צוני ותבוא בהם הרוח ויחיו ויעמדו על רגליהם חיל גדול מאד מאד׃

ויאמר

יחד אשימנו כצאן בצרה׃ ביום ההיא כצאן עמו׃ נהשבנו כצאן טבחה׃ תתננו כצאן מאכל׃ היתה ה׳ ר״פ בקריאה וסי׳ היתה עלי יד יי׳ ויציאני׃ היתה לי נחלתי׃ היתה לי דמעתי לחם׃ היתה יהודה לקדשו׃ היתה כאניות סוחר׃ ג׳ מ״ל גבי נו״ן בלשנא העברה וסי׳ והעבירני עליכם סביב סביב׃ ויאמר המלך לעבדיו העבירוני׃ אשר יעבירוני׃ הנה אני ז׳ בקריאה וסימ׳ הנה אני יי׳ עליכם סביב סביב׃ ויאמר המלך לעבדיו העבירוני׃ אשר יעבירוני׃ הנה אני יי׳ אלהי כל בשר׃ הנה אני מביא בכם רוח׃ הנה אני פותח את קברותיכם׃ הנה אני לוקח את עץ יוסף אשר ביד אפרים׃ הנה אני לוקח את בני ישראל׃ בונה בית׃ ובשר ח׳ בקריאה וסימ׳ זאת הפעם עצם מעצמי ובשר מבשרי׃ ובשר כי יהיה בו בערו שחין׃ והעברים מביאים לו לחם ובשר ב׳ בפסוק׃ וראיתי והנה עליהם גידים ובשר עלה׃ לחם המודות לא אכלתי׃ עור ובשר תלבישני ועצמות׃

מנחה גדולה

אלה עצמות אדם וכלי שרתה כמותם ואיכותם העבירוהו עליה סביב ורש״י כתב שמפני שהיה יחזקאל כהן כדי שלא ישמא בעצמו אדם העבירוהו סביבותם ע״כ׃ ולע״דן שאין פלוגתא בין חכז״ל אם היה הדבר בפועל או אם משל היה׃ ולשון הגמרא כך הוא תני דבי אליהו לדיקים שעתיד הקב״ה להחיותן אינם חוזרים לעפרם שנ׳ והיה הנשאר בציון והנותר בירושלי׳ קדוש ילמר לו מה קדוש לעולם קיים אף הם לעולם קיימין וכו׳ ומקשה בגמ׳ ונילף ממתים שהחיה יחזקאל׃ (ופי״רש״י ונילף ממתים שהחיה יחזקאל שחזרו ומתו כך לדיקים שעתיד להחיות יחזרו לעפר) ומשני סבר לה כמ״ד באמת משל היה דתניא ר׳אליעזר אומר מתים שהחיה יחזקאל עמדו על רגליהם ואמרו שירה וכו׳ (ופיר״ש באמת בגרור) משל היה שהיה מרמז לעם על הגלות באדם מת שמוזר והי כך ישראל יצאו מן הגלות ר״ח בנו של ר״י הגלילי אומר מתים שהחיה יחזקאל בלו לא״ו ומו׳ ע״ם הרי שאף למ״ד משל היה אינו אלא שאין ללמוד מכאן שהמתים יחזרו לעפר כיון שלא היה הדבר אלא למשל׃ אבל ישראל כפיר״ש ע״כ נראה דכולהו ס״ל שהיה הדבר בפועל וכמה ראיות לדבר ואין לריכין להאריך בזה ומה שהקשה הרד״ק ז״ל על רש״י איך הניחו ה׳ בתוך הבקעה שהרי כהן היה אפשר לומר שאותו מקום שהיה יחזקאל שם היה פנוי באופן שלא היה מתאיל על מת ומה גם אפשר שבתחילה הניחוהו׳ בתוך הבקעה כדי לשים עיניו אליה ולהתבונן בה ברוח הקדש כדרך הנביאי׳ וכמו שאמר בשאר נבואו׳ שים עיניך וגו׳ ונפי שהי׳ זה צריך להיות בתוך הבקעה כדי שיהיו עיניו על אלו העצמות שהיו בתוך הבקעה׃ אלא היה עין הראיה שולט לראותם אם אינו עומד תוך הבקעה וע״פ ההכרח היה צריך לעמוד אז תוך הבקעה ואח״כ העבירו ג״כ סביב סביב כדי שיהיו עיניו גם על אלו העצמו׳ שלא היה נראה׃ לי כפי׳ עומד היך הבקעה והיה צריך להעבירו סביב סביב לראותם ולפיש עיניו בהם ועל זה

מנחה עצמות אדם וכלי שרתה כמותם ואיכותם העבירוהו עליה סביב ורש״י כתב שמפני שהיה יחזקאל כהן כדי שלא ישמא בעצמו אדם העבירוהו סביבותם ע״כ׃ ולע״דן שאין פלוגתא בין חכז״ל אם היה הדבר בפועל או אם משל היה׃ ולשון הגמרא כך הוא תני דבי אליהו לדיקים שעתיד הקב״ה להחיותן אינם חוזרים לעפרם שנ׳ והיה הנשאר בציון והנותר בירושלי׳ קדוש ילמר לו מה קדוש לעולם קיים אף הם לעולם קיימין וכו׳ ומקשה בגמ׳ ונילף ממתים שהחיה יחזקאל׃ (ופי״רש״י ונילף ממתים שהחיה יחזקאל שחזרו ומתו כך לדיקים שעתיד להחיות יחזרו לעפר) ומשני סבר לה כמ״ד באמת משל היה דתניא ר׳אליעזר אומר מתים שהחיה יחזקאל עמדו על רגליהם ואמרו שירה וכו׳ (ופיר״ש באמת בגרור) משל היה שהיה מרמז לעם על הגלות באדם מת שמוזר והי כך ישראל יצאו מן הגלות ר״ח בנו של ר״י הגלילי אומר מתים שהחיה יחזקאל בלו לא״ו ומו׳ ע״ם הרי שאף למ״ד משל היה אינו אלא שאין ללמוד מכאן שהמתים יחזרו לעפר כיון שלא היה הדבר אלא למשל׃ אבל ישראל כפיר״ש ע״כ נראה דכולהו ס״ל שהיה הדבר בפועל וכמה ראיות לדבר ואין לריכין להאריך בזה ומה שהקשה הרד״ק ז״ל על רש״י איך הניחו ה׳ בתוך הבקעה שהרי כהן היה אפשר לומר שאותו מקום שהיה יחזקאל שם היה פנוי באופן שלא היה מתאיל על מת ומה גם אפשר שבתחילה הניחוהו׳ בתוך הבקעה כדי לשים עיניו אליה ולהתבונן בה ברוח הקדש כדרך הנביאי׳ וכמו שאמר בשאר נבואו׃ שים עיניך וגו׳ ונפי שהי׳ זה צריך להיות בתוך הבקעה כדי שיהיו עיניו על אלו העצמות שהיו בתוך הבקעה׃ אלא היה עין הראיה שולט לראותם אם אינו עומד תוך הבקעה וע״פ ההכרח היה צריך לעמוד אז תוך הבקעה ואח״כ העבירו ג״כ סביב סביב כדי שיהיו עיניו גם על אלו העצמו׳ שלא היה נראה׃ לי כפי׳ עומד היך הבקעה והיה צריך להעבירו סביב סביב לראותם ולפיש עיניו בהם ועל זה

ספק

ויאמר אלי · העצמות האלה כל בית ישראל המה · אם הענין הזה משל אמר לו זה שהראיתי לך במראה הנבואה העצמות היבשות שחיו וקמו על רגליהם זהו משל לכל בית ישראל שהיו בגלות זה כמה עד שנואשו מן הגאולה ואמר יבשו עצמותינו ואבדה תקותינו וגו' כלומר הרי אנו כעצמות יבשות שאין להם עוד תקוה ואם הענין כמשמעו אמר זה שהראיתי בעצמות האלה כן יהיו כל בית ישראל שמתו בזמן הגלות שאחרך זה כמה והרי הם כאילו הם אומריס יבשו עצמותינו ואבדה תקותינו נגזרנו לנו ולא נראה בישועת ישראל אשר יהיו בזמן הישועה ואיך נחיה אלף שניס או יותר נגזרנו לנו לעצמינו : לכן · אם הענין משל אראלות הגויס והגלות הם הקברות ואם כמשמעו מבואר הוא ומחלוקת יש בדברי רז"ל על המתי' בחילה לארץ מהם אמרו כי בחולה לארץ יעלו מקברותיה' ומהם אמרו מקברותיה' יעלו לא"י בגלגול ודרך מחילות והפסוק הזה מוכיח כי בחולה לארץ יהיו כמו מיתי א"י שהרי אחר פותח את קבריתיכם והעליתי אתכם מקבריתיכם ואחר כך והבאתי אתכם אל אדמת ישראל : וידעתם מבואר הוא : ונתתי רוחי בכם · זהו רוח השכל כמו שפירשנו · כי כיון שאמר ובהעלותי אתכם הרי רוח חיים כי לא יתנועע האדם בלא רוח חיים אם כן מה שאמר אח"כ ונתתי רוחי בכם על רוח השכל אמר והבטיחם שיתן בהם דעה ובינה והשכל ולא יחטאו עוד כמו שיעשה גם כן ואמר כי כולם ידעו אותי למקטנם ועד גדולם : ואחיתם · הבטיחם שיחיו ימים רבים והוא כמו שנא' בנבואה ישעיהו כי כימי העץ יהיו ימי עמי : והנחתי אתכם על אדמתכם · הבטיחם שלא יגלו ממנה עוד : ויהי · ואתה · ולבני ישראל חברו · שבט בנימין שהיה עם שבט יהודה נטולס גם לאחר שנחלק' המלכות : חברו · כן כתיב לפי שהיה בשבט אחד : ליוסף עץ אפרים · לפי שבעת שנחלקה המלכו' היה מלך ירבעם שהיה משבט אפרי' נקראו עשרת השבטים על שם אפרים : וכל בית ישראל חברו · חברו כתיב על דרך כלל כמו שאמר בית יעקב : וקרב · לוי מן הדגוש ובא בפתח הרי"ש כמו כתר ליפלג לשאם : לך לעץ אחד אחר שחקח שני עצים ותכתוב בכל אח' שם בפני עצמו שהוא שימן למלכות ישראל שנחלקה אחר כך חקרב הותם אחד אל אחד והיו בידך שניהם יחד כאילו הם עץ אחד : ויהיו לאחדים בידך · שני האחדים יהיו בידך לאחד שימן למלכות ישראל שתהיה אחת והדומי חכי ז"ל פי' אמר לו שיקרב שני העצי' ויתחברו יחד ויעשו עץ אחד במעשה גם ויונתן חרגם כל עץ שבפרשה זו עד דבר אליה' לוחא וכן והיו העצים תרג' לוחיא ושבפסוק דבר חרגם את עץ יוסף אשר ביד אפרי' את שבטא דיוסף דהוא שבטא דאפרי' את עץ יהודה את שבטא דיהודה ועשיתי' לעץ אחד לעמא חדא : וכאשר · כמו שאמר לו שיכתוב לעיניה' והם ישאלוהו מה המשל: דבר חבירו · כתי' וקרי חבירו :

רשי

העצמות האלה כל בית ישראל המה · רמז ודוגמא לכל בית ישראל בגלותם המה שהרי הם אומרי' יבשו עצמותינו בגרות אבדה תקותינו ומה נוחיל לתשועות עוד ל"א כלם אלו משל ישראל היו ומפני שהחייתם עכשיו הם אומרי' אבד' תקותינו ולא נחיה עוד שנית כשיחיו המתים : לכן הנבא · שעתיד אני להחיותם שנית : ויהי דבר יי' אלי לאמר · ואתה בן אדם קח לך עץ אחד וגו' וכתוב עליו ליהודה ולבית ישראל חבריו · ארבע תיבות הללו כתוב עליו לומר עץ זה ליהוד' ולשבט בנימין שכלוה עליו וקח עץ אחד וכתוב עליו זה ליוסף עץ אפרים ואמר תשעת שבטי' שהיו אחרי ירבע' שהיה משבט אפרים : והיו לאחדים · אני אחברם לשני העצים שיהא עץ האחד בידך : הנה אני לוקח את עץ וגו' · שלא יהיו עוד לשתי ממלכות : לעבדי

מסרה

ויאמר ג' בטעם זרקא בספרא וסימ' העצמות האלה · זקני יהודה: אל אדמת ח' בספרא וסימ' נמסר בריש ספרא סימן י"ב : והנחתי ג' וסי' אל נא תמיש מזה : והנחתי והתכתי · ונתתי רוחי בכם וחייתם : ליוסף ח' וסימ' ויולד ליוסף ויספר שר המשקים · ויולד ליוסף ויקרבו ימי ישראל לשמת · ויאמר ליוסף הנה אביך · כה תאמרו ליוסף אנא · קח לך עץ אחד וכתוב עליו · כי יהודה גבר באחיו · ויצא הנערל הראשון לאסף ליוסף : לקח ח' וחס' בקריאה וסי' אם לקח יעקב אשה מבנות חת כאלה · ארור לקח שחד להכות נפש דם · ויצאו בני הנביאים אשר בית אל · ויגשו בני הנביאים אשר ביריחו · הנני לקח ממך · הנה אני לקח את עץ יוסף אשר ביד אפרים · הנני לקח את בני ישראל מבין הגוים · יוסר לץ לקח לו קלון · וחר ולקח נפשו' חכם : ומלך אחד ח' מן י' יחידאין אחד ולית להון זוגא וסי' עד אחד ל' ההרים אשר אמר אליך · ואת אחד ל' עשר ילריו ויעבר · ונשיא אחד ל' נשיא אחר למחה ב' בו · וראש אחד ל' בא מדרך אלון מעוננים' דשפטי' · ונביא אחד ל' זקן דמלכי' · ומלך אחד ל' יהיה לכלם למלך וארך אחד ל' ליראה אתי כל הימים · לא אחד ל' מי יתן טהור :

ויאמר אלי בן־אדם העצמות האלה כל־בית ישראל המה הנה אמרים יבשו עצמותינו ואבדה תקותנו נגזרנו לנו: לכן הנבא ואמרת אליהם כה־אמר אדני יהוה הנה אני פתח את־קבריתיכם והעליתי אתכם מקבריתיכם עמי והבאתי אתכם אל־אדמת ישראל: וידעתם כי־אני יהוה בפתחי את־קבריתיכם ובהעלותי אתכם מקבריתיכם עמי: ונתתי רוחי בכם וחייתם והנחתי אתכם על־אדמתכם וידעתם כי אני יהוה דברתי ועשיתי נאם־יהוה: ויהי דבר־יהוה אלי לאמר: ואתה בן־אדם קח־לך עץ אחד וכתב עליו ליהודה ולבני ישראל חברו ולקח עץ אחד וכתב עליו ליוסף עץ אפרים וכל־בית ישראל חברו: וקרב אתם אחד אל־אחד לך לעץ אחד והיו לאחדים בידך: וכאשר יאמרו אליך בני עמך לאמר הלוא־תגיד לנו מה־אלה לך: דבר אלהים כה־אמר אדני יהוה הנה אני לקח את־עץ יוסף אשר ביד־אפרים ושבטי ישראל חברו ונתתי אותם עליו את־עץ יהודה ועשיתם לעץ אחד והיו אחד בידי: והיו העצים אשר־תכתב עליהם בידך לעיניהם: ודבר אליהם כה־אמר אדני יהוה הנה אני לקח את־בני ישראל מבין הגוים אשר הלכו שם וקבצתי אותם מסביב והבאתי אותם אל־אדמתם: ועשיתי אתם לגוי אחד בארץ בהרי ישראל ומלך אחד יהיה לכלם למלך ולא יהיו־עוד לשני גוים ולא יחצו עוד לשתי ממלכות עוד: ולא יטמאו עוד בגלוליהם ובשקוציהם ובכל פשעיהם והושעתי אתם מכל מושבתיהם אשר חטאו בהם וטהרתי אותם והיו־לי לעם ואני אהיה להם לאלהים:

ועבדי

ואנא אהוי להון לאלהא:

ועבדי

ואמר ליבר אדם גרמיא האילין כל בית ישראל אינון הא אינון אמרין יבשו גרמנא פסק סברנא אבדנא לנא: בכן איתנבי ותימר להון כדנן אמר ייי אלהים הא אנא פתחית ית קבריכון ואסק יתכון מקבריכון עמי ואעיל יתכון לארעא דישראל: ותידעון ארי אנא ייי כד איפתח ית קבריכון וכד אסיק יתכון מגו קבריכון עמי: ואתן רוחי בכון ותחון ואשרי יתכון על ארעכון ותידעון ארי אנא ייי גזרית במימרי ואקיים אמר ייי: והוה פתגם נבואה מן קדם ייי עימי למימר: ואתה בר אדם סב לך לוחא חדא וכתוב עלוהי לשיבטא דיהודה ולבני ישראל אחיהון וכב לוחא חדא וכתוב עלוהי שיבטא דיוסף די הוא שיבטא דאפרים וכל בית ישראל אחיהון: ותקריב יתהון חד לות חד לך ללוחא חד ויהון לחד בידך: וכד יימרון לך בני עמך למימר הלא תחוי לנא מה אילין לך: איתנבי להון כדנן אמר ייי אלהים הא אנא מקריב ית שבטא דיוסף די הוא שיבטא דאפרים ושיבטי ישראל אחיהון ואחבר יתהון עלוהי ית שיבטא דיהודה ואעבדינון לעמא חד ויהון חד קדמי: ויהון לוחיא די תיכתוב עליהון בידך לעיניהון: ואיתנבי להון כדנן אמר ייי אלהים הא אנא מקריב ית בני ישראל מבין עמיא דאיתגליאו להתן ואכנוש יתהון מכל סחור סחור ואעיל יתהון לארעהון: ואעביד יתהון לעמא חד בארעא בטורי קודשא דישראל ומלכא חד יהי לכולהון למהוי מלכא ולא יהון עוד תרין עממין ולא יתפלגון עוד לתרתין מלכוון עוד: ולא יסתאבון עוד בטעותהון ובשיקוציהון ובכל מירדיהון ואפרוק יתהון מכל מותבניהון דחבו בהון ואדכי יתהון ויהון לי לעם ואנא אהוי להון לאלהא:

ועבדי

מנחה גדולה

אפק בזה והלא גדולה מזאת ועכין יותר קשה מזה מאד לא הבהילני ולא התפעלתי משום טענה לבלתי האמינו חלילה והיא הידיעה האלהית אשר שפכו עליה כמה סוללות להכחישה מכח כמה טענות חשבוש למכריחות אם מצד גדולתו ית' ואם מצד רוע הסדר ואם מפני ביטול הבחירה ואם מצד פנים אחרים בלו במקומם אשר ירחו פנים היות הידיעה בו ית' מנחת חסרונות רבות חלילה ועל כל זה לא עמד שום דבר בפניהו וחלינו הכל בחסרון ידיעתנו והסגתנו אופן ידיעתו המעולה שאינה כידיעתנו וקיימנו במוכח קיים היותו יודע באמת ידיע' פרטי כל הידיעות כלם ואנחנו לא בדע היאך ידעם וזה הוא ה' אלהים עם גודל אלהותך אתה ידעת ולא היתה ידיעתך נמנעת אצלי א"כ כל שכן שאקיים גם כן עולם יכולתך אלי בלתי אפשרות ואם נעלמה ממני הראיה ע"כ : ובעל יד יוסף ז"ל אחר אשר הקשה דקדוקי' בפסוקי' אלו כתב אמנם ברחה לפרש שאלו האנשים היו סוברים ומאמינים תחיית המתים בנפש אבל לא לגוף שהודקד אלא הנפש שהתלבש בגוף אחד ויחיה בתחית המתים לזה אמר כבר יבשו עצמותינו ואבדו הבשר החיות והעופות והעצמות יבשו אם כן שיבשו עצמותינו כבר אבדה תקותינו נגזרנו לנו והבגופות אבדה תקותם אבל הנשמות יש להם תחייה בגופות חדשות ולכן שלא היו כופרין מכל וכל בתחיית המתים שהיא עיקר האמונה רק טועים בשקול הדעת שיהיה התחייה בגופים חדשים לכן אמר הנבא אליהם כה אמר ה' וגו' הנה אני פותח את קבריתיכם והעלתי אתכם מקבריתיכם עמי כלו' אותם גופים שירדתם לקברים אותם גופים עצמם אני מעלה מהקברות וידעתם פי אני ה' העמים והמתיה בלי שינוי ככה הגוף המת הזה הגוף שקם ואני ולכן כשאלו האל ית' ליחזקאל התחיינה העצמות האלה כשתפק יחזקאל כי להיות שהיו מאמינים בתחייה בגוף אחר אחד נקראים מאמינים באמונת תחיית המתי' ורצוין לתחיה לו דלמא כיון שלא היו מאמינים שיהיה התחייה בגוף המת עצמו אינם נקראים מאמינים בתחייה ולפיכך לא יהיה להם חלק בתחייה ולפיכך כשאלו האל ית' ליחזקאל התחיינה העצמות האלה השיב יחזקאל ה' אלהי' אתה ידעת אם אלו נקראים מאמינים בתחייה כיון שאינם מכחישין אותה במוחלט אלא שתחייה בגוף אחר אינם נקראים מאמינים כיון שאינם מאמינים שתהיה התחייה לאותו גוף שנקרב ונפסד כי הני נפסק בדבר זה אם נקראים מאמינים ויזכו לתחייה או לא והודיעו האל ית' שכיון שמאמינים בעיקר תחיית המתים אע"פ שטועין בטופן התחייה וסוברין שיהיה לגוף אחר אינם כופרים בהאל ויהיה להם תחייה : ומהר"יא ז"ל כתב התחיינה העצמות האלה אין פירושו אם יחיו בדרך טבע ולא אם יוכל ית' לחיותם בדרך גם אבל היתה השאלה אם היו ראויים לזכות לתחיה כפי מעשיהם אם לא ולכן היתה תשובת הנביא ה' אלקים אתה ידעת ר"ל אתה ידעת ורואה מעשיהם אם הם ראויים לשתעשה עמהם הנס הנפלא ההוא כדי לקבל שכר או כדי לקבל עונש ועל זה אמר ה' אלהים רצה לומר רחוק בדין אתה ידעת מעשיהם ותדע מה לעשות להם · גם לפשר לפרש מלת ידעת מלשון רחמים כמו ודע אלקים יאמר ה' אלקים אתה רחמת תמיד והיית מטה בלבי חסד בדורות הראשונים ולכן בשעתה כלא נא לעון העם הזה כי זה כולו נכלל באתה ידעת

וכתתי אותם עליו · אתן שבטי ישראל עם שבט אפרים את עץ יהודה · עליו · פירושו עמו : את עץ · פירושו עם עץ : והיו · מבואר הוא : ודבר · מבואר הוא : ועשיתי · ולא יהיה · כתיב על דרך כלל וקרי יהיו : ולא יטמאו · מבנין התפע' ותשפטו יחטמאו :

ועבדי

יעבדי דוד מלך · המלך המשיח יקרא שמו דוד ולפי שהיה מזרע דוד קראו דוד או רמז להחיות המתים: ויבאו לעבדי ליעקב · לפי שאברהם ויצחק היו להם בנים אחרים שלא ירשו הארץ זכר יעקב כי לו בחנה הארץ לזרעו אחריו: וכרתי יהיה אות · פי' עמה כי יש מן הדפי' שפירושם עם: ונהתים · פי' ונהתים בארצי או בברכתי ויונתן תרגם ואברכינון: והיה משכני עליהם · תרגם יונתן ביניהון לפי שבמקומות קשור שכינת האל ית' עם בחוך ומה שאמר במקום הזה עליהם לעולם כי ישכון בתוכם לעולם וידעו · מבואר הוא: ויהי · כן אדם · אל גוג ארץ המגוג · מגוג היה מבני יפת וכן משך ותובל ובאמרו המגוג בה"א הידיעה ר"ל בתה הידיעה על שם אדם אפשר שה' שם היחס כי הרחשון שהיה כן יפת העם היוצא ממנו נקראים מגוג שמתיחסי' אל מגוג הראשון וכן שבט המגשה ועל שם היחס תבא ה"א הידיעה וגוג שם המלך המולך עליהם ואל עומד במקום שניים כאילו אמר אל גוג רל הארץ המגוג: נשיא רחש משך ותובל · גוג הוא מלך מגוג ומלך שתי הממות האלה משך ותובל ובאמרו נשיא הוא רחש הוא ענין כפול במלו' שונות והוא שמוך שלשם ויוך וכן מבחר וטוב לבנון מספר מפקד העם: ואמרת מבואר הוא: וסובבתיך · אסבבך מן כי סובבי' יהיה שבל שומרון וכן בדברי רז"ל דברים שמסבבים לבו של אדם ובאמרו וסובבתי' ר"ל אסבר לבך על שתתחוה מאד בנאת ממקומך לבא אל ארץ ישראל ובא זה על דרך ומסבתי אליך אל נחל קישון את סיסרא שר צבא יבין ואת רכבו ואת המונו ויעבה זה האל יתברך כדי שיהא נודע בכל הגויים ונקדש בהם: ונתתי חציך בלחייך · על דרך משל למשך מוחך כמו שעושים לדג ויונהן הרב' וסובבתיך והשליכך ר"ל הפרה היתה כהרגומו שלא כי יפתה אדוני ישראל: לבושי כלי · בכל מיני דין: קהלרב נגה ומגן · בגינה ומגן: פרש · כולם מגן וכיתה · במגן וכיתה וכובע מלחמה. נמר וכל מגפיה · ר"ל עדת גמר וכל היילותיה וכן כל מגפיו כל חיילותיו וכן הרגם יונתן משרייתהון: בית תורגמה · כמו בית ישראל ויונתן תרגם מדינת גרמניא וכן אר"ל במס' יומא גמר זו גרמניא כדעת החרגו': ירכתי צפון · כל אלה בני יפת שוכנים בסוף צפון: הגפיו · הגפי תורגמה: הכון והכן לך · הכון אתה והכ לך כל קהליך למשמר שישמרו אוחך מיום הדרך תלך וילכו עמך: מימי רבים הפקד · אמרו כי מימי אלכסנדרוס מלך יון היו בני מגוג נסגרו שם בסו' צפון כי הסגיר שם אלכסנדרוס אחר ההרים ולא יצאו משם עוד וזהו שאמר מימי רבים תפקד כלומר תזכר בפי בני העולם באחרית כי על היום ההוא לא נזכרת כי היית נסגר ולא היית יוצא ביניהם: באחרית השנים זה יהיה בעת הישועה אחר גלות כל ישראל מהגלות הזו רובם: מסובבת מחרב · כמו וסובבתיך משובר' מחרב העריים ויונתן תרגם מעני' שב דתבו עמא מקטולי חרבא: ועלית כשואה · כהמון מים רבי' שבאים פתאום ומשמיעים קול ושוטפין וכן נבא כשואה פתאום: אותך · כמו אחך בדגש ענינו כמו עמך: כה אמר · מבואר הוא: ואמרת

ידעת והנה היתה השאלה הזאת לפי שבגבולה שלמעלה אמר לא למענכם אני עושה בית ישראל לכן שאל את הנביא אם היו ראויין לתחיה כדי שיביבו מה שבשביל זו אמר ליה' ית' שיגבא העצמות היבשות שמעו דבר ה' ר"ל הע"פ שאתם עצמות יבשות ואין בכם הכנה ולא לחות לקבל החיות רוחו לתגשי הגלות שמתו בו שלא היה בידם מצות ומעשים טובים לתחיה הטו אזניכם ושמעו בדבור ותרלו מעשה הבשר כי מרת הוא אשר עשה עמכם והוא מה שזכר מיד הנני מביא בכם רוח ותי תם והרגון בזה הרוח הוא שיגיע בתוכם שמה רוח ואויר נופש יקרש בעצי מביא בכם רוח ותי תם זה שלו' ויהי קול בהנבאתי והנה רעש ותקרבו עצמות עצם אל עצמו כהלו תאמר עצמו כי הנה על הרעש ההוא שיתחדש בתוכה כדי שיקרבו העצמות עצם אל עצמו כהלו אל עצמות הגוף עם הראש הזרוע מאותו הגוף והעצמות מאותו הגוף בשרש כדי שיהיו כל עצמות הגוף מס דרים ומוכנים בדרך עובדי על זה אמר בראשונה הנה אני מביא בכם רוח ותייתם לפי שיתגיעו העצמות עצם אל עצמו היה הכרחי להרכבת הגופות כדי שיוכנו לקבל התחייה ועל זה כלשר באמת הנה אני מביא בכם רוח ותייתם ואמרי אותו הרעש שיקריב העצמות אמר שיתן עליהם גידים ויעלה עליהם בשר וקרם עור ותבונון שבענין הרעש אמר לשון הנבאה הנה אני מביא בכם רוח לפי שהוא רוח הנופש שיבא מתוך אבל בגידים ובשר ובעור לא אמר מביא כי אם נותן ומעלה לפי שהם דברים יעשה אותם בדרך שם ולא יבואו מתוך ובסוף אמר ונתתי רוחי בכם וחייתם וידעתם כי אני ה' ר"ל שיתן בהם נפש כוללת הכחות כלם שבו יוכללו החיוני והנפשי והתחלת כולם מן הלב ועל הרוח הכולל הכוחות הם אמר ונתתי רוחי בכם לחייתם שתהיה כנגד הנפש המדברת ויבאתם כי אני ה' כי הוא הכח המדבר ומשבילו ובזה הדרך לא

לה

לעבדי ליעקב · כעין שכתיב ליעקב בלא מצרים: אל גוג · כך שם המלך: המגוג · הם המומה כל"ח נוחר ומגוג: וסובבתיך · מעשה מוחך סובב מגבויי"ר בלע"ז כל ההולך בסרירות לבו נקרא סוב כמו וילך סובב בדרך לבו: וכתתי חציך · דרך היה להוציאה בחציך שבלחייה לפי שהיה רולה לגלות גם אפי חמן בלב הרהורים ויצר המוסך מוחך מלרלך לבא על ארץ ישראל: וכל מגפיה · כל סביביה: הכון והכן לך · הכון מוחך והכן לך מ"ל מחרים הכון הזדמן: והיית להם למשמר · דרך המלכים להת לב על חיילותיה היחך ילחמו ולהעמיד משמרות שלא יבא משחית על חילו בלילה: מימי רבים תפקד · מימים רבים שחטאת לי תפקד עתה לפני לזכור עונותיך להשיב ממולך ואשיב באחרית השנים לבא אל ארץ ישראל המשובבת מחרב ששבו יושביה מן הגולה אשר גלו שם ע"י חרב המוביל: אשר היו לחרב תמי' · וזה שנים רבות וסמוך לביאתך עליהם חזרו: והיה מעמים הוצאה · והיה לך לשון על לב שהיא מעמים הוצאה והחוציאה מן העמי' לא יעזבה בידך: כשואה · כחשך המכסה את הארץ שואה ברוחי"ל בלע"ז: יעלו דברים · יסקו הרהורים: מחשבת רעה · להלחם בגוג לי: על

מסרה

משכני ג' בקריא' וסימ' ונתתי משכני בתוככם ולא תגעל בטמאם את משכני אשר · והיה משכני עליהם · שים פניך אל גוג יחד על גוג ואינון מן א"ב מן חד חד אל וחד על ולית רבותא בסיפרא וסימן נמסר במסרה רבת' בערך אל · רב לג' קמצים וסימ' נמסר במסרה רבתא בערך רב: הכון ב"א מ"ל וא' חסר וסימן דכן והכן לך אתה וכל קהלך · הכון לקראת אלהיך ישראל · קדמא חסר · כשואה ל' יחד כשוא תחת הכ"ף ואינון מן א"ב מן כ"ב חד מלרע וחד מלעיל כ"ף בריש תיבותא וסימן נמסר במסרא רבתא בערך כ':

רדק

ועבדי דוד מלך עליהם ורועה אחד יהיה לכולם ובמשפטי ילכו וחקותי ישמרו ועשו אותם: וישבו על־הארץ אשר נתתי לעבדי ליעקב אשר ישבו־בה אבותיכם וישבו עליה המה ובניהם ובני בניהם עד־עולם ודוד עבדי נשיא להם לעולם: וכרתי להם ברית שלום ברית עולם יהיה אותם ונתתים והרביתי אותם ונתתי את־מקדשי בתוכם לעולם: והיה משכני עליהם והייתי להם לאלהים והמה יהיו־לי לעם: וידעו הגוים כי אני יהוה מקדש את־ישראל בהיות מקדשי בתוכם לעולם:

ויהי דבר־יהוה אלי לאמר: בן־אדם שים פניך אל־גוג ארץ המגוג נשיא ראש משך ותובל והנבא עליו: ואמרתה כה אמר אדני יהוה הנני אליך גוג נשיא ראש משך ותובל: ושובבתיך ונתתי חחים בלחייך והוצאתי אותך ואת־כל־חילך סוסים ופרשים לבשי מכלול כלם קהל רב צנה ומגן תפשי חרבות כלם: פרס כוש ופוט אתם כלם מגן וכובע: גמר וכל־אגפיה בית תוגרמה ירכתי צפון ואת־כל־אגפיו עמים רבים אתך: הכן והכן לך אתה וכל־קהלך הנקהלים עליך והיית להם למשמר: מימים רבים תפקד באחרית השנים תבוא אל־ארץ משובבת מחרב מקבצת מעמים רבים על הרי ישראל אשר־היו לחרבה תמיד והיא מעמים הוצאה וישבו לבטח כלם: ועלית כשואה תבוא כענן לכסות הארץ תהיה אתה וכל־אגפיך ועמים רבים אותך: כה אמר אדני יהוה והיה ביום ההוא יעלו דברים על־לבבך וחשבת מחשבת רעה: ואמרת

ותמר

מנחה גדולה

ואמרת · על ארץ פרזות · כמו פרזות תשב ירושלם ערי הפרזות פירוש ערי השדה שאין להם חומה : אבות השוקטים · אל השוקטים ופן ויבא ירושלם כמו אל ירושלם וכן רבים : לשלל · להשיב ידך על חרבות נושבות · להשיב ידך עליהם להחריבם כמו שהיו ויונתן תרגם לכנשת משיריתך : עשה מקנה וקנין · החזר על הבהמו׳ והחזר על שאר נכסים וכן מקניהם וקנינם ותרגם יונתן ואגלתו בנכסין וקנין : יושבי על מלת על וכן יושבי על מדין והוכי על דרך ונקראת ארץ ישראל טבור הארץ לפי שהיא באמצע העולם כמו שהטבור באמצע הגוף ויונתן תרגם על תוקפא דארעא לפי שארץ ישראל גבוה מכל הארצות : שבא · וכל

רשי

על ארץ פרזות · יושבי כפריס אין חומה שבוטחים במעוזם ואינם יראים להאסף אל ערי מבצר פרזות כמו מערי הפרזי אין חומה : אבות · אל השקטי׳ וארץה מה הוא מבטחם : להשיב ידך על חרבות נושבות להשחית שנית את העריס שהיו חרבות על הגה ועכשיו נתישבו אל עם המאסף מעמים העושים עתה מקנה וקניין : על טבו׳ הארץ · על גובה וחוזק הארץ כטבור זו שהוא אמצעו של אדם ומשופע מכל צדדיו: וכל כפיריה · סוחרי׳ חריפים שבה הרגילים לנאת ולבוא בכפריס בכל המדינות ויודעין איזה מקום העושר : יאמרו לך הלשלול שלל אתה · כלומר מי הגיד לך את מקום העושר הידעת כי לארץ מלאה שלל ובו אתה הולך ושם באמת תמצא הון עתק : תדע · תרגם יונתן תדע פורענות גבורתי כלו׳ תדע ותכיר מי הוא מעוזם ומבטחם : האתה הוא · באותן הימים יאמר הקב״ה האתה הוא אותו אשר דברתי בימי קדמוניס ביד עבדי נביאי ישראל כגון יחזקאל וזכריה שאף הוא נתנבא על מלחמות גוג ומגוג והספתי את כל הגויס וגומר ורבו׳ אמרו אלדד ומידד הם נתנבאו עליו וזהו שנים האמור כאן אל תקרי שנים אלא שנים שני נביאים נתנבאו נבואה אחת בפרק אחד: והיה ביום ההוא ביום בא גוג אל אדמת ישראל וגומר · רעש גדול · על ידי קולות ורעמים כמו שהוא אומר. ונפלו המדרגו׳ · אני שמעתי שהם סלעי׳ הזקופי׳ ותלויים ונראים כנופלים ואני אומר הם תלי מגדלי׳ שחופרים סביב וזורקין העפר באמצע להגביה התל ועשוי מדרגות מדרגות אשק״לונש בלע״ז כדי שיעמוד העפ׳ ולאח׳ שנכבש יפה נוטלין המלבנים מעמילי המדרגה: וקראתי חרב לכל הרי · לבא חרב בהם עליו וקראתי וזימנתי ומה היא החרב שאקרא עליו חרבם איש באחיו : ואכני

ואמרת אעלה על־ארץ פרזות אבוא
השקטים ישבי לבטח כלם ישבים
באין חומה ובריח ודלתים אין להם :
לשלל שלל ולבז בז להשיב ידך
על־חרבות נושבות ואל־עם מאסף
מנוים עשה מקנה וקנין ישבי על־
טבור הארץ: שבא ודדן וסחרי
תרשיש וכל־כפיריה יאמרו לך
הלשלל שלל אתה בא הלבז בז
הקהלת קהלך לשאת כסף וזהב
לקחת מקנה וקנין לשלל שלל
גדול: לכן הנבא בן־
אדם ואמרת לגוג כה אמר אדני
יהוה הלוא ביום ההוא בשבת עמי
ישראל לבטח תדע: ובאת
ממקומך מירכתי צפון אתה ועמים
רבים אתך רכבי סוסים כלם קהל
גדול וחיל רב: ועלית על־עמי
ישראל כענן לכסות הארץ באחרית
הימים תהיה והביאותיך על־ארצי
למען דעת הגוים אתי בהקדשי בך
לעיניהם גוג: כה־אמר אדני יהוה
האתה־הוא אשר דברתי בימים
קדמונים ביד עבדי נביאי ישראל
הנבאים בימים ההם שנים להביא
אתך עליהם: והיה ביום ההוא ביום
בוא גוג על־אדמת ישראל נאם אדני
יהוה תעלה חמתי באפי: ובקנאתי
באש־עברתי דברתי אם־לא ביום
ההוא יהיה רעש גדול על אדמת
ישראל: ורעשו מפני דגי הים ועוף
השמים וחית השדה וכל־הרמש
הרמש על־האדמה וכל האדם
אשר על־פני האדמה ונהרסו
ההרים ונפלו המדרגות וכל־חומה
לארץ תפול: וקראתי עליו
לכל־הרי חרב נאם אדני יהוה
חרב איש באחיו תהיה:
ונשפטתי

ס׳ נ׳ והימר איסק על ארעא דיהבא
ג שליוא בקירוי פצחיא אהך על עמא
ד דשקטין ושרן לרוחצן כולהון יתבין
חית נפשי׳ ח״ב בלא שורא ועברין ודשין לית להון :
ל למיבז ביזא ולמעדי עדאה לכנשא
משיריתך על חרבתא דאיתיתבא
ג׳ ל ועל עמא דאיתכנשו מביני עממיא
י׳ נ״ק נכנסין וקנינין יתבין על
ל׳ ל תוקפא דארעא: שבא ודדן ותגרי
ל׳ נ׳ וריפי ל״ר ימא וכל מלכהא יימרון לך הלמיבז
ביזא אתי אתי הלמעדי עדאה כנישת
משיריתך למיסב כסף ודהב למישבי
נכסין וקנינין למעדי עדי כגי: בכן
ג׳ אתנבי כר אדם ותימר לגוג כרנן
אמר יי אלהים הלא בעידנא ההוא
כד יתבון עמי ישראל לרוחצן תדע
ג׳ נענין דגש״ פורענות גבורתי: ותיתי מאתרך
מסיפי צפונא אתי ועממין סגיאין די
ג׳ ונענין עימך רכבי סוסין כולהון משירין
ג׳ · ג׳ סגיאין ועם סגי. ותסק על עמי ישראל
כענגא דסליק וחפי ית ארעא בכוף
כ״ו יומיא תהיו ואיתינך על ארעא בית
שכינתי בדיל דידעון עממיא
ל ומל׳ וחד וקדמוניס פורענות גבורתי כד אתקדש בך
דיהון חזן בפורענותך גוג: כדנן אמר
יי אלהים האת הוא דמליל ביומי
כ״ג מל׳ קדם ביד עבדי נבאי ישראל
דאיתנבאו ביומי האינון מלקדמת
כולהון פתחין דנא שנין סגיאן לאיתאה יתך עליהון:
ויהי בעידנא ההוא ביום מיתי גוג על
ארעא דישראל אמר יי אלהים ירליק
ה׳ ספו׳ וכל וכל רוגזי וחימתי. ובאיתגלאה פורענותי
ג׳ ויגוש כל נכר במרליק אישת רוגזי גזרית במימרי
אם לא ביומא ההוא יהי זעזע סגי על
ל על ארעא דישראל: ויזעון מן קדמי
ה׳ מל׳ נוני ימא ועופא דשמיא וחית בראוכל
רחשא דרחיש על ארעא וכל אינשא
די על אפי ארעא ויתפגרון טוריא
ויתהלשון מגדליא וכל שור רם
לארעא יתחמר: ואזמניה לטיפל בתרבא על טורי ישראל עמי אמר יי אלהים
חרב גבר באחוהי תהי:

ואתפרע

ויצא אחד השדה ללקט אורות · ואלישע ישב בביתו · ויבאו המצרעים האלה בקצה המחנה · על כן חרה אף יי׳ בעמו · המתקדשים והמטהרים אל הגנות · כה אמר יי׳ עשו משפט · ובאו הכשדים הנלחמים · הלא כנעת בה רוח הקדים · לשלול שלל ולבוז בז · ונשמדו במות · ועתה יוסיפו לחטוא ויעשו להם · ונגש חרש בקוצר · לכן הכו לי נאם יי׳ · ולקחת כסף וזהב דזכריה · ויהי לעזיהו חיל · יש אחד ואין שני גם בן ואח · ונשלוח ספרים ביד הרצים · די מטורא אתגזרת אבן · דתא מההצפא · ואלו עיר וקדיש : אדין צבית · ועלי הטה חסד · מלטיה דגבעוני · וידון המרוגתי : בוא ג׳ מ״ל וסימ׳ במסר בישעיה סימן ב׳ ובסיפרא דא סימ׳ ל״נ : ה׳ פסוקין וכל וכל וכל זסי׳ והערים יהרסו · אתה הוא יי׳ לבדך · ורעשו מפני דגי · וכל פסיליה יכתו · וכל הארץ בכים קול גדול :

מנחה גדולה

על אותם המתים לא תבוא בהם בהדרגה זמנית כמו שתחול בעיר כשיתילד במעי אמו שזכר הפלוסוף בספר בעלי מיים שראשונה תחול בו נפש ההזנה ואחר זמן ידוע תחול בו הצורה החיונית ואחרונה הנשמה הכלית תבוא אלו באחרונה אבל בתחיית המתים לא יהיה כן אלא שתחול בו הרוח כולל הכחות כלם יחד באופן שבאותו עת יהיה זן וחי ובעל שאר הכחות הטבעיות והכליות כלם וכמו שאמרו באדם הראשון שבקומתו נברא בבגיונו נברא בדעתו נברא כלו׳ שלא נברא ילד ואחר כך אמרו אחר כך אלא בקומת אדם גדול נברא ובם לא נולד מעונף ומלוכלך מזוהמת בטן המלדה אלא בבגיונו רולה לומר ביופיו וכמו שאמר ויף בגדלו שהיופי בא אחר הגידול ובם לא נולד עיר פרא ואחר כך נתלם׳ וידע מתוך למודו כי הוא בדעתו שהוא שכלו ושלמותו נברא כן יהיה ענין המתים בתחייתם שתחול בהם נפש אחת בנוסף רבת הכחות בשלמו׳ כולם וידוע שהכחות הם שלשה חיוני וטבעי ונפשי והכח השכלי שהוא רביעי יותר נכבד מכלם והחיות הוא נאמר על כלם כי כמו שזכר הפלוסוף במה שאמר הטבע לחיות גם כן נאמר על השכלה וכן כתבו הרב המורה בפרק ט״ב ח״ל בשתוף חי הנה מפני זה אמר מתרבע רוחות בוחי הרוח ר״ל שיבא עליהם הרוח שהוא הנפש כולל מתרבע הרוחות החיוני שבלב והטבעי שבכבד והנפשי שבמוח והכח השכלי ואמר ומתי בהרוגים האלה לפי שישראל בגלות הם כלם הרוגים כי גם אותם שלא ימותו חללי חרב ימותו מדלקת הבלות ולכן קראם הרוגים ומה שאמר נזה רוח בלשון פרטי לפשר לפרש שהוא בערך המין כולו כי הרוח החיוני והטבעי והנפשי הוא אחת לכלם ואפשר לומר שעל כל אחד ואחד מהם אמרו מתרבע רוחות בוחי הרוח על כל אחד מההרוגים האלה ובזה הלשון אמר שלמה אמי ידע רוח בני האדם שעולה היא למעלה והרוח הבוא אל הבהמים אשר נתנה ונכבר ביאור

והעליתי

ונשפטתי · ואבני אלגביש · הוא מין ממיני הברד ויש מפרשי' שהם שתי תלות רולה לומר אבני ברד דומות אלגבישים מן ראמו' ונביש שהיא אבן לבנה מהאבני היקרות :
והתגדלתי · מבואר הוא : ושובבתיך ושבאתיך · ושובבתיך פירשניהו ושבאתיך פירש בו שהוא מלשון ששה כלומר שלא ישאר בהם כי אם ששית המחנה ויש מפרשים אותו
לפי ענינו אחריתך או אחריתך ואדוני אבי ז"ל פי' אשפטך בששה שפטים כמו שאמר ונשפטתי אתו בדבר ובדם וגשם שוטף ואבני אלגבים אש וגפרית והם ששה ויונחן
תרגם ואשדלינך ואספיקך : והכתי קשתך · אבה בו עד שאשפילנו מיד שמאלך כי הקשת יאחזנו האדם ביד שמאלו ונוחן על החיצים ביד ימינו וימשוך יחר הקשת בימינו
וענין זה רוצ' לו' שלא יועילנו כלי מלחמתו והרי הם כאילו אינם על הרי : לעיט לפור כל כנף · הסמיכות הזה כסמיכות אדמת עפר טים היין : כל כנף · פי' כל בעלי כנף וכן כל לפור כל כנף ובשלשו הענין להגדיל הדבר שיבאו כל העופות לאכול בשר ההרוגים טורפין ושאינם טורפין : על פני השדה · בין שיהיו על ההרי' בין שיהיו על פני השדה כולם יפלו בחרב ובשאר שפטים : ושלחתי אש במגוג · אכלה אותה כמו האש האכלה או הוא כתשמעו כתו שאמ' אש וגפרית אמטיר עליו : ואת שם · ולא אחל את שם קדשי עוד · כי בהאריכו הגלו' שמו מחולל בגוי' כאילו הוא יתברך מחלל שמו : הנה באה ונהיתה · באה עת הישועה הוא היום אשר דברתי : וילאו ובערו והשיקו · כפל הענין במלות שונו : ולא ישאו · לא ישרכו כי יספיקו בכלי הזיין : ולא יחטבו · מן הקל : והיה · מקו' שם קבר · כמו הפוך מקו' קבר שם וכן כל הרע אויב בקדש כמו כל אויב הרע בקדש אף אש צריך תאכלם כמו אף צריך אש תאכלם כל תשא עון כל עון תשא והדומי' להם רבים כמו שכתבנו בספר מכלל בחלק הדקדוק ממנו ויונתן תרגם אתר כסר לבית קבורה ובדרש לפי שכסו שם ויפת ערו' אביהם זכה שם לציונים בטלית וזכה יפת לקבורה בארץ ישראל ועל דרך פשוטו הרי כתו' למען טהר את הארץ : בי העוברים · באותו הבי שעוברים דרך עליו : קדמת הים · למזרח הים ולא פירש מי זה ים והנה היו בארץ ישראל יש מזרחי ויש מערבי ויונתן תרגם במילת ניזיתא מדנחים ניכום והוא ים כנרת : וחסמות היא את העברי · חסמת פועל יוצא לשליחי רוצה לומ' כי באשת ההרוגי' תעשה לעוברי' דרך שם שיחסמו ויסגרו אפיהם מריח הרע ותרגו' יונתן וסומכא היא לתרגום טוריא · המונה · בה"א מקום וי"ו כמו אהלה והלומי' לו : בי העברים · ביו"ד לבדה : בית המון גוג · ביו"ד ואל"ף : וקברוס · האל יתברך נוה לקבור הגתלים בישראל ואמר ולא תטמא אדמתך כי המת שלא נקבר הוא טומא' הארץ וכן לוה יהושע לעשות כן לה' המלכי' וכן יקברו ישראל המון גוג למען טהר את הארץ : שבעה חדשים · שבעה חדשי' יתעסקו עם הארן בקבורתם :

ואתפרע מיניה במותא ובקטלא ומטר מגבר ואבני אלגביש אישתא וגופריתא אמטר עלוהי ועל משיריתיה ועל עממין סגיאין די עימיה: ואיתרבי ואתקדש ואגלי גבורתי לעיני עממין סגיאין וידעון ארי אנא יי: ואת בר אדם אתנבי על גוג ותימר כדנן אמר יי אלהים הא אנא שלח רוגזי עלך גוג רב ריש משך ותובל: ואשדרינך ואטעינך ואסקינך מפיפי צפונא ואיתינך על טורי ישראל: וארמי קשתך מיד סמאלך וגירדך מיד ימינך אמגר: על טורי ארעא דישראל תתרמי נבילתך את וכל משריתך ועממין די עמך לעופא ציפר כל די פרח ולחית ברא מסרתך לאישתצאה: על אפי ברא תתרמי נבילתך ארי אנא גזרית במימרי אמר יי אלהים: ואדליק אישתא במגוג וביתבי ינגוותא די ישרן לרוחצן וידעון ארי אנא יי: וית שמא דקודשי אגלי בגו עמי ישראל ולא אחיל ית שמא דקודשי עוד וידעון עממיא ארי אנא יי קדישא אשרתי שכינתי בישראל: הא אתיא ותתקיים אמר יי אלהים הוא יומא די גזרית במימרי: ויפקון ית ביקרוי ארעא דישראל ויהון שנרין ומסתוברין כמני זינא בעגלין ותריסין בקשתין ובגירדין ובאבי מורנין ורומחין וידלקון בהון נורא שבע שנין: ולא יסבון אעין מן חקלא ולא יקצון מן חורשא ארי במני זינא ידליקון נורא ויבזון ית בזיהון וישדי ית עדיהון אמר יי אלהים: ויהי בעידנא ההוא אתן לגוג אתר כשר לבית קבורה בישראל בחילת מניזתא מדנחא ים גינוסר וסמכא היא לתרין טוריא ויקברון תמן ית גוג וית כל איתרגושתיה ויקרון חילת איתרגושת גוג: ויקברונון בית ישראל בדיל לדכאה ית ארעא שבעא ירחין:

ונשפטתי אתו בדבר ובדם ונשם שוטף ואבני אלגביש אש וגפרית אמטיר עליו ועל אגפיו ועל עמים רבים אשר אתו: והתגדלתי והתקדשתי ונודעתי לעיני גוים רבים וידעו כי אני יהוה:

ואתה בן אדם התנבא על גוג ואמרת כה אמר אדני יהוה הנני אליך גוג נשיא ראש משך ותבל: ושבבתיך ושאתיך והעליתיך מירכתי צפון והבאתיך על הרי ישראל: והכיתי קשתך מיד שמאלך וחצך מיד ימינך אפיל: על הרי ישראל תפול אתה וכל אגפיך ועמים אשר אתך לעיט צפור כל כנף וחית השדה נתתיך לאכלה: על פני השדה תפול כי אני דברתי נאם אדני יהוה: ושלחתי אש במגוג וביושבי האיים לבטח וידעו כי אני יהוה: ואת שם קדשי אודיע בתוך עמי ישראל ולא אחל את שם קדשי עוד וידעו הגוים כי אני יהוה קדוש בישראל: הנה באה ונהיתה נאם אדני יהוה הוא היום אשר דברתי: ויצאו ישבי ערי ישראל ובערו והשיקו בנשק ומגן וצנה בקשת ובחצים ובמקל יד וברמח ובערו בהם אש שבע שנים: ולא ישאו עצים מן השדה ולא יחטבו מן היערים כי בנשק יבערו אש ושללו את שלליהם ובזזו את בזזיהם נאם אדני יהוה:

והיה ביום ההוא אתן לגוג מקום שם קבר בישראל גי העברים קדמת הים וחסמת היא את העברים וקברו שם את גוג ואת כל המונה וקראו גיא המון גוג: וקברום בית ישראל למען טהר את הארץ שבעה חדשים:

וקברו ויקברון

רשי

ואבני אלגבים · אבני ברד המאירו' כאבני טובות ששמש נבים בענין של' ראמו' ונבים ורבו' אמרו אל גב מים אבני ברד שהתחילו לירד על מצרי' ועמדו באויר על גב האים משה שהתפלל שלא ירדו בענין שבאמ' לא נתך ארצה לא הגיע לארץ : ושבאתיך · כמו והשאתיך על עמי כמו לא יפי' אויב בו : ולא אחל את שם קדשי · שפלותם של ישראל חלול שמו הוא באמור להם עם יי' אלה ולא יכול להצילם : והשיקו · כמו תנור שהשיקוהו בלשון משנ' : בנשק · אל"מ מור"אש בלע"ז : אתן לגוג מקום שם קבר · מקום שיה' שם קבר להם לפי שהוא מזדעזע של יפת שכם' את ערות אביו לפיכך זכה לקבורה : גי העוברים · גי שם עוברי' את יס כנרת להביא משם פירות ניסוכר תמיד : קדמת הים · במזרח יס ניכוסר · ת"י ומוסמת היא את העוברים וסונרת היא את העוברים כמו לא החסום שרוב פגרים שיפלו שם יחדלו את העוברי' מעבור לפי' יעברו עליה' ויקברו אותם ומגחם פתרו בספרן יחסמו את אפם מלהריח ריח הפגרים : וקברו

מסרה

ועל אגפיו חד מן ו' פסוקים אית בהון ועל ועל ומלה חדא כיניהון וסימ' וכפר את מקדש הקדש יבוא יי' עליך ועל עמך ונשפטתי אתו בדבר ובדם · עם כל מלכותו וגבורתו · והוא ישקיט ומי ירשיע · קימו וקבלו היהורים עליהם תפול ח' מ"ל וסימ' לעיל בסיפרא סימ' כ"ג · אתך ג' דגשי' בענין וסימ' גמר וכל אגפיה · ובאת ממקומך · על הרי ישראל : אחל ב' קמץ וא' פתח וסימ' אחל תת פחדך · אחל ערלך בעיני · ואודע שם קדשי אודיע · בתרא פתח · ויצאו ז' רפין וסימ' נמסר בסדר וידי בשלח פרע' : ישאו כ' בקריא' וסימ' ולא ישאו עון ומתו חקת · ושמרו את משמרתי ולא ישאו עליו · ואתה הפקד את הלוים על משכן העדות : ועבד הלוי הוא את עבדת · ושבעה כהנים · וחברו ויקרא יהושע : המה ישאו קולם · משא בהמות נגב · ישאו דבלת תאנים · ישאו מדבר ועריו חצרים תשב · אהליהם וצאנם · והקימתי להם מטע · ולא ישאו עצים · חטאת עמי יאכלו · ושפט בין עמים רבים דמיכה · ישאו נהרות דכים · ישאו הרים שלום לעם · לו שקול ישקל כעשי · ישאו בתוף וכנור · כי כול הרים ישאו לו · המונה ד' כתיב ה' בקריאה וסי' אל מי דמית ככה · אותם יראה פרעה ונחם · וחסמת היא את העברים · כי נתתי את חתיתו :

מנחה גדולה

והעליתי אתכם מקבורתיכם עמי לפי שרמז בעליית המעלה והשלמות העליון והסבר הגדול שיקיו הצדיקים באותה תחייה ולכן אמר בהם בלבד עמי ולפי שהיתה תחיית המתים דבר סמוך לקבוץ הגליו' שיהיה הקדוש ברוך הוא את המתים בגלות כדי שיזכו בגאולה וכמו שהוכחתי זה בראיות ברורות מן התורה מן הנביאים ומן הכתובי' בספר דרך עולמי' אשר חברתי והיתה התחייה הגדולה והעצומה שבעליות לכן אמר וידעתם כי אני ה' בפתחי את קבורותיכם והיא התחייה ובהעלותי אתכם מקבורותיכם עמי רוצה לומר בתחי מעלה ושלמות ושכר גדול לצדיקים שהם עמי ונתתי רוחי בכם שהוא השכל והיראה' העליונה וחייתם בשאר הכחות שבעי וחיוני ונפשי והנחתי אתכם על אדמתכם באופן שהזכו בגאולה וידעתם כי אני ה' היכול במותלט דברתי לבניא' ועשיתי כמו שדברתי ועשה היותם שיקומו בתחייה ממתי שאר האומו' כמו שהוכחתי במקום הנזכר הנה לא הראה הקדוש ברוך הוא את הנביא במראה הזאת כי אם תחיית עם ישראל אשר עתה בגלות שיקומו בתחייה ויבואו לירושלם ויגילו בתשוע' ה' וגאולת עמו כמו אמר הנביא ישעיהו שתשו את ירושל' ויגילו בה כל אוהביה שישו אתה משוש כל המתאבלים עליה לפי שנבואותיו אלה של הנביא יחזקאל היו כלם על הגאולה וקבוץ הגליות גם כי שאר האומות אף על פי שיהיו לא יזכו לשכר התחייה וכמו אשר המשורר על כן לא יקומו רשעים במשפט רוצה לומר שלא יהיה להם קיום ותפלה בתחייה ובדין ההוא ולכן לא זכר פה תחייתם : והמנס עיקרי התחייה ושרשיה לא ראיתי להביאם במקום הזה הלא הם לתובים באותו מאמר בדרך עולמים אשר עשיתי ורחשי מלכים וכרון לבני ישראל כתבתי מהם במאמר נחלת אבות הוא פי' מסכת אבות בעשרת הילודים לאות והמתים להחיות וגם בהקדמו' פירושי לספר ישעיהו ע"כ :

ויהי דבר ה' אלי לאמר ואתה בן אדם קח לך עץ אחד וגו' מהר"יא ז"ל ייעוד הנבואה הזאת שבנבואה הקודמת ביאר ענין תחיית המתים העתידה בא להודיע בנבואה הזאת שקודם התחייה וסמוך אליה יהיה קבוץ הגליות ויתאחדו מלכיות יהודה וישראל ולפי שהאדם עצם השדה לקח לו בזה משל העצים שלזה לגביה קח לך עץ אחד וכתוב עליו ליהודה ולבני ישראל חבריו ר"ל שיכתוב על העץ ההוא שהוא עץ יהודה ובנימין ובני לוי שנלוו אליהם ועל אלה שהיו ממלכות יהודה אמר ולבני ישראל חבריו וכתוב חבירו וקרי חבריו ועשה הכתוב חבירו לרמוז לבנימין שהוא היה השבט הנלוה ליהודה בכללותו מיום שנחלקה המלכות אמנם שב"כ נכנסו במלכות יהודה קצת מבני שמעון וגם קצת משאר השבטים שבמרבן שומרון ברחו ונכנסו במלכות יהודה לא השבטים בכללותם כי אם אנשים מהם לבדן בא הקרי חבירו ואיה ג"כ שיקח עץ אחד לכתוב עליו ליוסף עץ אפרים וכל בית ישראל חבריו כי מפני שבחילוק המלכות מלך ירבעם שהיה משבט אפרים לכן נתייחס המלכות כולו לאפרים האמנם לפי שיעקב אבינו בברכותיו נתן הבכורה ליוסף ויסד את אפרים לפני מנשה לכן אמר כאן ליוסף עץ אפרים כי עשה אחד המלכות יוסף כי הוא הבכור ואפרים שנחר בו השם על אחיו ולפי שהיה מלכות אפרים שאר שבטי ישראל בכללותם לכן אמר בו וכל בית ישראל חבריו אמנם יהודה שלא נטפלו אליו בשבטים בכללותם אלא אנשים מפוזרים מהם לא אמר בו וכל בית ישראל אמנם במלכות יהודה היו בו כי אם שני שבטים לא אמר בו וכל בית ישראל וכ"ל שהיו היעודים בנבואה הזאת שנים הראשונים על מעיה בן יוסף שיקום תחילה

וקברו. והיה להם לשם. כי לאומות העולם יזכרו לאות ס לטובה בזה וילאמרו ראו מה טובה לאומה זו שקברו אויביהם הבאים עליהם ואף על פי שהם אין כונתם לזה אלא למען
סהר את הארץ: ואנשי תמיד יבדילו. ישראל יבדילו אנשים שיעברו תמיד בארץ לחקור על החללים כדי לקברם: את העוברים. כמו עם העוברים אמר כי האנשים
המותמדי' יאמרו לעוברים בדרך עליהם בחיזה מקום שיהיו שיעזרו הותם לקבור הנותרים בארץ שלא יהרגו בני שם נהרגו רובם: יחקרו. יבליתו החקירה: ועברו
העוברים. אינו אומר על אנשי תמיד אלא על העוברים שיעברו בארץ כשיראו אפי' עצם אדם יבנו אצלו ציון מחבנים עד שיעברו עליו אנשי תמיד המקברים כי אולי בין
כך ובין כך עד שיעברו המקברי' יכוסה העצם בעפר או בשוס דבר ולא ירגו אותו ובשירגו הציון ידעו כי שם עצם אדם ויקחוהו משם ויקברוהו בגיא המון גוג כי כולם יביאו אותם שם ושם יקברום כדי שלא תהיה הארץ מלאה מהם אלא מיוחדין יהיו ונקברין במקום אחד ויהיו זכר לימים הבאי' מה שעשה האל יתברך בה והציון יהיה מחבן אחת או מחבנים מקובצים יחד: אל גיא. כמו בגיא וכן ואל הארון אתן את העדות כמו ובארון: וגם שם עיר המונה. כמו שהגיא יקרא המון גוג כן העיר הסמוך לגיא יקרא המונה. כמו שהגיא יקרא המון גוג הנהרגים סמוך לה המונה אלא מפיק ה"ח ויונתן תרגם הפסוק כן ואף לתמן ית רמון קטולי קרתא דסניאין מהרגוס הא וידכון ארעא: והתה כן הדם. הפרשה הזאת מבוארת היא: בשר גבורים. אלים גדולים ועתודים כרים מריאי בשן. משל על המלכים והשרים ומה שקראה להם להאכל הוא בין הארינה לקבורה: ואכלת'. מבואר הוא: ושבעת'. מבואר הוא: ונתתי. מבואר הוא. וידעו. מן היום ההוא והלאה שימן שלא יטעה אדם יחזקאל מן היום שמואל מהיום: וידעו. ענין ויפלו בחרב כולם רובם וכן וכל הארץ בחרב מגריפה והלומים לו: לכן. מבואר הוא: ונשו

רישי

וקברו כל עם הארץ. שמתו שם: והיה להם לשם. כל האומות יספרו את שמם. לשבח ולחסד אין לך כאומה זו רחמני יש לך אדם שקובר את אויבו שעמד עליו להורגו: ואנשי תמיד. אנשים המותמדים לכך יבדילו ישראל כדי לעבור בארץ לנקט את המפוזרים: מקבריס את העוברים. מקבריס עם העוברים את הפגרים החוסמי' ומעבדים את המעבר שהעוברי' את היס מקברים אותם להנחת' את העוברים עם העוברים כך שמעתי וכן ח"י: את הנותרי' על פני הארץ. רחוק מן המעבר שאין העוברי' את היס מתעסקי' בהם לקובר' יקברו אלה המותמדי' ומובדלי' לכך: מקצה שבעה חדשים. יכלו מרבי' הפגרים הגרמי' לעינים להקבר ומאז והלאה יחקרו בארץ במקו' המסתרים בחוחים ובין הקוצים ויקברו מה שימצאו: ועברו העוברי' בארץ. הולכי דרכים שירגו עצם אדם ובנו אצלו ציון כ סימן שיש כאן עצם של מת כדי שיסרו ממנו הולכי דרכים ועושים מהרות: עד. בא אנשי התמיד המובדלים לחקור וקברו אותו: וגם שם העיר המונה. וגם העיר שמה עיר הומי' מרוב אדם היא כוש הרשעה וגם היא חיל יושביה שם יקברו: וטהרו. את ישראל את טהרותיה' ותרומותיה' בארץ את מפיק ה"א לפי שה"א המונה מסמכת שם דבר המונ' מחרונה כמו הומי': אלים כרי' ועתודי' תלבים ודוכסים שלטוני' וסרי': מריאי בשן. שור של פטם קרוי אלמרי בלשון ערבי: את מזבחי. את פורענותי יוסטי' בא בלע"ז: וידעו הגויים כי בעונם גלו. בני ישראל כשירגו את גבורתי יכירו כי לא מקולר ידי היה אלא הוספתים אלא בעונם הסתרתי פני מהם וגלו: וקנאתי לשם קדשי. ולבשתי קנאת תשובה ונקם למען שם קדשי שלא יתחלל עוד וקנאתי לשם קדשי בשביל שם קדשי כמו המקנא אתה לי: ונשו

וְקָבְרוּ כָל־עַם הָאָרֶץ וְהָיָה לָהֶם לְשֵׁם
יוֹם הִכָּבְדִי נְאֻם אֲדֹנָי יְהוָה: וְאַנְשֵׁי ל׳ רפ
תָמִיד יַבְדִּילוּ עֹבְרִים בָּאָרֶץ מְקַבְּרִים ל׳
אֶת־הָעֹבְרִים אֶת־הַנּוֹתָרִים עַל־פְּנֵי ל׳ פ׳
הָאָרֶץ לְטַהֲרָהּ מִקְצֵה שִׁבְעָה חֳדָשִׁים ל׳
יַחְקֹרוּ: וְעָבְרוּ הָעֹבְרִים בָּאָרֶץ וְרָאָה טו
עֶצֶם אָדָם וּבָנָה אֶצְלוֹ צִיּוּן עַד קָבְרָם וחד הציון
אֹתוֹ הַמְקַבְּרִים אֶל־גֵּיא הַמּוֹן גוֹג:
וְגַם שֵׁם־עִיר הַמּוֹנָה וְטִהֲרוּ הָאָרֶץ: ל׳ נון חפוכ הלא
וְאַתָּה בֶן־אָדָם כֹּה־ כ׳ר בשיפי
אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה אֱמֹר לְצִפּוֹר כָּל־
כָּנָף וּלְכֹל חַיַּת הַשָּׂדֶה הִקָּבְצוּ וָבֹאוּ ל׳ ל׳
הֵאָסְפוּ סָבִיב עַל־זִבְחִי אֲשֶׁר אֲנִי ל׳
זֹבֵחַ לָכֶם זֶבַח גָּדוֹל עַל הָרֵי יִשְׂרָאֵל
וַאֲכַלְתֶּם בָּשָׂר וּשְׁתִיתֶם דָּם: בְּשַׂר
גִּבּוֹרִים תֹּאכֵלוּ וְדַם־נְשִׂיאֵי הָאָרֶץ
תִּשְׁתּוּ אֵילִים כָּרִים וְעַתּוּדִים פָּרִים
מְרִיאֵי בָשָׁן כֻּלָּם: וַאֲכַלְתֶּם חֵלֶב
לְשָׂבְעָה וּשְׁתִיתֶם דָּם לְשִׁכָּרוֹן ל׳
מִזִּבְחִי אֲשֶׁר־זָבַחְתִּי לָכֶם:
וּשְׂבַעְתֶּם עַל־שֻׁלְחָנִי סוּס וְרֹכֵב
גִּבּוֹר וְכָל־אִישׁ מִלְחָמָה נְאֻם אֲדֹנָי ל׳
יְהוָה: וְנָתַתִּי אֶת־כְּבוֹדִי בַּגּוֹיִם
וְרָאוּ כָל־הַגּוֹיִם אֶת־מִשְׁפָּטִי אֲשֶׁר
עָשִׂיתִי וְאֶת־יָדִי אֲשֶׁר־שַׂמְתִּי בָהֶם: ל׳
וְיָדְעוּ בֵית יִשְׂרָאֵל כִּי אֲנִי יְהוָה ל׳
אֱלֹהֵיהֶם מִן־הַיּוֹם הַהוּא וָהָלְאָה:
וְיָדְעוּ הַגּוֹיִם כִּי בַעֲוֹנָם גָּלוּ בֵית־
יִשְׂרָאֵל עַל אֲשֶׁר מָעֲלוּ־בִי וָאַסְתֵּר ל׳חס ומשנין
פָּנַי מֵהֶם וָאֶתְּנֵם בְּיַד צָרֵיהֶם וַיִּפְּלוּ ל׳
בַּחֶרֶב כֻּלָּם: כְּטֻמְאָתָם וּכְפִשְׁעֵיהֶם
עָשִׂיתִי אֹתָם וָאַסְתֵּר פָּנַי מֵהֶם: ל׳חס
לָכֵן כֹּה אָמַר כה
אֲדֹנָי יְהוִה עַתָּה אָשִׁיב אֶת־
שְׁבִית יַעֲקֹב וְרִחַמְתִּי כָּל־בֵּית סנוח
יִשְׂרָאֵל וְקִנֵּאתִי לְשֵׁם קָדְשִׁי: ק׳
ונשו

וְיִקְבְּרוּן כָּל עַמָּא דְּאַרְעָא וִיהִי לְהוֹן
לְשׁוּם יוֹם אִתְיַקָּרוּתִי אָמַר יְיָ אֱלָהִים:
וְנַבְרִין יְמַנּוּן תְּדִירָא לְמֶהֱוֵי עָדַן
בְּאַרְעָא מְקַבְּרִין עִם דְּעָדַן יַת דִּי
אִישְׁתַּאֲרוּ עַל אַפֵּי אַרְעָא לְדַכְיוּתָהּ
מִסּוֹף שַׁבְעָא יַרְחִין יִשְׁרוֹן לְמִיבְדַּק:
וְעָדֵי אוֹרְחָא דְּעָדַן בְּאַרְעָא דִּי אִם
יַחֲזֵי גַרְמָא דֶּאֱינָשָׁא וְיִבְנֵי לְוָתֵיהּ
צִיּוּנָא עַד דְּיִקְבְּרוּן יָתֵיהּ דִּי מְקַבְּרִין
בְּחֵילַת אִיתְרְגוּשַׁת גּוֹג: וְאַף לְתַמָּן
יִתְרְמוּן קְטוֹלֵי קַרְתָּא דְּסַגִּיאִין
אִיתְרְגוּשָׁתָהּ וְיִדְכּוּן אַרְעָא: וְאַתְּ
בַּר אָדָם כְּדֵן אָמַר יְיָ אֱלָהִים אֱמַר
לְעוֹפָא צִיפַּר כָּל דִּי פְרַח וּלְכֹל חֵיַת
בָּרָא אִיתְכַּנְּשׁוּ וְאִיתוּ אִיתְקָרְבוּ
מִסְּחוֹר סְחוֹר עַל קְטוֹלֵי דִּי אֲנָא קָטֵל
לְכוֹן קְטוֹל סַגִּי עַל טוּרֵי יִשְׂרָאֵל
וְתֵיכְלוּן בִּשְׂרָא וְתִשְׁתּוּן דְּמָא:
בְּשַׂר גִּיבָּרִין תֵּיכְלוּן וְדַם רַבְרְבֵי
אַרְעָא תִּשְׁתּוּן מַלְכִין שַׁלְטוֹנִין
וְטוֹרְנִין גִּיבָּרִין עַתִּירִינְכַסְיָא כּוּלְּהוֹן:
וְתֵיכְלוּן תַּרְבָּא לְמִשְׂבַּע וְתִשְׁתּוּן
דְּמָא מִבְּשַׂר קְטִילִין דִּי אֲנָא קָטֵיל
לְכוֹן: וְתִשְׂבְּעוּן עַל טוּרֵי יִשְׂרָאֵל
סוּסָוָן וּרְתִיכִין גִּיבָּרִין וְכָל גַּבְרֵי עָבְרֵי
קְרָבָא אֲמַר יְיָ אֱלָהִים: וְאֶתֵּן יַת
יְקָרִי בְּעַמְמַיָּא וְיֶחֱזוּן כָּל עַמְמַיָּא יַת
פּוּרְעָנוּתִי דַּעֲבַדְתִּי וְיַת גְּבוּרָתִי
דְּשַׁוֵּיתִי בְּהוֹן: וְיִדְעוּן בֵּית יִשְׂרָאֵל
אֲרֵי אֲנָא יְיָ אֱלָהֲהוֹן מִן יוֹמָא הַהוּא
וּלְהַלָּא: וְיִדְעוּן עַמְמַיָּא אֲרֵי
בְּחוֹבֵיהוֹן גְּלוּ בֵית יִשְׂרָאֵל עַל דְּשַׁקְרוּ
בְּמֵימְרִי וְסַלִּיקִית שְׁכִינְתִּי מִנְּהוֹן
וּמְסַרְתִּינוּן בְּיַד שַׂנְאֵיהוֹן וְאִתְקְטָלוּ
בְּחַרְבָּא כּוּלְּהוֹן: כְּסוֹאֲבַתְהוֹן
וּכְמֵירְדֵיהוֹן אִיתְפְּרַעִית מִנְּהוֹן
וְסַלִּיקִית שְׁכִינְתִּי מִנְּהוֹן: בְּכֵן כְּדֵן
אֲמַר יְיָ אֱלָהִים כְּעַן אָתִיבִית גָּלוּת יַעֲקֹב וְאֶרְחַם כָּל בֵּית יִשְׂרָאֵל וְאִתְפְּרַע
פּוּרְעָנוּת גְּבוּרָתִי מִן עַמְמַיָּא עַל דַּאֲחִילוּת שְׁמָא דְּקוּדְשִׁי: וִיקַבְּלוּן

זעף יי' אשא כי חטאתי. לכן הבו לי נאם יי'. העירה והקיצה למשפטי. מלפניך משפטי יצא. כי עשית משפטי ודיני. ראית יי' עותתי
הי אל הסיר משפטי. צדק לבשתי וילבשני. כי אמר איוב צדקתי. האף תפר משפטי. על משפטי אכזב:

מסרה

שם ו' בסגול וסימ' אברם אברה' נמר קרתא דבריה ביכרא. ופי' נמסר בסדר לך לך. הקבצו ד' בקריאה וסימן הקבצו ושמעו בני יעקב. הקבצו ובאו התנגשו. הקבצו ובאו האספו מסביב. הקבצו כלכם ושמעו. לשבעה ד' בקריאה וסימ' לאבול לשבעה ולמנסה עתיק. ואכלתם חלב. ארעתם הרבה דריש הגי. למה תשקלו כסף בלא לחם. משפט י"ד וסימ' למה תאמר יעקב. קרוב מצדיקי מי ידיב. ואני אמרתי. לריק יגעתי. הקשיבו אלי עמי. ונתתי את כבודי בגוי

מנחה גדולה

לבחים תלתמו' ה' ואות יהיה תלך על בני יהודה הנמלטים שמה ועל זה אחר הנה אני ליקח את עץ יוסף אשר ביד אפרים ושבטי ישראל חבריו ונתתי אותם עליו ר"ל על אפרי' כי הנה יהיה הראש ונתתי אותם אחדו בזה ג"כ בני יהודה כי הוא ימלוך על כולם ולא יהיה ביניהם חלוק כלל ולזה אמר ונתתי אותם עליו את עץ יהודה ר"ל עם עץ יהודה ועשיתים לעץ אחד והיו אחד בידי
מכלם יתאחדו ויתבקו תחת ממשלת משיח בן יוסף שימלך ראשונה על כל ישראל ולזה אמר ונתתי
אותם עליו את עץ יהודה ר"ל שיתן כל השבטים עם עץ יהודה על משיח בן יוסף. ולזה השם
לבדו שאחרי שיאמר זה לישראל השואלים אותו לא יסיר את העצים מנגד עיניהם אבל יתמידם
שמה עד שידבר אליהם היעוד השני והוא מהשלמת קיבוץ הגליות והמלכת בית דוד עליהם
כלם ועל זה בא הדבר השני באומרו ודבר אליהם כה אמר ה' אלקים הנה אני לוקח את בני
ישראל וגו' וזה כולל למלכות יהודה ומלכות ישראל שישתלם קבוצם ואחרי היותם בארץ העשה
אותם לגוי אחד ומלך אחד יהיה לכולם ולא יהיו עוד לשני גוים ולא יחצו עוד לשתי מלכיות ר"ל
שלא יהיה עוד בישראל חילוק מלכות מלכות יהודה ומלכות ישראל ולא יהיה ביניהם חיבה ושנאה
כאשר היה בהיותם על אדמתם ולזה בא הדבר השני הנני לוקח את בני ישראל שהוא הודיע
מלכות מלך המשיח שימלוך מבית דוד אחרי מות משיח בן יוסף ולפי שכמו שאז"ל בספר קרבן ישראל
מעליהם עול מלכות דוד פרקו ג"כ מעליהם עול מלכות שמים הולך לומר לאחרי שיעיד על
הארת מלכו בית דוד שכן יחזור עליהם מלכות שמים ועז"ל ולא ישמאו עוד בגלוליהם ובשקוציהם
ובכל פשעיהם שזה היה סיבה לחילוק הגויים וחילוק המלכיות ואומרו והושעתי אותם מכל
מושבותיהם פי' המפרשים שיושיעם מחטוא עוד בדרך ובבית אל אשר חטאו שם בעגלים בית
ישראל ויותר נכון לפרש מכל מושבותיכם אשר חטאו בהם על ארצות הגלות שהיו מושבותיהם
בארצות מגוריהם וחטאו בה כמו שאמר אדוננו משה ועבדתם שם אלהים אחרים וגו' ומפני
שם נגואלו ונטמאו בחטאותיהם לכן אמר וטהרתי אותם שיטהרם ומכל חטא ופשע באופן
שיזכו בנוחלו ובעבודתו והוא היה לי לעם ואלהי אהיה להם לאלקים כי כמו שפרקו מעליהם
שני מלכיות מלכות בית דוד ומלכות שמים כן זכר שיחזרו שתיהם ועל מלכות שמים אמר והמה
יהיו לי לעם ואלהי אהיה להם לאלקים ועל מלכות דוד אמר ודוד עבדי מלך עליהם ורועה אחד
יהיה לכולם כי הנה מלך המשיח יקרא דוד להיותו מורעו והולך בדרכיו ונוהג כמנהגו כי כמו

שכל מלכי מצרים נקראו אמון רע בשם פרעה ואח"כ נקראו בשם תלמי אמון רע בן יקרא מלך
המשיח וכל זרעו בשם דוד לעבדות שיהיה מזרעו יושב על כסאו ירא אלקים ויסר מרע כדוד וזכר
שהמלכים והרועים הם ישראל כלו ג"כ במשפטיו ילכו ואת חוקתיו ישמרו ויעשו אותם ואז לא
תגופם רעה לא ארות ולא מלחמות ולא גלות אחר זה ושבו על הארץ אשר נתתי לעבדי ליעקב
כי לפי שאברהם הוליד את ישמעאל ובני קטורה ויצחק הוליד את עשו לכן לא זכר באהבה אברהם
ויצחק כ"א יעקב לפי שביתנה לו ולזרעו בלבד עד עולם ואמר ושבו עליה הם ובניהם ובני בניהם
עד עולם וכמו שהאומה תהיה נצחית בארץ כן מלכות ב"ח דוד תהיה ג"כ נצחי ביניהם ולכן ליעד
על הנצחיות אחר לומר ודוד עבדי נשיא להם לעולם שתמיד ימלוך איש מזרעו וממשפחתו וכבר
הודעתיך למעלה דעת המקובלים בזה והתכונן אומרו עד עולם לו לעולם כי הנה אחר זה לפי
שהיה מקובל אצל הנביאים והחכמים הראשונים שהיה העולם עתיד לכלות וליפסד ולכן אמר כאן
שיתמידו ישראל בארצם ובנחלתם ודע דוד במלכותו עד שיתום העולם וכלה החלד ואמר שגם
לא יהיה להם קטטה ומלחמה עם שכניהם משכיב ולא ביניהם לבין עצמם כי הברית להם ברית
שלו' ברית עולם וברית שלו' הוא מהאויבים אבל ברית עולם הוא מהה שבטבע שיניא נשמרים
בעתם ונתנה הארץ יבולה ועקבשה יתן פריו כי זהו הנכלל באומרו ברית עולם יהיה אותם
ואמנם אומרו ונתתים והרבתי אותם פירשו המפרשים ונתתים בארצי לו נברכתי ולא כזכר זה
בכתוב ויותר נכון לפרש על הברית שלו' והברית עולם שזכר שיחזו אותם הבריתות ביני וביניהם
ודבר אותם ואחרי שיעבדם והנשיחם בעובות הנשמחות הבעיחם בטובות הרוחניות ועל זה
אמר ונתתי מקדשי בתוכם לעולם והיה משכני עליהם ר"ל שיבנה המקדש ולא יתמוד ח"י לו
ח"ך שנה כמו שהתמידו בית ראשון ובית שני כי אחי אתן את מקדשי בתוכם לעולם ר"ל כל הזמן
שיתמיד העולם ולא יפסד והיה משכני עליהם כלו' שלא תשתלק עוד מביניהם השכינה והכבודה
ושאר הקדושות שנשתלקו בחרבן בית ראשון ולא שבו בבית שני כי בולם ישובו בזמן גאולתם
ויתמידו ביניהם ועל זה אמר ג"כ ונתתי מקדשי בתוכם שאמר מקדשי על הקדושות שכינה
כבודה רוח הקודש גם מן הנשים אחרים וחומים שמן המשחה וכל המעלות שהיו בבית ראשון
וחסרו בבית שני ואפשר לפרש והיה משכני עליהם על הסגתתו ושמירתו העליונה שתשכון
עליהם על דרך והיה עיני ולבי שם כל הימים ויהיה כל זה לפי שבזמן ההוא יהיה להם לאלקים
והעה

ונשו את כלימתם: כמו ונשאו פי׳ ישאו בפיהם ויזכרו כלימתם שהיה להם בגלות: ואם כל מעלם אשר מעלו בי: כי בעונם עונה היו סובלי כלימת הגוים: ומתי יזכרו זה בשובתם על אדמתם לבטח: בשובבי אותם מן העמים: בזמן שחשיב אותם מן העמים לחרגם וכן לשוב יעקב אליו ענין השבה: נעיני הגוים רבים: בידיעת המתוקר בלא ידיעת התאר כמו סורי הגפן נכריה את העגלה חדשה והדומים להם: וידעו: מבואר הוא: ולא אסתיר: מבואר הוא: בעשרים וחמשה שנה לגלותינו בראש השנה בעשור לחדש בי״ד שנה אחר אשר הכתה העיר: בעצם שנה ליובל ראה הסתלק הכבוד מישראל כמו שכתבו בתחלת הספר והוא השנה מהחמשים לגלות המלך יהויכין כתה נשאתו מן היובל כי׳ שנה שם שנים של צדקיהו שהרי עברו לו חמש וי״ד שנה אחר אשר הכת׳ העיר הרי כ׳ והיא שנת החמשי׳ שהיא שנת היובל זהו שאמר בר״ה בעשור לחדש איזו היא שנה שר״ה שלה בעשרה לחדש הוי אומר זה שנת היובל ולפי שהעבדי׳ היו יוצאי׳ מעבדו׳ לחירות בשנת היובל ביו׳ הכפורי׳ הראה לו הקדוש ברוך הוא לאת מהגלות ובני׳ הבית בשל׳ היובל וביום הכפורים כי בו יסלח האל לעון ישראל וחטאתם לא יזכר עוד: שמה: העיר שוכר: במראות: אל הר גבוה מאד: זהו הר הבית והראהו לו גבוה מאד כי כן יהיה במעלה גבוה מאד ונשא כמו שכתוב נכון יהיה הר בית יי׳ בראש ההרים ונשא מגבעות וגם בעצמו הוא גבוה לפי מקומו כי ארץ ישראל גבוה מכל הארצות וירושל׳ גבוה מכל ארץ ישראל: ועליו כמבנה עיר מנגב: פי׳ ועליו בסמוך לו כמו ועליו מעה מנשה כי בית המקד׳ יהיה בנוי בהר כמו שהיה והעיר ירושלם סמוכה לו מנגב והראהו בנין הבית העתיד כמו שהראהו חרבנו לנחש בגבוהה זו בית ישראל אשר גלו כי לא תאבד תקות׳ ועוד ישובו אל הארץ ויבנו בה לבטח ובנין הבי׳ יהיה יותר ממה שהיה בתחילה: כמבנה שם: סמוך בשקל מקנה: ועניכו בנין הראהו כמו עיר בנויה לו שהיו בונין אותה ובבנין הבית הראהו איך היו בוני׳ אותו והראה לו האיש שהיה עומד על הבונים ומודד האורך והרוחב איך יבנו: ויבא אותי שמה והנה איש מראהו כמראה נחשת: כאילו אמר מלאך מן השמי׳ מודד הבנין והמלאך ראהו הנביא בדמות איש כמו שנאמר ביהושע והנה איש עומד לנגדו ומה שאמר כמראה נחשת כמו שאמר במראה אשר בתחילת הספר ונוגעים כעין נחשת קלל ונחשת שם משותף נחשתי ויברכני יי׳ בגלליך: ופתיל פשתים בידו: למודד: וקנה המדה: גם כן בידו למדוד אלא שבחבל מודד אדם מדה מרובה בקרקע ובקל׳ המדה מודד אדם מדה מועטת כמו מדת הבנין וזולתו: והוא עומד בשער: הראה אותו עומד בשע׳ הבית ובידו החבל והקנה למדוד: וידבר: מבואר הוא: הראוכם: כתיב בה״א אחר הכ״ף וכן הבאתה: והנה חומה מחוץ לבית סביב: שהיו מתחילים לבנו׳ חומה סביב הר הבית כי ההר בכללו נקרא בית המקדש והיה האיש מודד את החומה כמה יעשו רחבה וקומתה וקנה המדה היו בו שש אמות באמה וטפח באמה הידועה שהיא של חמשה טפחים וטפח זאת האמה היתה יתירה טפח והיה בת ששה טפחים וכן אמרינן במסכת ערכין ושל כלים חמשה ויוצאין חרגש שית אמין באמתא דהיא אמה וטפח: זאת החומה החיצונה היתה שפלה ולא היתה גבוה אלא קנה אחד שמדתו שש אמות באמה של ששה טפחים ושאר כותלי העזרה לא היו עומדים לפניו כי כנגד השערים היה עומד וכל השערים זה כנגד זה פתוחים והיו גבוהים יותר משע׳ הבית לפי גובה מקומו וכן מצינו במסכת מדות כל הכותלי׳ שהיו שם היו גבוהים חוץ מהכותל המזרחי שבהר הבית לפי שהכהן השורף את הפרה עומד בהר המשחה ומתכוין ורואה כנגד פתחו של היכל בשע׳ הזיית הדם ואילו היה הכותל המזרחי שבהר הבית גבוה לא היה יכול לראות פתחו של היכל כי הכותל היה עומד נפניו וזה שהוא אומר חוץ מכותל מזרחי אומר בחומה הר הבית שהיא חלולה ושולי גולה עשו הבנין כדמות שראהו בבנין יחזקאל העתיד בקצת הדברים ואף על פי שמשמעות הכתוב כי כל החומה היתה שפלה סביב שלא ייחד כותל מזרחי אלא אחר בפתח וקומה קנה אחד: ויבא

מנחה גדולה

אחד לייקר שכולם עץ אחד היה אלא שנחתך לשניים כאמור ולכך לא כתיב עץ אחד בר״ש אלא בדל״ת ואמר וקרב אותם אחד אל אחד כי כולם ניתנו מעץ אחד ואמר כי הע״פ שנתייחדו כולם לעץ אחד בכ״ז צריך שיהיו חשובים בעיניו כל אחד לפי ערכו אלא עדת השבטים זהו שאמר לך לעץ אחד ועכ״ז שנעשו לעץ אחד מצד התקרבותם אחד לאחד סוף סוף ישאר כל חלק ממנו בחשיבותו האחד מצד הכמות והשני מצד האיכות זהו שאמר והיו לאחדים בידך שאחר שיהיה לך לעץ אחד ואמר שיהיו לאחדים לשני אחדים שבמחיצת הפירוד לא יהיה פירוד אלא אחדות ובבחינת חשיבות כל אחד כמדרגתו אמר לאחדים לשני אחדים ולהורות על זה היכרח לעשותו בתחילה משני חתיכות מן העץ להורות שהם שתי בחינות של חשיבות האחד של כמות והאחד של איכות של עולם תשאר כל בחשיבותה ולכן כוון לעשותם בשני עצים ולא בעץ אחד וזה כ״ל שאמר הפסוק ולאחר יאמרו אליך בני עמך לאמר הלא תגיד לנו מה אלה לך כלומר הם שואלים למה נעשו משני עצים היה לך לעשות מעץ אחד מתחלה ועד סוף וז״ש מה אלה לך אלה דייקא בלשון רבים למה היה אלה רבים והתשובה לזה דבר אליהם וגו׳ הנה אני לוקח את עץ יוסף וגו׳ ושבטי ישראל חבריו כי להיות שבטי ישראל חבריו ראוי לחלוק להם כבוד שהן אל כבוד לא יתלם ולכן כשנתן עליו שבט יהודה לרמוז בהם שהיו עדין בחשיבותם מצד רבויים כאלו הם על יהודה ויהודה מצד איכותו

ויקבלון את אחיכנעותדון ואת כל שקריהון דשקרו במרדיהון על ארעהון לרוחצן ולית דמניד: כד אתיב יתהון מבני עממיא ואכנישׁ יתהון מן מדינתא בעלי דבביהון ואתקדש בהון לעיני עממין סגיאין: וידעון ארי אנא יי אלההון ועל דהבו קדמי אגליתי יתהון לבני עממיא וכדו דתבו כנישתינון לארעהון ולא אשאר עוד מנהון תמן: ולא אסלק עוד שכינתי מנהון דשפיכית את רוחי קודשי על בית ישראל אמר יי אלהים: בעשרין וחמש שנין לגלותנא ברישא דשתא בעשרא לירחא בארבע עשרי שנין בתר דאיתרעת קרתא בכרן יומא הדין שרת עלי רוח נבואה מן קדם יי ואעיל יתי לתמן: ברוח נבואה דשרת עלי מן קדם יי אעילני לארעא דישראל ואשרני על טורם לחדא ועלוהי כבנין קרתא מדרומא: ואעיל יתי לתמן והא גברא חיזויה כחזו נחשא וחוט דכיתנא בידיה וקני משחתא והא קאים בתרעא: ומליל עימי גברא בר אדם חזי בעינך ובאורנך שמע ושוי ליבך לכל די אנא מחזי יתה ארי בדיל לאחזיותך אתיובתא הלכא חייית כל דאת חזי לבית ישראל: והא שורא מברא לביתא סחור סחור וביד גברא קנה משחתא דחד מנהון שית אמין באמתא דהיא אמא ופשך וטשח ית פותיא דבנינא קנייא חד ורומא קנייא חד:

ונשו את כלמתם ואת כל מעלם אשר מעלו בי בשבתם על אדמתם לבטח ואין מחריד: בשובבי אותם מן העמים וקבצתי אתם מארצות איביהם ונקדשתי בם לעיני הגוים רבים: וידעו כי אני יהוה אלהיהם בהגלותי אתם אל הגוים וכנסתים אל אדמתם ולא אותיר עוד מהם שם: ולא אסתיר עוד פני מהם אשר שפכתי את רוחי על בית ישראל נאם אדני יהוה:

בעשרים וחמש שנה לגלותנו בראש השנה בעשור לחדש בארבע עשרה שנה אחר אשר הכתה העיר בעצם היום הזה היתה עלי יד יהוה ויבא אתי שמה: במראות אלהים הביאני אל ארץ ישראל וינחני אל הר גבה מאד ועליו כמבנה עיר מנגב: ויבא אותי שמה והנה איש מראהו כמראה נחשת ופתיל פשתים בידו וקנה המדה והוא עמד בשער: וידבר אלי האיש בן אדם ראה בעיניך ובאזניך שמע ושים לבך לכל אשר אני מראה אותך כי למען הראותך הבאתה הנה הגד את כל אשר אתה ראה לבית ישראל: והנה חומה מחוץ לבית סביב ובית האיש קנה המדה שש אמות באמה וטפח ויתר את רחב הבנין קנה אחד וקומה קנה אחר: ויבא

אל הגוים ה׳ וסימ׳ ושמתי בהם אות: ויבא אל הגוים: בהגלותי אתם: אל הגוים השוללים אתכם דוכריה: שפוך חמתך דתהלות: הכתה ב׳ וסימ׳ אחר אשר הכתה העיר: בא אלי הפליט: במראות ד׳ ב׳ חס׳ וב׳ מ״ל וסימן ויאמר אלהים לישראל: כמראות הציבאות אשר צבאו: ותבא אותי ירושלימה במראות אלהים: במראות הביאני אל ארץ ישראל: ב׳ קרמאי חס׳: הביאני ד׳ בקריאה וסימן בסדר עקב: ושים ט׳ וסימן נמסר בסוף סדר ויהי בשלח פרעה: הראות בה ב׳ חד מ״ל וחד חס׳ וסימן ואולם בעבור זאת העמדתיך: כי למען הראותכה הבאתה: קרמא חסר:

רשי

ונשו את כלימתם: בהטיבי להם ולא אגמלם כרעתם אז ישאו כלימתם ויבושו מלהריס פנים ומנחם פי׳ ונשו במו אחרי נשוי פסע לשון כפרה: ולא אותיר: אח׳ מהם בגולה: בראש השנה בעשור לחדש: איזהו׳ שנה שרא״ש השנה שלה בעשור לחדש הוי אומר זה יובל כחרב הבית בשנת שבעים ושש ביובל שהתחיל בשמו׳ עשר שנה ליואשיהו ונסוף חרבן עשר׳ היה ראוי היובל להיות והיא שנת עשרים וחמש לגלות יכני׳ שגלה בעשרים ושש ביובל י״ד של יאשיהו מי״ח עד ל״ח ויהויקים י״ח: יד יי׳: חוזק תוקפו להוליכני על כרחי: ויבא אותי שמה: אל העיר ההוכתה היא ירושלם אומ׳ שנה הראהו בנין הבית לעתיד לבא: במראות אלהים הביאני: לא הוליכני שם אלא הראני כאילו אני שם: אל הר גבוה מאד: שכן הוא עתיד ליגבה שנא׳ ונשא מגבעות: כמבנה עיר: כבנין עיר: מנגב: בדרומו של הר: כתראה נחשת: כעין זיו החיות ונוגעי׳ כעין נחשת קלל: ופתיל פשתי׳ בידו: למדידת קרקע מין יפה מחבל פשתי׳: וקנה המדה: למוד בו את עובי החומ׳ ואורך ורחב הפעריס: לכל אשר אני מראה אותך: ענין הבנין: הבאתה הנה: מבבל: והנה חומה מחוץ לבית: בנין בית אחד הראני בנפון ההר וחומה מחוץ סביב סביב כך מפורש בסוף הספר שהעיר בדרו׳ וכבי׳ בנפון: שש אמות באמה וטיפח׳ שית אמין באמתא והיא אמה וטפח ופשך וכן א״ז היא אמה ביאוקי׳ בת ששה שהי אמה וטוח׳ באמה בת חמשה. רוחב הבנין: עובי החומה: וקומה קנה אחד: וזו היא חומה חיצונה שהיא סביב הר הבית והיא היתה נמוכ׳ כמו ששנינו כל הכתלים שהיו שם היו גבוהי׳ חוץ מכותל מזרחי שהכהן השורף את הפרה עומד בהר המשחה כו׳: ויבא

יפה וכן דימו כי לא כתבה במקרא כי אם ד׳ אמות בסיפ׳ אבל לא נתנה בכלנה ותעשיל׳ ביה ספרי

מ

רדק

יחזקאל מ

ויבוא אל שער אשר פניו דרך הקדימה: נכנס לתוך ההיקף ובא לו לשער עזרת כני המזרחי היא נקראת חצר החיצונה בכל הענין הזה לפי שהיא לפני עזרת ישראל: ויעל במעלותיו: שבשביל הר הולך ועולה מן החיל התחתון עד עזרת כהנים שתי עשרה מעלות כתות שבניו לפניס ממנו החיל עשר אמה ושתי עשרה מעלות היו סס כו': סף השע': היא מזוזת השע': קנה אחד רוח: שש אמה ומכסה את כל עובי הקיר שהיה קנה אחד כמו שאמור למעלה: ואת סף אחד: מזוזה השנית אחת מכפון ואחת מדרום: והתא: הוא גיע שקורין אפנל"ץ בלע"ז והיו שלשה מימין השער ושלשה מן השמאל כמו שאמור בענין והתאי: שמוכין לכותל המזרחי של עזרת כהנים מבחוץ כלפי הר הבי' ומהיכן אני למד שהם מבחוץ ממה שכתב אחר כל הענין ויביאני אל החצר החיצונה מכאן אני למד שכל האמור למעלה היה חוצה לה שעדיין לא נכנס לתוכ': והת' קנה אחד אורך וגו': הללו של כל אחד ואחד שש אמו' מרובע: וכן התאים חמש אמ': כתלי המפסיקי' בין התאים עוביים ה' אמות וכן ת"י ובין תאוויא כותלא חמש אמי' וכן שנינו במסכת מדו' כותל התא חמש: וסף השע' מאצל אולם השער וגו': שלפני' מן השער היה עשוי אולם מחובר לשער כמו שמפור' בענין בולט לתוך עזרת כני' עשר אמות וברחבן דלתות ומזוזות זה שאמ' וסף השער שהוא אצל אולם השע': מהבית כלו': לנד פנים: קנה אחד רחבו לכסות עובי חומת האולם אחד מימין ואחד משמאל שעובי החומ' של אולם לימין ולשמאל קנה אחד כמו שמפר' והולך: וימד את אולם השע' מהבית: לפנים מן השער: קנה אחד: עובי חומת הימין והשמאל שהאולם נכון עליהם: וימד את אולם השער: שמונ' אמות משך בליטתו לתוך עזרת כהנים: ואילו: אמנם לפי"כן כל אילים האחורי' בענין הם כמין אילנו' ענגלן עשוין מאבני גזית ועומדי' בפת' אח' מימין ואחד משמאל במקום ספיס במקו' מזוזות וכן תרגם יונתן וינועו אמות הספיס אילו' ספיא וקרוין אילים על שם שענגלן כאלה וכאלון: ואיליו שתים אמות: עובי ענגלן ועומדין בסוף חלל האולם דבוקים זה לכותל ימין וזה לכותל שמאל נמצא בליטת האולם ואילי' שלו עשר אמות לתוך העזר' לפנים מן השער: ואולם השער מהבית: לפי שאולמי שער עזרת ישראל היו בולטים ומשוכים לנד החוץ כמו שמפורש בענין פי' באולמי שערי עזרת כהנים שהם היו משוכי' לנד פנים ושערי עזרת כהנים מכוונו' כנגד שערי עזרת ישר' נמצא אולם כנגד אולם ודבר זוי הוא זה: ואלי השער: הזה אשר דרך הקדים שבכותל מזרחי של עזרת כהנים ושלשה היו מפה ושלשה לדרום ושלשה לצפון שמוכין לכותל עזרת כהנים ופניהם להר הבית ומדת חללו וכותל המפסיק בין כל אחד פיר' למעלה: ומלה אחת לאילים: העשוין לספי האולם מבפנים: מפה ומפה: מימין ומשמאל מדתן שתים אמות: רחב פתח השער: רחב חלל הפתח וכן שנינו כל הפתחים רחבן עשר אמו': אורך השער: הוא חלל אולם השער מן הצפון לדרום שלש עשר אמות: עשר כנגד חלל הפתח ואמה ואמה וחצי לכאן ואמה וחצי לכאן ואל תתמה שאצל הפתח קורהו רחב ואצל חלל האולם קורהו אורך שהפתח נובהו הוא אורכו והרח' מסף אל סף והאולם לפי שמשך בלים' חללו מן המזרח למערב פתו' ממדת חללו מן הצפון לדרו' שזו שמונה אמות וזו י"ג קורא את המדה היתירה אורך והרי עדות לדבר במסכנה דמלכי' והאולם על פני היכל הבית עשרים אמה ארכו על פני רוחב הבית נמצא מן הצפון לדרו' קרוי להיכל רוחב ולאולם קרוי אורך לפי שההיכל מדתו מן המזרח למער' יתירה על מצפון לדרום ובאולם חלוף למדת שהמדה היתירה קרויה אורך: ונבול לפני התאו' אמה אחת וגו': התאות שמכאן ומכאן לשער היו משוכין מן כנגד חלל האולם שלפני' אמה לצפון ואמה לדרום שבבר פי' שהוא מבית משוך כנגד חלל השער אמה ומחצה לצפון וכן לדרו' ועכשיו מפרש התאי' שבאמצע משוכים לצפון אמה אחת יותר מן האולם וכן לדרום אמה אח' נמצאו משוכין מחצל רחב הפתח שתי אמו' ומחצה לכאן ושתי אמו' ומחצה לכאן וזהו לשון נבול אמצעי' יל בלע"ז מקום פנוי וכותל התא עוביו חמש נמצא עובי כותל הצפוני של התא הצפוני ועובי כותל הצפוני של אולם כלים זה כן זה שכותל אולם עוביו שש וכותל התא חמש והוא נמשך אמה אחת לתוך כנגד עובי כותל האולם וכן לדרום: וימד

ויבוא ט"ו מל' בקרי' ופי' ויבוא והנה עלי: ויקץ שלמה והנה חלום: בן אשה אלמנה הוא ממטה נפתלי: ונביא אחד זקן: ויבוא אל המלך: ויתפש מלך ישראל ויבוא במלחמה: וימת המלך ויבוא שמריו: ויבוא יהוא יזרעאלה: ויבוא ישעיהו בן אמוץ רישעיה: ויבוא אלי אנשים מזקני ישר': ויבוא אל הגוים אשר באו עם: ויבוא אליה כבוא אל אשה זונה: ויבוא אל שער אשר פניו: ויבוא גם השטן בתוכם: וחברו: וכל אסתר רבוו' מל' במ"ב חס' וסימ' אל המשתה אשר עשתה אסתר: ויבא המלך והמן לשתות:

ויבוא אל שער אשר פניו דרך הקדימה: נכנס לתוך ההיקף ובא לו לשער עזרת כני המזרחי מהר הבית: אשר פניו דרך הקדימה: שהיתה פתוחה לדרך המזרח הפתח הוא פני השער וכן תרג' יונתן דפתיח לארח מדינחא ורש"י ז"ל פיר' ויבוא אל שער אשר פניו דרך הקדימה נכנס לו לתוך ההקף ובא לו לשער עזרת כני' המזרחי: ויעל במעלותיו: לפי' רש"י ז"ל עלה לי"ב מעלות שהיו בין המיל לעזרת כהנים ולפירושיו כי הר הבית היה נבו' מהמקו' אשר סביבותיו ובמעלות היו עולי' אליו: וימד את סף השער קנה אחד רחב: ברוחב החומה היה רחבו: ואת סף אחד: וכן היה הסף השני והספים הם מזוזות השער מפה ומפה: והתא: הוא לשכה ונקרא יציע ונלע אמר כי מדת כל תא ותא מן התאים שהיו שם היה קנה מדתו באורך וברוחב כי מרובע היה: ובין התאים חמש אמות: פירו' מה שהיה בין התאים כלומר הכותל המוקף בין שני התאים היה רחבו חמש אמות וכן תרגם יונתן ובין חזית כותלת חמש אמין והתאים היו לפנים מן החומה וחמשה מקומות היו נחלקים זה לפנים מזה מחות' הר הבית עד המזבח הר הבית לפנים ממנו המקום הנקרא חיל לפנים ממנו עזרת כהנים לפנים ממנו עזרת הכהני': וסף השע' מאצל אולם השער מהבית קנה אחד: לפי שזכר למעלה מדת ספי השער שהם הספים החצונים אלה השער היו לו גם כן ספים פנימיים לפי שהאולם מחובר אליו ואמר כי הסף הפנימי שהו' אצל אולם השער מדת רחבו קנה אח' כמו החיצוני' וכן הסף השני ואף על פי שלא זכרו:

ועל לתרעא דפתיחא לאורח מדינחא וסליק בדרגוהי ומשח ית סיפא דתרעא קניא חד פותיא וית סיפא חד קניא חד פותיא: ותיא קניא חד אורכא וקניא חד פותיא ובין תויא כתלא חמיש אמין וסיפא דתרעא מקביל אולמא דתרעא מלגיו קניא חד: ומשחית אולמא דתרעא מלגיו קניא חד: ומשחית אולמא דתרעא תמני אמין ואלוהי תרתין אמין ואולמא דתרעא מלגיו: ותוי תרעא באורח מדינחא תלתא מיכא ותלתא מיכא משחתא חדא לתלתי ון ומשחתא חדא לאיליא מיכא ומיכא: ומשחית פותיא דמעלנא דתרעא עסר אמין אורכא דתרעא תלת עסרי אמין: ותחומא די קדם תרעא אמתא חדא ואמתא חדא תחומא מיכא ותוא שית אמין מיכאן שית אמין מיכא: ומשח

ומשח

תהבית: פירושו מבפנים כמו שפירשנו וכן תרגם יונתן מלגיו: וימד את אולם השער מהבית קנה אחד: עובי כותל האולם מבפני' קנה אחד: וימד את אולם השער שמנה אמ': שהיה נמשך כלפי פנים שמונה אמות ואלו שתים אמות מזוזות האולם מבפנים היו שתים אמות משוכים כלפי פנים: ואולם השער מהבית מבפנים כתרגומו מלגיו והולך לומר זה כי שאר אולם הוא חוץ לשער היו שקורא' בית שער וכן היה אולם ההיכל מבחוץ לפיכך אמר כי זה אולם השער מבפנים היה: ואלי השער דרך הקדים: לפי שהיו משוכים לשער זה המזרחי שמכם לו ואמר אלי השער דרך הקדי' השע' שדרכו למזרח: שלשה מפה ושלשה מפה: ג' מדר' השער וג' מצפונו: לאילים אילי האולם שזכר או אילו אתא: מפה ומפו: מצפון ומדרום כל מפה בפסוק זה כתוב' בה"ח ומפו בסוף הפסוק כתי' בוי"ו: וימד: פתח השע': המזרח והאסקופו והפתח כלו קרוי שער ומה שפתוח בו לצד קרוי פתח ואמר שרחבו של פתח היה עשר אמות ולא ספר גבהו ואמ' כי אורך השע' שלש עשרה אמות ואורך השער מסף החצוני עד סף הפנימי והנה אמר הנה כי הסף החצוני היה רחבו קנה אחד הוא שבה אמות ואותו הרחב קורא עתה אורך בזכרו מדת השער מסף אל סף כי המדה היתרה נקרא ארך והנה זכר כי רחב הפתח מסף אל סף עשר אמות והארך מסף אל סף י"ג אמו' אלא שברחב אין נכלל מדת הספי' שאינו אומ' אלא על מה שפתוח בשער והוא הנקר' פתח ובאורך נכלל מדת הספי' ומדת הספי' בין בפנימי והחצוני' י"ב אמו' כי כל סף רחבו קנה אחד שהוא שש אמות ובין סף לסף אמה אחת הנה י"ג אמו' ורש"י ז"ל פי' אורך השער אצל אולם השער מן הצפון לדרום י"ג אמה עשר כנגד חלל הפתח ואמה ואמה וחצי מכאן ואמה וחצי מכאן: ונבול לפני התאות: לפני השלש תאים אמה אחת שהיה לכל רחב ועד סף האמה נבול התאים וכן אמה לשלשה התאים האחרים כי אלו התאים היו פתוחים לפנים למערב כנגד החיל וכן היו פתוחים לצפון ולדרום ורש"י ז"ל פירש כי אלו התאים היו שמוכין לכותל מזרחי של עזרת כהנים מבחוץ כלפי הר הבית והתא שש אמות אמה ושש אמו' אמה ואם אמר כי כל תא מהם היה שש אמות כבר אמר למעלה והתא קנה אחד ומה צריך לשנותו הנה ואפשר שאמר שהיה התא הדרומי נמשך מחלל האולם שש אמות וכן התא הצפוני: וימד

מנחה גדולה

איבותו שלא עליהם: שם ונתתי אותם עליו מפה יהודה דה"ל ונתתי אותם על מפה יהודה הו ונתתי עליהם את מטה יהודה ומדקאמר ונתתי אותם את עץ יהודה אומר הבני עניינים יחד אותם עליו מטה יהודה כאלו ר"ל שהם עליו והוא עליהם מהשתי בחינות שאמרנו ובזה מידו ביותם מהחלה בשני עלים כדי שתשאר כל בחינה בחשיבותה בפני עצמה הרבי' בריבויים ויחיד סבולה באיבותו ואפשר דהיינו דקאמר יהיו לאחדים בידיך כלומר אחר שקרבת עץ אל עץ ונעשו משניהם עץ אחד לא תכיר פנים לראש אחד לשים אותו בידיך והשני על הארץ אלא יהיו לאחדים בידיך לאחדים שיש ולזה נאמר ועשיתי אותם לגוי אל הארץ והמלך שיהיה להם לא יכיר המפרש להמכיף לאותם שהם מסבטו שבט יהודה לו מבנימין אשר תמיד בעוזריו אלא הן של יהודה הן של ישראל ימלוך בהם כאחד ודין אותם בשוה ז"ש ומלך אחד יהיה לכולם למלך של כולם בשוי אחת יהיה למלך בני הפרש ביניהם כי בחמלכות זה יתווך הבלו' ביניהם שלא יאמרו שמחניף ליהודה ובנימין יותר מישראל ועל ידי כך ולא יהיו לשני גויים כלומר שלא יחזיקו עצמן לשני גויים כיון שרוחים המלך שופט לכולם בשוה: ולא יהיו עוד שני גויים ולא שתי ממלכות שמא תאמר כד הוינא זוטרא לגברא ומשוכים שתי ממלכות והשתא דקשיבנא לדדקי שאין במוכדי שני גויים ושתי ממלכות אלא לגוי אחד וממלכה אחת לז"א הרבה עיקר הסיבות והמעלה הוא להיותם

לחדיס לים את רעבו יעזרו ואת אחיו יאמר חזק כי גוי אחד ומלכה אחת הם ולא"ל ולא יחלו עוד לעשות ממלכות וזה לימו גרעון אלא עוד ר"ל עידיות ויתר שלת הוא ע"כ:

בן אדם שים פניך על גוג וגו' מהר"ח ז"ל ענין הנבואה הזאת הוא בענין הנבואה שפירשתי למעלה בן אדם נהה על המון מצרים והוא שבאחרית הימים כשהקדוש ברוך הוא ירצה לגאול את עמו ולקבץ נדחיו יבאו המצרים כלו' בני אדום על ארמת ישראל לכבשה ויחריבו ראשונה את מצרים ויעשו בה מלחמה הרבה ויבאו לכפות את ארץ ישראל כדי ללכוד את ירושלים ולמשול בה ומפני זה יתקבצו אומות המזרח והצפון לבוא עליהם למלחמה ומכלם יהיה גוג ארץ המגוג שיצא גם כן מירכתי צפון לבוא למלחמה הזאת וכתב רש"י שגוג הוא שם המלך ומגוג הוא שם האומה ולי נראה שאין הדבר כן אלא שגוג הוא שם האומה ומגוג הוא שם המחנה והארץ אשר הוא בה ואף שנאמר שהיו הם מבני יפת שבתישבו בארץ הצפון אין ספק שמשם יצאו אבותיהם מהם להתישב בארץ המערב כמו שכתב יוסף בן גורין ואהו מה שאמר כאן נשיא ראש משך ומשך לפי שאותם שתי האומות יצאו משם והודיע הנביא מי הוא גוג אשר לא ידענו עם משך ותובל אשר ידענו שיצאו מהם כי הנה בראשונה ידאה שנתישבו בארץ הצפון ואחר כך הם שלא יכלה בארץ לעלות לוקם הו לשבות אחרות יצאו משם משך ותובל והלכו להם לגר המערב כי כן עשו

ומשח ית תרעא מאינר תוא לאינריה פותיא עסרין וחמש אמין תרע לקביל תרע: ועבד ית אליא שיתין רומהון אמתא חדא ועל אלא דדרתא דתרעא סחור סחור: וקדם תרעא מציעאה די קדם אולמא דתרעא גואה חמשין אמין: וכוין סתימן לתויא ולאליהן מגיו לתרעא סחור סחור וכן לאולמיא וכוין סחור סחור לגיו ועל אלא כותרתא: ואעליני לדרתא ברתיתא והא לשכן ורצפתא עביד לדרתא סחור סחור תלתין לשכן על רצפתא: ורצפתא

לגנו ל׳ וג׳ כתיב גנו וסימ׳ וצפית אתו זהב טהור׳ ויצף אתו זהב טהור׳ ויעש להם סבות איש על גנו: ועל פני מן בעשרים וחמש שנה לגלותינו עד סוף סיפרא אל פני ואל פני במ״ד על פני ועל פני וסי׳ ועל פני השער האיתן׳ כי ארך הלשכות אשר לחצר׳ וחמשת אלפים הנותר׳ והגותר לנשיא מזה ומזה תנינא דפסוק׳ ובכל שאר קריא׳ אית ט׳ אל פני וסימ׳ נמסר בסדר משפטים ולעיל בסיפרא דא סי׳ י״ז: אל הרצפ׳ל׳ ואחד על הרצפה ואינון מן א״ב מן חד חד חד אל ואחד על ול׳ רכוו׳ וסי׳ במסר׳ רבת׳ בערך אל:

ויבא אני אל־החצר החיצונה והנה לשכות ורצפה עשוי לחצר סביב סביב שלשים לשכות אל־הרצפה: והרצפה

רשי

והרצפה אל כתף השערים · גובה שערי החצר היה מפסיק העלייה שלא היתה מסבבת כל החצר והיא לכתפות השער מזה ומזה כנגד גובה השערי: הרצפה התחתונה · נשתנית תיבה זו מכל תחתונה שבמקרא שבכל מקום הטעם בג"ן וזה בתי"ו למדנו שאין תחתונה זו רצפה שתחת אחרת אלא רצפה אחת היא ותחתיתה של רצפה היא לעומת גובה השער וה"א של תחתונה כה"א של ביתה וכה"א בזרתם ושל חלאת שהן יתירות: וימד רחב · חלל עזרת נשים: מלפני השער התחתונה · זה השער המפורש למעלה: לפני החצר הפנימי עד עזרת ישראל: הקדי' והצפון · לשתי רוחותיה חללה מאה: מדד ארכו ורחבו · במדות שער הקדים כך מפורש בענין: חמשים אמה ארכו · גובהו: ורחב חמש ועשרים · מנג התא לגנו: ואילמיו לפניה' · ואולם השער לפני המעלות קול' איכנס לאול' היה עולה במעלו': ושער לחצר הפנימי · לעזרת ישראל: נגד השער · החלונה מכוונים: וימד השער · התחתון עד העליון מאה אמה הוא רחב חלל עזרת נשים: ויוליכני דרך הדרום · לחצר החלונה: בהחלונות האלה · דרש רבי תנחומא ה"א יתירה זו לשון כהה חלונו' כהות רחבות מבחוץ וקצרות מבפנים לומר לא לאורה אני צריך שכל חלונות העשויות להכניס אורה קצרות מבחוץ ומרחיבו' מבפנים: עולותיו · כמו מעלותיו: אל אלין · על רחש האיל היה דקל מצויר: וימד את השער הדרו' של חצר הפנימי: ואילמות · תרג"ון בלע"ז סבי' סביב הכותל היה עשוי אולמים אולמי' נכנסין בעוביו ואילמו' הללו היו מבפני' כי התאים היו מבחוץ ושמה תמי' וכותליהם וס"ו אמות של רחב השער עולים לשמונים ואחת אמה וכל החצר הפנימי אינו אלא מאה על מאה כמו שמפורש בענין: ואילמיו אל החצר החלונ' אולמו של שער הפנימי לא היה לצד פנים כמו שהיה אולמו של שער החלונה אלא מבחוץ היה בולט: מאוכן

והרצפה אל כתף השערים · והרצפה שעליה הלסכות היתה עשויה בעבר השערים מזה ומזה פירוש כתף לד ויבר כמו ולכתף השניה: לעומת אורך השערים · כמו שאמר שהיה אורך כל השערים חמשים אמה ובזה כלל מדת אורך ורחב השערים כמו שכתוב למעלה בשער הבית חמשים ארכו ועשרים וחמש רחבו כמו שפירשנו למעלה הרצפה התחתונה עליה אמר שהיתה בנויה על כתף השערים: וימד רחב מלפני השער התחתונה · כמו התחתון והה"א נוספת לפיכך המלה היא מלעיל הטעם בתי"ו כי שער הוא לשון זכר וקרא תחתונה שער החצר החילונה הזו שהיא עזרת נשים לפי שהיא תחתונה כנגד שער החצר הפנימי שהוא עזרת ישראל בגבהה מעזר' נשים כי ההר היה תשופע ועול' והרי אמר הנה כי בשבע מעלות יעלו בו ומדד הרוחב שהיה בין שער זה לשער החצר הפנימי מאה אמה מחוץ החצר הפנימי כלומר המד' היתה מחוץ לא עם השער הפנימי לפיכך אמר לפני החצר הפנימי כלומר על לפני החצר: הקדי' והצפון · זו המדה היתה למזרח ולצפון: והשער · אמר שמדד גם כן אורך ורוחב של שער הצפוני של עזר' נשים: ותאו · כל אילו ותאו וחלונו' ואילמו חסרי יו"ד הרבוי בכתו': שלשה מפו ושלשה מפו · שניהם כתובים בוי"ו: כמדת השער הראשון · הוא שער הר הבית כמו שפירשנו למעלה כי מדת ארכו חמשים אמה ורחבו עשרי' וחמש אמה: וחלונו · ובמעלות שבע יעלו בו: בשבעה מעלות יעלו מעזרת נשים לעזרת ישרא' ובנו בו על' השער ובבנין בית שני שבנו במסכ' מדו' וט"ו מעלו' עולות מתוכם לעזרת ישראל כנגד ט"ו שיר המעלו' שבתילים שעליהם הלוים עומדים בשיר: ואילמו לפניהם · לפני המעלות היו אילמו כי קולם שיכנס לאולמים היה עולה במעלות: ושער להצר הפנימי · אמר כי שער עזרת ישראל שהוא חצר הפנימי היה כנגד הפתח רוצה לומר השער החיצון של עזרת נשים לצפון ולקדים היו זה כנגד זה והיו מאה אמה מזה לזה כמו שאמרנו למעלה: ויוליכני · בעזר' נשים הוליכו דרך הדרום ומבואר הוא: וחלונים · כהחלונות האלה · עם ה"א הידיעה כמו להגדול אשר בא אליו בהשמים חסדך בהיום הזה והדומים להם ויש בו דרש כהחלונות כהה חלונות כלומר חלונות כהות ברוח מבפנים ורחבות מבחוץ כלומר לא להורה אני צריך: ומעלות שבעה עולותיו · כמו מעלותיו כלומר במעלות שבעה היו עולים גם כן בשער הדרום מעזרת נשים לעזרת ישראל: ותאריה לו · פירשנוהו: אחד מפו ואחד מפו · שניהם כתובים בוי"ו: ושער לחצר הפנימי · הוא שער עזרת ישראל כמו שפירשנו: ויביאני · את השער הדרום · כמו הדרומי ובא הסמיכות עם ה"א הידיע' כמו הלעג השחנים המלכות הארץ והדומים להם: ותאו · מבואר הוא: ואלמות סביב סביב · היו אלמות בנויות

ורצפתא לעיברא דתרעיא לקביל אורכא דתרעיתא ריצפתא ארעיתא: ומשח פותיא מן קדם תרעא מציעאה דקדם דרתא גויתא מברא מאה אמין למדינחא ולצפונא: ותרעא דפתיח לאורח צפונא לדרתא ברתא משח אורכיה ופותיה: ותוהי תלתא מיכאותלתא מיכא ואלוהי ואולמוהי הוות כמשחת תרעא קדמאה חמשין אמין אורכיה ופותיא עשרין וחמש אמין: וכוותי ואולמוהי וכותרתיה כמשחת תרעא דפתיח לאורח מדינחא ובדרגין שבעא סלקין ביה ואולמוהי קדמיהון: ותרעא לדרתא גויתא לקביל תרעא דפתיח לציפונא ולמדינחא ומשח מתרע לתרע מאה אמין: ואובלני באורח דרומא והא תרעא חד פתיח לאורח דרומא ומשח אלוהי ואולמוהי כמשחתא האילין: וכוין ליה ולאולמוהי סחור סחור כוויא האילין חמשין אמין אורכא ופותיא עשרין וחמש אמין: ודרגין שבעא דרגוהי ואולמוהי קדמיהון וכותרן ליה חדא מיכא ותרעא דפתיח לאורח דרומא ברתא ומשח אורכיה ופותיה: ותוהי תלתא מיכאותלתא מיכא ואלוהי ואולמוהי הוות כמשחת תרעא דפתיח לאורח מדינחא ובדרגין שבעא סלקין ביה ואולמוהי קדמיהון: ותרעא לדרתא גויתא לתרע דרומא ומשח ית תרע דרומא כמשחתא האילין: ותוהי ואלוהי ואולמוהי כמשחתא האילין וכוין ליה ולאולמוהי סחור סחור חמשין אמין אורכא ופותיא עסרין וחמש אמין: ואולמיא סחור סחור אורכא עסרין וחמש אמין ופותיא חמש אמין: ואולמוהי לדרתא ברתא ובוותרן על אלוהי ודרגן

ורצפה אל כתף השערים לעמת ארך השערים הרצפה התחתונה: וימד רחב מלפני השער התחתונה לפני החצר הפנימי מחוץ מאה אמה הקדים והצפון: והשער אשר פניו דרך הקדים ודרך הצפון ומדד ארכו ורחבו: ותאו שלשה מפו ושלשה מפו ואלמו היה כמדת השער הראשון חמשים אמה ארכו ורחב חמש ועשרים באמה: וחלונו ואילמו ותמרו כמדת השער אשר פניו דרך הקדים ובמעלות שבע יעלו בו ואילמו לפניהם: ושער לחצר הפנימי נגד השער לצפון ולקדים וימד משער אל־שער מאה אמה: ויולכני דרך הדרום והנה־שער דרך הדרום ומדד אילו ואילמו כמדות האלה: וחלונים לו ולאילמו סביב סביב כחלונות האלה חמשים אמה ארך ורחב חמש ועשרים אמה: ומעלות שבעה עלותו ואילמו לפניהם ותמרים לו אחד מפו ואחד מפו אל־אילו: ושער לחצר הפנימי דרך הדרום וימד משער אל־השער דרך הדרום מאה אמה: ויבא אני אל־חצר הפנימי בשער הדרום וימד את־השער הדרום כמדות האלה: והאו ואילו ואילמו כמדות האלה וחלונות לו ולאילמו סביב סביב חמשים אמה ארך ורחב עשרים וחמש אמות: ואילמות סביב סביב ארך חמש ועשרים אמה ורחב חמש אמות: ואילמו אל־חצר החיצונה ותמרים אל־אילו ומעלות

אמין: ואולמוהי לדרתא ברתא ובוותרן על אלוהי ודרגן

דרך הצפון ו' בקריא' וסימ' והשער אשר פניו דרך הצפון · פני דרך הצפון · והלשכה אשר פניה: ופתח הצלע למנה · ויציאני אל החצר החיצונה ודרך לפניהם: מדד ה' בקריא' וסימ' מי מדד בשעלו נמים ושמים בזרת הכן · והשער אשר פניו · מדד רוח הקדים בקנה המדה · מדד רוח הצפון חמש מאות · את רוח הדרום מדד · סב אל רוח הים מדד: דרך הדרום ז' בקריא' וסימ' ויולכני דרך הדרום ב' בפסוק · ושער לחצר הפנימי ב' בפסוק: וידבר אלי זה הלשכה · ופניהם דרך הדרום אחד · ובפתחי הלשכות: אמות ו"ס"ף בבניינה וסי' ארך השער שלש עשרה · ושער לחצר הפנימי דרך הדרום · ותאו ואילמיו ואילמיו במדו' האלה קדמא דענינא · ואלמות סביב סביב · ובא לפנימה וימד איל הפתח · אל פני ארך אמות המאה:

סביב הקיר לו בחלל הקיר: ארך חמש ועשרים אמה · בין כלם היו מחזקות בארך הקיר חמש ועשרים: ורוחב חמש אמות · כל אחד רוחב חללו חמש אמות וזה לא זכר בחצר החיל כה: ואילמו אל חצר החיצונה אמר כי אילמיו של חצר הפנימי היו בולטים אל החצר החיצונה לא כמו שהיה בחצר החיצונ' שהיא עזרת נשים שאילו ואילמיו מבפני': ומעלות

מנחה גדולה

ונכבדים במלבושיהם ובכלי מלחמתם שהם לא יבאו למלחמה כבני כושיים שאין להם חרב וחנית אבל גוג ומגוג עם היותם קהל רב כולם יהיו לבושי מכלול לכול' יהיו לבנה ומגן ביד אחת תופסי חרבות ביד האחרת וזכר שיבאו עמו בחברתו אומות אחרות שהם אנשי פרס וכוש ופוט ואמר בהם כולם מגן וכובע להגיד שעם היות מנהג הכושים לבוא למלחמתם מבלי כלי מלחמה כי אם מלבני הארה הנה הו בסבת בואם עם גוג ומגוג כולם יבאו בידיהם מגן וכובע בראשם והוא אומרו אתם רוצה לומר שלהיותם אתם עם גוג ומגוג יבאו כן במגן וכובע וכן גומר וכל אנשיה רוצה לומר עדת גומר וכל חיילותיה וכן בית תוגרמה ירכתי צפון יבאו עם גוג וכבר זכר יוסף בן גוריון שהם עשר משפחות מבית תוגרמה ומפני שממשפחות תוגרמה ים מהם שאינם בירכתי צפון והם העורקי"ם שהם שובני ארץ יון ומוסלים בה היום שגם הם מכלל התוגרמה כמו שזכר לכן כדי להודיע אותם מכלל הבאי' עם גוג אמר בית תורגמ' ירכתי צפון רוצה לומר אותם שהם בירכתי צפון ובכלל אמר כנגד גוג עמים רבים אתך ובאלו היה הבא מוכיח ומועד את גוג הכון והכן לך אתה וכל הקהל רוצה לומר אל תקל בעיניך המלחמה הזאת אבל התיצב והכן לך בשמירה רבה וכן כל הקהל הנקהלים עליך והיית להם למשמר כי שמירת החיל מוטל על ראש הלבא ונתן הסבה בלורך ההכנה והשמיר' הזאת בעמיו וקהלותיו באומרו מימים רבים תפקד באחרית השנים רוצה לומר חילו היית מלומד מלחמה לא היית צריך לצוותך על זה אבל אתה לא קרבת למלחמה זה ימים רבים ולהנציך בלתי מלמודי' בה ולכן תהיה נפילתם קרובה כי מימים רבים שלא נלחמת תפקד לזאת המלחמה ובאחרית השנים תבוא להלחם בה: ואמר לא תחשוב שתהיה המלחמה

הזאת בארצך אשר בטחת בה כי אתה באחרית שנות הגלות תבא אל ארץ משובבת שהוא מלשון ושובבתיך רוצה לומר שהקב"ה השכינה להביא עליה כל העמים תופסי חרב והיא מקובצת מעמי' רבים שהם הנוצרים שנקבצו עמים רבים מהם על הרי ישראל אותם ההרים שהיו לחרבה המיד פעם משלו בהם הרומיים ופעם היסמעאלים ופעם באחרת משלו בה בני אדום אחריהם והאר כך היסמעאלים לבדה מידם ועתה היא מעמים הולאה רוצה לומר שהנוצרים הוציאו הוהה מידי היסמעאלים שהיו מושלים בה ויסבו לבטח כולם אותם הנוצרים שלבדה היו יושבים לבטח עליה ומפני זה תעלה אתה גוג ומגוג כמו הסוגה שתבוא פתאום וערוב המוכך תהיה כענן לכסות את הארץ ולפי שהנוצרי' אחרי כיבושם את הארץ יסבו לבטח ימים אחדים עליה וחז"ל אמרו שיהיו תשעה חדשים וכמו שאמרו עתידה מלכות הרשעה שתתפשט בעולם תשעה חדשים שנאמר לכן אתנם עד עת יולדה ילדה לכן אמר על גוג והיה ביום ההוא יעלו דברים על לבבך וחשבה מחשבת רעה ר"ל שתהיה רעה לך והיא שתאמר אעלה על ארץ פרזות רוצה לומר אין במלחמה זאת סכנה כי לא אלחם על עיר מבצר ובית מקדש מלך ולא עם עם חזק מלומד מלחמה אבל אעלה על ערי פרזות שאין להם חומה והן נכבשות מאיליהן ואבוא על הנשים שקטים לבטח בלא חומה ובריח ודלתים אין להם שהם הנוצרים בחוסן שלא יהיה טורח גדול בהתרימם אלא לשלול שלל ולבוז בז ולהשיב ידך על חרבות ארץ ישראל שהם עתה נושבות מהנוצרים שהוא עם פלוסף מגיים מתחלפים שנאספו לבא בארץ ההיא ואחר שכבשיה עשו בה מקנה וקנין מאשר בזלו והם יושבים על עבור הארץ שהיא ארץ ישראל אחרי העולם כאמרך שאין יושבו הפחותים הם על

עבור

ומעלות שמונה מעלו · בשמונה מעלות היו עולין מעזרת ישר׳ לעזרת הכהנים ובבנין בית שני לא היו אלא ג׳ מעלות : ויביאני · דרך הקדים · כן הביאו בנ׳ הרוחות וכמו זה כן זה והכל מביאר : ולשכה ופתחה באילי השערים · כמו באילי השערים ובא בסמיכות עם המ״ס כמו אילים לזר סיגים כסף והדומים להם ואמר כי ברוח הצפון ראה לשכה והיא פתוחה באילי השערים כי לרוח צפון לצפונו של מזבח היה שמיטח הקדשים והפשטם ונתוח׳ כמו שאמר בתורה לצפונה לפני יי׳ : עם ידיחו את העולה · כמו שכתוב וקרבו וכרעיו ירחץ במים ועל שלחנות של שיש היו מדיחין אותם : ובאולם השער · מפי · הראשון בוי״ו והשני בה״א : לשחום אליהם · כמו עליהם וכן ואל ההריס לא אכל והדומים להם רבים : העולה והחטאת והאשם · כמו שכתוב בתורה במקום אשר תשחט העולה תשחט׳ החטאת וכן אמר במקום אשר ישחטו את העולה ישחטו החטאת והיה כן שלא לפרסם החיטאים : ואל הכתף מחוצה לעולה · בסגול כמו מעלה כלומר מחוץ למעלות שזכר : השער הצפונה · כמו השער הדרו׳ שפירשנו : ארבעה · אליהם ישחטו · כמו עליהם · וארבעה שלחנות לעולה · זכר העולה לפי שהיא׳ תמיד וגם כן היו להניח עליהם כל כלי שאר הזבחי׳ כמו שאמר בסוף הפסוק והזבח : אליהם ויניחו את הכלי׳ · הוי״ו נוספת כמו״ו ויעשו אברהם את עיניו ואיה ועגה והדומי׳ לו כמו שכתבנו בספ׳ מכלול בחלק הדקדוק ממנו אמר כי על ארבעה שלחנות אלה היו מניחים הכלים אשר ישחטו בהם העולה ואת הזבחים והם הסכינים אשר ישחטו בהם והמזרקות אשר יקבלו בהם את הדם : והשפתי׳ · מפה אחד מוכנים בבית סביב סביב · כלי שבופתים עליו הקדירות והיא שפיתת שתי קדירות לפיכך נקרא בלשון שני׳ ויונתן תרגם ועונקלין נפקין פשך חד קבעין בעמודי בית מטבחים מגו לאולמי׳ סחור סחור ועונקלין הם ווי ברזל קבועי׳ בעמודים ובכתלי׳ לתלות בהם וקורין עונקלי׳ בעי״ן או בא״לף אונקלי׳ ובאלה השפתים היו תולי׳ בהם הקרבנו׳ ומפשיטין אותם וכן שניהו במסכת מדות בית המטבחים היה לצפונו של מזבח ועליו שמונה עמודי׳ נגסין ורביעית של אדו על גביהם ואונקלי׳ של ברזל קבועי׳ בהן וג׳ סדרים היה לכל אחד ואחד שבה׳ חולין ומפשיטין על שלחנות של שיש שבין העמודים : ואל השלחנות בשר הקרבן · בהעמדת קמץ הק״ף בגפי׳ וברפיון הבי״ת מפני שעות הרי״ם נע מפני העמדת הקמץ לפיכך נרפתה הבי״ת ור׳ יונה כתבו בחטיפת הק״ף ורפיות הבי״ת : ומחוצה לשער הפנימי לשכו׳ שרים · שער הפנימי של עזרת ישראל היה מחוץ לו כנגד בחלל החצר הפנימית לשכות הלוים המשוררים וכן תרג׳ יונתן לשבות ליוחי : אשר אל כתף שער הצפון ופניהם דרך הדרו׳ · והיו אל כתף שער הצפון ופני הלשכות היו דרך הדרום כלומר פתחיהם לדרום וכתף השער קורא מה שאחורי השער כמו שפירשנו :

ודרגן תמניא דרגוהי : ואעלני מעלין ומעלות שמונה מעלו׳ ויביאני אל־ לדרתא גרתא באורח מדינחא ומשחית תרעא כמשחתא האילין : ותוהי ואילוהי ואולמוהי כמשחתא האילין וכוין ליה ולאולמוהי סחור סחור אורכא חמשין אמין ופותיא עשרין וחמש אמין : ואלוהי לדרתא ברתא וכותרן על אלוהי מיכאומיכא ותמניא דרגין דרגוהי : ואעלני לתרע צפונא ומשח כמשחתא האילין : תוהי אלוהי ואולמוהי וכוין ליה סחור סחור אורכא חמשין אמין ופותיא עשרין וחמש אמין : ואלוהי לדרתא ברתא וכותרן על אלוהי מיכא ותמניא דרגין דרגוהי : ולישכתא ופתחה באילא דתרעא תמן מתקנין ית עלתא : ובאולמא דתרעא תרין פתורין מיכא ותרין פתורין מיכא לסמיכא עליהון עלתא וחטאתא ואשמא : ולעיברא דמיברא למסקנא במעלנא דתרע ציפונא תרין פתורין ולעיברא אוחרנא דלאולמא דתרעא תרין פתורין : ארבעא פתורין מיכא וארבעא פתורין : וארבעא פתורין מיכא לעברא דתרעא תמניא פתורין ביניהון גביסין : וארבעא פתורין לעלתא באבני גזית אורכא אמתא חדא ופלגא ופותיא אמתא חדא ופלגא ורומיה אמתא חדא עליהון ויתחתון ית מניא דיכסון ית עלתא ברהון ונכסת קודשיא : וענקלין נפקין פשך חד קבעין בעמודי בית מטבחיא כנגיו לאולמא סחור סחור ועל פתוריא בשר קורבניא : ומברא לתרעא גואה לישכת ליואי בדרתא גויתא די לעבר תרע ציפונא ואפיהון לאורח דרומא חד

ויביאני אל־ ההיכל ויגע באלם המזרח ויבא אל־ המזרח ויבא אל־ החצר הפנימי דרך הקדים ויסבב את־ השער כמדות האלה : ותאו ואלו ואלמו כמדות האלה וחלונות לו ולאלמו סביב סביב ארך חמשים אמה ורחב חמש ועשרים אמה : ואלמו לחצר החיצונה ותמרים אל־ אילו מפו ומפו ושמנה מעלות מעלו : ויביאני אל־ שער הצפון ומדד כמדות האלה : תאו אלו ואלמו וחלונות לו סביב סביב ארך חמשים אמה ורחב חמש ועשרים אמה : ואילו לחצר החיצונה ותמרים אל־ אילו מפו ומפו ושמנה מעלות מעלו : ולשכה ופתחה באילים השערים שם ידיחו את העלה : ובאלם השער שנים שלחנות מפו ושנים שלחנות מפה לשחוט אליהם העלה והחטאת והאשם : ואל־ הכתף מחוצה לעולה לפתח השער הצפונה שנים שלחנות ואל־ הכתף האחרת אשר לאלם השער שנים שלחנות : ארבעה שלחנות מפה וארבעה שלחנות מפה לכתף השער שמונה שלחנות אליהם ישחטו : וארבעה שלחנות לעולה אבני גזית ארך אמה אחת וחצי ורחב אמה אחת וחצי וגבה אמה אחת אליהם ויניחו את־ הכלים אשר ישחטו את העולה בם והזבח : והשפתים טפח אחד מוכנים בבית סביב סביב ואל־ השלחנות בשר הקרבן : ומחוצה לשער הפנימי לשכות שרים בחצר הפנימי אשר אל־ כתף שער הצפון ופניהם דרך הדרום

אחר

רשי

אורך חמשים אמה · גבהו חמשים אמה : ואילו לחצר החצונ׳ · אשיספו״ ויתרקחם בלע״ז אולם השער קרוי אילים כמו : ולשכה · היתה אצל שער הצפוני בעזרת ישראל : ופתחה · של לשכה אל אילי השער לצד השער : באילים השערים · יש בפרשה פסוקים קורין לבתפות השער אילים מייב״ אלים בלע״ז : שם ידיחו את העולה · הנשחטת בצפון ידיחו את העולה ורחצו את הקרביים : ובאולם השער · הצפוני : שנים שלחנות · במזרחו ושתי׳ במערבו ואף על פי שהן היו משוכין אל אורך החצי׳ החצונה קדושתן כלפנים : ואל הכתף מחוצה · ואל עבר פתח האולם מחוצה לחלל החצי׳ לאורך תילו של פתח של צד עזרת ישראל : לעולה לפתח השער הצפונה · כשנכנס לתוך השער ושולה במעלות פתח העזרה : שני שלחנות · לכתף הפתח למזרח או למערב : ואל כתף האחרת · אשר לפתח האולם שנים שלחנות : אליהם ויניחו את הכלים · עליהם מניחין הסכינין והמזרקות שמקבלין בהם את הדם שיהו מוכנים לשוחטים שם קדשי קדשים בצפון : והשפתים טופח אחד · עונקליות של ברזל קבועין בעמודי נגסין שבבית המטבחים בצפון לתלו׳ ולהפשיט בהם את הקדשי׳ הוא שניהו בפסתים אונקליות של ברזל היו קבועין בעמודים ובכתלים שבהן תולין ומפשיטין וכן ת״י ועונקלין נפקין פשך חד : מוכני׳ בבית · קבועים בתוך חלל העזרה בבית לניו : ומחוצה לשער הפנימי · מחוץ לחלל אולם השער לתוך אויר חצר הפנימי כמו שמפורש במקרא בסופו : לשכו׳ שרים · לשכות לויים משוררי : ופניהם דרך הדרום · פתחם לצד דרו׳ :

אחר

שמונה ג׳מ״ל בנכיאים וסיפ׳ ויעבדו בני ישראל את עגלון · בשנת שמונה עשרה לנביכד נצר תנינא דפסוק דירמיה · ומעלות שמונה מעלו · וכל ד״ה דכוו׳ מ״ל : תאיו אליו חד מן ו׳ זוגין מן ג׳ בענין קדמא ותנייג׳ נסיב וי״ו ותליתא קרחי וסימ׳ וסאתים שערים · ויאמר · וסאתים שערים ויצא העם · סאתים שערים ויהי כדבר · ושמחת עולם ופדויי יי׳ · ושמחת עולם ששון ושמחה ישיגון · שמחת עולם תחת בשתכם · וסער מתחולל הנה סערת · וסער גדול כה אמר יי׳ · סער מתנורר הנה סערת בתרא · ואתה אל תירא עבדי יעקב · ואתה אל תירא עבדי יעקב · אתה אל תירא עבדי יעקב · ותאיו ואיליו ואילמיו · ותאיו ואיליו ואילמיו · תאיו אליו ואילמיו · והאר פניך אלהים השיבנו · והאר פניך אלהים צבאות השיבנו · האר פניך יי׳ אלהים צבאות השיבנו : מפה י״א כתיב ה׳ בצורת הבית יסי׳ ותא חשער דרך הקדים ג׳ בפסוק קדמאה ותגינא ותליתא · ונכול לפני התאות קדמאה דפסוק · ושנים שלחנות · ארבעה שלחנות מפה ב׳ בפסוק · ויביאני אל אלם הבית ב׳ בפסוק קדמאה דפסוק ותגינא · ועמודים אל האלים ב׳ בפסוק : שרים ח׳ כלישנא וסימ׳ נמסר בשמואל חלק ב׳ סימן י״ט :

מנחה גדולה

לא.7

ס בור הארץ לני לכל הארצות ולפי שגוג ומגוג שמו מגמת׳ בשלל ובגזה ולא כאשור ועילם שנזכרו למעלה שיבאו לאותה מלחמה לנקום את נקמת מצרים אחיהם מהרשע אשר יעשו בה הגוזרים ולהציל את הארץ הקדושה מידי ערלים אבל גוג ומגוג אלה היה כוונתו כי הם לשלול שלל ולבוז בז לכן אומר הנם כמלעיג עליהם שבא ודרך סוחרי תרשיש וכל כפיריה יאמרו לך כמתמיהים מתוך הבשלול שלל בא לתה הלבוז בז הקהלת קהלך כי הנה יאמרו זה הסוחרים כאילו הם באו שמה לקנות מגוג ומגוג זמן הבשלל והבזה אשר היתה מחשבתו שיקח מהבוזרי׳ ולא יהיה כן כי יפלו גוג ומגוג חללים כדומן על פני האדמה ולכן יתפאו הסוחרים ממעלתם ומפני זה לזה הנם לנביא שיבאה ויגיד למה זה הנם כך על גוג ומגוג והוא אומרו הנבא בן אדם ואמרת אל גוג כה אמר ה׳ הגבור והגורא שאין שכחה לפי כחו כנודע הלא ביום ההוא בשבת עמי לבטח תדע רוצה לומר זכור תזכור ותדע מזמן שנתריב כאשר היה יושב עמי ישראל לבטח בארצי ותדע גם כן שאז אתה גוג באת ממקומך מירכתי צפון אתה ועמים רבי׳ מחייל מלך אשור כולכי דוכבי סוסים קהל גדול וחיל רב ותדע שעלית על מי ישראל כענן לכסות הארץ וכל זה הוא ספור מה שהיה בזמן גלות השבטים והיה תכלי׳ זה המאמר באחרית הימים תהיה והביאותיך על ארצי למען דעת הגוים אותי רוצה לומר כמו שבאת בימים ההם להחריב ולגלות לשבטי ישראל כן תהיה עתה באחרית הימים שאביא אותך על ארצי כדי שידעו הגוים אותי בהענשי אותך על מעשיך וזה שאמר מיד כה אמר ה׳ האתה הוא אשר דברתי בימים קדמונים רוצה לומר הלא ידעת שאתה הוא אשר דברתי עליך בימים הקדמונים ביד עבדי הנביאי׳ הנבאים ויעדתי להביא אותך עליהם ב״ל להביא אותך פה להקריבך בעברים ולנקום נקמתם מתוך ואמר בימים ההם עניים בחילו אמ׳

זה שנים רבות כי היו גוג ומגוג ממלכיו׳ מלך אשור והם גלו הראובני והגדי וחצי שבט המנשי שהיו מעבר לירדן ואשר השבטים שהיו בארץ ובמלכו׳ שומרון ולכן היה מספר האלקים שבאותה הארץ שספכו דמי ישראל כמים יספכו דמי חלליהם כמים הנגרים מרלה :

ובעל יפק רלון ז״ל כתב והיה ביום ההוא ביום בוא גוג על אדמת ישראל וגו׳ יד׳ שמחה גדולה תהיה לו כשיבא גוג על אדמת ישראל בנאם ה׳ אלי״ם שגזר כן ורוצה להביא ליסר אל במה שינקום נקמתם ולזה וגזור שיבאו על אדמת ישראל להשקם שם מהשעל מה שעשו שם ליסרל כשנים קדמוניות והיא אומ׳ תעלה חמתי באפי ר״ל החמה שהיתה אצלי עליהם תעלה לו באפי׳ ונקנאתי ביום הזה שאני עומד באש קנאתי ואיכני מוציאו עדין לאחן דברתי כעת אם לא ביום ההוא יהיה רעש וגו׳ ורעש ומפני דגי הים ועוף וגו׳ ואמ״כ כל האדם אשר על פני האדמה כי החיים הבאתי מדברי׳ יהיו המרגיש׳ בענין יותר מהאדם המדבר והכונה הוא להבנים הענין עד שהבאתי מרגיש׳ כ״כ ירגישו אז יותר מהמרגיש׳ תמיד בצרות · וקראתי עליו לכל הרי חרב יר׳ בכל מקום שילך גוג יומת שם כאילו אפי׳ ההרים בעצמם הם חרב להורגם ובזה יובן אומ׳ ביפתח ויקבר בערי גלעד והטעימהו · ונשפטתי אתו וגו׳ והתגדלתי וגו׳ יד׳ וזה יהיה תכלי׳ גדרתי שבאו גוג שמה וידעו כי אני ה׳ הבור׳ שמים וארץ וכל בנאם אשר הם קיימי׳ בשבת היות ישראל שומרים את התורה : ואתה בן אדם יר׳ הנה אז ידעשו כל האדם אשר על פני האדמה וכעת הנבאה עליהם אתה שאתה ג״כ בן אדם אבל שאתה מן המובחרי׳ שבהם ואמרת כה אמ׳ ה׳ אלי״ם הנני אליך גוג נשיא כו׳ יר׳ נשיא ראש משך ונשיא ראש הובל · ושובבתיך ונשאתיך אפסר לפרשו כפי משנ״ל בעמלק שנאמר חמש עממין ובא ועשה מלחמה עם ישראל וכעת

כן

אחד אל כתף שער הקדים · לשכה אחת אל כתף שער הקדי׳: פני דרך הצפון · ופתחה לצד צפון: לכהנים · משרתי הבית כמדומה הם הלויים המשוררים: וימד את החצר · חצל עזרת ישראל לפני האולם וההיכל: אל אולם הבית · אולם ההיכל: וימד אל אולם · כמו איל אולם עובי כתפות הפתח הרוחב את המזרח מדד מן המזרח למערב · ואל״י הכו״ת מצא״ת בפי׳ רוסים אחר״י כמ״ו שהעת״קתי זרוחב השער ג׳ אמות מפה וגו׳ הוא עובי האיל הצפוני בתוך חצל הפת׳ למערב וכן עובי האיל הדרומי לתוך חצל האולם למערב ואע״פי שכך מצינו כותל אולם חמש ואולם אחת עשרה של לעתיד לבא אינו אלא שלש שלש אלא שבאולם בית שני כו׳: חמש אמות · ואף של בית שני היה כן שכן מצינו כותל אולם חמש ואולם אחת עשרה אלא שבאולם בית שני לא היו כתפו׳ לפתח לצפון ולדרום שהיה רחב הפתח עשרים אמה ברחב האולם וכאן בתוב ורחב השע׳ שלש אמו׳ מפה ושלש אמות מפה ואי״י יוד״ע לצד״ל פי״רו׳ אלא ברוחב כתפות הפתח שלש אמות פותמין חצל הפתח מכאן ושלש אמו׳ מכאן: אורך האולם עשרי׳ אמה · כנגד רחב ההיכל: ורוחב עשתי עשרה · מן המזרח למערב. ובמעלו׳ אש׳ יעלו אליו · ובמעלות היה הדרך אשר בהם יעלו אליו כמו שמצינו בין האולם ולמזבח עשרים ושתים אמה ושתי׳ עשרה מעלות היו שם רוס מעלה אחי אמה: ועמודים אל האילים · תחת יכין ובועז שהיו במקדש ראשו: שש אמו׳ רחב · הוא עובי כותל ההיכל שבין ההיכל לאולם: רחב האהל · רחב האולם שהוא ברחבו של אולם ובאורכו של היכל: בפירו״שים אחר״ים רחב האהל אהלו של פתח: וכתפו הפתח חמש אמו׳ שהיכל רחבו כ׳ אמה ורחב הפתח עשרים אמה ברחב האולם וכאן בתוב ורחב השע׳ שלש אמו׳ מפה ואי״י יוד״ע לצד״ל פי״רו׳ אלא ברוחב כתפות הפתח שלש אמות פותמין חצל הפתח מכאן ושלש אמו׳ מכאן: אורך האולם עשרי׳ אמה · כנגד רחב ההיכל: ורוחב עשתי עשרה · מן המזרח למערב. ובמעלו׳ אש׳ יעלו אליו · ובמעלות היה הדרך אשר בהם יעלו אליו כמו שמצינו בין האולם ולמזבח עשרים ושתים אמה ושתי׳ עשרה מעלות היו שם רוס מעלה אחי אמה: ועמודים אל האילים · תחת יכין ובועז שהיו במקדש ראשו: שש אמו׳ רחב · הוא עובי כותל ההיכל שבין ההיכל לאולם: רחב האהל · רחב האולם שהוא ברחבו של אולם ובאורכו של היכל: בפירו״שים אחר״ים רחב האהל אהלו של פתח: וכתפו הפתח חמש אמו׳ שהיכל רחבו כ׳ אמה ורחב הפתח עשרים אמה ברחב האולם וכאן בתוב ורחב השע׳ שלש אמו׳ מפה ושלש אמות

ופלגים פרוצים זו על זו היה ניכה אלם ופלגים רגלים ומדת הרגל שני טפחים
וי"ת תרתין אמין וזרת גברא בסדרא ר"ל שהיו הפנימות ל"ג לפלס רוחות הגה י"ל
לכל רוח מסודרות ז' זו אצל זו: ובאות בקיר אשר לבית לגלעו' סביב סביב. היו
נכנסי ז' זוי הקירות בקיר ההיכל במה שהיה מונח בו לגלעו' כמו שאמר במלכי' כי
מגרעות נתן לבית סביב חילה:

קְבִיעִין בְּכֹתְלָא דְּמִגּוֹ לְמֶחְיְצָא סְחוֹר
סְחוֹר לְמֶהֱוֵי רִישֵׁי שְׁרְיָתָא נַיְחִין עַל
זִיזָא וְלָא יֶהֱוֵין שְׁרְיָתָא מְעַבְּרָן בְּכֹתְלֵי
בֵיתָא: וּפוּתְיָא מִסִּיבְּתָא וְסַלְקָא
לְעֵלָא לְעֵילָא מִן מִחְיְצָא אֲרֵי
מַקְּפָא בֵיתָא לְסַלְקָא לְעֵילָא לְעֵילָא
סְחוֹר סְחוֹר לְגַו עַל כֵּן פַּתֵּי בֵיתָא
מְלֵעֵלָא וְכֵן בְּמִסִּיבְּתָא סַלְקִין מִן
אַרְעִיתָא לְעִילֵיתָא בְּאוֹרַח מְצִיעָתָא:
וְחֵזֵי לְבֵיתָא רוּמָא סְחוֹר סְחוֹר
מְשַׁבְּלְלָן מִחְיְצָא מִשְּׁתַּת קָנְיָא שִׁית
אַמִּין רֻחְבָּא: פּוּתְיָא דְּכָהִלָּא
דְּמִחְיְצָתָא דִּלְבָרָא חָמֵשׁ אַמִּין וְאָתַר
שְׁבִיק בֵּית מִחְיְצָא דִּלְגַו: וּבֵין
לִישְׁכָתָא פּוּתְיָא עֶסְרִין אַמִּין סְחוֹר
סְחוֹר מַקַּף לְבֵיתָא סְחוֹר סְחוֹר:
וְתַרְעָא דְּמִחְיְצָתָא לַאֲתַר שְׁבִיק
תַּרְעָא חַד פְּתִיחַ לְאוֹרַח צָפוֹנָא
וְתַרְעָא חַד פְּתִיחַ לְדָרוֹמָא וּפוּתְיָא
דַּאֲתַר שְׁבִיק חָמֵשׁ אַמִּין סְחוֹר סְחוֹר:

ל ומל' וּבָאוֹת בַּקִּיר אֲשֶׁר־לַבַּיִת לַצְּלָעוֹת
ג ובפסו' ומל' סָבִיב׳ סָבִיב לְהִיוֹת אֲחוּזִים וְלֹא־
יִהְיוּ אֲחוּזִים בְּקִיר הַבָּיִת: וְרָחְבָּה
ג וְנִסְבָּה לְמַעְלָה לְמַעְלָה לַצְּלָעוֹת
כִּי מוּסַב הַבַּיִת לְמַעְלָה לְמַעְלָה
ג סָבִיב׳ סָבִיב לַבַּיִת עַל־כֵּן רָחַב לַבַּיִת
לְמַעְלָה וְכֵן הַתַּחְתּוֹנָה יַעֲלֶה עַל־
יא הָעֶלְיוֹנָה לַתִּיכוֹנָה: וְרָאִיתִי לַבַּיִת
ג מוסד ת גֹבַהּ סָבִיב׳ סָבִיב׳ מִיסְדוֹת הַצְּלָעוֹת
ל ק׳ מְלֹא הַקָּנֶה שֵׁשׁ אַמּוֹת אֲצִילָה:
רֹחַב הַקִּיר אֲשֶׁר־לַצֵּלַע אֶל־
ל וחד לתינה הַחוּץ חָמֵשׁ אַמּוֹת וַאֲשֶׁר מֻנַּח בֵּית
צְלָעוֹת אֲשֶׁר לַבַּיִת: וּבֵין
הַלְּשָׁכוֹת רֹחַב עֶשְׂרִים אַמָּה סָבִיב
לַבַּיִת סָבִיב׳ סָבִיב: וּפֶתַח הַצֵּלָע
ה׳ ו׳ לַמֻּנָּח פֶּתַח אֶחָד דֶּרֶךְ הַצָּפוֹן וּפֶתַח
אֶחָד לַדָּרוֹם וְרֹחַב מְקוֹם הַמֻּנָּח
חָמֵשׁ אַמּוֹת סָבִיב׳ סָבִיב׳:
והבנין
ובינינא

וראיתי י"ב יסי' וראיתי את דדם ופסחתי עליכם. וראיתי מה והגדתי לך. וראית לבית גבה. וראיתי
ורנה על דרם נירים יכשר עלה. וראיתי אני שיש יתרון לחכמה מן הסכלי'. וראיתי כי אין טוב מאשר
ישמח ראדם. וראיתי אני את כל עמל ואת כל כשרון. וראיתי את כל מעשה האלהים. כי איככה אובל
וראיתי כ' בפסיק. וראיתי אני דניאל לבדי את המראה. ורנה שנים אחרים: מנח ל' בית צלעו' אשר
לבית. למנח ל' יפתח הצלע. המנח ל חמש אמות סביב: יפתח ה'בקריא' וסי' התבה בצדה תשים.
ופתח אהל מועד תשבו יומם ולילה. וקדמאה והליתא דופתח הצלע. ופתח הבית דלתותיו:

וכאות בקיר אשר לבית לגלעות. קורות עליות הילעיים היו ראשיהם על גד מחיצת
התחיים החלונה באות ונוקבות בקיר בגד הפנימי וזהו אשר לבית לגלעות בגדו
אשר לחוץ התחיים וזהו להיות אחוזים בקיר הבית קבועים בחזקה פופרי"ש בלע"ז:
ולא יהיו אחוזים בקיר הבית. ראשיהם על גד קיר ההיכל היו באות ונוקבות על
כניסות שהיה קיר ההיכל בולט
להוך התחיים כמו שאומר בבכין
שלמ' כי מגרעות נתן לבית
סביב חונה הילעיה התחתונ' חמש
באמה רחב חלה ועליית' שש
שהיה כותל ההיכל כנוס מלמעל
אמה לפיכך חלל התיכונה שש
באמה רחבה והשליש שבע
באמה רחבה והיא היתה עליה
של תיכונה שהיה כותל ההיכל
כנוס לחוכו אמה מלמעלה וחף
אלו היו במותן וזהו שאומר ולא
יהיו אחוזים בקיר הבית לא היו
נוקבין בקיר ההיכל בשאר ראשי
קורות נמוכים הקבועים בכותל
גבוה שנוקבי הכותל ותוקעים
ראשי הקורות בנקבי': ורחבה
והגלעות היו הולכין ומרחיבין
למעל' כמו שפירשתי התחלעית
רחבה מן התחתונה אמה. וכן
העליונה מן התחלעית אמה
ונסבה למעלה למעלה. ומוסב'
מסיבה שקירין וי"ן בל' של בנין
אבנים היה כמין עמוד ומעלות
עולות בו והעולה בהם ד' ואמה לו
כהולך ומקיף סביבות עמוד
אבנים ובלשון אשכנז קרוי
אוילנשט"יין והוא שאמו' בבנין
שלמה ובלוליס יעלו על התיכו'
לף הוא מחורב' ובמסיבתא כתוב
ונסבה למעל' למעל' מסיב' עולה
למעל' למעל' עד גג העליון התא
כמו שהוא מפר' והולך שהמסיב'
עולה מן התחתון לתחלעית ומן
התחלעית לעליון: כי מוסב הבית
לגלעות למעלה למעל' סביב סביב לבית על כן רחב הבית למעלה. על כן שאחריו
ורחבה למעל' למעלה רחב בית הוך הגלעות למעל' העליונה רחבה מכולן: וכן
התחתונה. ת"י וכן במסיבתא סלקין מן מרעיתא לעיליתא בחורא ומן
יעלו על ידי מסיבה מן התחתונה אל העליונה דרך התיכונה: ורחבת לבית נבה
לא פירש שיעידו אבל במסכת מדות שנינו על רוס מלה אמה: מוסדות הגלעות
מלא הקנה. יסוד הגלעות היה מלא הקנה: שש אמה הצילה. ת"י רוחב יסוד
מחיצת הסלע בתוך הארץ היה רחב שש אמות אבל למעלה מן הארץ היה רחבו חמש
אמות כמו שמפור' בענין במקרא של אחריו: רחב הקיר אשר לצלע אל החוץ.
מחיל' החתיים הסמוכה לחצר היא מחיצת מערבית: חמש אמות. וכן שנינו במסכ'
מדות באותו כותל שהוא חמש: ואשר מונח. ומקום פנוי היה מונח במקצועו הצפון
והדרום שאצל המזרח והמערב שאין התחיים מקיפין את כל הבית ולאותו מקום פנוי
היו פתחי התחיים שבמקצועות מזרחי' כמו שאמור בענין ופתח הצלע לחונה כי לא
היו להם פתחים לתחיים לא לגד החצר ולא לגד ההיכל אלא לאותן שבמקצוע מזרחי'
צפונית ובמזרחית דרומית היה הפתח בכותל רחבו פתוח לאותו מקו' המונח ובאותו
פתח נכנסין לו ומחנו לתא השני ומן השני אל השלישי וכן סביב שכן שנינו במסכת
מדות ג' פתחים לכל ת' ות' לתא מן הימין ות' לתא מן השמאל ות' לתא שעל גביו
ולא י"ת כן ואשר מונח ואחר סביב: לשון אחר ואשר מונח כלומר וכן אותו שלגד
פנים מן הגלעות לגד בית מונח מקום פנוי היה מונח בין התחי' ובין הבית ובאותו
מקום היה פתחי התחיים כמו שמפו' בענין ופתח הצלע למונח ורחבו היה חמש אמו'
כמו שהוא אומר ורחב מקום המונח חמש אמות כדפרישית לעיל שלא יהיו התחיים
סמוכים לבית כלל ואויר יהיה ביניהם והבית חמש אמות וכן ת"י ואחר סביב: פתח
דרך היס רחב שבעים אמה. רחב הבנין לרוח מערבית מלפון לדרום שבעים אמה
והא לך החשבון התא הצפוני ד' וכותלו עשר הרי י"ד וחמש מקום הפנוי בין התא
לבית הרי י"ט רחב יסוד הכתלים היה נבלע בתא ובמקום הפנוי וכותל הבית
שש הרי כ"ה וחלון רחב כ' הרי מ"ה וכותל ההיכל דרומי שש הרי נ"א וי"ט של תאי
הדרום סך הכל ע': בית גלעות אשר לבית. נגד אויר רחב הגלעות בקרן הזוית
סביב סביב שכתוב במקום המונח אינו בל פנות כמשמעו אלא כלו' מכאן ומכאן דרו'
ונפין זוית דרומית מזרחית וזוית צפונית מזרחית: ובין הלשכות רחב עשרים אמה.
בין מחילות הלשכות לבין מחילות הלשכות בצפונה של החצר הפנימית אצל חומתה והפסק כאמה רחב
לשכות היו בחצר החלונה בצפונה של החצר הפנימית אצל חומתה והפסק כאמה רחב בבנין בית שני אלא
בבנין העתיד: ופתח הגלע למונח. ופתח התחיים החצונים פתוחים למקום המונח פנוי בקרן זוית כמו שפירשתי:
והבנין

מנחה גדולה

לפי שהם דברי עתידין מתדות הבנין וחלקיו וקרבנות הבית ודברים אחרים ממנו שהגיל ית' לנבו
היה הודיע איך יהיו ואיזן מבוררות רצונו ואם נפרשם כפי הסברא אין ראוי לסמוך עליו וכבר
הסבו לנביאים שהנבואה הזאת נאמרה על בנין בית שני שפני שראו שהיו בו דברים כמו שזכר
הנביא כאן אבל זה הוא טעות מבואר כי הנה בנודל הבנין וחומות הר הבית ירושה שאין הדבר
הנביא כאן אבל זה הוא טעות מבואר כי הנה בנודל הבנין וחומות הר הבית ירושה שאין הדבר
כזו שלא היה בבית שני הר הבית בחלק קטון ממה שזכר הנביא כאן אבל פנים הדבר באמת כן
הוא שיחזקאל ראה המרא' הזאת לעתיד לבוא מבנין הבית ומהקרבנות ומחלוקת הארץ לשבטים
ושערי ירושלם ועניני הנשיא וחלקו בארץ שהם דברים שלא היו ולא נתקיימו בבית שני ולמנס
אנשי בית שני כשעשו בכינה קלתה עשו כמעשה בנין שלמה וקלתה למדו מדברי הנביא יחזקאל
הנה וכמו שכתב הרמב"ם ז"ל בפרק ראשון מהלכות בית הבחירה אבל לא נעלם מהם שהבנין שהם
היו עושים לא היה אותו שבנה יחזקאל ואני בפירוש הנבואה הזאת אתהלה לאמר לרבל המתרגם
והמפרשים וכפי מה שיעלה על דעתי ויודעני מן הסמים כי הי' יתן חכמה מפיו דעת ותבונה ספר
הנביא שבעשרים וחמש שנה לגלותם הוא גלות יהויכין שאז גלה יחזקאל עמו כמו שזכרתי למעלה
בראש הנבואה בעשור לחדש ראה המרא הזאת וכבר פירשתי בתחילת הספר הזה שבשלשים שנה
ליובל ראה יחזקאל הסתלקות הכבוד מבית ה' והיא היתה הנבואה החמשית לגלות יהויכין ונשארו
ל"ל מן היובל עשרי' שנה יהיו פרשו שש שנים שמלך מל"כ לפקיהו שהי' בנבדו לו מתלבותו חמש
שנים כשראה יחזקאל המרא הראשונה לפי שנדקיהו מלך כשגלה יהויכין ונתרב הבית אחר כך
בשנת ל"ו ליובל והמרא הזאת היתה י"ד שנים אחר שהוכתה העיר ית שייב שהיתה הנבואה הזאת
בתחלת שנת החמשים שהיא שנת היובל ומפני שנת היובל היתה התחלתה ביום הכפורי שהוא
בעשרה לחדש לכן הראה הקדוש ברוך הוא ליחזקאל בשנת היובל ביום הכפורים שהוא התחלת
גאולת ישראל ובנין בית עולמים להודיעו כי ביום ההוא יסלח לעונם ולחטאתם ולא יזכר עוד ויגלם
מעבודתם ועל זה אמר בראש השנה בעשור לחדש לי זו היא שנה בראש השנה שלה היא בעשור
לחדש זו שנת היובל שהתחלתה ראש השנה שלה ביום הכפורים שהוא בעשור לחדש השביעי
ולהגיד שקדושת היום שיעבו בהשנת המראה הזאת אמר בעצם היום הזה עלי יד ה' לרמוז
ליום הכפורי' שאמרה בו תורה באמרו ואומרו ויבא אותי שמה דוקא לומר אל העיר
שהוכתה שזכר למעלה זהו דרך חכמים ז"ל בפירוש הפסוק הזה והוא נכון ואמתי ומפשר לפרש
עיד כפי הפשט שאמר בראש השנה לא על התחלת החדש השביעי שהוא הנקרא בתורה יום
תרועה לא ראש השנה אבל בא להגיד שראה המראה הזאת בכ"ה שנים לגלותם לא בסוף השנה
היא ולא באמצעיתה אלא בהתחלת השנה ההיא בעשור לחדש שהוא התחילה אותה שנה לגלות כי
אם נתנה שנת גלותם על דרך משל מחדש כשלו אין ספק שבעשרה ימים לאותו חדש שהוא
הראשון מאותה שנה יהיה ראש השנה ההיא כי לא אמר הכתוב בראש החדש אלא בראש השנה
והחדש

והבנין אשר על פני הגזרה וגומר · רחב כל הבנין לרוח המערבי' רחב הבית ועובי הכתלים הצפוניים והדרומיים עם התאי' הצפוניים והדרומיים ועובי כתליה לצפון ולדרום רחב שבעים אמה וכן היה בבית שני וכן שנינו במסכת מדות בקיר מערבי מן הצפון לדרום שבעים אמה ומונה החשבון: הגזרה · ת"י ביצורתא ואומר הני

והבנין אשר אל פני הגזרה פאת דרך הים רחב שבעים אמה · אפשר שאמר זה על מדות העליות אשר על הבית ומדד רחבן דרך המערב שבעים אמה והכתלים מן המנין ואמר כי רחב כל כותל חמש אמות וזהו שאמר וקיר הבנין חמש אמות ולגד המזרח היה רחבן מאה אמה כמו שאמר וקרא העליה גזרה לפי שהוא כאלו בגזרה

מן הבית למעלה וכן הרג'יונהן גזרת ביצורתא שהוא ענין גיבה כמו גדולות וגבורות בשמים או נפרש על הני' עצמו כמו שפירש רבינו שלמה ז"ל ויהיה מסודר על מה שהיה בבית שני כמו ששנינו במסכת מדות ואמר כי הבנין אשר על פני הגזר' כלומר הגזרה שהוא ההיכל עם הבנין אשר לצפון ולדרום רחבו דרך המערב שבעים אמה ומן המזרח מאה אמה כי הין ל' אמה יתרים שהיה החולם עודף על ההיכל חמש עשרה אמה מכאן וחמש עשרה אמה מכאן שהיו בית החליפו' וכן שנינו שם מן הצפון לדרום שבעים אמה כיתל המסכה חמש והמסב שלש כיתל התא חמש והתא שש כותל היכל שש ותוכו עשרי' אמה והתא שש וכותל התא חמש ובית הורדת המים שלש אמות והכותל חמש והחולם עודף עליו חמש עשרה אמה מן הצפון וחמש עשרה אמה מן הדרום והוא היה נקרא בית החליפו' שאנשי גוזרי את הסכינים ההיכל נר מחריו ורחב מלפניו דומה לאחרי שנאמר הי אריאל אריאל קרית חנה דוד מה אחרי נר מאחריו ורחב מלפניו אף ההיכל נר מאחריו ורחב מלפניו ז המסגה הסנויה שם ומה שאמר שהחולם עודף על ההיכל חמש עשרה אמה מכאן וחמש עשרה אמה מכאן לא שחלנו של חולם רחב מחללו של היכל אלא בית החליפות מחוב' לחולם מכאן ומכאן: ואורכו תשעים אמה · אורך הקיר עד בית החליפות: ומדד את בית החליפות: ומדד את הבית אורך מאה אמה והגזרה והבנין אל פני הגזרה אשר על אחריה ואתיקיהא מפו ומפו מאה אמה והיכל הפנימי ואולמי החצר: הספים והחלונים האטומות ואתיקים סביב לשלשתם נגד הסף שחיף עץ סביב סביב והארץ עד החלונות והחלונות מכסות: על מעל הפתח ועד הבית הפנימי ולחוץ ואל כל הקיר סביב בפנימי ובחוצון מדות: ועשוי כרובים ותמרים ותמרה בין כרוב לכרוב ושנים

אשר אל פני הגזרה חד מן חד ח' אשר אל וסימ' ועשית שתי טבעות זהב רשמת אתם · ויעשו שתי טבעות זהב · והשלך אל האש · ויבא אתי אל פתח שער בית יי' · ומחוצה לשער הפנימי · והבנין אשר אל פני הגזרה · ויאמר אלי לשכות הצפון · המת כרותה סכרים: אשר על אחריה כל לשון אחרי אל כמ"ב על וסימ' אחרי המשכן · ואתיקיהא מפו ומפו מאה אמה · על מעל הפתח חד מן ה' זוגין מיחדין מן חד חד חד עד וחד על וסימ' נמסר בסדר ויחי:

ובינינא דקדם ביצורתא רוח אורך מערבא פותיא שבעין אמין וכתלא דבינינא חמש אמין פותיא סחור סחור ואורכיה תשעין אמין: ומשח ית ביתא אורכא מאה אמין וביצורתא ובינינא וכתליא אורכא מאה אמין: ופותיא דקדם ביתא וביצורתא למדינחא מאה אמין: ומשח אורכא דבינינא דקדם ביצורתא דלאחורא וזיזיתהא מיכא ומיכא מאה אמין והיכלא גוואה ואולמי דרתא: סיפיא וכווין סתימן ועתיקיא סחור סחור להלתיהון לקבל סיפא דתפינין דארזא סחור סחור וארעא עד כוויא וכוין סתימן: עד לעיל מן תרעא ומן ביתא גוואה ולברא ועל כל כותלא סחור סחור סלגיו ומלברא משחן וגליף כרוביו ותרן וכתרתא בין כרובא לכרובא ושנין

ב' והאחרון הבניין

אחריה אים אחרי בבנין

מעל אל מעל

אחתיקיהא ק'

ובינינא · ח"י זויות כלומר עם משך בית החליפות שבזויות הבית: וההיכל הפנימי ואולמי החצר סופו של מקרא זה אינו מוסב כלפי ראשו אלא מחובר למקרא שלאחריו וכן פירושו וההיכל וכן הפנימי שהוא בית קדשי הקדשים וכן אולמי החצר המפורשין למעלה ואילמות סביב סביב לכל שלו הספים והחלונות האטומו' והאתיקי' סביב לשלשתן בין לגזרה הוא ההיכל בין לאולמות בין לבית קדשי הקדשים לשלשתן היו הספים מוזזות לפתחיהם ולשלשתם היו חלונות אטומות ולשלשתם היו אתיקים אלא ידעתי מה הם ואמר אני שהם כמין עמודים מרובעים בולטין בחומה לחיזוק וקורין להם פיליר"ש בלע"ז · נגד הסף שחיף עץ · נסר של ארז ת"י נגד הסף נגד מזוזת הפתח בתוך חלל עובי הפתח חיפה בעץ · מגלה · סביב סביב כלומר מזה ומזה בשני צדי חלל הפתח: והארץ עד החלונות · וקרקעית החומה עשוי כותל נסרי' ארז כנגדו ועולה למעלה עד החלונות וגם החלונות מכוסות בו · מגלה · שלף החלונו' היו אטומות מבפנים כענין שנאמר וחלונות אטומות אל הבית וכל זה מבפנים לפי שהיו סותמין עליו לפוי זהב שכל הבית סוח בזהב ואין יכולין לטוח זהב על גבי אבני: על מעל הפתח · בגובה: ועד הבית הפנימי · כל הבית קדש הקדשים עד כלו: ולחוץ לגד ההיכל · סביב סביב · בכל כתליו: בפנימי ובחילון · בבית קדשי הקדשים ובהיכל: מזוזת · מחופה נסרים גדולות עשויות במדה: ועשוי כרובים ותמורים · ואותו הארז מצויר כרובים ודקלים: ושנים

סביב סביב בפנימי · בבית הפנימי שהוא הדביר ובית החילון שהוא ההיכל: מדות · לכל אחד בפני עצמו מהדברים הנזכרים רוחב מדות ידועות ולא זכרה כולם בפרט אלא מקצתה: ועשוי כרובים ותמרים · הקיר עשוי בציון כרובים תמורים כמו שהיה בבנין שלמה: ותמורים כבר פירשנו שהוא צורת דקלים: ושנים

מנחה גדולה

בתרגום הראשון כולו יקרא ראש השנה כ"ש עשר' ימים הראשוני' ממנו ולכל אחד מהפירושים אחלה הותרה השאלה הראשונה ולפי שאמר שהיתה עליו יד ה' שהוא שם לנבואה והיה כמו שזכר הנביא המורה בפ' מ"ה ח"ב שיש בנבואה מדרגות רבות ממנה שמע דברים בלבד וממנה ראיית הנביא ומשלים בלבד וממנה מורכבת משתיהם לכן אמר במראות אלקים הביאני אל ארץ ישראל ראיות ומשלים הנזרות והמדות אשר יזכור אחילו היה עומד שמה ורואה אותם בעיניו ומפשר לפרש שהראהו הנזרות והמדות אשר יזכור כאילו היה עומד שמה ורואה אותם בעיניו ומפשר לפרש היתה עליו יד ה' כפשוטו שראה כאילו יד שלוחה אליו ויקחהו בצלצת ראשו ויביאהו מבבל אל ארץ ישראל ויניחהו אל הר גבוה מאד ראוי אל הר הבית שהראהו לו בנבואתו שיהיה במעל ובכבוד ירוש ובגבה מאד וכמו שאמר נכון יהיה הר בית ה' בראש ההרים ונשא מגבעות גם היה ההר ההוא בעצמו גבוה מאד לפי מקומו כי ארץ ישראל גבוה מכל הארצו' וירושלם גבוה מכל ארץ ישראל ובעצמו גבוה מאד לפי שהבית בעצמו גבוה מאד ולפי שערכה לנביא הנבואה אחר הבית גבוה מכל ירושלם ולכן היה הר הבית בעצמו גבוה מאד ולפי שערכה לנביא הנבואה אמר ומיתני להודיע שראה המראה ההיא בגובה ונחת ומנוחה רבה ולא אמר כן במראה הראשונ' כשראה הסתלקו' הכבוד ולא שראה אותה מתוך הרעש והאש חשך ענן וערפל ואומרו הראשונ' כשראה הסתלקו' הכבוד ולא שראה אותה מתוך הרעש והאש חשך ענן וערפל ואומרו ועליו כמבנה עיר מנגד פירשו המפרשים ועליו ומשמע לו שיהי' בית המקדש בנוי בהר והעיר ירושלם סמוכה לו מנגד ואינו נכון בעיני אבל פירשו שראה על ההר הגבוה ההוא כמבנה עיר ריצה לומר כאילו היו בנוים שם עיר והבנוים היו מנגד שהוא ירושלם שמשם היו בונים את העיר

ובית המקדש ואפשר שיהיה כמבנה עיר ענינו כבנין עיר שרא' על ראש ההר ההוא בית המקדש שהיה כבנין עיר מוקף ואותה עיר היתה מנגד רואה לומר לגד דרום וזכר שהביא אותו שמה וראה איש מראהו כמראה נחשת רואה לומר בזהרו ובהירותו כמו שאמר ונוגהים כעין נחשת קלל ואותו מלאך נראה היה מודד הבנין ולכן היה בידו פתיל פשתים וקנה מדה שבחבל ובפתיל מודד האדם מדה מרובה בקרקע ובקנה מודד מדה מועטת והענין שהראהו בנין הבית העתיד לנחש את ישראל אשר גלו שעוד יעוד ארשם אל הארץ ויעבדו בה לנבאה וידעו בית המקדש גדול ומה שהיה בתחילה ונלה לו בזה שלא יהיה בנין הבית העתיד כבנין בית שני שהיה מדלון בני אדם ובמדה שנתן להם מלך פרס אבל יהיה בגבורת עירין פתגמא ולכן הראהו האיש שהיה עומד על הבונים ומודד האורך והרוחב לפי שהכל יהיה מאת ה' מן השמי' ושלוחו הנבי' שידלה בעיניו רואה לומ' הדמות והצורות אשר יראהו ובאזניו ישמע הדברים אשר יאמר אליו וישים לבו לכל מה שיראהו ר"ל הנמשל שיהיו עליו המדות והצורות ההמה כיון שלזה הודה שמה והבליה הביאה והראה היא שיגיד הכל לבית ישראל כדי לחזק ולחזק תקותם והנה הראה ראשונ' נחומה שהיה מחוץ לבית סובבת אל הר הבית כי ההר בכללו נקרא ב"ה והגיד בו האדעות רבות הראשונה שהיה החומה ההיא מרובע' ולה ד' כותלים לד' רוחות העול' מזרח ומערב לצפון ודרום הסגייה שהיה החומה ההיא שפלה ובנה קנה אחת ברחבה וקנה אחת קומתה וכבר פירש שהקל' היה שש אמות באמה

וְתֵרִין אַפִּין לְכַרוּבָא: וְאַפֵּי אֵינָשָׁא
עֲבִיד לְכוֹתַרְתָּא מִיכָּא וְאַפֵּי אַרְיָא
עֲבִיד לְכוֹתַרְתָּא מִיכָּא גְּלִיף עַל כָּל
בֵּיתָא סְחוֹר סְחוֹר: מֵאַרְעָא עַד
לְעֵילָא מִתַּרְעָא כְּרוּבִין וְכוֹתְרָן
גְּלִיפָן וְכֵן לְכָתְלָא דְּהֵיכְלָא:
הֵיכְלָא דְּסִיפּוֹהִי מְרַבְּעִין וְאַפֵּי בֵּית
כַּפּוֹרֵי חֲזַוְיָה כְּחֶזְוָיָקְרִיהּ: כְּקֻבֵּיל
מַדְבְּחָא פְּתוֹרָא דְּאָעָא תְּלַת אַמִּין
רוּמֵיהּ וְאוֹרְכֵיהּ תְּרֵתֵין אַמִּין וְזָוְיָן
לֵיהּ וְאוֹרְכֵיהּ וְכוֹתְלוֹהִי דְּאָעָא
וּמַלֵּיל עִמִּי דֵּין פְּתוֹרָא דְּקֳדָם יְיָ:
וְתַרְתֵּין דְּשִׁין לְהֵיכְלָא וּלְבֵית כַּפּוֹרֵי:
וְתַרְתֵּין דְּשִׁין אִימְהָן לְדָשָׁא תְּרֵתֵין
כַּקְפַּן דְּשִׁין תְּרֵתֵין לְדָשָׁא חָד וְתַרְתֵּין
דְּשִׁין לְאוֹחֲרָנְתָא: וּגְלִיף עֲלֵיהוֹן
עַל דְּשֵׁי הֵיכְלָא כְּרוּבִין וְכוֹתְרָן כְּמָא
דְּגְלִיף עַל כּוֹתְלַיָּא וְסַקְפָּתָא דְּאָעָא
עַל אַפֵּי אוּלְמָא מִלְּבָרָא: וְכַוִּין
סְתִימָן וְכוֹתַרְתָּא מִיכָּא וּמִיכָּא עַל
כִּתְפֵי אוּלְמָא וּמְחִיצַת בֵּיתָא
וְסַקְפָּתָא: וְאַפְּקַנִי לְדַרְתָּא בַּרְתָּא

ושנים פנים לכרוב. כמו שאמר פני אדם ופני כפיר: ופני אדם אל התמרה מפו. הכרוב היה פונה לשני גדלין פני אדם מגל זה ופני כפיר מגל זה והתמורה שביתה בין כרוב לכרוב היו פונים אליה פני אדם מכרוב שבגדלה האחד ופני כפיר מכרוב שבגדלה האחר: מפו. שניהם כתובים בו"ין: מהארץ. הכיורים האלה היו בכתלים מהארץ עד למעלה ומה שאמר עד מעל הפתח זהו בכותל המזרחי שהיה בו הפתח ובפתח לא היו הכיורים במזוזות ובמשקוף ואמר שהיו למעלה מהפתח: וקיר ההיכל. וכן לקיר ההיכל ואני תמה למה הזכיר זה שהרי אמר עשוי אל כל הבית סביב אולי מה שזכר הבית הוא אומ' על בית קדשי הקדשים ואחר כך אמר וקיר ההיכל אבל כיון שאמר כל הבית הכל בכלל ולא היה צריך לשנות בפרט: ההיכל. נקוד אולי לזה הטעם והוא ח' מס' ונקודין שבמקרא: ההיכל מזוזת רבועה. הת"ו במקום ה"א וכן אל תתני פיגת לך מכח בלתי סרה חכמת ודעת והדומים להם ופירושו מזוזות פתח ההיכל היתה מרובעת כי יש שיעשו המזוזות עגולות ויוכחו חרגם היכלא דספרהי מרבעין ואמר מזוזת דרך כלל כי על שתי המזוזות אמר: ופני הקדש המראה כמראה. ופתח קדש הקדשים שהוא פני הקדש המראה שראיתי במזוזותיו הוא כמראה שראיתי במזוזות ההיכל ות"י ואפי בית כפורי חזויה כחיזו יקרא: המזבח עץ ג' אמות גבוה ואורכו שתים אמות. זה המזבח אינו דומ' לא למזבח שעשה משה ולא למזבח שעשה שלמה ולא למזבח שעשו בני הגולה והנה זכר עוד המזבח במדה אחרת ואפשר שזה המזבח היא מזבח הפנימי שעשה משה של זהב. ואמר זה השלחן קרא המזבח שלחן ויוכיחו חרגם מקבל מדבחא פתורא דאעא כי על השלחן דבר וזכר מזבח לפי שהיה נגד המזבח ובדר' רז"ל פתח במזבח וסיי' בשלחן רבי יוחנן ורבי אליעזר דאמרי תרויהו בזמן שבית המקדש קיים מזבח מכפר ועכשיו שלחנו של אדם מכפר: ומקצעותיו לו. זויות השלחן לו כלו' מתדתו: וארכו וקירותיו עץ. פי' רבינו שלמה ז"ל כי אמר ארכו על גוף השלחן וקירותיו על מסגרותיו יזו המליצה לא נמצאת כי הארך והרוחב אינו עצם הדבר שיאמר עליו שהוא עץ אוכסף או זהב והנכון בעיני כי טעם וארכו דבק למעלה ממנו שאמר ומקצעותיו לו ואמר וארכו כאילו אמר עם ארכו כמו שפירשנו כי מקצעותיו נחשבי' עם מדת ארכו והנה לא זכר רחב לזה המזבח שראה או השלחן: ושתים לו לאלהים. לשער ההיכל היו שתים לדלתות וכן לקדש שהוא הדביר ובאמרו שתים ידוע הוא כי לא יעשו לשער דלת אחת אמר שתים מפני כפל הדלתות כמו שאמר: ושתים לדלתות לדלתות שתים מוסבות דלתות שתי' לדלת אחת ושתי דלתות לאחרת. פי' רבותינו ז"ל במסכת מדות כן פתחו של היכל נובהו עשריס אמה ורחבו עשר אמות וד' דלתות היו לו שתים בפנים ושתים מחוץ שנאמר ושתים לדלתות להיכל ולקדש החיצונו' נפתחות לתוך הפתח לכסות עוביו של כותל הפנימיות נפתחו' לתוך הבית חוץ מאחר הדלתות רבי יהודה אומר בתוך הפתח היו עומדות וכמין איכטרכה מטה כתב בעל הערוך בלשון יון קורין מכאן ואני אמה ומזוזה מכאן שנאמר שתים לדלתות לדלתות שתים מוסבות דלתות שתים לדלת אחת ושתים לדלתות היו נקפלות לאחוריהן עמד לו יעקב אחר הדלת עד שנכנס עשו וילא לו לדבר הפוך אנטרוכי ובברתאיה רבה אך יצא יצא יעקב דבנו אמרי כמין אנטרוכי עמד לו יעקב אחר הדלת עד שנכנס עשו וילא לו הה"ל אך יצא יצא יוצא ואינו יוצא: שתים לדלת אחת. עמה היו שתים וכן לאחרת: ותרחהו את הילד והדומים להם: כרובים ותמרים. מה שאמר ועשויה לשון נקבה על הצורה כאילו אמר ועשויה צורת כרובים: פירושו עץ עב ויקרא בלא סמיכות עב כמו שאמר ועב אל פניהם ואמר העבים ונקרא אל דלתות ההיכל. אל כמו על וכמוהו רבים: ועב עץ אל פני האולם מהחוץ. פירושו עץ עב על פניו מבחוץ כלפי המזבח וכן היה בבנין בקיר האולם על פניו מבחוץ כלפי המזבח ולא מן הבנין בדברי רז"ל מרים אל חריש שבגלה בבירה וזה העב היה נתון בבנין בקיר האולם לכותל פני האולם לפני עבר הפתח: לפני עבדי הפתח. אל כמו על וכמוהו רבים: ועב עץ אל פני האולם מהחוץ. פירושו עץ עב ויקרא בלא סמיכות עב כמו שאמר ועב אל פניהם ואמר העבים ונקרא

ויביאני אל הלשכה אשר נגד וגומר · אל אחת מהלשכות הרחבות אי נמי אל מקום הלשכות קנבר"ן בלע"ז הם הלשכות השומדות בצפון הבית המובדלות עשרים אמה מן התאים כמו שאמור למעלה ובין הלשכות רחב עשרים אמה סביב לבית ומין אדם יוכל ליכנס לאותן לשכות ולא לאויר רחב העשרים שביניהם ובין התאים אלא דרך החצר הפנימית כמו שמפורש למטה בענין שהרי אמר שהחצר הפנימי מאה על מאה מרובע לפני הבית למזרח ואמ' על רחב הבית לקדים מאה אמה נמצא רחב הבית סותם את רחב החצר החיצונ' ואינו יכול ליכנס לפנים מלידי החלפות לא לצפון ולא לדרום לכך הוצרך לבא לאותן הלשכות דרך החצר החיצונה הצפונית: אשר נגד הגזרה · אותן הלשכות היו כנגד כל מאה אמה של אורך הבית מן המזרח למערב כמו שאמור בענין בלשכות הללו והנה על פני ההיכל מאה אמה: אל פני אורך אמות המאה אמה פתח הצפון · אל פתח הלשכה שהיא פונה לצפון לחצר החצונ' ורוחב כנגדו חמשי' אמה רחב עד הכותל לפנים של חצר החצונה ואורך מאה אמה שהרי הלשכות מחזיקות מן המזרח למערב מאה אמה ורחבו מן הצפון לדרום חמשים אמה כמו שאמור למטה בענין וחלל החצר החצונה מאה אמה רחב כמו שאמור למעלה וימד מסער אל סער מאה אמה נמצא לפני הלשכות חלל אויר אורך מאה אמה ורחב חמשים: נגד העשרים אשר לחצר הפנימי · כל זה סימן מקום הלשכות אלא העשרים ורחב אויר אשר לחצר הפנימי סביב סביב לבית כמו שאמור למעל' ובין הלשכות רחב עשרים אמה: ונגד רצף' אשר לחצר החצונ' · שאמרנו למעלה שעלי' היתה' החצר מוקפת סביב לה: ואתיק על פני אתיק · לא ידעתי מהו · תו' אתיק אל פני אתיק אתיק הוא עמוד כמו שפירש רש"י נמי לעיל והאתיקים סביב לשלשתם שהם עמודים והלשכות העליונות היינו הני לשכו'עצמם שמדבר מהם וקורא אותם עליונות לפי שהם בגובהו של הר כמו שפירש רש"י גבי ומתחת הלשכות האלה והכי פי' על הסדר והלשכות העליונות שהם בגובהו של הר שנים מהם היו קצרות כלומר אינם רוחבות לפי שהאתיקים היו ממעטים בהם · שכן דרך הבנאים לחזק מלאכת בניינם לעשות עמודים עד שני שלישי החומ' ומהם ואילך כלים ומשפיעים ולכך השלישית היא' קצר' · והיינו דקאמר כי משולשות הנה ואין להם עמודים לפי שאין צריך חיזוק כמו מלמט'ואין להם עמודי'כעמודי החצרו' כלומר עמודי לשכות אלו אינם כשאר עמודים ששאר עמודים מיושבים אצל החומ' לחיזוק אבל הני בעובי החומ'בולטים לחוץ ולפנים לכך אוכלים מן הבנין: על כן נאצל · כתרגומו דחיקן לפי שהם בעובי החומ'בולטים לחוץ ולפנים חזקי'הלשכות מהתחתונות ומהתיכונו' מהארץ · לגד הארץ · כך מצאתי בשם אשל גדול:בשלישים · תרגם יונתן מתלתין משמע שהיו אותן לשכות משולשות שלש זו למעל' מזו וגם המקראות מוכיחין כן שהוא אומר והלשכות העליונו'קצרות מהתחתונו' ומהתיכונו' ואני לא יכולתי להבין בשלשת המקראות הללו כלל מהו כי יוכלו אתיקים מה הם אותם אתיקים והיאך אוכלות מן העליונו'ואינם אוכלות מן התחתונות ומן התיכונו' ומעם שהוא נותן לדבר כי משולשת הנה ואין להם עמודים לא ידעתי להבין בו: על כן נאצל · תרגם יונתן דחיקן: ואני לא הי"ה ל"י ל"א ר"ב ול"א עוו"ר בכ"ל הבני"ן הז"ה אל"א כמ"ו שהר"אוני מן השמי"ם: ולפני הלשכות מהלך עשר אמות רחב אל הפנימית דרך אמה אחת · נראה בעיני לפי שאלל החצונה רחב מאה מצפון לדרום ומהן הלשכות רחב חמשים ולפניהם אויר חמשים לצד צפון הרי כאן כל רחב החצר נמצא כל רחב החצר שאין אויר בין הלשכות לבין זויות בית החליפות כלום ואין מבואה ליכנס בו לאויר העשרים שבין הלשכות והתאים כי אויר עשרים אמה המפסיק בין התאי' והלשכות הוא ט"ו אמות שלאחורי בית החליפו' ונוסף עליהם חמש אמות והם תאמר נמצא אויר חמש אמות בין זויות החליפות לזויות הלשכות הרי עובי כותל המפסיק בין חצר הפנימי ובין חצר החצונ' הבא מן המזרח למערב סותמו שהרי עוביו שש אמו' וראשו בלה לאות' זויות לסוף מאה אורך של חצר הפנימית אל זויות בית החליפו' לפיכך אין מבואה לאותו אויר עשרים לא בפנימי' ולא בחיצונ' אלא אם כן היה משפע וכונס כשהי' מגיע סוף חומת שבין שתי החצרו' שיפע בתוך חצר החצונ' או בפנימית בעובי החומה אמה כדי כניסת אדם ונכנס לתוך אויר חמש אמות שבין כותל החליפו' לכותל הלשכ' והילך באותו אויר לצד מערב עשר אמות ושש בלה משך בית החליפות ונכנס לתוך אויר רחב עשרים וזהו שאמר מהלך עשר אמות רחב לבא אל הפנימית ודרך אמה אחת שהרי נכנס בו דרך פתח אמה אחת ששיפע וכינס בסוף החומה ואמה קורהו מהלך רחב ולא היה לו לומר מהלך עשר אמות אורך לפי שלענין בנין החליפות הוא רחב לפי שבנין החליפות מן הצפון לדרום ט"ו אמה ומן המזרח למערב אינו אלא עשר אמות: ופתחיהם לצפון · ופתחי הלשכות הללו לצפון · מל' · וזהו פי' של פתח הצפון הכתוב' למעלה שם קוצר הדבור וכאן פירושו: והלשכות העליונות וגומר כי משולשות הנה ונומר · לא הבנתי בהם כלל: כי יוכלו אתיקים · כמו תאכלו אוכלים ומעטים בגויר הלשכות:

נדר

הדרך דרך הצפון ויביאני אל הלשכה אשר נגד הגזרה ואשר נגד הבנין אל פני ארך: אמות המאה פתח הצפון והרחב חמשים אמות: נגד העשרים אשר לחצר הפנימי ונגד רצפה אשר לחצר החיצונה אתיק אל פני אתיק בשלשים: ולפני הלשכות מהלך עשר אמות רחב אל הפנימית דרך אמה אחת ופתחיהם לצפון: והלשכות העליונות קצרות כי יוכלו אתיקים מהנה ומהתחתונות בנין: כי משלשות הנה ואין להן עמודים כעמודי החצרות על כן נאצל מהתחתונות ומהתיכונות מהארץ:

נדר

באורח תרעא דפתיח לאורח צפונא ואעלני לישכתא דקדם ביצורתא ודקדם בינינא לציפונא: לקביל אורכא דאמין מאה תרעא חד פתיח לציפונא ופותיא חמשין אמין: לקביל עשרין דלדרתא גויתא וקביל דלצפונא ריצפתא דפתיחא לדרתא ברתא זוי לקביל זוי מתלתין: וקדם לישכתא מהלך עשר אמין פותיא לגיו אורח אמתא חדא ותר עיהן פתיחין לציפונא: ולישכתא עילתא דחיקן ארי נסיבן זויא מן דהון מארעיתא וממציעתא בנינא ארי מתלתן אינון ולית להון עמודין כעמודי דרתא על כן דחיקן מארעיתא וממציעתא מארעא:

וכתלא

העשרים ג'וסי' לא אשחית בעבור העשרים · בגד העשרים · ליחזקאל העשרים: מהנה ז'בקרי'וסי'ועשה מאחת מהנה · כל היוצא מהנה יטרף · ושמרון כחצי חטאתיך · והלשכות העליונות קצרות · אחת מהנה לא נעדרה · אחת מהנה לא נשברה · בחר לך אחת מהנה ואעשה לך דדברי הימים:

הדרך דרך הצפון · כתרגומו כאורח הרעא דפתיח לאורח צפונא: הגזרה · הבנין פירשנוהו למעלה: אל פני אורך אמות המאה · הידוע בעבור שזכר למעלה והגזרה והבנייה וקורותיה אורך מאה אמה: אל פני פתח הצפון · כתרגומו תרעא אל דפתח לצפונא: ורוחב חמשים אמות · כמו שאמר למעלה ועל פני שער האיחון על לפני שער הפנימי חמשים אמה: נגד העשרים · המה שאמר למעל' ובין הלשכות עשרים אמה: ונגד רצפה אשר לחצר החיצונ': הלשכ' הזאת היתה מצד פנים נגד העשרים ומצד חוץ נגד רצפ' אשר לחצר החיצונ' שהיא עזרת נשים כמו שאמר למעל' ויבאני אל החצר החיצונ' והנה לשכות ורצפ' עשוי לחצר וגומר: אתיק אל פני אתיק בשלשים · לשכ' אל פני לשכ'בשלשים רוצה לומר שהיו לשכ' למעל'מלשכ' שלש' זו על גב זו עליונ' ותיכונ' ותחתונ' כמו שאמר למעל'ולפני הלשכות אמר שהיו לשכ' כנגד לשכ' ובינהם היה מהלך עשר אמות רחב אל הפנימית דרך אמה אחת · ואמר הפנימית דרך בלל כאילו אמר הפנימית ויונתן תרגם על דרך שם לא על דרך תאר שתרגם לגיו: ופתחיהם לצפון · אמר שהלשכות היו פתוחות לצפון:והלשכו' העליונו' קצרות · כבר אמר כי הלשכות היו שלש זו על זו ואמר כי העליונות קצרות מן התחתונות והנה אלה הפך אותם התאים שזכר למעל' כי אותם היו רחבות העליונות מאשר תחתיהן כמו שאמר ולא יהיו אמוצים בקיר הבית כמו שפירשנו וכמו שהי'בבנין שלמה היציע התחתונ' וגומר אבל באלה הלשכות היו העליונו'קצרות ונתן הטעם כי יוכלו אתיקים מהנ' ועוד נתן טעם כי משולשות הנה וגומר ואינו יכול להבין בנין הלשכו' האלו' איך ראה אותן הגביה ובאי זה ענין היה שהתחתונות רחבות מהעליונות וגם רבינו שלמ' ז"ל לא פירש דבר ואפשר שהוא כותבי הלשכו'עשויות כמין כפה שאוירם הולך ומצר מלמעל' ויהי' פירוש כי יוכלו אתיקים מהנ' שיתפשו אוירי הלשכות מהתחתונות ומהתיכונות יתפשו מהבנין יותר לפי שהי' רחב יותר מלמט' כלומר אוירו רחב ואמר מהנ' ואחר כך פי' מהתחתונות ומהתיכונות אמר הכנוי קודם הידיע' וכן וחרשהו את הילד והדומים לו ועדין קשה לי לפירוש הזה אם כן התיכונו' היו קצרות יותר מהתחתונות וזה לא זכר ואפשר כי לא זכר אלא העליונות לפי שהיו קצרות יותר: יוכלו · כתוב בוי"ו במקום אל"ף כי אותיות אה"ו מתחלפות והוא ענין תפיש' והלשון הזה מצאנו בדברי רבותינו ז"ל באמרם כמה לוחות אוכלו'בארון שמה ויונתן לא פירש לנו בזה דבר אלא שתרג' הפסוק כפשוטו ולשכה אלה' דהיקן ארי נסיבן זויא מנהון מארעיתא וממציעתא' בגינא ואומר אני פרש' ז עתיד הליהו לפרש': כי משלשות · ג' תאים היו זה על זה: ואין להן עמודים כעמודי החצרות · שנסמכות החקרות על העמודים אלא על הכתלים היו נסמכות והכתלים היו עשוין כמין כפה: על כן נאצל מהתחתונו' והתיכונות מהארץ · על כן נדחק ונפרד מקום העליונות מהתחתונות מהארץ מלמט' כלפי הארץ כי שם היו רחבות ומלמעל' קצרות: נאצל · מן ואצלתי מן לא אצלתי מהם ענין פרוש' ויונתן תרגם על כן דחיקא:

נדר

מנחה גדולה

הדרוש אבל אין ראוי לומר כן כי איך יקצר הכתוב בדברים ההכרחיים אשר כאלה ולכן אחשוב שלעתיד לבא לא יהיו השערים כמו שהיו בבית שני כי אז לא יהיה להר הבית שער לצד המערב ואולי שגם בבית שני לא היה שער במערב גמור אלא לצד הצפון הסמוכה למערב וכן כתב הרב באותו פרק שבעה שערי' היו לעזרה שלש מן הצפון שאוכין למערב וג' מן הדרום ואחד במזרח כנגד בית קדשי הקדשים הרי שקרא הרב צד המערב לצד הצפון הסמוך למערב והיה הטעם בזה בשני דרכים הראשון לפי שהשערים היו לצורך העם שיכנסו בהן ויבאו לעזרת ישראל וירא את ההיכל ופרכת קדש הקדשי' ויתחוו נגדו מרחוק וגם שהכהנים יכנסו באותן השערים בבואם לעבוד עבודה על מזבח ה' שהיה בחצר כנגד ההיכל ובהיכל עצמו גם כן וגם בקדש הקדשים ביום המקודש ומפני זה היה ראוי שיהיו השערים לצד מזרח לצפון ודרום לפי שמשם לא יראו ההיכל הפתוח כנגד אותם הצדדים אבל לצד המערב לא היה צריך שער לפי שמשם לא יראו דבר מההיכל ולא מקדש הקדשים כי היו ההיכל והדביר בלתי פתוחים לאותו צד מערבי והיו פתוחים כנגד המזרח ולכן היתה הכנסה העצמית מאותו צד ואין לטוען שיטעון שהיה ראוי לפי זה שלא יהיה בהר הבית כי אם שער א' לצד מזרח כי הנה יהיה בזה עמל וטורחרב לרוב העם הבאים ברגלים שמה שיזמסו אותם בשער וימותו גם שרלה ה' שיכנסו בשער א' ויצאו בשער אחר וכמו שיתבאר אחר זה ולכן לעתיד לבא ג' שערים בהר הבית לצפון ולדרום כי משם יראה ה' את כבודו ואת גודלו ואת אותותיו הנעשים במקדש ולא לזה בשער המערבי שאין משם ראייה בהיכל כלל ובפעם השני הוא שבזמן ההוא היו רוב בני אדם עובדים לשמש להיותם הפועל הגדול בהויה וההפסד ולכן היו כולם פונים בתפלותיהם לצד המזרח ואחרים אינו להתרחק מזה ייחד תפלתו לצד המערב וכן אמר בגמרא דיומא שאחריהם אל היכל ה' ופניהם קדמה והם משתחוים קדמה לשמש וכמו שאמר הרב המורה פרק מ"ה חלק ג' ומפני זה לא היה שער לצד המערב לפי שישראל בהכנסם בשער היו משתחוים נכחם ונמצא שהשתחוו קדמה ויעלה על לבם שהם משתחוי' לשמש לכן להרחיקם מדרכי הגוים ותועבותיה' לזה שיהיו נכנסים בשערי המזרח הצפון והדרום ויתחוו אם כנגד קדש הקדשים שהוא לצד המערב ויהיה אחוריהם לשמש ומהם לקדש הקדשי' ולזה לא היה שער לצד מערב כדי שלא יתחוו משם לנגד השמש והוא טעם אחתי וכנון והותרה בזה האלה השנית: והודעה השניות שהודיע הנביא בענין הר הבית היא שכל השערים שבו היה עשר אמות רחבן וכמו שהיו כולם במדה אחת כך היו כולם מכוונים זה כנגד זה באופן שהעומד בשער החילון היה רואה כל מה שכנגדו עד ההיכל: והודעה הג' היא שבכל שער היו בו ה' דברים הא' אולם והב' איל והג' תא והד' ספי השער והה' מעלות וביאורם כך הוא האולם הוא קרוב השער וסמוך אליו והוא הנקרא אולם השער שנכנס בו האדם מיד אל השער ואיל הוא מזוזות האולם אבל רש"י כתב שכל איל הנאמר בענין היה כמין חילנות עגולים עשויים מאבני גזית ועומדי' בפתח השער אחד מן הימין ואחד מן השמאל במקום סיפים ומזוזות וכן הרגש יונתן ויכנסו אמות הסיפים חילנות סיפיא ונקראו אילים על שם עיגולים כאלה וכאלון והתא הוא לשכה ונקרא פעמים יציע ולעא והוא חדר אחד והיו התאים ג' מימין השער ומזרחי ושלש מן השמאל והסיפים הם מזוזות השער מהם היו סיפים חיצוניים מהשער כלפי חוץ ומהם היו ספים פנימיים מהשער מבפנים והמעלות הם היו המדרגות שהיו עולים בהם ליכנס בשער כי היה הר הבית משופע כמו שזכרתי ובמעלות יעלו בו אבל לא היו המעלות שוות בכל השערים ע"כ:

ואתה בן אדם הגד את בית ישראל את הבית וגו' מהר"ש ז"ל כתבו המפרשים שלמה הנם

וגדר אשר לחוץ ונומר · המפסיק בין הלשכות והחצר החיצונה של כל מזרח: חרמה חמשים אמה · מן הכפון לדרום: כי ארך הלשכות · מן הכפון לדרום חמשים אמה: והנה על פני ההיכל · מן המזרח למערב כנגד האולם וההיכל ובית הכפרת והחוץ מאה אמה: ומתחת הלשכות האלה · מיני יודע אם בא ללמד שהיה להם מחילות מתחתיהם או בא ללמד שהיו לשכות במזרח החצר ולפי שהחר הולך ומשפיע לגד המזרח קורא לו ומתחת הלשכות האלה שאלו בגובהו ואלו בשפולו וכן הוא אומר ובשפולו של חצר אל המבוא אשר מהקדיש: בבאו להנה מהחצר החיצונה · ברחב גדר החצר ונומר · הבא מן הקדיש של חצר החיצון ושובב אל הכפון דרך מקצוע לפונית מזרחית של חומת הפנימית מבחוץ לבא לאותן הלשכות שבכפון מונח על פני גדר החצר כותל מזרח של חצר הפנימית שהוא מערבית לחצונה כנגד הגזרה והבנין שבפנימית: לשכות · סמוכות לאותו הכותל ועומדות בחצונה מלאתו · ודרך לפניהם · לפני לשכות הללו יש דרך רחב מויר החצר חמשים אמה כמדתה לדרך הלשכות אשר בצד הכפון הכתובות למעלה: כאדרכן · של לשכות הכפון ארכו של אלו וכן רחבן: וכל מוצאיהן · כמוצא לשכות הכפון: וכמשפטיהם וכפתחיהן · של לשכות הכפון: וכפתחי הלשכות אשר דרך הדרום · פתחי לשכות הקדיש שלף בדרום היו לשכו מובדלות מן התחיים הדרומיים עשרים אמה כמו שאמר למעלה ובין הלשכות רחב עשרים אמה סביב לבית סביב סביב: פתח דרכם דרך · פתח היה להם ללשכות הקדיש בדרכם הדרך והדרך היה בפני הגדרת הבינה ח"י דוכן ט"ו ליוחי ונשון גדרת הבינה בבין גדר מחבנים עשוי במעלות שהיו נוגעים וסרים עליו. דרך הקדיש· שהדוכן היה במזרח כדכתיב בדברי הימים בפרשת ותשלם והלוים המשוררים לכלם לאסף להימן לידותון ונומר עומדים מזרח למזבח: בבאם הכהנים ונומר · בבואם לאוחן לשכות לאכול: ולא יצאו · מהן שהן קדש · אל החצר החיצונה: בבגדי קדש · שעליהם: ושם יניחו בגדיהם ונומר · וקרבו אל אשר לעם · וינשו ליגע בבגדי העם אם ירצו אבל בבגדי כהונה לא יגעו אל העם שים בהן מעלות טהרה ובגדי החול מדרם להם: ומדדו

וגדר אשר־להוץ לעמת הלשכות
דרך החצר החצונה אל־פני הלשכות
ארכו חמשים אמה: כי־ארך
הלשכות אשר לחצר החצונה
חמשים אמה והנה על־פני ההיכל
מאה אמה ומתחתה לשכות האלה
המבוא מהקדים בבאו להנה
מהחצר החצונה: ברחב גדר החצר
דרך הקדים אל־פני הגזרה ואל־
פני הבנין לשכות: ודרך לפניהם
כמראה הלשכות אשר דרך הצפון
כאדרכן כן רחבן וכל מוצאיהן
וכמשפטיהן וכפתחיהן: וכפתחי
הלשכות אשר דרך הדרום פתח
בראש דרך דרך בפני הגדרת הבינה
דרך הקדים בבואן: ויאמר אלי
לשכות הצפון לשכות הדרום אשר
אל־פני הגזרה הנה לשכות הקדש
אשר יאכלו־שם הכהנים אשר־
קרובים ליהוה קדשי הקדשים שם
יניחו קדשי הקדשים והמנחה
והחטאת והאשם כי המקום קדש:
בבאם הכהנים ולא־יצאו
מהקדש אל־החצר החיצונה ושם
יניחו בגדיהם אשר־משרתו
בהן כי־קדש הנה ילבשו בגדים
אחרים וקרבו אל־אשר לעם:
וכלה את־מדות הבית הפנימי
והוציאני

ג' חס' יו"ד
ג' חס' יו"ד
ומתח' הלשכו' ק' במבית' ק'
ג' חס' ו' הס'
ג' ג' ג'
ג' ג' ג'
ג' חד חס' לשכות ח'
ג' ג'
ה' מל'
ג
י"ג חס'
ג' י"ד
ג' ולבשו
ה' ק'
ו'

החצונה ג' כתיב כן חס' יו"ד וסי' ואילמיו אל חצר החצונה דתמורים דשער הדרום · וגדר אשר לחוץ · כי אורך הלשכות אשר לחצר · ואחר חסר דחסר ומתחת הלשכות: דרך הצפון ו' וסי' נמסר לעיל בסיפרא סימ' א' · בבואן ב' חסר וחד מ"ל וסימ' ויצא את המקלות · בפני הגדרת הבינה · קדמא חסר: קרובים ה' מ"ל בליש' וסימ' נמסר בסיפרא דא סימ' כ"ג: המקום קדש חד מן י"ג קדש חס' וסימ' נמסר בסדר תצוה ובסדר נשא: וכלה ו' וסימ' וכלה הרעב את הארץ · וכלה מכפר את הקדש · וכלה אהרן ובניו · ושב והרע לכם וכלה אתכם · שם ירעה עגל ושם ירבץ וכלה את מדות הבית:

ואפקני

לאכול: ולא יצאו · מהן שהן קדש · אל החצר החיצונה: בבגדי קדש · שעליהם: ושם יניחו בגדיהם ונומר · וקרבו אל אשר לעם · וינשו ליגע בבגדי העם אם ירצו אבל בבגדי כהונה לא יגעו אל העם שים בהן מעלות טהרה ובגדי החול מדרם להם: ומדדו

והוציאני

החצונה ג' כתיב כן חס' יו"ד וסי' ואילמיו אל חצר החצונה דתמורים דשער הדרום · וגדר אשר לחוץ · כי אורך הלשכות אשר לחצר · ואחר חסר דחסר ומתחת הלשכות: דרך הצפון ו' וסי' נמסר לעיל בסיפרא סימ' א' · בבואן ב' חסר וחד מ"ל וסימ' ויצא את המקלות · בפני הגדרת הבינה · קדמא חסר: קרובים ה' מ"ל בליש' וסימ' נמסר בסיפרא דא סימ' כ"ג: המקום קדש חד מן י"ג קדש חס' וסימ' נמסר בסדר תצוה ובסדר נשא: וכלה ו' וסימ' וכלה הרעב את הארץ · וכלה מכפר את הקדש · וכלה אהרן ובניו · ושב והרע לכם וכלה אתכם · שם ירעה עגל ושם ירבץ וכלה את מדות הבית:

מנחה גדולה

ומהמוסכלות הראשונות ומובליו הם המקובלו' הבאות לאדם מהלך ת בדרך קבלה ולכן לזה הבאם וכל לורותיו וכל חקותיו וכל חורותיו הודע לאותם כי אמר בזה לורותיו על המוחשות ועל המוסכלות הראשונות כי הם כולם לורות מוסגות לאדם בלי עיון וכל חוקותיו הם המקובלות שאין להם טעם וכל תורותיו הם המופתים המודעים בהוראה ולמוד והענין שמתבונ' הבית וסדורו וחלקיו ודיע ולמד להם כל זה כדי שיתלמו באמונותיהם לא בדברים המתבארים ע"ד הקיקש ולא בהודעי מלד הקבלה לבד ולהיות זאת כוונת הכתובים באמת אמר הנד לבני ישראל את הבית ואחר הודע לאותם ולא אמר הראה לפי שאין הדבר תלוי בראיית העין כי אם בהבנת הגרמו והמכוון בבנין זה ועם זה הוסרה השאלה הראשונה: ואומרו זאת תורת הבית כתבו המפרשים שהיו: הבאמרת למעלה: ועל ראש ההר הוא הר הבית שההיכל ו"ל: בראש ההר כמו שכתוב בענין כל גבולו סביב כל גבול ההר סביב סביב הוא קדש הקדשים ואמר זה כנגד ירושלים שהיא כולה קדש כמו שאמר והיתה העיר קדש לכל הבר הוא קדש קדשים וכבר זכרתי בשאלות מה שיש בנס על זה מהספק והראה לי בו הוא שבעבור שהוא שינה את בני ישראל את הבית וכל לורותיו וכל תורותיו הנרמזים בענינו הבית ביחר מה הם התורות שיורה עליהם בית בכלל והיה הר הבית מרובע לל' רוחות לרמוז על לרבעה מחנות של מלאכים הסובבים את כסא הכבוד והיה לכל רוח ג' אלפים אמה שהם ת"ק קנים לרמוז שאותו רביעיות כמלא בכל שלשת העולמות בשכלים הנבדלים ונגלגל וענינו העולם השפל גם כן ועל זה אמר זאת תורת הבית שהוא על ראש ההר שזה יורה שהשוכן

הבית לבניה שיגיד לבני הגולה את לורת הבית כדי שיכלמו מעשותיהם שסבבו להחרב בית ה' ויגיד להם ענין הבי' העתי' שלא חרב לעולם בעבור שלא יחטאו עוד כמו שאמר ירחקו את זנותם ופגרו אמר לדו את תבנית לורת הבית לסימן כי עוד יעשו כן לעתיד בבוא הגואל והחיית המתים ושזהו לומרו ושמרו את כל לורותיו ואל כל חוקותיו שישמרו אותם בלבם ויעמידו שכן יהיה לעתיד: ויזהר בכון לפרש שמפני שבזמנו של יחזקאל היו תועים בני ישראל בעבודת הבמה והיה וכמו שאמר מלאותם שהיו אחריהם אל היכל ה' ופניהם קדימה משתחויים לשמש לכן לזה לבניה שיבי' להם כל מה שראה בנבואתו מבנין הבית כדי שיתבודדו ויתבוננו בענין הבית וימדדו את תבניתו ולפי שהדברים ההם יש להם רמיזות עליונות בדברים האלהיים כמו שבארתי בבנין בית שלמה לכן בהתבוננותם בענין הבית ומדותיו יתבאר להם טעותם בעובדם את המשרתי' יכירו וידעו כי לה' המלוכה והוא המושל והמשגיח שהם הדברים אשר יורו עליו עניני הבית ומדותיו ובזה יכלמו מעשותיהם בראותם כי לא מעבר ליש הוא אבל בניתם ימצאו מה שילמדם להועיל אם יתבוננו בו ואם שמות רבים לורת הבית ומתבוננתו ומולאת ומובליו ואמר פעם שנית וכל לורותיו ואמר בו לשון חקים ותורות לפי שדברים הם מוסגים אצלינו באחד מתרבע אופנים אם בחוש ואם במושכל ראשון ואם במופת ואם בקבלה ואמר לורת הבית על הראיה בחוש ותכונתו על התבונה הנרשמת בנפש שהיא ההתחלה שמתנה תבונה ידיעת הפשוטות הראשונות ואחר מלאיו על השאלות הנעשים מהם שיצאים מהקדמות החושים

ומדדו

ומדדו · ומדדו · ומדדו ·

והוליכני · חוץ לחומת הר הבית : אשר פניו דרך הקדים · זהו שער הר הבית המזרחי אשר קדם זכרו בתחילת הנבואה : ומדדו סביב סביב · מדד הבית אשר בו השער סביב לארבע רוחות : מדד רוח הקדים · סביב כל חומתו הרוח וכן מדד רוח הצפון ורוח הדרום ורוח המערב והיה בין הכל חמש מאות אמה ארך וכן ברוחב ומה שאמר סביב אל רוח היה לפי שבאותו הרוח הצלים פאות סביבו והיה לו חומה סביב להבדיל בין הקדש לחול כי הר הבית מקודש מירושלם שאין זבין וזבות נדות ויולדות נכנסין לשם : ויוליכני · אחר שמדד הרוחות מחוץ לעיני הוליכני אל השער אשר הוליאני ממנו : והנה · בא מדרך הקדים · נכנס בשער בדרך מזרח : וקולו כקול מים רבים · כמו שאמר בתחילת הספר אלא שם הוסיף כקול שדי ופי' וקולו וקול הכבוד ותרגם יונתן וקל מברכי שמיא : והארץ האירה מכבודו · פעל עומד מהנוסף והשם שבאו מן הבנין הם יוליכים כמו האיר ברקיו חבל וכן להאי' על הארץ : מכבודו · מכבוד אלהי ישראל והוא ענין זוהר וזיוה כמו שפי' : וכמראה המראה · ובכלל אותו הכבוד שהאירה שראיתי ראיתי כענין המראה שראיתי בבואי לשחת את העיר כי ראיתי הרכבה וכן במראה אשר ראיתי אל נהר כבר כל אותן המראות הם תי עתה : אל נהר כבר · כמו על וכמוהו רבים ומה שאמר בבואי לשחת העיר והוא לא בא לשחת העיר אלא שמת האנשים ר"ל בבואי כאשר בא האנשים לשחת העיר ויונתן תרגם בהתנבאותי לחבלא ית קרתא ומה שסנה לשון מראה כמה פעמים לענין המראות המשחנו בענין המרכבה ורז"ל אמרו הטע ראיות במקום הזה לומר שכל הנב' מי' לא היו ראויים אלא אחר חטא הפקנריאות ומשה רבינו עליו השלום מתוך מראה אחת היה ראוה שנאמר במראה אליו אתודע שהיה ראוה בהספקליא המאירה ומה שאמר חטא הוא רמז לחטא המסכות וחטאיהם העשירי יהיה קדש : אל פני · כמו על פני : וכבוד יי' בא אל הבית · אל ההיכל : ותשאני רוח · עד הנה אמר ויביאני ויוליכני ויוליכני אמר על האיש שראהו כמראה נחשת ועתה שראה לו הכבוד עם המרכבה אמר ותשאני רוח כמו שאמר במרכבה הראשונה : והשמע מדבר אלי מהבית · מדבר כמו מחדב' מבנין התפעל והת"ו נבלעת בדגש : מהבית · הקול יצא מהבית שם הכבוד אלי שהייתי בחצר הפנימי : ואיש היה עומד אצלי · אפשר שהיה איהו שראה בתחילת הנבואה שהיה מראהו כמראה נחשת או היה מלאך אחר : ויאמר · את מקום כסאי ואת מקום כפות רגלי אשר אשכן שם · כאילו אמר זהו אשר אשכון שם יאמר מקו' כסאי כי בית המקדש כנגד כסא הכבוד : ומקום כפו רגלי · על דרך והארץ הדום רגלי ודע' רז"ל כי בית המקדש נקרא כסא כמו השמים כמו שכתוב כסא כבוד מרום מקום מקדשנו ובספר ירמיה ביאורנו הענין היטב ויונתן תרגם ארי אתר בית כורסי יקרי ודין אתר יקרי בית אשריות : בזנותם · שהיו זונים אחרי אלהים אחרים ועושין פסיליהם בביתם שהיה אצל בית יי' : ובפגרי מלכיהם · כמו שראינו במנשה והמון שנקברו בגן ביתם : במותם · ובמותם שהיו עושים בבתיהם לו פירושו שהיו עושין במותם במקום פגרי מלכיהם : בתתם ספם את ספי · כי בית המלך היה סמוך לבית הסם והקיר ביניהם כמו שראינו בבנין שלמה כשבנה ביתו אמר ועולתו אשר יעלה בית יי' ואמר בדברי יואש ויורד את המלך מבית הסם ויבאו בתוך שער העליון בית המלך : ומזוזת' אצל מזוזתי · כפל הענין במלו' שונות כמנהג כי המזוזה היא הכף ויונתן תרגם במתבהון ספיהון לקבל ספי בית מקדשי ובינייהון בסתר עזרתי וכותל בית מקדשי בין מימרי ובינייהון : ואכל · בחסרון הה"ה למ"ד הפעל כמנהג והוא כמו ואכלה מן הלגוש :

עתה

רשי

ומדדו סביב סביב · לכל היקף הר הבית מבחוץ לארבע רוחו' מדדו שלשת אלפים על שלש' אלפים אמה שהקנה שש אמות וזה הוא שיעור הקנה דוד ינט' קו שלשת אלפי אמות והיא שלשים ושש כמדה הראשונה שהיה הר הבית חמש מאות אמה על חמש מאות אמה חלוק שלשת אלפים על שלשת אלפים ברוחבו של חמש מאות אמות שתי וערב ותמצא שש שלשים ושש רבעי' של חמש מאות על חמש מאו' ועל כן אמר הפייט שלשים ושש כמו שהיתה מתכפלת · מל' · לד' רוחות מדדו תומה לו להר הבית · סביב המאות שתי וערב זו חומת החיל המקפ' כל ההר · להבדיל · את העם בין קדש שלפנים לחול שבחוץ · מל' · גמר כל מדה · ויוליכני חזר והכניסני לשער הקדים ורא'תי הכבוד יורד לעזרה : וכמראה המראה · תשע מראות כתובין במקר' זה ומתוכן היו רואין הנביאים חוץ ממשה רבינו שהיה רואה מתוך מראה אחת לפיכך אספקלריא שלו מאירה ורואה ממש וזהו שייסד הפייט מחזו המלוכלות בתשע מחזות : בבאי לשחת את העיר · בפרשת החוית תיו שנאמר שם קרבו פקודת העיר ושם פיר' את דוגמת מרכבה : מדבר אלי · מתמלל עמי כבוד הוא לומר כלפי מעלה מדבר כמו מתדבר כלומר בינו לבין כבודו מדבר והקול בא עדי : ובפגרי מלכיהם · שהיו בתיה' סמוכין לבית הקברות כמו שמצינו במלכיהם בשלמה ובעת ליהו ופעמים שהיו קוברין אותם בגו ביתם שם כמו שהו' מפר' ואמר בתתם ספם את ספי : מל' · ואכל' כמו ואכלה וכליתי : עתה

מ ג

ואפקני באורח הרעא דפתיח לאורח מדינחא ומשחיה סחור סחור : משח רוח קידומא בקני מישחתא חמיש מאה קנין בקני מישחתא סחור סחור : משח רוח צפונא חמיש מאה קנין בקני מישחתא סחור סחור : ית רוח דרומא משח חמיש מאה קנין בקני משחתא : אסתחר לרוח מערבא משח חמש מאה קנין בקני משחתא : לארבע רוחיא משח ה שורא ליה סחור סחור אורכא חמש מאה ופותיא חמש מאה לאפרשא בין קודשא לחולא : ואובילני לתרעא תרעא דפתיח לאורח מדינחא : והא יקר אלהא די ישראל איתגלי מאורח מדינחא וקל מברכי שמיה כקל מין סגיאין וארעא נהרת מזיו יקריה : וכחיזו חזוא דחזיתי כחזוא דחזיתי באיתנבותי לחבלא ית קרתא וחיזוא כחיזו דחזיתי על נהר כבר ואישתטחית על אפי : ויקרא די איתגלי בביתא באורח תרעא דפתיח לאורח מדינחא : ונטלתני רוחא ואעלתני לדרתא גויתא והא אתמלי יקרא די ביתא : ושמעית די ממלל עימי מלגיו וגברא הוה קאים לקיבלי : ואמר לי בר אדם דין אתר בית כורסיי יקרי ודין אתר בית אשריות שכינתי דאשרי שכינת המן בגו בני ישראל לעלם ולא יסאבון עוד בית ישראל שמא דקודשי אינון ומלכיהון בזנותהון ובפגרי מלכיהון במותהון : כמ תנהון סיפיהון מקביל כיפי בית מקדשי ובינינהון

בסטר עזרתי וכותל בית מקדשי בין מימרי ובינינהון וסאיבו ית שמא דקודשי בתועבתהון דעבדו ושיציתי יתהון ברוגזי : כען

מדר ה' וסימ' נמסר לעיל בסיפרא סימ' מ' : פנה ג' וחס' וסימ' אשר לבבו פנה היום מעם · וצפנה פנה הגלגל · פנה דרך הקדים : כבדו ג' חס' כליש' בקריאה וסימ' הן הראנו יי' אלהינו את כבדו ואת גדלו · ותחת כבדו יקד יקוד · והארץ האירה מכבדו · וכל כבודי דכוו' חס' במ"א ואולם חי אני : מדבר ח' בקריאה וסימ' יש לאל ידי לעשות עמכם רע : וכבוא משה אל אהל מועד לדבר אתו · ויכל משה מדבר אתם · והוא בן בליעל מדבר אליו · ותבא בי רוח כאשר דבר אלי · ואשמע מדבר אלי מהבית · אהבת רע מטוב · נצור לשונך מרע : בתתם ל' ספם ל' ספי ל' וטמאו ל' ואבל ל' ירחקו ל' :

כבוד מרום מראשון מקום מקדשינו ובספר ירמיה ביארנו הענין היטב ויונתן תרגם ארי אתר בית כורסי יקרי ודין אתר יקרי בית אשריות : בזנותם · שהיו זונים אחרי אלהים אחרים ועושין פסיליהם בביתם שהיה אצל בית יי' : ובפגרי מלכיהם · כמו שראינו במנשה והמון שנקברו בגן ביתם : במותם · ובמותם שהיו עושים בבתיהם לו פירושו שהיו עושין במותם במקום פגרי מלכיהם : בתתם ספם את ספי · כי בית המלך היה סמוך לבית הסם והקיר ביניהם כמו שראינו בבנין שלמה כשבנה ביתו אמר ועולתו אשר יעלה בית יי' ואמר בדברי יואש ויורד את המלך מבית הסם ויבאו בתוך שער העליון בית המלך : ומזוזת' אצל מזוזתי · כפל הענין במלו' שונות כמנהג כי המזוזה היא הכף ויונתן תרגם במתבהון ספיהון לקבל ספי בית מקדשי ובינייהון בסתר עזרתי וכותל בית מקדשי בין מימרי ובינייהון : ואכל · בחסרון הה"ה למ"ד הפעל כמנהג והוא כמו ואכלה מן הלגוש :

עתה

מנחה גדולה

שהשוכן בו הוא על כל אלקים כי כמו שהבית הוא עליון על ראש ההר כן אלהי הבית ההוא הוא גבוה מעל גבוה : עוד זכר הוראה שנית והיא אומרו כל גבוליו סביב סביב קדש קדשים הוא לומר שאין הקדושה בלבד בדביר כי היא גם כן בהיכל ובאולם ובחצר ובכל הר הבית וזו גם כן הוראה רבה כי כמו שהבית כולה קדש קדשים ואין בה דבר חולין כן האמונות האלהיות הם כולם אמת ויציב ונכון וקיים ואין בהם שקר ועולה כלל ועל ההוראה הזאת השנית אמ' פעם שנית הנה זאת תורת הבית רולה לומר אחדותה בקדושה בכל חלקיה ולא בא אם כן הכתוב הזה להודיע שהיה הבית עלראש ההר ולא שהיה כל גבולו קדש כי כבר נזכר מזה למעלה והותרה בזה השאלה השנית ומשני שהיה הנביא עתיד לבאר ענין הכהנים בעבודתם והקרבנות אשר יקרבו על המזבח כמו שיבאר אח"ז לכן התחיל מיד ואלה מדות המזבח כי הוצרך לבאר ענין המזבח ומדותיו להגיד אחר כך הקרבנות שיקרבו עליו ולזה לא זכר שאר כלי הבית לפי שלא נעשה בהם שנוי ולא חידוש אמה שזכרה בהם התורה ומה שעשה שלמה בבנינו וזכר בלבד מזבח העולה לאותם שנה שזכרתי ולא זכרו שלחנות ואחרי שביאר לו מדות המזבח אמר לנביא אלה חקות המזבח ביום העשותו"ל ביום שתשלם מלאכתו יעלו עליו קרבן זה כמו שעשו במשכן ביום שמיני למלואים ואומרו ונתת אל הכהנים הלוים יצוה ליחזקאל הנביא שהיה כהן שיתן הקרבן הזה לכהני הקרבנו ובזה הודיע לנביא שתי הודעות לעתיד לבוא האחת שבית עולמים לא ישרתו כי אם הכהנים שהם מזרע צדוק כי לפי שנתעשה צדוק לכהן גדול כאשר נתעשה שלמה למלך קרא לו ולזרעו בבהונתו מה שקרה לזרע דוד במלכותו והוא שבאת' פרקו ישראל מעליה' עול מלכות שמים פרקו גם כן מעליהם מלכות בית דוד ובהונת בני צדוק ועשה ירבעם כהנים מקצה העם כלבנו לאמנם לעתיד לבוא יעזבו בני ישראל ובקשו את ה' אלהיהם ואת דוד מלכם וכמו שיעוד ביניהם האלהות ומלכו' בית דוד כן תעוד הכהונ' לזרע צדוק ולכן לזה בזה שיתן הקרבן הזה לעשותו אל הכהנים הלוים אשר הם מזרע צדוק ובכבר ביאר הנביא שבימים ההם יתברך יצרוף ויזקק את בני לוי : וההודעה השנית שבזה בבאן היא מתחיית המתי' שיהיה בזמן קיבוץ הגלו' ולכן אמר ליחזקאל ולקחת מדמו ונתת על ארבע קרנותיו כי הנה בשרו שיקוס בתחייה ושהוא יהיה בהנוכת המזבח והוא יזה את דם פר החטאת וזה תמה שיוכיח שלא היה זה מזבח של בית שני כי יחזקאל לא עלה שמה והוא מת בארץ בבל ושם נקבר כמו שביארתי בהקדמת פירוש זה הספר גם כי סדר הקרבנות שעשו אנשי הגולה אינו כסדר הזה והם עשו המזבח קודם ההיכל והנה לזה כתוב בפר בן בקר לחטאת' כי כן עשה משה במלואי' ואמרו ואל ארבע פנות העזרה ואל הגבול היא העזרה הנזכרת שהיתה לפני המזבח וגבולה ואמר ולקחת את הפר החטאת ושרפו במפקד הבית מחוץ למקדש עניני שיצרוף את הפר לפנים מהומת הר הבית רולה לומר במקום שמצויים הכהנים שלא יצרוף בו פרים הנשרפין ושעירים הנשרפין כי לשון מפקד הוא מענין מצוה כמו והוא פקד עליו במפקד יחזקיהו אמנם רש"י פי' מפקד הבית תכלית הבית מקום שהבית כלה כמו לא נפקד ממנו איש ואמר שתהיה שריפת הפר מחוץ למקדש אבל לא חוץ מהר הבית וכן לזה לו שביום השני יקחו

פעיר

כְּעֵין יַרְחַקּוּן יַת טַעֲוָתְהוֹן וּפִגְרֵי מַלְכֵיהוֹן מִלְּמִחֲטֵי קָדְמָי וְאַשְׁרֵי שְׁכִנְתִּי בֵּינֵיהוֹן לְעָלָם: אַתְּ בַּר אָדָם חַוִּי יַת בֵּית יִשְׂרָאֵל יַת בֵּיתָא וְיִתְכַּנְעוּן מֵחוֹבֵיהוֹן וְיִמְשְׁחוּן יַת טִיקוֹסֵי הּ: וְאִם יִתְכַּנְעוּן מִכֹּל דַּעֲבָדוּ בְּמַחֲזֵיהוֹן צוּרַת בֵּיתָא וְטִקּוֹסֵיהּ וּמַפְּקָנוֹהִי וּמַעֲלָנוֹהִי וְכָל צוּרָתֵיהּ וְיַת כָּל גְּזַרְתֵּיהּ וְכָל צוּרָתֵיהּ וְכָל רְחָזֵי לֵיהּ הוֹדַע יַתְהוֹן וּכְתוֹב לְעֵינֵיהוֹן וְיִטְרוּן יַת כָּל צוּרָתֵיהּ וְיַת כָּל גְּזַרְתֵּיהּ וְיַעֲבְרוּן יַתְהוֹן: דָּא אוֹרַיְתָא דְּבֵיתָא עַל רֵישׁ טוּרָא כָּל תְּחוּמֵיהּ סְחוֹר סְחוֹר קֹדֶשׁ קֻדְשִׁין הָא דָּא אוֹרַיְתָא דְּבֵיתָא: וְאִלֵּין מִשְׁחַת מַדְבְּחָא בְּאַמְּתָא דְּהִיא אַמָּה וּפְשַׁךְ וְתַשְׁיִתָא אַמְתָא וְאַמְתָא פִּיתְיָא וּגְדַנְפָּא מַקַּף לַהּ עַל סִיפְתֵּיהּ סְחוֹר סְחוֹר זַרְתָא חַדָּא וְדֵין טִיקוֹס מַדְבְּחָא: וּמִתַּשְׁוֹת אַרְעָא עַד מְסַמְּתָא אַרְעִיתָא תְּרֵתֵין אַמִּין וּפוּתְיָא אַמְתָא חַדָּא וּמִמְּסַמְּתָא זְעֵירְתָּא עַד מְסַמְּתָא רַבְּתָא אַרְבַּע אַמִּין וּפוּתְיָא אַמְתָא:

עַתָּה יַרְחַקוּ פִגְרֵי מַלְכֵיהֶם מִמֶּנִּי וְשָׁכַנְתִּי בְּתוֹכָם לְעוֹלָם: אַתָּה בֶן־אָדָם הַגֵּד אֶת־בֵּית־יִשְׂרָאֵל אֶת־הַבַּיִת וְיִכְלְמוּ מֵעֲוֹנוֹתֵיהֶם וּמָדְדוּ אֶת־תָּכְנִית: וְאִם־נִכְלְמוּ מִכֹּל אֲשֶׁר־עָשׂוּ צוּרַת הַבַּיִת וְתִכּוּנָתוֹ וּמוֹצָאָיו וּמוּבָאָיו וְכָל־צוּרָתוֹ וְאֶת כָּל־חֻקֹּתָיו וְכָל־צוּרָתוֹ וְכָל־תּוֹרֹתָיו הוֹדַע אוֹתָם וּכְתֹב לְעֵינֵיהֶם וְיִשְׁמְרוּ אֶת־כָּל־צוּרָתוֹ וְאֶת כָּל־חֻקֹּתָיו וְעָשׂוּ אוֹתָם: זֹאת תּוֹרַת הַבַּיִת עַל־רֹאשׁ הָהָר כָּל־גְּבֻלוֹ סָבִיב סָבִיב קֹדֶשׁ קָדָשִׁים הִנֵּה זֹאת תּוֹרַת הַבָּיִת:

וְאֵלֶּה מִדּוֹת הַמִּזְבֵּחַ בָּאַמּוֹת אַמָּה אַמָּה וָטֶפַח וְחֵיק הָאַמָּה וְאַמָּה רֹחַב וּגְבוּלָהּ אֶל־שְׂפָתָהּ סָבִיב זֶרֶת הָאֶחָד וְזֶה גַּב הַמִּזְבֵּחַ: וּמֵחֵיק הָאָרֶץ עַד־הָעַזָּרָה הַתַּחְתּוֹנָה שְׁתַּיִם אַמּוֹת וְרֹחַב אַמָּה אֶחָת וּמֵהָעַזָּרָה הַקְּטַנָּה עַד־הָעַזָּרָה הַגְּדוֹלָה אַרְבַּע אַמּוֹת וְרֹחַב הָאַמָּה:

והראל ומרבחא

אתה ז׳ ר״פ בגביאים וסי׳ אתה ידעת את דוד אבי׳ אתה תשמע השמים כתרא דנכרי דמלכים׳ זכרני ופקדני דירמיה׳ אתה אל תירא עבדי יעקב בתראה דספרא׳ הגר את בית ישראל את הבית׳ אתה תאכל ולא תשבע׳ ודבתריה אתה תזרע׳ על ראש ההר ה׳ דסמיכי בקריא׳ וסימ׳ והיה נכון לבקר׳ ויעבר דוד העבר׳ וישלח אליו שר חמשים׳ אלף אחר מפני גערת אחר׳ זאת תורת הבית על׳ וזה נב ל׳ פתח וא׳ קמץ והבני לך נב׳

עתה׳ על כרחם ירחקו את זנותם שהבדלתי לי הקף גבול גדול סביב׳ אתה בן אדם הגד את בית ישראל את הבית ויכלמו מעונותיהם׳ בהראותי למו חסדי שאני מוחסם בעונם׳ מלאתי׳ ומדדו את תבנית׳ ומדדו על ידיך שאתה מורה את תוכן חשבון הבנין׳ ואם נכלמו שיתביישו ויכבשו פניהם מכל אשר עשו אז הודע אותם את שאני עתיד לעשות להם׳ צורת הבית׳ גבול הבנין היאך הוא מלפניו ועד אחוריו סדורים לארבע רוחות׳ ותכונתו׳ חשבון תאיו ולשכותיו׳ וכל צורותיו׳ כרובים ותמורים וחילים ואילמים מל׳׳ וכל צורותיו בתורת לא סורם׳ ויסמרו׳ ילמדו ענייני המדו׳ מפיך שילעו לעשותם לעת קץ׳ מל׳ רהויה היתה ביאה שנייה של עזרא בביאה ראשונה של יהושע לבא בזרוע ובנס כדרשיכן עד יעבר ובניין זה מאז היה ראוי להם כשעלו מן הגולה ונאחלת עולם אלא שגרם החטא לא היה׳ תשובתם הוגנת על מנת שלא לחטוא ויגאו ברשות כורש ובנו לעצמן ויש אומר בבבל נכשלו בנכריו׳ ואלה מדות התזבח׳ שמפרש למט׳ ארבע עשר׳ אורך בארבע עשרה רחב׳ באמות אמה אמה וטופח׳ באמה בת שש׳ שהי׳ אמה וטופח באמה בת חמשה׳ וחיק האמה׳ אבל היסוד שלו נמדד באמה של חול שהיא בת חמשה חיק לשון חיקוי קביעו׳ והוא היסוד האמה אמת חול ולא אמה וטופח שהיא אמה בת ששה וכן שנינו במנחות שהיסוד והסובב והקרנו׳ נמדדין באמה בת חמשה׳ וחיק האמה זה היסוד׳ ואמר רחב זה הסובב׳ וגבולה אל שפתה סביב׳ זרת האחד אלו הקרנות זרת אחד מאמצעתו מודדו זרת לכל רוח הרי אמה על אמה׳ וזה גב המזבח׳ ובאמה זו היה נמדד גב מזבח הזהב אמה ארכו ואמה רחבו׳ ארבע אמות׳ ורחב אמה׳ ואמה רחבו רבוע כך מפורש בערובין ובמנחות מפורש יותר לפי החשבון חיק האמה בגובהה עלה אמה ואמה רחב כנגד אמה בת חמשה׳ וגבולה אל שפתה׳ הקרנות שעליו עלה אמה וכנגד אמה אינו באמה בת חמשה׳ ומחיק הארץ׳ מן היסוד מקרקע הארץ׳ בין לרחבן בין לגובהן באמה בת חמשה׳ עד העזרה התחתונה׳ עד גב מלבן הראשון׳ שתים אמות׳ ולא היה כן בבית עולמים שם שנינו מביא מלבן של ל״ב על ל״ב וגובהו אמה וכאן גובהו שתי׳ ורחב אמה אמת׳ כשהיה מלבן השני עליו היה מלבן השני שלשים על שלשים כמלא כניסה לו סביב סביב רחב אמה והוא היסוד הרי עלה שתים וכנגד אמה והוא היסוד י״ת עזרה מסתמתא לשון רגפה שהיה ממלא את המלבן חלוקי אבנים וזפת וסיד וקונית וממחה וסופך ומחליקו למעלה והרי הוא כמין רגפה׳ ומהעזרה הקטנה׳ עד העזרה הגדולה ארבע אמות׳ מגב מלבן התחתון עד גב מלבן שעליו ארבע אמות גובה׳ ורחב האמה׳ היא כניסת הסובב עלה ארבע וכנגד אמה זהו סובב והתחתון קורא קטנה לפי שאין גובהו אלא שתים והעליון גובהו ד׳׳ וגבולה אל שפתה׳ סביב זרת אחד מ

ההרחל · הוא גובה גג המזבח מן הסובב ולמעלה וכבית עולמים לא היה אלא שלש
וי"ת לף הוא ומדבחא ארבע אמין : והאריאל שתים עשרה אורך · מקום המערכה
היה עשרים וארבע על עשרים וזהו שתים עשרה בשתים עשרה : על
ארבעת רבעיו · שמאמצעיתו הוא מודד שתים עשרה לכל רוח הרי כ"ד על כ"ד כך
מפורש בזבחים וכן שנינו במס'
מדות המזבח היה שלשי' ושתים
על שלשים ושתי' עלה אמה וכנס
אמה זה היסוד נמצא שלשים על
שלשים עלה אמת וכנס אמה זה
הסובב נמצא עשרים ושמונה על
עשרים ושמונה מקו' הקרנות
אמה מזה ואמה מזה נמצא
עשרים ושש על עשרי' ושש מקו'
הליך רגלי הכהנים אמה מזה
ואמה מזה נמצא כ"ד על כ"ד
מקום המערכ' : והעזרה ארבע
עשרה אורך · גג המזבח עם
מקום הקרנות ועם מקום רגלי
הכהנים כ"ח על כ"ח וארבע
עשרה האמורים כאן מאמצעיתו
מודד כמו שמפורש על ארבעת
רבעיה : והגבול סביב אותה ·
י"ג גדנפא ורבותינו פרשוהו על
הקרנות : חצי האמה ·
מאמצעיתו מודד נמצא אמה על
אמה : והחיק לה אמה · זו
כניסת היסוד : ומעלותהו פנו'
קדים · וכבש שעולים בו היה
בדרום כדי שיהא העול' בו פונה
למזרח שכל הפונו' היו דרך ימין
וכשאתה נותן הכבש בדרום
העולה בו ופונה דרך ימין פונה
למזרח : הכהנים הלוים · אשר
משבט לוי : מזרע צדוק · לפי
שהיה כהן גדול ששימש ראשון
במקדש בימי שלמה נקראו על
שמו : אל ארבע קרנותיו · של
מזבח : פנות העזרה גג המזבח :
וכפרתהו · הקנה אותו מדרך
חול שבו להכניסו בקדוש להיותו
ראוי לכפר עליו מזה ולהלן :
במפקד הבית · ח"י בדחזי כה
לביתא כלומר במקו' קדוש ולשון
במפקד הבית מקום שהבי' כלה
בתו לא נפקד ממנו אים והו' פר
המלואים כדרך שעשו במשכן
ונשרף אותו פר ולא נאכל וכן
דרשו רבותינו במנחות מלואים
הקריבו · בימי עזרא כדרך
שהקריבו בימי משה : תקריב
שעיר עזים · זה לא היה במשכן
ומלואים של לעתיד לבא כך הם
על פי הדיבור: מחטאת מלטהר :
תמימים יעשו · לעולה :
ורצאתי

ומהאריאל הר מן שיטה חדא ומ"ה בריש תיבתא וסי' ומחיר ל' והוכן ברסד כסא · ומחיר ל' קרוב יום יי'
הגדול · ומהלומות ל' נבונו ללצים שפטים · ומהמונם ל' כאשר ידגה · ומהגר ל' כי איש · ומהעזרה ל'
הגדולה עד העזרה הקטנה · ומהאריאל ל' ולמעלה הקרנות ארבע · ומהריון ל' אפרים בעוף יתעופף
כבודם ומהלוים ל' ועל הסבלים : וחטאת ג' וסימ' את המזבח · אתו וכפרתהו · וחטאת את דמקדש :
עולה ה' חס' בליש' בסיפרא וסימ' והעלה על רוחכם · ולשכה ופתחה באילים השערים שם ידיחו את
העלה כחטאת כעלה וכמנחה · והעלה אשר יקריב הנשיא ליי' ששת כבשים · והקרבת לפני יי' והשליכו :

ד' ל' ד' ומדבחא ארבע אמין ומן מדבחא
יחיד יי"ל ולעילא קרנתא ארבע : ומדבחא
תרתא עסרי אורכא בתרתא עסרי
פותיא מרבע על ארבעא סטרוהי :
ומסמתא ארבע עסרי אורכא
בארבע עסרי פותיא על ארבע
ל' וחס' סיטרהא וגדנפא מקף לה סחור
סחור פלגות אמתא ותשויתא לה
אמתא סחור סחור ומאתר דמלקין
ט' לה מיתפנן למדינחא : ואמר לי בר
ל' ומל' אדם כדנן אמר יי אלהים אילין
גזירת מדבחא ביום איתעבדותה
י"ג לאסקא עלוהי עלתא ולמזרק עלוהי
דם ניכסת קודשיא : ותתן לכהניא
ליואי די אינון מזרעא דצדוק
ג' דקריבין לפולחני אמר יי אלהים
לשמשא קדמי תור בר תורי
ל' נ"ל לחטתא : ותיסב מדמיה ותתן על
נסים
ד' ד' ארבע קרנתיה ועל ארבע זוית
ד' מסמתא ועל תחומא סחור סחור
ד' ד' ותדכיתיה ותכפר עלוהי : ותיסב
ד' ית תורא דחטתא ויוקדינה באתר
ד' ד' דחזי לביתא מברא למקדשא :
ד' ד' וביומא תנינא תקריב צפיר בר עזי
ד' שלים לחטתא ותדכיית מדבחא
כמא דדכיאו בתורא : בשיצותך
מלרבאה תקריב תור בר תורי שלים
ה' חס' נסי' ודכר מן ענא שלים : ותקרבינון
קדם יי ויתנון כהניא עליהון מלחא
ויסקון יתהון עלתא קדם יי : שבעא
יומין תעבד צפרא דחטתא ליומא
שבעא
ותור בר תורי ודכר מן ענא שלימין יעבדון :

ארבע אמות והנה זה שטח המזבח מלמטה על הארץ ד' אמות בארך וברוחב וכן בגובה
והוא הנקרא הרחל כלומר בית חל לפי שהיו עובדים בכל מקום נחלהים אחרים על
ההרים הגבוהים וזה שהיה הרחל לא היה גבהו אלא ד' אמות לפיכך אמר ד' אמות
בשטח וכלל לשטחו וגבהו ובסוף ארבע אמות בגובה היה מחרחב המזבח והיו יוצאין
אבני המזבח לאין ואותו המקום
הוא הנקרא אריאל ואמרו רבותי'
ז"ל כי נקרא המזבח אריאל לפי
שבאש הקדושה היורד' מן השמי'
היתה רבוצה בו כארי וזה המקו'
שנקרא אריאל היו שתים עשרה
ארך בשתים עשרה רחב רבוע
אל ארבעת רבעיו ומאמצו ולמעל'
היו ארבע הקרנות ימלת מקום
המערכה זכר לתעלה : והרחל ·
מבואר הוא ומהאריאל וכן
והאריאל כתוב בי"ו בין האלף
והלמ"ד וקרי הי"ו בין הרי"ש
והא"לף והעניין אחד : והעזרה
ארבע עשרה ארך · לא ידענו
על מי זו עזרה אמר על הגדולה
או על הקטנה : והגבול · במו
שפירשנו מסגרת וכמו שת"י
גדנפא : חצי האמה : חצי אמה
גובה המסגרת שהיה לה לעזרה
סביב : והחיק לה אמה סביב ·
לא ידענו מה היא משמש זה
החיק בעזרה : ומעלתהו פנות
קדים · המעלות שהיו עולי' בהם
למזבח היו פונים לצד מזרח
ומעלותהו כמו ומעלותיו וכן
מקום גבורהו כמו גבוריו :
פנות · מקור והגה כתוב ולא
תעלה במעלו' על מזבחי אפשר
שהיו המעלות עשויות כמין כבש
או פירושו שהיו עולים בו חוץ
לעזרה ודעת יונתן שהיו עולים
לעזרה שחרגש ודרגין דסלקין
ליה לאתפנאה למדינחא וי"ת כל
חיק בזו הפרשה תשויתא ר"ל
מקום שזה ותרגם העזרה
מחיתא ולא רחיתי למלה הזאת
חבר ולפי' רו"ל יהיה פי' העזרה
כבנין המזבח עצמו וקורא לו
מלבן מן המלבנו' עזרה כי
מלבנות היה עשוי המזבח כמו
שאמרו הנה לוי כיצד בונים את
המזבח מביא מלבן שהיא שנים
ושלשים על שנים ושלשי' ונובהו
אמה ומביא חלוקי אבני מפולמו'
בין גדולות בין קטנות ומביא סיד
וזפת וקוניא וממחה ושופך וזהו
יסוד וחוזר ומביא מלבן שהוא
שלשים על שלשים וגבוה חמש
ומביא חלוקי אבנים מפולמו' בין
גדולות בין קטנות ומביא סיד
וזפת וקוניא וממחה ושופך וזהו
סובב וחוזר ומביא מלבן שהוא כ"ח על כ"ח וגבוה ג' אמות ומביא חלוקי אבנים מפולמות בין גדולות בין קטנות ומביא סיד וזפת וקוניא וממחה ושופך וזהו מקום המערכה
וחוזר ומביא מלבן שהוא אמה על אמה וגבוה אמה ומביא חלוקי אבנים מפולמות בין גדולות בין קטנות ומביא סיד וזפת וקוניא וממחה ושופך וזהו קרן וקרן וקרן ופי'
מפולמות לחות כמו דגים מפולמות : ויאמר אלי בן אדם כה אמר יי' אלה חקות המזבח ביום העשותו · ביום שתשלם מלאכתו יעלו עליו קרבן זה כמו שעשו במשכן ביום
שמיני למלואים : ולזרוק עליו דם · ת"י ולמזרק עלוהי דם נכסת קודשיא : ונתת · ליחזקאל אומר שהוא יתן הקרבן לכהנים להקריבו והוא יזרוק הדם
ויכפר על המזבח כי לעתיד יהיה הוא כהן גדול ואע"פ שיהיה אהרן שם אז יהיה הוא משנה לו ונם זה הפסוק יורה על תחיית המתי' לעתיד ולדברי רז"ל שאמרו כי זה המזבח
הוא אשר עשו בניה שני אפשר כי יחזקאל היה מעולי הגולה אלא שאומרים בקבלה שקבלוהו בארץ בבל ועוד כי סדר הקרבנות שעשו עולי הגולה אינו כסדר זה והם בנו
המזבח קודם ההיכל : מזרע צדוק · כבר פירשנו לתעלה למה זכר צדוק : פר בן בקר לחטאת · וכן במלואים שעשה משה : ולקחת · העזרה היא הנזכרת שהיתה לפני
המזבח וכן מפורש למעלה פנות העזרה למזבח : ואל הגבול · אל גבול העזרה הנזכרת : וחטאת אותו וכפרתהו · כתרגומו וה"כי יתיה וכפר עליהי : ולקחת את
הפר החטאת · נסתר עם ה"א הידיעה כמו המזבח הנחשת והדומים לו : ושרפו במפקד הבית · ושרפו השורף במפקד הבית וה"י בלתר דחזי בביתא ולא זכר באיזה מקום
מן הבית אבל אמר מחוץ למקדש ר"ל מחוץ לעזרה אבל לפנים מחומת הר הבית היה ולשון במפקד כמו במלות כמו והוא פקד עלי במפקד יחזקיה ר"ל במקום מן הבית שמנוי'
הכהנים לשרוף בו פרים הנשרפים ושעירים הנשרפים וכן פר שעשה משה במלואים נשרף וכן עגל החטאת שהקריב אהרן ביום השמיני למלואים נשרף : וביום השני · מבואר
הוא : בכלותך מחטאת · בבי"ת מבואר הוא : והקרבתם · והשליכו הכהנים עליהם מלח · כמו שכתוב בתורה על כל קרבנך תקריב מלח : שבעת ימים תעשה שעיר
חטאת ליום · לא היו כזה ימי המלואים של משה ונם עולי הגולה לא ראינו שעשו קרבן כזה כשבנו המזבח ואף על פי שאר"ל מלואי' הקריבו בימי עזרא כדרך שהקריבו בימי
משה כסדר הזה לא היו ועל כרחינו חדוש יהיה בסדר הקרבנות לעתיד : שבעת

מנחה גדולה

לבית ולפי שאחר שעם היו אוכלים השלחים בלשכות עם הכהני' ולא היו יוצאין בשער אשר יכנסו
זכר שהנשיא לתשיבותו לא יהיה כן כי יאכל בתוך חלנו וכשהוא נכנס לאחר הפנימית בו בדרך
יצוב כשילא ואמנם אומרו ויביאני דרך שער הצפון אל פני הבית הוא להגיד שכאשר מגיע
את השער סגור אשר אולי שאין שם כבוד ה' כלל ושחלף הלך לו ולכן סוגר השער הזה להודיע
שלא יצוב עוד לביתו וכדי להסיר מלבו הספק הזה הביאהו דרך הצפוני אל פני הבית ומשם ראה
והנה מלא כבוד ה' את בית ה' ואז נפל על פניו כמשתחוה על החסד והטוב אשר עשה עם עמו
לשכון בתוכם והותרו בזה השאלה הרביעית והחמישית : ויאמר אלי ה' בן אדם רואה לאחרי
שדבר לו מה שדבר בענין השער הסגור שאינו לא יבא בו אמר לו הנשא לבני למה שהיה
מדבר אלי והוא כל חקות הבית וכל תורותיו ראה לומר מהחיל והעזרות וחלקי המקדש והיתה
תכלית זאת ההוראה שאתם לבדי למדוה הבית בכל מוצאי המקדש ראה לומר בכל השערים שהם
מבוא הבית ומוצאיו שלא על פי שהם פתוחים ואינם סגורים לא יכנס בהם אדם אלא הראוי בכל
מקום ומקום כמו שהם המקומות שהם מקודשים אחד יותר מחברו ולכן צוהו שיאמר אל בית
ישראל שהיא בית המרי רב לכם מכל תועבותיכם ראה לומר די היה לכם מכל התועבות שעשיתם
על שהייתם מביאים בני נכר ערלי לב וערלי בשר לשרת במקדשי בדי שיחללו את ביתי ואמר
זה כנגד בני הגולה שבהיות' בארץ היו מכנסים למקדש להכנים בני נכר מלוהבניהם והם הערלי
לב שהם עובדי ע"ז וכן ערלי בשר מי שמת אחיו מחמת מילה ולא נימול כי הע"פ שהוא לנים
בזה הנה הערלה מלוסה היא לפני השם יתברך ולא יכול לשרת לפניו ושניהם אסורים לעבודת
בית המקדש ערלי לב וערלי בשר וכן אמרו רבותינו זכרונם לברכה דבר זה מתורת משה רבינו לא
למדנו מתורת יחזקאל בן בוזי למדנו וגמרא גומרא להו ואתא יחזקאל ואסמכיה אקרא דלחללו את
ביתי והם ב' סימני הפעול לחללו את ביתי כמו ותחללו את היולד ואמר בהקריבכם את לחמי חלב
ודם ויפרו את בריתי להניד שבהיותם מביאים את בית ה' הכהנים שאינם רשאיים לעבודה היה
כאילו הם עצמם שהיו זרים היו מקריבים את לחם השם וקרבנותיו החלב והדם על בני המזבח
לפי שלותם הכהנים הפסולים הפרו את בריתי אל כל תועבותיכם ר"ל שהיו כהנים לכם בע"ז
שהייתם עובדים וי"ת בני נכר בני עממיא וגם נכון הוא ולא שמרת' משמרת קדשי שהיה לכם
ראוי שלא להכנים במקדש כ"א הנשים הגונים וקדושי' ואתם לא עשיתם כן ותשימום לשומרי
משמרתי במקדשי לכם ר"ל שמתם שומרי משמרתי במקדשי אותם שהיו שומרים לכם בע"ז ולכן
כה אמר ה' שלעתיד לבא כל בני נכר וערל לב וערל בשר לא יבא אל מקדשי ואינו אומר זה על
הגוים כי אין צורך לאומרו אלא כל בן נכר אשר בתוך בני ישראל והם שעבדו ע"ז ואמרו כ"ח

שבעת ימים · וכפרו · כתיב וקרי יכפרו בי"ד והענין אחד אלא שבכתוב טעם שבעת ימים דבק למעלה: וטהרו אותו · לפי שנטמא ביד גויי הארץ: ומלאו ידו · כתיב בלא י"ד וקרי בי"ד ורבים כמוהו חסירי הי"ד הרבים מן הכתוב ולא יחסר הענין בעבור זה ופי' ומלאו ידיו הכינו למזבח ופירושו כתרגום ויקרבון קרבניהון וכזה הענין תרגם אונקלוס ומלאת יד אהרן ויד בניו והדומים לו ויש לפרש כגוי ידיו לכהן המקריב שימלא ידיו מנחתו הקרבן: ויכלו את הימים · הכהנים יכלו שבעת ימים על זה הסדר: והיה ביום השמיני והלאה · פי' ביום השמיני וממנו והלאה יעשו עולות וזבחים כמו שכתוב בכללם התמידים והנדרים והנדבות והמוספים: ורצאתי אתכם

כתוב בא"כף במקום י"ד וכן רפאנו את בבל וטעם ורצאתי אתכם בקרבנותיכם ויהיו לרצון לפני כי מעשיכם יהיו רצויים לפני ויונתן תרג' ויתקבל קרבנכון ברעוה קדמי אמר יי': ויסב אתי · המקדש החיצון · זה היכל. והוא סגור · עתה אשר הסיב אותי מלאתיו סגור וכבר היה פתוח כשבא כגדול יי' אל הבית כמו שאמר למעלה: ויאמר אלי יי' השער הזה סגור יהיה · לפי פשוטו יאמר זה על שער היכל אלא ארז"ל פירשו כי על אחד מסני פשפס שהיו לשער הגדול אמר זה כמו שסגרו במסכת מדות וסני פשפסין היו לו לשער הגדול הא' לנפון והאחד לדרום שבדרו לא נכנס בו אדם מעולם ועליו מפורש על ידי יחזקאל השער הזה יהיה סגור בא בו · לעתיד לבא: אם הנשיא נשיא הוא לעתיד לבא: אם הנשיא נשיא הוא ואם כותן רשות נשיא הוא ומסוב ואין דרכו ליסב ולאכול עם שאר הכהנים בלשכות: הוא יסב בו לאכול לחם · בתו' אלו: מדרך אולם השער יבא · בשהוא נכנס לתוך החצר הפנימי' כדי ליכנס לשער קטן זה לאכול בו דרך אולם השע'העזר' שבמזרח יכנס לתוך העזר' ובו בדרך ישוב בשיצא יצא באותו הדרך שנכנס ולפי שהוא אומר למטה בענין ובבא עם הארץ לפני יי' במועדי הבא דרך וגומר שנוה לעשות העזרה קפנדריא לפי שאותה ביאה לרחיית פנים ופריך להרחות יפה הוצרך לומר כאן בביאות שלא כל ימות השנה שלא יעשנה קפנדריא לפי שאין ביאה זו לרחיית פנים כמו שלרגלים וכן הגיד עוד למטה בענין פעמים רבות · אל' את הנשיא כ"ג נשיא הוא ומשיבותו יהא רשאי לאכול בשר ולחם קדשים באותו שעה שפוחתין לו בשעת הבילתו · מדרך אולם השער יבא דרך אולם שער מזרחי יכנס לעזרה ובבא עד אותו פשפס לאכול בו לאמצע ומדרכו · יצא שאין זה הלוי לקפנדריא בשאר שערים וכל היום שלא בשעת אכילת הנשיא יהיה סגור: בני נכר · שנתנכרו מעשיו לאביו שבשמים זהו הן ערלי לב: וערלי בשר · כהן שמתו אחיו מחמת מילה: ותשמרון לשמרי משמרתי במקדשי לכם · תשימון לכם לדעתכם במקדשי הנשים שאינם ראוין להיות שומרי משמרתי:

כי

רשי

ורצאתי · לשון רצון: סגור יהיה · רבותי' קעמידו הקבלה הזה בפשפס הדרומי שהי' לשער ההיכל פישפס פתח קטן כך שנינו במסכת מדו' שני פשפסין היו לו לשער הגדול אחד בדרום ואחד בצפון שבדרום לא נכנס בו אדם מעולם עליו מפורש ע"י יחזקאל השער הזה יהיה סגור בא בו · לעתיד לבא: אם הנשיא נשיא הוא ואם כותן רשות נשיא הוא וגו' · אם הנשיא אני כותן רשות נשיא הוא ומסוב ואין דרכו ליסב ולאכול עם שאר הכהנים בלשכות: הוא יסב בו לאכול לחם · בתו' אלו: מדרך אולם השער יבא · בשהוא נכנס לתוך החצר הפנימי' כדי ליכנס לשער קטן זה לאכול בו דרך אולם השע'העזר' שבמזרח יכנס לתוך העזר' ובו בדרך ישוב בשיצא יצא באותו הדרך שנכנס ולפי שהוא אומר למטה בענין ובבא עם הארץ לפני יי' במועדי הבא דרך וגומר שנוה לעשות העזרה קפנדריא לפי שאותה ביאה לרחיית פנים ופריך להרחות יפה הוצרך לומר כאן בביאות שלא כל ימות השנה שלא יעשנה קפנדריא לפי שאין ביאה זו לרחיית פנים כמו שלרגלים וכן הגיד עוד למטה בענין פעמים רבות · אל' את הנשיא כ"ג נשיא הוא ומשיבותו יהא רשאי לאכול בשר ולחם קדשים באותו שעה שפוחתין לו בשעת הבילתו · מדרך אולם השער יבא דרך אולם שער מזרחי יכנס לעזרה ובבא עד אותו פשפס לאכול בו לאמצע ומדרכו · יצא שאין זה הלוי לקפנדריא בשאר שערים וכל היום שלא בשעת אכילת הנשיא יהיה סגור: בני נכר · שנתנכרו מעשיו לאביו שבשמים זהו הן ערלי לב: וערלי בשר · כהן שמתו אחיו מחמת מילה: ותשמרון לשמרי משמרתי במקדשי לכם · תשימון לכם לדעתכם במקדשי הנשים שאינם ראוין להיות שומרי משמרתי:

כי

שבעת ימים וכפרו את המזבח וטהרו אתו ומלאו ידו: ויכלו את הימים והיה ביום השמיני והלאה יעשו הכהנים על המזבח את עולותיכם ואת שלמיכם ורצאתי אתכם נאם אדני יהוה:

ויסב אתי דרך שער המקדש החיצון הפנה קדים והוא סגור: ויאמר אלי יהוה השער הזה סגור יהיה לא יפתח ואיש לא יבא בו כי יהוה אלהי ישראל בא בו והיה סגור: את הנשיא נשיא הוא ישב בו לאכול לחם לפני יהוה מדרך אולם השער יבוא ומדרכו יצא: ויביאני דרך שער הצפון אל פני הבית וארא והנה מלא כבוד יהוה את בית יהוה ואפל אל פני: ויאמר אלי יהוה בן אדם שם לבך וראה בעיניך ובאזניך שמע את כל אשר אני מדבר אתך לכל חקות בית יהוה וכל תורתו ושמת לבך למבוא הבית בכל מוצאי המקדש: ואמרת אל מרי אל בית ישראל כה אמר אדני יהוה רב לכם מכל תועבותיכם בית ישראל: בהביאכם בני נכר ערלי לב וערלי בשר להיות במקדשי לחללו את ביתי בהקריבכם את לחמי חלב ודם ויפרו את בריתי אל כל תועבותיכם: ולא שמרתם משמרת קדשי ותשימון לשמרי משמרתי במקדשי לכם:

כה

מנחה גדולה

הלוים אשר רחקו מעלי ר"ל כי אם יבאו הלוים אשר רחקו מעלי אל מקדשי לא יבאו לכל דבר עבודה וקדושה כיון שהיו מעלי אחרי גלוליהם ולכן יעשו את עבודת קרבן אבל הוא שיעשו אותם הלוים אשר התעו את ישראל ושבו בתשובה עכשיו הוא שיהיו במקדש מעשים פקודות אל שערי הבית רוצה לומר שיהיו שעורי ומשמרתי הבית ושמשין בה שהשמיעה כשיהיה בזר אבל לא יקריבו קרבן והרד"ק פירש כי אם הלוים הוא לשון שבועה כמו אם לדוד אכנס והלוים מזכר על הכהנים הוא אומר כי כל כהן משבט לוי הוא אבל לא כנה לקראם כהנים מפני פיסולם ואמר שיהיו זה לכם שלא יקריבו קרבן ישן אשר ישראו אותם לפני גלוליהם ר"ל תחת שהיו משמרתים את ישראל לפני גלוליהם שהיו עובדים והיו לישראל לאכשול עון לכן לא יעשו אלי לכהן לי ולגשת אל כל קדשי אבל יעשו כלמתם מתועבותם אשר עשו ויהיו שומרי משמרת הבית לשמר התנולות שהם כשירות לזרים והתבאר מזה שהכהני אשר תעו בחטיית הבמתים ויעלו עונם בזה הדבר ונשאו כלמתם:

והכהנים הלוים בני צדוק וכו' עד ובהגישכם את הארן בנחלה: ואמר הנה לותם הכהנים הלוים בני צדוק שלא תעו אבל שמרו את משמרת מקדשי בזמן שתעו ישראל מעלי לא יהיו מורגשים אלא בעבודה אבל בהפך שהם יקריבו אלי לשרתני בעבודת המקדש כי אינם בני הנכר לא ערלי לב ולא ערלי בשר לשלח יבאו אל מקדשי הם אבל המה יבאו אל מקדשי בדרך שוערים אלא שהם יקרבו על שלחני שלחן המובח לשרתני ושמרו את משמרתי מבלי מעלה וכיון בבואם אל שערי הארץ הפנימית עליהם אחרת הכהנים והמקדש ושמשים לשער החלם בגדי פשתים

ילבשו ולא יעלה עליהם לאמר וזהו מידוש לעתיד כי הנה בבגדי כהונה שהיו משמשים אמר היה בהם כי התכלת הוא אמר לבוע אבל לעתיד אמר שלא יהיה כן אלא שילבשו בבגדי פשתים בשעת עבודה ולפשר לפרש המאמר הזה על עבודת כהן גדול ביום הכפורים לפני לפנים שהיה עובד בבגדי פשתים אבל יקשה איך יקרא את הדביר אחר והוא בית ואיך אמר בבואם ילבשו בלשון רבים כי אותה עבודה לא היתה אלא בכהן גדול והוא לבדו היה נכנס שם וביום הכפורים בלבד ולזה אין ראוי לפרשו אלא על הכהנים כולם שבשעת עבודה לא ילבשו אלא בבגדי פשתים והוא מידוש לעתיד ופתרי פשתים הם המגבעות ולפי שהיו על הראש לפאר קראם פתרי פשתים וכן אמר ומגבעות תעשה להם לכבוד ולתפארת ואמר ומכנסי פשתים יהיו על מתניהם להגיד שיהיו המכנסים רחבים כמו שאמרה תורה ממתניים ועד ירכים יהיו: ואומרו לא יחגרו ביזע פירשו חז"ל לא יחגרו במקום שמזיעים כדתניא כשהן חוגרין אין חוגרין לא ממטה ממתניהם ולא למעלה מתחיליה' אלא כנגד אצילי הידים ויונתן תרגם ולא יתרזון אלהין על גבהון ישרון ונלאתם אל המצר החילונה ר"ל ואחר כך כשילאו הכהנים אל החצר החילונה אל העם והוא עזרת ישראל אשר העם שמה יפשיטו את בגדיהם אשר המה משרתים בם והניחו אותם בלשכות הקדש ולבשו בגדים אחרים לפי שלא יגעו בבגדי הזרים בבגדים המקודשים שמרתו בהם וכתוב שאמר למעלה ושמה יניחו בגדיהם והוא לומרו ולא יקדשו את העם בבגדיהם כי אם יגעו הכהני' את העם בבגדי כהונה שעליהם שהם קדש ידאה שהעם קדושים כמוהם וכן ת"י ולא יתערבון עם עמא בלבוסיהון וכבר הבאתי מזה שזכר הנביא לעתיד לבוא היה דבר חדש שמפני היות הקדושה רבה בזמן ההוא הוסיף בקדושת הכהני' ובשריפותם והא' ורחשם לא יגלאה

כל

ידיו ה' כתיב ידו יסי' נמסר בסדר כי תשא · סגור ח' בקריא' וסי' וישב אותי דרך השער · ודבתריה השער היה סגור יהיה ב' בפסוק · יהיה סגור ששת ימי המעשה · סגור חותם צר · וכל זהב סגור דכוו' · נשיא ד' קמצין בספר וסימ' את הנשיא הוא · ועבדי דוד · ודוד עבדי · ונשיא מארץ · אמירה אל יי' ד' פי' דקדים אלי קודם לאזכרה בקריא' וסימ' העמר המצפה · השער הזה סגור יהיה · שים לבך וראה בעיניך · ויקחני יי' מאחרי הצאן: תועבותיכם ח' בטעם פי' הטפחא לא ישרתנה מירכא בתיבתה כי אם בת' מקימות וסימ' מהמ"ג ת"לוש וסימ' נמסר בסדר אמור ולעיל בסיפרא דא סימ' ל"ו:

כה אמר׳ לא יבא אל מקדשי׳ לעתיד: לכל בן נכר אשר בתוך בני ישראל׳ זה שאני אומר בן נכר איני אומר על הגויים כי אין צריך לומר זה אלא בעבור בן נכר אשר בתוך בני ישראל: כי אם הלויים׳ כי אם יבאו הלויים אשר רחקו מעלי אל מקדשי לא יבאו לכל דבר שירות אלא ונשאו את עונם שלא יעבדו עבודת קרבן וי״ו ונשאו כוי״ו ויפה מברהם את עיניו אלא מה יעשו אותם לויים אשר תעו בתעות בני ישראל: ויהיו במקדשי משרתים׳ פירוש שוערים יהיו ומשרתי הבית ושוחטים בה שהשחיטה כשרה בזר אבל לא יקריבו קרבן ויש לפרש כי אם הלויים לשון שבועה כמו אם לדוד אכזב וכמו אם יבואון אל מנוחתי פקידת מנויי השערים ודברי הבית יהיה להם והלויים משכר על הכהנים הוא אומר כי כל כהן משבט לוי: יען אשר ישראו אותם׳ תחת שהיו משרתים את ישראל לפני נגוליהם לפיכך ישרתוני לעתיד בעבודת הבית בדברים שהם כשרים בזרים כי כזרים אחשבם וכל הענין מבואר עד סוף הפרשה כי הכפני׳ אשר תעו בחייהם בתחיית המתים לעתיד ישאו עונם בזה הדבר ונשאו כלימתם: והכהני׳ הלויים בני צדוק׳ לפי שאמר כי אותם הכהנים שלא תעו ישובו לסדר עבודתם וכבר פירשנו טעם בני צדוק: המה יבאו אל שלחני לשרתני כמו את״י לפחורי דנחס אפיא: והיה בבאם אל שערי החצר הפנימית׳ לפי ולפנים ביום הכפורים: ולא יעלה עליהם לאמר׳ תכל׳ שהיא במעיל ובאבנט לא ילבשנו ביום הכפורים בעבוד׳ פנים: וביחה׳ ולפנים: פארי קאפיי״ם בלע״ז: ולא יתגרו ביזע׳ שנינו בברייתא אין חוגרין במקום שמזיעין לא למטה מאזיליהם ולא למעלה מתחתיהם שהיא מקום זיעה אבלאשוי״ידא בלע״ז לשון אחר אסרה התורה לכהנים מלבושי צמר כי הצמר מזיע הגוף ומזיע את הבשר׳ אל החצר החיצונה׳ לפי שהיה מדבר בהיכל לפני ולפני׳ וקראם חצר הפנימית ואצלם יש לו לקרות עזרת ישראל חצר החיצון׳ לכך הוצרך לכפול שתי פעמים לומר שעל עזר׳ נשים הוא אומר מקום שכל ישראל נכנסין: והניחו אותם בלשכות הקדש׳ כמו שאמר משה רבינו ע״ה ופשט את בגדי הבד אשר לבש והניח שם: ולא יקדשו את העם׳ ח״י ולא יתערבון עם העמא בלבושיהון כלומר לא יגעו אל העם בבגדיהם הקדושים שאין בגדי חול עהורי׳ אצל בגדי הקודש: ורשאם

רשי

כי אם הלויים אשר רחקו וגומר׳ כי אם כה תעשו להם הלוי׳ אשר רחקו מעלי ונעשו משומדי׳ לע״ז ועכשיו חזרו בהם: ונשאו עונם׳ מגשעוד ל מזבחי אלא פקודו של שערי הבית פקודו׳ קומצ״ר׳ דישראל בלע״ז שומרים ושעריים יהיו: המה ישחטו את העולה׳ עבודה הכשר׳ בזרים ובעבדים ובנשים: למכשול עון׳ כומריים לע״ז להמשיכם לכך: והכהנים הלויים בני צדוק׳ אשר שמרו וגו׳ בתעות קנאי״נשחרר׳ בלע״ז: אל שערי החצר הפנימית׳ לפני ולפנים ביום הכפורים: ולא יעלה עליהם לאמר׳ תכל׳ שהיא במעיל ובאבנט ביום הכפורים בעבוד׳ פנים: וביחה׳ ולפנים: פארי קאפיי״לם בלע״ז: ולא יתגרו ביזע׳ שנינו בברייתא אין חוגרין במקום שמזיעין לא למטה מאזיליהם ולא למעלה מתחתיהם שהיא מקום זיעה אבלאשוי״ידא בלע״ז לשון אחר אסרה התורה לכהנים מלבושי צמר כי הצמר מזיע הגוף ומזיע את הבשר׳ אל החצר החיצונה׳ לפי שהיה מדבר בהיכל לפני ולפני׳ וקראם חצר הפנימית׳ ואצלם יש לו לקרות עזרת ישראל חצר החיצון׳ לכך הוצרך לכפול שתי פעמים לומר שעל עזר׳ נשים הוא אומר מקום שכל ישראל נכנסין: והניחו אותם בלשכות הקדש׳ כמו שאמר משה רבינו ע״ה ופשט את בגדי הבד אשר לבש והניח שם: ולא יקדשו את העם׳ ח״י ולא יתערבון עם העמא בלבושיהון כלומר לא יגעו אל העם בבגדיהם הקדושים שאין בגדי חול עהורי׳ אצל בגדי הקודש: ורשאם

מסרה

כה אמר ד׳ בטעם זרקא בסי׳ וסי׳ בקבצי׳ כל בן נכר׳ בראשון באחד׳ שער החצר׳ מרי ד׳ בקריאה וסימ׳ למשמרת לאות לבני מרי׳ כי חטאת קסם מרי ואון ותרפים׳ אל תהי מרי בבית המרי׳ ואמרת אל מרי׳: כל ירמיה ויחזקאל בית ישראל במי״ז בני ישראל וסימ׳ קול על שפיים נשמע׳ לכן הנה ימים באים ודבתריה כי אם חי׳ על כל רעות בני ישראל׳ מגערותידם ב׳בפסוק׳ עשוקים בני יהודה׳ בימים ההם ובעת ההיא דהליך ובכו׳ ויאמר אלי בן אדם שולח׳ ככה יאכלו בני ישראל׳ איכת עולם׳ ונתתי את פגרי׳ ודבר אליהם כה אמר׳ בן אדם את מקום׳ כה אמר יי׳ כל בן נכר׳ והכהנים הלוים בני צדוק׳ לכהנים המקרש מבני צדוק׳ והכהנים הלוים ג׳ וסי׳ וידבר משה׳ נשאים אתו׳ בני צדוק׳ ולא יעלה ג׳ בקריאה וסי׳ ולא יעלה כה כל עשב׳ ולא יאמרו עוד ארון ברית יי׳׳ ולא יעלה עליהם צמר׳ פארי ב׳ וסי׳ ואת פארי המגבעות׳ פארי פשתים יהיו על ראשם׳ בלשכת ג׳ הסר בליש׳ וסי׳ והניחו אתם בלשכת הקדש׳ עשרים לשכת אל הרצפה׳ בלשכת פטורים׳ ועי״ן לק״מן כסי׳ מ״ח דמט״צי׳:

כה אמר אדני יהוה כל בן נכר ערל לב וערל בשר לא יבוא אל מקדשי לכל בן נכר אשר בתוך בני ישראל׃ ד׳ נפש׳ נפיש׳ ל׳ ל׳ ל׳ נפיש׳

כי אם הלוים אשר רחקו מעלי בתעות ישראל אשר תעו מעלי אחרי גלוליהם ונשאו עונם׃ ל׳ ל׳ ל׳

וראשם לא יגלחו. לא יגלחו כל שער הראש: וכרע לא יגלחו. לא יגדלו השער משלשים יום ואילך: בסוס יכסמו את ראשיהם. ישיו את הגלוח לא יגלחו מכל וכל
ולא יגלחו פרע אלא בענין השוה אחד לשלשים יום ור"ל פירשו בסוס יכסמו כתספורת של בן אלעשה ראשו של זה בגד עקרו של זה ויונתן תרגם ספרא יספרון יתיר שער
ריסיהון: ויין לא ישתו כל כהן. אחר הפנימית. בעזרת הכהנים מן המזבח ולפנים שמו שכתוב בתורה ומה שאמר לו משפטי הכהנים לף על פי שכתוב בתורה לפי שמידש
דברים שאינם מפורשים בתורה שבכתב נס אפשר שמידש דברים שהם לעתיד לתוספת קדושה: ואלמנה. אם אמר זה על כל כהן יהיה זה לתוספת קדושה לעתיד והוא

רשי

ורישהון לא ינלחון ופרוע לא ירבון
ספרא יספרון ית שער רישיהון:
וחמר לא ישתון כל כהין במעלהון
לדרתא גייתא: וארמלא ומתרכא
לא יסבון להון לנשין אלהן כתולתא
מזרעא דבית ישראל וארמלתא די
תהי ארמלתא שאר כהניא יסבון:
וית עמי ילפון בין קודשא לחולא
ובין מסאבא לדכיא יהודעונון: ועל
פלגות דינא אינון קומין למדן בדיני
רעותי ידונונון וית אורתי ית קיימי
בכל מועדי יטרון וית יומי שביא דילי
יקדשון: ועל מיתא דאנשא לא יעול
לאסתאבא אלהן לאב ולאם ולבר
ולברת לאח ולאחת דלא הות לגבר
יסתאבון: ובתר דכותיה שבעא יומין
יכמנון ליה: וביום מיעליה לקודשא
לדרתא גייתא לשמשא בקודשא
יקריב חטאתיה אמר יי אלהים: ותהי
להון לאחסנא חולק מותר קורבני
חולקהון ואחסנא לא תתנון להון
בישראל מתנן די הבית להון אינון
אחסנתהון: מנחתא חטאתא
ואשמא אינון יכלוניה וכל חרמא
בישראל להון יהי: וריש כל בכורי
כולא וכל אפרשות כולא מכל
אפרשותכון לכהניא יהי וריש
אצותכון תתנון לכהנא לאשרא
ברכתא בביתך: כל נבילא ותבירא
מן עופא ומן בעירא לא ייכלון כהניא:
ובפלגותהון ית ארעא באחסנא
תפרשון אפרשותא קדם יי קודשא
מן ארעא אורכא עשרין וחמשא
אלפין אורכא ופותיא עסרא אלפין
קודשא הוא בכל תחומה סחור
סחור: יהי

וראשם לא יגלחו ופרע לא ישלחו
כסום יכסמו את ראשיהם:
יין לא ישתו כל כהן בבואם אל החצר
הפנימית: ואלמנה וגרושה לא
יקחו להם לנשים כי אם בתולת
מזרע בית ישראל והאלמנה אשר
תהיה אלמנה מכהן יקחו: ואת
עמי יורו בין קדש לחל ובין טמא
לטהור יודיעם: ועל ריב המה
יעמדו לשפט במשפטי ושפטהו
ואת תורתי ואת חקתי בכל מועדי
ישמרו ואת שבתותי יקדשו:
ואל מת אדם לא יבוא לטמאה כי
אם לאב ולאם ולבן ולבת לאח
ולאחות אשר לא היתה לאיש
יטמאו: ואחרי טהרתו שבעת ימים
יספרו לו: וביום באו אל החצר
אל החצר הפנימית לשרת בקדש
יקריב חטאתו נאם אדני יהוה:
והיתה להם לנחלה אני נחלתם
ואחזה לא תתנו להם בישראל אני
אחזתם: המנחה והחטאת והאשם
המה יאכלום וכל חרם בישראל
להם יהיה: וראשית כל בכורי כל
וכל תרומת כל מכל תרומותיכם
לכהנים יהיה וראשית עריסותיכם
תתנו לכהן להניח ברכה אל ביתך:
כל נבלה וטרפה מן העוף ומן
הבהמה לא יאכלו הכהנים:
ובהפלכם את הארץ
בנחלה תרימו תרומה ליהוה יקדש
מן הארץ ארך חמשה ועשרים
אלף ארך ורחב עשרה אלף קדש
הוא בכל גבולה סביב:

יהיה

ויין ה"ר פ' יסי' יין לנסך רביעית ההין. ויין לנסך שלישית. ויין תקריב לנסך. ויין לא ישתו כל כהן. ויין
ישמח לבב אנוש להצהיל: הקתי ט' חס' בנביאים ובכתובים יסים' נמסר בירמיה סימ' מ"ד: ואל מת ל' אדם
לא יבוא לטומאה. ואל קין ל' ואל מנחתו לא שעה. ואל אמה ל' תכלנה מלמעלה. ואל משה ל' אמר עלה
אל יי'. לנחלה ט"ו יסי' נמסר בסדר קרח: וראשית ו' יסי' ראיכן בכורי אתה. ראשית דגנך תירשך תנינא
דפסוק. וראשית כל בכורי כל ב' בפסוק. שמנים ימשחו. ובא בארץ הצבי:

רשי

וראשם לא ינלחו. להעביר את
כל השער: ופרע לא ישלחו
גדול שער לא ירבו: בסוס
יכסמו. ככוסמת הזו שסדוכין
בשבולת ראשו של זה בגד עקרו
של זה כך שמעתי מפשט מלרבי
מנחם זצ"ל ויתכן לפרשו לשון
תדת דבר השוה לא גזיזת ראש
ולא גדול שער אלא במדה שוה
אמולי"ר בלע"ז: בבואם אל
החצר הפנימית. אל ההיכל
כי אם בחולות יקחו. הכהנים
הגדולים מבל יש מן הכהנים
אשר יקחו את האלמנה כגון
הדיוטין וזהו מבהן יקחו יש מן
הכהנים שמותרין בחלמנה
מל. אשר תהיה אלמנה
גמורה פרט לגרושה וחלוצה אף
על פי שפנויה היא אסורה אף
להדיוט: ואחרי טהרתו. אחר
פריעתו מן המת כך שכוים
במועד קטן: וביום באו
תחלה אל הקודש להתחבר
לעבודה יקריב חטאתו זו עשירי
האיפה שלו כך שנויה במועד
קטן שהכהן הדיוט טעון עשירי
האיפה ביום חיטוכו כענין
שנאמר זה קרבן אהרן ובניו וגו'
וכמו שמפורש במסכת מנחות
והיתה להם: הבהונה לנחלה
חרם. לשון קדש וכן כל לשון
חרמה שהוא על הקדש: להניח
אפוסי"ר בלע"ז כמו וינח בכל
גבול מצרים: כל נבלה וטרפה
ונומר. לפי שהותרה להם מליקת
חטאת העוף שהיא נבלה וטרפה
הוכרך להזהירם על שאר נבלות
וטריפות כך פירשו רבותינו
ובהפילכם את הארץ בנחלה
שעתידין לחלוק את ארץ ישראל
לשנים עשר רצועות לא כחלוק
הראשון שהיתה ארץ בפי מנייתו
ולמעט כפי פקודיו יהיו שני
שבטים לו ג' ברצועה אחת שכשיו
החלקים שוים וכשורות הכרם
מפחת יש עד פחת קליש כמו
שמפורש בסוף הספר: תרומה
לי' לבנות בית המקדש הזה בנו
יהיה

ישפטהו
ק'

כל
ד'שמ'ולל
וכל

מה

ויין לא ישתו כל כהן. ויין תקריב לנסך שלישית. ויין לנסך רביעית ההין. ויין לא ישתו כל כהן. ויין
ישמח לבב אנוש להצהיל: הקתי ט' חס' בנביאים ובכתובים יסים' נמסר בירמיה סימ' מ"ד: ואל מת ל' אדם
לא יבוא לטומאה. ואל קין ל' ואל מנחתו לא שעה. ואל אמה ל' תכלנה מלמעלה. ואל משה ל' אמר עלה
אל יי'. לנחלה ט"ו יסי' נמסר בסדר קרח: וראשית ו' יסי' ראיכן בכורי אתה. ראשית דגנך תירשך תנינא
דפסוק. וראשית כל בכורי כל ב' בפסוק. שמנים ימשחו. ובא בארץ הצבי:

מנחה גדולה

כל הטומאה יותר מישראל והכמים זכרונם לברכה אמרו לכי שהותרה להם מליקת חטאת העוף
שהיא נבלה וטרפה הוצרך להזהירם על שאר נבלות וטרפות:

ובהפילכם את הארץ בנחלה ונומר עד סוף הנבואה קודם ביאור הפסוקים ראוי שנתעסק
בהיתר הנחלה הפשטית כי רבה היא ואומר שמה שחשבו המתפקרים שהיה
הפשר רחוק לו קרוב לנמצא שיתרחב כל כך ישוב ירושלים ובית המקדש אבל שהיה כל זה משל
ולשון לשכר הרוחני הוא כולו טעות מבואר לפי שמדברי הנביא יחזקאל מבואר נגלה שהיה המקדש
והר הבית כולו מרובע ושהיה לו ת"ק קנים שהם שלשת אלפים אמות שהם מרחק מיל אחד וחצי
מיל והעיר ירושלים כולה בין המקדש והר ותרומת כהנים שהם ק"ב אלף אמה באורך ושש אלף
אמה ברוחב ותרומת הלוים בנה במדה ההיא ואחוזת העיר אשר בגד תרומת הלוים שהיא לי"ב
שבטי ישראל שלשים אלף אמה רוחב ואורך ק"ב אלף כמצא כשנצרף חלק תרומת הכהנים לאשר
בתוכו הר הבית והמקדש עם חלק תרומת הלוים ועם חלק אחוזת העיר שיעלה הכל ק"ב אלף אמה
באורך וק"ב אלף אמה ברוח' ונמצא כל העיר ירושלים ומגרשיה ק"ב אלף אמה מרובע סביב שהם
ע"ה מילין ברוחב וזהו הנדאה בחמת מכונת הנביא גם כי הכתוב מבאר
שאחוזת העיר שהיתה לי"ב שבטי ישראל לא היתה רק שלשים אלף אמה רוחב על שלשים אלף
אמה לארך ומחלה כיו אלף ה"ה אמות לכל רוח למגרש העיר ומה שיאמר מן שאר מן שלשה לנד מזרח
ולנד המערב שהוא ס' אלף אמה לנד מזרח וס' אלף אמה לנד מערב יתמן לעומרי הכיר ונמצא
אם כן מהרצועה הזאת שהיתה חמשת אלפים קנים רוחב וכ"ה אלף אמה ארוך שיהיה ירושלים
שהיה בתוכה לי"ב שבטי ישראל לא היה רק ארבעת אלפים וה"ק קנים ברוחב וארבעת אלפים
וחמש מאות קנים באורך והוא אומרו סביב שמנה עשר אלף כי שלשת אלפים מרובע מחרבע
רוחותיה יעלה לשמנה עשר אלף קנים ויהיה אם כן אורך ישוב ירושלים כ"ו אלף אמות ירחבה
עשרים ושבע אלף אמות שהם שלשה מילין וחצי באורך ושלש עשרה מילין וחצי ברוחב שהם מהלך
אדם בינוני בשלשים אחד מן היום ולמה יתמהו המתפקרי' מהיות ירושלים בזמן הגאולה במדה
הזאת כי הנה בינוה היתה עיר גדולה מהלך ג' ימים וגם מצרים היום גדולה מהמדה הזאת
ואין להמוה מ"ב אם היה הר הבית והמקדש מהלך מיל א' וחצי והמקדש שמה בתוך כל
הגבולי' תוך העיר ירושלים ואינו כן כי הם חוץ ממנה ואיך הכתיבו הנוקדים התרחבות ירושלים
והגדרתה בזמן הגאולה והנה ירמיהו אמר בפי' הנה ימים באים נאום ה' ונבנתה העיר ממגדל
חננאל עד שער הפנה ונומר ואל עמק הפגרים ונומר עד נחל קדרון עד פנת שער הסוסים
מזרחה קדש לה' הלום יפרשו מגדל חננאל ונחל קדרון ועמק הפגרים ושאר השמות שנזכרו שמה
כולם על השכר הנפשיי הנה זה לא יסבלהו השכל ואמנם מה שכתב רש"י בירושלים של מעלה
אמתעי קרא הון כוונתו שפשט הענין לא יורה על המובן האמתי מאשר עתיד לבוא אלא שעם
הוות

יהיה מזה · מן התרומה הזו יהיה לצורך הקודש להר הבית חמש מאות קניס והמותר לכהנים כמו שמפורש בסוף הספר : ומן המדה הזאת · בקנה המד' שנמדד בו ריבוע הבית חמש מאות על חמש מאות כמו שאמור בענין של מעלה לארבע רוחות מדדו חומה לו סביב חמש מאות קניס וגו' חמוד אורך חמשה ועשרים אלף קניס ורחב עשרת אלפים קניס זלפי שלא פי' בפסוק ראשון מה הן חמשה ועשרים אלף אם קניס אם אמו' הוצרך לומר שכ"ה מדות בקנה המדה שנמדדו בה חמש מאות על חמש מאות של הר הבית נמדדים אלפים הללו לתרומה : קדש מן הארץ · סרס את המקר' מותר הקדש אסר מן הארץ לא יהיה לכהנים משרתי המקדש הקריבים וגו' קדש מן הארץ היא התרומה הזאת : לכהנים משרתי המקדש יהיה · העודף על חמש מאות של הר הבית י"ב אלף ומאתים וחמשים למזרח וכנגדן למערב והמקדש באמצע · וארבעת אלפים ושבע מאות וחמשים לצפון וכנגדם לדרום : והיה להם מקום לבתים · העודף הזה שסבי' המקד' ומקדש למקדש · ופמש מאות על חמש מאות המלבעיים יהיו מקודשי' לצורך המקדש איסיינמיג"מה אלשיינסוטייר"מ בלע"ז : וחמשה ועשרים אלף · קני' אורך ועשרת אלפים רחב תרימו רצועה אחר' אבל זו בדרומה של זו לצורך הלוי'כך מפו' בסוף הספר שהוא בדרום · מל' עשרים לשכו' יהיו ללויים תכף המקדש לשמור הבית ולכוי ומותר הרצועה יעשו לגרכיהם : ואחוזת העיר · היקף העיר ואחוזת מושב חול שלה לבנות בה ישראל בתים : תתנו חמשת אלפים רוחב · בדרומה של שנייה ואורך כמדת שתי הרצועו' נמצאת כל התרומ' מרובעת כ"ה על כ"ה אלפים : לעומת תרומת הקודש · כלומר כמדת אורך רצועות תרומת הקדש : לכל בית ישראל יהיה · אות' רצועה שלישית תהי המושב לזריס : ולנשיא מזה ומזה לתרומת הקדש ולאחוזת העיר · בסוף הפר' הוא חולק את ארץ ישראל ממזרחה למערבה לי"ב רצועות י"ב למנין השבטים וכל אחת עשרי' רחב וחמש אלף קניס רחב וארכן כאורך כל ארץ ישראל ורצועה אחת לתרומה ארכה מן גבול מזרח עד גבול מערב ורחבה כ"ה אלפים קניס כשאר כל חלק וחלק ומאותה רצועה הוא תורם באמצעיתה ג' רצועות הללו האמורות למעלה שהם כ"ה אלפים על כ"ה אלפים והעודף עליהם למזרח עד סוף גבול הארץ וכן למערב יהיה לנשיא מזה ומזה למזרח ולמערב : אל פני תרומת הקודש ואל פני אחוזת העיר · כנגד כל רחב ג' הרצועות המובדלות לתרומת הקודש של רצועות הכהנים והלויים ואחוזת העיר : מפאת ים ימה · ממערב תרומת הקודש והעיר עד מערב הגבול : ומפאת קדמה קדימה · ומזרח התרומה למזר מזרח לעומת אחד החלקים של שבטי' המפורשין בסוף הספר שהם מגבול ים של ארץ ישראל עד גבול קדים : לארץ ישראל עד גבול לאחוזה · ת"י דא ארעא תהא לרבא לאחסנא : ולא יוכו · לשון אונאת ממון שנוזלין את נחלתם : הרימו

ומן ה' ר"פ בנביאים וסימ' ומן העיר לקח סרים אחד דסיף מלכים · וחברו דסוף ירמיה · ומן העם הדלים · ומן המדה הזאת תמיד · ומן אז חדלנו · וכל דניאל ועזרא וד"ה דכוו' ר"פ ומן וכל אוריתא דכוו' ומן במ"ג מן וסי' מן הבהמה הטהורה ומן הבהמה · מן הארץ ההיא יצא אשור · מן השמים השמיעך את קולו ליסרך : למקדש ג' רגשים וסימ' ושרפו במפקד הבית · קדש מן הארץ הוא לכהנים · ראה עתה כי יי' בחר בך רשלמה רד"ה : לאחוזה עשרים לשכות קש"ה לי שב"כל הספ"רים המרו"ייקים כ"ולם הא"י לשכ"ות ה"וא חס' ונמס"ר ע"ליו ג' חס' בליש' ובס"פרי המסר"ה כ"ולם שהי' ל פ"ני מוג"ה ז"ה עש"רים לשכ"ות אל הרצ"פה וע"ור קש"ה לי שבספ"רים כ"ולם כתוב שלש"ים לשכ"ות אל הרצ"פה ולא נמצ"א עש"רים וא"ולי לפ"י זה נו"כל לומ"ר כי הטע"ות הו"א; בספ"רי המס"רה מצ"ד הסיפ"רים שהוסי"פו אל הרצ"פה שא"ם הי"ה נמצ"א פסו"ק ז"ח היי"נו עש"רים לש"כות א"ל הרצ"פה א"ל הי"ה קש"ה טיב"א :

ההיכל והדביר והנשאר יהיה לך מקוש לבתים להם ולבתיהם וחמשים מנרש שהיה סביב הר הבית הם מכלל המשבין הנשאר חוץ להר הבית ארבעה ועשרי' וחמש מאות אלפים בארך ותשעת אלפים וחמש מאות ברחב והמנרש הזה הוא מקוש פנוי אין בו לא בתים ולא זרע : וחמשה ועשרים אלף ארך · במדה שהיתה לכהנים ובין המקדש ובין בתיהם כמדה הזאת תהיה ללויים נאחוזה סמוך לאחוזת הכהנים כמו שאמר למטה לעומת גבול הכהנים כי גם הם משרתי הבית להיות שוערים ומשוררים : עשרים לשכות · אחר שיעשו בחלקם סמוך לאחוזת הכהנים עשרים לשכות לשבת בהם השוערים כדי שיהו קרובים אל הבית והשאר יהיה לגרכיה' ולבתיהם : ואחוזת העיר · שתהיה אחזה לכל ישראל כי כולם יהיו נאחזים בירושלם לכל שבט יהי' שער אחד בעיר כמו שאמר בסוף הספר ותהיה אחוזת העיר רחב חמשת אלפים והאורך חמשה ועשרים אלף מן המזרח למערב נמצאת התרומה הזאת בין כולם חמש' ועשרי' אלף על חמשה ועשרים אלף כי לכל אחד מהם כ"ה אלף אורך ורחב לכהני' עשרת אלפים ולויים י' אלפים ולאחוזת העיר חמשת אלפים הרי כ"ה אלף : לעומת תרומת הקדש · כנגד אורך תרומת הקדש שהיא אחוזת הכהנים והלויים : ולנשיא מזה ומזה לתרומת הקדש ולאחוזת העיר · ואחר כך פי' אל פני כי למ"ד השמוש הנזכרת לתרומה ולאחוזת ר"ל אל פניהם למזרח ואל פניהם למערב תהיה נחלת הנשיא כמו שמפרש ואומר מפאת ים ימה ומפאת קדמה קדימה כלומר רחב נחלת הכהנים והלויים ואחוזת העיר תהיה כנגד אחד חלקי השבטים ממזרח ארץ ישראל למערבה כי בסוף כ"ה אלף ארך נחלת הכהנים והלויים ואחוזת העיר תהיה אחוזת הנשיא כנגד' ברחב עד סוף גבול ארץ ישראל למזרח וכן למערב עד סוף גבול ארץ ישראל למערב כי לישראל יהיו י"ב חלקים ולנשיא החלק הי"ג חלק הנשיא כחלק אחד משבטי ישראל בארך וברחב אלא שבתוך נחלת הנשיא תהיה התרומה : לעומת · בחולם כמו לעומת בפתח עמת בשקל סבל מן כי עול סבלו עומת בשקל קמץ : אחד החלקים · חלקי השבטים כמו שפירשנו : לארץ יהיה לו לאחזה · החלק הזה יהיה לו לאחזה בא"י ולמ"ד לארץ במקוש בי"ת כמו ויעב אחו לארץ הרגתי לפנעי ישבתי לכסא והדומים להם למ"ד במקוש בי"ת ווונתן תרגם דא ארעא תהא לרבא לאחסנתא ביישראל והנשיא הזה הוא מלך המשיח כמו שפירשנו למעלה : ולא

מנחה גדולה

היות הדברים כפשוטן עוד ירמז לבית המקדש של מעלה וז"ל רש"י שם אע"ג דבירושלם לעתיד לבא כתיב קרא דרשינן נמי במקום שסכינה שמה משמע מדבריו שאינו מוליא הכתוב מפשוטו אלא שיורשהו בדרך דרש לענינים אחרים גדולים וזהו היא גם כן כוונת רבי אבא במאמרו והוא דומה לאמרם ז"ל כל מה שאירע לאבות סימן לבנים שלא יכחישו הפשט כפי הכתוב אבל יאמרו שמלבד הפשט יש בו עוד סימן למה שיקרה לבנים ולזה תמצא שכתב רש"י בפירוש לספר יחזקאל זה פירוש הכתובים האלה כפי פשוטן וכתב זכרונם לברכה שמונה עשר אלפים קניס הם ושם אמות לכל קנה הנה התבאר מזה כולו התרחבות ירושלם ובית המקדש נמלאנו הנבאתי ואין ספק שלא נתקיים זה הייעוד בבית שני ושהוא עתיד להתקיים והותרה בזה השאלה הו' : וזה שאמר ובהפילכם את הארץ בנחלה רוצה לומר שכאשר יכחלו ויחלקו הארץ בזמן קיבוץ הגליות להכחיל לשבטים לא יחלקו כולה להם כמו שעשה יהושע ולא תהיה חלוקתה ארב ולמעט כפי פקודיו והיו שני שבטים או שלש ברצועה אחת אבל עכשיו יהיו החלקים שוים וכשורות הכרס ממזרח למערב ויריתו ממנה חלק אחד שיהיה תרומה לה' ואותו חלק יהיה קדש מן הארץ כי כמו שירימו תרומה מן הנבואה לה' כן ירימו מן הארץ עצמו חלק לתרומת ה' ואותה תרומה יבא אחוז' שיהיה למקדש ה' ולכהנים וקצתה ללויים וקצתה לישראל ג"כ כמו שיזכור ושתהיה אותו חלק התרומה כ"ה אלף ורוחב עשרה אלף וקדש יהיה בכל גבולה סביב והאורך הוא ממזרח למערב והרוח' מלפון לדרום ואומרו יהיה מזה אל הקדש חמש מאות בחמש מאות מרובע סביב וחמשים אמה מגרש לו סביב

יהי מדין לקודשא חמש מאה בחמש מאה מרבע סחור סחור וחמשין אמין רוחא ליה סחור סחור : ומן משחתא הדא תמשח אורכא עסרין וחמשא אלפין ופותיא עשרא אלפין וביה יהי מקדשא קודש קודשין : קודשא מן ארעא הוא לכהניא די משמשין בבית מקדשא די יהי דקריבין לשמשא קדם יי ויהי לרהון אתר שביק לביתא וכבשא למקדשא : ועסרין וחמשא אלפין אורכא ועסרא אלפין פותיא ויהי ליויאי משמשי ביתא להון לאחסנא עסרין לשכן : ואחסנת קרתא תתנון חמשא אלפין פותיא ואורכא עשרין וחמשא אלפין לקביל אפרשות קודשא לכל בית ישראל יהי : ולרבא מבא ומבא לאפרשות קודשא ולאחסנת קרתא לקביל אפרשות קודשא ולקביל אחסנת קרתא מרוח מערבא ומערבא ומרוח מדינחא ומדינחא ואורכא לקביל חד מן חולקיא מתחום מערבא עד תחום מדינחא : דא ארעא תהי לרבא לאחסנא בישראל ולא

יהיה מזה אל הקדש חמש מאות בחמש מאות מרובע סביב וחמשים אמה מגרש לו סביב · מאלה המדות שזכר יקח מהם הקדש והוא הר הבית חמש מאות באורך וחמש מאות ברחב כמו שכתוב למעלה כי הבית היה חמש מאות על חמש מאות אם כן כשאמרו מהר הבית כלפי מזרח שנים עשר אלף ומאתים וחמשים וכנגדם מהר הבית כלפי מערב שהם ארבעה ועשרים אלף וחמש מאות הנה הם עם חמש מאות של הר הבית חמשה ועשרים אלף ברחב כמו כן מהר הבית כלפי צפון ארבע' אלפים ושבע מאות וחמשים וכן מהר הבית כלפי דרום שהם תשעת אלפי' וחמש מאות וחמש מאות של הר הבית הנה עשרת אלפים : ומן המדה הזאת תמוד אורך חמשה ועשרים אלף ורחב עשרת אלפים ובו יהיה המקדש קדש קדשים · אלה חמש מאות של הר הבית ממדת חמשה ועשרי' אלף ועשרת אלפי' תמוד אותם כלומ' מכללם יהיו אלה חמש מאות של הר הבית ובו ר"ל בהר הבית והוא הקדש שזכר בו יהיה המקדש שהוא קדש קדשים והוא ההיכל והדביר שהוא מקודש מהיכל ורש"י ז"ל פי' ומן המדה הזאת תמוד בקנה המד' שנמדד בו רביע הר הבית חמש מאו' על חמש מאות כמו שאמר למעלה מדד חמש מאות קנים בקנה המדה לארבע רוחות מדדו ולפי שלא פי' בפסוק הראשון אלה החמשה ועשרים אלף הם קנים או אמות הוצרך לומר הנה אלפים אלה קנים הם בקנה המדה שנמדד בו הר הבית ההו' שם אמו' הקנה: חמש · כתיב והמשה קרי והענין אחד ויש בענין לשון זכר ולשון נקבה כי המדה לשון נקבה והקנה לשון זכר : קדש מן הארץ הוא · זה שאמרתי לך החמשה ועשרים אלף אורך ועשר' אלפים רחב הוא קדש תרומה מן הארץ לכהנים : והיה להם מקוש לבתים ומקדש למקדש · הר הבית הוא מקדש לצורך המקדש המקודש מהיכל והוא הבית

ולא יוסף עוד נשיאי את עמי. כמו שהיו עושים מלכי ישראל שהיו נוזלים ומוכסים ומחמסים עניים שביניהם בעיר וכשדה כמו שעשה אחאב בכרם נבות וכן אמר על מלכי ישראל ומחמדו שדות ונזלו בתים ונשאו ועשקו גבר וביתו איש ונחלתו לא יעשו עוד זה לעתיד כשוב המלכות כי חלק גדול יהיה להם אחז בתוך בני ישר' והם יחלק הארץ לבית ישר' לשבטיהם ויספיק להם חלק שלהם כי רב יהיה ועוד שיהיה להם לב חדש ליראה את יי' ולשמור מצותיו: ולא יוסף עוד. עניין מוגם וכן תרגם יונתן ולא יוסיפון כי יש בלשון הזה לקיחת ממון המדם לו נופו מדעת ושלא מדע שלא מדעת כמו לא תונו איש את עמיתו מדע שאונס אותו בגלוי בכח ומזה ולא יוסף עוד נשיאי את עמי וכן והאכלתי את מוניך חרב סיונה העיר היונה ושני הענינים נזכרים בפרשה הבאה אחר זה חמס ושוד זהו מדעת המאזנים והאיפה והבת זהו שלא מדעת: כה אמר אדני יי'. אחר כנגד מלכי יהודה שהיו אז קודם זה החרבן: רב לכם. זמן רב החזקתם בחמס ושוד אתם ומלכי ישראל שעברו הסירו. אות' ועשו משפט וצדקה: הרימו גרשותיכם מעל עמי. סלקו מעליהם המסים שאתם גורשים ומטילים עליהם ויונתן תרגם סליקו תקלתכון: מאזני צדק ואיפת צדק ובת יהי לכם. לא העשו עול במדו ובשקלי כאשר עשיתם עד הנה כמו שאמר להקטין איפה ולהגדיל שקל ולעוז מאזני מרמה ומה שעושין העם הוא עון המלכים שאינם מוחי' בידם נם ידם במעל: האיפה והבת תכן אחד יהיה. האיפה מדת היבש והבת מדת הלח תכן אחד יהיה להם במדתם: לשלח מעשר החמר הבת. בשמן וביין חשאו למעשר שאת' מידין לתה מחמר אחד בת אחת וכן בחיטים ובשעורים ובשאר הזרעים: ועשירית החת' האיפה. מחמר אחד תשאו למעשר איפה אחת:

לתמשר: כי עשרת הבתים חומר. לפי שהחומר יהיה לכם עשרה בתי' וכן ת"ל חד מן עשרה הוא בתא בכורה אחרי עשר בתין כורא: ועה אחת מן הלאן. תיזמד שבנאתו וכן אמר משה מבחר נדריכם לומיי"לור בלע"ן: מן המאתים ממשקה ישראל. דרשו רבותינו לענין הנסכי' ממותר שתי מאות שנשתיירו בכור שנפל לתוכו יין של ערלה או של כלאי הכרם מכאן לערלה וכלאי הכרם שבטלין במאתים: ממשקה ישר'. מן המותר ליש' כל קרבנותיה' יהיו משקה הראוי ליש' כל עיקר הסעודה קרויה על שם המשקה כלו' האכילה עם השתייה תהא מן המות' ליש': אל

הרימו גרשותיכם. סלקו את שאתם מגרשים את עמי מוכחלתם: איפת למדת היבש בת למדת הלח: תכן אחד. לשון מכיין כמו ותכן לבני' תתנו מדה אחת זו עשירית לחומר של יבש שהוא שלשים סאים וזו עשירית לחומר הלח. איפה ובת לשון מדה חמר וכור מו"יו בלע"ז: לשאת. כמו לקח' וכן תי' למיסב לשאת מעשר החומר תהי הבת. וכן עשירית לחומר יבש האיפה: אל החומר יהיה מתכונתו. סכוס חשכון הבת והאיפה לפי גודל החומר יהיה. מל' אם יוסיפו בחומר יוסיפו בבת אם יפחתו מזה יפחתו מזה שיכוין מעשרו לו: והשקל עשרים גרה. עשרים מעין: עשרים שקלים חמשה ועשרים שקלים עשרה וחמשה שקל. הריבעים שקלים: המנה יהיה לכם. לוגו"כט בלע"ז ומנת' חברו לשון מכיין והרי יש כאן מאתים וארבעי' זוז מכאן שהיה מנה של קדש כפול והוסיפו בימי יחזקאל שתו הרי מאתים וארבעי' וכשחלקו הכתוב לשלש ולא כתב סתם שני' שקלי' יהיה לכם המנה לזה לעשות מחצה משקל שלישיתו ומשקל רביעו ומשקל מנה של חול שהי' מתמיל וכן ת"ל חלאות מניא עשרין סלעין מני כספא עשרין וחמש סלעין רבעו' מני' חמש עשרי סלעין כולהון שיתין מנין ומנא רבא קודשא יהא לכון: שיעית האיפה מחומר החטים. הלי אחד מששים הפותח לא יפחות מכן וזו היא שאמרו אין רעה אחת משעים: ושעיתם. ותחלקו אחד מששה באיפה לתרומ' חומר השעורי': וחק השמן. למעשר: הבת השמן וגו'. הבת שהיא מדת השמן זו היא מעשר הבת יהי מן הכור. מל'. מעיסור שהבת מעשר' מן הכור יהי' כיצד מעשר הבת מן הכור עשורת' של בת על הכור הוא לי"ן מזור"ן בלע"ז תיבה זו משמש על עצמה ועל אחרי' כמו עבודת הקדש ועבודת בני מרדי: עשרת הבתים. יהיה לכם החומר ואו יתכן ליטול קימנו בת אחת

יהי כן דיינו כי בקצת ספרים מצאתיו יהיה ובמקצ"ז יהי ובקצות כי לא נמצה עם אותה דחס' כ' בסוף חיבורו ולקרי' אנא דיינו יהי המחוק והקרי

ל' ל' ל'

כל העם הארץ יהיו אל התרומה הזאת לנשיא בישראל: ועל הנשיא
המנחה והנסך בחגים ובחדשים ובשבתות
בכל מועדי בית ישראל הוא יעשה
את החטאת ואת המנחה ואת
העולה ואת השלמים לכפר בעד
בית ישראל:
כה אמר אדני יהוה בראשון
באחד לחדש תקח פר בן בקר תמים
וחטאת את המקדש: ולקח הכהן
מדם החטאת ונתן אל מזוזת הבית
ואל ארבע פנות העזרה למזבח
ועל מזוזת שער החצר הפנימית:
וכן תעשה בשבעה בחדש מאיש
שגה ומפתי וכפרתם את הבית:
בראשון בארבעה עשר יום לחדש
יהיה לכם הפסח חג שבעות
ימים מצות יאכל: ועשה
הנשיא ביום ההוא בעדו ובעד כל
עם הארץ פר חטאת:
ושבעת

ג' י"ד כל עמא דארעא יהון עבדין ית
ד' דנסי' אפרשותא הדא לרבא בישראל:
ועל רבא יהי עלתא ומנחתא
ג ונסכיא בחגיא וברחיא ובשביא
ובכל סועדי בית ישראל הוא
ח' ג' יעביד ית חטתא וית מנחתא וית
עלתא וית ניכסת קודשיא לכפרא
על בית ישראל:
ח' בפב' כדנן אמר ייי אלהים בקדמאה
נסים' ה' בחד לירחא תסב תור בר תורי
ג שלים ותדכיית מקדשא: ויסב
כהנא מדמא דחטתא ויתן על סקופת
ד ביתא ועל ארבע זויות מסמתא
למדבחא ועל סקופת תרעא דדרתא
ג' ג' גויתא: וכן תעביד בשבעא בירחא
ג' ג' ג' מגבר דמשתלי ומטפש ותכפרון
ה' על ביתא: בניסן באربעה עשר
ז' ג' יום לירחא יהי לכון פסחא חגא שבעא
ג' ג' ג' יומין פטירא יתאכיל: ויעביד
רבא ביומא ההוא חלופוהי וחלף
כל עמא דארעא תורא דחטתא:
ושבעא

וחטאת ג'סים' את המזבח' אתו וכפרתהו' וחטאת את המקדש: וכן תעשה ה' בקריא' וסים' וכן תעשה בשפת הירעה' וכן תעשה לחמורו ג' בפסוק' וכן תעשה בשבעה בחדש מאיש שוגה:

אל התרומה הזאת' המורה למעלה לדעת כל עם הארץ תהי': ועל הנשיא
אומר אני שהנשיא הזה בכהן גדול מדבר וכן כל הנשיא שבענין ושמעתי משמו של ר'
מנחם שבמלך מדבר: כה אמר יי' אלהים בראשון באחד לחדש וגומר' תקח פר בן
בקר תמים: הוא פר המלואים האמור בראש הענין ולימד כאן שיהו המלואי' באחד
בניסן: וחטאת' וטהרת':
וכן תעשה בשבעה בחדש' יש
לומר כן תעשה כל שבעה וכן
הוא אומר למעלה שבעת ימים
יכפרו על המזבח ורבותינו כך
פרשוהו במנחות וכן תעשה פר
שאינו נאכל בשבעה שבמים
שחדשו דבר והור' בית דין שלה'
שחלב מותר ועשו שבעה שבמים
שהם רוב גבור על פיה' שמביאין
פר העלם דבר: מאים שונה
ומפתי וגומר' הרי זה מקרא
מפורש וכפרת' את הבית מאים
שונה ומפתי אחר שבעת ימי
המלואים שיהא המזבח מחוסך
יביאו חטאותם ואשמות' ויתכפרו
שבזמן שישראל מכופרים הבית
מכופר: שבועת ימים' על שם
שמתחילין ממנו לספור שבעה
שבועות' מג' מצות יאכלו
ומצות יאכלו בו בחג: ועשה כ
הנשיא ביום ההוא וגו'' רבותינו
אמרו שבקשו לגנוז ספר יחזקאל
שהיו דבריו סותרין דברי תורה
ברם זכור לטוב חנניה בן חזקי'
בן גרון שישב בעליה וברשו
ובעוניו ממנו נעלם מה שדרש
בקרבנות האלה פר באربעה
עשר בניסן למה' ואומר אני
שמא באربעה עשר בניסן של
פסח ראשון שנתחנך בו הבית
עומד ופר זה בא תחת עגל בן
בקר שהקריב אהרן בשמיני
למלואי' ומגיד שאם לא הקריבו
בשמיני למלואים יקריבנו בי"ד בניסן כדי שיתחנך לעבודה קודש יום טוב לפי
שעליו קרבנות ועולות המועד לעשות כמו שאמור למעלה ועל הנשיא יהיה העולות
והמנחה והנסך בחגים וגומר: שבעת

הוא: כה אמר' בראשון באחד לחדש תקח פר בן בקר תמים וחטאת את המקדש
בראשון זהו חדש ניסן שהיא חדש הגאולה שבו נגאלו ישראל ממצרים ובו עתידין
להגאל לעתיד ובאחד לחדש יחנכו את המזבח בקרבנות כמו שאמר למעלה ואמר
קרבן הכהנים שיקריבו פר כמו שאמר למעלה ושנה אותו הנה להשלים הענין ולומר
באיזה יום יעשוהו וזה הפסוק רמיה לרבי יהושע שבניסן עתידין להגאל שאם תהיה
הגאולה בתשרי איך יניחו מלהקריב במזבח עד ניסן הבא אחריו ומלחטא עליו ומלכפר את הבית ותה שאמר בניסן עתידין להגאל לא שיגאלו מהגלות בניסן אלא קודם ניסן
יבאו ויעלו על שבאחד בניסן יהיה בנין הבית כשלם ויחנכו המזבח באחד בניסן וכן עשו במסכן באחד בניסן החל אהרן לעבוד במזבח אלא שקדמו לו שבעה ימי המלואים
ששנוים בהם משה ואפשר גם כן הנה כי מה שזכר למעלה יהיו שבעת ימי מלואים וביום השמיני שיהיה האחד בניסן יהיה זה הקרבן שאמר עתה וגם בראותו יום יזו על המזבח
ועל פנות העזרה אבל כשעלו מבבל עשו חנוכת המזבח באחד בתשרי והחלו להעלות עליו עולה קודם שיוסד הבית מ"מ בין שהיתה חנוכת המזבח באחד בתשרי והחלו
להעלות עליו עולה קודם שיוסד הבית בין שהיתה חנוכת המזבח קודם ניסן שבעה ימים בין שתהיה באחד בניסן בו ביום יכפרו על המזבח ויזו ההזאות לפיכך אחר חקר
פר בן בקר תמים וחטאת את המקדש ורז"ל הקשו החטאת עולה היא כלומר איך אחר כי פר של ר"ח יהיה חטאת שאמר וחטאת את המקדש והלא פר ר"ח עולה הוא כמו שכתוב
בתורה ובראשי חדשיכם תקריבו עולה ליי' פרים בני בקר שנים ונאמר והשעיר הוא שהיה חטאת ואמרו אמר רבי יוחנן פרשה זו עתיד אליהו לדרשה כלומר שאין אנו יודעין
לדרשה רב אשי אמר מלואים הקריבו בימי משה תנינא נמי הכי רבי יהודה אומר פרשה זו עתיד אליהו לדרשה אמר לו רבי יוסי מלואים הקריבו
בימי עזרא כדרך שהקריבו בימי משה כלומר ופר המלואים חטאת היה וכן יהיה לעתיד כי בר"ח ניסן יקריבו מלואים: ולקח אל מזוזת הבית' זה מה שלא זכר למעלה
וגם הנה לא זכר על ארבע קרנותיו כמו שזכר למעלה והאחד מורה על חבירו: אל מזוזות הבית' הוא ההיכל וזכר אחת מן המזוזות והוא הדין לאחרות ודעת יונתן על
האסקופה שתרגם ויתן על סקופת ביתא: ואל ארבע פנות העזרה למזבח' העזרה הסמוכה למזבח כמו שפירש' למעלה: ועל מזוזת שער החצר הפנימית' היא עזרת
ישראל שהיא פנימית לעזרת נשים שנקראת חילונה או נאמר על עזרת כהנים כי היא פנימית יותר: וכן תעשה בשבעה בחדש מאיש שוגה ומפתי וכפרתם את הבית' זה
יהיה חדוש לעתיד לחטא על המזבח ועל הבית גם בשבעה לחדש וזה שמרוב שמחה על חנוכת המזבח שמא נכנס אדם בשוגג במקום שאין לו רשות להכנס או אדם שהיה
פתי ולא ידע שאסיר להכנס ובעבור זה יעשו כפרה גם כן בשבעה לחדש ורז"ל דרשו בו וכן תעשה פר הנשרף בשבעה שבטים שהם רובו של קהל ודרשו בחדש שחדשו דבר
והורו ב"ד שלהם שחלב מותר ועשו שבעה שבטים שהם רוב הקהל על פיהם שהם מביאים פר העלם דבר: מאים שונה ומפתי' מלמד שאין חייבין אלא על העלם דבר עם
שגגת מעשה ואחרו זכור לטוב וחנניה בן חזקיה בן גרון שמו שאלמלא הוא גנוז ספר יחזקאל שהיו דבריו סותרים דברי תורה מה עשה העלה ג' מאות גרבי שמן
ויושב בעליה ודרש ומה שדרש חנניה על זה לא נמלא היום אצלינו: בראשון' יהיה לכם הפסח' שחיטת פסח: חג שבעות ימים מצות יאכל' שבעות בחילוס כמו שבעת
בפתח כמו שכתבנו במלת לעומת אחד החלקים שהוא כמו לעומת בפתח וכן תרגם יונתן שבעת יומין: ועשה הנשיא' כמו שאמר למעלה שהוא יעשה קרבן העם ביום ההוא
ביום הראשון של פסח שהרי זכר חג ואפשר שיהיה פירושו ביום ההוא בי"ד בניסן שזכר וזה הקרבן אינו בן בקר הכתוב בתורה כי אין בפסח ולא בשאר המועדים פר חטאת
אלא שעיר חטאת וכאן אומר פר חטאת ושעיר חטאת וכן מה שאמר שבעת פרים ושבעת אילים לעולה ובתורה פרים בני בקר שנים ואיל אחד ושבעת כבשי' וכן במנחה אומר
איפה לפר ואיפה לאיל ושמן הין לאיפה ובתורה שלשה עשרונים לפר ושני עשרונים לאיל ועשרון לכבש אלא על כרחינו חדוש יהיה בקרבנות לעתיד: ושבעת

מנחה גדולה

כה אמר ה' חלקים רב לכם נשיאי ישראל ונומר עד סוף הנבואה גם זה מכלל מה שיחדש
הקדוש ברוך הוא לעתיד לבא והוא שיתנו ישראל לנשיא תרומה מכל תבואותיהם מדי
שנה בשנה כדי שיתפרנסו הנשיאים מאותה תרומה עם עזר אחוזת' ולא יגזלו את העם וכמו
שאמר ולא יונו עוד נשיאי את עמי ולכן אמר כנגדם רב לכם נשיאי ישראל שהם המלכים שהיו
קודם החרבן זמן רב החזקתם בחטא ושוד הסירו אותם ועשו משפט וצדקה הרימו גרושותיכם
מעל עמי שלחו מעליהם המסים שאתם גרושים ומטילים עליהם מאזני צדק ואיפת צדק יהיה
לכם רוצה לומר לא תעשו עול במדות ובמשקלים כאשר עשיתם עוד הנה כמו שאמר להקשין
איפה ולהגדיל שקל ולעות מאזני מרמה כי מה שהיו עושים העם בזה ייחס למלכים מפני שלא
היו מוחין בידיהם גם שידם היה במעל האיפה והבת תוכן אחד יהיה רוצה לומר האיפה שהיא
מדת היבש והבת שהיא מדת הלח תוכן אחד יהיה להם במדתם לתת לנשיא מעשר החומר הבת
ר"ל בשמן ויין תשלו למעשר' מחומר אחד בת אחת וכן בחטין ובשעורים ובשאר הזרעים היבשים
מעשירית החומר תשלו האיפה רוצה לומר ולמה יהיה הבת מעשר החומר הוא לפי שעשירית
החומר היא האיפה ולכן אל החומר יהיה מתכוונתו כלומר אין ראוי להגדיל ולהקטין האיפה כי אם
בערך החומר לפי שהאיפה מעשר החומר היא וכן בענין השקל שהוא עשרים גרה והוסיף להם
משקלים אחרים ואמר עשרים שקלים חמשה ועשרים שקלים עשרה וחמשה שקל המנה יהיה לכם
כל אלה המנינים שהם בין כולם שבעים שקלים הוא משקל אחד ונקרא מנה ומה שחלק אותו לאלה
החלקים הוא לפי שכל אחד היה משקל בפני עצמו והמנה הוא ס' שקלים ויונתן תרגם וסלעא
עשרין מעין תלתות מנא עשרין סלעין מנא כספא עשרין וחמש סלעין ארבעות מנא חמש עשרה
סלעין כולהון שתים מנים ומנא רבא קדשא יהא לכון והמנה שאמר שהוא ס' שקלים הוא מנה של
הול כמו שאמר' יהיה לכם ואומרו רבותינו ז"ל מנה של קדש כפול היא והוכיח זה מזה הפסוק והשקל

עשרים גרה והקשו מנה מלתן וארבעין זוזי הוי רוקא לזמ' שהשקל הוא ד' זוזי ולכן היו ששים שקלים
מלתים וארבעים זוזי ואיך אמ' אם כן פל הששים שקלי' מנה יהיה לכם כי מנה אינו כי אם מלה
זוז אלא שכפול היה מנה של קודש והוסיף בו יחזקאל שתות והשהרבעי' היתרים על המתים
ואחרי שהוכיחם על העבר אמר שכדי להסיר מהנשיאים כל עול וחמס לזה הסם שיתנו כל עם
ישראל תרומה לעתיד לבוא בזמן קבוץ הגליות והתרומה תהיה ששית האיפה מחומר החטים שהוא
חלק אחד מששים וכן מן השעורים ששית האיפה מהחומר ואמר בששיתם פעל מן ששה כמו וחמש
את הארץ מן חמשה וחזק השמן רבת השמן ומעשר הבת מן הכור רוצה לומר וחק התרומה שיתנו
מן השמן הבת השמן רוצה לומר הבת שהיא מדת השמן כמו שהאיפה מדת החטים והשעורים כי
הבת היא מדת הלח והאיפה היא מדת היבש שאותו בת הוא מעשר מן הכור והכור הוא החומר
שזכר ונקרא בשתי לשונות ואמר שיתן לתרומה מעשר הבת מן הכור כי מי שיהיה לו כור שמן יתן
ממנו עשירית הבת כמו שיתן ששית האיפה מי שיהיה לו כור חטים ששים' הם אחד מן המלה
זהו שאמר מעשר הבת מן הכור וביאר הסבה לפי שעשרת הבתים חומר ואמנם מן הלאן זכר
שתהיה התרומה שה אחד מן המאתי' לאן כי מי שיש לו מאתים לאן יתן התרומה לנשיא שה אחד
ואמר ממשקה ישראל רוצה לומר מן השמנים והמודחרים שיהיו להם לא כמו שהיו עושים בימי
מלאכי הנבי' כמו שאמר והבאתם גזול ואת הפסח ואת החולה ואמר ובזאת תעלת לה': ואומרו
למנחה ולעולה חסד הרב רבי דוד קמחי שהתרומה הזאת תהיה לעתיד לבוא לא בתמידות אלא
שירמו אותה ישראל פעם אחת בלבד לחינוך הבית להנוכת המזבח וזהו דעתו בכל הפרש' והנה
הכתוב מעיד שאין הדבר כן אם ממה שאמר כל העם הארץ יהיו אל התרומה הזאת לנשיא בישראל
שמורה שאליו יתנו תרומה זאת לפרנסתו והיה מוטל עליו העולה והמנחה והנסך בכל המועדים
ונדחק הרב רבי דוד קמחי מפני זה לפרש שה שאמר לנשיא לישראל בענין הנשיא שיעשו זאת
התרומה

ואעלני במעלנא די לעבר הרעא
לבית קודשיא דכהניא די פתיחן
ציפונא והא תמן אתרא בסופיהון
מערבא: ואמר לי דין אתרא די
בית תמן כהניא את אשמא ואת
חטתא די יפון את מנחתא ברי דלא
לאפקא לדרתא ברתא לאתערבא
עם עמא: ואפקני לדרתא ברתא
ואעברני על ארבע זויית דרתא
והא דרתא בזויית דרתא
בזויית דרתא: בארבעה זויית
דרתא דרתא מקטרא ארבעין
ארכא ותלתין פותיא משתחתא
חדא לארבעתהון דדרתא:
ונידבכין עבידין להון סחור סחור
לארבעתהון ואתר לבשלא עביד
מלרע לנדבכיא סחור סחור: ואמר
לי דין אתר מתקן לבשלי דבית
תמן משמשי ביתא את נכסת קודשיא
דעמא: ואתיבני לתרע ביתא והא
מיא נפקין מתחות סקופת ביתא
כמדינחא ארי אפי ביתא למדינחא
ומיא נחתין מלרע מעבר סקופת
ביתא למינא מדרום למדבחא:
ואפקני באורח תרע ציפונא ואכחרני
באורח חדי לברא

ויביאני במבוא אשר על־כרחף
ל״ד פסי׳ על אל אל׳ ה׳
ב׳ השער אל־הלשכות הקדש אל־
הכהנים הפנות צפונה והנה־שם
ב׳ מקום בירכתים ימה: ויאמר אלי
בירכתים ק׳ זה המקום אשר ישלו־שם הכהנים
כן כתיב את־האשם ואת־החטאת אשר יאפו
את־המנחה לבלתי הוציא אל־
החצר החיצונה לקדש את־העם:
ג׳ מל׳ ויוציאני אל־החצר החיצונה
ויעברני אל־ארבעת מקצועי החצר
ג׳ חס׳ והנה חצר במקצע החצר חצר
ג׳ חס׳ במקצע החצר: באר׳ מקצעות
החצר חצרות קטרות ארבעים ארך
ל׳ נקודות בגביה׳ ל׳ ומל׳ ז׳ ושלשים רחב מדה אחת לארבעתם
מהקצעות: וטור סביב בהם סביב
לארבעתם ומבשלות עשוי מתחת
בעע בסיס הטרות סביב: ויאמר אלי
אלה בית המבשלים אשר ישלו
שם משרתי הבית את־זבח העם:
א ויישבני אל־פתח הבית והנה־מים
ג׳ חס׳ יצאים מתחת מפתן הבית קדימה
ז׳ כי־פני הבית קדים והמים
ירדים מתחת מכתף הבית
הימנית מנגב למזבח: ויוציאני
ג דרך־שער צפונה וסבני דרך חוץ
אל

לתרעא

ויביאני במבוא הר מן י״ד פסי׳ על אל אל וסימ׳ נמסר בסדר וישמע יתרו • במקצע ג׳ חס׳ בליש׳ בקריא׳ וסימ׳ והנה חצר במקצע ב׳ בפסיק • מנגד עילות הנשק המקצע דעזרא • ויאמר אלי ז׳ בטעם בסיפרא וסימ׳ עמור על רגלך • לך בא אל בית ישראל • את כל דברי אשר אדבר אליך קח • בא וראה את התועבות • עוד תשוב תראה תועבות • האנשים החשבים • אלה בית המבשלים:

ויביאני במבוא • דרך החומה שבזויות בית החליפות שנכנסין בו לחוץ עשרים אמה הלשכות שבצפון לבין תהי ההיכל: אשר על כתף השער • שער הצפוני בכתף השער אשר מן השער למערב: הפונות צפונה • שיש להם פתחים לצד חצר החיצונה לצפון ופתחי׳ היו להם לחוץ העשרים: בירכתים ימה • בסוף הלשכות למערב: לבלתי הוציא • כמו להוציא שקדשי קדשים נפסלין ביוצא: לקדש את העם • מ״י לאיתערבא עם עמא: מקטרא • מקטוע • אחר״ל לאם בל׳: חצרות קטורות • שאינו במסכת מדות אינן קטורות אלא שאינן מקורות ושם מפ׳ מה היו משמשות: מהקצעות • בזויות מקצועות החצר: וטור סביב בהם • שורת נדבך חומת אמה׳ בולט מן החומה סמוך לארץ וכו׳ נקבים מקום שפיתת קדרו׳ ומתחת הטור תלל להסיק בו אור מתחתיו והקדירו׳ מלמטל׳: ומבשלות עשוי • הוא המלל מתחת ושפיתת׳ הקדירו׳: את זבח העם • חזה וזרוק של שלמי׳ שאינם נפסלים בלאתם חוץ לעזרת ישראל כמות החטאת והאשם: ויסיבני • לתוך החצר הפנימית: אל פתח הבית • והמים יורדין מתח׳ מבחף הבי׳ הימנית • נובעין מתחת המפתן שהוא באמצע המזרח ומלדרי׳ בהלכסין לצד הימין ויוצאין בעזר׳ בדרום המזבח ויוצאין חוץ לעזר׳ במסכת יומא שנינו אמר רבי פנחס משום רב הונא׳ בפורקה מעיין היוצא מבית קדשי הקדשי׳ בתחילה דומה לקרני סלעים כיון שהגיע בפתח ההיכל נעשה כחוט של שתי׳ כיון שהגיע לפתח האולם נעשה בחוט של ערב׳ כיון שהגיע לפתח העזר׳ נעשה כפי פך קטן: ויוציאני • מן החצר הפנימית אל החצ׳ החיצונה בשער הצפון: ויסבני • סביב חומת הפנימית בתוך החצונה •

אל

מנחה גדולה

כדברי הרב ולכן על כרחנו נאמר שכל זה שאמר הנביא הוא לענין הקרבנו׳ שיעשו בימי המלוכים לעתיד לבוא ולכן אין נדבר מזה שתורה לא אמרה תורה בקרבנות חג הפסח והותרה בזה השלה הת׳: ולפי שימי המלוכי׳ לעתיד לבוא יתחילו מיום ראש חדש ניסן עד אחד ועשרים ימים לחדש תשרי והיה בהחדש ההוא נכנס לריב ה׳ ועומד לדין עמים במלחמות האומות ודין גוג ומגוג לכן זכר הנביא הקרבנות שיעשו מימות חג הסוכות והוא אומרו בז׳ בע״ו יום לחדש שהוא חדש חשרי השניעי לחדשי׳ בחג שהוא חג הסוכות יעשה כאלה ז׳ ימים רולה לומ׳ שבכל אחד מימי החג יעשו הקרבנות כאשר נזה שיעשו בז׳ ימי הפסח ולא היה זה חלוש בקרבנו׳ המועד כמו שחשב הרב ר׳ דוד קמחי לבל היו מכלל המלוכים שיתמידו כל אותו זמן מתחיל׳ ניסן עד כ״ב לתשרי ולכן אמר כאן כחסלת כעולה כמנת׳ וכשמן והותרה בזה השאלה הנ׳: ולכן אלא אמר הנביא בכל הקרבנות האלה שזכר ובתורת משה מפני שלא היה זה מהקרבנות שלותה תורה במועדי ה׳ כי היתה הנבואה הזאת להודיעת שעה לאותם ימי המלוכים ואמר הבלמתם לא נעשו עול כי תמלא שנזכרו בספר עזרא שמיום אחד לחדש השביעי החלו להעלות עולות המלוכים ונכללו בימי המלוכים הבא חג הסוכות ולא נזכר עם דבר משמיני חג עצרת לבל אחרי שזכר ויעשו את חג הסוכות ונומר אמר ואחרי כן עולת התמיד ולחדשים ולכל מועדי ה׳ ונומר לפי שבעילות הראשונות היו מהמלוכים ואחר כך הקריבו כבי מלות התורה בלבד ולזה הוליא חג הסכות ולא כללו עם שאר מועדיה׳ כמו שכלל שמיני חג עצרת לפי שעד סוף שבעת ימי חג הסוכות היו מלוכים׳ בלבד ולא תחשוב שנכלל שמה שמיני חג עצרת עם חג הסוכות כי הנה כתיב אמר כך שעשו כל הקהל השבים מן השבי סכות ושם נאמר ויעשו את החג שבעת ימים וביום השמיני עצרת כמשפט כן הענין בדברי יחזקאל שזכר ימי המלוכים ומה שיעשה בהם בלבד ונעבור שזכר הקרבנות שיעשו בימי המלוכים בחג הפסח ובחג הסכות זכר מיד שעשר החצר הפנימית הפונה קדים והוא עזרת הכהנים השער מזרחית של אותה עזרה שהוא פתוח לעזרת ישראל יהיה סגור ששת ימי המעשה לפי שלא היו בחין העם לבית המקדש ולא הנשיא שלא בשבתות ובחדשים ואז נזה שיהיה השער ההוא פתוח ולפי שהיו לכל השערים אולמים כמו שזכר למעלה אמר ובא הנשיא דרך אולם השער מחוץ ולמה לומר שביום השבת וביום החדש יבא הנשיא דרך אולם השער מחוץ ויעמד על מזוזת השער שהוא שער עזרת הכהנים לראות היאך יקריבו את קרבנו כלאמר מר אפשר קרבנו של אדם קרב ואינו עומד על גביו ים מפרשים ועמד על מזוזת השער על שער ההיכל שים לו רשות לנגיה לבוא שם עד מפתן שער ההיכל הסגור כמו שבתוב למעלה אבל לא נאמר עליו פה שיהיה סגור ששת ימי המעשה וביום השבת וביום החדש יפתח כי אותו השער לעולם יהיה סגור כמו שאמר למעלה כי ה׳ אלהי צבאות בא בו והיה סגור אבל השער הפנימי המזרחי מהעזרה אמר שלא יפתח אלא בשבתות ובחדשים וכל שכן במועדים והשתחוה הנשיא

ויביאני במבוא • דרך החומה שבזויות בית החליפות שנכנסין בו לחוץ עשרים אמה הלשכות שבצפון לבין תהי ההיכל: אשר על כתף השער • שער הצפוני בכתף השער אשר מן השער למערב: הפונות צפונה • שיש להם פתחים לצד חצר החיצונה לצפון ופתחי׳ היו להם לחוץ העשרים: בירכתים ימה • בסוף הלשכות למערב: לבלתי הוציא • כמו להוציא שקדשי קדשים נפסלין ביוצא: לקדש את העם • מ״י לאיתערבא עם עמא: מקטרא • מקטוע • אחר״ל לאם בל׳: חצרות קטורות • שאינו במסכת מדות אינן קטורות אלא שאינן מקורות ושם מפ׳ מה היו משמשות: מהקצעות • בזויות מקצועות החצר: וטור סביב בהם • שורת נדבך חומת אמה׳ בולט מן החומה סמוך לארץ וכו׳ נקבים מקום שפיתת קדרו׳ ומתחת הטור תלל להסיק בו אור מתחתיו והקדירו׳ מלמטל׳: ומבשלות עשוי • הוא המלל מתחת ושפיתת׳ הקדירו׳: את זבח העם • חזה וזרוק של שלמי׳ שאינם נפסלים בלאתם חוץ לעזרת ישראל כמות החטאת והאשם: ויסיבני • לתוך החצר הפנימית: אל פתח הבית • והמים יורדין מתח׳ מבחף הבי׳ הימנית • נובעין מתחת המפתן שהוא באמצע המזרח ומלדרי׳ בהלכסין לצד הימין ויוצאין בעזר׳ בדרום המזבח ויוצאין חוץ לעזר׳ במסכת יומא שנינו אמר רבי פנחס משום רב הונא׳ בפורקה מעיין היוצא מבית קדשי הקדשי׳ בתחילה דומה לקרני סלעים כיון שהגיע בפתח ההיכל נעשה כחוט של שתי׳ כיון שהגיע לפתח האולם נעשה בחוט של ערב׳ כיון שהגיע לפתח העזר׳ נעשה כפי פך קטן: ויוציאני • מן החצר הפנימית אל החצ׳ החיצונה בשער הצפון: ויסבני • סביב חומת הפנימית בתוך החצונה •

אל

אל שער · החלונה הפונה קדים : מים מפכים · בויי"ליכט בלע"ז רחביס כרוחב פי הפך כך פרסו רבותינו כדלעיל : וימד אלף באמה · חוץ לחומה וכל אותן אלף אמה לא גבר הנחל להיות עמוק אלא עד אפסים הם הקרסולים שקורין קבילי"ש בלעז : וימד אלף · אחרות ויעמיקו עד ברכים ועוד אלף והעמיקו עד מתני מכאן ואילך נחל אשר לא יוכל לעבור מכאן שחסור ליכנס במים מן המתנים ולמעלה שלא ישטפוהו המים משבא למי מתני יצא על שפת הנהר ומדד עוד אלף לפניו נחל אשר לא יעבר ורגליו ביבשה עומדים היינו דכתיב ויסבני על שפת הנחל כלומר אצל שפת הנחל שפה היה עומד : גאו · כמו גדלו : מי שחו · בולי"ריכט בלע"ז מים שצריך לשוט בהן ולא לעברם ברגל שלא ישטפוהו · שחו שייט כמו כאשר יפרש השוח לשחות : הראית בן אדם · כמה מתגבר הנחל הזה : בשובני והנה אל שפת הנחל וגומר · בתוך שהוליכני והושיבני למחו על שפת עץ רב מאד מזה ומזה עץ אחבי"רן בלע"ז : אל הגלילה · לאמר"קא בלע"ז : הקדמונה · המזרחית שהו רבותי' בתוספתא של סוכה להיכן יוצאין לימה של סדום ולים הגדול לרפות את מימיהם המלוחים ולמתק' וירדו הערבה זו ימה של טבריה ובאו הימה זו ימה של סדום אל הימה המוצאים זו ימה של אוקיינוס שהו' מוצא מן הישוב להקיף את העולם וגרפאו המים ממליחתם ומדרש אגדה למה קורא אותם מוצאי' על שם שני פעמי' שיצאו: אל כל אשר יבא שם נחלים · הנחל הזה המתחלק לכמה נחלי' ממתק את הימים שמתערב בחוכם ודגתם הנשרלת בם חיה ומתוקה : והיה יעמדו עליו דיגים · לחרמים · למכמורות: למינה תהיה דגתם · לא מפיק ה"א ופירושו למינים הרבה תהי דגתם למינה לשון רוב מיני' כמו והדגה אשר ביאר כל אחתה השבתי : בצאתיו · שלים כמו היצאה גומא בלא ביצה וגומר מר"שק בלע"ז : וגבאיו · כמו פשם הנחל הזה גנים גנים הבצים הבצעים שסביבותיו והגנים הם נקעים שהמים נאספים בהם : ולא ירפאו · ליהפך למתיקה למה כי למלח נתנו ולא ירפאו הוי"ו הזו טפילה ויתירה : לחרשיו יכבר · מדי חדש בחדשו יבשל פרותיו : לתרופה

אל שער החוץ דרך הפונה קדים · והוציאני מהר הבית דרך שער המזרחי של הר הבית : והנה מים מפכים מן הכתף הימנית · והמים ההם היו יוצאים מכתף הדרומי של הר הבית ומפכים פירושו יוצאין לפי ענינו וכן תרגם יונתן וכפקין : בצאת האיש · האיש המרצה אותו כל זו המרצה והוא המלאך שזכר בראש המרצה כמרצה נחשת : וקו בידו · הוא פתיל פשתים כמו שזכר בראש המרצה : וימד אלף באמה · מדד באותו קנה שהיה קנה המדה כמו שפי' ומדד ממקום שהיו עוברי המי' הלה ומדד בהם אלף באורך והעבירני בהם והיו מי הפשים עד"י מי קרסולין וכן פירשו רז"ל שהיה חדש נכנס בהם עד קרסולין והם יהדות הרגל שקורין קבילי"ש בלע"ז : וימד אלף · מדד אלף אחרים והמים נאו עד שהגיעו לברכים זהו שאמר מים ברכים ועיל מדד אלף אחרים והגיעו עד מתנים זהו שאמר ויעבירני מי מתנים : מים ברכים · בא הסמיכות מים מ"ם הרבים כמו אמרים אמת שיני כסף והדומי' להם שכתבנו בספר הכלול : וימד אלף נחל · ועוד מדד פעם רביעית אלף אחרים והיה הנחל עמוק שלא יוכלתי לעבור בו ברגל : כי נאו המים מי שחו · עד שהיו מי כחייה שלא יוכל אדם לעבור בהם אבל יוכלו לשוט בהם : אל הגלילה הקדמונה · הגלילה שם מחוז כמו גלילת פלשת והדומים לו הקדמונה פי' מזרחית : הערבה · כתרגומו מישרה : ובאו הימה אל הימה המוצאים · כתרגומו ועלו בימא המלחים : הערבה זה ימה של טבריה ובאו הימה זה ימה של סדום אל הימה המוצאים זה ים שהוא מוצא מן הישוב להקיף את העולם: וגרפאו המים · מן מליחתן וגרפאו ההל"ף נחה : והיה כל נפש חיה אשר ישרץ על כל אשר יבא שם נחלים יחיה · יחיה אותם המים שיכנסו בהם אחד משני הנחלים או שניהם כל נפש חיה שישרץ בו יחיה באותו הים כי ים שלא ישרצו בו דגים וגם לא יחיו בו דגים וזה זכרו חכמי המחקר כי בים פלשתים לא ישרצו בו דגים ולא יחיו בו כי המים מרים מרוב מליחותם וכן ים סדו' והפחר כי לשני הימים האלה יכנסו הנחלים האלה וירפאו המים ויחיו בהם הדגים ולכן תהיה בהם דגה רבה מאד והמר ישרץ לשון זכר ועליו נאמר יחיה כי מלאתו נפש לשון זכר כל נפש שבעה אחד נפש : והיה יעמדו עליו דוגים · כתיב וקרי עמדו הנחל הזה יהיה גדול שיעמדו עליו לדי הדג שתהיה בו דגה רבה ויונהן תרגם ויהא אחר למיקס עלה צידין : מעין גדי ועד עין עגלים · זה המקום מעין גדי ועד עין עגלים שהוא סמוך לנחל זה כל המקום הזה יהיה משטח לחרמים שיפשטו שם הציידים רשתותיהם : למינה תהיה דגתם · הה"א רפה ודינה במשיק רולה לומר למין הדגה כלומר לכל מיני הדגה תהיה שם דגתם וכנוי מ"ם דגתם אל הנחלים : בלאתו · כתיב בלה יו"ד וקרי ביו"ד וכתוב באל"ף במקום וי"ו ופירושו מקומות הבילה : וגבאיו · מן לחשוף מים מגבא והיא חפירה שמתאספין בה המים וכנוי בלאתו וגבאו אל הים שזכר כנומר כשירפאו מי הים לא ירפאו מקומות שיבאו שם מימיהם ויתאספו באותם בילות וגבאים אותם מים לא ירפאו : למלח נתנו · יהיו צריכים לאותם הים בעבור מלח כדי להטעים התבשילי' ולמלוח כל דבר שיצטרך וי"ת למלח נתנו למחפורין דמלחיהון : ועל הנחל יעלה על שפתו מזה ומזה · כל עץ מאכל הוא עץ רב שאמר למעלה ולא פירש מזה עץ ועתה אמר שעץ מאכל יהיה מכל פירות שבעולם : לא יבול עליו · לא בימות החמה ולא בימות הגשמים : ולא יתום פריו לחדשיו יכבר · ולא יכלה פרי ההילן כי מחדש לחדש יכבר וזה יהיה על דרך מופת :

אל־שַׁעַר הַחוּץ דֶּרֶךְ הַפּוֹנֶה קָדִים ל' מל' וְהִנֵּה־מַיִם מְפַכִּים מִן־הַכָּתֵף הַיְמָנִית: ל בִּצֵאת־הָאִישׁ קָדִים וְקָו בְּיָדוֹ וַיָּמָד אֶלֶף בָּאַמָּה וַיַּעֲבִרֵנִי בַמַּיִם מֵי ל אַפְסִים: וַיָּמָד אֶלֶף וַיַּעֲבִרֵנִי בַמַּיִם. ל מַיִם בִּרְכָיִם וַיָּמָד אֶלֶף וַיַּעֲבִרֵנִי מֵי ל מָתְנָיִם: וַיָּמָד אֶלֶף נַחַל אֲשֶׁר לֹא־ ה אוּכַל לַעֲבֹר כִּי־גָאוּ הַמַּיִם מֵי שָׂחוּ ל' ל נַחַל אֲשֶׁר לֹא־יֵעָבֵר: וַיֹּאמֶר אֵלַי ל הֲרָאִיתָ בֶן־אָדָם וַיּוֹלִכֵנִי וַיַּשִּׁבֵנִי ג' כ' כ' ל' חס עַל־שְׂפַת הַנָּחַל: בְּשׁוּבִּי וְהִנֵּה ל אֶל־שְׂפַת הַנָּחַל עֵץ רַב מְאֹד מִזֶּה ומזה: וַיֹּאמֶר אֵלַי הַמַּיִם הָאֵלֶּה יוֹצְאִים אֶל־הַגְּלִילָה הַקַּדְמוֹנָה ל' מל' · ל וְיָרְדוּ עַל־הָעֲרָבָה וּבָאוּ הַיָּמָּה אֶל־ ז הַיָּמָּה הַמּוֹצְאִים וְנִרְפְּאוּ הַמָּיִם: ל' · ל וְהָיָה כָל־נֶפֶשׁ חַיָּה אֲשֶׁר־יִשְׁרֹץ אֶל כָּל־אֲשֶׁר יָבוֹא שָׁם נַחֲלִים יִחְיֶה ל' י"ח וְהָיָה הַדָּגָה רַבָּה מְאֹד כִּי בָאוּ שָׁמָּה ה' הַמַּיִם הָאֵלֶּה וְיֵרָפְאוּ וָחָי כֹּל ל אֲשֶׁר־יָבוֹא שָׁמָּה הַנָּחַל: וְהָיָה יַעֲמֹדוּ עָלָיו דַּוָּגִים מֵעֵין גֶּדִי וְעַד־ עמדו ק' עֵין עֶגְלַיִם מִשְׁטוֹחַ לַחֲרָמִים יִהְיוּ ל' ומל' · ל לְמִינָהּ תִּהְיֶה דְגָתָם כִּדְגַת הַיָּם ל לא מפי' הַגָּדוֹל רַבָּה מְאֹד: בְּצֹאתָיו ה' · חיי ק' וגְבָאָיו וְלֹא יֵרָפְאוּ לְמֶלַח נִתָּנוּ: ל' · ל וְעַל־הַנַּחַל יַעֲלֶה עַל־שְׂפָתוֹ מִזֶּה וּמִזֶּה כָּל־עֵץ־מַאֲכָל לֹא יִבּוֹל עָלֵהוּ וְלֹא־יִתֹּם פִּרְיוֹ לְחָדָשָׁיו יְבַכֵּר ל' · ל כִּי

הפונה ד'מ"ל וסי' וישלח תבנית יד · ותשא אתי רוח ותבא אותי · ויוציאני דרך שער צפונה ויסבני · ואת אמציה מלך יהודה דדברי הימים: ויוליכני ג'כתיב כן וסי'דרך דדרום אל השער שער אשר פנה ויוליכני וישבני אל שפת הנחל: יוצאים ד'מ"ל וסי'נמסר בריש סיפרא דא סי'ו'ד: רבה מאד ח'דטמיכי בקריא וסי' הבשר עורנו בן שניהם · היה כל נפש חיה אשר ושרץ והיה יעמדי עליו דיגים : נחשת רבה מאד דד"ה · ויהי מקנהו שבעת אלפי צאן ושלשת דאיוב : עלהו ב'וסימ לא יבול עלהו · והיה עלהו רענן :

לימה רבא מתפקין כלומר יכנסו ליס ומשם ליס הגדול ויתכן פירוש הפסוק כן כי שני חלקי' יעשה הנחל אחד ילך ליס מזרחי ואחד ילך ליס מערבי והוא שאמר בגבולת זכריה חצים אל היס הקדמוני וחצים אל היס האחרון וכן פירושי ובאו הימה אל המזרחי כמו שאמר אל הגלילה הקדמונה רולה לומר כי מדרך מזרח יבאו ליס אל הימה המוצאים פירושו אל היס המערבי יהיו מוצאים כמו כן ואחר"ל להיכן היו יוצאים ליס טבריא וליס סדום וליס אוקיינוס לרפות מימיהם המלוחים ולמתקן וירדו על הערבה זה ימה של טבריא ובאו הימה זה ימה של סדום אל הימה המוצאים זה ים אוקיינוס שהוא מוצא מן הישוב להקיף את העולם: וגרפאו המים · מן מליחתן וגרפאו ההל"ף נחה : והיה כל נפש חיה אשר ישרץ על כל אשר יבא שם נחלים יחיה · יחיה אותם המים שיכנסו בהם אחד משני הנחלים או שניהם כל נפש חיה שישרץ בו יחיה באותו הים כי ים שלא ישרצו בו דגים וגם לא יחיו בו דגים וזה זכרו חכמי המחקר כי בים פלשתים לא ישרצו בו דגים ולא יחיו בו כי המים מרים מרוב מליחותם וכן ים סדו' והפחר כי לשני הימים האלה יכנסו הנחלים האלה וירפאו המים ויחיו בהם הדגים ולכן תהיה בהם דגה רבה מאד והמר ישרץ לשון זכר ועליו נאמר יחיה כי מלאתו נפש לשון זכר כל נפש שבעה אחד נפש : והיה יעמדו עליו דוגים · כתיב וקרי עמדו הנחל הזה יהיה גדול שיעמדו עליו לדי הדג שתהיה בו דגה רבה ויונהן תרגם ויהא אחר למיקס עלה צידין : מעין גדי ועד עין עגלים · זה המקום מעין גדי ועד עין עגלים שהוא סמוך לנחל זה כל המקום הזה יהיה משטח לחרמים שיפשטו שם הציידים רשתותיהם : למינה תהיה דגתם · הה"א רפה ודינה במשיק רולה לומר למין הדגה כלומר לכל מיני הדגה תהיה שם דגתם וכנוי מ"ם דגתם אל הנחלים : בלאתו · כתיב בלה יו"ד וקרי ביו"ד וכתוב באל"ף במקום וי"ו ופירושו מקומות הבילה : וגבאיו · מן לחשוף מים מגבא והיא חפירה שמתאספין בה המים וכנוי בלאתו וגבאו אל הים שזכר כנומר כשירפאו מי הים לא ירפאו מקומות שיבאו שם מימיהם ויתאספו באותם בילות וגבאים אותם מים לא ירפאו : למלח נתנו · יהיו צריכים לאותם הים בעבור מלח כדי להטעים התבשילי' ולמלוח כל דבר שיצטרך וי"ת למלח נתנו למחפורין דמלחיהון : ועל הנחל יעלה על שפתו מזה ומזה · כל עץ מאכל הוא עץ רב שאמר למעלה ולא פירש מזה עץ ועתה אמר שעץ מאכל יהיה מכל פירות שבעולם : לא יבול עליו · לא בימות החמה ולא בימות הגשמים : ולא יתום פריו לחדשיו יכבר · ולא יכלה פרי ההילן כי

מנחה גדולה

הנשיא הנזכר על מפתן השער ולא ואע"פ שהוא יוצא משם השער לא יסגר עד הערב רולה לומר שער החלר הפנימית שזכר שיפתח בשבתות ובחדשים וזה לכבוד ישראל לפי שלא יבואו כלם כא' אלא חבורות חבורות יבאו ויסתחו עם הארץ פתח השער ההוא שהוא מכוון כנגד שער היכל וזכר מקרבן השבת שיהיה שהם כבשי' ואיל תמימי' ומנחה איפה לאיל ולכבשים לא חייבו מנחה ידועה אלא מתה ידו הבל חייב שיעשה שמן כדי לכל איפה מהמנחה וגם זה היה חוסר הרל"ק שהיה חידו' ממה שלותה תורה בקרבנות השבת ורש"י כתב ביום השבת שהה כבשים לא ידעתי למה שהרי לתורה תורה שני כבשים אבל חסובת הספק הזה הוא כמו שפירשתי שהיה הקרבן הזה מהמלואים אשר יקריבו באותן הימים בלבד ושהוא מלבד קרבן מוסף השבת שזכרה התורה והותר' בזה השאלה הנלעית : וכן הוקשה לרש"י מה שאמר כאן וביום החדש פר בן בקר תמימים ושבת כבשים וגומר כמו שזכרתי בשאלות וכתוב מקרא זה דרשו רבותינו במנחו' פר מה תלמוד לומר לפי שנאמר בתורה ובראשי חדשיכם פרים בני בקר שנים מנין שאם לא מצא שנים יבא אחד לכך נאמר פר ושבת כבשים מה תלמוד לומר לפי שנאמר בתורה שבעה מנין שאם לא מצא שבעה יביא ששה לכך נאמר ושבת כבשים ומנין אפילו אחד תלמוד לומר ולכבשים כאשר תשיג ידו ואילו לא היה בידינו מעם אחר יותר מספיק היינו סומכין על זה הבל אמתת הענין הוא שלא שיהה ולא חידש דבר הנביא יחזקאל בקרבנו' שלותה עליהם תורה לדורות הבל היתה נבואתו בלבד ממה שיקריבו לעתיד לבוא בימי המלואים ואחר שזכר מה שיקריבו בימי חג הפסח ובימי חג הסכות הנכללים בימים ההם זכר מה שיקריבו בשבתות ובחדשים אשר יהיו בימי מלואיהם וכל זה מלבד קרבנות המוספין שלותה תורה בשבתו' ובחדשים והותרה בזה השאלה הרביעית : ומפני שדבר בחגים בשבתות ובמועדים זכר שבאותם הימים הקדושים כשיבא הנשיא למקדש דרך הולם השער יבא ובדרכו יצא ר"ל שעם הארץ לא יצאו בדרך שיבאו בו בבואם למקדש הבל יעשו קפנדריא שנכנסים בשער לפון להשתחוות כנגד שער ההיכל ויוצאין דרך שער נגב לו יבאו ויכנסו דרך שער נגב ויסתחו ויצאו דרך שער צפונה כי הם לא היו נכנסין לעזרת ישראל דרך שער מזרחי הלא דרך שער לפון לו דרך שער נגב כדי הלכת בכל העזרה ולכן הבא דרך שער לפון היה יוצא בכתו דרך שער הנגב אחרי שהשתחוה כנגד ההיכל והנה הנשיא בכל הימים שבתות וראשי חדשים שיבא הוא בלבד לבית ה' כדרך אשר בא בו יצא אמנם המועדים בבואו עם הארץ לפני ה' יבא הנשיא עמהם בתוכם יבא ובתיכם יצא ויעשה קפנדריא כשאר העם כי גם הוא לא יכנס דרך הלפון יצא דרך הנגב והיה זה לפי שכבודו והדרו הוא לבוא עמהם ולצאת עמהם כי ברוב עם הדרת מלך ואמר בבואם יבא בלשון יחיד ובצאתם יצאו בלשון רבים כי הנה בבואו יבא לבדו ולא יכנס שער המזרחי ולפי זה בשבתות וראשי חדשים שהנשיא יבא למקדש מבלי העם יכנס בשער המזרחי הבל

ולא יומו עוד נסיאי את עמי · כמו שהיו עושים מלכי ישראל שהיו נוזלים ואונסים וחומסים עניים שביניהם בעיר וכשדה כמו שעשה אחאב בכרם נבות וכן אמר על מלכי ישראל וחמדו שדות ונזלו בתים ונשאו ועשקו גבר וביתו איש ונחלתו לא יעשו עוד זה לעתיד בשוב המלכות כי חלק גדול יהיה להם אחז בתוך בני יפר' והם יחלק הארץ לבית יפר' לשבטיהם ויספיק להם חלק שלהם כי רב יהיה ועוד שיהיה להם לב אחד לירא את יי' ולשמור מצותיו: ולא יומו עוד · ענין אונס וזכן תרגם יונתן ולא יינסון כי יש בלשון הזה לקיחת ממון האדם או גופו מדעת ושלא מדע שלא מדעת כמו לא תונו איש את עמיתו מדע שאונס אותו בגלוי בכח ומזה ולא יומו עוד נסיאי את עמי וכן והאכלתי את מוניך חרב סיונה העיר היונה ושני הענינים נזכרים בפרשה הבאה אחר זה חמס ושוד זהו מדעת המאזנים והאיפה והבת זהו שלא מדעת: כה אמר אדני יי' · אמר כנגד מלכי יהודה שהיו אז קודם זה החרבן: רב לכם · זמן רב החזקתם בחמס ושוד אתם ומלכי ישראל שעברת הסירו · אות' ועשו משפט וצדקה: הרימו גרשותיכם מעל עמי · שלקו מעליהם המסים שאתם נורשים ומטילים עליהם ויונתן תרגם שליקו תקלתכון: מאזני צדק ואיפת צדק ובת יהי לכם · לא העשו עול במדו ובשקלי' כאשר עשיתם עד הנה כמו שאמר להקטין איפה ולהגדיל שקל ולעוו' מאזני מרמה ומה שעושין העם הוא עון המלכים שאינם מוחי' בידם נם ידם במעל: האיפה והבת תכן אחד יהיה · האיפה מדת היבש והבת מדת הלח תכן אחד יהיה להם במדתם: לשאת מעשר החמר הבת · בשמן ובין השאו למעשר שאת' מיבין לתת מחמר אחד בת אחת וכן בחיטים ובשעורים ובשאר הזרעים: ועשירית החמ' האיפה · מחמר אחד תשאו למעשר איפה אחת: על החמ' יהיה מתכונתו · מתכוב' כל אחד וסכום שלו יהיה הוא אל החומר שכל אחד מהם הוא עשירית החומר והחומר הוא שם שוה למדת הלח ולמדת היבש והאיפה ב' סאין כתרגומו וכן הבת ואחר שאמר להם כלי המדות שלא יעותו בהם ולא יגדילו ולא יקטינו ויהנו המעשר במדה במשפט בין בלח בין ביבש אמר להם ענין המשקל שלא יעותוהו · ואמר והשקל עשרים גרה ומנין השקל הוא כתוב בתורה כן והוסיף להם משקלים אחרים ואמר עשרים שקלים חמשה ועשרי' שקלים עשרה וחמשה שקל המנה יהיה לכם כל אלה המנינים שהם בין כולם ששים שקלי' הוא משקל אחד ונקרא מנה ומה שחלק אותו לאלה החלקים לפי שכל אחד היה משקל בפני עצמו והמנה הוא ששים שקלים וכן נ' מנים זהב וכן כסף מני' אלפים ויונתן תרגם וסלעא עשרין מעין תלתות מניא עשרי' סלעין מני כספא עסרין וחמש סלעין רבעות מני' חמש עשרי סלעין כולהון שיתין מנין ומנא רבא קודשא יהא לכון והמנה שאמר שהוא ס' שקלים הוא מנה של חול כמו שאמר יהיה לכם ואח"ל מנה של קדש כפול היה ורמז זה מזה הפסוק והשקל עשרים גרה והקשו מנה מאתן וארבעין זוזי הוי כי השקל הוא ד' זוז ושמים שקלים הם מאתים וארבעים זוז ואיך אמר המנה יהיה לכם כי מנה בדבריהם אינו אלא מאה זוז אלא שכפול היה מנה של קדש והוסיפו בימי יחזקאל שתות מלבד והם הארבעים היתרים על המאתים: זאת התרומה אשר תרימו · זאת הבת לעתיד ר"ל שירימו לתכוף הבית לעתיד: ששית האיפה מחומר החטים · זה יהיה קרבן הראשון להקל שיתנכו המזבח בו זה ירימו ליי' ממנה מי שיהיה לו חומר חטים ירים לייי ממנו ששית האיפה קמח שהוא אחד משש בחומר וכן מן השעורים ירימו למנחה קמח ששית האיפה שהוא אחד מששי' בחומר: ושמן · פעל מן שמה כמו ומחמה אל הארץ מן חמה והוא מבנין פעל הדגוש בשקל ועניה': וחק השמן · וחק החרומה מן השמן למנחה כי המנחה היתה בלולה בשמן כמו שכתוב בתורה: ואחר הבת השמן פי' הבת היא מדת השמן כמו שהאיפה מדת החטים והשעורים כי זו מדה לח וזו מדת יבש וזו שמה בת וזו שמה איפה ותכן אחד להם כמ"ש למעלה אבל לא פי' למעלה איזו מדת הלח ואיזו מדת היבש ועתה אחר הבת בשמן כמו שפירשנו · ואחר מעשר הבת מן הכור והכור הוא החומר אזכר ונקרא בשתי לשונות ואחר שיתן לתרומת המנחה מעשר הבת מן הכור כלומר מי שיהיה לו כיר שמן יתן ממנו למנחה עשירית הבת כמו שנתן ששית האיפה קמח מי שיש לו כור חטים כן יתן עשירית הבת שהוא אחד ממאה בכור זהו שאמר עשרת הבתי' חומר והוסיף עוד ואמר כי עשרת הבתים חומר ר"ל כמו שהמדה היא חיוס עשרת בתים חומר כן יהיה לעתיד: וטה אחת מן הצאן מן המאתים · זכר מן המנחה שירימו ועתה זכר הקרבן שיקריבו והוא אחד מן המאתים מי שיהיו לו מאתים צאן יביא לקרבן לחנוך הבית שה אחת ואמר אחת כי נקבה היה ומצינו שה בלשון נקבה בין שה בריה ובין שה רזה: המשקה ישראל מן השמנים והמבחרים ישראל יקריבו קרבנכם כמו שאמר בתורה מבחר נדריכם ואמר כל חלב יהוה לאמר להפך מה שהיו עושים מי שנאמר עליהם והבאתם גזול את הפסח ואת החולה ואמר וזובח משחת להם:

וכן

מנחה גדולה

הבית והשאר יהיו לנשיאים ולבתיהם ולאחזתם ולאחזת העיר תהנו חמשת אלפים רחב ואורך כ"ה אלף רוחב לומר שלאחזת העיר ירושלים תהיה אחוזה לכל ישראל כי כולם יהיו נאחזין בה ולכל שבט אלף רוחב לומר שלאחזת העיר ירושלים תהיה אחוזה לכל ישראל כי כולם יהיו נאחזין בה ולכל שבט אלף רוחב לומר שלאחזת העיר ירושלים תהיה רוחב העיר ה' אלפים ואורך כ"ה וגו' ואין יהיה שער אחד כמו שאמר בסוף הספר הנה תהיה רוחב העיר ה' אלפים ואורך כ"ה וגו' ואין הכוונה שתהי' אחוזת העיר ירק' בלבד רוחב חמש' אלפים ואורך כ"ה אלף אלא שתהיה רוחב חמשת אלפים ואותו אורך חמש' עשרים אלף שהוא מן המזרח למערב' כמלאת התרומה הזאת בין כולם כ"ה אלף על כ"ה כי לכל א' מהם יהיה האורך מזרח למערב כ"ה אלף והרוחב לכהנים י' אלפים ולנשיא ו' אלפים ולאחוזת העיר חמשת אלפים הרי כ"ה אלף ואמר לעומת תרומת הקדש שתהיה לאחוזת הקדש שתהיה לאחוזת העיר כנגד אורך תרומת הקודש כאורך רצועות תרומת הקדש שהיא לאחוזת הכהנים והלוי' ואמר ונשיא מזה ומזה לתרומת הקדש ולאחוזת העיר ואחר כך אמר אל פני תרומת הקדש ואל פני אחוזת העיר רוצה לומר שתהיה תרומת הקדש שהוא שלמה יהיה חלק לנשיא שהוא מלך ישראל מזה ומזה לומר מצד מזרח ומצד מערב לתרומת הקודש ולאחוזת העיר שיהיה חלקו פונה מצד אחד לתרומת הקדש ומצד אחר לאחוזת העיר ולפי שיהיו פניו מצד אחד למזרח ומצד אחר למערב לכן אמר אל פני ואמר מפאת ימה ומפאת קדמה קדימה כי תהיה רוחב כחלת הנשיא ברוחב העשרים וחמשה אלף כנגד תרומת הקדש ואחוזת העיר לי הנה יעשו בחלוקת הארץ לא

ג' ג' וְלֹא־יוֹנוּ עוֹד נְשִׂיאֵי אֶת־עַמִּי וְהָאָרֶץ
יִתְּנוּ לְבֵית־יִשְׂרָאֵל לְשִׁבְטֵיהֶם:
כֹּה־אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה
רַב־לָכֶם נְשִׂיאֵי יִשְׂרָאֵל חָמָס וָשֹׁד
ד הָסִירוּ וּמִשְׁפָּט וּצְדָקָה עֲשׂוּ הָרִימוּ
גָּרְשֹׁתֵיכֶם מֵעַל עַמִּי נְאֻם אֲדֹנָי יְהוִה:
ה מֹאזְנֵי־צֶדֶק וְאֵיפַת־צֶדֶק וּבַת־
צֶדֶק יִהְיֶה לָכֶם: הָאֵיפָה וְהַבַּת תְּכֻן
אֶחָד יִהְיֶה לִשֵּׂאת מַעֲשַׂר הַחֹמֶר הַבָּת
וַעֲשִׂירִת הַחֹמֶר הָאֵיפָה אֶל־הַחֹמֶר
יִהְיֶה מַתְכֻּנְתּוֹ: וְהַשֶּׁקֶל עֶשְׂרִים
גֵּרָה עֶשְׂרִים שְׁקָלִים חֲמִשָּׁה וְעֶשְׂרִים
שְׁקָלִים עֲשָׂרָה וַחֲמִשָּׁה שֶׁקֶל הַמָּנֶה
יִהְיֶה לָכֶם: זֹאת הַתְּרוּמָה אֲשֶׁר
תָּרִימוּ שִׁשִּׁית הָאֵיפָה מֵחֹמֶר הַחִטִּים
וְשִׁשִּׁיתֶם הָאֵיפָה מֵחֹמֶר הַשְּׂעֹרִים:
ט וְחֹק הַשֶּׁמֶן הַבַּת הַשֶּׁמֶן מִעֲשַׂר הַבַּת
מִן־הַכֹּר עֲשֶׂרֶת הַבַּתִּים חֹמֶר כִּי־
עֲשֶׂרֶת הַבַּתִּים חֹמֶר: וְשֶׂה־אַחַת מִן־
הַצֹּאן מִן־הַמָּאתַיִם מִמַּשְׁקֵה יִשְׂרָאֵל
לְמִנְחָה וְלְעוֹלָה וְלִשְׁלָמִים לְכַפֵּר
עֲלֵיהֶם נְאֻם אֲדֹנָי יְהוִה:

סימן אוריתא מאזני צדק אבני צדק איפת צדק והין צדק יהיה לכם · יחזקאל מאזני צדק ואיפת צדק ובת צדק יהי' לכם · וסימן והעומר עשירית האיפה סולת ל' מ"ל דמ"ל בתורה ושאר אוריתא עשירית כתיב וכל נביאים וכתובים עשרית כתיב במ"א ועשירית החומר דסיפרא · המנה חד מן ה' זוגין דפשטין צבחר פי' בפתח קטן וסי' במחזה לאמר אל תירא אברם · ידפה לכן באכול קש · מקשה ותחת מעשה מקשה קרחה · הזונה וזכרו פליטכ' אותי · יונה ואיש לא יונה חבולתו · לעולה ואל הכתף מחוצה · המנה והשקל עשרים גרה · עשרים שקלים · החולה ואמרתם הנה מתלאה והפחתם ומוצא אני מר ממות את · דוה על אלה חשכו:

הרימו גרשותיכם · סלקו את שאתם מגרשים את עמי מנחלתם: איפת למדת היבש בת למדת הלח: תכן אחד · לשון מניין כמו ותכן לבני' תתמו מדה אחת זו עשירית לחומר של יבש שהוא שלשים סאים וזו עשירית לחומר הלח · איפה ובת לשון מדה חמר וכור מו"יו בלע"ז: לשאת · כמו לקח' וכן תי' למיסב לשאת מעשר החומר תהי הבת וכן עשירית לחומר יבש האיפה: חל החומר יהיה מתכונתו · סכום חשבון הבת והאיפה לפי גודל החומר יהיה · חל' אם יוסיפו בחומר יוסיפו בבת אם יפחתו מזה יפחתו מזה שיכוין מעשרו לו: והשקל עשרים גרה · עשרים מעין: עשרים שקלים חמשה ועשרים שקלים עשרה וחמשה שקל · הרי ששים שקלים: המנה יהיה לכם · לוגו"כם בלע"ז ומנת חכרו לשון מניין והרי יש כאן מאתים וארבעי' זוז מכאן שהיה מנה של קדש כפול והוסיפו בימי יחזקאל אתו הרי מאתים וארבעי' וכשחלקו הכתוב לשלש ולא כתב שתי שקלי' יהיה לכם המנה לזה לעשות ממנו משקל שליסיתו ומשקל רביעון ומשקל מנה של חול שהי' מתחיל וכן ת"י תלתות מניא עסרין סלעין מני כספא עסרין וחמש סלעין רבעו' מני' חמש עסרי סלעין כולהון שיתין מנין ומנא טו רבא קודשא יהא לכון: ששית האיפה מחומר החטים · הלי לחל מששים הפוחת לא יפחות מכן וזו היא שאמרו עין רעה אם' מששים: ושמיתם · ותחלקו לחל מששה באיפה לתרומ' חומר השעורי': וחק השמן · למעשר: הבת השמן גו' · הבת שהיא מדת השמן זו היא מעשר הבת יהי מן הכור · חל' · מעיסור שהבת מעשר מן הכור יהי' כיצד מעשר הבת מן הכור עשורת' של בת על הכור הוא די"ן מזור"ש בלע"ז תיבה זו משמש' על עלמה ועל אחרי' כמו עבודת הקדש ועבודת בני מרדי: עשרת הבתים · יהיה לכם החומר ואם יתכן ליטול הימנו בת אחת למעשר: כי עשרת הבתים חומר · לפי שהחומר יהיה לכם עשרה בתי' וכן ת"י חד מן עשרא הוא בתא בכורא מרי עסר בתין כורא: ושה אחת מן הצאן · מיזחל שבצאנו וכן אמר משה מבחר נדריכם לומיי"לור בלע"ז: מן המאתים ממשקה ישראל · דרשו רבותינו לענין הנסכי' ממותר שתי מאות שנשתיירו בכור שנפל לתוכו יין של ערלה או של כלאי הכרם מכאן לערלה וכלאי הכרם שבטלין במאתים: ממשקה ישראל · מן המותר ליפר' כל קרבנותיה' יהיו משקה הראוי ליפר' כל עיקר הסעודה קרויה על שם המשקה כלו' האכילה עם השתייה תהא מן המות' ליפר': חל

יהי כן דינו כי בקלת מעריס מלאתיו יהיה ובמקל"ז הכי ומעשה כי לא נמנה עם לוחש דחס"ר כסוף תיבות וקרי' חלא דומו יהי הכחוב והקרי

יחזקאל מה

ולא יומו עוד נסיאי את עמי · כמו שהיו עושים מלכי ישראל שהיו נוזלים ואונסים וחומסים עניים שביניהם בעיר וכשדה כמו שעשה אחאב בכרם נבות וכן אמר על מלכי ישראל וחמדו שדות ונזלו בתים ונשאו ועשקו גבר וביתו איש ונחלתו לא יעשו עוד זה לעתיד בשוב המלכות כי חלק גדול יהיה להם אחז בתוך בני יפר' והם יחלק הארץ לבית יפר' לשבטיהם ויספיק להם חלק שלהם כי רב יהיה ועוד שיהיה להם לב אחד ליראת את יי' ולשמור מצותיו: ולא יומו עוד · ענין אונס וזכן תרגם יונתן ולא יינסון כי יש בלשון הזה לקיחת ממון האדם או גופו מדעת ושלא מדע שלא מדעת כמו לא תונו איש את עמיתו מדע שאונס אותו בגלוי בכח ומזה ולא יומו עוד נסיאי את עמי וכן והאכלתי את מוניך חרב סיונה העיר היונה ושני הענינים נזכרים בפרשה הבאה אחר זה חמס ושוד זהו מדעת המאזנים והאיפה והבת זהו שלא מדעת: כה אמר אדני יי' · אמר כנגד מלכי יהודה שהיו אז קודם זה החרבן: רב לכם · זמן רב החזקתם בחמס ושוד אתם ומלכי ישראל שעברת הסירו · אות' ועשו משפט וצדקה: הרימו גרשותיכם מעל עמי · שלקו מעליהם המסים שאתם נורשים ומטילים עליהם ויונתן תרגם שליקו תקלתכון: מאזני צדק ואיפת צדק ובת צדק יהי לכם · לא העשו עול במדו ובשקלי' כאשר עשיתם עד הנה כמו שאמר להקטין איפה ולהגדיל שקל ולעוו' מאזני מרמה ומה שעושין העם הוא עון המלכים שאינם מוחי' בידם נם ידם במעל: האיפה והבת תכן אחד יהיה · האיפה מדת היבש והבת מדת הלח תכן אחד יהיה להם במדתם: לשאת מעשר החמר הבת · בשמן ובין השאו למעשר שאת' מיבין לתת מחמר אחד בת אחת וכן בחיטים ובשעורים ובשאר הזרעים: ועשירית החמ' האיפה · מחמר אחד תשאו למעשר איפה אחת: על החמ' יהיה מתכונתו · מתכוב' כל אחד וסכום שלו יהיה הוא אל החומר שכל אחד מהם הוא עשירית החומר והחומר הוא שם שוה למדת הלח ולמדת היבש והאיפה ב' סאין כתרגומו וכן הבת ואחר שאמר להם כלי המדות שלא יעותו בהם ולא יגדילו ולא יקטינו ויהנו המעשר במדה במשפט בין בלח בין ביבש אמר להם ענין המשקל שלא יעותוהו · ואמר והשקל עשרים גרה ומנין השקל הוא כתוב בתורה כן והוסיף להם משקלים אחרים ואמר עשרים שקלים חמשה ועשרי' שקלים עשרה וחמשה שקל המנה יהיה לכם כל אלה המנינים שהם בין כולם ששים שקלי' הוא משקל אחד ונקרא מנה ומה שחלק אותו לאלה החלקים לפי שכל אחד היה משקל בפני עצמו והמנה הוא ששים שקלים וכן נ' מנים זהב וכן כסף מני' אלפים ויונתן תרגם וסלעא עשרין מעין תלתות מניא עשרי' סלעין מני כספא עסרין וחמש סלעין רבעות מני' חמש עשרי סלעין כולהון שיתין מנין ומנא רבא קודשא יהא לכון והמנה שאמר שהוא ס' שקלים הוא מנה של חול כמו שאמר יהיה לכם ואח"ל מנה של קדש כפול היה ורמז זה מזה הפסוק והשקל עשרים גרה והקשו מנה מאתן וארבעין זוזי הוי כי השקל הוא ד' זוז ושמים שקלים הם מאתים וארבעים זוז ואיך אמר המנה יהיה לכם כי מנה בדבריהם אינו אלא מאה זוז אלא שכפול היה מנה של קדש והוסיפו בימי יחזקאל שתות מלבד והם הארבעים היתרים על המאתים: זאת התרומה אשר תרימו · זאת הבת לעתיד ר"ל שירימו לתכוף הבית לעתיד: ששית האיפה מחומר החטים · זה יהיה קרבן הראשון להקל שיתנכו המזבח בו זה ירימו ליי' ממנו מי שיהיה לו חומר חטים ירים לייי ממנו ששית האיפה קמח שהוא אחד משש בחומר וכן מן השעורים ירימו למנחה קמח ששית האיפה שהוא אחד מששי' בחומר: ושמן · פעל מן שמה כמו ומחמה אל הארץ מן חמה והוא מבנין פעל הדגוש בשקל ועניה': וחק השמן · וחק החרומה מן השמן למנחה כי המנחה היתה בלולה בשמן כמו שכתוב בתורה: ואחר הבת השמן פי' הבת היא מדת השמן כמו שהאיפה מדת החטים והשעורים כי זו מדה לח וזו מדת יבש וזו שמה בת וזו שמה איפה ותכן אחד להם כמ"ש למעלה אבל לא פי' למעלה איזו מדת הלח ואיזו מדת היבש ועתה אחר הבת בשמן כמו שפירשנו · ואחר מעשר הבת מן הכור והכור הוא החומר אזכר ונקרא בשתי לשונות ואחר שיתן לתרומת המנחה מעשר הבת מן הכור כלומר מי שיהיה לו כיר שמן יתן ממנו למנחה עשירית הבת כמו שנתן ששית האיפה קמח מי שיש לו כור חטים כן יתן עשירית הבת שהוא אחד ממאה בכור זהו שאמר עשרת הבתי' חומר והוסיף עוד ואמר כי עשרת הבתים חומר ר"ל כמו שהמדה היא חיוס עשרת בתים חומר כן יהיה לעתיד: וטה אחת מן הצאן מן המאתים · זכר מן המנחה שירימו ועתה זכר הקרבן שיקריבו והוא אחד מן המאתים מי שיהיו לו מאתים צאן יביא לקרבן לחנוך הבית שה אחת ואמר אחת כי נקבה היה ומצינו שה בלשון נקבה בין שה בריה ובין שה רזה: המשקה ישראל מן השמנים והמבחרים ישראל יקריבו קרבנכם כמו שאמר בתורה מבחר נדריכם ואמר כל חלב יהוה לאמר להפך מה שהיו עושים מי שנאמר עליהם והבאתם גזול את הפסח ואת החולה ואמר וזובח משחת להם:

וכן

אל התרומה הזאת: האמורה למעלה לדעת כל עם הארץ תהי': ועל הנשיא: אומר אני שהנשיא הזה בכהן גדול מדבר וכן כל הנשיא שבענין ושמעתי משמו של ר' מנחם שבמלך מדבר: כה אמר יי' אלהים בראשון באחד לחדש וגומר: תקח פר בן בקר תמים: הוא פר המלואים האמור בראש הענין וליתד כאן שיהו המלואי' באחד בניסן: וחטאת: וטהרת: וכן תעשה בשבעה בחדש: יש לומר כן תעשה כל שבעה וכן הוא אומר למעלה שבעת ימים יכפרו על המזבח ורבותינו כך פרשוהו במנחות וכן תעשה פר שאינו נאכל בשבעה שבטים שחדשו דבר והור' בית דין שלה' שחלב מותר ועשו שבעה שבטים שהם רוב נכור על פיה שמביאין פר העלם דבר: מאים שונה ומפתי וגומר: הרי זה מקרא מסורס וכפרת' את הבית מאים שונה ומפתי אחר שבעת ימי המלואים שיהא המזבח מחוסך ויביאו חטאותם ואשמות' ויתכפרו שבזמן שישראל מכופרים הבית מכופר: שבועת ימים: על שם שמתחילין ממנו לספור שבעה שבועות: מג': מלות יאכל ומלות יאכלו בו בחג: ועשה כ הנשיא ביום ההוא וגו': רבותינו אמרו שבקשו לגנוז ספר יחזקאל שהיו דבריו סותרין דברי תורה ברם זכור לטוב חנניה בן חזקי' בן גרון שיצא בעליה ודרשו ובעוכיו ממנו נעלם מה שדרש בקרבנות האלה פר באחד עשר בניסן למה: ואומר אני שמא באחד עשר בניסן של פסח ראשון שנתחנך בו הבית עומד ופר זה בא תחת עגל בן בקר שהקריב אהרן בשמיני למלואי' ומגיד שאם לא הקריבו בשמיני למלואים יקריבנו בי"ד בניסן כדי שיתחנך לעבודה קודש יום טוב לפי שעליו קרבנות ועולות המועד לעשות כמו שאמור למעלה ועל הנשיא יהיה העולות והמנחה והנסך בחגים וגומר: שבעת

כָּל־הָעָם הָאָרֶץ יִהְיוּ אֶל־הַתְּרוּמָה הַזֹּאת לַנָּשִׂיא בְּיִשְׂרָאֵל: וְעַל־הַנָּשִׂיא יִהְיֶה הָעֹלוֹת וְהַמִּנְחָה וְהַנֶּסֶךְ בַּחַגִּים וּבְחָדָשִׁים וּבַשַּׁבָּתוֹת בְּכָל־מוֹעֲדֵי בֵּית יִשְׂרָאֵל הוּא יַעֲשֶׂה אֶת־הַחַטָּאת וְאֶת־הַמִּנְחָה וְאֶת־הָעֹלָה וְאֶת־הַשְּׁלָמִים לְכַפֵּר בְּעַד בֵּית־יִשְׂרָאֵל:

כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה בָּרִאשׁוֹן בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ תִּקַּח פַּר־בֶּן־בָּקָר תָּמִים וְחִטֵּאתָ אֶת־הַמִּקְדָּשׁ: וְלָקַח הַכֹּהֵן מִדַּם הַחַטָּאת וְנָתַן אֶל־מְזוּזַת הַבַּיִת וְאֶל־אַרְבַּע פִּנּוֹת הָעֲזָרָה לַמִּזְבֵּחַ וְעַל־מְזוּזֹת שַׁעַר הֶחָצֵר הַפְּנִימִית: וְכֵן תַּעֲשֶׂה בְּשִׁבְעָה בַּחֹדֶשׁ מֵאִישׁ שֹׁגֶה וּמִפֶּתִי וְכִפַּרְתֶּם אֶת־הַבָּיִת: בָּרִאשׁוֹן בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם הַפֶּסַח חַג שִׁבְעוֹת יָמִים מַצּוֹת יֵאָכֵל: וְעָשָׂה הַנָּשִׂיא בַּיּוֹם הַהוּא בַּעֲדוֹ וּבְעַד כָּל־עַם הָאָרֶץ פַּר חַטָּאת:

ושבעת

ג' י"ד כָּל עַמָּא דְאַרְעָא יְהוֹן עָבְדִין יַת אַפְרָשׁוּתָא הָדָא לְרַבָּא בְיִשְׂרָאֵל: ד' נסכ' וְעַל רַבָּא יְהֵי עֲלָתָא וּמִנְחָתָא וְנִסְכָּיָא בְּחַגַּיָּא וּבְיַרְחֵיָא וּבְשַׁבָּתָיָא וּבְכָל מוֹעֲדֵי בֵּית יִשְׂרָאֵל הוּא יַעְבִּיד יַת חַטָּתָא וְיַת מִנְחָתָא וְיַת עֲלָתָא וְיַת נִיכְסַת קוּדְשַׁיָּא לְכַפָּרָא עַל בֵּית יִשְׂרָאֵל: ח' בספ' נסיפ' ה'

כְּדֵנָן אָמַר יְיָ אֱלָהִים בְּקַדְמָאָה בְּחַד לְיַרְחָא תִּסַּב תּוֹר בַּר תּוֹרֵי שְׁלִים וְתִדְכֵּי יַת מַקְדְּשָׁא: וְיִסַּב כַּהֲנָא מִדְּמָא דְחַטָּתָא וְיִתֵּן עַל סְקוֹפַת בֵּיתָא וְעַל אַרְבָּעָא זְוִית מַסְגְּדָא לְמַדְבְּחָא וְעַל סְקוֹפַת תַּרְעָא דְּרַתָּא גַּוֵּיתָא: וְכֵן תַּעְבִּיד בְּשִׁבְעָא בְיַרְחָא מִגְּבַר דְּמִשְׁתְּלִי וּמִטְפַּשׁ וּתְכַפְּרוּן עַל בֵּיתָא: בְּנִיסָן בְּאַרְבְּעָא עַסְרָא יוֹמָא לְיַרְחָא יְהֵי לְכוֹן פִּסְחָא חַגָּא שַׁבְעָא יוֹמִין פַּטִּירָא יִתְאֲכִיל: וְיַעְבִּיד רַבָּא בְּיוֹמָא הַהוּא חַלּוּפוֹהִי וַחֲלַף כָּל עַמָּא דְאַרְעָא תּוֹרָא דְחַטָּתָא:

ושבעא

וחטאת ג'וסים' את המזבח: אתו וכפרתהו: וחטאת את המקדש: וכן תעשה ה' בקריא' וסים' וכן תעשה בשפת היריעה: וכן תעשה לחמורו ג' בפסוק: וכן תעשה בשבעה בחדש מאיש שוגה:

הוא: כה אמר: בראשון באחד לחדש תקח פר בן בקר תמים וחטאת את המקדש בראשון זהו חדש ניסן שהיא חדש הגאולה שבו נגאלו ישראל ממצרים ובו עתידין להגאל לעתיד ובאחד לחדש יחנכו את המזבח בקרבנות כמו שאמר למעלה ואמר קרבן הכהנים שיקריבו פר כמו שאמר למעלה ושנה אותו הנה להשלים הענין ולומר באיזה יום יעשוהו וזה הפסוק רמיה לרבי יהושע שבניסן עתידין להגאל שאם תהיה הגאולה בתשרי איך יניחו מלהקריב במזבח על ניסן הבא אחריו ומלחטא עליו ומלכפר את הבית ומה שאמר בניסן עתידין להגאל לא שילאו מהגלות בניסן אלא קודם ניסן ויעלו על שבאחד בניסן יהיה בנין הבית נשלם ויחנכו המזבח באחד בניסן ועשו במסכן באחד בניסן החל אהרן לעבוד במזבח אלא שקדמו לו שבעת ימי המלואים ששנים בהם משה ואפשר גם כן הנה כי מה שזכר למעלה יהיו שבעת ימי מלואים וביום השמיני שיהיה אחד בניסן יהיה זה הקרבן שאמר עתה ונס בחותו יום יזו על המזבח ועל פנות העזרה אבל כשעלו מבבל עשו חנוכת המזבח באחד בתשרי והחלו להעלות עליו עולה קודם שיוסד הבית מ"מ בין שהיתה חנוכת המזבח באחד בתשרי והחלו להעלות עליו עולה קודם שיוסד הבית בין שהיתה חנוכת המזבח קודם ניסן שבעה ימים בין שתהיה באחד בניסן בו ביום יכפרו על המזבח ויזו ההזאות לפיכך אחר הקח פר בן בקר תמים וחטאת את המקדש ורז"ל הקשו החטאת עולה היא כלומר איך אחר כי פר של ר"ח יהיה חטאת שאמר יחטאת את המקדש והלא פר ר"ח עולה הוא כמו שכתוב בתורה ובראשי חדשיכם תקריבו עולה ליי' פרים בני בקר שנים וגומר והשעיר הוא שהיה חטאת ואמרו אמר רבי יוחנן פרשה זו עתיד אליהו לדרשה כלומר שאין אנו יודעין לדרשה רב אשי אמר מלואים הקריבו בימי עזרא כדרך שהקריבו בימי משה תניא נמי הכי רבי יהודה אומר פרשה זו עתיד אליהו לדרשה אמר לו רבי יוסי מלואים הקריבו בימי עזרא כדרך שהקריבו בימי משה כלומר ופר המלואים חטאת היה וכן יהיה לעתיד כי בר"ח ניסן יקריבו מלואים: ולקח אל מזוזת הבית: זה מה שלא זכר למעלה ונס הנה לא זכר על ארבע קרנותיו כמו שזכר למעלה והאחד מורה על חבירו: אל מזוזות הבית: הוא ההיכל וזכר אחת מן המזוזות והוא הדין לאחרות ודעת יונתן על האסקופה שתרגם ויתן על סקופת בית: ואל ארבע פנות העזרה למזבח: העזרה הסמוכה למזבח כמו שפירש' למעלה: ועל מזוזת שער החצר הפנימית: היא עזרת ישראל שהיא פנימית לעזרת נשים שנקראת חילונה או נאמר על עזרת כהנים כי היא פנימית יותר: וכן תעשה בשבעה בחדש מאיש שוגה ומפתי וכפרתם את הבית: זה יהיה חדוש לעתיד ולחטא על המזבח ועל הבית גם בשבעה לחדש וזה שמרוב שמחה על חנוכת המזבח שמא נכנס אדם בשוגג במקום שאין לו רשות להכנס או אדם שהיה פתי ולא ידע שאסיר להכנס ובעבור זה יעשו כפרה גם כן בשבעה לחדש ורז"ל דרשו בו וכן תעשה פר הנשרף בשבעה שבטים שהם רובו של קהל ודרשו באחדש שחדשו דבר והורו ב"ד שלהם שחלב מותר ועשו שבעה שבטים שהם רוב הקהל על פיהם שהם מביאים פר העלם דבר: מאים שונה ומפתי: מלמד שאין מייבין אלא על העלם דבר עם שגגת מעשה ואירו זכור לטוב חנניה בן חזקיה בן גרון שמו שאלמלא הוא גנזו ספר יחזקאל שהיו דבריו סותרים דברי תורה מה עשה העלה נ' מאות גרבי שמן ויצא בעליה ודרש ומה שדרש חנניה על זה לא נמלא היום אלגלינו: בראשון: יהיה לכם הפסח: שחיטת פסח: חג שבעות ימים מלות יאכל: שבעות בחולם כמו שבעת בפתח כמו שכתבנו במלת לעומת אחד החלקים שהוא כמו לעומת שבעת יומין: ועשה הנשיא: כמו שאמר למעלה שהוא יעשה קרבן העם ביום ההוא ביום הראשון של פסח שהרי זכר חג ואפשר שיהיה פירושו ביום ההוא בי"ד בניסן שזכר וזה הקרבן אינו בן בקר הכתוב בתורה כי אין בפסח ולא בשאר המועדים פר חטאת אלא שעיר חטאת וכאן אומר פר חטאת ושעיר חטאת וכן מה שאמר שבעת פרים ושבעת אילים לעולה ובתורה פרים בני בקר שנים ואיל אחד ושבעת כבשי' וכן במנחה אומר איפה לפר ואיפה לאיל וסמן הין לאיפה ובתורה שלשה עשרונים לפר ושני עשרונים לאיל ועשרון לכבש אלא על כרחינו חדוש יהיה בקרבנות לעתיד: ושבעת

מנחה גדולה

כה אמר ה' אלקים רב לכם נשיאי ישראל ונומר עד סוף הנבואה גם זה מכלל מה שיחדש הקדוש ברוך הוא לעתיד לבא והוא שיתנו ישראל לנשיא תרומה מכל תבואותיהם מדי שנה בשנה כדי שיתפרנסו הנשיאים מאותה תרומה עם עזר לאחוזת' ולא יגזלו את העם וכמו שאמר ולא יונו עוד נשיאי את עמי ולכן אמר כנגדם רב לכם נשיאי ישראל שהם המלכים שהיו קודם החרבן זמן רב התזקתם בחמס ושוד הסירו אותם ועשו משפט וצדקה הרימו גרושותיכם מעל עמי שלא מעניהם המסיס שאתם גרושים ומטילים עליהם מאזני צדק ואיפת צדק יהיה לכם רוצה לומר לא תעשו עול במדות ובמשקלים כאשר עשיתם עוד הנה כמו שאמר להקשין איפה ולהגדיל שקל ולעות מאזני מרמה כי מה שהיו עושים העם בזה ייחס למלכים מפני שלא היו מוחין בידיהם גם שיהם היה במעל האיפה והבת תוכן אחד יהיה רוצה לומר האיפה שהיא מדת היבש והבת שהיא מדת הלח תוכן אחד יהיה להם במדתם לתת לנשיא מעשר החומר הבת ר"ל בשמן וביין תשקו למעש' מחומר אחד בת אחת וכן בחטין ובשעורים ובשאר הזרעים היבשים מעשירית החומר תשקו האיפה רוצה לומר ולמה יהיה הבת מעשר החומר הוא לפי שעשירית החומר היא האיפה ולכן אל החומר יהיה מתכוונתו כלומר אין ראוי להגדיל ולהקטין האיפה כי אם בערך החומר לפי שהאיפה מעשר החומר היא וכן בענין השקל שהוא עשרים גרה והוסיף להם משקלים אחרים ואמר עשרים שקלים חמשה ועשרים שקלים עשרה וחמשה שקל המנה יהיה לכם כל אלה המניינים שהם בין כולם שנים שקלים הוא משקל אחד ונקרא מנה ומה שחלק אותו לאלה החלקים הוא לפי שכל אחד היה משקל בפני עצמו והמנה הוא ס' שקלים ווכתן תרגם וסלעא עשרין מעין תלתות מנין עשרין סלעין מנה כספא עשרין וחמש סלעין הבעות מנא חמש עשרה סלעין כולהון שתים מנים ומנא רבא קדשא יהא לכון והמנה שאמר שהוא ס' שקלים הוא מנה של הזל כמו שאמר יהיה לכם ואומרו רבותינו ז"ל מנה של קדש כפולה היא והוכיח זה מזה הפסוק והשקל עשרים גרה והקשו מנה מלמתן וארבעין זוזי הוי רוצה לומר שהשקל הוא ד' זוזי ולכן היו ששים שקלים מלתים וארבעים זוזי ואיך אמר אם כן על הששים שקלי מנה יהיה לכם כי מנה אינו כי אם מלה זוז אלא שכפול היה מנה של קודש והוסיף בו יחזקאל שתות והם הארבעי' היתרים על המתתים ואחרי שהוכיחם על הענין אמר שכדי להסיר מהנשיאים כל עול וחמס אמר הנה שיתנו כל עם ישראל תרומה לעתיד לבוא בזמן קבוץ הגליות והתרומה תהיה ששית האיפה מחומר החטים שהוא חלק אחד משש וכן מן השעורים ששית האיפה מהחומר ואמר בשביתם פעל מן ששה כמו וחמש את הארץ מן חמשה וחזק השמן רבת השמן ומעשר הבת מן הכור רוצה לומר וחק התרומה שיתנו מן השמן הבת השמן רוצה לומר הבת שהיא משת השמן כמו שהאיפה מדת החטים והשעורים כי הבת היא מדת הלח והאיפה היא מדת היבש שלותו בת הוא מעשר מן הכור והכור הוא החומר שזכר ונקרא בשתי לשונות ואמר שיתן לתרומה מעשר הבת מן הכור כי מי שיהיה לו כור שמן יתן ממנו עשירית הבת כמו שיתן ששית האיפה מי שיהיה לו כור חטים ששניה' הם אחד מן המלה זהו שאמר מעשר הבת מן הכור וכיון הסנה לפי שעשרת הבתים חומר ואמנם מן הלמן זכר שתהיה התרומה שה אחד מן המאתי' אלף כי מי שיש לו מאתים אלף יתן התרומה לנשיא שה אחד ואמר ממשקה ישראל רוצה לומר מן הסמנים והמובחרים שיהיו להם לא כמו שהיו עושים בימי מלאכי הנבי' כמו שאמר והבאתם גזל ואת הפסח ואת החולה ואמר ובזבח משלת לה': ואומרו למנחה ולעולה ושלמים הרב רבי דוד קמחי שהתרומה הזאת תהיה לעתיד לבא לא בתמידות אלא שיתנו אותה ישראל פעם אחת בלבד לחינוך הבית לחנוכת המזבח וזהו דעתו בכל הפרש' והנה הכתוב מעיד שאין הדבר כן אם ממה שאמר כל העם הארץ יהיו אל התרומה הזאת לנשיא בישראל שמורה שאליו יתנו תרומה זאת לפרנסתו והיה מושל עליו העולה והמנחה והנסך בכל המועדים ונדחק הרב רבי דוד קמחי מפני זה לפרש מה שאמר לנשיא לישראל בעבור הנשיא שיעשו אחת

ההרומה

וכן תרגם יונתן מפטימיא דישראל והלשון הזה הוא על דרך ומזח עלמותיו ישוקה נקרא המפוסס משוקה וזה המזכר יהיה למנחה ולעולה ולשלמים לכפר עליהם על מה שחטאו בגלות לו בדרך בגלותם ורש"י ז"ל פי' הענין הזה לכל תרומה שירימו ישראל מתבואותם הנקראת תרומה גדולה ומה שאמר ששית וששיתם ותרומה אין לה שיעור מן התורה הרי אמרו רז"ל עין רעה לאחד מששים והני תמה על פירושו כי אחר שהתרומ' מן התורה אין לה שיעור אלא חטה אחת פוטרת את הכרי מה בא יחזקאל להודות עין רעה היה לו להודות הביעוית שהוא אחד מן החמשים ועוד למה זכר חטים ושעורים לבד וזכר שמן לבד למעשר היה לו לומר דגן תירוש ויצהר כמו שכתוב בתורה אלא שעל פי הדיבר אמר הכל ויהיה כן לעתיד וזכר שמן והוא הדין לשאר משקין ורז"ל דרשו מן המלתים מתשקה ישראל מן המשקין שנשארו בכור שנפל בו יין של ערלה חו של כלאי הכרם שעולין באחד ומלתים כל העם הארץ: בחסרון הסמיכות כמו הארון הברית אהל בית אל והדומים להם: יהיו אל התרומ' הזאת לנשיא בישראל: בעבור הנשיא שבישראל יעשו כל ישראל זאת התרומה כלומר בעבור עונתם כמו שאמר לכפר עליהם ובעבור הנשיא גם כן יעשו אחת התרומה כי הרבן הכהנים כבר זכר למעלה אלה חקות המזבח ביום העשותו ועתה זכר קרבן העם ומנחתם והנשיא לא יצטרך לעשות בעד עצמו כל ישראל יעשו בעבורו וכן הנשיא יעשה בעבור ישראל בחגים ובמועדי' כמו שאמר: ועל הנשיא: מבואר הוא: כה אמר: בראשון באחד לחדש תקח פר בן בקר תמים וחטאת את המקדש בראשון זהו חדש ניסן שהיא חדש הגאולה שבו נגאלו ישראל ממצרים ובו עתידין להגאל לעתיד ובאחד לחדש יחנכו את המזבח בקרבנות כמו שאמר למעלה ואמר קרבן הכהנים שיקריבו פר כמו שאמר למעלה ושנה אותו הנה להשלים הענין ולומר באיזה יום יעשוהו וזה הפסוק רמיה לרבי יהושע שבניסן עתידין להגאל שאם תהיה

אֲרִי מוּהִי מִן מַקְדְּשָׁא אִינוּן נַפְקִין
וִידְהוֹן אִיבִּידָה לְמֵיכַל וְטַרְפּוֹהִי
לְאָסוּתָא: כְּדְנַן אָמַר יְיָ אֱלָהִים דֵּין
תְּחוּמָא דְּתַחְסְנוּן יָת אַרְעָא לְתַרְיֵי
עֲסַר שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל יוֹסֵף יִתְקַבֵּל תְּרֵין
חוּלָקִין: וְתַחְסְנוּן יָתָהּ גְּבַר כַּאֲחוֹהִי
דִּי קַיֵּימִית בְּמֵימְרִי לְמִיתְּנָהּ
לַאֲבָהָתְהוֹן וְתִתְפַּלַּג אַרְעָא הָדָא
לְכוֹן בְּאַחֲסָנָא: וְדֵין תְּחוּם אַרְעָא
לְרוּחַ צִיפּוּנָא מִן יַמָּא רַבָּא אוֹרַח
חֶתְלוֹן לְמַעֲלָנָא דְצֶדֶד: חֲמָת בְּרוֹתָה
סִבְרַיִם דִּי בֵּין תְּחוּם דַּמֶּשֶׂק וּבֵין
תְּחוּם חֲמָת בְּרֵיכַת עֻנְבָּאֵי דִּי עַל
תְּחוּם חַוְרָן: וִיהָא תְּחוּמָא מִן יַמָּא
חֲצַר עֵינוֹן תְּחוּם דַּמֶּשֶׂק וְצִיפּוּנָא
צִיפּוּנָא וּתְחוּם חֲמָת וְיָת רוּחַ צִיפּוּנָא:
וְרוּחַ מַדִּינְחָא מִבֵּין חַוְרָן וּמִבֵּין דַּמֶּשֶׂק
וּמִבֵּין גִּלְעָד וּמִבֵּין אַרְעָא דְיִשְׂרָאֵל
יַרְדְּנָא מִתְּחוּמָא דִּי עַל יַמָּא מַדִּינְחָא
תִּמְשְׁחוּן וְיָת רוּחַ קִידוּמָא: וְרוּחַ
עִיבַר דָּרוֹמָא מִיְּרִיחוֹ עַד מֵי מְצוּת
רָקָם אַחֲסָנָא לְיַמָּא רַבָּא וְיָת רוּחַ
דָּרוֹמָא דְדָרוֹמָא: וְרוּחַ מַעֲרְבָא יַמָּא
רַבָּא מִתְּחוּמָא עַד מְקָבֵיל מַעֲלָנָא
דַחֲמָת דָּא רוּחַ מַעֲרְבָא: וְתִפַּלְגּוּן יָת
אַרְעָא הָדָא לְכוֹן לְשִׁבְטֵיָא דְיִשְׂרָאֵל:
וִיהֵי דְּתִפְּלְגוּן יָתָהּ בְּאַחֲסָנָא לְכוֹן
וּלְגִיּוֹרָא דִּי יִתְגַּיְּרוּן בֵּינֵיכוֹן דְּאוֹלִידוּ
בְּנִין בֵּינֵיכוֹן וִיהוֹן לְכוֹן כְּיַצִּיבָא בִּבְנֵי
יִשְׂרָאֵל עִמְּכוֹן יִפְּלְגוּן בְּאַחֲסָנָא בְּגוֹ
שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל: וִידִי

כִּי מִימָיו מִן־הַמִּקְדָּשׁ הֵמָּה יֹצְאִים
וְהַיּוֹפְרִיו לְמַאֲכָל וְעָלֵהוּ לִתְרוּפָה:
כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה זֶה
גְּבוּל אֲשֶׁר תִּתְנַחֲלוּ אֶת־הָאָרֶץ לִשְׁנֵי
עָשָׂר שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל יוֹסֵף חֲבָלִים:
וְנַחֲלְתֶּם אוֹתָהּ אִישׁ כְּאָחִיו אֲשֶׁר
נָשָׂאתִי אֶת־יָדִי לְתִתָּהּ לַאֲבֹתֵיכֶם
וְנָפְלָה הָאָרֶץ הַזֹּאת לָכֶם בְּנַחֲלָה:
וְזֶה גְּבוּל הָאָרֶץ לִפְאַת צָפוֹנָה מִן־
הַיָּם הַגָּדוֹל דֶּרֶךְ חֶתְלֹן לְבוֹא צְדָדָה:
חֲמָת בֵּרוֹתָה סִבְרַיִם אֲשֶׁר בֵּין־
גְּבוּל דַּמֶּשֶׂק וּבֵין גְּבוּל חֲמָת חָצֵר
הַתִּיכוֹן אֲשֶׁר אֶל־גְּבוּל חַוְרָן: וְהָיָה
גְּבוּל מִן־הַיָּם חֲצַר עֵינוֹן גְּבוּל דַּמֶּשֶׂק
וְצָפוֹנָה וּגְבוּל חֲמָת וְאֶת פְּאַת
צָפוֹן: וּפְאַת קֶדֶם מִבֵּין חַוְרָן וּמִבֵּין־
דַּמֶּשֶׂק וּמִבֵּין הַגִّלְעָד וּמִבֵּין אֶרֶץ
יִשְׂרָאֵל הַיַּרְדֵּן מִגְّבוּל עַל־הַיָּם
הַקַּדְמוֹנִי תָּמֹדוּ וְאֶת פְּאַת קֶדְמָה:
וּפְאַת נֶגֶב תֵּימָנָה מִתָּמָר עַד־מֵי
מְרִיבוֹת קָדֵשׁ נַחֲלָה אֶל־הַיָּם הַגָּדוֹל
וְאֶת פְּאַת־תֵּימָנָה נֶגְבָּה: וּפְאַת־יָם
הַיָּם הַגָּדוֹל מִגְּבוּל עַד־נֹכַח לְבוֹא
חֲמָת זֹאת פְּאַת־יָם: וְחִלַּקְתֶּם אֶת־
הָאָרֶץ הַזֹּאת לָכֶם לְשִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל:
וְהָיָה תַּפִּלוּ אֹתָהּ בְּנַחֲלָה לָכֶם
וְלַהַגֵּרִים הַגָּרִים בְּתוֹכְכֶם אֲשֶׁר־
הוֹלִידוּ בָנִים בְּתוֹכְכֶם וְהָיוּ לָכֶם
כְּאֶזְרָח בִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל אִתְּכֶם יִפְּלוּ
בְנַחֲלָה בְּתוֹךְ שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל:
והיה

ועלהו ב'וסימ' והיה פריו למאכל ועלהו לתרופה · ועלהו לא יכול: לשני עשר ו' בליש' וסימ' נמסר בסדר תצוה: וזה כ"נ ר"פ בקרי' וסי' וזה אשר תעשה אתה · וזה אשר תעשה להם לקדש אתם · וזה אשר תעשה על המזבח · וזה לכם רטמא בשרץ · וזה לך תרומת מתנם לכל תנופות · וזה מעשה המנורה מקשה זהב · וזה אשר לא תאכלו מהם את · וזה דבר השמטה שמוט כל בעל · וזה יהיה לכם גבול צפון דמסעי · וזה יהיה משפט הכהנים מאת העם · וזה דבר הרוצח אשר ינוס שמה · וזה הדבר אשר מל יהושע · וזה הדבר אשר תעשו דסוף ספר שפטים: וזה לך האות דשמואל דעלי · וזה מעשה המכונה · וזה דבר המס · אשר הרים יד · אכול השנה ספיח דמלכים · וחכרו דישעיה · וזה לך ראות מאת יי' דישעיה · וזה גבול הארץ · וזה ימות בנפש מרה · וזה פרשגון הנשתון:

לתוכה · פירשו רבותינו ז"ל להתיר פה אלמי' ופה עקרות ומשמעו לשון רפואה כמו וירפו את סבר עמי על נקלה וכן מבדו מנחם: גה גבול · י"ח דין תחומא כמו זה גבול וכן ונתתי' לבנ לגוי' כמו לבז לגוי' ויש עוד לפתו'גה לשון גיא: יוסף חבלי' - חיס כאחיו · לא כראשונה אוש לפי פקדיו אלא עכשיו כל השבטים שוין וכמין שורת הבר' כל חלק וחלק מן הגבול המזרחי עד יס מוקייגו' למער' כמו שמפרש בענין ואין שתי שבטים ברצועה אחת: זה גבול הארץ · תחומי נוגרי ארץ ישראל: לפאת צפונה · רוח צפונית: מן היס הגדול · שהוא גבול למער': הדרך חתלון · בא לו לגל מזרח אל חתלון ואל צדדה ואל חמת וכירותי' וסברי' כל העיירות הללו במצר צפון: חצר התיכון · ת"י בריכת ענ'באי · והיה גבול מן היס חצר עינן · והיה גבול רוח צפון מן היס חצר עינן: גבול דמשק · שהיא בגבול דמשק שחצר עינ' במקצוע צפונית מזרחית כמו שמפרש בגבולין שכתב משה רבינו והיו תולאותיו חצר עינן וגות' והתאוית לכם לגבול קדמ' מחצר עינן וגו' גבול דמשק במקצוע צפונית מזרחית אצל חצר עינ' כמו שאתה למעלה חצר עינן גבול דמשק גבול חמת במקצו' צפונית מערבית ס"אמר זה יהיה לכם גבול צפון מן היס הגדול תתאו לכם הר ההר מהר ההר תתאו לכם הר ההר ומשם לצדדה אחר על גבו' חורן גבול דמס במזר' סמוך למקצוע: וצפון צפונה וגבול חמת · כלומ' כל חצר הצפון המפור' בתור' וגבול חמת שאף היה במל' הצפון כמו שנאמ' וזה יהיה לכם גבול צפון מן היס הגדול תתאו לכם הר ההר מהר ההר תתאו לבא חמת והיו תולאותיו הגבול צדד' הוא צדדה הרמוז כאן הדרך חתלון לבא צדדה: וחת פאת צפון · והרי לך פאת צפון ומבין הגלעד ומבין ארץ ישראל תצד מזרחי של ארץ כנען ואין עבר הירדן בתוך מצרי' הללו כי אם ארץ כנען לבדה וכן בגבולין המוצרי' בתורה אין עבר הירדן בתוכם וכן פירוש המקרא הזה ומל' מזרחי לארץ כנען אשר בין חורן ודמש' העומדין לה במקצוע צפונית מזרחית כמו שאתה למעלה בענין ובין הגלעד וארץ ישראל אשר בעבר הירדן מזרח' הירדן מגבול על היס הקדמוני תמודו · הירדן הוא מזרחי שלה מגבול מקצוע הצפון הוא חצר עינן המפורש למעלה עד היס הקדמוני הוא יס המלח שהו' במקצוע דרומית מזרחית תמודו אורך חצר מזרחי ואף בחור' כך מפורש גבול קדמה והיו תולאותיו יס המלח במקצוע דרומי: ואת פאת קדימה · כלו' והרי לך פאת קדים: מתמר · תירחו שהיא עיר התמרים וכן ת"י: עד מי מריבות קדש · הוא מדבר צין: נחלה אל היס הגדול · ומש' הולך הגבול עד נחל מצרי' הנופל ביס הגדול במקצוע דרומית מערבית ואף משה כך כתן גבול נגב ממדבר צין ע"י אדום מונה הולך עד מעצמון נחלה מצרי' והיו תולאותיו הימה ונחלה האמור כאן כתו לנחל ומנאתי מתודג' אחסנא ואם לא שהטעם למטה ורחיתי נחלה מצרים שהטעם למעלה ומסורת עליו לית בטעמ'הייתי אומר שיבוש הוא ולא תירג' יונתן כן כי אם קראים טועים: היס הגדול מגבול עד נכח לבא חמת · ממקצוע דרומית האמור למעלה והוא נחל מצרים: עד נכח לבא חמת · עוד מקצוע צפונית מערבית הוא הר ההר שהוא נכח לבא חמת כי חמת במקצוע צפונית מערבית חצל הר ההר כמו שכתב וב מן היס הגדול תתאו לכם הר ההר מהר ההר תתאו לבא חמת:

מ'

כי תימיו מן המקדש המה יוצאי' · מימי זה הנחל יוצאים מן המקדש כמו שאמרנו למעלה ולפיכ' יהיה בהם זה הפלא כי העצים אשר על שפתו שסותים ממנו לא יתוס פריס ועליהם לא יבול. והיו פריו למאכל · כתיב יהיה וטעמו על פריו ועל עליו וקרי והיה שטעמו על פריו · ואמר אחר כך ועלהו לתרופה רופא לומר וכן יהיה לתרופה ופירוש תרופה שזכר מן עמודי שמים ירופפו כלומר יהיה עלהו לרפאת כל שבר שיגיעו עלי העצים האלה על כל שבר וירפא ויונתן תרגם ונרפיהי לאסותא ורז"ל דרשו לתרופה מוטריקון להתיר פה אלמים ופה עקרות: כה אמר יי' גה גבול · גה כמו זה וכן תירגם יונתן דין תחומא והגי"מל ז"ן באלפא ביתא דאט"בש וכמוהו לבנ לבז: יוסף חבליס · שבט יוסף יקח שני חלקים כמו שהיה מקדם וכן תרגם יונתן יוסף יקבל תרין חולקין: ונחלתם אותה איש כאחיו · כל החלקים יהיו שוי' לא כחלקים הראשונים בימי יהושע כי חלק יהודה היה רב לפי שפקודיהם היו רבים ונאמר בתורה אים לפי פקודיו יתן נחלתו: וזה גבול הארץ · הדרך חתלון כמו הארץ כנען והדומים לו: חמת ברותה · כמו שאמר וגם חמת תגבול בה ואין זה חמת הכתוב בתורה: גבול דמשק · כי דמשק תהיה מגבול ארץ ישראל כמו שאמר ודמשק מנוחתו: חצר התיכון · שם מקום ויונתן תירגם בריכת ענ'בה: והיה גבול מן היס חצר עינון · הוא חצר עינן הנזכר בתור והנזכר למטה אלא שאותם בקמץ וזה בחולם ומקצת הגבולים האלה נזכרים בתורה אלא שגבול יהיה גבול א"י לעתיד מתה שהיה: וצפון צפונה · ויחר הגבול לצפון ה"י לצפון העולם כמו שהולך עם גבול חמת וזהו וגבול חמת ואת פאת צפון כן אמר וגם ג' הרוחות עם פאת צפון מה שלא נזכר מן הגבול' וכן כולם זולתי האחרון שהיא זאת. ופאת קדים · ומבין הגלעד ומבין א"י הגלע' לא היה מתחלה בכלל א"י אף על פי שהי' ליש'ל כי לא היתה לארץ כנען והירדן היה ביניהם: היס הקדמוני · הוא יס המלח או יס כנרת כי שניהם מזרחים: תמודו · אמר כנגד ישראל כמו שאמר וחלקתם את הארץ: ופאת נגב מתמר · תרגם יונתן מיריחו כי היא נקרא' עיר התמרים: נחלה אל היס הגדול · הוא שאמ' נחלה מצרים והיו תולאותיו הימה. נחלה · כמו נחל והה"א נוספת אע"פ שהמלה מלרע אבל נחלה מצרים מלעיל וכן נחלה עבר על נפשינו ויונתן תירגם אחסנתא: ופאת יס היס הגדול · מגבול היס הגדול הוא גבול מערבי ארץ ישר' ומגבול זה עד נכח לבא חמת הוא רוחב הגבול: נכח · כמו נגד וכן נכחו תחנו והוא משקל אחד: זאת פאת יס · זאת הפאה הנזכרת היא פאת מערב לארץ ישראל: ותלקתם · מבואר הוא: והיה תפילו אותה בנחלה לכם ולהגרי' · בא עם ה"א הידיעה כמשפ' שלא כמנהג ברוב ופירושו והיה לכם הגבול שתפילו אות' בנחלה לגבולותיה לכם ולגרי' אשר הולידו בניס בתוככם בנלות: והיה

מנחה גדולה

אבל במועדים ובחגים שמלוה על העם להרות בתוך העזרה לא יכנס הנשיא בשער המזרחי אלא בשער נפון או בשער נגב כשאר העם: אמנם כשיעשה הנשיא נדבה עולה או שלמים נדבה לה' ויהיה זה בשבת ימי המעשה ופתח לו השער הפונה קדים והוא שער המזרחי שנכנס בו בשבתות ובחדשים שאמר שיהיה סגור שבת ימי המעשה כי אם ברצותו להקריב קרבן בתחד משבת ימי המעשה ההם יפתחו לו אותו השער כדי שיהיה אותו קרבן ממובד כקרבן אשר יעשה ביום השבת: האמנם לא יאחר השער סגור עד הערב כמו שאמר למעלה אבל הנשיא עומד שם והכהנים יעשו את עולתו ואת שלמיו והשתחוה ויצא מיד אחרי צאתו סגר השוער את השער ולא יהיה פתוח עד הערב כמו בשבתות ובחדשים לפי שאין עם הארץ פנויים ממעשיהם ובאים להשתחוות ראוי שיהיה השער פתוח לפניהם אמנם בימי המעשה יהיו העם עסוקים במעשיהם ולא יבאו להשתחוות לפיכך יסגר השער אחרי צאת הנשיא ואומרו וכשבת בן שנתו תמים תעשה עולה לה' כתב הרד"ק שזהו קרבן התמיד שעושים בכל יום כמו שאמר' תורה את הכבש אחד תעשה בבקר והשמנה' אינה כמו שנזכרי' בתורה שנרא' שיהי' בזה חידוש לעתיד ולא תהיה אם אל בין הערבי' שתור' שלא יעשה לעתי' אלא עולת הבקר וזהו באמת דעת נפסד ולא תהיה אם כן תורה ה' ומצותיה נצחיות וקיימו לעד ותפול העיקר שהתורה לא תנוש ולא תשתנה אבל אמתת הדבר הוא כמו שיר' שלא דבר הנבי' כאן מהתמידי' שצותה התורה עליהם לא מהקרבן שיעשו בכל יום מתחים ימי המלואים והוא מלבד קרבנות התמידין ואין להקשות ע"ז ממה שאמר כאן בבקר בבקר מנחה לה' חוקת עולם תמיד כי הנה לא אמר חקת עולם על אותה מנחה שזכר אלא להזהיר שלא יחשבו שבעבור העולם והמנחה הזאת אשר יקריבו בבקר בבקר בימי המלואים יחללו מהקר' התמידין שנזכרו בתורה משה ולכן אמר כנגד התמידין שלות' תורה חקת עולם תמיד יעשו את הכבש ואת המנחה ואת השמן בבקר בבקר עולת תמיד ר"ל תמיד תורת משה שהם חקות עולם תמיד יעשו אותם עם הכבש ועם המנח' ועם השמן אשר זכר שיקריב בבקר בבקר שזה וזה יעלו תמיד לעולה בכל בקר ובקר מאותם ימי המלואי' והותרה בזה השאלה החמישית: ואמנם למה לא זכר הקרבן שיקריבו בחג השבועות וביום התרועה ויום הכפורים אשר יהיו באותם ימי המלואים כמו שזכר בחג הפסח ובחג הסוכות הנה הוא לפי שבחג הפסח ניתוספו הקרבנות לשמחת הגאולה שבו עתידין ליגאל ובחג הסוכות מפני תשוע' מלחמ' גוג ומגוג שתהיה בימי' ההם אבל בחג השבועו' ויום תרועה ויום הכפורים לפי שלא נעש' בהם דבר מיוחד לא נוחוספו בהם הקרבנות הנה אם כן בכל יום מימי המלואים לעתיד לבא יקריבו בבקר בבקר כבש א' ומנחתו ובשבתות ור"ח לפי שבאה שביתה ומנוחה לישראל וחדושין טובים ניתוספו ג"כ הקרבנו' במלואי' ההם ובחג הפסח ובחג הסוכות ניתוספו עוד הקרבנות מפני שהיו זכרון להחלת הגאולה ולסוף התשועה ואמנם שמיני חג עצרת כבר לא היה מימי המלואי' כי הם נעלמו

מה

מ"ל אשר גר הגר אתו · שנתגייר בגולה בתוך אותו שבט : ואלה שמות השבטים · סדר חלקיס שיחלקוה ביניהס מקוס כל אחד ואחד: מקצה צפונה · דן יטול מצד צפוני מחצר עינן שבמקצוע מזרח שהיא עס גבול דמשק שבמקצוע מערב לפון: והיה לו פאת קדיס היס · כלומר מפאת קדיס ועד יס דן אחד הרי פי' האורך ולא פי' הרוחב ובברייתא לספרי בפרס' האזינו שנינו מה ת"ל יהודה אחד דן אחד אשר אחד מלמד שעתידין ישר' ליטול אורך מן המזרח למערב ברוחב עשריס וחמשה אלף קניס שהס שבעיס וחמשס מילין ומהיכן למדו השיעור הזה מן התרומה שהיא כאחד מן החלקיס הללו כמו שמפורש בענין מל' שכן כתוב · ואורך כאחד החלקיס והיא רחב עשרי' וחמש אלף קניס ואורך מפאת יס עד פאת קדיס וכ"ה אלף קניס מלה וחמשה אלף אמה שהקנה שש אמה וכל אלפי' אמה מיל כמו שאנו למדין במסכת יומא אלא עשר סורות שמירושל' עד לוק הרי מלה וחמשה אלף אמה עולין לשבעיס וחמשה מיל וזהו שיסד רבי אלעזר בפיוט כי אקח מועד לעת חלוק ארצותיה בסורת הכר' לחוצותיה באורך מפאת קדיס לקצותיה עד יס לוקיינוס למצותיה ברחב שבעי' וחמשה מיל חריצותיה : ועל גבול דן · ואצל גבול דן בדרומו: תהיה התרומה וגו' · ואס תאמר היאך יתכן שתהא ירושל' במקום והלא היתה ירושלם במצר לפונו של יהודה שנטל דרומה של ארץ כנען וכאן היא באמצע השבטים אין חלוקה זו דומה לחלוקת יהושע שזו כסורת הכרס וכל החלקי' שוין וחלוקת יהושע היה שבט יהודה חלק גדול ואף כי היה חלקו רב ממנו עד שנטל שמעון בגורלו שנ' מחבל בני יהודה נחלת בני שמעון לפיכך יש לי עתה ברוחב חלק שנטל יהול' בימי יהושע ליטול בו חלק עכשיו ה' שבטים הנותרים לפי שהאורך גדול מאד מפאת קדיס עד לוקיינוס וירושלם במקומה : והיה המקדש בתוכו · כמו שמפרש והולך : התרומה אשר תרימו ליי' · מן החלק הזה שהופרש אצל יהודה בדרומו אורך ממזרח עד היס ורחב כ"ה אלף קני' ממנה תהי' תרומה ליי' למקדש ומקום לכהנים ארך כ"ה אלפים קניס ממזרח למערב ורחב עשרת אלפים הלפין לדרום : ואלה תהיה תרומת הקדש לכהנים · העשרת אלפים רחב וכ"ה אלף אורך יהיו לכהנים בלפון בתוך רצועות התרומה הגדולה אצל דרומו של יהודה : לפונה כ"ה אלף · הוא האורך ממזרח למערב : ומה רחב עשרת אלפים · מצד מערבי רחב עשרת אלפים מן הלפון לדרו : וקדימה רחב עשרת אלפים · ורוח מזרחית עשרת אלפים מן הלפון לדרום : ונגבה אורך כ"ה אלף · מן המזרח למערב : והיה מקדש יי' בתוכו : הוא הר הבית חמש מאות קניס על חמש מאות קניס יהיה באמצע רצועה זו וכל סביבותיו לכהנים י"ב אלפי' ומאתים וחמשי' לצד מזרח וכן לצד מערב וברוחב ארבעת אלפים ושבע מאות וחמשים לצפון וכן לדרום כמו שאמור למעלה בענין יהיה מדה אל הקודש חמש מאות בחמש מאות מרובע : לכהנים המקודש · החלק הזה המקודש יהי' לכהנים : תרומיה

מנחה גדולה

בשלמו בשבע' ימי חג הסכות כ"א לחדש תשרי כמו שנשלמו אז ימי המלואים' בבית שני וזהו ייסוד הענין הזה כולו והותרה בזה השאלה הנשית : ולפי שזכר עניני הנשיא ודיניו זכר אח"ז נ"כ מדיניו שאס יתן הנשיא בחייו מתנה לאיש מבניו מנחלתו ר"ל לזקנות תהיה מתנתו קיימת לעולם כי נחלתו היא ולבניו תהיה אחרי מותו ולכן אס יתן ממנה לא' מהס בחייו ראוי שתהיה קיימת אבל אס יתן הנשיא מנחלתו מתנה לא' מעבדיו לא תהיה קיימת אלא עד שנת הדרור שהוא היובל כמו שאמר וקראת' דרור בארץ ושבת לנשיא ר"ל שהנחלה ההיא שיתן לעבדו תשוב לנשיא בשנת היובל לפי שנחלתו היא לבניו ולהס תהיה ובזה האופן לא יקח הנשיא מנחלת העם להנותס רוצה לומר בדרך הוצאה וגזל כי הנה יהיה לו אחוזה מעצמו : ולא יפולו עמי איש מנחלתו רוצה לומר שלא יברחו עובדי אדמה איש מאחזתו מפני אימת המלך ועוסקו והסבה בזה היא לפי שהנשיא לא היה יורש בתוך שבטו כלום כשאר אנשי שבטו ואותה נחלה שנתן לו הס מחלק תרומת השבטים היה מפני מה שטרח עצמו בכיבוש הארץ ובחלוקתה ולכן היתה נחלתו להוריש לבניו כמו שכל איש מישראל היה מורש גם כן נחלתו לבניו אמנם לענין הנשיאות היה למלך התורה שהיו נותנים לו כל עס הארץ מהחטים והשעורים והשמן והצאן שהיה דבר גדול מדי שנה בשנה כמו שזכר למעלה ומה שהיה מוציא ממנה לעולה ולמנחה ולשלמים היה דבר מועט והנשאר היה לו להתפרנס ממנו כפי כבודו עס שאר מפעלי המלוכה אבל הנחלה שנתן הקדוש ברוך הוא למלך המשיח מפאת עצמו חלף עבודתו בקיבוץ הגליות וכיבוש הארץ היה ראוי שירשוה בניו כשאר נחלות בני ישראל :

ויביאני במבואה אשר על כתף השער וגו' עד כה אמר ה' אלקים בה גבול אשר תתנחלו את הארץ: לאחרי שזכר הנבואה שראה בגבולתו הקרבנות שעתידין ישראל להקריב בעתיד בימי המלוכה' ותמוכת המזבח זכר שהראהו גם כן המקומות שהיו שם מבשלים הכהנים

ל · ו' בנים
ויהי שיבטא די יתגיר גיורא בגויה תמן תתנון אחסנתיה אמר יי אלהים: ואילין שמהת שבטיא
ו' דסמי'
מסיפי ציפונא על תחום אורח חתלון מעלנא דחמת חצר עינן
ה'
תחום דמשק ציפונא על תחום חמת
ה'
ויהון ליה רוח קידומא מערבא דן חד: ועל תחום דן מרוח מדינחא עד רוח מערבא אשר חד: ועל
פיון
תחום אשר מרוח מדינחא ועד רוח מערבא נפתלי חד: ועל תחום נפתלי מרוח מדינחא עד רוח מערבא מנשה חד: ועל תחום
ג'
ג' חס'
ג' חס'
מנשה מרוח מדינחא עד רוח מערבא אפרים חד: ועל תחום אפרים מרוח מדינחא ועד רוח מערבא ראובן חד: ועל תחום ראובן מרוח מדינחא עד רוח מערבא יהודה חד: ועל תחום יהודה מרוח מדינחא עד רוח מערבא תהי אפרשותא דתפרשון עסרין וחמש אלפין פותיא ואורכא כחד מן חלקיא מרוח מדינחא עד רוח מערבא ויהי כיבש מקדשא בגויה אפרשותא די תפרשון קדם יי אורכא עסרין וחמשא אלפין ופותיא עסרא אלפין: ולאילין תהי אפרשות קודשא לכהניא צפונא עסרין וחמשא אלפין וקדימה עסרא אלפין ולמערבא פותיא עסרא אלפין ולמדינחא פותיא עסרא אלפין ולדרומא אורכא עסרין וחמשא אלפין ויהי כיבש מקדשא בגויה: לכהניא דקדישין מבני צדוק דנטרו

ל · ו' בנים
ל · ו' בנים
ל · ו' בנים

ג וְתִהְיֶה לָהֶן אַפְרָשׁוּתָא מֵאַפְרָשׁוּת
אַרְעָא קוֹדֶשׁ קוֹרְשִׁין עַל תְּחוּם
לֵיוָאי׃ וְלֵיוָאֵי לַקָּבֵל תְּחוּם כַּהֲנָיָא
עֲשָׂרִין וְחַמְשָׁא אַלְפִין אוֹרְכָא
וּפוּתְיָא עַשְׂרָא אַלְפִין כָּל אוֹרְכָא
עֲשָׂרִין וְחַמְשָׁא אַלְפִין וּפוּתְיָא עַשְׂרָא
אַלְפִין׃ וְלָא יִזְבְּנוּן מִנֵּיהּ וְלָא יַחֲלִיף
וְלָא יַעֲבֵיר רֵישׁ אַרְעָא אֲרֵי קוֹדֶשָׁא
קָדְמַיְיָ׃ וְחַמְשָׁא אַלְפִין דְּאִשְׁתְּאַרוּ
בְּפוּתְיָא עַל אַפֵּי עֲשָׂרִין וְחַמְשָׁא
אַלְפִין חוּלָא הוּא לְקַרְתָּא לְמוֹתַב
וּלְרַוָחָא וִיהֵי כִּיבֵּשׁ קַרְתָּא בְּגַוֵיהּ׃
וְאִילֵין מִשְׁחָתָהּ לְרוּחַ צִיפּוֹנָא אַרְבַּע
אַלְפִין וְחַמֵשׁ מְאָה וּלְרוּחַ דָּרוֹמָא
אַרְבַּע אַלְפִין וַחֲמֵשׁ מְאָה וּלְרוּחַ
מַדִּינְחָא אַרְבַּע אַלְפִין וְחַמֵשׁ מְאָה
וּלְרוּחַ מַעַרְבָּא אַרְבַּע אַלְפִין וְחַמֵשׁ
מְאָה׃ וִיהֵי רְוָחָא לְקַרְתָּא לְצִיפּוֹנָא
מָאָתָן וְחַמְשִׁין וְדָרוֹמָא מָאָתָן
וְחַמְשִׁין וּמַדִּינְחָא מָאָתָן וְחַמְשִׁין
וּמַעַרְבָּא מָאָתָן וְחַמְשִׁין׃ וּדְאִשְׁתְּאַר
בְּאוֹרְכָא לְקָבֵל אַפְרָשׁוּת קוֹדְשָׁא
עַשְׂרָא אַלְפִין לְמַדִּינְחָא עַשְׂרָא
אַלְפִין לְמַעַרְבָּא וִיהֵי לְקָבֵל
אַפְרָשׁוּת קוֹדְשָׁא וּתְהֵי עַלְּלָתֵיהּ
לְמֵיכַל לְדִמְפַלְחִין בְּקַרְתָּא׃ וּדְמִפַּלַּח
בְּקַרְתָּא יִפְלְחוּנִיהּ מִכֹּל שִׁבְטֵי
יִשְׂרָאֵל׃ וְכָל אַפְרָשׁוּתָא עֲשָׂרִין
וְחַמְשָׁא אַלְפָא וַעֲשָׂרִין וְחַמְשָׁא
אַלְפָא מַרְבַּע תַּפְרְשׁוּן יַת אַפְרָשׁוּת
קוֹדְשָׁא לְאַחֲסָנַת קַרְתָּא׃ וּדְאִשְׁתְּאַר
לְרַבָּא מִבָּא וּמִבָּא לְאַפְרָשׁוּת
קוֹדְשָׁא וּלְאַחֲסָנַת

ד וְהָיְתָה לָהֶם תְּרוּמָה מִתְּרוּמַת
הָאָרֶץ קֹדֶשׁ קָדָשִׁים אֶל־גְּבוּל הַלְוִיִּם׃
וְהַלְוִיִּם לְעֻמַּת גְּבוּל הַכֹּהֲנִים חֲמִשָּׁה
וְעֶשְׂרִים אֶלֶף אֹרֶךְ וְרֹחַב עֲשֶׂרֶת
אֲלָפִים כָּל־אֹרֶךְ חֲמִשָּׁה וְעֶשְׂרִים
אֶלֶף וְרֹחַב עֲשֶׂרֶת אֲלָפִים׃ וְלֹא־
יִמְכְּרוּ מִמֶּנּוּ וְלֹא יָמֵר וְלֹא יַעֲבֹר
רֵאשִׁית הָאָרֶץ כִּי־קֹדֶשׁ לַיהוָה׃
וַחֲמִשֶּׁת אֲלָפִים הַנּוֹתָר בָּרֹחַב עַל־
פְּנֵי חֲמִשָּׁה וְעֶשְׂרִים אֶלֶף הֹל הוּא
לָעִיר לְמוֹשָׁב וּלְמִגְרָשׁ וְהָיְתָה הָעִיר
בְּתוֹכָהּ׃ וְאֵלֶּה מִדּוֹתֶיהָ פְּאַת צָפוֹן
חֲמֵשׁ מֵאוֹת וְאַרְבַּעַת אֲלָפִים וּפְאַת־
נֶגֶב חֲמֵשׁ חֲמֵשׁ מֵאוֹת וְאַרְבַּעַת
אֲלָפִים וּמִפְאַת קָדִים חֲמֵשׁ מֵאוֹת
וְאַרְבַּעַת אֲלָפִים וּפְאַת־יָמָּה חֲמֵשׁ
מֵאוֹת וְאַרְבַּעַת אֲלָפִים׃ וְהָיָה
מִגְרָשׁ לָעִיר צָפוֹנָה חֲמִשִּׁים וּמָאתַיִם
וְנֶגְבָּה חֲמִשִּׁים וּמָאתַיִם וְקָדִימָה
חֲמִשִּׁים וּמָאתַיִם וְיָמָּה חֲמִשִּׁים
וּמָאתַיִם׃ וְהַנּוֹתָר בָּאֹרֶךְ לְעֻמַּת
תְּרוּמַת הַקֹּדֶשׁ עֲשֶׂרֶת אֲלָפִים קָדִימָה
וַעֲשֶׂרֶת אֲלָפִים יָמָּה וְהָיָה לְעֻמַּת
תְּרוּמַת הַקֹּדֶשׁ וְהָיְתָה תְבוּאָתָהּ
לֶלֶחֶם לְעֹבְדֵי הָעִיר׃ וְהָעֹבֵד הָעִיר
יַעַבְדוּהוּ מִכֹּל שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל׃
כָּל־הַתְּרוּמָה חֲמִשָּׁה וְעֶשְׂרִים אֶלֶף כ
בַּחֲמִשָּׁה וְעֶשְׂרִים אֶלֶף רְבִיעִית
תָּרִימוּ אֶת־תְּרוּמַת הַקֹּדֶשׁ אֶל־
אֲחֻזַּת הָעִיר׃ וְהַנּוֹתָר
לַנָּשִׂיא מִזֶּה וּמִזֶּה לְתְרוּמַת־הַקֹּדֶשׁ
ולאחזת

ה׳ בנביאי וכתוב׳ וכל תורת׳ דכתי׳ המ׳ ע׳ פסוק׳ ולא ולא׳ יעביר ק׳ כ׳ת ל׳ נסיפ׳ בתוכו ב׳ כ׳ ק׳ חמש כתיב ולא קרי ה׳ נעינן תנוחתו ק׳ ב׳ מל׳ ב׳ ב׳ מל׳ ד׳ מל׳

תרומה׃ מפורש תרומה הוא שם הפרשה הרומיה מפורשת והיתה להם הרלופה הזאת מפורשת מתרומת הארץ מן התרומה הגדולה שהתרמה מן הארץ חוץ מחוקיינום עד גבול מזרח ברוחב כ״ה אלפים כמו שאומר למעלה ממנו יבדילו רלופה זו בחמלע ארבה לכהנים ולמקדש׃ קדש הקדשי׳ שכל התרומה הגדולה קודש לכהנים וללוים ולנשיא ולאחוזת העיר ולעובדי העיר כמו שמפרש והולך וזו כ״ה אלף אורך וי׳ אלף רחב בגפוסו המפורשות ממנה לכהני ולמקדל תהיה קדש קדשים׃ אל גבול הלוים׃ אצל רלועות הלוים׃ והלוים לעומת גבול הכהנים׃ אצל רלועת הכהנים כמדת הכהני׳ כנגד כל ארכה כל אורך כל הרלוע׳ אורכן כ״ה אלף׃ ולא ימר׃ ולא יחליפם בקרקע אחר׃ טו וחמשת אלפים הנותר ברחב׃ רלועות התרומה הגדול׳ שהיתה כ״ה אלפים רחב ואורך בחמת החלקים מפאת קדי׳ עד פאת ים וממנה חזר ותר׳ שתי רלועות בחמלעיתה אורך עשרים ומחמשה אלף ורחבן עשרים אלף ועדיין נשאר ברחבה חמשת אלפים אותם חמשת אלפים רחב יהיו למושב העיר הדרכן על פני אורך חמשה ועשרים אלף של תרומת הלוים׃ חול הוא׃ ואינן קודש כתרומת אותה רלועה של הכהנים והלוים חול הוא אצלם ויהיו לערי למושב ישראל ולמגרש סביב העיר׃ בתוכה׃ בחמלע אותה רלועה׃ ואלה מדותיה׃ של עיר׃ פאת צפון וגו׳ מרובע׃ ארבעת אלפים וחמש מאות קנים ומחמש מאות קנים נשארו ברוחב חמש מאות הם יהיה להם למגרש מאתים וחמשים לצפון ומאתים וחמשים קנים לדרו׳ כמו שאמור במקרא שלמעה זכן למזרח ומערב הרי״ה אלפים על ה׳ אלפים בחמלע הרלועה הרי כל רחבה ממולא ובאורך הרלועה הזאת השליש נשארו עשרת אלפים למזרח ועשרת אלפים למערב עליהם הוא מפרש והוא׳ הניתר באורך לעומת תרומת הקודש עשרת אלפים קדימה ועשרת אלפים ימה׃ והיתה תבואתה ללחם לעובדי העיר׃ הם הנבעונים הנתונים חוטבי עצים ושאבי מים כן שמעתי מפשטו של ר׳ מנחם ז״ל׃ לעובדי העיר׃ איש״ר״ בנגד בלע״ז׃ והיה מגרש לעיר׃ כל מגרשי עיר שבמקרא מקום פנוי לא בתים ולא שדה׃ יעבדוהו מכל שבטי ישראל׃ שנתנו להם זה חלק בארץ׃ כל התרומה׃ המקודשת המוחרמות מתוך התרומה הגדולה כ״ה אלפים קנים על כ״ה אלפים קנים׃ רביעית׃ מרובעות אל תרומת הקדש לכהנים וללוים ואל אחוזת העיר מחוזת פור״פרים בלע״ז׃ והנותר לנשיא וגו׳׃ והנותר בתוך התרומה הגדולה׃ מזה ומזה׃ למזרח ולמערב של תרומת הקדש ואחוזת העיר׃ אל

קדש קדשים ה׳ בנביאים וכתובים וסימ׳ זאת תורת הבית על ראש׃ ומן המרה הזאת תמד׃ והיה לכם תרומיה׃ בני עמרם אהרן ומשה ויכדל אהרן׃ ולהתם חזון ונביא ולמשוח קדש קדשים׃ וכל אוריתא דכוו׳ כ״מו וסימ׳ נמס׳ בסדר תרומה׃ בתוכה ב׳ כתובים כן ובענין וסימ׳ חול הוא לעיר למושב ומקדש הבית בתוכה׃ קדים ה׳ בענייניא וסימ׳ נמס׳ לעיל בהאי סיפ׳׃ תבואתה ב׳ כתיב ה׳ וסימ׳ קדש ישראל ליי׳ ראשית תבואתה׃ והיתה תבואתה ללחם לעבדי העיר׃ רביעית ג׳ מ״ל דמ״ל וסי׳ ויין לנסך רביעי׳ ההין תקריב על׃ למצרי׳ על חיל פרעה׃ רביעית תרימו את תרומת הקדש דסוף יחזקאל׃ וכל שאר אוריתא ומלכים ויחזקאל רביעית כתיב במ״א רבעית וסימ׳ והקריב המקריב קרבנו ליי׳׃ וכל שאר נביאים וכתובים רבעית כתיב׃

ישראל׃ שנתנו להם זה חלק בארץ׃ כל התרומה׃ המקודשת המוחרמות מתוך התרומה הגדולה כ״ה אלפים קנים על כ״ה אלפים קנים׃ רביעית׃ מרובעות אל תרומת הקדש לכהנים וללוים ואל אחוזת העיר מחוזת פור״פרים בלע״ז׃ והנותר לנשיא וגו׳׃ והנותר בתוך התרומה הגדולה׃ מזה ומזה׃ למזרח ולמערב של תרומת הקדש ואחוזת העיר׃ אל

מנחה גדולה

ברוח סוכה וכו׳ כמו שכתוב שם ארבעים אמה ארך רולה לומר שהיה כל אחת מהאמות ארבעים באורך ושלשים ברוחב מדה אחת לארבעתם מהקצעות ולפי הפשט קטורות הוא כמו קטורות רולה לומר שהיו מחוברות המקצעות בזויות החצר וקטורות בשם ובא על דרך ותקטר החומה ותרגם יונתן מקטרן ואומרו ועור סביב בשם רונה לומר כותל אבני׳ היה בנוי סביב הלשכות האלה כדי לשפות עליו קדרות והיה אותו כותל עשוי נקבים נקבים ותחתיהן תלל כדי להסיק בו את האור וזה שאמר ומבשלות עשוי מתחת הסירות ומבשלות רולה לומר מקומות עשויים לבשל וזכר הנביא שאמר אליו האיש הדובר בו אלה בית המבשלים אשר יבשלו שם משרתי הבית את זבח העם רולה לומר אבתי שלמים שם לעם חלק בהם ומשרתי הבית שהם הכהנים היו מבשלים באלה המקומות שהיו בעזרת הכהני׳ אלקס מן השלמים שהוא חזר ושוק כי עזרת הכהני׳ מקום כשר לאכילת קדשים קלי׳׃

ואמנם אומרו וישיבני אל פתח הבית והנה מים יוצאים וגומר ראוי להתבונן אם מהמים עצמן אם ראוי שיובנו מים כפשוטן או נאמרו בדרך המשל מורה על דבר אחר ואם למה זכר שהיו יוצאים מתחת מפתן הבית ושהיו יורדים מכתף הבית הימנית מנגב למזבח וזכר עוד שהוליכו דרך שער צפונה לסבוב דרך חוץ אל שער החוץ דרך הפונה קדים ושארה מים מפכים מן הכתף הימנית ומה לורך בכל הציונים האלה מהמקומות ואם בשר המדד המים את המים ארבע פעמים ובכל פעם מדד אלף באמה לא פחות ולא יותר ואם למה קרא את המים בשם מי הפסים ומי האלף הג׳ קרא מי ברכים ומי האלף הד׳ קרא מי מתנים ומי האלף הה׳ קרא עשו ואמר בכלל נהר אשר לא יעבור׳ ואם היה עלה יכול לעוברו למה הכניסו בו ואם במה

ברלה בעמק הנחל שנכנס בו אחרי שילא מן המים עדן רב מאד מזה וזכר בסוף שהוא כל עץ מאכל לא יבול עלהו ולא יתום פריו ולא זכר שרלה זה קודם שנכנס בנחל אלא אחר שילא ממנו ועוד לאומרו ואם באמרו המים האלה יוצאים אל הגלילה הקדמונה וירדו על הערבה ובאו אל הים המולאים וכרפאו המים ופה ענין רפואת המים ורבוי הדגים ועמידת הדייגים כי הדברים האלה בולם הם קשים בעינינם ואומר שבאיתי׳ הרבה נבאו על המים שילאו מבית המקדש בזמן הגאולה אם ישעיהו שאמר ומאבתם מים בששון ממעיני הישועה ואמר הוי כל צמא לכו למים ואם יואל אמר ומעיין מבית ה׳ יצא והשקה את נחל השטים ואם זכריה ביום ההוא יהיה מקור כפתח לבית דוד לחטאת ולנדה ועוד שאמר והיה ביום ההוא יצאו מים חיים מירושלים וגומר וכן יחזקאל במקום הזה והנה רש״י כתב שיהיה זה כפשוטו שבדרך נס לעתיד לבא יתגלה מעין שילא מבית הבשם וכן קבלו הגאונים רב סעדיה ופירש נחל השטים על הירדן כי הוא קרוב למקום שנקרא שטים כי יצא כל כך שיעור מים מאותו מעין הקדוש שיתמלא ממנו הירדן וכן פירשו הר״ר דוד קמחי כפשוטו האמנם הר״ר אברהם בן עזרא הוא בלבד כתב בפירוש נבואת יואל שהיה זה משל ולא ביאר המשל מה הוא אבל בפירוש זכריה פירשו כפשוטו ורחוי ליבד הייעוד הזה כפי כל אחד ואחד מדעות רולה לומר אם כמשפטו ואם בדרך משל והוא אם יהיה הדבר כמשמעו יהיה סבת הנס הזה וצורכו לפי שמקדש תמיד היה בירושלים חסרון גדול מהמים עד שהיו משתמשים שם מים שאובין בברכות כמו שאמר בספר ישעיהו אל קלה תעלת הברכה העליונה ולכן בזמן הגאולה כדי שתהיה ירושלים ברכה בארץ שלימה הנס יתברך בכל הדברים עד שלא יחסר כל

נה

אלפים חמשה ועשרים אלף · על רחב כ"ה אלפים תרומה עד גבול קדימה של ארץ ישראל כולה : וימה על פני וגומר · וכן למערב על פני שלשת הרצועות של בהנים ולויים ואחוזת העיר ברחב כ"ה אלפים : על גבול ימה · כמו עד גבול ימה עד אוקיינוס : לעומת חלקים · כנגד חלק חלקי השבטים : לנשיא · יהיה : והיתה תרומת הקדש · היא רצועת הכהנים : ומקדש הבית בתוכה · הכל באמצע נחלת הנשיא : ומאחוזת הלוים ומאחוזת העיר · גם הוא בתוך אשר לנשיא יהיה : בין גבול יהודה ובין גבול בנימן · כל רחב הרצועה אשר בין שני השבטים האלה יהודה מצפון ובנימן מן הדרום יהי לנשיא והיא הרצועה שהתרומה רחבון רחב כ"ה אלפים באורך אחד חלקי השבטים : ויתר השבטים יטלו בדרומה של אותה רצועה בנימן אצלה ואצלו שמעון ואצלו יששכר ואצלו זבולן ואצלו גד כמצא גד במצר דרומי של ארץ ישראל : ועל גבול גד · מצר דרומי שלו · מתמר מי מריבת קדש נחלה מיריחו עיר התמרים במקצו המזרח ובא למערב למי מריבת קדש ובא והולך על נחל מצרים הסיפך לים הגדול במקצוע דרומית מערבית : תוצאות העיר · שעריה לד' רוחותיה : מדה · היא קנה המדה ה' אמות ול' אלפים קנים : סביב י"ח אלף · היקף העיר יא אלף קנים כך עולה חשבון רבועה : ופסח העיר מיום יי' שמה · ת"י שמא דקרתא מיתפרש מיומא דאשרי יי' שכינתיה תמן כלומר לא יקרא לה פסח אחר אלא פסח הראשון שהיה לה מיום שעקד אברהם את יצחק בנו פסח שקרא לו יראה והיא היה שמה שלם הרי ירושלם ויש עוד לפתור ופסח העיר יהיה לעתיד מיום בניינה ולהלן יקראו לה יי' שמה :

סליק ספר יחזקאל

ולאחזת העיר אל־פני חמשה ועשרים אלף תרומה עד־גבול קדימה ופאת־ימה על־פני חמשה ועשרים אלף על־גבול ימה לעמת חלקים והיתה תרומת הקדש ומקדש הבית בתוכה: ומאחזת הלוים ומאחזת העיר בתוך אשר לנשיא יהיה בין גבול יהודה ובין גבול בנימן: ויתר השבטים מפאת קדמה עד־פאת־ימה בנימן אחד: ועל־גבול בנימן מפאת קדימה עד־פאת־ימה שמעון אחד: ועל־גבול שמעון מפאת קדימה עד־פאת־ימה יששכר אחד: ועל־גבול יששכר מפאת קדימה עד־פאת־ימה זבולן אחד: ועל־גבול זבולן מפאת קדימה עד־פאת־ימה גד אחד: ועל־גבול גד אל־פאת נגב תימנה והיה גבול מתמר מי מריבת קדש נחלה על־הים הגדול: זאת הארץ אשר־תפילו מנחלה לשבטי ישראל ואלה מחלקותם נאם אדני יהוה: ואלה תוצאת העיר מפאת צפון חמש מאות וארבעת אלפים מדה: ושערי העיר על־שמות שבטי ישראל שערים שלושה צפונה שער ראובן אחד שער יהודה אחד שער לוי אחד: ואל־פאת קדימה חמש מאות וארבעת אלפים ושערים שלשה ושער יוסף אחד שער בנימן אחד שער דן אחד: ופאת־נגבה חמש מאות וארבעת אלפים מדה ושערים שלשה שער שמעון אחד שער יששכר אחד שער זבולן אחד: פאת־ימה חמש מאות וארבעת אלפים שעריהם שלשה שער גד אחד שער אשר אחד שער נפתלי אחד: סביב שמנה עשר אלף ושם העיר מיום יהוה שמה: חזק

ו' נקוד/חופ' ונגלה

ל' נקוד

בתוכו · נ' ק' ד' דגשי בסיפ'

ג' חס'

כה

ל

ל

ל

יחזקאל מח מנחה גדולה

ביה בהם זה הפלגה שהעלים שיפקו מהם לא יתוס פריס ועליהו לא יבול ועם היות שהפירות לאות' הן מזיקות לבני הדם הנה הפרי הזה לא יהיה כן כי יהיה פריו למאכל רולה לומר נאות וטוב למאכל ועלהו יהיה לתרופ' לרפאת כל מבר שיביאו אותם עליו וזכר שלא די שהשפע והברכה הנלא מבית המקדש אל כל ישראל אבל גם על כל בני אדם שבכל הגלילות ההולכים בתורת ה' היו ירדו עליהם המים המבורכים ההמה ועל זה לומר המים האלה יוצאים אל הגלילה הקדמונה שהוא סמ מתיו אחד ופי' קדמונה מזרחית וירדו על מערבה רולה לומר שלבני מלקים יחלק הנחל הזה לאחד ילך ליס מזרח ולאחד ליס מערבי וכמו שנאמר בנבואת זכריה חציה אל הים הקדמוני ואל הים האחרון והוא אומרו ובאו המים ובאו הימה רולה לומר שילכו אל המזרח ומשם יבאו ליס מזרחי וילכו למערב ומשם יבאו ליס מערבי ואמרו חכמים זכרונם לברכה להיכן היו יולאין ליס עברית ולים סדום ולים אוקיינוס לרפאת המים המלוחים ומתקן וירדו עד הערב' זה ימה של עברית ובאו הימה זה ימה של סדום ואל הים המולאים זה אוקיינוס שהוא מולא מן הייסוד להריף את העולם וכרפאו המים מחליאותם והיה הרמז בזה שמירושלם יצא שפע וברכה ושובה לכל בני אדם מזרח שמש ועד מבואו עוד לומר והיה כל נפש חיה אשר ישרץ אל כל אשר יבא שם נחלים יחיה ונומר רולה לומר שהמים הקדושים שיכנסו בימים ובנחלים יהיו וירפא כל היה שיסרץ בהם וגם יברכו את הדגה שתפרוץ לרוב עד שמצינו זה יעמדו עליו הדייגים אשר הם לא יעמדו אלא במקומות שירבו שם הדגים עד שמעין גדי ועד עין עגלים שהוא מרחק רב כל הארץ ההיא היה מצטוה לחרמים שיפטחו שם הצידים רשתותיהם לפי שלמיפה תהיה דגתם רולה לומר שתתרבה שם הדגה לכל מיניה ובנחלים הקטנים הנבא כמו שתרבה הדגה בים הגדול ואמר בלתו ובגלוו ולא ירפאו למלח ניתנו מלח בלתו היא מלשון בלים וכתוב בא"לף במקום ה"ל בלתו ובגלוו ולא ירפאו לא יתנו מלח בלתו ובגלוו מלבון לחטוף מים מגבא והיא תפירה שמתאספים בה המים וכנוי ובירוסו מקום הגיאה ובגלוו מלבון לחטוף מים מגבא והיא תפירה שמתאספים בה המים וכנוי בלתו ובגלוו חוזר אל הים שזכר כלומר כשירפאו מי הים לא ירפאו הגבים שיבאו שם מימיהם ויתאספו בהם בגלות מגבאי אותם מים לא ירפאו כי הם למלח נתנו ולריך העולם המלח כדי להטעים התבשילים ולמלות כל דבר וגם זה מיופי המליצה שכל בני אדם שהם בטול' כדגים בימים וכמאמר חבקוק ותעשה אדם כדגי הים בזמן הגאולה העתידה כשיבא עליהם מי המקדש והיה הרמונה הבליטה לקרא כלם בשם ה' ולעבדו שכם אחד הנה ירפאו מחלאי מתוגותיהם הכנסות ויעמדו עליהם לייגים מלכיהם ורוזניהם שישיבו אותם לעבוד את השם הלמיד כבר ישבו מקומות של רחקים מהארץ הקדושה לא ירדו עליהם מי המקדש ולכן לא יתרפאו למלח ניתנו כי ישבו לעבוד את המלאכים כבהמות עובדות לבני אדם הנה זהו מה שרלוי שיאמר בפירוש הגבואה הזאת כפי הבן הרלשון מהרמז ע"פ עוד הבן הב':

ועתה לכו נא ונוכחה אין ספק שדבר גדול דבר אלינו הנביא בנבואתו זה אשר ראה בעשרים ושמונה שנה לגלותם מבנין הבית והרחבת ירושלם והמזבח והקרבנות ותלוקת הארץ שהם דברים גדולים ורבים ויעד עליהם לעתיד לבוא והנה חכמי הנוצרים כשלהלתם הקושית הזאת מהדברים העתידים האלה לימות המשיח ושלא נתקו מו עד הנה בירשו הדברים האלה מהבית והקרבנות והמזבח בדרך רוחני מסל ולור' לשבר הנכמו' וחכמים אחרים לקחו דרך אחר לומר שהנבואה הזאת כולה נתקיימה בבית שני ושלון דבר ממנה לעתיד לבא והנני סוחר ומבטל שתי הדעו' האלה ואקדים שתי הקדמות לא יוכל בעל הריב להכחיש ולא לחלוק עליהם: האחד היא שדברי הנביא כולם אמת ויש לקן ולא יוכל כי הנה בהיותו נביא מוחזק נאמן לה' לא הפילו מכל דבריו הרל' כיון שכל מה שנבא דבר ה' הוא והקדמה הב' שהנבואה הזאת כולה היא מעבר אחד רולה לומר הו תהיה כולה דבור ממשלי נאמר בדרך לורה על הדברי' הרוחני' כדברי הנוצרים לו תהיה כולה נאמרה על בנין בית שני כדברי רבים מפוסעי ישראל ואין ראוי לבאר קלתה בזה הדרך וקלתה בדרך אחר אלא כולה בדרך אחד ועתה נחפש בכל חלקי הנבואה הזאת ונדע ונשכיל אם אפשר שיפירשו בדרך לורה לו על בית שני ואם לו אפשר זה הנה יתחייב שלא נאמר בדרך לורה ולא נתקיימה בבית שני אלא שהיא כפשוט' עתידה לבא בקבון הגלות והנני מונה חלקי הנבואה שמהם נעשה הראיות בדרוש הזה אחד לאחד למצוא מקבון: הא' אמר הנביא ויביאני אל החצר החיצונה והנה לשכות ורלפה מעבר לחצר סביב סביב מסבון: הא' אמר הנביא ויביאני אל החצר החיצונה והנה לשכות ורלפה מעבר לחצר סביב סביב שלשים לשכות לרלפה וידוע שבבנין בית שני לא היו אלו הלשכות וגם לא הרלפה והוא שמה שיוכיח שלא נאמרה ולא נתקיימה הנבואה הזאת בבית שני: הב' באומרו והשער אשר פניו דרך הלפון ובמעלות שבע יעלו בו ואמנם בבנין בית שני לא היו אלו המעלות שבתחלים שעליהם הלוים היו עומדים בשיר וזה גם כן שמה שיוכיח שלא נאמרה הנבואה הזאת על בית שני ולא נתקיימה בו: הג' שמה שזכר שהיו בחולם השער שנים שלחנות מפה ושנים שלחנות מפה ושאר השלחנות שנזכרו בענין וידוע שלא היה דבר מזה בבית שני ולא נאמרה אם כן הנבואה הזאת עליה: הד' באומרו ומלא את האחר לורך מלא אמה ורוחב מלא אמה מרובעת וידוע שלא היה זה בבית שני בי אורך עזרה ישראל היה אם קל"ה על רוחב י"ח וכן עזרת הכהני' וזה שמה שיוכיח שלא נאמרה ולא נתקיימה הנבואה הזאת בבית שני: הה' באומרו המזבח עץ שלש אמות גובה ואורכו ב' אמות וידוע שזה המזבח כמו שכתבו המפרשים לא היה דומ' למזבח שעשו משה ולא למזבח שעשה שלמה ולא למזבח שעשו בני הגולה בבית שני והוא מה שיוכיח שלא נאמרה הנבואה' הזאת אלא לימו' המשיח לעתיד לבא: הו' שמה שזכר בנין המזבח אחרי בנין הבית וההיכל וידוע שלא היה כן בבית שני כי אם בנו המזבח קודם ההיכל והקריבו עולותיהם ומזבחיהם קודם בנין הבית: הז' באומרו ויאמר אותי דרך שער המקדש החיצון הפונה קדים והוא סגור ויאמר אלי ה' השער הזה יהיה סגור ואומר ולא היה דבר מזה בבית שני רולה לומר שער סגור ומה שפירשו חכמים ז"ל על אחד מבני משמשין שהיו לשע' הגדול אין הכתוב סובלתו כי הוא אומר ויסב אותי דרך שער החיצון הפונה קדים לא פשפש: הח' באומרו בכהנים והיה בבוא' אל שערי האשר הפנימית בגדי פשתים ילבשו ולא יעלה עליה' לשר ואומר כי אם נפרש האשר הפנימי' כמשמעו שהוא עזרת הכהני' והמזבח היה זה מלוה מחודשת לעתיד כי בבית ראשון ובבית שני היה לשר בגדי כהונה שהיו משמשין בהם כי התכלת הוא לשר לבוש בתכלת ולא נזכל לפרש זה על עבוד' הכהן ביום הכפורים כי איך יקרא הדבר חשר והוא בית ואיך יאמר בבואם לבשו בלבוש רבים והעבודה ההיא לא היתה אלא בכהן אחד בלבד וביום הכפורים בלבד: הט' באומרו ביום בואו אל הקדש אל החצר הפנימית לשרת בקדש יקרי' חטאתו וכפי תורת משה יהיה זה גם כן מלוה מחודשת לעתיד וכן כתבו הרד"ק: הי' בחלק הארץ שירימו תרומה לאלפים השבטים כולם ויהיה חלק התרומה לארך חמשה ועשרים אלף ורוחב עשרה אלף ולא נתקיימה הנבואה הזאת אלא בבית שני לא היה ענין התרומה ההיא ולא גדל עיר ירושלם ולא ארלות הכהנים ולא ארלות הלוים ולא רוחב הר הבית ובולו שהיה מרובע ת"ק קנים שהם אלפים אמה לכל רוח וידוע ומבואר שירושל' והר הבית בבית שני הכל לא היה החלי ממה שנבא יחזקאל שיהיה הר הבית וכל זה יוכיח תוכחת מגולה שלא נאמר דבר מזה ולא נתקיים בבית שני הכל שיהיה הר הבית הוא כולו לעתיד לבא: הי"א ממה שזכר הנחלה שיהיה לנשיא מחלוקת הארץ לצד מזרח ולצד מערב באותה רלועה שיעשו לתרומת הקדש כמ"ש ולנשיא מזה ומזה בתרומת הקדש ולאחוז' העיר אל פני תרומ' הקדש ואל פני אחוזת העיר ונומר וידוע שבבית שני לא נחלקה הארץ ולא ניתן ממנה תרומה לה' ולא אחוזה לנשיא כלל אלא שהוא לעתיד לבוא: הי"ב מתרומת התבואות הזאת מעבה תרומה לה' ולא אחוזה לנשיא מדי שנה בשנה לפרנסתו מן החטים ומן השעורים ומן השמן ומן הצאן ושל הנשיא יהיה להקריב מעלו העולות והמנחות והנסכים בחגים ובחדשים ובשבתות ובכל מועדי בית ישראל כי הנה מבואר הוא שדבר מזה לא היה בבית שני לא התרומה שהיו נותנין לו מהתבואות ולא הקרבנות שהיה הוא מקריב בעד העם וגם זה ראיה ברורה שהנבואה הזאת לעתיד לבא ולא נאמרה ולא על בית שני הי"ג מהקרבנות אשר זכר שיעשו ברהשון בחדש לחדש פר בן בקר לחטאת וכן בשבעה לחדש ובחג המצות ובחג הסכות וביום השבת וביום החודש שהם נאמר כל זה על הקרבנות והמוספין שיעשו באותם הימים מבואר הוא שהן מצות מחודשות לא נתקיים בבית שני ולא בבית ראשון ולא בבית שני הכל אם כן יהיו לעתיד לבוא בהכרח וכן הוא דעת הי"ר דוד קמחי ואם הכונה בקרבנות האלה מה שיעשו בימי המלוכים כמו שפירשתי מי אפשר שנאמר שנת קיימו בבית שני לפי שהנביא אומר שיתחילו הקרבנות בחדש הראשון באחד לחדש כיון ויתמיד עד עשרי' ואחד להשרי' אמנם המלוכים שעשו בבית שני התחילו מיום אחד לחדש תשרי עד כ"ה בו והוא ממה שיוכיח שהקרבנות האלה כולם הם לעתיד לבוא בהכרח: הי"ד ממה שזכר בנשיא שבשער אשר יבא בו ולא הם לא בחגים ובמועדי' שיבא בשער אחד ולא בשער אשר כשאר העם וגם זה דבר מחודש שלא היה בבית שני: הט"ו במ"ש שבאשר יתן הנשיא מתנה לאיש מבניו שתהיה קיימת לעד הכל אם יתן מתנה מנחלתו לא' מעבדיו תשוב הנחלה לנשיא בשנת היובל וגם דבר מזה לא היה בבית שני שגם היה הנשיא כשאר בני ישראל בשאר המתנות והנחלות וזה מה שיוכיח שלא נאמר זה אלא לעתיד לבוא: הי"ו במה שראה מהמים יולאים מהמקדש ושאר הדברים שזכר בענין ההוא כי אם נפרשהו כפי פשוטו ידוע הוא שבבית שני ולא אחריו עד היום הזה לא יצא מעין מבית ה' ולא מים חיים מירושלם הולכים לים המזרחי ולים המערבי ולא היו בשפת הנחל העצים הנפלאים אשר זכר ולא נמחקו מי הימים ולא נתרבו הדגים ולא הדייגים ואם כן יהיה זה ייעוד לעתיד לבוא בהכרח ואם נפרשהו על השפע והקדושה לו על החכמה והלמוד אשר יצא מירושלם לכל העולם גם זה לא היה בבית שני ולא עד היום הזה שאותותינו לא ראינו אין עוד נביא ואין אתנו יודע עד מה הנה אם כן הייעוד הזה על כל פנים הוא לעתיד לבא: הי"ז באומרו שתתנחל ותתחלק הארץ לי"ב שבטי ישראל ולכן זכר אותם בשמם כל שבט ושבט וידוע שבבית שני לא חזרו כל השבטים כי לא בחו שמה אלא קלת מיהוד' ובנימן מאותם שעלו מבבל ואי אפשר' שיתקיי' זה אלא לעתיד לבא בשובם על אדמתם: הי"ח באומרו ונחלתם לאותם הים כאחיו רולה לומר שלא תתחלק הארץ לשבטים אים לפי פקודיו כל זכר לבולגות אלא חלקים שוים לכל שבט ושבט וקטון כגדול וזה חדוש גדול לעתיד: הי"ט במה שלוה שיבחלו בארץ הגרים שנלחזו בתוכם כבני ישראל עלמם כמו שאמר והיה תפילו אותה לכם ולהגרים הגרים בתוככם אשר הולידו בנים בתוככם והיו לכם כאזרח בבני ישראל אתכם יפלו בנחלה בתוך שבטי ישראל כי הנה לא נתקיים דבר מזה בבית שני יען שם לא נתחלק' הארץ לשבטי' ולא לגרים: הכ' בענין ירושלם שלא תהיה לאחד לו שנים מהשבטים כמו שהיתה בבית ראשון שנפלה בחלקי יהודה ובנימן אבל בחלוקה הזאת זכר הנביא שיעשו מארץ ישראל כולה י"ג רלועות מחלקים שוים ויהיו י"ב לשנים עשר שבטים והחלק הי"ב יהיה תרומה קדש מכל ישראל ובו יהיה ירושלם ובית המקדש ויהיה אם כן עיר ירושלם מכל השבטים ולכן היו בירושלם שנים עשר שערים שער א' לכל שבט וידוע שלא היה דבר מזה בבי' שני ולא מהחלוקה הזאת: הכ"א ממה שזכר הנביא מגובל ירושלם שיהיה ארבעת אלפים וחמש מאות לכל רוח והסבוב כולו סביב י"ח אלף וידוע שבבית שני לא היה סבוב ירושלם הרביע מזה וזה מה שיוכיח שכל זה הוא לעתיד לבא הרי לך בזה כ"א ראיות בעצמו' מזקות להוכיח שלא נאמרה הנבואה הזאת ולא נתקיימה בבית שני: וסימן מכון הראיות האלה א"ך טוב לישראל כי הן מורות שהתשובה והגלחה עתידה לבא עליהם בקבון גלותם ושלא נתקיימה הנבואה הזאת בבית שני:

ואמנם שאי אפשר לפרשה על דרך הלירה והרמז הוא מבואר לפי שלא שיאמרו שירמוז ב"ה של משה לשכר הריחני של מעלה מי יתן ידעתי מה היא החומה שראה הנביא סביב להר הבית ולמה ראה ביד האיש קנה המדה שהיה שם אמות באמה וטפח ולמה היה רוחב הבנין קנה אחד וקומתו קנה אחד ומה ענין השערים אשר באמה ההיא והסף של כל שער ומדתו והתאים ומדתם ורוחב שבין תא לתא ומה יהיה אולם השער מהבית ומדהו ואילו ומדת האיל וכן תאי השער דרך הקדים שהיו שלשה אמה ג' אמה על מה היה רומז ומה ענין הגדול שלפני התאות והמדידה מגב התא לגבו והחלונות הרעומות אל התאים ואל האילים והלשכו' והרלפה ושאר השערי' והתאים חלונים ואילים ואילמים ומדותיה' ומעל היה אלם יבקשו לבאר הדברים האלה רמז ולורה אין ספק שיבאו לבקש הזיות והמיומות והבלים לאין קץ גם השלחנות והשפתים שזכר במקדש להדיח את הקרבנות אלם יבקשו לזה גם כן לורה וכן האולם ההיכל והדביר והלעות ונסבות והלשכו' והפתחים והתוקיהם אפה ומפה והכרובים והתמרים אלם יבקשו לכל זה לורה ורמז וכן דלתות ההיכל והקדש ושאר הדבר ס שזכר בבנינה כולם אין ספק שאם יבקשו לכם רמזים ולורות לשכר הרוחני יפלו במהמורות בל יקומו כל שכן שרבים מהדברים האלה אשר זכר הנביא פה היו בבנין בית ה' שעשה שלמה ובבנין בית שני גם שאם בפעל ואמת למה לא נקבלם במקום הזה ככה ונפרשם בדרך לורה לדמיומות והזיות וכן מנוכת המזבח והקרבנות ועבודת הכהנים הלוים בני לדוק ושאר הדברים כולם וכן מחלת הנשי' והתרומה שיתנו לו והקרבנות אשר יקריב והמתנות אשר יתן לבניו לו לעבדיו איך יבוקש לזה לורה ורמז והן דברים נעשין בכל יום וכן פלוקת הארץ בשמת השבטים ושערי ירושלם וזכרון השבטים בשמותם אשר יקרלו בנחלתם דן ונד ואשר הלם יפורש כל זה בדרך רמז ולורה יתחייב שגם שמותיהם שנכתבו בתורה בתולדותם היו מסלים ולורות סדים ורוחותותי' הלמת נעדרת אלא שכל זה הוא הזיה ורעות רוח וגם חכמיהם טח מראות עיניהם וילאו למלוא הפתח לתת ענין וטעם לכל אחד מפרטי הנבואה הזאת ואנחנו נלך בשם הטם אלקינו לקיים ולהאמין שבכל הנבואה הזאת היא כפשוטה ושביבא אותה יחזקאל לעתיד לבוא ושהרחהו הקדוש ברוך הוא מה שיהיה באחרית הימים מהגאולה והתשועה לעמו ושמשם והלאה יהיה ישראל עם קדוש לאלקיו וירושלם בשם הטם ונהרו אליו כל הגוים ושם העיר מיום השם שמה:

פה נשלם מה שראיתי לבאר מהספר הקדוש הזה:

הקדמת הרד"ק על הושע

אמר דוד בן יוסף בן קמחי הספרדי זה הספר המחובר משנים עשר נביאים. אמרו רז"ל כי חברוס יחד שלא יאבד ספר מהם מפני קטנותו אם היה כל אחד מיוחד בפני עצמו. ואמרו כי נבואת הושע קדמה לנבואת ישעיה. וזהו שאמר תחלת דבר ה' בהושע. וכי בהושע דבר תחלה והלא ממשה רבינו עליו השלום עד הושע כמה נביאים. אמר רבי יוחנן שהיה תחלה לארבעה נביאים שנתנבאו באותו הפרק. ואלו הן הושע ישעיה עמוס ומיכה. ואמרו מפני מה זכה ירבעם להמנות עם מלכי יהודה מפני שלא קבל לשון הרע. שכ' ויאמר אליה כהן בית אל אל ירבעם מלך ישראל לאמר קשר עליך עמוס וגו'. אמר ח"ו לא אמר לו אותו כל־דברי. ואם אמר מה אעשה לו שביבה אמרה לו. הנה לא נשארו לו משני מלכותו בזמן עזיהו כו אם ארבעה עשרה שנה ועזיהו מלך חמשים ושתים שנה. ארבעים ואחת שנה מלך ובשנה שבע ועשרים לו מלך עזיהו. ורז"ל אמרו כי עזיהו וירבעם מלכו כאחד מכל מקום לא מלך ירבעם כי אם עם עזיהו. ובפרוש מלכים הארכנו בזה ותרלנו מה שהוקשה במנין שנות המלכים האלה. שמו ולא שם אביו בידוע שהוא נביא בן נביא. שמו ושם עירו בידוע שהוא נביא מאותה העיר. שמו ולא שם עירו בידוע שהוא נביא מירושלם. אמרו מי שנזכר אביו ואבי אביו הוא לגדולת אבות יו שהיו גדולים ממי שנזכר אביהם לבד. ואמרו כי באחרי הוא דבר

באחרה אשר הגלה תגלת פלאסר והיה נשיא לראובני: